
32
10
A

D. LUDOVICI HABERT,

Sacræ Facultatis Parisiensis Doctoris, Theologi, & Socii Sorbonici,

THEOLOGIA DOGMATICA ET MORALIS,

Ad usum

SEMINARII CATALAUNENSIS.

Planissima, Critica, & solidissima Methodo conscripta,

Nunc verò

Ad usum totius Orbis litterarii

Post Editiones Parisiensem & Venetam in Germania denuò recusa,

in VIII. TOMOS divisa,

à

plurimis Mendis sollicitè purgata.

TOMUS II.

Continens Tractatus

DE INCARNATIONE, ET DE GRATIA CHRISTI.

Editio prima in Germania.

Superiorum Permissu.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
Sumptibus MATTHÆI RIEGER, Bibliopolæ,
M DCC LI.

INDEX CAPITUM.

Tractatus DE INCARNATIONE.

§. VI.

Appendix.

DE

CULTU, ET INVOCATIONE SANCTORUM, AC DE VENERATIONE RELIQUIARUM, ET SANCTARUM IMAGINUM.

Tractatus
DE
GRATIA CHRISTI.

§. Poste-

Cap. IV. *De Gratia habituali.* Pag. 380

§. VI.

§. II.

§. VI.

§. VI.

Tra-

Tractatus
DE
VERBI DIVINI
INCARNATIONE.

PRÆFATIO.

Jam ab ipſo hujuſce Tractatus initio, operæ pretium fuerit, ſacræ doctrinæ ſtudioſos admonere, nemini fas eſſe ad illud longè maximum pietatis Sacramentum accedere, niſi qui terrenis affectibus ſolutus erit. Ideo enim *Apparuit . . . gratia Dei Salvatoris noſtri, ut abnegantes impietatem & ſæcularia deſideria, ſobriè & juſtè & piè vivamus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti*: ad Tit. 2. Hinc

 idem

idem teſtatur Apoſtolus, 2. Cor. 5. ſe noſſe neminem *ſecundùm carnem*: id eſt, interpretibus S. Chryſoſtomo, Theodoreto, & aliis, nihili facere ſe quæcunque mortalem hanc vitam ſpectant, putà humanas amicitias, cognationes, famam, honores, voluptates. Quapropter, ſi alibi turpis eſt curioſitas aut vanitas, juxta S. Bernardum, hoc eſt, velle ſcire tantùm ut ſcias, vel ut ſciaris, damnabilem hìc eam dicere liceat, cùm ipſemet Apoſtolus in eos Anathema pronunciet, qui magnum illud pietatis Sacramentum frigidi recolunt, aut addiſcunt. *Si quis non amat*, inquit 1 Cor. 16. *Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema, Maran-Atha*, id eſt, Dominus noſter venit, ſive veniet, ad puniendum eum. In hac igitur exercitatione id unum quiſque intendat, mente ad Deum ſuſpenſa, quia ſcientiarum Dominus eſt, *ut . . . jam non ſibi vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt* 2. Cor. 5.

Ordinem autem hactenus à nobis obſervatum hìc retinebimus, quæremuſque, 1. Quid ſit Myſterium Incarnationis. 2. An ſit poſſibile. 3. An fuerit peractum & quomodo. 4. Quæ ſint attributa Chriſti Domini. 5. Quæ ſit Incarnationis cauſa, ſive finalis. ſive efficiens. 6. An Sanctos & eorum imagines, reliquiaſque colere liceat.

CAPUT I.

Quid est Mysterium Incarnationis?

R. INCARNATIO secundùm vim nominis, idem est ac unio Verbi divini cum carne, juxta illud Joan. 1. *Verbum caro factum est*, ubi pars sumitur pro toto, ut Genes. 6. *omnis quippe caro corruperat viam suam.* Isa. 6. *Sciet omnis caro, quia ego Dominus.* Et Luc. 49. *Videbit omnis caro salutare Dei.* Cùm autem Apollinaristæ ex laudato Joan. textu assererent, solam carnem sine anima fuisse à Verbo assumptam, apud veteres Scriptores Græcos, pro Incarnatione legitur Inhumanatio, hoc est, unio Verbi cum natura humana.

Definiri potest Incarnatio, Primarium Religionis Christianæ mysterium, quo Verbum divinum assumpsit naturam humanam veram & integram; in unitatem personæ, ad redimendum genus humanum.

Dicitur 1. *Primarium mysterium*; nam ex Apostolo 1. Cor. 3. *Fundamentum . . . aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est quod est Christus Jesus.* Et Isa. 28. v. 16. *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem; lapidem probatum, angularem, pretiosum:* maluit autem Evangelista scribere Verbum caro, quàm homo, factum est, tum quia caro, utpotè magis distans à Verbo, *minus assumptibilis videbatur*, ut loquitur S. Thomas qu. 5. art. 3. ad primum; tum quia magis commendatur humilitatis dilectio, qua Deus se usque ad carnem demisit, Ita S. Augustinus lib. 83. quæst. 80.

Dicitur 2. *Verbum divinum.* contra Sabellianos & alios Hæreticos, qui cùm Sanctissimæ Trinitatis personas non distinguerent, docuerunt Patrem

fuisse incarnatum, contra disertissima Scripturæ verba, Joan. 3. *Sic ... Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret;* & cap. 16. *Exivi à Patre.*

Potuit quidem incarnari Pater, sicut & Filius, & Spiritus Sanctus; quia omnipotentia illis est communis, & virtus terminandi alienam naturam æqualis. Nec deberet videri id absurdum, quòd prima Persona incarnata esset Pater & Filius, cùm idem homo plerumque sit subjectum duplicis hujusce relationis sub diverso respectu: David quippe est filius Isai, & pater Salomonis: sic prima persona esset pater ratione æternæ generationis, & filius hominis ratione humanæ nativitatis.

Conveniebat autem Filium potiùs incarnari, quàm Patrem aut Spiritum Sanctum. 1. Quia sicut per Verbum omnia facta sunt, sic per illud reparanda videbantur; *nam & artifex*, inquit S. Thomas quæst. 3. art. 8. *per formam artis conceptam, qua artificiatum condidit, ipsum, si collapsum fuerit, restaurat.* 2. Quia sapientia, quæ est hominis perfectio, à Deo derivatur per verbum illius, sicut scientia discipuli per verbum magistri. Hinc dicitur Eccli. 1. *Fons Sapientiæ verbum Dei in excelsis.* Et Joan. 1. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Dicitur 3. *Assumpsit*, hoc est, sibi univit, sibi sumpsit. Tres quidem Personæ concurrerunt ad uniendam naturam humanam cum Verbo; quia unitio illa, cùm sit opus ad extra & effectus omnipotentiæ divinæ, communis est & Patri, Psal. 39. *Corpus ... aptasti mihi*, juxta Septuaginta Interpretes & Apostolum Heb. 10. & Filio, Philip. 2. *Semetipsum exinanivit formam servi accipiens:* & Spiritu-

ritu Sancto Luc. 1. *Spiritus Sanctus superveniet in te.* Attamen unio ad solam Filii personam terminata est. Unde solus naturam humanam assumpsit, quemadmodum is qui vestem induit, solus dicitur illam assumere, quamvis alii cum ipso concurrant ad illam aptandam & circumponendam.

Dicitur 4. *Naturam humanam*, non veró hominem, quia homo est nomen concretum, compositum ex natura & substantia, seu personalitate, idemque significat ac habens naturam humanam: atque natura humana priùs non fuit subsistens subsistentia humana, quàm à Verbo assumeretur; sed simul fuit producta & unita Verbo, ut constanter docent Sancti Patres contra Paulum Samosatenum, Photinum, & Nestorium definientes, Christum priùs fuisse hominem perfectum, & deinceps promeruisse ut Deus fieret. S. Athanasius libello de Incarnatione, ait: *Carnis adunatio cum divinitate Verbi, ex utero facta est non quidem ut ante verbi adventum extiterit.* Sanctus Augustinus lib. 15. de Trinit. eap. 17. *Ex quo homo esse cœpit, ex illo est & Deus.* S. Leo epistol. 11. *Natura nostra*, inquit, *non sic assumpta est, ut priùs creata, post assumeretur; sed ut ipsa assumptione crearetur.* Colligiturque ex capite 1. Lucæ, ubi sic Angelus Beatam Virginem affatur. *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque & quod nascetur ex te Sanctum; vocabitur Filius Dei:* ubi Christus dicitur Filius Dei non adoptivus, sed naturalis, ex eo quòd de Spiritu Sancto fuerit conceptus. Equidem nonnulli è veteribus scripserunt Verbum assumpsisse hominem; quia inquit S. Thomas q. 4. art. 3. ad primum, *assumptio ter-*

minata eſt ad hoc, ut Filius Dei ſit homo; ſed ille loquendi modus eſt omnino improprius, nec eo uti licet propter Hæreticos, qui ſic errorem ſuum exprimunt.

Dicitur 5. *Naturam humanam veram*, contra Hæreticos aſſerentes, Verbum ſpecie tenus ſumpſiſſe naturam humanam. Tales erant Marcioniſtæ, Manichæi, Priſcillianiſtæ, & ante eos Simon Magus & ejus diſcipuli, quos perſtringit S. Joannes 1. epiſt. c. 4. his verbis: *Multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum, in hoc cognoſcitur Spiritus Dei. Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt. Et omnis ſpiritus qui ſolvit Jeſum* (Græcè qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe) *ex Deo non eſt, hic Antichriſtus.*

Dicitur 6. *integram naturam*, contra Hæreticos, quorum alii negaverunt aſſumpſiſſe animam; ut Apollinariſtæ; alii carnem anima retenta, ut Marcion. *Totus toti unitus eſt*, inquit S. Joannes Damaſcenus lib. 3. orthodoxæ fidei cap. 6. *ut toti mihi ſalutem largiretur, quod enim aſſumptum eſt, incurabile eſt.*

Dicitur 7. *in unitatem perſonæ:* quibus verbis duplex error proſcribitur. 1. Eutychetis, qui docuit, naturam humanam aſſumptam fuiſſe in unitate naturæ, unionemque factam non in perſona, ſed in natura; ex quo errore manifeſtè ſequeretur, tres Perſonas fuiſſe incarnatas, cùm natura divina ſit eis communis. Secundus error eſt Neſtorii, qui aſſeruit in Chriſto duas eſſe perſonas ſicut & naturas, divinam ſcilicet, & humanam, morali ter tantùm unitas, nimirum per gratiam accidentalem & adoptionis.

Dices: Verbum ex dictis aſſumpſit naturam humanam integram, atqui natura humana non eſt integra

integra sine subsistentia seu personalitate: ergo Verbum assumpsit ipsam subsistentiam humanam: ergo in Christo sunt duæ subsistentiæ, seu personalitates, ac proinde duæ personæ.

Nego minorem, nam subsistentia non pertinet ad integritatem naturæ; sed supponit naturam integram & completam, cùm naturæ incompletæ, sicut anima, non sint capaces subsistentiæ. Subsistentia itaque est modus substantialis, quo natura jam completa est incommunicabilis alteri, existitque in se & non in altero.

Q. 1. *In quo consistit substantialis ille modus?*

Quanquam hæc quæstio spectet Philosophorum scholas, quia tamen ejus solutio huic tractatui lumen affert,

Resp. Alii contendunt subsistentiam nihil aliud esse quàm negationem unionis cum alio.

Refelluntur, quia subsistentia in omnium sententia est ultima substantiæ perfectio & complementum: atqui mera negatio, cùm sit nihil; non potest dici perfectio aut complementum: Ergo.

Alii docent, non esse quidem substantiam, sed modum substantialem realiter à substantia completa distinctum, quo ipsa substantia est in se tota & incommunicabilis alteri.

Contra, ille modus inanis est & fictitius, cùm sine illo natura possit in se existere tota & incommunicabilis alteri, ut patebit ex sententia mox explicanda.

Tertia itaque sententia affirmat, subsistentiam entitativè esse ipsammet naturam integram & completam, formaliter verò esse totalitatem, seu rationem totius & existentiam in se: quod explicatur exemplo guttæ aquæ, quæ separata habet propriam subsistentiam; quia est substantia com-

pleta in ſe tota, & non exiſtens in alio : ſi verò uniatur aliis guttis, evadit pars alicujus totius, ſicque amittit ſuam totalitatem & ſubſiſtentiam propriam, absque ullius entitatis deperditione. Unde ſic conficitur argumentum. Subſiſtentia eſt id, per quod natura intelligitur ultimò completa & incommunicabilis alteri : atqui per illam totalitatem natura intelligitur ultimò completa (totum ſiquidem & completum ſunt termini ſynonimi) & incommunicabilis alteri : ſi enim communicaretur, fieret pars & deſineret eſſe tota : ergo ſubſiſtentia eſt ipſa totalitas ſubſtantiæ completæ & in ſe exiſtentis.

Ergo, inquies, Verbum aſſumpſit perſonam humanam ; aſſumpſit enim totam naturam humanam.

Nego ſequelam, cujus confirmationem diſtinguo. Verbum aſſumpſit naturam totam ; totam, inquam, in ratione naturæ, Concedo : totam in ratione perſonæ & ſubſiſtentis, Nego. Verbum quidem aſſumpſit quidquid pertinet ad eſſentiam & integritatem naturæ humanæ ; ſed illa integritas non eſt totalitas, quam diximus eſſe ſubſiſtentiam ; ad hanc enim requiritur ut natura ſit integra, exiſtat in ſe & non in alio digniori, ut videre eſt in allato guttæ exemplo ; illa ſiquidem eſt ſubſtantia completa & tota, atque ideo ſubſiſtens : ſi autem aliis uniatur, quamvis nihil de ſua ſubſtantia deperdat, nihilominus non ſubſiſtit propria ſubſiſtentia ; ſed ſubſiſtentia totius, cujus facta eſt pars. Similiter natura humana in hypotheſi, falſa quidem, quòd extitiſſet ante unionem hypoſtaticam, fuiſſet ſanè ſubſiſtens ſubſiſtentia propriâ & humana : quia extitiſſet in ſe tota

tota; amisisset verò suam subsistentiam & personalitatem, hoc ipso, quò substantialiter fuisset unita Verbo, non per detractionem alicujus entitatis, sed per adjectionem novæ perfectionis, ratione cujus non extitisset amplius in se tota, quemadmodum de facto non existit, nec unquam extitit, cùm à primo instanti conceptionis fuerit unita Verbo, quod consumpsit ejus subsistentiam, ut loquuntur Sancti Patres, non detrahendo, sed communicando seipsum, Sancto Thoma interprete quæst. 4. artic. 2. ad 3.

Urgebis: ex illa responsione sequitur, per unionem hypostaticam Verbum æquè amisisse suam subsistentiam & personalitatem divinam; quemadmodum si uniantur duæ guttæ aquæ, neutra retinet suam subsistentiam, cum neutra habeat rationem totius, sed ambæ componant novum aliquod totum; atqui falsum & impium illud antecedens; ergo & consequens.

Nego sequelam majoris, & paritatem, in illius confirmationem adductam. Ratio disparitatis est, quòd naturæ creatæ, cùm sunt finitæ, non possint substantialiter uniri, quin efficiant compositum perfectius se ipsis separatis. Quocirca in illa compositione se habent ut partes, quibus subsistentia, quam diximus totalitatem, non competit; sed soli composito ex illis naturis conflato; cùm habeat rationem totius, & totalitas ipsum spectet, nullatenus verò ejus partes. At Verbum infinitum in omni genere perfectionis per unionem hypostaticam cum natura humana non perficitur; sed illam miro & ineffabili modo perficit: ex quo sequitur Verbum stante unione hypostatica, se habere ut totum, ac proinde retinere

nere suam subsistentiam; naturam verò humanam ut partem, ac consequenter non subsistere propria subsistentia, sed subsistentia Verbi. Hinc facilè solvitur alia quæstio quæ movetur in scholis, utrum scilicet persona Christi possit dici composita. Nam si persona sumatur in abstracto pro ipsa personalitate, seu subsistentia, certum est non esse compositam; Verbum enim est quid longè purissimum & simplicissimum; si autem persona accipitur in concreto pro supposito, quod est Christus Dominus, constans ex duabus naturis, una personalitate divina subsistentibus, verè scripserunt nonnulli ex Veteribus esse compositam, sed compositione singulari, quia sine exemplo, quæ idcircò vocatur in schola compositio cum his, non verò compositio ex his. Cujus effati sensus est, Christum esse unum totum, non per accidens; quia in toto per accidens partes vel non uniuntur, ut in acervo tritici aut arenæ; vel uniuntur solùm accidentaliter, putà secundùm quantitatem, quemadmodum surculus frugifer unitur trunco agresti. In Christo verò natura humana substantialiter unitur Verbo, & ab eo perficitur; atque eatenus censetur pars Christi propriè dicta, sed non vicissim Verbum; quia cùm ex illa unione non perficiatur, retinet rationem totius, nec pars propriè dici potest. Unde cùm Verbum & natura humana ex æquo non se habeant in Christo, Schola docet Christum compositum esse cum his, non verò ex his.

Urgebis iterum; subsistentia hoc modo explicata nihil aliud præcisè est, quàm negatio unionis: quia hoc ipso natura completa, est subsistens, quo non unitur alteri.

Nego,

Nego; quemadmodum enim ratio conſtitutiva quantitatis bipedalis non eſt negatio tertii pedis, ſed ipſa extenſio ad duos pedes præciſè, quos ſequitur negatio tertii pedis; ſic aquæ gutta habet ſubſiſtentiam; quia eſt in ſe tota: totalitas autem illa eſt quid poſitivum, connotans equidem negationem ulterioris perfectionis, ſed tanquam aliquid conſequens & naturæ ſubſiſtenti extrinſecum.

Dicitur ultimò, *ad redimendum genus humanum*, ut ſignificetur, Incarnationis opus totum in uſus noſtros fuiſſe peractum; *nam & Filius hominis non venit ut miniſtretur ei, ſed ut miniſtraret, & daret animam ſuam redemptionem pro multis.* Marc. 10. v. 45.

Q. 2. *Verbum aſſumpſitne naturam communem, an ſingularem & individuam?*

R. Aſſumpſit ſingularem, tum quia natura communis & à ſingularibus ſeparata fictio eſt rei impoſſibilis, ut advertit S. Joannes Damaſcenus lib. 3. Orthodoxæ fidei c. 11. tum quia aſſumpſit naturam exiſtentem propria exiſtentia: exiſtentia autem eſt rerum ſingularium.

Dices: natura humana potuit ſpoliari propria ſubſiſtentia, quidni & exiſtentia?

R. Diſparitatem eſſe maximam inter exiſtentiam & ſubſiſtentiam; nam per exiſtentiam res eſt extra nihil; unde ſi ſpolietur ſua exiſtentia, redit in nihilum ex quo educta eſt: per ſubſiſtentiam verò præciſè habet quòd ſit tota in ſe: non repugnat autem eandem rem, quæ fuit aut potuit eſſe in ſe tota, exiſtere in alio.

Inde colliges productionem humanæ Chriſti naturæ, & unitionem ejus cum Verbo eſſe duas actiones, quæ ſimul concurrerunt; namque productio

ductio præcisè terminatur ad exiſtentiam, qua natura educta eſt ex nihilo : unitio verò ad unionem ejusdem naturæ cum Verbo.

Q. 3. *Quid eſt illa unio ?*

R. Alii volunt eſſe modum ſubſtantialem, ac veluti gluten ab extremis unitis realiter diſtinctum, quo natura humana cum Verbo conjungitur. Alii docent, & quidem melius, ut nobis videtur, eſſe realiter ipſamet extrema unita ; nec ab iis diſtingui niſi per mentem, ſicut enim in phyſicis anima rationalis ſine entitate modali hoc ipſo quo applicatur corpori organizato & diſpoſito, illi unitur tanquam ejus forma ; quia per ſe habet virtutem informandi, & corpus aptitudinem ut informetur : ſic in hoc myſterio Verbum per ſe habet vim infinitam terminandi, natura verò humana potentiam obedientialem, qua ſubeſt omnipotentiæ divinæ ad recipiendum quemlibet motum.

Dices : unitio eſt vera actio : ergo per eam aliquis terminus producitur. Atqui terminus ille productus neque eſt Verbum ; cùm ſit æternum : neque humanitas, quia ex dictis non producitur per unionem, ergo eſt ipſa unio, ac proinde unio eſt entitas ab extremis diſtincta.

Diſtinguo antecedens, unitio eſt vera actio unitiva, Concedo : productiva, Nego antecedens, ac proinde non reſpondet illi terminus productus, ſed terminus unitus.

Q. 4. *Quis eſt terminus illius unitionis ?*

R. Terminus qui & totalis, eſt Chriſtus Dominus, Deus & homo ; quia eſt totum exurgens ex unione hypoſtatica : terminus verò quo & formalis, eſt humanitas, ut terminata & unita ;

quia

quia per unitionem ſupernaturaliter elevata, actu & de facto perſonæ divinæ conjungitur; & in ea ſubſiſtit.

Q. 5. *Unio hypoſtatica eſtne omnium maxima?*

R. Eſt; Quia illa unio eſt omnium unionum maxima, per quam extrema infinitè diſtantia conveniunt in unum ſimpliciſſimum: atqui per unionem hypoſtaticam natura divina & natura humana, quæ infinitè diſtant à ſe invicem, conveniunt in unitatem perſonæ ſimpliciſſimæ; nam Verbum non eſt perſona compoſita, ſicut homo componitur ex anima rationali & corpore; ſed eſt quid ſimpliciſſimum & maximè unum: ergo unio hypoſtatica eſt omnium maxima, ac proinde major unione animæ rationalis cum corpore.

Q. 6. *Eſtne indiſſolubilis illa unio?*

R. Eſt omnino, ex Concilio Chalcedonenſi in profeſſione fidei, in qua dicitur utraque Chriſti natura in unam eandemque perſonam conveniſſe indiviſibiliter & inſeparabiliter. Quibus verbis percelluntur varii errores: 1. Origenis, qui docuit interitura aliquando corpora, nec in cœlo regnatura, propter illud Apoſtoli malè intellectum, *Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt*, 1. Cor. 15. ac proinde naturam humanam à Verbo dimittendam. Ita referunt Theophilus Alexandrinus epiſtola Paſchali ſecunda; & S. Hieronymus epiſt. 69. ad Avitum. 2. Marcelli Ancyrani, qui ex Euſebio lib. 3. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, ita intellexit hæc Apoſtoli verba 1. Cor. 15. *deinde finis, cum tradiderit* (Chriſtus) *regnum Deo & Patri,* ut poſt judicii diem expleto jam Chriſti officio, natura humana in nihilum ſit reditura. 3. eorum qui exiſtimarunt, Verbum à Corpore Chri-

ſti

ſti triduo mortis receſſiſſe, ut ſenſiſſe videntur Tertullianus lib. contra Praxeam c. 30. S. Hilarius can. 33. in Matth. & S. Ambroſius lib. 10. in Lucam.

Probatur 1. Catholica ſententia ex Scripturis, Rom. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Hebr. 7. *Hic autem, eò quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium.* Et c. 13. *Jeſus Chriſtus heri, & hodie, ipſe & in ſæcula.* Joan. 12. Judæorum turba ſic loquitur. *Nos audivimus ex lege quia Chriſtus manet in æternum:* ex Lege, inquit, nempe Pſal. 109. *Tu es ſacerdos in æternum.* Dan. 7. *Poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur.* Unde Angelus ad beatam Virginem, Luc. 1. *regni ejus non erit finis.*

Probatur 2. ex Traditione: in Symbolo Nicæno & Conſtantinopolitano ſic confitemur,, *Cujus regni non erit finis.* Et in Symbolo Apoſtolorum, *mortuus & ſepultus eſt, deſcendit ad inferos.* Porrò ſi Verbum fuit ſeparatum à corpore, aut ab anima, Chriſtus nec ſepultus eſt, ſed corpus ejus, nec deſcendit ad inferos, ſed anima ipſius: nam Chriſtus eſt ſuppoſitum & perſona. 2. Theophilus Alexandrinus & S. Hieronymus citatis locis ex profeſſo Origenem confutant: Marcellum verò Ancyranum, Euſebius laudato lib. 3. Hiſt. S. Baſilius epiſt. 52. & S. Cyrillus Jeroſolymitanus catecheſi 15. 3. S. Auguſtinus ſpeciatim de triduo mortis hæc habet, c. 14. *Sic in ſepulchrò carnem ſuam commoriendo non deſeruit, ſicut in utero Virginis connaſcendo formavit.* Et S. Leo ſerm 17. de Paſſione, ait duplicem Chriſti naturam in tantam unitatem conveniſſe, *ut nec ſupplicio potuerit dirimi, nec morte ſejungi.* Hinc commune Theologorum effatum

ex

ex S. Joanne Damafceno lib. 3. orthod. fidei, aut potius ex ejus Scholiafte, *quod femel Verbum affumpfit, nunquam dimifit.*

Dubium tamen eft, utrùm illud axioma extendendum fit ad minimas particulas à Verbo affumptas, v. g. ad præputium in Circumcifione excifum, & ad fingulas fanguinis guttas ante & poft mortem effufas. Sunt enim Theologi, qui fentiunt Chrifti fanguinis nonnihil ab ipfo in terris relictum, & eo ipfo unione hypoftatica exutum, ficut & præputium. Cumque hac de re gravis controverfia Dominicanos inter & Francifcanos orta effet anno 1462. Pius II. anno 1464. filentium utrique parti impôfuit, prohibuitque ne fefe erroris nota cônfigerent, donec aliter ab Apoftolica Sede definitum foret. Ita Spondanus in hunc annum, teftaturque Sylvefter in Rofa aurea, fe vidiffe epiftolam ejusdem Summi Pontificis ad Abbatem B. Mariæ Santonenfis diœcefis, in qua pronuntiat ita fidei non repugnare, fi Chriftus putetur aliquid è fanguine fuo in terris reliquiffe; quamvis in contrariam fententiam, quæ erat Dominicanorum, imprimis S. Thomæ q. 54. art. 2. & aliorum, utpotè probabiliffimam propenfus effet.

Dixi, *aliquid fanguinis;* nam Clemens VI. ante Pium II. definierat, Verbum cum fanguine in paffione effufo manfiffe unitum, ex Sylveftro in laudato opere, cui titulus eft *Rofa aurea.*

Atque ex hac pofteriori fententia fequitur, in inftrumentis Paffionis, quæ religiofè affervantur, ut in corona fpinea, in clavis & findone, non fanguinem, fed colorem fanguineum fupereffe. Circumferuntur quidem ampullæ tanquam Chrifti fan-

ſanguine plenæ; ſed ſanguis ille fluxit ex imagine à Judæo Berythi confixa. Vide Baronium in Annalibus ad annum 765. & in Martyrologio ad Nonam Novembris.

Ad auctoritatem Patrum, quos ſupra retulimus, videri favere illorum opinioni, qui aſſerunt, Verbum à corpore Chriſti demortuo fuiſſe ſejunctum; reſpondendum eos benignè exponi de ſeparatione, non quoad ſubſtantiam, ſed quoad ſingularem protectionem; *ſic dereliquit Filium, dum hominem ejus tradidit in mortem*, inquit Tertullianus cit. cap. 30. contra Praxeam.

Q. 7. *Quo ſenſu plures è Patribus dixerunt unionem hypoſtaticam eſſe naturalem?*

R. Naturalis dicitur, 1. quia eſt phyſica, non verò moralis, ut fingebat Neſtorius. 2. Quia eſt à Nativitate ſeu à conceptione; quo ſenſu dixit Apoſtolus Epheſ. 2. *Eramus natura filii iræ; ſic enim* (Chriſtus) *conceptus eſt ex Spiritu ſancto*, ait S. Thomas q. 2. art. 12. ad 3. *ut eſſet idem naturalis Filius Dei & hominis.* Sed naturalis non eſt, quaſi fluat ex principiis naturæ humanæ, ſitque perfectio ei debita; certum eſt enim eam eſſe perfectionem, quæ ſubſtantiarum creatarum etiam poſſibilium ordinem excedat.

Q. 8. *Quid perfectionis unio hypoſtatica confert naturæ humanæ?*

R. Nullam quidem confert perfectionem eſſentialem, quia ambæ naturæ, divina ſcilicet & humana, cum ſuis attributis & proprietatibus manent inconfuſæ & impermixtæ. Subſtantialem tamen tribuit, quatenùs per illam unionem Verbum divinum eſt naturæ humanæ ultimum complementum, & terminus ſubſtantialis, quo fit, ut natura

natura humana non ſit ſui juris, ſed tam ipſa, quàm ejus potentia, v. g. intellectus & voluntas, ſint natura & potentiæ Verbi, quas agat, & per quas operetur. Quemadmodum enim de puro homine propriè non dicitur, oculus ejus videt, intellectus intelligit, ſed dicendum eſt propria locutione, homo qui eſt ſuppoſitum, per oculum videt, per intellectum intelligit, quia actiones ſunt ſuppoſitorum: ſic ubi ſermo eſt de natura aſſumpta; figurata eſt locutio, ſi dicatur, quòd videat, intelligat, aut amet; ſed ut ſervetur proprietas ſermonis, dicendum eſt, Verbum incarnatum videt, intelligit, amat, ſcilicet per potentias humanas, quas fecit ſuas.

Hinc naſcitur 1. ineffabilis ſanctitas naturæ humanæ, & abſoluta impeccantia; quia repugnat Verbum divinum quoquo modo peccare; hominum tamen delicta ſua eſſe dixit Chriſtus Pſal. 21. *longè à ſalute mea verba delictorum meorum;* ſed ibi loquitur caput pro membris, ſponſor pro iis, pro quibus ſpopondit. Item 2. Cor. 5. dicitur factus pro nobis peccatum; ſed eo ſenſu, quo Oſee 4. dicitur, Sacerdotes peccata populi comedere, hoc eſt hoſtias pro peccatis oblatas. 2. Communicatio idiomatum, hoc eſt mutua & reciproca attributorum & proprietatum divinæ & humanæ naturæ de ſe invicem & de Chriſto prædicatio, v. g. Deus eſt homo, homo eſt Deus: Deus eſt paſſus, mortuus: homo eſt immortalis, æternus. Sed ut in hujuſmodi prædicationibus caveatur error,

Obſervandum eſt, nomina alia eſſe abſtracta, alia concreta: abſtracta ſolam formam ſignificant, ut divinitas, humanitas, albedo, dulcedo: con-

creta verò formam & subjectum seu suppositum exprimunt, ut Deus, homo, album, dulce; Deus enim sive homo idem est ac habens divinitatem, sive humanitatem; dulce aut album idem ac habens dulcedinem aut albedinem.

Porrò ex hac observatione certa statuitur regula, nempe concreta in Christo prædicari de se invicem, v. g. homo est Deus, omnipotens, æternus immensus, & vicissim Deus est passus, sepultus, descendit, ascendit: abstracta verò nec de se invicem, nec de concretis, nec concreta de abstractis prædicari, v. gr. non potest dici, divinitas est humanitas, & vice versa, nec, homo est divinitas, aut omnipotentia facta est infirma, æternitas temporalis. Ratio est quia propositio vera est, ubi prædicatum idem est cum subjecto; falsa verò, ubi diversum: atqui in prædicationibus, in quibus concreta de concretis enuntiantur, prædicatum est idem cum subjecto, v. gr. Deus quòd est habens divinitatem, idem est cum homine, quod est habens humanitatem: nam Christus est utrumque, habens divinitatem & humanitatem; fuit etiam habens mortalitatem simul & æternitatem, omnipotentiam & infirmitatem. At humanitas & divinitas, omnipotentia & infirmitas, sunt formæ disparatæ; comparanturque ad concretum velut partes saltem methaphysicæ ad totum; concretum enim, v. g. homo, omnipotens, enunciatur ut totum habens humanitatem, omnipotentiam: humanitas verò sive omnipotentia est forma & pars methaphysica. Porro non prædicatur propriè pars de toto, nec totum de parte.

Dico propriè, nam figuratè Oratores & Poe-

tæ

tæ nonnunquam sumunt partem pro toto. Hoc sensu canit Ecclesia, quòd vita in ligno mortua fuerit; S. Joannes scripsit, Verbum carnem fuisse factum, & Vigilius lib. 5. contra Eutychetem, Verbum appellat carnem.

Duo insuper hìc advertenda sunt.

Primum, concreta adjectiva à substantivis derivata, ut divinus, humanus, non esse de Christo prædicanda, nec dicendum, Christus est homo divinus, est Deus humanus; quia hujusmodi concreta significant solùm aliquam participationem substantiæ, non ipsammet substantiam â qua derivantur. Hinc S. Augustinus lib. 1. Retract. cap. 19. improbat quòd scribens in Psal. 2. vocasset Christus hominem dominicum, cùm debuisset dici, hominem dominum, *quamvis* inquit, *nonnulla possit ratione defendi.* Caro tamen Christi rectè dicitur divina, non verò Deus, quia est pars pertinens ad totum, quod est Deus, quemadmodum attributa naturæ divinæ vocantur divina, v. g. intellectus divinus, omnipotentia divina, Verbum divinum si spectetur ut attributum relativum virtualiter à natura divina distinctum.

Secundum, Prædicationem concretorum falsam esse, si fiat reduplicativè, v. gr. Christus quatenus homo est ubique; sensus enim est, Christum esse ubique secundùm naturam humanam, quam impietatem ausi sunt proferre nonnulli Lutherani duce Brentio in apologia pro Confessione Augustana, contra aperta tum Scripturæ, tum Traditionis testimonia, Joan. 11. *Lazarus mortuus est*, inquit Christus, *& gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi.* Matth. 28. *Jesum, qui crucifixus est, quæritis; non est hìc, surrexit.*

rexit. S. Auguſtinus epiſtol. 57. cap. 3. ad Dardanum, de natura Chriſti humana ſic ſcribit: *ſecundùm hanc formam non eſt putandus ubique diffuſus. . . . Non eſt conſequens, ut quod in Deo eſt, ita ſit ubique ut Deus.*

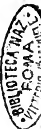
Dices 1. Natura humana toti Verbo intimè unita eſt: atqui Verbum eſt ubique: ergo natura humana eſt ubique.

R. 1. Conceſſa majore & minore, Nego conſequentiam: argumentum enim non eſt in forma, cùm terminus, ubique, non reperiatur in majore: 2. Diſtinguo major. intimè unita eſt inadæquatè, Concedo: adæquatè, Nego majorem. Sic caput intimè unitum eſt inadæquatè toti animæ rationali, ac propterea ſe non extendit ad pedes ſicut anima.

Dices 2. Natura humana ſancta eſt ſanctitate Verbi; quidni & immenſa & æterna dicetur æternitate, & immenſitate Verbi?

Diſtinguo anteced. Natura humana ſancta eſt ſanctitate Verbi, ſanctitate, inquam, derivata & participata, Concedo: ſanctitate eſſentiali, Nego anteced. Equidem ex unione hypoſtatica derivatur ſingularis ſanctitas in naturam humanam; ſi enim ſpecies Euchariſticæ & vaſa ſacra ſanctitatem moralem hauriunt ex corpore Chriſti quod continent; quantò magis natura humana ex Verbo, cui ita unitur, ut in eo & per illud ſubſiſtat, ipſumque habeat tanquam complementum ſuum ſubſtantiale? Deinde per unionem hypoſtaticam natura humana non eſt ſui juris, ſed fit natura Verbi à quo ſanctiſſimè regitur & agitur, diſponiturque ad hujuſmodi ſanctos & divinos motus per plenitudinem gratiæ ſanctificantis & aliorum dono-

donorum, ut dicemus infra. Plenitudo autem illa eſt excellens ſanctitatis divinæ participatio. At ſanctitas eſſentialis ſicut & æternitas & immenſitas eſt prorſus incommunicabilis, cùm ſit naturæ increatæ proprietas quarto modo, ut loquuntur Philoſophi. Enimvero ideo illa Dei attributa dicuntur eſſentialia; quia intelliguntur neceſſariò, & reciprocè fluere ab eſſentia Dei, quam diximus aſeitatem ſeu exiſtentiam à ſe; ens enim à ſe eſt maximè neceſſarium, expers omnis potentialitatis, immutabile, & illimitatum, ac conſequenter immenſum, & ubique diffuſum, æternum & ſine durationis limite, puriſſimum ab omni peccato, quod ſine mutatione & defectu accidere nequit. Porrò nemo non videt repugnare quominus hujuſmodi attributa prædicentur de de creatura, qualis eſt natura humana.

Q. 9. *Poteſtne dici Verbum incarnatum eſſe creaturam, aut Dei ſervum?*

R. Primò, SS. Ambroſius ſerm. 5. in Pſal. 118. Auguſtinus epiſt. 57. ad Dardanum, & Damaſcenus lib. 3. de Orthod. fide c. 3. Chriſtum creaturam nuncuparunt; ſed propter Hæreticos, quorum errori favet hæc propoſitio, omninò vitandus eſt hic loquendi modus, ut monet S. Thomas & omnes communiter Theologi & quidem ſapienter: nam creaturæ nomine deſignatur ſuppoſitum, quod hìc eſt increatum.

R. Secundò, ſervus vel latè ſumitur & ratione officii, quo ſenſu filius dicitur ſervire patri, cùm res ejus curat, & injunctum opus exequitur; vel ſtrictè pro perſona extranea minimèque ingenua, ut mancipia & famuli conductitii, qui jus non habent ad hæreditatem. Priori modo

 Chri-

Chriſtus in ſcripturis vocatur Dei ſervus. Iſaiæ 42. *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum*, quem locum S. Matthæus cap. 11. v. 28. de Chriſto interpretatur. At cap. 49. ejuſdem Prophetæ. *Et nunc dicit Dominus formans me ex utero ſervum ſibi.* Poſteriori verò ſenſu negat Apoſtolus Chriſtum eſſe Dei ſervum: nam cap. 1. & 3. ad Hebr. præfert eum Angelis & Moyſi, quòd hi ſint famuli in domo Dei, Chriſtus verò ſit filius. Hinc Sanctus Joannes Damaſcenus lib. 3. cap. 2. & Patres Francofordienſes probant Chriſtum non eſſe Filium Dei adoptivum; quia non eſt ſervus. Et ante eos S. Dionyſius Alexandrinus epiſtola adverſus Paulum Samoſatenum, S. Auguſtinus hæreſ. 3. & Theodoretus dial. 2. docent Verbum aſſumpſiſſe quidem formam ſervi, ut ſcribit Apoſtolus Philipp. 2. ſed non eſſe ſervum. Simpliciter ergo dicendum eſt, Chriſtum non eſſe ſervum, ſed Dominum; quia ſervus denotat perſonam extraneam & minimè ingenuam. *Dominus noſter*, inquit S. Auguſtinus citato loco, *etiam in forma ſervi non eſt ſervus.*

Hinc neceſſariò ſequitur 1. Chriſtum eſſe adorandum cultu ſupremo, eoque unico, quem latriæ vocant; quia cultus terminatur ad perſonam, reſpondetque ejus excellentiæ, quæ in Chriſto eſt increata & infinita.

Dixi, *unico*, tum quia honor defertur toti, non partibus ſeorſim ſumptis & ſeparatis; tum quia partes in Chriſto Domino ſubſiſtunt ſubſiſtentia increata; & eatenus ſupremus honor ipſis debetur. Nec dicas humanam naturam præcisè ſumptam eſſe creaturam, quæ ut ſic non poteſt eſſe objectum latriæ; quamvis enim id ſpe-

id ſpeculativè verum ſit, atque ſic abſtracta mereatur honorem inferiorem, quem hyperduliam vocant, propter eximiam ejus ſanctitatem & ſingulares dotes: attamen practicè humana Chriſti natura ſpectanda eſt & colenda prout exiſtit à parte rei, id eſt, prout habens Verbum divinum pro complemento ſubſtantiali, neque ferendus eſſet, qui in Rege hominem abſtraheret à dignitate regia, ut illum eo prætextu inferiori honore coleret. Hinc eſt quòd Eccleſia Catholica, licèt ex Scripturis edocta Chriſtum in terris pro nobis oraſſe, Joan. 17. v. 20. & etiam nunc in cœlis ſemper eſſe viventem ad interpellandum pro nobis, Hebr. 7. verſ. 25. nunquam tamen preces ſuas ad eum dirigit quaſi ad interceſſorem, ſed ſemper uti omnium bonorum largitorem, *miſerere noſtri*, ait, non verò, *ora pro nobis*, ne ſcilicet humanitatem in Chriſto ſine divinitate cogitemus.

Sequitur 2. Chriſtum Dominum, etiam ut homo eſt, non eſſe Filium Dei adoptivum, ſed naturalem; quia adoptio eſt gratuita aſſumptio perſonæ extraneæ ad hæreditatem, ad quam ex origine jus non habet: atqui Chriſtus, ut homo, non eſt perſona extranea; namque homo ex dictis idem eſt ac habens humanitatem: habens autem humanitatem, eſt ipſum Verbum, Filius Dei naturalis. Ergo.

Probatur ulteriùs, tum ex Scriptura, Joan. 3. *Sic ... Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.* Rom. 8. *Proprio Filio ſuo non pepercit; ſed pro nobis omnibus tradidit illum.* Porrò non tradidit illum ſecundùm divinitatem, ſed ſecundùm humanitatem. Tum ex Traditione, S. Hilarius

lib. 3. de Trinitate, sic scribit de Christo: *Hic verus & proprius est filius, origine, non adoptione; veritate, non nuncupatione.* Et S. August. tract. 7. in in Joan. ait. *Oportebat ut ille baptizaret, qui est filius Dei unicus, non adoptivus.* Denique in Concilio Francofordiensi, cui adfuere Legati Adriani Summi Pontificis, & plures Episcopi ex Germania, Gallia, & Hispania, anno 794. damnata est sententia Felicis Urgelitani Episcopi & Elipandi Toletani, qua asserebant Christum, ut homo est, esse Filium Dei adoptivum: præiverat Adrianus & uti hæreticam proscripserat.

Dices 1. S. Hilarius lib. 2. de Trinitate, scribit naturam humanam in Incarnatione gratis fuisse adoptatam. Ergo Christus, ut homo, est Filius Dei adoptivus.

Distinguo anteced. Adoptatam, id est sine præcedentibus meritis à Verbo assumptam, Concedo: Adoptatam adoptione propriè dicta, prout hìc sumitur, Nego anteced. Adoptio enim sicut filiatio dicuntur relativè ad personam, non ad naturam: nunquam natura dicitur filia sive adoptiva, sive naturalis, sed persona naturam gerens.

Dices 2. Christus, ut homo, ex dictis non est Deus: ergo ut homo non est Filius Dei naturalis, sed Filius hominis, ut seipsum frequenter nominat: namque eatenus Christus est naturalis Dei Filius, quatenus est Deus, & habet Patris naturam: atqui quatenus homo non est Deus: Ergo.

Concesso antecedente, neg. conseq. & paritatem. Disparitas est, quòd Deus expresse denotet naturam divinam, ut monuimus in Tractatu de Trinitate: Filius verò personam genitam in similitudinem naturæ. Porrò Christus secundùm naturam humanam non est

eſt à Deo Patre genitus, ſed ſecundùm perſonam & ſuppoſitum, quod includitur in hoc nomine concreto, homo, quod idem eſt ac habens humanitatem: Chriſtus ergo, ut homo, eſt Verbum, ſeù Filius Dei, ut habens ſeu terminans naturam humanam. Unde neganda eſt major ſyllogiſmi in confirmationem confecti; namque Chriſtus non eſt Filius Dei præciſè quatenus eſt Deus; aliàs Spiritus Sanctus, utpotè Deus, eſſet quoque Filius Dei: ſed eſt Filius Dei quatenus à Deo genitus in ſimilitudinem naturæ: atqui Verbum ut terminans aut habens naturam humanam, eſt perſona genita in ſimilitudinem naturæ. Ergo.

Inſtabis: ex conceſſis, Chriſtus eatenus eſt Filius Dei, quatenus eſt à Deo Patre genitus; atqui Chriſtus ut homo non eſt ſic genitus à Deo Patre, ſed à Beata Virgine: ergo ut homo non eſt Filius Dei, ſed Filius hominis.

Diſtinguo minorem: non eſt genitus à Patre, ſed à matre ratione naturæ temporaliter aſſumptæ, Concedo; ratione Verbi aſſumentis & terminantis, nego minorem: nam ipſa perſona, nempe Verbum, ad quam terminatur generatio temporalis, eſt ab æterno genita in ſimilitudinem naturæ Patris æterni: ergo eadem perſona, propter duas naturas, eſt Filius Dei, & Filius hominis.

Inſtabis iterum. Filius Dei naturalis debet eſſe ejuſdem ſubſtantiæ & naturæ cum Patre à quo procedit; atqui Chriſtus, ut homo, non eſt ejuſdem ſubſtantiæ & naturæ cum Patre æterno.

Diſtinguo minorem: non eſt ejuſdem ſubſtantiæ & naturæ cum Patre, ratione humanitatis, Concedo: ratione hypoſtaſis & ſubſiſtentiæ, quam terminus ille (homo) includit, Nego minorem;

nam ſubſtantia hujus hominis, nempe Chriſti, eſt Verbum, quod conſubſtantiale eſt Patri.

Dices 3. Qui habet adoptionem, is ſanè eſt filius adoptivus: atqui Chriſtus ut homo habet adoptionem; gratia enim ſanctificans, cujus Chriſtus accepit plenitudinem, ut dicemus, eſt adoptio; & effectus ejus formalis eſt facere adoptivum: quemadmodum effectus formalis albedinis eſt facere album. Ergo Chriſtus ut homo eſt filius adoptivus.

Nego minorem, cujus confirmationem diſtinguo; Gratia ſanctificans eſt adoptio in ſubjecto apto, ſcilicet in perſona extranea, quales ſunt Angeli & homines, Concedo; in filio naturali, Nego. Quemadmodum torques aureus à Rege collatus aulicum facit cognatum Regis, non verò ejus filium. Quod autem additur, effectus formalis gratiæ ſanctificantis eſt facere adoptivum, diſtinguendum eſt: effectus formalis ſecundarius, qui poteſt ſeparari à cauſa formali, ſicut effectus formalis ſecundarius albedinis eſt facere ſimile, Concedo; effectus formalis primarius & inſuperabilis, Nego. Quemadmodum ergo albedo in pariete neceſſariò facit album, quia is eſt effectus formalis primarius, non verò facit neceſſariò ſimile vel diſſimile; nam in hypotheſi quòd ſit unus paries; neque erit ſimilis, neque diſſimilis: ita pariter effectus formalis primarius & inſeparabilis gratiæ ſanctificantis eſt efficere ſanctum; unde Chriſtus ut homo, ſanctus eſt, & ſanctitate ſubſtantiali propter hypoſtaſim, & ſanctitate accidentali propter gratiam ſanctificantem. Sed effectus formalis ſecundarius & ſeparabilis, eſt efficere filium adoptivum: hujus autem effe-

ctus

ctus capax non est filius naturalis, cùm ex nativitate sua jus habeat ad hæreditatem paternam, quæ est visio beatifica.

Sequitur 3. Beatam Virginem verè & propriè esse Deiparam seu MatremDei; quia illa verè & propriè est Mater Dei, quæ genuit hominem, qui est verè & propriè Filius Dei: atqui talis est beata Virgo, talem eam agnovit & professa est Sancta Elisabeth; *Unde hoc mihi*, inquit, *ut veniat Mater Domini mei ad me?* Luc. 1. Ex quibus verbis colligitur duplex miraculum in conceptione Dominica contigisse. Primum, quòd Virgo conceperit; secundùm, quòd non paulatim & successu temporis, quemadmodum in aliis conceptionibus; sed statim corpus Christi formatum & unitum fuerit animæ rationali; & utrumque simul, corpus scilicet & anima Verbo divino: nam continuò post discessum Angeli beata Virgo cum festinatione ad Elisabeth perrexit Mater Dei existens. Talem etiam ab omnibus credendam definivit Concilium Ephesinum generale tertium anno Domini 431. his verbis: *Si quis dixerit esse abusivum, & non verè dici Dei genitricem; anathema sit.*

Dices: Beata Virgo plus non contulit ad incarnationem, quàm Spiritus Sanctus: ergo non magis est Mater Dei, quàm Spiritus Sanctus est illius Pater.

Antecedens probatur. Tres substantiæ in Christo sunt distinguendæ, scilicet persona divina seu Verbum, anima rationalis, & corpus: atqui beata Virgo nihil contulit ad productionem Verbi, quod æternum est; nec ad productionem animæ, quæ à solo Deo creari potuit; sed solummodò materiam corporis subministravit: Spiritus verò Sanctus animam creavit, corpus formavit, & Verbum

bum utrique ſubſtantialiter univit: ergo plus ad incarnationem contulit, quàm beata Virgo, & nihilominus nec eſt, nec dici poteſt Pater Filii Dei: multò igitur minùs beata Virgo dicenda eſt ejus Mater.

Diſtinguo anteced. Beata Virgo plus non contulit ad incarnationem, abſolutè loquendo, Concedo, propter rationes allatas: plus non contulit certo quodam modo, ſcilicet ſuam propriam ſubſtantiam ſubminiſtrando, Nego anteced. namque ad generationem propriè dictam, quæ eſt fundamentum paternitatis & maternitatis, requiritur ut perſona generans ſuam ſubſtantiam genito communicet, ut conſtat ex definitione generationis allata in Tractatu de Trinitate. Porrò Spiritus Sanctus nihil de ſua ſubſtantia Chriſto communicavit, ac proinde nullatenus dici poteſt Pater Chriſti aut Filii Dei, alioquin ipſe Filius Dei dicendus eſſet ſui ipſius Pater, cùm opus incarnationis ſit ipſi commune cum Patre & Spiritu Sancto, ut dictum eſt. Sed Chriſti productio reſpectu beatæ Virginis eſt vera generatio, quia eſt ex ſubſtantia ejus in ſimilitudinem naturæ.

Nec obſtat quòd Chriſti ſubſiſtentia ſeu perſonalitas à beata Virgine non procedat; neque enim in generationibus humanis ſubſiſtentia humana propriè producitur à parentibus, ſed reſultat; corpus duntaxat formant, Deus creat & infundit animam, & ex anima & corpore unitis exurgit totum in concreto, & totalitas ſeu ſubſtantia in abſtracto, quæ eſt ultimus generationis terminus. Subſiſtentia autem illam generationem terminans, vel eſt humana, ſi ambæ partes unitæ in ſe exiſtant, vel Angelica in hypotheſi fortè impoſſibili, quòd

quòd ambæ partes ſubſtantialiter uniantur Angelo: vel divina in noſtra hypotheſi vera & exiſtente, quòd hypoſtaticè uniantur perſonæ divinæ.

Dixi in hypotheſi fortè impoſſibili, quòd anima rationalis & corpus, hoc eſt natura humana, ita uniantur Angelo, ut ſubſiſtant ſubſiſtentia Angelica: quia ſuppoſita tali unione, Angelus utpotè finitus evaderet perfectior; totum enim ex natura Angelica & humana conflatum eſſet quid melius quàm Angelus ſolus. Unde utraque natura per illam conjunctionem amitteret ſuam ſubſiſtentiam: quia neutra haberet rationem totius quemadmodum ſuprà vidimus de duabus aquæ guttis unitis, ex quibus reſultat novum totum, ac proinde nova ſubſiſtentia. At in hoc myſterio Verbum in omni genere perfectionis infinitum, nec ulteriùs perfectibile, retinet ſuam totalitatem & perſonalitatem, ad quam terminatur generatio ex beata Virgine. Ergo homo ex beata Virgine genitus, verè eſt Filius Dei; & ipſa puerpera verè & propriè Mater Dei.

COROLLARIUM.

Hæc ſummatim & methodicè uno capite complexi ſumus, ut Clerici ad manum habeant, quæ in catecheſibus docere oportet circa myſterium Incarnationis; atque inter explicandum præcipuum illud Religionis noſtræ dogma, cautè vitent errores oppoſitos; in quos facilè incurritur; niſi recenſitæ regulæ præceſſerint.

Imprimis myſterii definitionem hic accuratè explanatam proferent. Tum ſubjicient Verbum, ex quo naturam humanam aſſumpſit, vocari cœpiſſe Jeſum Chriſtum, cùm antea ſimpliciter diceretur

retur Filius Dei. In Chriſto autem eſſe duas naturas integras & inconfuſas, divinam ſcilicet & humanam; unicam verò Perſonam divinam, quæ eſt ſecunda Sanctiſſimæ Trinitatis. Atque ut mente percipiant auditores quod auribus excipiunt, exponent Catechiſtæ illud eſſe diſcriminis inter naturam & perſonam, quòd naturæ nomine intelligatur principium agendi: natura enim definitur à Philoſophis, primum principium motus & quietis ejus, in quo eſt: unde tot ſunt in aliquo naturæ, quot ſunt agendi principia: atqui in Chriſto duo ſunt agendi principia; per aliud enim, nimirum per divinitatem, cœlum & terram creavit, mortuos & ſeipſum à mortuis ſuſcitavit, innumera patravit miracula: per aliud verò, ſcilicet per humanitatem, eſurivit, triſtatus eſt, paſſus, & mortuus. Ergo in Chriſto duæ ſunt naturæ, divina & humana.

At unica eſt perſona, eaque divina; quia perſonæ nomen ſignificat unum totum per ſe ſubſiſtens: atqui Chriſtus eſt unum quid & totum conflatum ex duabus naturis; nam, ut habetur in Symbolo, quod ſub nomine ſancti Athanaſii circumfertur, *ſicut anima rationalis & caro unus eſt homo, ita Deus & homo unus eſt Chriſtus*, cum hoc tamen diſcrimine, quòd anima rationalis & corpus, cùm ſint duæ naturæ incompletæ & partiales, coaleſcunt in unam naturam totalem ſimul & unam perſonam: ſed quia natura divina & humana ſunt ſeorſim completæ & integræ, non efficiunt in Chriſto unam naturam ſicut anima, & corpus; ſed ſubſiſtunt in una & eadem Verbi perſona.

Meminerint etiam Catechiſtæ, dum explicant attributa quæ ſpectant ſive divinam Chriſti perſonam,

ſonam, ſive utramque ejus naturam, nomina concreta & abſtracta non eſſe indiſcriminatim uſurpanda, ſed obſervandas regulas præmiſſas, alioquin in abſurdos errores impingerent.

Exponendum ſupereſt; quod à nemine ignorari licet, nempè Incarnationis myſterium eſſe peractum ad redimendum humanum genus, de quo pluribus Capitibus tractandum, ubi de cauſa finali Incarnationis.

CAPUT II.

Utrùm notitia myſterii Incarnationis ſit omnibus neceſſaria?

Præmittendum eſt, duplicem eſſe neceſſitatem; alia dicitur medii, alia præcepti.

Neceſſitas medii eſt eorum, ſine quibus finis haberi non poteſt, etiam in hypotheſi quòd impoſſibilia fiant. Sic neceſſarius eſt cibus ad conſervandam vitam corporalem; Baptiſmus ſaltem in voto ad conſequendam ſalutem æternam; quia his deficientibus, nec vita corporalis conſervabitur, nec ſalus æterna obtinebitur.

Neceſſitas præcepti, eſt eorum quæ ſine culpa negligi nequeunt propter præceptum, atque adeo neceſſaria ſunt ad cavendum peccatum; talis eſt obſervatio mandatorum, de quibus ait Chriſtus Matth. 19. *Si . . . . vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.*

Nec inde inferas obſervationem omnium mandatorum eſſe neceſſariam neceſſitate medii, cùm ſine ea ingreſſus ad vitam æternam non pateat. Namque ubi occurrit alicujus mandati ignorantia invin-

invincibilis, vel impotentia, propter quam mandatum prætermissum est, non occludetur propterea janua regni cœlestis, quia in illo casu omissio præcepti peccatum non est, cùm non sit voluntaria ; ac proinde observatio cujuslibet mandati non est necessaria necessitate medii ; sed solùm necessitate præcepti ad cavendum peccatum. At subtractio medii necessarii, etiam involuntaria & inculpabilis, arcet à regno cœlorum.

Advertes tamen, ea quæ sunt necessaria necessitate medii ad salutem, esse quoque necessaria necessitate præcepti ; quia lex naturalis & divina prohibent ea negligere ; sine quibus finem nostrum consequi non possumus. Unde qui Baptismum v. gr. negligunt, non solùm vita æterna privabuntur, quia medio necessario caruere ; sed insuper pœnis æternis punientur, quia voluntariè præceptum sunt transgressi. Ex quo sequitur notitiam mysterii Incarnationis, si necessaria sit necessitate medii, esse quoque necessariam necessitate præcepti, solamque addicendi impotentiam à peccato excusare eos, qui mysterium illud ignorant.

Quæstio itaque præsertim hìc movetur utrum notitia mysterii Incarnationis sit necessaria necessitate medii. Ad quam

R. 1. Certum est non esse necessariam parvulis baptizatis, qui ante usum rationis decedunt ; quia si potuit eis nocere mala voluntas primi parentis, à fortiori prodest illis pia matris Ecclesiæ voluntas, in cujus fide baptizantur : Deus enim pronior est ad miserendum, quàm ad ulciscendum, ut passim argumentatur sanctus Augustinus.

R. 2. Certum est notitiam hujus mysterii non fuisse necessariam necessitate medii iis adultis, qui

qui à ſtatu juſtitiæ quam per baptiſmum in infan tia ſunt conſecuti, non receſſere; utpotè qui in ipſo ferè rationis crepuſculo deceſſerint antequam potuerint addiſcere: Deus enim juſtos non deſerit, niſi priùs ab eis per peccatum deſeratur; nec illis denegare poteſt hæreditatem æternam, ad quam jus habent dono gratiæ ſanctificantis.

R. 3. In lege nova notitia myſterii Incarnationis eſt neceſſaria neceſſitate medii adultis non juſtificatis: eſt communis Theologorum ſententia.

Probatur 1. ex Scripturis, Joan 3. *Qui... non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Act. 4. *Non eſt in alio aliquo ſalus: nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Et cap. 10. *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum.*

Probatur 2. Traditione. Sanctus Irenæus lib. 3. cap. 21. docet, ignorantes eum, qui ex Virgine eſt Emmanuel, privari munere ejus, quod eſt vita æterna. S. Auguſtinus lib. de correptione & gratia cap. 7. ſic ſcribit: *Nemo liberatur à damnatione, quæ facta eſt per Adam, niſi per fidem Jeſu Chriſti. Ab hac damnatione non ſe liberabunt, qui poterunt dicere non ſe audiſſe Evangelium Chriſti.* Sanctus Gregorius lib. 7. Epiſt. 98. definit ſalutis noſtræ fundamentum eſſe fidem in Chriſtum Dei & hominis Filium. Denique Innocentius XI. tres propoſitiones ſequentes proſcripſit: 1. *Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita remuneratoris.* 2. *Fides latè dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo ad juſtificationem ſufficit.* 3. *Abſolutionis capax eſt homo, quantum-*

vis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini. Circa quas propositiones sic pronuntiavit Clerus Gallicanus anno 1700. *Hæ tres propositiones in Deum remuneratorem, & in Christi mediatoris nomen contumeliosæ sunt, erroneæ, & hæreticæ.*

Quæ cùm ita sint, quis dubitaverit Deum requisiturum sanguinem tot animarum, quæ in ignorantia pereunt, de manibus eorum, quorum curæ sunt traditæ; uti revera tradidit illas patribus-familias & Pastoribus? Consolationem non admittunt parentes, si unus ex liberis fortè sine baptismo decedat: Pastores quoque intimo doloris sensu percelluntur, & merito, cùm è parochianis aliquis exit non percepto Pœnitentiæ sacramento; & nullam gerunt conscientiam, quòd plurimi è subditis sine hujus mysterii notitia moriantur, quorum tamen certior est damnatio, quàm eorum, qui necdum sacramentaliter reconciliati fato funguntur: in his namque Sacramentis votum supplet Sacerdotis ministerium; in illis verò nihil supplere potest hujus mysterii notitiam. Hinc Apostolus 1. ad Cor. 1. testatur se minùs sollicitum fuisse baptizare, quàm prædicare: *non enim* inquit, *misit me Christus baptizare, sed evangelizare.* Quid verò prædicaret, audi dicentem c. 2. *Non... judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Ergo exploranda est fides eorum, qui ad Sacramentum Pœnitentiæ accedunt, ubi dubium esse debet, num sit satis explicita, ut validè absolvi possint.

Dices: Durior est illa doctrina, quæ à salute excludit innumeros homines, quales sunt plures

idiotæ

idiotæ, & omnes infideles negativi, quos tamen Deus vult salvos fieri; & pro quibus Christus mortuus est. Annon in eis esset justa querela, se immeritò puniri propter ignorantiam, quam à se expellere non potuerunt?

R. 1. Hujusmodi homines non addicuntur pœnis præcisè propter ignorantiam, quæ in illis peccatum non est, nisi materiale, utpotè quæ supponatur invincibilis; sed propter peccata, quæ mala voluntate contraxerunt. Attamen ignorantia illa justa (est peccati originalis pœna, quæ nisi misericordia Dei solvatur, meritò excludit nondum justificatos à vita æterna. 2. Nihil durius habet nostra responsio, quàm doctrina Catholica de infantibus, qui in pœnam peccati originalis pereunt, si præfocentur antequam baptismus illis applicari potuerit. 3. Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, omnibus præparavit media, infantibus baptismum, adultis fidem in Christum, quibus possint, si non proximè, saltem remotè salutem consequi, ut dicetur, ubi de gratia sufficiente, Tractatu sequenti.

Q. 2. *Notitia mysterii Incarnationis fuitne etiam omnibus necessaria necessitate medii ante adventum Christi?*

R. Fuit: namque laudatos Scripturæ textus pro statu legis novæ sancti Patres extendunt ad omnes hominum status, *cujus hominis ejusdemque Dei saluberrima fide*, ait sanctus Augustinus epist. 102. olim 49. *etiam illi justi salvi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. Eadem namque fides est & nostra & illorum, quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum.* Et c. 47. lib. 18. de Civit. Dei, de quibusdam Gentilibus, qui secundùm Deum vixere, sic scribit,

quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui divinitus revelatus est unus mediator Dei & hominum homo Christus Jesus. Quibus verbis declarat sanct s Doctor, non satis fuisse priscis temporibus generatim credere Deum providere saluti hominum, & esse bonorum remuneratorem, ut sentire videtur sanctus Thomas 2. 2. q. 2. art. 7. ad 3. Imò idem sanctus Augustinus lib. 2. Operis imperfecti num. 188. sic insectatur Pelagianos: *Agnoscimus hæresim vestram: definivit enim Pelagius, quòd non ex fide Christi antiqui vixerint justi.* Sanctus Leo serm. 63. confirmat eandem sententiam his verbis: *Una fides justificat universorum temporum sanctos, & ad eandem spem & fidem pertinet, quidquid per mediatorem Dei & hominum Jesum Christum vel nos confitemur factum, vel patres nostri adoravere faciendum.*

Necesse tamen non fuit ad salutem, ut fides Incarnationis futuræ esset æquè explicita, ac nostra; colligiturque ex Apostolo Gal. 3. ubi sic loquitur; *Priùs autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem quæ revelanda erat.*

Ex his sequitur 1. supposita Dei voluntate salvandi omnes homines, mysterium Incarnationis debuisse revelari statim post lapsum primorum parentum, cùm sine ejus notitia Adamus & Eva nec educi à delicto potuerint, ut habetur Sap. 10. nec vitam æternam adipisci, quam tamen adeptos fuisse olim propugnavit Ecclesia contra veteres Hæreticos. Porro extat hujus mysterii revelatio Gen. 3. ubi Deus ad serpentem diaboli instrumentum conversus ait: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum.* In Hebræo legitur, *ipsum*, nempe semen, quod est Christus, conteret caput tuum,

tuum, hoc eſt, vires & imperium; & ita legerunt ſancti Irenæus, Cyprianus, Hieronymus & alii.

Dixi, *poſt lapſum*, quia cùm primi Parentes juſtitiam originalem ex Chriſti meritis non hauſerint, dubium eſſe poteſt, an Chriſtum venturum cognoverint. S. Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. 7. affirmat cognoviſſe. *Ante ſtatum peccati*, inquit, *homo habuit explicitam fidem de Chriſti Incarnatione, ſecundùm quod ordinabatur ad conſummationem gloriæ, non autem ſecundùm quod ordinabatur ad liberationem à peccato per Paſſionem & Reſurrectionem; quia homo non fuit præſcius peccati futuri.* Probatque hanc ſuam ſententiam ex his Adami verbis Gen. 2. *Relinquet homo patrem ſuum & adhærebit uxori ſuæ.* Quæ propheticè dicta de unione Chriſti cum Eccleſia ſcribit Apoſtolus Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Sancto Thomæ conſentiunt plures Theologi.

Sequitur 2. eam Religionem ſeu Eccleſiam veram non fuiſſe, quæ Deum non coluit ſub publica fide & expectatione Chriſti venturi.

Sequitur 3. antiquos, quos Scriptura tanquam juſtos celebrat, myſterium Incarnationis non latuiſſe. Tales fuerunt Abel, Henoch, Noe, quos Apoſtolus Heb. 11. in catalogo Sanctorum commemorat: talis Abrahamus, cui diſertè Chriſtus promiſſus eſt Gen. 22. & 26. *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ:* Talis Jacob, qui Gen. 49. diſertis verbis prædixit Chriſtum venturum: *Non auferetur ſceptrum de Juda . . . . donec veniat qui mittendus eſt . . . . ſalutare tuum expectabo, Domine.* Talis Moyſes, de quo Chriſtus Joan. 5. *Si crederetis*

deretis Moysi, crederetis forsitan, id est utique, *& mihi; de me enim scripsit ille.* Talis denique Judaica gens, cujus omnes Prophetæ prænuntiarunt de adventu Justi, ut loquitur S. Stephanus Act. 7. & sacrificia & ceremoniæ illum adumbrarunt, *Finis enim legis Christus*, ait Apostolus, Rom. 10.

Negari non debet, aliquos ex Gentibus extitisse, qui compertum habuerunt hoc mysterium; probatque Hugo Victorinus c. 8. de Incarnatione, ex illo Aggæi testimonio, cap. 2. *Veniet desideratus cunctis gentibus:* quod sic expendit: *Non dicit desiderandus, sed desideratus, ut intelligas in omni gente aliquos aliquando ejus desiderio flagrasse.* Constans fuit in hac sententia sanctus Augustinus; sic enim scribit l. 18. de Civitate Dei cap. 47. *Non incongruè creditur fuisse & in aliis gentibus homines, quibus hoc mysterium revelatum est.* Epist. 102. olim 49. *Cur non credamus etiam in cæteris hac illac gentibus fuisse, qui hujus sacramenti participes fuerunt?* De Jobo Idumæo, ex progenie Esau filii Isaac, ut vulgò creditur, dubitare non licet: sic enim loquitur c. 19. *Scio . . . quòd Redemptor meus vivit . . . . quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt.* Idem sentiendum de Ninivitis ad Jonæ prædicationem plenè ad Deum conversis.

Ex Gentibus proferuntur libri Sybillarum, quæ ita dictæ sunt, quasi divinorum secretorum consciæ, quia multa propheticè scripsisse creduntur, præsertim de Christo longè antequam nasceretur; ut constat vel ex profanis Scriptoribus, putà Varrone, Cicerone, Virgilio, & aliis, qui ante Christi nativitatem floruerunt, & libros illos laudaverunt. Quin & Suetonius refert Cæsarem

ſarem Auguſtum tanti feciſſe hujuſmodi lucubrationes, ut eas ex omnibus mundi partibus colligendas Romamque afferendas præceperit, peritiorum examini ſubjecerit, rejectis quæ ſpuria videbantur, genuina ſumma cum religione ſervari curaverit. In his autem libris nativitas Chriſti ex virgine, paſſio & reſurrectio tam clarè deſcribuntur, ut non futurorum prophetia, ſed rerum geſtarum hiſtoria videatur. Unde antiquiſſimi Patres, ut ſanctus Juſtinus, Athenagoras, ſanctus Clemens Alexandrinus, & poſt eos Lactantius, Euſebius Cæſarienſis, S. Hieronymus, S. Auguſtinus, & alii bene multi, Gentiles propriis eorum armis tam validè expugnabant, ut Imperatores, ſub pœna capitis, illorum librorum lectionem prohibuerint: quod ſanctus Juſtinus exprobrat in ſua apologia.

Verùm libris Sibyllinis multa fuiſſe addita & interpolata à quibusdam Chriſtianis, idque inordinato zelo, quo fervebant pro Religione Chriſtiana, probant Critici, quibus aſſentiendum putamus, modò interpolationem non ſtatuant factam prioribus ſæculis, &, ut nonnulli contendunt ſuperſtitibus adhuc Apoſtolis: durum enim eſt fraudem per quatuor ſæcula non fuiſſe detectam, & Patres, tam Græcos, quàm Latinos, armis mendacii pro veritate decertaſſe. Libros ergo Sibyllinos non habemus, quales habuere S. Juſtinus, Athenagoras, &c. quando autem fuerint immutati, aliis examinandum relinquimus.

Q. 3. *Poteſtne dici de alia gente quàm Judaica & Chriſtiana, quod diximus de quibusdam privatis Gentilibus, illam nimirum coluiſſe Deum ſub publica expectatione mediatoris?*

 R. Non

R. Non poteſt dici coluiſſe ſaltem diuturno tempore ab electione populi Judaici.

Probatur 1. ex Scriptura, ubi Deus dicit ſibi unum Iſraelem delegiſſe, cæteras verò nationes dimiſiſſe. Amos 3. *Tantummodo vos cognovi in omnibus cognationibus terræ.* Act. 14. *In præteritis generationibus dimiſit* (Deus) *omnes gentes ingredi vias ſuas.* Pſal. 95. *Omnes dii gentium dæmonia.* Eph. 2. *Eratis illo in tempore ſine Chriſto . . . & ſine Deo*, Oſee 2. & Rom. 9: *Vocabo non plebem meam plebem meam, & non dilectam dilectam; & non miſericordiam conſecutam miſericordiam conſecutam.* Iſaiæ 54. *Lauda ſterilis quæ non paris . . . quoniam multi filii deſertæ magis quàm ejus quæ habet virum.* Hæc dicuntur de omnibus gentibus ſine exceptione. De Iſraelitis verò Rom. 9. *quorum eſt adoptio filiorum, & gloria, & teſtamentum, & promiſſio;* quia ex ſancto Auguſtino lib. 18. de Civitate Dei cap. 47. *Populus revera qui propriè Dei populus diceretur, nullus alius fuit: homines autem quosdam, non terrena, ſed cœleſti ſocietate ad veros Iſraelitas ſupernæ cives patriæ pertinentes etiam in aliis gentibus fuiſſe negare non poſſunt Judæi; quia ſi negant, facillimè convincuntur de ſancto & mirabili viro Job.*

Dixi 1. *diuturno tempore;* quia credibile eſt Iſmaelem & Madian ex Abrahamo progenitos, & Eſau ex Iſaac, religionem paternam non tam citò reliquiſſe.

Dixi 2. *ab electione populi Judaici*; quia, ut obſervat S. Auguſtinus lib. 19. de Civitate Dei cap. 12. ab ædificatione turris Babel uſque ad Abraham duæ civitates, nempe cœleſtis, in qua regnat charitas; & terreſtris, cuius lex eſt cupiditas, inter ſe permixtæ ſunt, quamvis etiam tunc verus Dei cultus viſibilis permaneret, ut conſtat vel

ex

ex Melchiſedeco, qui erat Sacerdos Dei Altiſſimi, Gen. 14. illumque multi ſuſpicantur fuiſſe Sem primogenitum Noe, qui uſque ad Abrahæ tempora vitam protraxit, teſtis eorum, quæ audiverat tum à patre Noe, tum ab avo Lamech, qui temporibus Adami floruerat, Gen. cap. 5. quis verò fuerit ſtatus veræ Religionis ante diluvium, colligitur ex capite ſexto Geneſeos, ubi diſtinguuntur Filii Dei à filiis hominum, id eſt, ex Seth progeniti veri Dei cultores ſub fide & expectatione mediatoris viventes, & diſcreti à filiis Cain ſocietatem terrenam conſtituentibus.

Q. 4. *Angeli habueruntne notitiam myſterii Incarnationis?*

R. 1. Angelis beatis fuit revelatum: cùm enim ſint hominibus longè perſpicaciores, lumine ſupernaturali, quo perfunduntur, faciliùs quàm homines ſancti illud deprehendere potuerunt in Scripturis ſanctis; exclamarunt quidem Chriſto in cœlum aſcendente, *Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Pſal. 23. ſed illud eſt admirationis, non ignorantiæ, cùm in ejus nativitate facta fuerit multitudo Angelorum collaudantium, Luc. 2.

Dices: Scribit Apoſtolus, Epheſ. 3. myſterium Incarnationis fuiſſe abſconditum à ſæculis in Deo, & per Eccleſiam innotuiſſe Principatibus & Poteſtatibus in cœleſtibus multiformem ſapientiam Dei. Ergo.

R. 2. Diſtinguo antecedens, abſconditum Gentibus & dæmonibus, Concedo: omnibus omnino tam Angelis quàm hominibus, ſubdiſtinguo: quoad aliquas circumſtantias & multiformem Dei ſapientiam: quæ eluxit in gentium converſione, Concedo: quoad ſubſtantiam, Nego

antecedens : Nam Prophetæ illud cognôverunt, *Abraham*, ait Chriſtus, *vidit diem meum*, *& gaviſus eſt*, Joan. 8.

R. 3. Myſterium Incarnationis dæmonibus fuit ignotum ; tum quia cognoſci non poteſt ſine ſupernaturali lumine, quod dæmonibus conceſſum credibile non eſt ; tum quia ita docent ómnes Patres.

Dices : Dæmones Myſterium Incarnationis potuerunt colligere ex Scripturis. Ergo.

Nego antecedens : ſi enim plerique ex Judæis, etiam Sacerdotes & legis Doctores, juſto Dei judicio, circa Prophetias quæ erant de Chriſto, & miracula quæ patrabat, cæcutierunt : à fortiori dæmones circa ſupernaturalia magis excæcati.

Inſtabis. Marc. 1. & Lucæ 4. legitur dæmones Chriſtum proclamaſſe Filium Dei, Sanctum Dei : Ergo.

Diſtinguo antecedens : Filium Dei adoptivum & ſanctum hominem, Concedo : Filium Dei naturalem, Nego : niſi fortè conjecturaliter & dubitanter. Si enim illum Dominum gloriæ cognoviſſent, nunquam Judæos ad illum crucifigendum impuliſſent.

Urgebis. Angelorum lapſus contigit ex invidia in naturam humanam, quòd aſſumenda eſſet à Verbo : Ergo ante lapſum cognoverunt illud Myſterium.

Nego antecedens : Sententia enim illa nonnullorum Theologorum omni prorſus fundamento caret.

CA-

CAPUT III.

Utrum ſolo lumine naturali demonſtrari poſſit Myſterium Incarnationis eſſe poſſibile ?

R. Demonſtrari non poteſt poſitivè ; poteſt verò negativè probari, ſaltem ſuppoſita revelatione.

Prima Pars reſponſionis probatur, illud dicitur poſitivè demonſtrari, quod evidenter colligitur ex certis & indubitatis momentis, iiſque intrinſecis ; ſi enim res demonſtranda nullam ex natura ſua habeat connexionem cum illis momentis, non erit vera demonſtratio ; quia evidentiam non pariet : v. g. ex eo quòd Deus dixit Chriſtum Dominum eſſe ſuum unigenitum, idque miraculis & Prophetiis confirmaverit, evidenter credibile eſt, Chriſtum eſſe Filium Dei incarnatum ; ſed myſterium ipſum nobis eſt inevidens, ac proinde non demonſtratur, quia teſtimonium Dei eſt quid ipſi extrinſecum. Atqui nulla ſunt momenta certa & indubitata ipſique myſterio intrinſeca, quibus evincatur ejus poſſibilitas vel exiſtentia : Ergo.

Minor probatur 1. Quia lumen naturale non poteſt attingere objectum ſupernaturale : atqui Myſterium Incarnationis eſt ſupernaturale : ergo.

2. Quia omnis demonſtratio eſt vel à priori & per cauſam, vel à poſteriori & per effectus : atqui neutro medio poteſt demonſtrari Incarnatio. Non à priori ; namque Incarnatio agnoſcit ſui cauſam voluntatem Dei liberam & ejus omnipotentiam ; atqui ex neutro capite poteſt certò & evidenter colligi ejus exiſtentia aut poſſibilitas. Non ex voluntate libera ; quia cauſa libera non habet neceſ-

necessariam connexionem cum effectu libero, qualis est Incarnationis existentia, ut infrà dicetur. Neque etiam ex omnipotentia; quia etsi nobis evidenter notum sit Deum posse quidquid non implicat, ratio tamen naturalis non potest scrutari illud Mysterium, utpotè supernaturale, atque evidenter affirmare nihil in eo esse contradictorium. Minus probari potest à posteriori; quia nulli sunt effectus Incarnationis naturaliter nobis noti, per quos ad ejus existentiam perveniamus.

Nec dicas, Christum miraculis evidenter probasse se esse Filium Dei. Licèt enim miracula necessariam habeant connexionem cum omnipotentia divina; evidens tamen non est illum esse Deum, per quem Deus miracula operatur, Prophetæ enim & alii viri Sancti miracula ediderunt. Christus ergo suam divinitatem eatenus ex miraculis probavit, quatenus iis declaravit suum testimonium, quo se Deum asserebat esse verum: certum enim & evidens est Deum non posse quidquam facere in confirmationem mendacii. Ergo miracula Christi sunt argumenta solùm extrinseca, quibus nobis evidenter constat credibile esse testimonium, quo dixit se esse Deum.

Confirmatur nostra responsio, tum ex Scriptura asserente Mysterium illud esse investigabile, & citra revelationem omnibus impervium, Matt. 16. *Beatus es Simon Bar-jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus.* Eph. 3. *Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, & illuminare omnes quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi à sæculis in Deo.* Tum ex Sanctis Patribus Sanctus Chrysostomus homil. 24. in Matth. invehitur in eos qui *ineffa-*

ineffabilem illam generationem Dei hominis cogitationibus investigari putant. S. Auguſtinus Epiſt. 3. ad Voluſianum, nunc verò 137. ſcribit : *hic ſi ratio quæritur, non erit mirabile : ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Demus Deum aliquid poſſe quod nos fateamur inveſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti eſt, potentia facientis.*

Dices : Sancti Patres probant Myſterii Incarnationis poſſibilitatem variis exemplis. 1. Rami in arboribus trunco inſerti : ita Theodoretus Dialogo *Inconfuſus.* 2. Ferri candentis, in quo ignis cum ipſo ferro unum quid efficere videtur : ſic Sanctus Baſilius, *de humana Chriſti generatione.* 3. Vocis, quæ eſt mentis cogitatio ſono induta ; ſic ex Sancto Auguſtino, *lib.* 1. *de Doctr. Chriſt. cap.* 12. & 13. Verbum quod erat apud Deum, jam carne velatum ad noſtram notitiam pervenit. 4. Animæ rationalis corpori unitæ, ut in ſymbolo, quod Sancti Athanaſii dicitur. Ergo.

Diſtinguo antecedens : Probant utcunque & ruditer, tanquam mediis aptis ad juvandos rudiores, Concedo : probant efficaciter, Nego antecedens. Una enim eſt eorum vox Myſterium illud eſſe lumini naturali inacceſſum. Enimverò nemo non videt quanta ſit diſparitas inter Myſterium Incarnationis & ea quæ in exemplum afferuntur. Ramus non eſt quid unum cum trunco niſi ſecundùm quantitatem ; ignis eſt in ferro tantùm localiter ; cogitatio in voce tanquam in ſigno. Anima rationalis eſt ſubſtantia incompleta eſſentialiter ordinata ad componendum cum corpore unum hominem. At Verbum & natura humana ſunt duæ naturæ integræ, quæſtio autem eſt utrùm duæ naturæ completæ poſſint ſubſtantialiter

liter uniri. Quod si id concedatur de naturis creatis, continuò non est trahendum ad personam increatam, quia seclusa revelatione talis unio non videretur posse fieri sine mutatione utriusque naturæ, quæ sanè in divinam cadere nequit.

Secunda pars probatur. Tum existentia aut possibilitas rei alicujus dicitur probari negativè, cùm dissolvuntur cum aliqua veri specie, quæ contra objici possunt: atqui sic dissolvi possunt quæ opponuntur contra existentiam & possibilitatem Incarnationis, ut patebit ex responsionibus ad objectiones sequentes: Ergo.

Dices 1. Verbum non potest incarnari sine sui mutatione. Ergo Incarnatio repugnat.

Probatur antecedens: Qui ex non homine fit substantialiter & intrinsecè homo, ille profectò mutatur substantialiter & intrinsecè: atqui Deus, supposito hoc Mysterio, ex non homine fit substantialiter & intrinsecè homo. Ergo Deus mutatur substantialiter & intrinsecè.

Nego antecedens: cujus confirmationis majorem distinguo. Qui ex non homine fit substantialiter homo, novam formam & perfectionem substantialem & intrinsecam acquirendo, quemadmodum limus, ex quo Deus formavit hominem, novam formam & perfectionem accepit; mutatur substantialiter & intrinsecè, Concedo: qui ex non terminante naturam humanam, fit homo de novo eam terminans, nec inde perfectior evadens, mutatur, Nego majorem.

Distinguo similiter minorem. Deus ex non homine factus est substantialiter & intrinsecè homo terminando naturam humanam, & nihil prorsus perfectionis ab ea accipiendo, Concedo: factus

ctus eſt homo accipiendo naturam humanam tanquam formam ſui perfectivam, Nego minorem. Cùm itaque diciturDeus factus ſubſtantialiter & intrinſecè homo, ſenſus non eſt quòd natura humana ingrediatur ſubſtantiam divinam tanquam pars eſſentialis, aut ſubſtantialis eam componens: natura enim divina manet in Chriſto impermixta & ſimpliciſſima. Sed hujuſmodi adverbiis ſignificatur ſolummodo Verbum ſubſtantialiter uniri naturæ humanæ tanquam ejus ſuppoſitum & ejus terminus ſubſtantialis; refelliturque Neſtorii error definiens in Chriſto duas eſſe perſonas moraliter tantùm & accidentaliter unitas, ita ut Deus humanitate indutus dicendus ſit homo denominatione extrinſeca, quemadmodum homo à veſte, quam circumfert, extrinſecè denominatur veſtitus.

Inſtabis: Non poteſt fieri nova denominatio ſine nova forma adveniente: atqui Deus per hoc Myſterium homo de novo nominatur: Ergo neceſſe eſt, ut accipiat naturam humanam tanquam novam formam. Nonnulli Theologi hoc argumento valde torqueri videntur, quanquam levis ſit admodum momenti.

Diſtinguo majorem. Sine nova forma, vel phyſica, vel metaphyſica ſeu logica, quæ dicitur forma denominationis, Concedo: ſine forma phyſica & intrinſecè componente, Nego majorem; & conceſſa minore, diſtinguo ſimiliter conſequens. Neceſſe eſt, ut accipiat naturam humanam tanquam formam metaphyſicam ſeu logicam & denominationis, Concedo; tanquam formam phyſicam, Nego conſeq. Sic homo denominatur materialis à materia, non tanquam à forma phyſica: materia ſiquidem in phyſicis opponitur for-

mæ; ſed tanquam à forma denominationis & logica: in logicis enim quod prædicatur de alio, enuntiatur tanquam forma de ſubjecto.

Dices 2. Illa non poſſunt inter ſe uniri, inter quæ eſt diſtantia infinita: atqui inter Verbum & naturam humanam eſt diſtantia infinita: Ergo.

Diſtinguo majorem ſicut alibi: Diſtantia infinita tum entitatis, tum habitudinis, Concedo: entitatis tantùm, Nego majorem.

Diſtinguo ſimiliter minorem: inter Verbum & naturam humanam eſt diſtantia infinita entitatis, Concedo; unde natura humana non poteſt eſſe ejusdem entitatis cum Deo, utpotè qui ſit purus actus, increatus, & in omni genere perfectionis infinitus. Eſt diſtantia infinita habitudinis, qualis eſt inter unitivum & unibile, terminativum & terminabile, Nego minorem. Enimverò quemadmodum dicebamus, ubi de viſione beatifica, licèt nulla ſit proportio entitatis inter divinam eſſentiam & intellectum humanum, eſſe tamen proportionem habitudinis: nam eſſentia divina eſt intelligibilis, intellectus verò humanus eſt intellectivus; ideoque eſſentia divina poteſt illi uniri in ratione objecti. Sic Verbum divinum, cùm ſit infinitè terminativum, poteſt uniri in ratione termini & ſuppoſiti naturæ humanæ, quæ eſt terminabilis.

Inſtabis: Habitudo illa utpotè relatio, debet fundari in entitate: Ergo ubi nulla eſt proportio entitatis, nulla quoque ineſt proportio habitudinis.

Nego abſolutè antecedens: illa enim relatio habitudinis eſt eſſentialis & transcendens, ac proinde non præſupponit fundamentum; eſſentiale enim

enim eſt quid primum in re. Nulla ratio, nullumve fundamentum cur potentia viſiva habitudinem habeat ad colores potiùs quàm ad odores & ſapores. Hæc habitudo eſt ejus eſſentia & natura.

Dices 3. Verbum eſt id, quo natura divina ultimò terminatur, & fit incommunicabilis alteri: Ergo repugnat quòd ſit id, quo communicatur alteri, ſcilicet naturæ humanæ.

Diſtinguo antecedens: fit incommunicabilis alteri tanquam perfectivo & tanquam ſuppoſito ſeu perſonæ, Concedo: alteri nullatenus perfectivo, ſeu perfectibili, Nego antecedens: Equidem natura divina per Verbum ultimò completur in ratione ſubſiſtentis & perſonæ, ac proinde contradictorium eſt, ipſam ſic completam & ultimò terminatam ulteriùs perfici & compleri: ſed convenientiſſimum eſt ipſam infinitè perfectam & completam aliam naturam perficere, eique ſubſtantialiter communicari mediante hypoſtaſi.

Inſtabis: ex conceſſis Verbum divinum non unitur naturæ humanæ tanquam ſuppoſito, hoc eſt ſubſiſtenti ſubſiſtentia propria & humana: Ergo Chriſtus non eſt homo perfectus. Ille enim non eſt homo perfectus, qui non habet, quæcunque pertinent ad naturam humanam: atqui Chriſtus non habet quæcunque pertinent ad naturam humanam; caret enim ſubſiſtentia humana, quæ non eſt accidens, ſed ultimum complementum ſubſtantiale: Ergo.

Nego conſequens: cujus confirmationis majorem diſtinguo. Non eſt homo perfectus, qui non habet quæcunque pertinent ad naturam humanam tanquam partes eſſentiales aut integrales,

Concedo: quæ pertinent tanquam modus existendi tantùm, Nego majorem. Distinguo similiter minorem. Christus non habet quæcunque pertinent ad naturam humanam, id est, non habet modum, quo naturaliter existeret in se, si Verbo non esset unita, Concedo: natura enim humana Christi existit in alio, & quidem longè nobiliori modo. Non habet quæcunque pertinent ad naturam humanam tanquam partes ejus essentiales & integrales, ex quibus homo perfectus dicitur, Nego minorem. Solutio patet ex dictis primo capite.

Dices 4. Verbum non distinguitur à natura divina, in qua est quid unum cum Patre & Spiritu Sancto: Ergo Verbum non magis potest dici incarnatum, quàm Pater & Spiritus Sanctus.

Distinguo antecedens. Non distinguitur realiter, Concedo: formaliter, Nego antecedens. Porrò sicut illa distinctio sufficit ex dictis ubi de Trinitate, ut Verbum dicatur generatum, non verò Pater; efficit quoque ut verè dicatur incarnatum, non verò Pater, aut Spiritus Sanctus, qui tamen ambo sunt in Christo per circuminsessionem, ut ibidem diximus.

Atque hæc de Incarnationis possibilitate dicta sunt supposita Dei revelatione, quæ nobis ex indubitatis testimoniis constat. Cùm enim à facto ad posse valeat consecutio, ut loquuntur Philosophi; certò colligit ratio falsa esse, quæ contra possibilitatem Mysterii peracti & revelati opponuntur; quamvis talem veri speciem præseferant, ut eis seclusa revelatione assentiendum videretur. Quocirca præcipuum nostrum opus fuerit in hoc Tractatu firmissimis argumentis Incarnationis existentiam stabilire; hoc enim veluti cardine nituntur

&

& quæ hactenus diximus, & quæcunque deinceps dicturi sumus.

Triplicis autem generis hostes hujus mysterii existentiam impugnant: Gentilibus enim est stultitia, Judæis scandalum, 1. ad Corinthios, cap. 1. & Hæreticis lapis offensionis. Contra tres illos cuneos non iisdem armis est decertandum; sed contra Gentiles, apud quos Scripturæ divinæ nullius sunt auctoritatis, producenda sunt motiva credibilitatis, ut ajunt. Contra Judæos contorquendæ sunt veteris Testamenti prophetiæ, quas rejicere non possunt, sed vanis interpretationibus eludere conantur. Contra Hæreticos verò, urgendi textus utriusque Testamenti, quod suscipiunt, sed pro libidine interpretantur.

CAPVT IV.

Quomodo efficaciter probatur contra Gentiles, mysterium Incarnationis fuisse impletum, & quidem in Christo Domino?

R. Probantur efficaciter illa duo, nempe mysterium Incarnationis esse impletum, & quidem in Christo Domino, ex motivis iisdem, quibus evidenter demonstramus Religionem Christianam esse veram, ac divinitus institutam. Namque illud mysterium est evidenter credibile, quod Religio evidenter vera credendum docet tanquam fundamentum totius suæ doctrinæ. Quæ posteriora verba addiderim propter Novatores, qui contra omnium veterum fidem contendunt veram Ecclesiam posse errare in levioribus, non verò præcipuis articulis, quos fundamentales vocant:

atqui Religio Chriſtiana evidenter vera eſt, docetque imprimis credendum myſterium Incarnationis fuiſſe in Chriſto Domino impletum. Ergo.

Major eſt evidens, nec ullus etiam Gentilis aut infidelis negaverit, credendum quod eſt præcipuum fundamentum Religionis evidenter à Deo inſtitutæ, ut ignorantes erudiat, errantes revocet, & omnes in legitimo veri Dei cultu colligat.

Minorem verò pernegant ſoli infideles, quoad primam partem. Nec morari nos debet, quòd unus & alter è Catholicis his aliquatenus aſſentiri viſi ſint hac ſua propoſitione: *Religio Chriſtiana non eſt evidenter vera ... hinc infer evidens non eſſe*, 1. *quòd exiſtat nunc in terris aliqua vera Religio:* 2. *quòd omnium quæ in terra ſunt, veræ ſimillima ſit Chriſtiana:* 3. *quòd Apoſtolis manifeſta fuerit divinitas Chriſti.* 4. *quòd afflante Deo fuſa ſint Prophetarum oracula: quid enim mihi opponas, ſi vel negem fuiſſe vera vaticinia, vel affirmem fuiſſe conjecturas: quòd vera fuerint, quæ à Chriſto edita fuiſſe commemorantur miracula.* Hanc enim propoſitionem exhorruerunt Catholici, & Clerus Gallicanus anno 1700. graviſſima cenſura notavit his verbis: *Doctrina hac propoſitione contenta impia eſt, blaſphema, erronea, & inimicis Chriſtianæ Religionis favet.* Præiverat Innocentius XI. anno 1697: cùm damnavit uti ſcandaloſam ſequentem propoſitionem: *Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem, ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.* Cui definitioni ſubſcripſit idem Clerus Gallicanus anno 1700. in hæc verba: *Hæc propoſitio ſcandaloſa eſt, pernicioſa, & Apoſtolicæ fidei definitionem evertens.* Solos igitur Gentiles & Infideles hìc adverſarios patimur, qui ſanè ejuſdem nobiſcum eſſent ſententiæ,

tiæ, si præconceptum, quo in Religionem Christianam flagrant, odium deponerent, & libera mente examinarent quæ hìc subjicimus momenta; *cum omnes qui retro oderant*, inquit Tertullianus Apologet. c: 1. *quia ignorabant quale esset quod oderant, simul ut desinunt ignorare, cessent & odisse. Ex his fiunt Christiani utique de comperto, & incipiunt odisse quod fuerant, & profiteri quod oderant.* De obstinatis verò subdit: *Malunt nescire, quia jam oderunt, adeo quod nesciunt, præjudicant id esse, quod si sciant, odisse non poterant.*

Primum itaque momentum ducitur ex Prophetiis: namque *idoneum testimonium veritatis*, inquit Tertullianus apolog. 20. *est veritas divinationis.* Hocce testimonio Deus probat se solum verum esse Deum, quòd solus prænuntiaverit, quæ in Christo futuræ erant passiones & posteriores glorias, ut loquitur S. Petrus epist. 1. cap. 1. *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis . . . Suscitavi ab aquilone, & veniet ab ortu solis; vocabit nomen meum*, &c. Is. 41. Dæmones quidem præscire possunt & prædicere futura, quæ ex naturali rerum ordine & dispositione necessariò sequuntur, ut eclypses, anni tempestates, &c. quanquam & in iis facilè decipiantur, cùm Deus aliquando rerum naturalem ordinem immutet: nam Josue 10. v. 13. steterunt sol & luna in medio cœli, lib. 4. Regum cap. 20. v. 11. retrogressus est sol decem lineis; & in passione Christi Domini, sine concursu causarum secundarum, sol eclypsim passus est per tres horas, scilicet à sexta ad nonam. Matth. 27. v. 45. Conjiciunt etiam tum ex sua mala nocendi voluntate, tum ex dispositioni-

tionibus causarum liberarum, quæ contingenter futura sunt; sed quia potestatem nocendi habere non possunt, nisi à Deo, qui ut plurimum eam denegat, & causæ liberæ divina ope impellentibus cupiditatibus obsistunt, de iis dæmones certa vaticinia edere non valent. Unde oracula eorum sunt semper ambigua, & in utramque partem converti possunt, ut advertit Cicero, & alii Gentiles patetque ex illo oraculo. *Ajo te Æacida Romanos vincere posse.* Quæ enim sita sunt extra naturalem causarum secundarum ordinem, ut secreta cordium, actiones inde emanantes propria inclinatione reluctante; à fortiori quæ ex liberis Dei decretis pendent, exceduntque rerum naturalium ordinem & dispositionem, ut miracula, solus naturæ auctor, qui ea ab æterno decrevit, & in tempore perficit, præscire & prænuntiare potest. Atqui Incarnatio, & quæ spectant vitæ Christi œconomiam; nativitas, passio, vel resurrectio, ascensio in cœlum, Spiritus Sancti missio, Religionis Christianæ institutio, propagatio, gentium conversio, Judæorum rejectio, hæc & alia sanè ex naturali causarum secundarum dispositione non oriuntur, à pluribus Prophetis tam variè, dilucidè & luculenter prædicta sunt, ut non vaticinia, sed rerum gestarum historiæ videantur; & ita Porphyrius, infensus Religionis Christianæ hostis, librum Danielis calumniari sit ausus, teste sancto Hieronymo, Procemio in Danielem: *Cujus impugnatio*, inquit, *testimonium veritatis est: tanta enim dictorum fides fuit, ut Propheta incredulis hominibus non videatur futura dixisse, sed narrasse præterita.* Sed ad exsufflandam calumniam tam incautè concinnatam, non ex scriniis nostris proferimus libros, sed ex adver-

adverſariorum noſtrorum manibus. *Per omnes gentes*, ait ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 58. concione prima, *diſperſi ſunt Judæi teſtes iniquitatis ſuæ & veritatis noſtræ .... Si quando aliquis paganus dubitaverit, cum ei dixerimus prophetias de Chriſto, quarum evidentiam obſtupeſcit, & admirans putaverit à nobis eſſe conſcriptas, de Codicibus Judæorum probamus; quia hoc totum ante prædictum eſt. Videte quemadmodum de inimicis noſtris alios confundimus inimicos.*

Hoc Prophetarum teſtimonio tam indubitato, & capite ſequenti contra Judæos proferendo, ſanctus Juſtinus ex Philoſopho Chriſtianus factus eſt, ut ipſe teſtatur in Dialogo cum Triphone. Origenes quoque tanti fecit illud argumentum, ut libro primo contra Celſum aſſeruerit, omnium quæ ad Chriſti fidem aſtruendam adhiberi poſſunt, argumentum maximum hoc eſſe, quòd prædictus ſit à Prophetis, qui apud Judæos fuerunt.

Dices: Mens humana reluctari non poteſt rerum evidentiæ: atqui Judæi & Gentiles reluctantur teſtimonio Prophetarum: Ergo illud teſtimonium non eſt evidenter verum.

Confirmatur. Fides eſt actus liber, ex conſenſu omnium Catholicorum: atqui ſi niteretur motivis evidenter veris, non eſſet actus liber, ſed neceſſarius: Ergo nullum motivum credibilitatis, ut ajunt, eſt evidenter verum.

Diſtinguo majorem. Mens humana non poteſt reluctari rerum evidentiæ, ſi ita attendat, ut ea afficiatur, Concedo: ſecus, Nego majorem. Quot litigantes, v. g. propugnant cauſas evidenter injuſtas, non ipſis, quia præoccupati ſunt, ſed judicibus, qui eas ſana & libera mente examinant?

minant? Sic se habent Gentiles & Judæi ad Religionis Christianæ mysteria: vel enim præ superbia erubescunt vinci à Christianis, & confiteri tam se, quàm parentes, fuisse deceptos, vel propter appetitum terrenæ felicitatis, dona spiritualia & cœlestia, quæ unicè promittuntur in Religione Christiana, velut parvuli lactentes rejiciunt.

Ad Confirmationem concessa majore, nego minorem. Non enim res aliqua actu creditur eò ipso, quò judicatur credibilis, ut patet experientia Catholicorum, qui non eliciunt actus fidei, quoties examinant testimonia, quibus nititur Religio nostra, & concludunt ea esse evidenter vera. Et ratio est, quia quantumcunque testimonium sit evidens, mysterium tamen, quod per illud declaratur, semper in se manet inevidens. Unde ad credendum actu necesse est, ut post judicium de mysterii credibilitate, sequatur aliud judicium practicum & quidem supernaturale, (cùm præcedens potuerit esse naturale) quo intellectus definiat hìc & nunc esse credendum; deinde pia affectio etiam supernaturalis in voluntate, qua demum intellectus determinetur ad eliciendum ipsum actum fidei supernaturalem; quæ probant minùs esse disputandum cum infidelibus & obstinatis, quàm pro iis orandum; quia etsi rationum pondere naturaliter convinci possint, tamen sine gratia absolutè necessaria ad tres postremos actus, persuaderi & converti non possunt.

Secundum momentum petitur ex miraculis, quæ facta sunt in confirmationem Christianæ Religionis. Ad miraculum autem duo requiruntur: pri-

primum, ut ſit opus rarum, & præter conſuetum naturæ ordinem: ſecundum, ut ſuperet naturæ vires, & ab eo ſolo, qui ſupra naturam eſt, procedat. Hinc creatio animæ rationalis non eſt miraculum, quamvis ſit ſupra naturæ virtutem; quia ſecundùm ordinem naturis à Deo præfixum creatur. Sic ſupernaturalis juſtificatio impii ſecundùm præſcriptam Dei legem, miraculum propriè non dicitur; diceretur verò, ſi ſubitò frangerentur obſtacula malæ voluntatis, ut contigit in Apoſtolo Paulo, Act. 9. & ſperant peccatores impœnitentes futurum ſibi in vitæ extremis; quia eſſet opus rarum præter conſuetum gratiæ ordinem, & excedens naturæ vires. Mira, de quibus ſanctus Auguſtinus lib. 21. de Civitate Dei, cap. 4. 5. & 8. ſunt ea, quorum cauſæ latent, v. g. quòd fons in Epiro extinctas faces accendat, & accenſas extinguat; ſed miracula non ſunt, quia horum rationes, inquit Sanctus Doctor, rebus creatis inditæ & concreatæ fuerunt; quæ, quia dæmonibus non ſunt occultæ, quemadmodum hominibus, ideo mira & ſtupenda plerumque faciunt, ſive per ſe, ſive per Magos.

Verum itaque miraculum eſt opus non modò mirum, ſed etiam divinum; quia licèt perficiatur per creaturam Deo ſervientem, ſive pecus ſit, ut aſina Balaam, quæ locuta eſt ad commonendum veſanum Prophetam, Num. 22. ſive homo, aliquando etiam peccator, ut Judas Matth. 10. Caiphas Joan. 11. & ii, de quibus Chriſtus Matth. 7. tamen ab eo eſt, qui habet in ſeipſo abſconditas quorumdam factorum cauſas, quas rebus conditis non inſeruit, illaſque implet, ut

voluerit. Ita ferè Sanctus Augustinus lib. 9. de Gen. ad lit. c. 17. & 18.

Porrò ex hujusmodi explicatione manifestum est, miraculum fieri non posse in erroris confirmationem: namque evidenter constat & miraculum esse opus Dei, & Deum testimonium falsum dicere non posse. Unde sic conficitur argumentum: Illa Religio infallibiliter est vera, & Deum habet auctorem, ad quam stabiliendam & propagandam innumera edita sunt miracula: atqui talis est Religio Christiana: Ergo. Major evidens est, & à nemine potest negari.

Minor probatur ex Apostolorum scriptis, in quibus tam patentia & tam multiplicia referuntur miracula, ut ne Judæi quidem repetitis examinibus inficiari potuerint. *Quid facimus*, inquiunt Pharisæi, & Sacerdotum principes infensissimi Christi hostes, *quia hic homo multa signa facit?* Joan. 11. & de claudo per S. Petrum curato, Act. 3. sic inter se colloquuntur cap. 4. *Quid facimus hominibus istis, quoniam quidem notum signum factum est per eos... manifestum est, & non possumus negare?* Illud insuper movere debet Infideles, quòd Christus, tanquam naturæ Auctor & Dominus, Apostolis contulerit omnimodam potestatem operandi miracula, Matth. 10. *Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite.* Hæc dixit, & facta sunt: nam Apostoli post ejus mortem & resurrectionem mundum miraculis impleverunt, ut liquet tum ex Actibus, ubi vel ipsa Petri umbra sanabat infirmos, cap. 5. ut Verbum Domini impleretur. *Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet;* Joan, 14.

Nam;

Nam, ut advertit ſanctus Auguſtinus, non legimus umbram Chriſti talia fuiſſe operatam. Tum ex Epiſtolis Apoſtolorum: namque in prima ad Corinthios legimus tam multiplicia & tam communia fuiſſe apud fideles miracula, ut neceſſum fuerit Apoſtolo præſcribere, quo ordine quiſque uteretur poteſtate ſibi divinitùs conceſſa, ne turbaretur ſocietas. Quin & Apoſtoli poteſtatem à Chriſto acceptam ſucceſſoribus ſuis tranſmiſerunt, qua Verbum Evangelii recens ſeminatum irrigarent donec creſceret, & univerſum orbem impleret. Sufficit ſanctum Irenæum teſtem proferre, qui ſecundo ſæculo ſcripſit quod in omnium oculis erat poſitum. *In fraternitate*, inquit l. 2. cap. 57. & 58. *ſæpiſſimè . . . . reverſus eſt ſpiritus mortuo, & donatus eſt homo orationibus Sanctorum. . . . . Alii dæmones excludunt: alii autem & præſcientiam habent futurorum: alii laborantes, aliqua infirmitate per manus impoſitionem curant, & ſanos reſtituunt. Jam etiam, ut diximus, & mortui reſurrexerunt, & perſeveraverunt nobiſcum annis multis. Quid autem? non eſt numerum dicere gratiarum, quas per univerſum mundum Eccleſia à Deo accipiens in nomine Jeſu Chriſti crucifixi ſub Pontio Pilato, per ſingulos dies in opitulationem gentium perficit.* Hæc contra Hæreticos ſcripſit beatus Martyr; indeque concludit eos non eſſe verè Chriſtianos, quòd talia perficere nequeant. *Hæretici*, inquit, *non poſſunt cæcis donare viſum . . . . neque omnes dæmones effugare, præter eos, qui ab ipſis immittuntur.* Et hoc modo ipſi dæmones, & Magi eorum nomine liberant, quos torquere ceſſant, ut advertunt ſancti Patres. Tertium ſæculum miraculis non caruit, ut conſtat ex Scriptoribus, qui in illo floruerunt, Tertullia-

tulliano, sancto Cypriano, & aliis; quamvis minus frequentia fuerint, quàm primo & secundo; quia Religio Christiana jam radicata non indigebat tam continuis irrigationibus. Quarto verò sæculo, quo imperante Constantino & successoribus Imperatoribus Christianis extincta est tyrannorum persecutio, subversa idolorum templa & Ecclesia stabilita ac roborata, longè lateque diffusa est, nova miracula non fuere ampliùs necessaria, sive ad continendos fideles, sive ad revincendos Hæreticos, sive ad subigendas gentes, quæ Christo nondum crediderant; cum innumera miracula primò edita in gratiam Religionis Christianæ, eam pariter demonstrarent divinam & prioribus & posterioribus sæculis; quanquam nec defuisse miracula quarto sæculo & subsequentibus testantur indubitata monimenta, historia Eusebii, Socratis, Sozomeni, Victoris Uticensis de persecutione Vandalica; scripta sanctorum Patrum, ut Augustini lib. 22. de Civ. Dei cap. 8. & seq. de reliquiis sancti Stephani. Denique nulla est ætas, in qua viri sanctitate insignes miraculis non claruerint. Horum fidem faciunt non solùm qui scripserunt eorum historias, ut Severus Sulpitius Sancti Martini, Godefridus sancti Bernardi, & innumeri alii, sed & rigidum examen, cui subjecta sunt priusquam eorum auctores in Sanctorum album referrentur.

Dices 1. Scripta Apostolorum nullam habent auctoritatem apud gentiles: ergo ex iis persuaderi non possunt.

Distinguo antecedens. Nullam habent auctoritatem, sed merentur habere, Concedo: non merentur habere, quemadmodum libri quorum-

dam

dam Ethnicorum & Hæreticorum, in quibus narrantur remotiora & occulta, quæ merito fabulosa videri possunt, Nego antecedens. Namque scripserunt Apostoli res in conspectu omnium gesta, non solùm eo tempore, sed in iisdem locis, ubi gestas fuisse referunt. Numquam autem in mentem venerit quod evidenter repugnat, nimirum Apostolos cum Judæis conviventes scripsisse ipsos eosdem Judæos vidisse cæcos illuminatos, mortuos suscitatos, & civitates suas multitudine prodigiorum Christi & ejus discipulorum commotas. Denique sicut nullus Gentilis in dubium revocaverit, Christum extitisse, discipulos collegisse, tandemque à Judæis fuisse crucifixum; sic negare non potest ipsum per se & per discipulos innumera edidisse miracula; ea enim omnia pariter credibilia sunt, quia æquè palàm gesta, ab iisdem auctoribus conscripta, eodem tempore & ubi peracta fuisse referuntur. Quid infideles objicere possunt contra primam Pauli epistolam ad Corinthios, in qua 1. reprehendit eorum inordinatam æmulationem pro dono linguarum; deinde præscribit quo ordine quisque uti debeat charismatibus? annon Gentilis, vel ex illa epistola fateri cogetur, Ecclesiam Corinthiorum miraculis coruscasse? Confirmatur: nec ipsi Judæi diffitebantur Christum miracula fuisse operatum, ex Tertulliani libro contra Judæos cap. 9. nec Romani, qui ea in publicos Commentarios retulerunt, ex sancto Justino, apologia secunda ad Imperatores. Quin & Sanctus Hieronymus, & ante eum Eusebius, in Chronicis proferunt testimonia Ethnicorum de terræ motu & defectu Solis in morte Christi. Sic enim Phlegon de iis scribit: *Quarto autem*

anno

anno 202. Olympiadis, qui fuit principatus Tiberii decimus octavus, magna & excellens inter omnes, quæ ante eum acciderant, defectio solis est facta; diei hora sexta ita in tenebrosam noctem versus, ut stellæ cælo visæ sint, terræque motus in Bithynia Nicænæ urbis multas ædes subvertit. Porrò defectio illa nec ab Astrologis prævisa, nec provideri potuit, cùm tunc temporis Luna utpotè plena in Judæorum Paschate, non extaret media inter solem & terram.

Instabis: Gentilis suspicari potest illa Apostolorum scripta esse supposititia, & à Christianis exarata post Apostolorum tempora.

Contra, 1. viventibus Apostolis evulgata fuisse constat 1. ex c. 3. 2. Petri, ubi Apostolus laudat sancti Pauli epistolas, scribitque tunc fuisse in manibus etiam indoctorum. 2. Discipuli Apostolorum, ut sancti Clemens, Ignatius, & Polycarpus superstitibus Magistris testimonia ex eorum scriptis depromunt ad erudiendos Fideles. 3. Sanctus Irenæus, auditor sancti Polycarpi, & ejus contemporaneus, sanctus Justinus Hæreticos ex scriptis Apostolorum revincunt; idipsum præstant Patres, qui eos proximè excipiunt, ut Origenes & Tertullianus; hic lib. 1. contra Marcionem c. 1. objicit Hæretico, quòd *Evangelia corroserit*, hoc est mutilaverit.

Dices 2. Ex Sancto Augustino lib. de unitate fidei, Ecclesia non probatur ex miraculis; sic enim scribit: *Quæcunque talia in Catholica fiunt, ideò sunt approbanda, quia in Catholica fiunt; non ideò ipsa Ecclesia manifestatur, quia miracula in ea fiunt.* Ergo miracula non sunt evidentia veræ Religionis testimonia.

Confir-

Confirmatur : Ex dictis, verum miraculum est res mira, quamvis omnis res mira non sit verum miraculum : atqui res mira dicitur ea, cujus causa latet : ergo veri miraculi causa latet, ac proinde non possumus deprehendere, an illud opus admiratione dignum, sit effectus solius omnipotentiæ divinæ, an artis magicæ, ut signa à Magis Pharaonis in Ægypto edita, Simonis Magi apud Samaritanos : Antichristi futura, an alicujus virtutis semina iis creaturis inditæ & congenitæ, quæ movetur vel ex concursu quarumdam circumstantiarum, vel ope Angeli, sive boni, sive mali. Hinc omnes sectæ jactitant sua miracula, ut Mahumetani, Hæretici apud sanctum Augustinum, citato capite 16. de unitate Ecclesiæ. Philosophi quoque opponunt Apostolis Apollonium Thyanæum, qui sub Domitiano Imperatore futura prædixit, & mira fecit. Et Gentiles ex suis Scriptoribus proferunt plura miracula, quæ sanctus Augustinus recenset lib. 10. de Civitate Dei cap. 16. Celebre est quod Svetonius narrat de Imperatore Vespasiano, qui sputo cæcum curavit. Ergo miracula sunt signa admodum æquivoca.

Distinguo antecedens. Ecclesia non probatur miraculis dubiis, de quibus Donatistæ, (contra quos agit) in commendationem suæ sectæ gloriabantur, Concedo; miraculis indubitatis, quibus Religio Christiana sibi auctoritatem conciliavit, Nego antecedens: nam totus est sanctus Doctor cap. 8. lib. 12. de Civit. Dei, ut ostendat miracula necessariò fuisse priusquam mundus in Christum crederet; alioquin, *Unde*, inquit, *tanta fide Christus usquequaque cantatur in cælum cum carne*

carne ſublatus? unde temporibus eruditis .... ſine ullis miraculis nimium mirabiliter incredibilia credidit mundus? Addit, miracula nunc non eſſe neceſſaria, quamvis in Eccleſia Catholica multa fiant, quæ enumerat.

Ad Confirmationem reſpondeo 1. Certiſſimum eſt, reſurrectionem mortuorum non poſſe eſſe niſi à Deo: atqui Chriſtus non unum aut alterum occultè ſuſcitavit, ſed plures palàm & publicè; tres inſignes expreſſè notant Evangeliſtæ: ſed plures alios prætermiſiſſe colligitur tum ex c. 11. Matth. ubi Chriſtus Joanni Baptiſtæ per nuntios interroganti an ipſe eſſet Meſſias? reſpondet: *Renuntiate quæ vidiſtis; cæci vident .... mortui reſurgunt.* Tum ex cap. 21. Joan. *Sunt & alia multa, quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Sed illud ſtupendum magis, in quo ſe naturæ auctorem probavit, ſcilicet quòd Diſcipulis contulerit poteſtatem ſuſcitandi mortuos: *infirmos*, inquit Matthæi 10. *curate, mortuos ſuſcitate.* Quàm frequenter autem Diſcipuli etiam poſt Aſcenſionem, & eorum ſucceſſores, uſi ſint hac poteſtate, liquet tum ex libro Actuum Apoſtolorum, tum ex laudato teſtimonio ſancti Irenæi.

Reſpondeo 2. innumera illa miracula, quorum cauſa eſt minùs patens, quàm reſurrectionis mortuorum, nec caſui, nec rationibus ſeminalibus naturæ inditis, nec malis dæmonum artibus tribui poſſunt.

Non caſui; quia id caſu contingere dicitur, quod ſine conſilio & præter intentionem operantis evenit; unde ſic argumentari licet. Illa caſu non fiunt, quæ certò obveniunt mediis ad ea produ-

producenda institutis, & consultò adhibitus: v. g. inflammatio stupæ non est casualis & fortuita respectu illius, qui de industria ignem admovit stupæ: atqui primis Ecclesiæ sæculis miraculorum dona certò obveniebant iis, qui consultò & cum pietate Religionis Sacramenta suscipiebant. Ergo.

Non rationibus seminalibus & occultis naturæ inditis tribui possunt illa miracula, quia fideles & infideles, boni & mali ejusdem erant naturæ, eodem simul utebantur cœlo & aere, in iisdem prorsus versabantur circumstantiis loci & temporis. Cur ergo non indiscriminatim commovebantur illæ rationes seminales? cur Religione Christiana initiati duntaxat signa illa operabantur, & hisce temporibus hi soli, qui eximia sanctitate præfulgent? nullus non videt, nisi mentis oculos clauserit, veram & unicam tot miraculorum causam fuisse fidem in Christum, & Sacramentorum ejus perceptionem, quemadmodum ipse prædixerat Marci ultimo: *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur, in nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis*, &c.

Multò minùs hujusmodi miracula tribui possunt malis dæmonis artibus; 1. quia qui miracula illa minùs perspicua in commendationem Religionis Christianæ ediderunt, ii ipsi & in eundem finem mortuos suscitarunt virtute evidenter divina, ut jam ostendimus. Quis autem dicere audeat Satanam per eosdem homines innumera signa operatum fuisse in testimonium illius Religionis, quam Deus mortuorum resurrectione veram comprobabat; 2. quia his miraculis regnum Satanæ subversum est, idola contrita, templa destructa, oracula explosa, & æter-

& æterno ſilentio damnata; & ſignorum falſitas, quibus dæmones Gentilibus illudebant, iis, qui attendere voluerint, detecta. 3. Ex indubitatis teſtimoniis & experientiis, quibus conſtat providentiam divinam invigilare rebus humanis, certò colligimus Deum nunquam permittere dæmones ita graſſari, ut omnes etiam electi neceſſariò ſeducantur; ſed ſemper ſuppetere aliqua media, quibus error caveri poſſit. Patuit Pharaoni & cunctis Ægyptiis ſigna Magorum fuiſſe meras præſtigias, Exodi 8. Viderunt Samaritani ſe à Simone Mago fuiſſe deluſos, quod & ipſe viſus eſt confiteri, Act. 8. Infelix Antichriſti exitus demonſtrabit prodigiorum ejus vanitatem, quam & præſentire debent fideles à Chriſto Domino præmoniti, Matth. 24. ubi & aliorum Pſeudo-prophetarum ſeu Hæreticorum falſa ſigna prædicuntur, ne illis attendant ejus diſcipuli.

Quod ſpectat Ethnicorum & Philoſophorum miracula, fortè non ſunt facta, quæ de iis leguntur; non enim per idoneos teſtes fuere comprobata. Sed verè facta fuerunt, ſi examini ſubjiciantur, facile erit deprehendere dæmonum artibus fuiſſe edita, tum quia pugnant contra veritatem manifeſtam, tum quia non excedunt naturæ ſaltem Angelicæ vires. Tacitus, *lib.* 4. refert de cæco à Veſpaſiano illuminato, conſultos Medicos reſpondiſſe, vim luminis in eo non fuiſſe exeſam, potuiſſeque ſanari ſublatis obſtaculis. Prædixit Apollonius, quod dæmon erat facturus, nempè Domitianum mitiorem erga ſe futurum. Fecit ipſe, fecerunt & alii, quod poteſt dæmon, ſi Deus potentiam ejus non liget: denique ſi opus

omnem

omnem vim creatam ſuperet, ut converſio ſubitanea virgæ aridæ in ſerpentem vivum, faſcinat intuentium oculos, ne percipiant virgam ſubductam, & ſerpentes in ejus locum aliunde adductos. Sed faſcinatio & deluſio nec diuturna nec univerſalis eſſe poteſt, Deo ita providente, ne univerſum genus humanum ſeducatur; unde nec illæ præſtigiæ frequentes ſunt, permittunturque ſolùm, in vindictam quorumdam impiorum hominum, qui ùt timorem Dei à ſe expellunt, facilè hujusmodi fallaciis incauti decipiuntur, ita ut ab errore revocari poſſent, ſi vellent. Nam quemadmodum virga Moyſis in ſerpentem verſa, Magorum virgas devoravit: ſic miracula Chriſti & Diſcipulorum ejus, magicas Philoſophorum & Gentilium artes traduxerunt. Tribus præſertim ſæculis fuerunt ubique frequentiſſima, totum orbem impleverunt, & uſque ad noſtram ætatem, ſicut nunquam defuere viri eximia ſanctitate conſpicui; ſic nec deſiit divinæ virtutis operatio in oſtenſione ſignorum & prodigiorum. Addo, ſi in hypotheſi impoſſibili tot & tanta ſigna præſtigiæ & dæmonis ludibria fuerunt, error prudenter caveri non potuit; quia nulla ratio, nullus prætextus eſſet de iis quidquam ſiniſtri ſuſpicandi. Imò nec viderentur Deo ſuppetere media ſaltem externa, quibus humanum genus deceptum in aliud Evangelium transferret. Quid enim ampliùs facturus eſſet ad deſtruendam meritorum Chriſti fidem? Sed demus Deum plus poſſe quàm cogitare poſſumus, certè homines per ſeptemdecim ſæcula ſignorum evidentia deluſi in poſterioribus deceptionem prudenter ſuſpicari deberent. Liceat ergo fidenter dicere cum Richardo à Sancto Victore

lib. 1. de Trinit. cap. 2. *Quæ revelata ſunt nobis cœlitus, tam multis, tam magnis, tam miris prodigiis confirmata ſunt, ut genus videatur dementiæ in his vel aliquantulum dubitare. Utinam animadverterent Judæi: utinam adverterent Pagani, cum quanta conſcientiæ ſecuritate pro hac parte ad divinum judicium poterimus accedere. Nonne enim omni confidentia dicere poterimus: Domine, ſi error eſt, à te decepti ſumus? Iſta enim ſunt nobis tantis ſignis & prodigiis confirmata, & talibus; quæ nonniſi per te fieri potuerint.*

Tertium momentum ſumitur ex mirabili Chriſtianæ Religionis propagatione, de qua ſic ſcribit S. Auguſtinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 5. *Si per Apoſtolos Chriſti, ut eis crederetur, Reſurrectionem atque Aſcenſionem prædicantibus Chriſti, etiam iſta miracula facta eſſe non credunt* (Gentiles) *hoc nobis unum grande miraculum ſufficit, quòd ea terrarum orbis ſine ullis miraculis credidit.* Enimverò ubi nihil eſt humanum, totum eſt divinum: atqui in propagatione Religionis Chriſtianæ nihil fuit humanum, quod unicuique perſpicuum fiet, ſi duo attendat; primum, quæ fuerit ſuſcepti operis difficultas; ſecundum, quæ electio mediorum, quibus tam arduum opus brevi tempore peractum eſt. 1. Itaque immutandi non unius gentis, ſed omnium gentium mores, quod quàm difficile ſit expertus eſt divinus ille Plato, qui ideo in periculum venit, quòd vel tentaſſet. 2. Eradicanda erat ubique Religio, quæ à pluribus ſæculis altas radices jecerat in animis, ſive ſapientium, ſive inſipientium: hac de cauſa magnus Socrates cicutam bibit, & præconceptum opus inau-

inauſpicatum reliquit. Sed quod longè difficillimum, & prorſus impoſſibile videri poterat, nova inſerenda erat Religio Judæis ſcandalum, Gentibus ſtultitia, tum propter incredibilia quæ docet, v. g. Deum unum eſſe in tribus perſonis; Deum factum hominem, & crucifixum: tum ob præcepta, quibus indicitur abnegatio ſui ipſius, & contemptus rerum temporalium. En perficiendum opus; ineant propterea ſapientes conſilium, & non fiet: jungant vires Principes terræ, copioſaque inſtruant agmina, & nihil proficient. Quare rejectis his omnibus humanis ſubſidiis, Chriſtus ipſe, ſecundùm hominum exiſtimationem, abjectus, Fabri filius, à Principibus ſuis damnatus ut impius, tandemque crucifixus, eligit quæ ſtulta ſunt mundi & contemptibilia, 1. Cor. 1. Apoſtolos numero duodecim, homines viles, idiotas, piſcatores, craſſi & tardi ingenii, ut ex Evangelio liquet, & quod caput eſt, meticuloſos, qui eum in periculo turpiter deſeruerant metu mortis: non eos præmiis allicit, nec falſa ſpe deludit; ſed præmonet odio futuros omnibus hominibus, flagellandos, & morte afficiendos: nihilominus pauci & viles illi homines, contra omnem ſpem, & ut ſapientiæ humanæ videbatur, temerè & inſipienter opus aggrediuntur, totum luſtrant orbem, & tanquam luminaria cœli, ubique tenebras erroris expellunt, Evangelii lumen ſpargunt, Philoſophos in ſuam ſententiam trahunt, licèt idiotæ; Oratores movent & perſuadent, licèt rudes piſcatores; nobiles, etiam Senatores, & viri Conſulares, amore crucifixi non ſolùm affectum, ſed & uſum divitiarum ſuarum abdicant, ut impleatur, inquit Sanctus Au-

gustinus, quod prædixerat Christus, discipulos suos majora facturos, quàm ipse fecerat. Namque juvenem divitem ipse non adduxit, ut venditis omnibus, quæ habebat, & in pauperes erogatis, ipsum sequeretur; cùm idipsum innumeri tum in Judæa, ut constat ex libro Actuum; tum in Imperio Romano, in aula etiam Imperatorum, & ubique facilè præstiterunt. Hìc cum Propheta exclamare liceat: Nunquid mulier una die concipiet & pariet? nam sparso Evangelii semine, subito mundus ex idololatra factus est Christianus. Vident Reges & fremunt, sed homines natura timidi, virtute Crucifixi minas eorum spernunt, rident nec rebellant, cùm præ multitudine jam possent; omnis sexus & ætas, teneræ puellulæ crudelia & hactenus inaudita gaudentes perferunt tormenta, omnes orbis partes madent eorum sanguine, ex quo, tanquam ex fœcundo semine, Christiani multiplicantur, nedum imminuantur, & amplissima seges exuberat, quin & ipsi lupi (Imperatores dico) carnibus agnorum jam satiati, agni fiunt, Christo se devovent, crucem ejus in diademate honoris causa sculptam deferunt, & cultum ejus amplificant. Hæc quantumcunque incredibilia, jam cernuntur impleta; unde magnum prodigium est ille, qui mundo credente non credit, ait sanctus Augustinus.

Tria recensita credibilitatis motiva maximè juvant, 1. Auctoris Christianæ Religionis sanctitas; 2. doctrinæ puritas; 3. diuturnitas, & indefectibilis perseverantia. Illa enim Religio credenda est vera, quam commendat summa Auctoris sanctitas, doctrina ab omni erroris labe purissima,

riſſima, & multis ſæculis probata invincibilis firmitas. Atqui talis eſt Religio Chriſtiana.

Prima pars minoris, quæ eſt de ſanctitate Auctoris, conſtat ex tota ejus vitæ ſerie in Evangelio ſcripta, quæ non minùs fuit ſupra humanam virtutem, quàm infirmorum curatio, & mortuorum reſurrectio, adeo ut ſanctitatis ejus fulgor falſas criminationes ipſo tacente diſpulerit, tum coram Judæorum Principibus, ad fovendam omnem calumniam alioquin paratiſſimis; tum coram Pilato homine ethnico, qui ipſius innocentiæ evidentia coactus eſt confiteri, ſe nullam in eo damnationis cauſam invenire. Addunt teſtimonium, Euſebius Cæſarienſis lib. 4. de demonſtrat. Evang. ſanctus Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ſanctus Iſidorus Peluſiota, lib. 4. epiſt. 225. Sozomenus lib. 1. Hiſt. cap. 1. & alii, ex Joſepho Judæo deſumptum, qui tempore Veſpaſiani ſcripſit antiquitates gentis ſuæ. Sic enim legitur cap. 4. lib. 18. ejus Hiſtoriæ: *Fuit autem hoc tempore Jeſus vir ſapiens, ſi tamen virum illum oportet dicere; erat enim mirabilium operum effector, magiſter hominum, qui vera libenter amplectuntur, & plurimos ex Judæis, plurimos etiam ex Gentibus ad ſe pertraxit. Hic erat Chriſtus. Cùmque à primoribus gentis ſuæ ad crucem damnatus eſſet, ab eo diligendo non abſtiterunt, qui primum dilexerant eum. Poſt tertium diem redivivus ipſis apparuit, cùm divini Vates hæc, & alia plurima admiranda prædixiſſent.*

Egregium quidem adverſùs Judæos teſtimonium; ſed ut nobis neceſſarium non eſt, ſic nec indubitatum: namque benemulti ex recentioribus contendunt, textum eſſe adjectitium, 1. quia

nonnisi Christianus, qualis non erat Josephus, potuit ita scribere; 2. quia falsum est plures ex Gentibus adhæsisse Christo, cùm non prædicaverit nisi Judæis: 3. quia textus ille filum orationis abrumpit: 4. quia stylus est planè diversus: 5. quia Patres antiquiores, ut Tertullianus & Origenes, hunc locum nunquam proferunt contra Judæos, cùm tamen Josephi libros meminerint. Attamen in nullo ex codicibus, sive Latinis, sive Græcis, deest ille locus, vixque credi posset Josephum, qui in accurata gentis suæ Historia minora accenset, v. g. de Joanne Baptista, & de Jacobo fratre Domini, prætermisisse quæ Christum spectant, multò graviora, præsertim cum ejus ætate Christianum nomen esset celebre etiam apud Romanos.

Secunda pars minoris, quæ est de veritate doctrinæ, inde suadetur, quòd supra naturalem sit hominis conditionem nullibi & nusquam à vero deficere, juxta illud Psalm. 115. *Omnis homo mendax.* Erravit Plato in sua Republica; lapsi sunt Lycurgus & Romani scribendo leges; Judæi, ubi à Deo recessere, falsa & fabulosa legi divinitus acceptæ admiscuerunt, ut constat ex eorum Talmud; sic & Mahometani. Denique sicut membrum à corpore abscissum continuò corrumpitur, ita Novatores hujus temporis ab Ecclesia separati statim in graves errores impegerunt, docentes Deum esse auctorem peccati; rebellandum contra legitimos Principes, & obedientiæ jugum, etiam in civilibus, sub prætextu Religionis, esse excutiendum; hincque in absurdissimas sectas dividuntur. At in Religionis Christianæ doctrina mores spectante, etsi multoties ad rigidum examen

men revocata, nihil adverſarii invenerunt quod reprehenderent; quin ipſi Philoſophi fateri coacti ſunt ipſam idoneam eſſe & ad privatum hominem perficiendum, & ad abſolutam Rempublicam conſtituendam. Sed illud præſertim mirum eſt & divinum, quòd à ſeptemdecim ſæculis pura & integra fluat.

Tertia pars minoris, quæ eſt de diuturnitate Religionis Chriſtianæ, probatur ratione à Gamaliele in generali Judæorum concilio adducta & probata Act. 5. v. 38, & 39. *Si eſt*, inquit de Religione Chriſtiana, *ex hominibus conſilium hoc aut opus, diſſolvetur; ſi vero ex Deo eſt, non poteritis diſſolvere illud.* Enimverò ea eſt humanarum rerum conditio, ut fluxæ ſint & caducæ, nulloque extrinſecùs impellente, ſuo proprio pondere in interitum ruant; atque ut ſileam de imperiis potentiſſimis Aſſyriorum, Medorum & Græcorum, Romanum, omnium fortiſſimum, uno lapillo de monte cadente contritum eſt, Dan. 2. Stat quidem Mahometanorum ſecta ab undecim ſæculis, ſed qua vi & qua arte? nempè & armorum potentia, qua cavetur ne ſub pœna capitis, quisquam ejus doctrinam fabuloſam verbis aut ſcriptis impugnet; & ſingulari Præpoſitorum vigilantia, ut ſubditi cæremonias quasdam addiſcant, dogmata verò prorſus ignorent: toti terrenæ felicitati attenti; quam lex eorum carnalis pollicetur, voluptati & cæteris cupiditatibus indulgent. Hinc eſt quòd illa ſecta conſiſtere nequeat, ubi non dominantur Principes Mahometani, utpote quæ non ſua, ſed illorum virtute & fortitudine nitatur. Chriſtiana verò Religio à ſeptendecim ſæculis in perſecutionibus emicuit; floridior ejus

ætas apparuit vexantibus eam Imperatoribus crudelissimis. In subsequente pace, quæ propter Hæreticos & Schismaticos fuit illi amarissima, eadem semper stetit; pristinas vires ubique exeruit usque ad copiosam sanguinis effusionem, multo tempore contra Arianos, Regum potentia fretos, dimicans, & subinde contra Eutychianos, Iconomachos, ac tandem contra Novatores hujus temporis, qui anno proximè elapso tot Martyres effecerunt in Aquitania, quot Catholicos horrendis cruciatibus tentaverunt, cùm ipsi paulò ante, non timore mortis, sed solo amittendorum bonorum metu, omnes ubique hæresim suam ejurare simulaverint, etiam cum perjurio; quæ utinam non commemoraverim ut confundantur, sed magis ut ad Catholicam redeant Ecclesiam, quam insuper illis demonstramus ex nativo illius vigore, qui non decrescit succedentibus annis, quemadmodum quotidiè experimur in firmissimis ejus membris, quibus parum est ut affectu, nisi & actu omnia dimittant, ut Christum lucrifaciant, & ad illum omnes adducant. Vivificus enim ardor dilatandi & amplificandi Religionem Christianam, quem Christus Apostolis inspiravit, manet in ejus corpore, quod est Ecclesia, atque eo incitata viva ejus membra non quiescunt, donec universum orbem impleant; eo animo excurrunt ad exteras gentes, ut & ipsæ corpori Christi socientur. Contra verò Hæretici, tanquam membra mortua, manent & putrescunt in eo loco ubi fuerint excisi. Permanet quidem usque adhuc, & juxta Prophetarum oracula permanebit Judæa gens, sic in nationibus dispersa, ut maneat inconfusa, sed in obsequium Christianæ Religionis, &

ſicut jam monuimus, ut in teſtimonium ejus Judæi libros proferant Gentilibus minimè ſuſpectos. Quæ cùm ita ſint, *Dubitabimus*, inquit ſanct. Auguſtinus lib. de utilitate credendi, *nos iſtius Eccleſiæ condere gremio, quæ uſque ad confeſſionem humani generis ab Apoſtolica ſede per ſucceſſiones Epiſcoporum fruſtra Hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipſius judicio, partim Conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majeſtate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit? Cui nolle primitias dare vel ſummæ profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogantiæ.*

Hæc momenta contra quoslibet Infideles efficaciter concludunt; ſed contra Judæos habemus ſpecialiora: quare ſit

CAPUT V.

Utrùm ex Prophetiis poſſit demonſtrari Judæis, Myſterium Incarnationis fuiſſe in Chriſto Domino impletum, ipſumque eſſe Meſſiam in lege promiſſum?

R. Demonſtratur planè. Ille enim eſt verus Meſſias, qui venit tempore à Prophetis notato, cuique competunt omnia, quæ de Meſſia prædicta ſunt: atqui Chriſtus Dominus venit tempore à Prophetis notato, eique conveniunt cuncta, quæ de vero Meſſia prædicta ſunt, nec ulli alteri convenire poſſunt. Ergo.

Majorem admittunt Judæi; minoris verò probandæ duæ ſunt partes. Prima, quòd Chriſtus venerit tempore, quo Prophetæ prædixerunt Meſſiam venturum. Secunda, quòd in eo cuncta cernantur completa, quæ de Meſſia prænuntiata

tiata sunt. Quæ duo totidem paragraphis exponemus.

§. I.

Exponuntur Prophetiæ, quæ venturi Messiæ tempus præfigunt.

Ex omnibus, quæ proferri possunt, tres duntaxat celeberrimas adducemus.

Prima habetur Gen. 49. ubi Patriarcha Jacob morti proximus cùm filiis suis fausta precaretur, & quæ ipsis postmodum essent eventura, prædiceret, sic Judam allocutus est: *Juda, te laudabunt fratres tui .... non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est; & ipse erit expectatio gentium.*

Duo continet hæc Prophetia. 1. Is mittendus dicitur, qui sit expectatio gentium; quod non potest intelligi nisi de Messia, ut agnoscunt omnes veteres Judæi in Targum & in Talmud. 2. Designatur tempus, quo venturus est Messias, nempe cùm deficiet sceptrum ex Juda, & Dux de femore ejus, vel antequam deficiat, vel statim atque defecerit: vox enim, donec, pati potest hos sensus. Atqui sceptrum & Ducem de Juda defecisse cernimus; experiuntur quoque Judæi dura servitute jampridem depressi, completum quod prædixerat Osee cap. 3. ipsos futuros diebus multis sine Rege & sine Principe: nec diffitentur antiqui eorum Doctores.

Quòd defecerit sceptrum adveniente Christo, dubium esse non potest, cùm ex eo tempore cœperit Judæorum captivitas; sed quo præcisè tempore, an ante ejus nativitatem, an post ejus mortem,

tem, controvertitur in Scholis, ſuprema enim Judæorum poteſtas paulatim eſt imminuta, & tandem extincta. Pompejus 1. ei detraxit, cùm pro regno contendentibus Hircano & Ariſtobulo abnepotibus Simonis Machabæi, venit in Judæam cum exercitu Romano, regnum aſſeruit Hircano; capta Jeroſolyma, tributum Judæis impoſuit, & Templum contaminavit. Non multò poſt Senatus Romanus Hircano & Antigono extinctis Regem Judæis præfecit Herodem, quo regnante natus eſt Chriſtus, & ſceptrum tunc Judæis ablatum, ſat communis eſt Scholæ ſententia. Namque 1. Herodes ſupremum Judæorum Senatum extinxit, interfectis omnibus Senatoribus, uno Sarnta excepto; & alios è fæce plebis in eorum locum ſubſtituit. 2. Ipſum fuiſſe alienigenam, conſtans eſt veterum tum Chriſtianorum, tum Judæorum ſententia. Antigonus è familia Aſſamonæorum ſeu Machabæorum, qui de regno cum Herode contendit, ipſum vocat Idumæum, ex Joſepho lib. 14. Antiquit. c. 27. Idipſum tradit ipſe Joſephus eodem lib. cap. 2. & lib. 1. de bello Judaico cap. 5. docetque avum ejus fuiſſe Antipam Aſcalonitam, id eſt, Philiſtæum: patrem verò Antipatrum apud Idumæos præpotentem, unde Herodes dicitur Aſcalonita & Idumæus, Judæus quoque; quia Hircanus, ſubactis Idumæis, voluit illos Judæos & dici & fieri ſuſcepta circumciſione; quo factum eſt, ut Herodes in Idumæa natus, fuerit Judæus Religione, ſed non ex ſtirpe ſive Jacob, ſive Eſau, ex quo orti ſunt Idumæi; quanquam etſi deſcenderet ex Eſau, nihilominus eſſet alienigena; quia Eſau aliam gentem conſtituit. Nam Geneſ. 25. Deus dixit Rebeccæ matri

Jaco-

Jacobi & Esau : *Duæ gentes sunt in utero tuo.* **Ergo** in Herode Judæorum Rege Dux de femore Judæ defecit, & sceptrum in alienigenam translatum est. Illud ipsum secundo sæculo agnoscunt Judæi apud sanctum Justinum, Dialogo cum Triphone, *Herodem*, inquit *Ascalonitam fuisse dicitis.* Et deinceps cuncti Patres tradiderunt, Origenes homil. 17. in Genes. Julius Africanus Origeni coætaneus, Epistol. ad Aristidem; Eusebius Cæsariensis lib. 1. Hist. cap. 7. Sanctus Ambrosius lib. 3. in Lucam ; Sanctus Hieronymus in cap. Osee ; Sanctus Augustinus lib. 12. contrà Faustum cap. 47. & alii. Quare non audiendus Nicolaus Damascenus, Herodis familiaris, qui per fœdam adulationem scripsit, Herodem genus ducere ex primoribus Judæorum, qui è captivitate Babylonica in Judæam rediere. Nicolaum assentationis insimulat Josephus lib. 14. Antiquit. cap. 2. & lib. 16. cap. 1. cùm ipse in graviorem culpam inciderit, Prophetiam Jacobi in Vespasianum detorquens, ex sancto Epiphanio hæresi 20.

Defuncto Herode, Archelao quoque ejus filio, & regni successore in Galliam relegato, Augustus Cæsar Judæorum libertatem amplius depressit : namque Judæam in provinciam Imperii Romani redegit, & jus gladii in præpositum à se Procuratorem transtulit, ex Josepho lib 2. de bello Judaico cap. 11. sicque Judæi non fueruntampliùs sui juris, sed Romanorum.

Nihilominus Judæi retinuerunt aliqualem partem pristinæ potestatis ; ait enim ad eos Pilatus : *Accipite eum vos, & secundùm legem vestram judicate eum.* Joan 18. Apostolos in carcerem conjecerunt, Actorum 4. flagellarunt cap. 5. Saulus à Principe

cipe Sacerdotum accepit poteſtatem inquirendi in Chriſtianos, & vinctos perducendi in Jeruſalem, Actor. 9. Sed regnum Judæorum penitus extinctum eſt quadraginta annis poſt Chriſti mortem, cùm Veſpaſianus, & Titus templum & urbem Jeruſalem funditus ſubverterunt. Ergo prophetiam Jacobi illo ſaltem tempore fuiſſe completam fateri neceſſe eſt, & abhinc Meſſiam non eſſe expectandum.

Recentiores Judæi pondere hujus argumenti oppreſſi contra fidem ſuorum Doctorum in Targum, & Talmud, maximæ hactenus apud eos auctoritatis, negant prophetiam Jacobi ſpectare Meſſiam, ſed Moſen Iſraelis liberatorem; vel Jeroboam in Silo Regem creatum: ait enim Jacob, *donec veniat Schilo*, id eſt, is qui in Silo eſt inaugurandus; vel Nabuchodonoſorem, vel Cyrum, qui ab Iſaia cap. 45. vocatur Chriſtus: hi enim ſunt Schilo, id eſt à Deo miſſi: vel ipſum Davidem, vel Salomonem filium ejus: Schilo enim, juxtà multos Interpretes, ſignificare poteſt, *filius ejus* & *pacificus*. David autem inſignis fuit filius Judæ; & Salomon, juxta nomen ſuum, fuit pacificus. Eſt & alia ratio cur hæc Jacobi verba, *donec veniat Schilo*, videantur convenire David; quia tabernaculum, quod erat in Silo, transtulit Jeruſalem; quæ erat ſedes regni ejus. Præterea in Hebræo ſceptrum exprimitur per vocem Schevet, quæ idem eſt ac virga, ſcilicet caſtigationis, adeo ut ſenſus ſit: Non deſinent calamitates apud Judæos, donec veniat qui mittendus eſt. Denique contendunt ſceptrum in Juda hactenus permanſiſſe; quia ſtatim poſt excidium Jeroſolymitanum habuerunt Patriarchas cum ſuprema poteſtate

ſtate Judæis imperantes, atque etiam nunc in Aſſyria extat florentiſſimum Hebræorum imperium, in quo præficiuntur duces ex Tribu Juda progeniti.

Sed leviora ſunt iſta, nimisque abſurda, quàm ut iis refellendis diutius immoremur. Namque 1. hæc prophetiæ verba, *non auferetur ſceptrum .... & dux de femore ejus*, manifeſtè demonſtrant, Regum ſeu ducum ſeriem futuram in Tribu Juda antequam veniat qui mittendus eſt : atqui ſceptrum nondum ingreſſum erat illam Tribum quando Moſes & David venerunt. David primus in ea regnavit, Salomon primus in ea ſucceſſit David ; Salomon verò plures habuit ſucceſſores, ac proinde nedum in illo terminata ſit ſeries Regum in Tribu Juda, illam fuit auſpicatus. Multò minùs terminata eſt in translatione tabernaculi ex urbe Silo, cùm contigerit regnante Davide, in quo Tribus Juda regno & ſceptro potiri cœpit. 2. Qui mittendus dicitur, eſt expectatio gentium, quod de Nabuchodonoſore & Cyro dici nequit ; hi enim fuerunt gentium terror & vaſtatores. Jeroboam electus eſt in Sichem, 3. Reg. cap. 13. non in Silo, præterquam quod ridiculum ſit impiiſſimum Regem omnibus noxium ſtatuere gentium expectationem. Iſaias quidem prædixit, Cyrum fore Judæorum liberatorem ; ſed propterea dici non poteſt gentium expectatio ; nunquam enim Scriptura hoc nomine comprehendit Judæos, ſed ſemper gentes à Judæis diſtinguit. 3. Jacob fauſta prædicit Tribui Judæ : *Juda*, inquit, *te laudabunt fratres tui*. Ergo per virgam intelligere non potuit caſtigationes & calamitates. Adde quòd graviores non fue-

rint

rint in hac Tribu, imò leviores & minùs diuturnæ quàm in aliis: his enim apud Assyrios captivis, illa floruit sub Ezechia & Josia; jugum captivitatis Babylonicæ excussit, aliis in sua captivitate remanentibus; sub Machabæis contra plures Reges prævaluit, & celebre nomen sibi comparavit. 4. Faciliùs mendacium suum tegerent recentiores Judæi, si fictitiam suam monarchiam in globo lunæ collocarent: nam Mercatores & alii illuc non peregrinantur, sicut in terram Assyriorum, ubi Judæos viles & servos deprehendunt sicut in aliis regionibus. Fabulam de priscis illis Patriarchis deriserunt Origenes lib. 4. de Principiis cap. 1. sanctus Epiphanius in hæresi Ebionitarum, & Theodoretus in Dialogo primo. Vide Huetium in Demonstratione Evangelica cap. 5.

Longè gravior est difficultas, quomodo sceptrum in Tribu Juda permanserit ab excidio templi Jerosolymitani sub Nabuchodonosore usque ad adventum Christi Domini, hoc est per sexcentos circiter annos. Namque 1. septuaginta annis Judæi captivi fuerunt apud Babylonios. 2. Post solutam captivitatem nullus apud Judæos Rex extitit, sicut prædixerat Jeremias cap. 22. v. 29. & 30. ubi sic alloquitur Jechoniam: *Audi sermonem Domini, hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem .... nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David & potestatem habeat ultra in Juda.* 3. A diebus Machabæorum usque ad adventum Christi, hoc est per ducentos annos, Sacerdotes ex Tribu Levi præfuerunt genti Judæorum. Ergo pluribus annis ante adventum Christi, sceptrum defecerat in Tribu Juda.

Nego conſeq. ad antecedens verò

Reſpondeo 1. regnum Judæorum non fuiſſe extinctum in captivitate Babylonica, ſed solùm intermiſſum, cum ſpe illud repetendi, ſicut prædixerat Jeremias cap. 29. *Cùm cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni .... ſuſcitabo ſuper vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum iſtum.* Deinde in illo interregno reſedit ſuprema poteſtas, ſeu jus vitæ & necis, penès Judæorum Principes, ut patet ex Hiſtoria Suſannæ, Dan. cap. 13. legiturque cap. 25. 4. Reg. quòd Evilmerodach Rex Babylonis è carcere Joachin Regem Juda eduxerit, poſueritque *thronum ejus ſuper thronum Regum, qui erant cum eo in Babylone.* Atque in hac reſponſione Catholici habent Judæos ſibi conſentientes.

Reſpondeo 2. ex textu Jeremiæ ad ſummum poſſe colligi ſceptrum in familia David defeciſſe; nam in Tribu Juda remanſiſſe conſtat ex mox dicendis. Quanquam nec ſtatim poſt captivitatem ablatum ſit à familia David; nam legitur 1. Paralip. cap. 3. verſ. 18. Jechoniam genuiſſe Salathiel, à quo ortus eſt Zorobabel, qui fuit dux populi Babylone redeuntis. Jeremias ergo solùm prædixit, Jechoniam non habiturum filios regia dignitate fulgentes, & ut ſubdit, *qui ſedeant ſuper ſolium David.* Eventus autem veram prophetiam demonſtravit; neque enim Zorobabel, nec ullus deinceps ex familia David uſque ad Chriſtum regia dignitate potitus eſt; imò poſt Zorobabelem principatus Judæorum ad ſummos Pontifices, qui erant de Tribu Levi, delatus eſt. Hinc exurgit præcipua difficultas, quomodo verè dicatur ſceptrum & Ducem in Tribu Juda non defeciſſe à

morte

morte Zorobabelis uſque ad Chriſti adventum. Omiſſis variis Theologorum opinionibus

Reſpondeo 3. juxta communiorem ſententiam, ſceptrum reſediſſe primariò penès Tribum Juda; ſecundariò verò & miniſterialiter penès Tribum Levi; quia ſummi Pontifices & Senatores Concilii Sanedrin à Tribu Juda electi, ejus nomine, & tanquam ejus Miniſtri rempublicam adminiſtrabant. Sic olim Romani dicebantur imperare, licèt non rarò exteri, ut Trajanus Hiſpanus, ſceptrum apud illos tenerent; & in Polonia noſtra ætate Dux Saxonum, natione Germanus, regio titulo potitus eſt, ſed ab illa gente accepto, ut illius nomine & auctoritate communi bono invigilaret.

Inſtabis 1. Ait Jacob Patriarcha: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus*; atqui ſummi Pontifices non erant duces de femore Juda, ſed de femore Levi: Ergo prophetiæ veritas in ipſis ſtare non potuit.

Reſpondent nonnulli, ſummos Pontifices per lineam maternam ex Juda duxiſſe originem; namque Aaron, Exodi 6. v. 23. uxorem accepit Eliſabeth filiam Aminadab, qui erat de Tribu Juda, & alii deinceps ex illa Tribu uxores ſibi aſciverunt, ut conſtat ex cap. 22. lib. 2. Paralip. ubi Joſabeth filia Regis Joram dicitur uxor Jojadæ ſummi Pontificis.

Verùm probari non poteſt iſta ſententia, tum quia nulla extat lex, qua aſtringerentur Sacerdotes ex Tribu Juda uxores ducere; nec demonſtrari poteſt hanc apud Judæos invaluiſſe conſuetudinem: tum quia origo materna jus ad ſceptrum conferre non potuit; aliàs jus illud tranſmiſſum fuiſſet ad filios Herodis, qui Ma-

riamném Aſſamonæorum filiam ſibi in uxorem ſumpſerat.

Reſpondeo itaque conceſſa majore, diſtinguendo minorem; Summi Pontifices non erant Duces de femore Juda, Duces, inquam, primarii; Conc. Duces ſecundarii, id eſt, nomine Tribus Juda Rempublicam adminiſtrantes, nego minorem & conſequentiam. Solutio patet ex dictis.

Inſtabis 2. Summi Pontifices, & Senatores Concilii Sanedrin non à ſola Tribu Juda, ſed ab aliis unà eligebantur: Ergo ſceptrum non magis in Tribu Juda, quàm in aliis Tribubus perſeveravit.

Reſpondent quidam Theologi, prophetiam Jacobi non ſpectare ſolam Tribum Juda, ſed ad omnes Tribus pertinere; ita ut ſolùm voluerit ſanctus Patriarcha ſuam familiam ex duodecim Tribubus conflatam nulli extraneo ſubdendam, ſed ſui juris futuram uſque ad Chriſtum ducem.

Sed contra 1. hæc ſententia contra Scripturam manifeſtè pugnat: Jacobus enim benedixit ſingulis filiis ſuis benedictionibus propriis, c. 49. Gen. 28. Et hoc liquet ex contextu capitis 49. *Juda*, inquit Jacob, *te laudabunt fratres tui.* In quo autem ipſos antecellat, ſubdit. *Non auferetur ſceptrum de Juda*, concluditque ſuam Benedictionem his verbis, *Pulchriores ſunt oculi ejus vino, & dentes ejus lactè candidiores;* quæ ſanè ad ſolum Judam pertinent. 2. Omnes Patres, Sanctus Juſtinus Apol. 2. Origenes homil. 17. in Gen. SS. Cyrillus Jeroſolymitanus, & Alexandrinus, lib: 8. contra Julianum; S. Epiphanius in hæreſi Ebionitarum; Sanctus Auguſtinus lib. 12. contra Fauſtum, capite 47. & alii hunc locum

cum ad ſolam Tribum Juda referunt, conſentiuntque Judæi.

Reſpondeo ergo, poſt captivitatem Babylonicam, Tribum Juda aliis Tribubus nomen & auctoritatem dediſſe: hæc enim una nominatim & ſolemniter dimiſſa eſt libera, cum facultate utendi ſuis legibus. *Conſtitue Judices*, ait Eſdræ Artaxerxes lib. 1. Eſdræ cap. 7. . . . *ut judicent omni populo, qui eſt trans flumen . . . & omnis, qui non fecerit legem Dei, & legem Regis diligenter, judicium erit de eo, ſive in mortem, ſive in exilium.* Scribit quidem Joſeph. libro 11. Antiquitatum cap. 10. non mediocrem Sacerdotum & Levitarum turbam omneſque Benjamitas Tribui Judæ ſe adjunxiſſe. Sed hæc non impediunt, quominus ex ſola Tribu Juda reſpublica coaluiſſe affirmetur; quia Levitæ ex officio rebus ſacris mancipabantur, & Benjamitæ adeo pauci numero erant, ut vix uno loco haberentur, quemadmodum colligitur ex libro 4. Regum cap. 17. ubi abductis in captivitatem decem Tribubus Iſrael, dicitur ſolam Tribum Juda remanſiſſe, quamvis Tribus Benjamin, & multi Levitæ in ea permixti cum eadem permanſerint. Ex aliis quidem Tribubus, quas idem Joſeph c. 5. ejuſdem libri 11. commemorat trans Euphratem tranſportatas, & uſque in hodiernum diem infinita multitudine ibidem fixiſſe ſedes, aliqui ad Judæos tranſierunt, ſed propterea imperium cum ipſis non ſunt partiti, ſicut nec partiuntur Gallorum imperium, verb. gr. ſive qui à ſedibus ſuis expulſi in Galliam confugiunt; ſive provinciæ, quæ huic Monarchiæ adjiciuntur.

Secunda prophetia, quæ tempus adventus Meſſiæ deſignat, habetur Danielis cap. 9. ubi de-

precanti pro Judæorum libertate, cùm inſtaret ſeptuageſimus annus, quem Deus captivitatis Babylonicæ terminum præfixerat, ſic affatur Gabriel Angelus: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ ſunt* (in Hebræo, *definitæ ſunt*) *ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum* (in Hebræo, *ſanctitas ſanctitatum.*) *Scito ergo & animadverte, ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Jeruſalem uſque ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptem & hebdomades ſexaginta duæ erunt, & rurſum ædificabitur platea & muri in anguſtia temporum. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus* (Hebraicè, *exſcindetur;*) *& non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt. Et civitatem, & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo, & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium, & erit in templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.* In quem locum ſic ſcribit S. Hieron. prooemio in Danielem: *Illud commoneo nullum Prophetarum tam apertè dixiſſe de Chriſto. Non enim ſolùm ſcribit eum eſſe venturum, quod eſt commune cum cæteris, ſed etiam quo tempore venturus ſit, docet, & Reges per ordinem digerit, & annos dinumerat, & manifeſtiſſima ſigna prænuntiat.* Et in caput noſtrum. Danielis adducit teſtimonium Julii Africani aſſerentis, omnes Scriptores uſque ad ſuam ætatem, hoc eſt, ad ſecundum & tertium ſæculum, hanc prophetiam de Chriſto fuiſſe interpretatos. *Nulli dubium*, inquit, *quin de adventu Chriſti prædictio ſit, qui poſt ſeptuaginta hebdomadas*

das mundo apparuit: quod & consequentium Patrum unanimis consensio confirmavit. Vide S. Augustinum ep. 199. aliàs 80. Quin & ipse Christus Dominus Matth. 24. hanc prophetiam de primo suo adventu intelligendam docet. *Cùm ergo videritis*, inquit, *abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto .... tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes.* Et Lucæ 21. *Cùm videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus.* Addo veteres Judæorum Doctores, teste Sancto Hieronymo in caput nonum Danielis, Messiam hìc à Daniele prænuntiatum agnovisse.

Enimverò Messias, *quod est interpretatum Christus*, inquit S. Joannes cap. 1. v. 41. bis in hac prophetia nominatur, pingiturque iis omnibus characteribus, quibus alii Prophetæ sparsim illum designarunt. Est Sanctus Sanctorum, sanctitas sanctitatum: orietur in diebus ejus justitia sempiterna, finem accipiet peccatum: confirmabit pactum, de quo Jerem. 32. Quæ nec Cyro, nec Oniæ, nec Antiocho Epiphani impiissimo, nec alteri cuiquam nisi Messiæ aptari possunt.

Jamverò prophetiam ex omni parte in Christo impletam cernunt vel ipsi Judæi. Atque ut à lætis exordiar, quibus Angelus Danielem consolatus est: pactum seu novum testamentum confirmatum est; nam multis dedit Deus Spiritum suum in visceribus eorum, contestantibus variis signis & prodigiis, Petrus piscator rete suum extendit semel & iterum, & octo millia simul traxit ad Christum; augebatur quotidie numerus cre-

dentium, nec modica turba Sacerdotum credidit, ut habetur in libro Actuum. In his omnibus finem accepit peccatum, & effloruit justitia, atque, ut verbis utar propheticis, Judæus in primis Christi discipulis factus est velut ros vivificus super universam faciem terræ: ubique justitia & sanctitas germinavit; cœperunt Gentes concurrere ad montem Domini, dicentes Judæis, Tantummodo inter vos invocatus est Deus, venerunt ex Africa & Lydia, Italia & Græcia, & ex Insulis procul, Is. 66. & quidem in tanta multitudine, ut conqueri viderentur quasi angustus esset locus, & diceretur ad novam Jerusalem; *Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas*, Is. 54. His lætis Angelus subjungit tristia de Judæis incredulis: negarunt Christum, qui & ab iisdem occisus est, atque in pœnam tanti sceleris, remanserunt sine Rege, sine sacrificio: secuta est talis abominatio in templo, qua major esse non potuit, sive cùm Fanatici illud repleverunt homicidiis, sacrilegiis, & omni genere spurcitiarum, ut refert ipse Joseph, sive cùm Romani sub Vespasiano & Tito Fanaticos illos expugnarunt, templum suffoderunt & incenderunt, eamque Judæorum stragem ediderunt, quæ & horrorem incutiat legentibus apud Josephum belli Judaici historiam, & veram Christi prophetiam demonstret. *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi.* Matth. 24. Addit S. Lucas cap. 21. *quia dies ultionis sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.* Denique ad visionis complementum perseverat Judæorum dispersio & servitus, talis desolatio templi, & urbis vastitas, ut non ex iis remanserit lapis super lapidem: quæ enim

enim nunc extat Jerusalem, alia est, quam Romanorum Imperator Ælius Adrianus ædificavit, unde ab ejus nomine Ælia vocata est.

Dices 1. Danielis prophetia ita obscura est & intricata, ut quisque ad suum votum possit illam interpretari. Namque 1. numerat septuaginta hebdomades, sed liberum relinquit quo sensu accipiantur, an hebdomades jubilæorum, aut sæculorum, an dierum vel annorum. 2. Sic dividit illas hebdomades in tres partes, & quidem non sine aliqua rarione, ut omnia, quæ prædixit, non videantur complenda, nisi in ultima hebdomade. Porrò si mille anni sunt apud Deum tanquam dies una, 2. Petri c. 3. quid per hebdomadam unam intelligere non liceat? Ergo ex ista prophetia nihil concludi potest.

Nego antecedens 1. quia Angelus non accepit hebdomadas, nisi in vulgari Judæorum acceptione: atqui illud nomen non usurpatur apud Judæos, nisi vel pro hebdomada dierum, Levit. 23. *Numerabitis ... septem hebdomadas plenas usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est quinquaginta dies:* vel pro hebdomada annorum, ut Lev. 25. *Numerabis tibi septem hebdomadas annorum, id est septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem.* Porrò in prophetia Danielis hebdomadæ dierum intelligi non possunt; quia in tam brevi spatio, quod est unius anni circiter cum dimidio, nulla insignis mutatio in Judæorum regno contigit. Restat ergo ut intelligatur de hebdomadis annorum. 2. Quia Angelus clarè & nitidè asserit numerandas hebdomades septuaginta, quæ conficiunt annos 490. usque ad Christum ducem.

 En

En regula certa, & nulli errori obnoxia, ad cognoſcendum quo tempore Meſſias venturus ſit. Tum dividit illum annorum numerum in tres partes, non obſcuritatis cauſa, ſed majoris claritatis, nempè ut diſtinguat annos ultimæ hebdomadæ, & notet quid in unaquaque eveniet: ait enim, poſt ſexaginta novem hebdomadas, hoc eſt poſt 483. annos, ungetur Sanctus Sanctorum, ſcilicèt ineunte ſeptuageſima hebdomada declaratus eſt Meſſias, cùm in Jordane vox Patris de cœlo audita eſt, *Hic eſt Filius meus dilectus:* & exinde Evangelium ſuum multis miraculis confirmavit uſque ad medium ejuſdem hebdomadæ, hoc eſt annum quartum, quo crucifixus eſt; quæ cum ſigillatim explicentur in prophetia, videtur potiùs hiſtoria quàm vaticinium. Falſò autem, in objectione ſupponitur intra ſpatium ſeptuaginta hebdomadarum contineri prædictam deſolationem & vaſtitatem: ex contextu enim ſermonis facilè intelligitur excidium ſecuturum poſt illas hebdomadas: *In medio hebdomadis* (ſcilicet ultimæ) *deficiet hoſtia & ſacrificium, & erit in templo abominatio deſolationis.* Porrò circa illius excidii tempus, quo vulgò creditur legem veterem, quæ in morte Chriſti fuerat mortificata, evaſiſſe mortiferam, & cultum ejus ſuperſtitioſum, gens Judaica propriè & plenè deſiit eſſe populus Dei; quia à vera Religione & legitimo cultu defecit. Cur autem Angelus primas ſeptem hebdomades à cæteris diviſerit, hæc fortè poſſet afferri ratio, quòd Judæi totidem annos inſumpſerint ad ruinas reparandas, urbes reædificandas & muniendas, & ſuam Rempublicam componendam. Quibus perfectis & ſtabilitis, monet Angelus, iterum numerandas ſexa-

ſexaginta duas hebdomades uſque ad Chriſtum venturum.

Inſtabis : Ex hac prophetia non poteſt colligi tempus venturi Meſſiæ, niſi certò numerentur anni ab Angelo prænotati : atqui certò numerari non poſſunt : Ergo,

Minor probatur. Ut numerentur illi anni, neceſſe eſt ſcire imprimis unde ducendum ſit illorum exordium : atqui fatentibus etiam Catholicis, non conſtat de illo exordio, hinc variæ Scholæ opiniones; alii repetunt à tempore vaticinii Jeremiæ, cap 29. v. 10. *Cum cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni, viſitabo vos . . . ut reducam vos ad locum iſtum.* Alii ab edicto Cyri, Eſdræ 1. Alii à ſecundo anno Darii Hyſtaſpis, quem dicunt in conjugem aſſumpſiſſe Eſtherem, & erga Judæos propenſum. Alii hebdomades inchoant à ſecundo anno Artaxerxis Longimani; alii à ſeptimo ejus anno, alii ab ejus filio, qui dictus eſt Darius Nothus.

Diſtinguo majorem. Non poteſt colligi præciſè ante oraculi eventum, Conc. poſt oraculi eventum, Nego majorem. Probatur efficaciter etiam contra Judæos reſponſionis veritas argumento à ſimili. Prædixerat Jeremias Judæos poſt ſeptuaginta annos Babylone in patriam redituros. Hoc vaticinio nixi Judæi ſperabant ſuam captivitatem non fore diuturnam : ſed quo præciſè anno finem eſſet acceptura prævidere non potuerunt; quia Propheta non deſignaverat temporis punctum, ex quo numerandi erant illi ſeptuaginta anni : ex variis tamen prophetiæ circumſtantiis intellexerunt inſtare tempus priſtinæ libertatis recipiendæ : hinc frequentes Danielis ad Deum preces, ut verbum ſuum impleret.

pleret. Soluta autem per Cyrum captivitate, hoc eſt, impleto Jeremiæ vaticinio, Chriſtiani ſimul & Judæi ſecuriùs inveſtigant exordium illorum ſeptuaginta annorum, & quamvis illud certò figere non poſſint, nec in ſua computatione conveniant etiam Judæi, propterea vaticinium non nutabit: namque vaticinii veritas potiſſimum ex eventu probatur. *Propheta*, inquit Jeremias cap. 28. *qui vaticinatus eſt pacem, cùm venerit verbum ejus, tunc ſcietur Propheta, quem miſit Dominus in veritate.* Ex eventu verò judicatur, quis in computatione ſeptuaginta annorum ad veritatem accedat, quis verò aberret, Veriſimilius eſt v. g. eos errare, qui initium illorum annorum ſumunt ab undecimo anno Sedeciæ Regis, quo exciſum eſt templum; quia exinde ad ſolutam captivitatem, ſeu ad primum annum Cyri, non fluxere niſi triginta anni, 4. Eſdræ cap. 3. verſ. 1.

Similiter Judæi ex prophetia Danielis colligere debuerunt, Meſſiam intra ſeptuaginta hebdomadas, hoc eſt intra annos 490. venturum, id enim non obſcurè prædixit Propheta; ſed utrùm eo anno, qui fuit decimus quintus imperii Tiberii Cæſaris, declarandus eſſet, præſcire non potuerunt; quia ex divino oraculo non conſtat quis annus primo loco numerandus ſit in computatione ſeptuaginta hebdomadarum, quanquam pervulgata apud Judæos eſſet fama, quando Chriſtus advenit, adimpletas eſſe illas hebdomadas, atque ea perſuaſione jugum Romanorum excutere tentaverint duce Barchocheba, ut notat Rabbi Manaſſes in Termino vitæ. Jam verò cùm in Chriſto cernantur peracta quæcumque Daniel in adventu Meſſiæ futura prædixit, nullum ſupereſſe poteſt

poteſt dubium, quin ſeptuaginta hebdomades in illo deſierint; nec varia annorum computandorum ratio hujus oraculi veritatem magis obſcurat, quàm vaticinii Jeremiæ, imò ex ejus eventu erroris arguuntur, qui hebdomadas inchoant vel à Jeremiæ vaticinio, vel ab edicto Cyri.

Namque ab initio hebdomadarum non debent numerari uſque ad baptiſmum Chriſti, niſi 483. anni, hoc eſt ſexaginta novem hebdomades, cùm à vaticinio Jeremiæ numerentur plusquam ſexcenti anni, & ab edicto Cyri quingenti ſexaginta circiter.

Refellitur inſuper utraque opinio ex verbis ipſis oraculi; ait enim Daniel: *Ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Jeruſalem uſque ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptem & hebdomades ſexaginta duæ erunt; & rurſum ædificabitur platea & muri in anguſtia temporum.* Nomine autem ſermonis Propheta ſignificat edictum quoddam, virtute cujus muri & platea Jeruſalem ædificentur. Atqui edictum Cyri effectu caruit, nec Judæi templum, cujus fundamenta ipſo regnante jecerant, (Eſdræ 3. & 4.) perficere potuerunt, niſi ſub Dario, Eſdræ capite 6. prohibiti enim fuerant regnante Artaxerxe, Eſdræ 4. ſed non licuit eis manus admovere ad urbem reparandam, niſi anno vigeſimo alterius Artaxerxis; qui & Aſſuerus dicitur, Eſdræ 4. Perfecerunt murum in anguſtia temporum, hoc eſt quinquaginta duobus diebus, Nehem. 6. Plateas autem & ædificia publica & privata conſtructa fuiſſe per triennium ſcribit Joſeph lib. 11. Antiq. cap. 5. tum ſolemniter celebrata eſt dedicatio muri & urbis anno 23. Artaxerxis; Nehem. 12. atque in illa dedicatione contigiſſe creditur

ditur illud miraculum, de quo lib. 2. Machab. c. 1. & 2. Ergo verba oraculi cogunt inchoare ſeptuaginta hebdomades vel à vigeſimo anno Artaxerxis, quo murus conſtructus eſt; vel à vigeſimo tertio, quo ipſa urbs reparata.

Sed quis ſit ille Artaxerxes ambigitur: quia Reges Perſarum & Medorum dicebantur lingua Perſica Artaxerxes, id eſt magnus bellator; & lingua Medica Aſſuerus, id eſt Princeps.

Secundùm communiorem ſententiam, quæ nobis videtur verior, Artaxerxes hic eſt Longimanus filius Xerxis, probaturque duplici ratione. Prima, quia vigeſimus annus illius Artaxerxis, ex quo cum patre regnavit (nam Xerxes contra Græcos profecturus, filium in regno collegam inſtituit) in annum mundi 3550. incidit; Baptiſmus verò Chriſti in annum 4033. Atqui ab anno 3550. ad 4033. ſunt præciſè 483. anni, hoc eſt 69. hebdomades. Secunda, eaque certiſſima ratio numerandi annos ſumitur ab Olympiadibus. Olympiades autem ſunt ludi ſolemnes in honorem Jovis Olympii inſtituti 23. annis ante Romam conditam, tempore Oziæ Regis Juda; celebrabanturque tantùm anno intercalari circa ſolſtitium æſtivum, unde Olympias conſtat annis quatuor. Porrò juxta Scriptores tum profanos, tum Eccleſiaſticos, annus vigeſimus Artaxerxis Longimani, concurrit cum ſecundo anno Olympiadis 81. mors verò Chriſti cum Olympiade 202 exeunte, ex Phlegonte ſupra citato, qui ſcribit inſolitam Solis eclypſim, quæ in Chriſti morte mundum terruit, ea ipſa Olympiade contigiſſe. Numerantur ergo à vige-

ſimo

ſimo Artaxerxis anno uſque ad Chriſti mortem 121. Olympiades, quæ cum tribus annis Olympiadis 81. conficiunt ſexaginta novem hebdomades cum dimidia, in qua mortuus eſt Chriſtus, hoc eſt annos 487. Nihil ergo expreſſius hoc Danielis vaticinio, nec efficacius ad convincendos Judæos, quorum effugia ſunt Chriſtianorum victoria: adeò enim manifeſtè Scripturæ textum depravant, ut ſuperfluum videatur illorum cavillationes refellere.

Nec obſtat quòd Joſephus ſcribat. 1. Nehemiam à Xerxe miſſum eſſe in Judæam. 2. eundem Sanaballat, (qui filiam in uxorem dederat uni ex filiis Jojadæ ſummi Sacerdotis, Nehemiæ 13. v. 28.) occurriſſe cum octo millibus Alexandro Tyrum obſidenti. 3. Jaddum ſummum Pontificem, cujus meminit Nehemias cap. 12. v. 11. & 22. pacatum Alexandrum reddidiſſe. Ex quibus concluditur Nehemiam non fuiſſe miſſum ab Artaxerxe Longimano; aliàs vixiſſet plusquam ducentis annis. nam Eſdræ cap. 1. numeratur inter eos, qui ſub Cyro Jeroſolymam aſcenderunt. Atqui à Cyro uſque ad Alexandrum, qui devicit Darium Codomanum, ultimum Medorum Regem, fluxere anni ducenti. Non obſtat, inquam, quia cùm conſtet, Nehemiam jam grandævum fuiſſe primo anno Cyri, vel concedendum eſt ipſum vitam protraxiſſe ultra ducentos annos, ſi ſuperſtes fuit tempore Alexandri Magni, quod non eſt credibile; vel neceſſariò admittendum, Joſephum errare, dum refert unum & eundem Sanaballat, (qui coætaneus fuit Nehemiæ) Alexandro ſuppetias tuliſſe; ſicut nec ab errore vindicari poteſt, ubi aſſerit Nehemiam

miam à Xerxe miſſum, cùm Scriptura Artaxerxem expreſsè appellet. Quod Jaddum ſeu Jeddoam ſpectat, alii duplicem Jaddum admittunt; alii fatentur unum & eundem, qui recenſetur in libro Nehemiæ, occurriſſe Alexandro; quia apud Joſephum utrobique eoſdem habet parentes & majores: ſed contendunt aliena manu nomen *Jaddus* in libro Nehemiæ fuiſſe inſertum: quemadmodum c. 34. Deuteronomii à Moyſe conſcripti, mors ipſius deſcribitur.

Tertia prophetia ſignans tempus venturi Meſſiæ profertur ex cap. 2. Aggæi, ubi Propheta Zorobabelem & alios Judæos Babylone reduces ad reædificandum templum his promiſſis accendit: *Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam; & movebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus: & implebo domum iſtam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus iſtius noviſſimæ pluſquam primæ, dicit Dominus exercituum, & in loco iſto dabo pacem.* Malachias quoque, qui unà cum Aggæo & Zacharia Judæos divinis pollicitationibus ad templi reædificationem impellebat; ſic eos affatur cap, 3. *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam; & ſtatim veniet ad templum ſuum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti, quem vos vultis: ecce venit, dicit Dominus exercituum.* Negare non poſſunt Judæi quin hîc promittatur Meſſias brevi venturus. Quis enim niſi Meſſias expetitur à Judæis, deſideratur à cunctis gentibus; cujus ſit templum, quod ædificabatur; qui ſit dominator, Angelus novi teſtamenti & fœderis, qui adventu ſuo commoturus eſt

cælum

cælum & terram: qui ſecundum templum, quamvis ſtructuræ tam vilis, ut quaſi non eſſet in oculis Judæòrum, qui primum viderant, (Aggæi 2. v. 4.) longè majori gloria impleturus eſt? Atqui illud templum, quod Aggæus & Malachias mirificè commendabant, à Tito eſt funditus everſum in excidio Jeroſolymitano. Ergo Meſſiam ante illud excidium veniſſe neceſſum eſt. Indicent autem Judæi alium præter Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui adventu ſuo cœlum commovit, cùm miſſus eſt Gabriel Angelus; facta eſt multitudo cœleſtis exercitus in ejus nativitate; ſtella Magos ad præſepe adduxit; vox Patris de cœlo audita eſt in ejus baptiſmo, Spiritum ſanctum in figura venti vehementis & ignearum linguarum in diſcipulos effudit; cùm ſolem nativo ſuo lumine moriens ſpoliavit, Qui commovit terram innumeris prodigiis, Oraculi Delphici & aliorum ſilentio, teſte ipſo Cicerone lib. 2. de Divinatione, Statuarum & Idolorum, tum in Capitolio, tum alibi, liquefactione & dejectione, ex Dione lib, 37. & aliis, horrendo terræ motu, qui contigit in Paſſione Chriſti, de quo ipſe Plinius lib. 2. cap. 48. commotione omnium gentium per Evangelii prædicationem, & horrendam ubique Martyrum ſtragem. Qui commovit mare, partim per generalem terræ motum tempore Paſſionis, nam mare etiam concuti neceſſe fuit; partim per ejus imperium, quo & ſedatæ procellæ, undæ pedibus calcatæ; partim etiam ſtupenda piſcium multitudine, quos in Petri retia ſemel & iterum collegit. Novum teſtamentum condidit ipſe Angelus teſtamenti: pacem dedit ipſe pax noſtra, non quomodo mundus dat, hoc eſt

non quæ foveat vitia, ſed quæ extinguat: non quæ cupiditates contra rationem armet, ſed quæ eas comprimat & ſubjiciat; quam Angeli ipſo naſcente prædicaverunt dicentes: *Gloriâ in excelſis Deo, & in terra pax hominibus.* Venit ad templum ſuum Dominator Dominus, templum, inquam, à Zorobabele conſtructum; de eo enim loquebatur Aggæus, non de alio tertio, quod fingunt Judæi à Meſſia nunc fruſtrà expectato ædificandum. In illo Zorobabelis templo, cùm Virgo Mater purificationis legi obſequeretur, pro carnalibus victimis oblatus eſt hoſtia Deo acceptiſſima, aliquando mactanda: oracula divinæ ſuæ ſapientiæ ſæpius effudit, illudque præſentia majeſtatis ſuæ ſic illuſtravit gloria, ut nec aurum, quo circumtectum fuerat templum Salomonis, nec arca fœderis, nec Urim & Thummim, quæ erant præcellentiſſima ejus ornamenta, jam aſcendant ſuper cor, quemadmodum prædixerat Jeremias c. 3. v. 16.

Indubitatum itaque manet ex tribus inſignibus Prophetarum oraculis explicatis, Meſſiam debuiſſe venire eo tempore, quo Chriſtus Dominus apparuit. Et

Confirmatur primò ex interpretatione ſomnii Nabuchodonoſoris, Dan. capite ſecundo, ubi Divinus Vates per ſtatuam deſignat quatuor florentiſſima regna, nempè Aſſyriorum, Medorum, Græcorum, & Romanorum: per lapillum verò de monte exciſum ſine manibus, qui ſtatuam comminuit, & factus eſt mons magnus univerſam terram implens, demonſtrari docet regnum æternum (ſcilicet Meſſiæ fatentibus Judæis) quod conſumet quatuor illa regna, & ſtabit in æternum. Vide

caput

caput septimum, ubi Daniel sub imagine quatuor bestiarum, describit quatuor regna à filio hominis conterenda. Atqui contrita sunt illa regna: Ergo Messias venit.

Confirmatur secundò ex pervulgata apud omnes homines opinione circa Christi tempora Messiam advenisse. *Invenimus Messiam*, ait Andreas, Joan. 1. v. 41. *Scio*, inquit mulier Samaritana Joan. 4. *quia Messias venit.* Herodiani, hoc est Judæorum Secta, impia adulatione Herodem pronuntiabant Messiam. Synagoga Sacerdotes & Levitas misit ad Joannem, ut eum interrogarent, num esset Christus Joan. 1. Plures Pseudoprophetæ, de quibus in Actis Apostolorum, ut Simon Magus; & in Historia Ecclesiastica, ut Barchochebas, pro Messia voluerunt haberi, quod ante illa tempora fuerat inauditum. Quin & apud Gentiles percrebuerat ille rumor. Cicero lib. 2. de Divinatione sic scribit de *Rege tunc prodituro, & à Romanis suscipiendo, si salvi esse vellent.* Cecinit Virgilius Ecloga 4. de progenie è cœlo ventura, & aureo sæculo mox reducendo. Suetonius in Vespasianum cap. 4. *Percrebuerat*, inquit, *Oriente toto vetus & constans opinio esse in fatis, ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur.* Denique Tacitus lib. 5. Hist. scribit: *Persuasio inerat antiquis Sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens, profectique Judæa rerum potirentur.* Hujus rei ita conscii sunt Judæi, ut diris jam vovere soleant, qui adventus Messiæ tempora supputant in Sanhedrim cap. 11.

Nec dicant Judæi, Messiam quidem juxta Prophetarum oracula jam venire debuisse; sed propter Judaici populi peccata adventum suum distu-

lisse; namque 1. oracula absolutè pronuntiant: & sine ulla conditione. 2. Messias non solis Judæis, sed & Gentibus promittitur. 3. Si deicidium in persona Christi admissum excipias, Judæi minùs gravia deliquerunt à tempore captivitatis Babylonicæ, quàm sub Judicibus & Regibus Israel & Juda, præsertim Achaz & Manasse; quæ tamen priora peccata, nec irrita fecerunt, nec suspenderunt Dei promissa. Denique promittitur Messias, ut finem accipiat peccatum, & oriatur justitia. Nullus itaque Judæis superest subterfugii locus, tempus adventui Messiæ præfixum elapsum est: Ergo Messias non est ultrà expectandus, sed haud dubiè venit. Restat nunc expendendum, utrùm in Christo impleta sit visio & prophetia, id est, utrùm omnes characteres, quibus Prophetæ Messiam delinearunt, occurrant.

§. II.

Ostenditur consensus Evangelii cum libris Prophetarum.

Primò, nuntius ex deserto profectus viam Messiæ præparabit, Malach. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam: & statim veniet*, &c. Is. 40. *Vox clamantis in deserto.* Sanctus Joannes Baptista è solitudine exiens præcessit Messiam in spiritu & virtute Eliæ, Luc. 1. Prodigia, quæ ejus conceptionem & nativitatem comitata sunt, probant ministerium illud fuisse peractum Dei consilio, non humano; aut mala arte.

Secundò, Messias matrem habiturus est virginem, Is. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium, & voca-*

vocabitur nomen ejus Emmanuel, id eſt, nobiſcum Deus. Hic filius non eſt Ezechias, utpotè qui jam natus eſſet: non Iſaiæ filius, cujus conceptio & ortus referuntur cap. 8. v. 3. tum quia conceptus non eſt de virgine: tum quia non eſt Emmanuel, nec terra Juda ipſius eſt, ſed Emmanuelis, c. 8. v. 8. *implens latitudinem terræ tuæ, ò Emmanuel!* Quod autem virgo ſumatur pro puella viro incognita, colligitur ex Hebræo, ubi pro virgine legitur *alma*, quæ vox ſignificat puellam abſconditam, ſeu incognitam; ſumiturque eo ſenſu 1. Cant. v. 2. Pſal. 67. v. 26. & alibi frequenter. Septuaginta quoque Interpretes longè ante adventum Chriſti virginem reddiderunt. Denique ea fuit veterum Rabbinorum ſententia Meſſiam ex virgine naſciturum. Atqui Chriſtus Dominus natus eſt ex virgine; *quod .... in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*, ait Angelus ad Joſephum Matth. 1. nec audiendi ſunt recentiores Judæi, qui cum Celſo apud Origenem dicere audent, Chriſtum Dominum natum eſſe ex adulterio, cùm gratis id effutiant contra communem patrum ſuorum fidem, qui illum omnes crediderunt eſſe filium Joſephi, à quo beata Maria nullo divortio fuit ſeparata. *Nonne hic eſt filius Joſeph?* inquirebant ejus concives, Luc. 4. Annon ex ſuis Synagogis illum expuliſſent, ſi pro legitimis ejus natalia non habuiſſent?

Dices: ſi Chriſtus ex Joſepho non eſt genitus, filius David dici nequit: conſtat enim ex cap. 1. Lucæ, matrem ejus fuiſſe de Tribu Levi, & conſanguineam beatæ Elizabeth, quæ dicitur de filiabus Aaron: Ergo.

Nego antecedens. Namque iidem ipsi Evangelistæ hæc tria scripserunt: 1. Christum Dominum esse filium David: 2. non esse ex Josepho progenitum. 3. beatam Elizabeth esse ex filiabus Aaron, cognatam Virginis Deiparæ. Qui verò homines mentis compotes evulgassent inter æmulos, quales erant Judæi, tam manifestè pugnantia, si beatissima Virgo ex Davide originem non duceret? Constabat ergo apud Judæos beatissimam Virginem, cùm fratribus careret, nupsisse viro ejusdem Tribus & familiæ, juxta legis præscriptum Num. c. 36. *Cunctæ fœminæ de eadem Tribu maritos accipiant, ut hæreditas permaneat in familiis:* Ergo ubi periculum non erat aliò transferendæ hæreditatis, licebat uxores deligere ex qualibet Tribu, ut patet in Davide, qui uxorem accepit filiam Saulis è Tribu Benjamin, 1. Reg. 18. Et ita beata Virgo potuit esse de Tribu Levi secundùm lineam maternam.

Tertiò, Messias nasciturus prædicitur in urbe Bethlehem: *Sic enim scriptum est per Prophetam*, inquiunt Principes Sacerdotum Matth. 2. *Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda; ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel.* Michææ 5. Atqui Christus Dominus, licet Nazareth in Galilæa conceptus, Deo tamen providente Bethlehem natus est.

Quartò, Messias Salvatoris nomine insignitur Luc. 2. Jesus enim idem est ac Salvator.

Quintò pauperem vitam aget Messias. *Sicut radix de terra sitienti . . . & vidimus eum . . . despectum & novissimum virorum*, inquit Isaias c. 53. Et Zacharias c. 9. ait: *Ecce Rex tuus . . . ipse pauper.* Chri-

Chriſtus autem adeo pauper fuit, ut teſtetur Luc. 9. ſe non habere ubi caput reclinet.

Sexto, Meſſias prædicaturus eſt. *Ad annuntiandum manſuetis*, inquit, Iſ. 61. *miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam.* Doctrinam ſuam multis ſignis confirmaturus. *Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt.* Iſ. 35. Et tamen ab auditoribus odio habendus: *Expandi manus meas tota die ad populum incredulum.* Iſ. 65. Quæ omnia in Chriſto impleta Judæi agnoſcunt.

Septimò, Meſſias aſino vectus ſolemniter ingreſſurus Jeruſalem prædicitur Zach. 9: *Ecce Rex tuus veniet tibi ... aſcendens ſuper aſinam & ſuper pullum filium aſinæ.* Atqui turba Judæorum non modica Chriſtum in hoc apparatu urbem ingredientem cum plauſu ſuſcepit, Joan. 12.

Octavò, Prophetæ cecinerunt Meſſiam multa paſſurum, ac tandem occidendum; omneſque paſſionis ejus circumſtantias accuratè deſcripſerunt. 1. ab amico & familiari prodendus erat: *Homo pacis meæ qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem*, Pſal. 40. v. 10. 2. vendendus triginta argenteis poſtea projiciendis, & ex eis emendus ager Figuli, Zach. 11. v. 12. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos ... & projeci illos ad Statuarium*, id eſt, qui effingit ſtatuas ex luto vel metallo. 3. deferendus à ſuis: *Percute Paſtorem, & diſpergentur oves gregis*, Zach. 13. v. 7. 4. Accuſandus à falſis teſtibus, *verbum iniquum conſtituerunt adverſum me*, Pſ. 40. 5. accuſationibus non reſponſurus: *Non aperuit os ſuum*, Iſ. 53. v. 7, 6. Sputa & omnis generis contumelias paſſurus. *Corpus meum dedi percutientibus: &*

genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus & conspuentibus in me. Is. 50. v. 6. 7. Cruci inter iniquos affigendus, Psalm. 21. v. 7. *Foderunt manus meas & pedes meos.* Zac. 13. v. 6. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?* Is. 53. *Cum sceleratis reputatus est.* 8. à prætereuntibus irridendus. *Omnes videntes me deriserunt me: Speravit in Domino, eripiat eum.* Psalm. 21. 9. Nudandus erat, & super vestes divisas mittenda sors. *Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*, Psal. 21. 10. felle & aceto potandus. *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* 11. In latere fodiendus; *Et aspicient ad me quem confixerunt.* Zach. 12. Porrò hæc de Christo vaticinia ipsimet Judæi incauti nec advertentes impleverunt; unde, nisi cæcitatis vitio laborarent, perspicuum illis esset Christum Dominum eum ipsum esse, quem Prophetæ pinxerunt. Ad hæreticos pergimus.

CAPUT VI.

Quomodo asseritur contra Hæreticos mysterium Incarnationis esse peractum?

Ex Scriptura, præsertim novi Testamenti, & ex Ecclesiæ Traditione; utramque enim admittunt Hæretici, paucis exceptis. Verùm non ex una parte, neque conjunctis viribus, sed divisis turmis illud mysterium impetunt. Alii siquidem Christi divinitatem impugnant, alii unionem hypostaticam. Qui impugnant humanitatem, rursus inter se dissentiunt; namque alii negant Verbum assumpsisse carnem, alii, admissa carne, negant ani-

animam; alii animam & carnem in Chriſto agnoſcunt; ſed contendunt non aſſumpſiſſe intellectum: alii voluntatem humanam ſolummodo rejiciunt: alii denique naturam humanam in Chriſto integram confitentur, ſed nulli dolori fuiſſe obnoxiam volunt; adeò ut merito in hæreticos transferas quod in Pſalmo 117. de Chriſti perſecutoribus legitur: *Circumdederunt me ſicut apes;* ſicut enim milites ſingula Chriſti membra in Paſſione vexaverunt, ita & hæretici Incarnationis ejus œconomiam venenatis linguarum ſuarum aculeis undique pupugerunt. *Certum eſt*, inquit ſanctus Fulgentius lib. 1. ad Traſimundum cap. 3. *penè omnes hæreticæ pravitatis errores hinc multipliciter ſurrepſiſſe, cùm magnum pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne .... nonnulli aut non ſicut eſt, credunt, aut omnino non credunt.* Quare nobis hìc probanda incumbit Incarnationis definitio capite primo explicata, ſingulæque ejus partes contra totidem hæreſes vindicandæ; atque ut efficaciùs id à nobis præſtetur, operæ pretium eſt breviter referre præcipuarum hæreſum auctores, ortum & progreſſum: namque, ut ait S. Auguſtinus lib. 16. de Civitate Dei cap. 1. *Multa ad Fidem Catholicam pertinentia, dum Hæreticorum callida inquietudine exagitantur, ut adversùs eos defendi poſſint, & conſiderantur diligentiùs, & intelliguntur clariùs, & inſtantiùs prædicantur, & ab adverſario mota quæſtio, diſcendi exiſtit occaſio.* Jam diximus ſatis de hoſtibus divinitatis Chriſti Domini in Tractatu de ſanctiſſima Trinitate, ubi invictiſſimis argumentis probavimus Chriſtum eſſe Deum. His ergo omiſſis, ad alios recta tranſimus.

§. I.

Veram in Christo carnem & verum sanguinem negarunt.

Primo sæculo, (superstitibus adhuc Apostolis) Saturninus & Basilides, Simonis Magi ambo discipuli, docueruntque Corpus Christi fuisse phantasticum, ac propterea minimè passum, ex sancto Irenæo lib. 1. cap. 22. Tertulliano de præscript. cap. 46. & S. Clemente Alexandrino lib. 4. Stromatum. Addidit Basilides Christum lusisse Judæorum conatum, dum Simonem Cyrenæum, cui milites crucem imposuerant, in propriam figuram mutavit, ipse verò in Simonem transfiguratus evasit.

Secundo sæculo Basilidis sententiam amplexus est Cerdo, ex Tertulliano lib. de præscript. cap. 15. & ejus discipulus Marcion, ex eodem Tertulliano lib. de carne Christi, ubi Hæreticum his verbis ad molliendum animum aptissimis compellat, cap. 3. *Parce unicæ spei totius orbis, qui destruis necessarium decus fidei. Quodcumque Deo indignum est, mihi expedit, salvus sum, si non confundar de Domino meo.* Refert S. Irenæus lib. 3. cap. 3. S. Polycarpum interrogatum à Marcione, num ipsum agnosceret? Respondisse se illum nosse primogenitum diaboli.

Manes, qui à suis dictus est Manichæus, quasi manna fundens, errorem Basilidis & Marcionis tertio sæculo disseminavit, ex sancto Augustino lib. de hæresibus cap. 46. Manichæis quarto sæculo adhæserunt Priscillianistæ, ex sancto Leone epist. 93.

Eodem

Eodem secundo sæculo Valentinus Christo tribuit corpus cæleste seu aereum, quod per Mariam Virginem veluti per canalem, nihil ex ea accipiens, transisse finxit, ex Tertulliano lib. contra Valentinianos c. 15. Apelles Marcionis discipulus, relicto Magistro, adhæsit Valentino, ex Tertulliano, lib. de carne Christi.

Refelluntur 1. ex Scriptura: Sanctus Joannes contra hujusmodi fabulas primam suam epistolam scripsit. *Omnis Spiritus*, inquit c. 3. *qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, hic est Antichristus.* Rom. 1. Christus dicitur, *ex Semine David secundùm carnem.* Texitur ejus genealogia à sanctis Matthæo & Luca: in ea autem dicitur filius David, & Abrahæ. Semen Abrahæ apprehendit, Hebr. 2. addit Apostolus v. 14. *quia pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem.* In ultima cœna sanguinem suum Apostolis bibendum distribuit. Post resurrectionem ait ad discipulos: *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*, Luc. 24. Videntibus discipulis cum corpore in cœlum ascendit, cum eodem iterum descendet homines judicaturus, Act. 1. Sanguinem suum in Eucharistia nobis reliquit, Matth. 26. & tanquam Summus Sacerdos novi testamenti in cœlum velut in sancta sanctorum, non cum alieno sanguine, sed proprio introivit, Hebr. 9.

Refelluntur 2. ex Traditione, quam demonstrant tum Symbolum Apostolorum, in quo confitemur Christum natum ex Maria Virgine: tum laudati Patres, S. Irenæus, Tertullianus, S. Augustinus, qui contra hujusmodi errores pugnarunt;

runt; ac præſertim ſancti Clemens Alexandrinus lib. 2. Pædagogi cap. 2. Athanaſius epiſtola ad Epictetum; Gregorius Nazianzenus Or. 42. qui ex profeſſo docent corpus Chriſti in cœlo non eſſe exangue.

Dices 1. Philip. 2. dicitur Chriſtus in ſimilitudinem hominum factus: Ergo non fuit verus homo.

Diſtinguo antecedens: in ſimilitudinem naturalem & ſubſtantialem, qua homines ſunt inter ſe ſimiles, concedo: ſimilitudinem accidentalem, ſecundùm quam imago depicta ſimilis dicitur prototypo, Nego anteced.

Dices 2. Ex Apoſtolo 1 Cor. 15. *Primus homo de terra terrenus; ſecundus homo de cœlo cœleſtis:* Ergo Verbum corpus terrenum non aſſumpſit.

Diſtinguo antecedens: ſecundus homo de cœlo cœleſtis, vel propter perſonam, quæ de cœlo deſcendit; vel propter mores ſanctos & omnino cœleſtes; vel denique propter dotes glorioſas, quibus corpus ejus poſt reſurrectionem ornatum fuit, concedo: cœleſtis propter materiam ſydeream, ex qua compactum fuerit ejus corpus, Nego antecedens. Namque Apoſtolus vult ibidem Chriſtianos ſimiliter fieri cœleſtes: *Quales*, inquit, *cœleſtis, tales & cœleſtes*, ad quod ſanè neceſſum non eſt, ut exuant ſubſtantiam terrenam & carneam.

Dices 3. 2. Cor. 5. ait Apoſtolus: *Et ſi ſecundùm carnem cognovimus Chriſtum, ſed nunc jam non novimus.* Ergo Chriſtus poſt reſurrectionem exuit carnem.

Nego conſeq. nam de omnibus hominibus, qui oculis ejus obverſabantur, ſimiliter ſcribit: *Ex hoc neminem novimus ſecundùm carnem:* an inde ſequi-

ſequitur omnes homines fuiſſe phantaſmata? Vult itaque Apoſtolus veros Chriſti diſcipulos nihili facere honores, hominum favores, & cætera commoda temporalia. Novimus olim Chriſtum ſecundùm carnem, hoc eſt, plurimi faciebamus quòd cognatus noſter eſſet ſecundùm carnem, quòd apud nos temporaliter ſanaverit ægros: nunc verò ſpiritualia ſectantes, hoc præſertim in ipſo ſpectamus, quòd pro omnibus mortuus ſit, ut omnes Deo vivant, ſed ſpirituales.

Dices 4. Chriſtus Luc. 8. dicit ſe non habere aliam matrem & alios fratres, quàm qui verbum Dei audiunt, & faciunt. Enimverò Evangeliſtæ ita texunt ejus genealogiam, ut credendum nobis relinquant ipſum non habuiſſe parentes carnales, ſed ſpirituales.

Reſpondeo, Chriſtum hinc non negare Mariam Virginem eſſe ſuam matrem, ſed præferre unionem ſpiritus, quæ per charitatem habetur, omni conjunctioni ſanguinis: ſanctiſſima autem Virgo utramque habuit.

Quod ſpectat verò Chriſti genealogiam, quæ diverſa eſt apud Matthæum c. 1. & Lucam c. 2. duplex eſt ſententia. Alii volunt Matthæum texere Chriſti genealogiam ſecundùm lineam maternam; Lucam verò ſecundùm lineam paternam, adeò ut Heli idem ſit ac Joachim pater beatæ Virginis; ſive Heli & Joachim ſint duo nomina ejuſdem perſonæ, juxta ſanctum Hilarium & alios, ſive idem ſit nomen & Joachim per apocopen dicatur Eli, quemadmodum 4. Reg. cap. 23. Idem Rex Juda vocatur Eliacim & Joakim. Alii docent Matthæum recenſere parentes Chriſti naturales, Lucam verò legales; nempe Eli & Jacob fuiſſe

fuisse fratres uterinos ex eadem matre Jesca; sed cùm Eli sine liberis defunctus fuisset, Jacob, juxta præscriptum legis, duxisse ejus viduam, ex qua genuit Josephum, qui est filius legalis Heli, naturalis verò Jacobi. Et ita Africanus apud Eusebium dicit se accepisse ex ipsismet consanguineis Josephi.

Dices 5. Pro Lutheranis benemultis, qui duce Osiandro, ut impugnent dogma catholicum de concomitantia naturali sanguinis cum corpore sub specie panis, & vicissim corporis cum sanguine sub specie vini; contra Scripturæ & Traditionis auctoritatem fingere ausi sunt Christum in cœlo esse exanguem, quia sanguis est necessarius tantùm ad vegetandum & nutriendum corpus animale; est enim proximum ejus alimentum. Corpus autem gloriosum, quale est corpus Christi, non est animale, sed spirituale, 1. Cor. 15. non est nutritioni obnoxium, sicut nec mutationi: Sed est prorsus incorruptibile & immortale. Ergo:

Respondeo 1. Argumentum nimis probat, nam sequeretur, corpus gloriosum carere stomacho & intestinis, quæ nutritioni subserviunt, corde & hepate, quibus conficitur sanguis. 2. Etiamsi sanguis non sit actu pars corporis, pertinet tamen ad naturæ humanæ constitutionem, & spiritus vitales & animales, subtiliores sanguinis partes, sunt necessaria vitæ animalis instrumenta.

Duo hìc agitantur in Scholis, Primum, utrùm corpus Christi fuerit formosum. Secundum, utrùm Verbum sit immediatè unitum sanguini.

Pri-

Primum eſt incertum; quia neque ex Scriptura, neque ex Traditione definiri poteſt. Pro deformitate affertur illud Iſaiæ 53. *Non eſt ei ſpecies, neque decor:* ſed ad paſſionem referri poteſt, in qua plagis & ſputis fuit deformatus. Pro oris venuſtate laudantur verba Pſalmi 44. *Specioſus forma præ filiis hominum; diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Sed plures è ſanctis Patribus illa exponunt de animæ pulchritudine, & oris facundia, propter quam dicebant turbæ: *Nunquam ſic locutus eſt homo.* Joan. 7. Non eadem quoque Patrum eſt ſententia: antiquiores ſcripſerunt, Chriſtum non fuiſſe aſpectu decorum, ut ſanctus Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædagogi cap. 1. & lib. 1. Stromatum. Origenes ejus diſcipulus objicienti Celſo, qui ſub Adriano floruit, Chriſtum fuiſſe vultu deformem, reſpondet lib. 6. id quidem in confeſſo eſſe apud omnes: Tertullianus lib. contra Judæos; SS. Cyprianus lib. 2. contra eoſdem; Baſilius in Pſal. 44. Auguſtinus in Pſal. 127. Sanctus Chryſoſtomus contra aſſerit homil. 27. in Matth. Chriſtum fuiſſe aſpectu gratiſſimum. Sanctus Hieronymus epiſtola ad Principiam ſcribit Chriſtum, niſi in vultu & oculis habuiſſet quiddam ſydereum, nunquam uno verbo Apoſtolos fuiſſe tracturum. Hanc ſententiam amplexi ſunt ſanctus Joannes Damaſcenus, & alii deinceps.

Quod ſpectat alteram quæſtionem, num Verbum immediatè ſit unitum ſanguini, an mediatè tantùm, & eo modo, quo unitur operationibus ab humanitate Chriſti elicitis? Durandus in 4. Diſt. 10. quæſt. 1. & nonnulli alii Theologi cenſuerunt mediatè tantùm unitum, quia ſanguis non eſt pars corporis, ac proinde in triduo mor-

tis

tis ſanguinem fuiſſe à Verbo ſeparatum, nec latria tum adorandum; fuiſſe tamen pretii infiniti cùm effunderetur, & in redemptionem generis humani à Chriſto offerretur, utpote qui eſſet perſonæ infinitè dignæ, à qua trahebat valorem infinitum quemadmodum actiones ab humanitate Chriſti elicitæ.

Verùm nunc concors eſt Theologorum ſententia, à qua recedere non licet poſt decretum Clementis VI. de quo ſupra, cap. 1. Verbum immediatè uniri ſanguini.

Probatur 1. ex Scriptura, Heb. 2. ſic loquitur Apoſtolus: *Quia ergo pueri communicaverunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participavit eiſdem.* Atqui Verbum immediatè carni communicavit; Ergo & ſanguini: nam Apoſtolus ſcribit ſimiliter participaſſe utrique.

Probatur 2. ex Traditione. In Concilio Chalcedonenſi, actione prima, approbatur illa explicatio ſancti Cyrilli, *Verbum caro factum eſt*, id eſt, *carnem & ſanguinem ſumpſit.* Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. quinquageſima, *Aſſumpſit*, inquit, *corpus ex carne, oſſibus, & ſanguine conſtans.* Clemens VI. in Extravag. *Unigenitus*, de pœnit. & remiſſ. docet unam guttam ſanguinis Chriſti fuiſſe ſufficiens pretium redemptionis noſtræ, propter unionem ad Verbum.

Dices: S. Auguſtinus epiſtola 3. ad Voluſianum, nunc 137. ſcribit Verbum per animam rationalèm corpus humanum ſibi coaptaviſſe. Ergo à fortiori non aſſumpſit ſanguinem niſi mediante anima & corpore.

Diſtinguo antecedens per animam rationalem corpus ſibi coaptavit ordine intentionis, quia pro-

propter animam rationalem assumpsit corpus humanum, concedo: ordine executionis, nego antecedens. Assumpsit itaque simul animam rationalem, corpus & sanguinem; sed prius intendit rationem seu intellectum, quàm animam, & hanc priusquam corpus & sanguinem; quia illud priùs intenditur in opere, quod est dignius & aptius ad finem propositum. Atqui in assumptione naturæ humanæ anima rationalis est dignior corpore, & aptior ad finem Incarnationis, nempè ad reconciliandum genus humanum, & satisfaciendum Deo. Ergo.

§. II.

Christum ex Virgine natum inficiati sunt

Primo Cerinthus & Carpocrates, qui docuerunt primo sæculo beatam Virginem ex sancto Josepho Christum concepisse. Ita sanctus Irenæus libr. 1. cap. 25. Tertullianus libr. de præscript. cap. 48. & libr. de carne Christi cap. 28.

Secundò, Jovianus quarto sæculo voluit Matrem Dei, licèt in conceptione virgo permanserit, in partu integritatem amisisse. *Ne Christum cum Manichæis phantasma crederemus, si Matris incorrupta virginitate diceremus exortum*, inquit sanctus Augustinus lib. 1. contra Julianum cap. 1. Joviano præiverat Tertullianus lib. de carne Christi cap. 23.

Durandus, quamvis Mariam in partu virginem agnoscat, ejus tamen integitatem quodammodo labefactat; cùm enim corporum penetrationem non putet possibilem, vult beatissimam Virginem

Chriſtum effudiſſe partium dilatatione abſque fractura aut diviſione. Hanc ſententiam amplectuntur Calviniſtæ, ea ratione ducti, qua negant poſſibile eſſe Chriſtum in Euchariſtia exiſtere ſine extenſione locali.

Tertiò. Helvidius eodem quarto ſæculo docuit beatam Virginem, poſt Chriſti nativitatem, ex ſancto Joſepho filios ſuſcepiſſe, ut teſtatur ſanctus Hieronymus libro contra eundem Hæreticum, ubi facit illum auctorem Antidicomarianitarum, id eſt, Mariæ adverſariorum; quanquam Origenes hær. 7. in Lucam, & ſanctus Hilarius can. 1. in Matth. Helvidio antiquiores hujus hæreſis meminerint. Olim extinctum Helvidii errorem plures è Novatoribus ſuſcitarunt, ex Caniſio lib. 2. de beata Maria.

Contra hos errores invicta manet catholica veritas in Concilio ſexto generali, actione undecima his verbis expreſſa: *Mariæ virginitas ante partum, in partu, & poſt partum intemerabilis.*

Prima pars eſt de fide; probaturque 1. ex Scriptura, Matth. 1. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt .... Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem* (Iſaiæ 7.) *Ecce virgo in utero habebit & pariet filium.* 2. Ex conſtanti Traditione, quæ ſatis colligitur ex laudatis Patribus, qui contra errorem oppoſitum ſcripſerunt.

Dices: Textus Iſaiæ non poteſt intelligi de conceptione Chriſti; namque propheta ibi loquitur de conceptione, & partu futuris antequam Reges Syriæ & Samariæ extinguerentur, ut patet ex v. 16. Atqui extincti ſunt duo illi Reges biennio poſt Iſaiæ vaticinium. Ergo.

Nego

Nego antecedens, & oppono auctoritatem Evangelistæ. Ad confirmationem verò sanè difficilem, respondeo distinguendo majorem: Loquitur de conceptione & partu brevi futuris, & simul de alia conceptione per priorem adumbrata, Concedo: de illa sola conceptione, Nego majorem. Itaque Deus cap. 7. & 8. promittit duos filios; unus vocatur Emmanel, capite 7. v. 14. Qui est Christus Dominus, *& nobiscum Deus.* Alter appellatur *accelera spolia detrahere*, capite 8. v. 3. Primus est veritas, & Filius Dei; secundus est figura, & filius Isaiæ: *Accessi*, inquit, *ad Prophetissam*, c. 8. v. 3. id est ad uxorem. Paulò post nativitatem hujus posterioris, regnum Syriæ & regnum Samariæ privata sunt suis Regibus, in typum & figuram prioris: Christo enim nato Herodes Rex Judææ & Samariæ, & Oboda Rex Syriæ, ex Josepho, libr. 16. Antiq. cap. 6. interierunt; & eorum regna in potestatem Cæsaris Augusti devenerunt, qui & ipse erat Rex Assyriorum. Sed longè nobiliori modo natus puer festinavit prædari, cum in ortu suo oraculis Gentilium silentium imposuit, multa idola contrivit, teste Dione & aliis Scriptoribus profanis; Magos ad suum præsepe, non revinctis manibus, sed liberis affectibus supplices & adoratores attraxit.

Secunda pars, quæ est de virginitate in partu, probatur 1. ex laudato Isaiæ testimonio, *Ecce virgo concipiet & pariet:* ibi enim Mater Dei prædicitur virgo æquè in partu ac in conceptione. 2. ex constanti Ecclesiæ Traditione. In Symbolo Apostolorum Christus dicitur *natus ex Maria Virgine.* S. Epiphanius hæresi 78. *Quis unquam*, ait, *aut quo sæculo ausus est proferre Mariæ nomen & interroga-*

tus non ſtatim intulit virginis vocem? ex ipſis enim nominibus etiam virginitatis ſigna elucent. Patres communiter comparant egreſſum Chriſti ex utero Virginis cum exitu ejus de ſepulcro, lapide non reſerato, & ingreſſu in cœnaculum januis clauſis. Ita ſanctus Cyrillus in Concilio Epheſino; *Miraculum hoc*, inquit, *ſtupidum me reddit.* Sanctus Auguſtinus Epiſt. 137. aliàs 3. *Ipſa virtus per inviolatæ matris viſcera, membra infantis eduxit, quæ poſtea per clauſa oſtia membra juvenis introduxit. Hic ſi ratio quæritur, non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fatemur inveſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis.* Quæ verba Concilium Toletanum Secundum in eandem rem uſurpat. Contra Durandum verò expreſſa ſunt ſancti Chryſologi verba, ſerm. 142. *In tuo conceptu, in tuo partu, crevit pudor, aucta eſt caſtitas, integritas roborata.* Item Guarrici h. 2. de laudibus Virginis: *Nequaquam Rex gloriæ vincula laxavit, aut dilatavit.* Rationem affert Auctor ſermonis vulgati ſub nomine ſancti Auguſtini, aliàs 15. de Tempore nunc 123. in appendice, *Qui dirupta corporum membra in aliis poterat redintegrare tangendo, quantò magis in ſua Matre quod invenit integrum, potuit non violare naſcendo? Crevit in ejus partu integritas corporis potiùs quàm decrevit, & virginitas ampliata eſt potiùs quàm fugata.* S. Fulgentio tribuitur à Lovanienſibus.

Dices: Patres communiter docent Chriſtum naſcendo vulvam matri aperuiſſe. *Hic eſt*, inquit S. Epiphanius hæreſi 78. *qui verè aperuit uterum matris.* Ergo.

Diſtinguo antecedens. Aperuit vulvam matris, quatenus dedit ei fœcunditatem, quemadmodum dicitur Gen. 20. vulvam claudere, qui ſteri-

ſterilem reddit, Concedo: aperuit propriè, Nego antecedens. Hæc ſolutio eſt ſancti Hieronymi, Dialogo 2. contra Pelagium, ubi ſic loquitur: *Solus Chriſtus clauſas portas vulvæ virginalis aperuit, quæ tamen clauſæ jugiter permanſerunt.*

Tertia pars, ſcilicet Matrem Dei nunquam virum cognoviſſe, & permanſiſſe virginem poſt partum, probatur ex conſtanti Eccleſiæ Traditione, cujus teſtes ſunt Patres, qui Helvidii & Bonoſi errorem tanquam doctrinæ catholicæ contrarium inſectati ſunt, ut ſanctus Hieronymus libro contra Helvidium; ſanctus Ambroſius epiſtola 81. ad Siricium ſummum Pontificem, nomine Concilii Mediolanenſis. Sanctus Siricius cum Concilio Romano, epiſtola, quæ eſt Octogeſima inter Epiſtolas ſancti Ambroſii, habeturque Tom. I. Conciliorum. Sanctus Epiphanius hæreſi 78. Sanctus Martinus Papa in Concilio Romano, Can. 3. Sanctus Joannes Damaſcenus lib. 4. cap. 15. & alii; colligitur ex Scriptura, Lucæ 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Quibus verbis beata Virgo ſignificat ſuum propoſitum ſervandæ virginitatis: Namque Chriſtus Joannem pro filio non dediſſet Matri Joan. 19. ſi hæc habuiſſet naturales filios.

Dices 1. Fratres Chriſti ſæpe in Evangelio comparent. Ergo.

Reſpondent plures ex ſanctis Patribus, Joſephum viduum duxiſſe beatam Virginem, & filios, quos ex prima uxore ſuſceperat, vocari fratres Domini. Alii probabiliùs cenſent Joſephum perpetuam virginitatem ſervaſſe, fratres autem Domini eſſe cognatos ejus; mos enim Judæorum erat vocare fratres quoſcumque conſanguineos,

Genes. 13. Abraham & Loth appellantur fratres, sicut Jacob & Laban. Gen. 29. Jacobus minor, filius Cleophæ seu Alphæi, vocatur ab Apostolo Gal. 1. frater Domini; & Simeon Jerosolymitanus, frater Jacobi, dicitur etiam frater Domini, ex Hegesippo apud Euseb. lib. 3. Hist. c. 10. & 16.

Dices 2. Matth. 1. legitur de S. Josepho, *& non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum.* Ergo beata Virgo post nativitatem Christi alios filios peperit.

Nego conseq. Christus dicitur Mariæ primogenitus, quemadmodum Sapientia æterna primogenita, quia ante Christum & Sapientiam æternam alius non est genitus. Quod autem legitur, *non cognoscebat*, non sequitur quòd postea convenerint, sed Scriptura quid factum non sit ostendit, ait S. Hieronymus in cap. 1. Matth. nam, ut scribit S. Basilius hom. 25. de humana Christi generatione: *donec dispensabatur Christi generatio, necessaria erat virginitas: quid verò postea sit factum, ad mysterii hujus doctrinam, non anxie conjungendum est. Verumtamen, ne hoc eorum, qui Christum amant, ferre cogantur aures, quod Genitrix Dei aliquando desierit esse virgo, has rationes sufficere putamus.*

§. III.

Non agnoverunt in Christo animam rationalem

Primò Arius, qui cùm quarto sæculo Verbum Divinum Patre inferius & minimè consubstantiale profiteretur, non dubitavit asserere ipsum in Christo instar animæ extitisse, ex S. Athanasio,

libro

libro de adventu Christi, Epiphanio hæresi 69. & aliis. Unde Patres, qui contra hunc Hæreticum pugnarunt, posteriorem ejus errorem confutatum credidere eo ipso, quod Verbum Patri consubstatiale evicerunt; neque enim videbatur posse venire in cujusquam mentem Deum verum factum esse corporis animam. Nihilominus

2. Apollinaris seu Apollinarius, secundùm sanctum Hieronymum Laodiceæ Episcopus, filius alterius Apollinaris professione Grammatici, vir priùs magni nominis, & contra Arianos & alios Hæreticos catholicæ veritatis defensor acerrimus, de quo sanctus Hieronymus lib, de Scriptoribus Ecclesiasticis, refert ipsum scripsisse innumerabilia volumina, & ejus adversùs Porphyrium triginta libros inter cætera ejus opera, vel màximè probari; docuit eodem quarto sæculo, Verbum assumpsisse corpus humanum sine anima, cujùs vicem suppleret, atque adeò Verbum fuisse passum. Cumque ipsum hæreticæ amentiæ puderet, admisit animam, sed rationem negavit, juxta Platonicorum placita inter animam & mentem distinguentium. *Videte*, inquit sanctus Augustinus tractatu 47. in Joan. *absurditatem & insaniam non ferendam; animam irrationalem cum habere voluerunt, rationalem negaverunt; dederunt ei animam pecoris, subtraxerunt animam hominis.*

Refellitur absurdissimus error, non minùs rationi repugnans, quàm fidei; & origo multarum hæresum, præsertim Eutychianorum & Monothelitarum, de quibus infra: 1. ex Scriptura, Marci 14. Christus ait ad discipulos, *Tristis est anima mea usque ad mortem:* & in oratione procidens, subdit ad Patrem, *sed non quod ego volo, sed quod tu.*

Atqui triſtitia illa, oratio & voluntas non ſunt actus naturæ increatæ, ſed creatæ & rationalis: ergo. 2. ex omnibus Conciliis, in quibus Apollinaris cum ſua impietate damnatus eſt: Alexandrino anno 362. Romano ſub Damaſo, anno 373. Antiocheno, anno 378.

§. IV.

Unionem hypoſtaticam, ſeu perſonalem negarunt

Primò Neſtorius olim cum Joanne Antiocheno auditor Theodori Mopſueſteni, ac Diodori Tarſenſis, ex Monacho, dehinc Presbytero Antiocheno, ob eloquentiæ ac ſanctitatis famam creatus Epiſcopus Conſtantinopolitanus anno 428. voluit hominem in Chriſto per gratiam ſanctificantem moraliter duntaxat eſſe unum quid cum Verbo, quemadmodum de omnibus juſtis ſcriptum eſt 1. Cor. 6. *Qui adhæret Domino, unus ſpiritus eſt*, & eatenus Chriſtum impropriè & methaphoricè dici Deum, Filium Dei; Beatam Virginem eſſe Matrem Dei, juxta illud Matth. 12. *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt.* Ex quo falſo principio impiè deduxit, 1. in Chriſto duas eſſe perſonas, divinam ſcilicet & humanam; 2. duos filios unum naturalem, alterum adoptivum: quem errorem octavo ſæculo ſuſcitarunt Felix & Elipandus, de quibus primo capite: 3. beatam Virginem non eſſe propriè Deiparam, ſed Chriſtiparam: 4. nullam in Chriſto eſſe idiomatum communicationem, nec propriè dicendum, *homo eſt Deus*, *Deus eſt natus*, *paſſus*, *mortuus.* S. Cyrillus Alexandrinus plurimis ad Neſto-

Neſtorium epiſtolis fruſtra ſcriptis, commonuit Cœleſtinum ſummum Pontificem, qui ex communi Romani Concilii ſententia vices ſuas Cyrillo demandavit, præcipiens ut Neſtorium, niſi intra decem à prima monitione dies impia dogmata revocaret, Epiſcopali honore & ſede privatum declararet: Cyrillus ex conſilio Epiſcoporum, quos ex univerſa Ægypto aſciverat, decretum Cœleſtini cum duodecim celebratiſſimis anathematiſmis ad Neſtorium miſit, qui ſtatim totidem anathematiſmos oppoſitos in ſanctum Cyrillum detorſit. Hinc magna controverſia, ad quam terminandam generale Concilium Epheſi indicitur anno 431. Neſtorius ad Concilium accedere contempſit, licèt ter vocatus & monitus, interim palàm affirmare non deſinens ſe bimeſtrem aut trimeſtrem Deum appellare non poſſe. Quocirca omni Sacerdotis gradu & Chriſtiani nominis communione privatus eſt, ad priſtinum ſuum Monaſterium relegatus, ac deinde Oaſim in Armeniam deportatus, ubi vita exceſſit, lingua maledica vermibus ſcaturiente.

Nonnulli è Novatoribus Neſtorium excuſare præſumunt, atque in odium Concilii Epheſini, in quo habentur egregia munimenta cultus Beatæ Virginis, & præſentiæ realis in Euchariſtia, contendunt ipſum erraſſe in facto; probantque 1. ex ſcriptis Neſtorii ſer. 4. ubi ait: *De voce* (Deipara) *nulla eſt invidia tantùm ne Virginem faciat Deam.* Ser. 12. *Naturæ ſunt duplices, Filius ſingularis.* Epiſtola ad Cyrillum laudat illum, quòd divinitatis & humanitatis conjunctionem in unam Chriſti perſonam prædicaret; conteſtaturque ſe ſolum vitare velle Apollinaris errorem, quo beatam Virginem dei-

tatis genitricem asserebat. Unde Socrates Nestorio coætaneus scribit lib. 7. Hist. cap. 32. Nestorium imperitia tantùm quasdam voces, ut larvam reformidasse. Secundo, Joannes Antiochenus & Theodoretus, cum Nestorio amicitia conjuncti, affirmant sanam esse Nestorii doctrinam; ipsam proscribere, idem esse ac pietatem anathematizare. Tertiò etiamnunc Nestoriani idem cum Catholicis sentiunt, licèt diversis vocibus mentem suam exprimant.

Respondeo ad singula.

Ad primum Nestorius unam in Christo personam, Matrem Deiparam confitetur subdolè, scilicet propter unionem moralem hominis cum Deo, Concedo; sincerè & propriè, Nego. Enimverò, Hæretici, ut invidiam Catholicorum vitent, eorum voces æquivoce usurpant. Sic Pelagius Patres Diospolitanos decepit, subscribens eorum definitioni, gratiam ad benè operandum esse omnino necessariam. Nomine autem gratiæ intellexit creationem & conservationem. Sic Ariani confessi sunt Filium Dei esse Patri per omnia similem, sed eo modo, quo perfecta tabella est similis suo prototypo. Hanc artem in Nestorio agnoverunt Patres in Concilio quinto generali, Can. 8. anno 553. *Si quis unam subsistentiam Domini nostri Jesu Christi sic intelligit quasi suscipientem plurimarum subsistentiarum significationem .... & duarum personarum, quas introducit, unam personam dicit propter dignitatem, & honorem, & adorationem, sicut Theodorus* (Mopsuestenus) *& Nestorius scripserunt; anathema sit.* Et Can. 6. notat eum dixisse Dei genitricem abusivè, non verè. Nam ser. 7. ait, *Maria non peperit Deum, sed peperit hominem divinitatis instrumentum.* Mirum autem

tem non est Socratem Historicum & minimè Theologum verbis æquivocis Nestorii fuisse deceptum

Confirmatur responsio. Si Nestorius rectè sensisset, cur non subscripsit definitioni Concilii Ephesini, in quo detracta larva, quæ metum injiciebat, impium dogma Apollinaris explosum est, & nitidè definitum, unionem factam esse in persona? Cur non acquievit sanis consiliis familiarium Joannis Antiocheni & Theodoreti, etiam post compositam pacem Cyrillum inter & Joannem? nam à Cyrillo tanquam ab Apollinarista Joannes recesserat. Denique cur Nestoriani Magistri vestigiis inhærentes hactenus à Catholicis separati permanent, nec ab illis redeuntes ab Ecclesia suscipiuntur, nisi ejurata hæresi, & emissa nova professione?

Ad secundum distinguo. Joannes Antiochenus & Theodoretus sanam Nestorii fidem affirmarunt, quamdiu ejus errorem compertum non habuerunt, nihil sinistri suspicantes de amico, quem pium & orthodoxum fuerant experti, quique venenum sui erroris vocibus catholicis obvelabat, Concedo: postquam obfirmatum ejus animum in impietate deprehenderunt, Nego. Nam & Joannes Antiochenus auctor fuit, ut Nestorius è Monasterio, ubi plebem Antiochenam depravabat, in exilium ejiceretur, & Theodoretus, qui quidem serius Nestorii vafritiem detexit, lib. 4. Hæreticarum Fabularum cap. 12. Nestorii doctrinam inter hæreses recensuit, eique anathema dixit, in Concilio Chalcedonensi.

Ad tertium patet solutio ex responsione ad primam objectionem.

Secundò, Eutyches Archimandrita, seu Abbas Monasterii Constantinopoli, dum Nestorianos

nos acriùs infectaretur, ex imperitia potius, quàm ex malitia, incidit in oppositum errorem, qui majores motus excitavit, Ecclesiamque per centum annos & ampliùs valde turbavit; sed Aulicorum, & maximè Imperatricis simul & Monachorum patrocinio fretus, magna cum impietate & pertinacia defendit quod inconsultè protulerat, nimirum, unionem factam fuisse in natura, ita ut in Christo unica sit natura sicut & persona. Anno 448. coram Flaviano Episcopo Constantinopolitano accusatus, à præconcepta opinione dimoveri non potuit; quapropter Sacerdotii honore & Monasterii administratione spoliatus est à Synodo, cujus acta ad Sanctum Leonem, qui tertius post Sanctum Cœlestinum Romæ sedebat Pontifex transmissa, comprobata sunt. Verùm cùm patroni Eutichetis multa contra Synodum objicientes non quiescerent, indictum est Concilium generale Ephesi celebrandum anno 449. In eo præfuit Dioscorus Episcopus Alexandrinus, sancti Cyrilli successor, & amicus Eutychetis, simul cum Legatis summi Pontificis. In hoc autem Concilio jus omne sic violatum est, ut meritò latrocinium vocatum fuerit. Legati summi Pontificis non sunt auditi, nec ejus epistola lecta prohibente Dioscoro; Sanctus Flavinius exauctoratus est, pugnis & ictibus impetitus martyr occubuit, Eutyches verò in integrum restitutus fuit. Quibus auditis, Sanctus Leo conciliabuli acta rescidit, Dioscorum damnavit, qui & ipse contra summum Pontificem excommunicationis sententiam proferre ausus est. Dolet Theodosius Imperator se ab uxore & Aulicis fuisse deceptum, & moritur; succedit Marcianus Imperator

rator piissimus. Chalcedone celebratur Concilium generale quartum, anno 451. in quo Legati sancti Leonis præsident, abrogatur latrocinium Ephesinum, asseritur duplex in Christo natura; Eutyches ob hæresim damnatur, Dioscorus omni dignitate exuitur, Theodoretus tandem dicit anathema Nestorio, alioquin è Concilio ejiciendus.

Cùm verò Eutyches nunquam explicare voluerit, quo sensu diceret post unionem, unicam superesse naturam, sectatores ejus inter se sunt divisi. Triplicem enim modum Hæreticus ille comminisci potuit, nempè commixtionis, compositionis, & conversionis. Duo priores evidenter repugnant: namque in commixtione substantiali, substantiæ, quæ commiscentur, desinunt esse quod erant priùs: & ex eis tertia exurgit, ut videre est in pharmaco ex multis herbis confecto, sicque in Christo nec natura divina, nec humana superessent, sed alia tertia ex ambabus exurgens. Quid autem absurdius, quàm naturam divinam desiisse? Non minùs evidenter repugnat ex natura divina & humana fieri unam naturam per compositionem. Vel enim compositum ex natura divina & humana esset totum essentiale, sicut homo compositus ex natura & anima rationali; Manifestè autem contradictorium est & chimericum, duas naturas integras & completas in unam essentiam coalescere, putà in hircocervum; præterquam quod id non fieret sine mutatione; quæ non cadit in divinam naturam: Vel compositum esset totum integrale, quemadmodum ex multis aquæ guttis fit una moles & unum continuum, quod rebus corporeis & quantitate affectis

ctis solùm convenit. Restat ergo in Incarnatione, ad mentem Eutichetis, ambas naturas in unam confluxisse per conversionem unius in aliam, adeo ut quemadmodum in Eucharistia panis fit corpus Christi, sic in hoc mysterio Verbum caro fit, factum, non per assumptionem carnis, quemadmodum cæcus natus (Joan. 9.) factus est videns per receptionem visus; sed per conversionem unius naturæ in aliam. Neque hìc sistere possunt Eutychiani; si enim Verbum caro factum est per conversionem, sicut panis fit corpus Christi, Verbum æternum, & immutabile post incarnationem non existit, sicut nec panis post consecrationem. Quis verò non horreat tantam blasphemiam? nec ipsi Eutychiani eam proferre audeant, sed communiter definiunt naturam humanam in Deum esse conversam, & carnem Verbum esse factam; ex qua vulgari eorum opinione sequitur Trinitatem passam fuisse, propterea huic trisagio, *Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte immortalis*, addiderunt, *qui passus es pro nobis.* Et hi dicti sunt Theopaschitæ, Petro Knapheo duce Episcopo Antiocheno. Postmodum varia sortiti sunt nomina deducta ab iis, qui sectam novis erroribus diviserunt, v. g. Severiani à Severo Monacho, qui in sedem Antiochenam intrusus est; Jacobitæ à Jacobo Cyro ignobili, quem faciunt auctorem sectæ Armenorum; Gajanitæ à Gajano Episcopo Alexandrino, qui sententiam Juliani Episcopi Halicarnensis asserentis Christum impassibilem, amplexus est; unde & incorrupticolæ dicti sunt.

Refellitur duplex ille capitalis error, scilicet, quòd in Christo duplex sit persona, & unica natura,

tura, quomodocunque tandem illa naturæ unitas explicetur, 1. ex Scriptura, cujus unum textum Philipp. 2. ex bene multis proferre sufficiat, ubi Apostolus de Christo sic loquitur : *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus; & habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem .... propter quod & Deus exaltavit illum.* Hic de Christo manifestè prædicantur duæ naturæ; alia quæ est in forma Dei; alia quæ est in forma servi. Per primam est æqualis Deo; per secundam, similis hominibus; hac alteri obediens est usque ad mortem, propter quod illa exaltatur, ista exaltat. Prædicata autem tam opposita non possunt convenire uni & eidem naturæ : ergo in Christo revera duæ sunt naturæ. Sed illa prædicata quantumcunque opposita de eodem supposito & de eadem persona enuntiantur; idem enim est Patri æqualis, hominibus similis : seipsum exinanivit, formam servi accepit, factus est obediens usque ad mortem, & exaltatus. Ergo Christus est una persona, unum suppositum; nihil clarius.

Confirmatur. Deus infundens gratiam sanctificantem, & alia Spiritus Sancti dona, per quæ moraliter unitur homini, non dicitur, nec potest dici exinaniri, fieri obediens, & mori obediente & occumbente justo. Atqui per Incarnationem hæc omnia de Deo dicuntur : ergo per Incarnationem naturæ humanæ unitur substantialiter & hypostaticè.

Refellitur 2. hæc eadem tum Nestorianorum, tum Eutychianorum impietas ex Traditione,

tione, 1. ex Symbolo Nicæno & conſtantinopolitano, in quo Patres confitentur Filium Dei Patri conſubſtantialem deſcendiſſe de cœlis, incarnatum, natum ex Maria Virgine, hominem factum, mortuum reſurrexiſſe, & aſcendiſſe in cœlum. Hanc autem fidei profeſſionem expendentes Patres Epheſini & Chalcedonenſes, cenſuerunt tam luculenter continere ſuas definitiones de unica in Chriſto perſona, & duplici natura, ut laudato Symbolo quidquam addi aut interſeri prohibuerint, 2. ex Patribus. S. Ignatius epiſtola ad Epheſios ſic ſcribit: *Verbum caro factum eſt*, *incorporalis in corpore*, *immortalis in corpore mortali.* Sanctus Auguſtinus lib. 2. contra Maximinum cap. 10. *Chriſtus*, inquit, *una perſona eſt gemina ſubſtantia*; *quia Deus & homo eſt*. Non minùs expreſſa ſcribit Enchiridii capite 25. Vide actionem ſecundam Concilii Chalcedonenſis, in qua antiquorum teſtimonia congeruntur.

Dices pro Neſtorio: antiquiores vocant Chriſtum divinitatis inſtrumentum, Deiferum; Templum divinitatis, Hominem divinum: ergo.

Diſtinguo antecedens. Vocant aliquando, & recto ſenſu, Concedo: ſemper, & pravo Neſtorii ſenſu, Nego antecedens. Revera Chriſtus eſt inſtrumentum divinitatis, ſed hypoſtaticè unitum: eſt Deifer, & Templum ejus: quia divinitas in ipſo habitat, ſed corporaliter, ait Apoſtolus, id eſt hypoſtaticè.

Inſtabis: Sanctus Chryſoſtomus homilia 3. in primum caput ad Hebræos, ſcribit in Chriſto duas eſſe perſonas, duo proſopa, Deum & hominem: addit perſonas ſecundùm hypoſtaſim diſtinctas. Ergo.

Reſpon-

Respondeo 1. Etsi daremus adversariis sanctum Chrysostomum à tradita veterum Patrum doctrina recedere; propterea non nutaret Fides nostra: quid enim unus contra omnes? Sed absit, ut impium illum errorem tribuamus S. Doctori, utpote qui potenter illum subvertat Epistola ad Cæsarium, in qua sic habet: *Pium est Christum, qui morte circumdatus est, confiteri in divinitate perfectum, & in humanitate perfectum; unum filium unigenitum non dividendum in filiorum dualitatem, habentem tamen in semetipso indivisarum duarum naturarum minimè confusas proprietates, non alterum & alterum, absit, sed unum & eundem Dominum Jesum Christum, Dei Verbum, carne amictum, & ea non inanimata & sine mente, ut impius Apollinaris dixit . . . Etsi duplex natura, veruntamen indivisibilis unitio, nam in una filiationis confitemur persona, & una subsistentia & hypostasi.* Ergo Sanctus Chysostomus non tam conciliandus est cum aliis sanctis Patribus, quàm cum semetipso.

Respondeo 2. variam esse lectionem hujus homiliæ: alii enim legunt duas personas & Deum, alii duas personas ad Deum, ita ut sensus sit, Pater ungens, & Filius unctus, ut habetur Psalmo 44. sunt duæ personæ & unus Deus; & ita exponit eundem Apostoli locum Theophylactus sancti Chrysostomi discipulus. Scopus etiam sancti Doctoris id postulare videtur; ait enim hoc Apostoli textu confodi Sabellium & Judæos, qui personarum pluralitatem negant. Alii hæc sancti Chrysostomi verba intelligunt de Christo sine ordine ad Patrem, velleque sanctum Doctorem in illo esse duas personas seu hypostases, sed impropriè dictas. Nomen enim personæ

apud veteres ſæpè uſurpatum eſt pro natura, aliquando etiam pro diverſis naturæ officiis & proprietatibus. Eo ſenſu Philoſophi dixerunt tria eſſe animæ noſtræ proſopa ſeu perſonas; quia tribus fungitur muneribus. Sabellius, qui Patrem & Filium & Spiritum Sanctum non diſtinxit: tres tamen in Deo perſonas, tria proſopa non refugit. Eodem ſenſu ſanctus Athanaſius Epiſtola ad Antiochenos, duas in Chriſto perſonas, hominis aſſumpti, & Verbi Dei aſſumentis, aſſeruit. Imò ſanctus Leo, acerrimus vindex unius in Chriſto perſonæ, & duplicis naturæ, Serm. 3. de Epiphania cap. 2. triplicem perſonam in Chriſto agnoſcit, Regiam, Divinam, & humanam.

Dices 2. pro Eutychete: S. Irenæus Lib. 2. c. 21. Tertullianus Apologet. cap. 21. S. Auguſtinus Epiſt. 137. ad Voluſianum, num. 11. Incarnationem vocant mixtionem. Ergo in Chriſto naturæ confuſæ ſunt, & in unam mixtæ.

Nego conſequens, nomine enim mixtionis intelligunt intimam & ſupernaturalem naturarum unionem in hypoſtaſi. *In hac perſona*, inquit ſanctus Auguſtinus, laudata Epiſtola, *mixtura eſt Dei & hominis; ſi tamen recedat auditor à conſuetudine corporum, qua ſolent duo liquores ita commiſceri, ut neuter ſervet integritatem ſuam.*

Inſtabis 1. S. Gregorius Nyſſenus Lib. 4. contra Eunomium, & Lib. contra Apollinarem, ſcribit, hac mixtione naturam humanam in divinam tranſiiſſe, quemadmodum aceti gutta pelago immixta naturalem qualitatem in prævalentis immenſitate deperdit. Ergo.

Diſtin-

Diſtinguo antecedens. Natura humana in divinam tranſiit quoad defectus, qui ſunt peccati conſectaria, ut concupiſcentia, paſſionum inordinatio, ignorantia, ægritudo; Concedo: quoad ſubſtantiam & naturales proprietates, Nego antecedens: illas enim Chriſto permanſiſſe probat contra Apollinarem.

Inſtabis 2. S. Cyrillus Epiſt. 1. ad Succeſſum unam prædicat Chriſti naturam: & Epiſt. 2. ſcribit: *Duas quidem naturas aſſerimus, poſt unionem verò, ſublata diviſione in duas, unam eſſe credimus filii naturam tanquàm unius, ſed inhumanati & incarnati;* addit illas naturas in Chriſtum coaluiſſe, quomodo in hominem conveniunt anima & corpus. Ergo.

Reſpondeo 1. multos equidem, ut Joannem Antiochenum & Theodoretum, in S. Cyrillum, tanquam Apollinariſtam, inſurrexiſſe: Eutychetem & ejus aſſeclas illo veluti magiſtro & patrono ſolitos gloriari; nec non è Calviniſtis quoſdam etiam nunc contendere, ſanctum Doctorem Eutycheti præluſiſſe. Sed immeritò; namque 1. Sanctus Cœleſtinus in Epiſtola ad eundem Sanctum Cyrillum ſignificat, ſe ejuſdem cum illo Fidei, Fidem Catholicam ab eo eſſe firmatam, & per eum triumphaſſe: & in Epiſtola ad Joannem Antiochenum Sanctum Cyrillum vocat ſummum Eccleſiæ Catholicæ defenſorem. 2. Concilium Epheſinum, actione prima, & Chalcedonenſe actione prima, ſecunda & quinta, ejuſdem Sancti Doctoris Epiſtolas probarunt & laudarunt; ac tandem Concilium quintum damnavit ſcripta Theodoreti contra Sanctum Cyrillum exarata. 3. Ipſemet Sanctus Cyrillus ſæpius in ſuis ſcriptis hæreſim Eutychianam confodit: *Non quòd naturarum*

rum differentia, inquit Epiſtola ad Neſtorium, *unione ſublata ſit, ſed quòd unum nobis Dominum Jeſum Chriſtum divinitas & humanitas effecerint.* Et Lib. 3. contra Neſtorium; *Altera res divinitas, altera naturæ ſimilis humanitas, ſi eam, quæ naturalis ineſt, rationem conſideres: verùm conventione, quæ in veram unionem fit, unus ex ambabus Chriſtus exiſtit.* Quin ipſemet Epiſtola ſecunda ad Succeſſum diluit criminationem, qua fama ejus proſcindebatur propter verba in objectione allata. *Si*, inquit, *cùm unam diximus naturam, tacuiſſemus, nec ſtatim adjunxiſſemus incarnatam, probabilitate fortè non careret eorum ſermo; ſed quoniam humanitatis perfectio, & eadem nobiſcum ſubſtantia ea voce exprimitur, deſinant confidere ſuper baculum arundineum.*

Reſpondeo itaque 2. diſtinguo antecedens, juxta explicationem Sancti Cyrilli. Una eſt Filii natura incarnata, id eſt, carni ſeu humanitati ſubſtantialiter unita, Concedo: una eſt ſimpliciter & abſolutè: Nego antecedens. Enimverò *qui unam Chriſti naturam incarnatam agnoſcit*, inquit Theodoretus Dialogo 2. *eo ipſo duplicem in Chriſto naturam confitetur; alia enim eſt, quæ carnem aſſumat, alia verò carnis aſſumptæ.* Et eo loquendi modo multi poſt ſanctum Cyrillum uſi ſunt ad exprimendam contra Neſtorium unionem ſubſtantialem & hypoſtaticam, qua fit ut ſola divinitas in ſe ſubſiſtat, humanitas verò in alio, nempè in Verbo. Unde familiare fuit Patribus aſſerere, poſt unionem unam in Chriſto naturam ſubſiſtentem, ſed incarnatam, id eſt, non ſine carne ſeu humanitate, ut explicat Martinus I. in Concilio Romano contra Eutychianos, qui ſub hac loquendi formula venenum ſui erroris occultabant, quamvis ipſe

Euty-

Eutyches in Synodo Constantinopolitana confiteri detrectaverit unam naturam Verbi incarnatam.

At, inquies, quomodo sanctus Cyrillus potuit dicere duas naturas ante unionem; cùm natura humana in primo instanti fuerit Verbo unita?

R. Dixit ante unionem, non prioritate temporis, sed prioritate naturæ; quia priùs natura concipitur in suo esse constituta, quàm uniatur, quamvis in eodem instanti temporis utrumque extiterit.

§. V.

Christum doloribus obnoxium negaverunt

Primò Valentinus, ex sancto Clemente Alexandrino Lib. 3. Stromatum. 2. Eutychiani incorrupticolæ ex Acephalorum grege, id est, eorum qui fuerunt sine capite, ex quo à Petro Moggo Episcopo Alexandrino recesserunt, eo prætextu, quòd Concilio Chalcedonensi anathema palàm dicere dissimularet. Hanc hæresim multum adjuvit Justinianus Imperator, uxore sua Eutychiana deceptus, cúmque excandesceret in orthodoxos strenuè adversantes, exiliique pœnam esset decreturus, repentina morte sublatus est anno 565. superstitibusque graves de sua salute dubitandi rationes vir antea de Ecclesia bene meritus reliquit.

Refellitur hic error, 1. ex Scriptura. Isaiæ 53. Christus dicitur Vir dolorum, sciens infirmitatem. Matth. 4. esuriit. Joan. 4. fatigatus est ex itinere. Matth. 26. ait: *Tristis est anima mea usque*

ad mortem. Luc. 22. factus est in agonia, & factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis, & apparuit illi Angelus de cœlo confortans eum, Luc. 24. *oportuit Christum pati.* 2. Ex Traditione. In Symbolo Apostolorum & Constantinopolitano Christus dicitur passus. Tertullianus Lib. 2. contra Marcionem cap. 7. scribit, ipsum passionibus humanis fuisse objectum. Ita Origenes Lib. 1. contra Celsum. Sanctus Athanasius Libro de Incarnatione.

Dices 1. Sanctus Dionysius Alexandrinus contra Paulum Samosat. docet Christum tristatum, sicut de Spiritu Sancto legitur Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum Sanctum.* Atqui illud posterius metaphorice dicitur; ergo & prius.

Distinguo majorem: Christum ut Deum metaphoricè tristatum, Concedo: ut hominem, Nego majorem. Nempè quæstio versabatur Dionysium inter & Paulum, utrùm Christus esset verus Deus. Paulus colligebat esse purum hominem, ex eo quòd tristatus esset. Sanctus Doctor contra arguebat, Deum in Christo fuisse tristatum, quemadmodum Spiritus Sanctus dicitur gemere, orare, & contristari in Justis.

Instabis: atqui sanctus Dionysius docet Christum, etiam ut homo est, fuisse metaphoricè contristatum; docet enim sanguinem ejus non fuisse corruptioni obnoxium.

Nego subsumptum, cujus confirmationem distinguo. Docet sanguinem corruptioni actuali non fuisse obnoxium; Concedo: corruptioni naturaliter possibili, Nego. Enimverò Paulus contendebat sanguinem Christi effusum, fuisse corruptum, ac proinde non fuisse à Verbo assumptum,

ptum, nec dicendum Dei ſanguinem. Sanctus Dionyſius hoc ratiocinium deſtruit, exemplo Spiritus Sancti, quem Propheta Joel prædixit effundendum ſuper omnem carnem. Si enim Spiritus Sanctus non eſt corruptus, licèt effuſus; neque credendum eſt ſanguinem è Chriſto fuſum fuiſſe corruptum.

Dices 2. S. Hilarius Lib. 10. de Trinitate fuſè probat Chriſtum non habuiſſe doloris ſenſum. *Quamvis*, inquit, *ictus incideret*, *aut vulnus deſcenderet .... afferrent quidem hæc impetum paſſionis*, *non tamen dolorem paſſionis inferrent.* Et hoc explicat exemplis aquæ, ignis & aeris, quæ ſi verberentur, perforentur aut dividantur, minimè ſentiunt: Ergo.

Reſpondeo 1. à pluribus ſæculis inter Catholicos agitari, quæ in hac parte fuerit mens Sancti Hilarii. Erroris eum accuſarunt Claudianus Mamertus Lib. 2. de ſtatu animæ cap. 9. Baronius ad annum 563. num. 4. Illum contra vindicant Lanfrancus contra Berengarium, hanc noxam Hilario impingentem; Magiſter Sententiarum in tertium; Sanctus Bonaventura in tertium diſt. 16. quæſt. 5. Sanctus Thomas tertia parte, & omnes paſſim Theologi. Alii exiſtimant ſanctum Doctorem incidiſſe quidem in hunc errorem, ſed revocaſſe; ut Guillelmus Pariſienſis, teſte ſancto Bonaventura, citato loco; & Petavius Lib. de Trinitate, cap. 5. Namque ſanctus Hilarius ſententiam Catholicam diſertè exprimit in Pſal. 53. num. 7. *Eſurivit*, inquit, *ſitivit*, *dormivit*, *laſſatus fuit*, *mœſtus fuit*, *& flevit*, *& paſſus*, *& mortuus eſt.* In Pſal. 44. num. 6. *In eum*, inquit, *omnia quæ noſtræ neceſ-*

ſitatis ſunt, irruerunt; ſed ab eo naturæ ſuæ virtute ſuſcepta ſunt, dum mortem noſtram potens non mori, etiam timorem in ſe morti ingruentem non renuit. In Pſalm. 68. num. 23. *Percuſſus eſt Dominus peccata noſtra ſuſcipiens, & pro nobis dolens*, num. 25. *Gerens hominis Deique naturam, habet, & ex hominis infirmitate trepidationis affectum, & ex conſcientia Deitatis fiduciam ſecuritatis.*

Reſpondeo 2. juxta communem Theologorum ſententiam, ſanctum Hilarium ſecum conciliari poſſe, nec contraria ſcripſiſſe in opere de Trinitate, ex quo deſumpta eſt objectio, & in Commentario ſuper Pſalmos: namque Lib. 10. de Trinitate num. 47. ſic ſcribit: *pro nobis dolet*, num. 55. *flevit & doluit*, num. 67. *Paſſus quidem eſt unigenitus Deus quæ homines pati poſſunt.* Abſit enim tam firmum Eccleſiæ propugnaculum alicubi cecidiſſe, cujus opera inoffenſo pede decurri poſſe teſtatus eſt ſanctus Hieronymus Epiſtola ſeptima. Itaque non doluit Chriſtus, ictuum tela non ſenſit ex neceſſitate & conditione naturæ, quæ concepta eſt de Spiritu Sancto, immunis ab omni peccato ſicut caro Adami, & hypoſtaticè unita Verbo: quomodo enim natura, quæ ſuo tactu febres fugabat, ſuo eloquio & ſua virtute diſcipulos contra mortem firmabat, hujuſmodi infirmitatibus fuiſſet obruta? ait ſanctus Doctor; ſed illas affectiones humanas libera voluntate & ex charitate immenſa erga diſcipulos admiſit. *Pro his*, inquit cap. 31. in Matth. *rogat dicens: Tranſeat à me calix: id eſt, quomodo à me bibitur, ita & iis bibatur ſine ſpei diffidentia, ſine ſenſu doloris, ſine metu mortis*, id eſt, ſine ſenſu aut metu animam obruente.

§. VI.

§. VI.

Ex Apollinariſtarum & Eutychianorum principiis unam in Chriſto voluntatem docuerunt ſeptimo ſæculo

Cyrus Epiſcopus Alexandrinus, Macarius Epiſcopus Antiochenus, Sergius Epiſcopus Conſtantinopolitanus, & ejus ſucceſſores Pyrrhus & Paulus. Cyro fortiter repugnavit ſanctus Sophronius adhuc Monachus: tum promotus ad ſedem Jeroſolymitanam, coacta Synodo, naſcentem hæreſim proſcripſit.

Sergius callidè ſcripſit ad Honorium ſummum Pontificem, ut duarum voluntatum perinde ac unius profeſſione abſtinendum decerneret, maximè cùm antiqui Patres hujuſmodi quæſtionem ſilentio compreſſiſſent, & duarum voluntatum prædicatio contrarietatem in Chriſto invehere videretur. Honorius incautè aſſenſit Sergio, & paulò poſt defunctus ſucceſſorem habuit Severinum. Sergius, Litteris Honorii acceptis, cum Cyro & Theodoro Heraclium Imperatorem jam titubantem facilè in præceps impulit, ſuiſque conſiliis effecit, ut Ecteſim ederet, hoc eſt Fidei expoſitionem, ſtatuens ne quis unam aut duas in Chriſto voluntates nominaret, cùm jam in multorum animis opinio unius voluntatis eſſet diſſeminata. Quare Joannes IV. Severini ſucceſſor Ecteſim meritò proſcripſit. Conſtantinus Heraclii filius decreto Joannis adhæſit: ſed Conſtans, ejus in Imperio ſucceſſor, agente Pyrrho, avi Ecteſim famoſo ſuo Typo confirmavit. Martinus verò I. coacta Synodo Lateranenſi ex cen-

tum quinque Episcopis, tam Heraclii Ectesim, quàm Constantis Typum, nec non & primarios Hæreticorum duces damnavit. Hinc commotus Constans Martinum Constantinopolim accersit, ubi crudeliter excipitur, ignominiosè per urbem traducitur, tandemque ærumnis confectus Chersonæ exul gloriosus Martyr occumbit, sed non sine divina in persecutorem ultione: nam Constans occiditur; succedit Constantinus Pogonatus, id est Barbatus, religiosus Princeps, quo favente, sextum generale Concilium Constantinopoli indicitur anno 680. in quo præsunt Legati Agathonis summi Pontificis, anathema dicitur Theodoro Pharanitæ, Cyro, Sergio, Honorio, & aliis; asseriturque duplex in Christo voluntas & operatio.

Probatur hæc Catholica Fidei definitio. 1. ex Scriptura, in qua Christus sæpissimè distinguit voluntatem suam, ut homo est, à voluntate Patris, quæ est una & eadem in tribus personis divinis, Joan. 4. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me.* Joan. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Mandatum certè & obedientia pertinent ad duas voluntates: Luc. 22. *veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.*

Nec dicas cum Monothelitis, ex hoc loco non elici duplicem in Christo voluntatem, nisi simul admittatur aliqua dissensio & inordinatio, quod est evidenter impium: namque 1. nulla est inordinatio; quia mortis metus & aversio non fuerunt in Christo involuntaria, nec rationem anteverterunt, sicut in nobis contingit; sed pars superior, Deo volente, ordinante & concurrente, hujusmodi motus imperavit & excitavit, tum ut

ut Christus verus homo probaretur; tum ut acutissimis & acerbissimis mortis aculeis pungeretur: minùs enim cruciat ictus mortis, quàm ejus timor & horror, si vehementes sint. Ad solatium autem membrorum suorum Christus expertus est vehementiores, quàm possit purus homo, ut juxta sanctum Augustinum nullus in his extremis dejiciatur propter affectiones, quas invitus patitur rebelles; sed speret in eum, qui voluntariè participavit eisdem, *ut liberaret eos*, inquit Apostolus Hebr. 2. *qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti;* dicantque exultantes redempti à Domino: *ubi est, mors, stimulus tuus?* 1. Cor. 15. per Christum enim retusus est, & inefficax evasit. 2. Nulla quoque fuit in Christo dissensio voluntatum; Deus enim voluntate sua divina utrumque voluit, & Christum pati & naturam ejus humanam mortem aversari. Similiter & Christus Patri obtemperans utrumque exequutus est, morti ultrò se obtulit, mortis horrorem, & fugam in se excitavit, ea mensura & pondere, quæ ipse præscripserat. Quòd autem in his nulla sit pugna inter voluntatem divinam & humanam, illustrari potest quibusdam exemplis; 1. membrorum nostrorum, quibus Deus indidit propensionem, tum ad sui, tum ad totius individui conservationem. Manus naturaliter ictum refugit, & naturaliter ictui se exponit ad tuendum caput; 2. filiifamilias, qui in hypothesi, quòd parentis vita ex morbo periclitetur, juxta Dei legem & ordinationem debet parere, & quidem absoluta voluntate Deo animam patris revocanti, & nihilominus dolere ex pietate erga patrem. Verùm in hujusmodi affectibus humanis defectus occur-

occurrit; quia plerumque rationem præveniunt, & præscriptos ab ea limites transcendunt. Talis autem inordinatio à Christo prorsus exulat, tum quia est à peccato: tum quia ad redemptionem generis humani nihil confert. Hinc vulgò dicitur in Christo fuisse propassiones, non verò passiones, quia nomen, *passio*, secundùm communem acceptionem motus inordinatos significat.

Probatur 2. Traditione, quam S. Hippolytus apud Theodoretum Dialogo 2. tuetur contra Beronem quendam, quem dicit à phantasmate Valentini recessisse, sed in majorem pravitatem incurrisse, quatenus assereret carnem ejusdem esse cum divinitate operationis. Sanctus Athanasius Lib. de Incarnatione, expendens illa Christi verba: *Non mea sed tua voluntas fiat*, ait: *Duas hìc voluntates ostendit, unam videlicet humanam, quæ carnis est propria, alteram divinam.* Idem in hunc locum advertunt sancti Gregorius Nyssenus Lib. contra Apollinarem, Chrysostomus, & Augustinus.

Dices 1. Dionysius vulgò Areopagita Epist. ad Cajum, tribuit Christo unam theandricam operationem, hoc est divinam & humanam: Ergo, inquiebant Monothelitæ, censuit ambas naturas in unam confluxisse, ex qua exurgeret una voluntas & una operatio.

Respondeo 1. adulteratum fuisse à Monothelitis textum, legendumque *novam*, non verò unam *theandricam*, ut monet Synodus sub sancto Martino, & Concilium generale sextum, actione decima quarta. 2. Etiamsi legatur, *una theandrica operatio*, nihil inde concludi potest adversùs doctrinam Catholicam. Enimverò an ideò non est humana

mana voluntas in justo, quia Deus in eo operatur velle & perficere ? Est quidem una Dei & justi operatio, sed ad eam duplicis est voluntatis influxus, humanæ scilicèt liberè consentientis & vitaliter agentis; & divinæ per omnipotentiam cor moventis & efficaciter concurrentis: quo fit ut opus bonum magis sit Dei, quàm hominis; atque hoc sensu Patres jam laudati, & alii, qui disertè duas in Christo voluntates profitentur, scribunt unam in ipso operationem divinam, cùm in omnibus ejus actionibus voluntas divina regnaret; theandricam quoque, cùm esset hominis Dei.

Dices 2. Adversùs Concilii sexti definitionem pugnabat universalis Ecclesiæ Traditio: nisi enim Ecclesia Orientalis & Occidentalis unam in Christo voluntatem propugnassent, Concilium anathemate non contrivisset omnes Ecclesiæ Patriarchas uti hæreticos, Cyrum nempè Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum & Paulum Constantinopolitanos, & Honorium summum Pontificem: Ergo.

Nego antecedens, tum quia illi Patriarchæ, uno Cyro excepto, non ita palam & constanter unam in Christo voluntatem asserebant: sed contendebant duntaxat, neque unam, neque duplicem prædicandam, ne turbarentur Orthodoxi: ex quo colligitur Monothelitas timuisse majorem Orthodoxorum numerum: tum quia ubi virus erroris apparuit, fortiter ejectum est, ut patet ex Concilio Jerosolymitano sub sancto Sophronio, Lateranensi sub sancto Martino. His adde persecutiones, quas Orthodoxi passi sunt pro defen-

fenſione veritatis adverſùs Imperatores: tum denique quia communior & verior eſt ſententia, Honorium non fuiſſe Monothelitam: namque 1. legenti ejus Epiſtolas patebit, ipſum abſolutè non negaſſe duas in Chriſto voluntates, ſed ſolùm rejeciſſe à natura aſſumpta (utpotè quæ eſſet ab omni contagione peccati libera) legem carnis & concupiſcentiæ repugantem legi mentis. *Unam fatemur*, inquit Epiſtola prima, *voluntatem Domini noſtri Jeſu Chriſti .... quia non eſt aſſumpta à Salvatore vitiata natura, quæ repugnaret legi mentis ejus; nam lex alia in membris, aut voluntas diviſa non fuit vel contraria Salvatori; quia ſuper legem natus eſt humanæ conditionis.* Epiſtola verò ſecunda operationes utriuſque naturæ, divinæ ſcilicet & humanæ, expreſſè diſtinguit his verbis: *Duas naturas cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus; divinam, quæ Dei ſunt operantem, humanam, quæ carnis ſunt exequentem, non diviſè, neque confusè, neque convertibiliter.* Pacis tamen & concordiæ cauſa, de duabus voluntatibus perinde ac de una ſilentium imprudenter indixit. *Auferentes*, inquit Epiſtola ſecunda, *ſcandalum novellæ adinventionis, non nos oportet unam vel duas operationes definientes prædicare, ſed .... oportet nos unum operatorem Chriſtum Dominum in utriſque naturis* (quas dicit propria operari) *veridicè confiteri.* 2. Sanctus Maximus Honorio coætaneus, ipſum ab omni hæreſeos labe immunem demonſtrat, tum ex ejus Epiſtolis, tum ex teſtimonio Joannis Abbatis Honorio à ſecretis, & Joannis IV. ejus ſucceſſoris. Prior autem Joannes, qui ſcripſerat primam Honorii Epiſtolam, ſic loquitur in ſua Epiſtola ad Imperatorem, relata à ſancto Maximo in Dialogo: *Unam,* inquit,

inquit, *voluntatem Domini diximus, non Deitatis ejus & humanitatis: cùm enim ſcripſiſſet Sergius eſſe qui dicerent in Chriſto duas contrarias voluntates, reſcripſimus Chriſtum non habuiſſe duas contrarias voluntates, carnis, inquam, & ſpiritus; ſed unam tantùm. Id ita eſſe evidenter ex eo demonſtratur, quòd membrorum & carnis facta eſt mentio, quæ Deitati quoque ejus non poſſunt attribui.* Poſterior verô in Epiſtola ſua apologetica pro Honorio ad eundem Imperatorem, ſic habet, citato Dialogo: *Deceſſor meus docens de myſterio Incarnationis Chriſti dicebat non fuiſſe in eo, ſicut in nobis peccatoribus, mentis & carnis contrarias voluntates; quod quidam ad proprium ſenſum convertentes, Deitatis & humanitatis unam eum voluntatem docuiſſe ſuſpicati ſunt; quod veritati omninò eſt contrarium.*

At, inquies, major habenda eſt Fides Concilio œcumenico, à quo Honorius declaratus eſt Hæreticus, & uti talis cum Cyro, Sergio, & aliis Monothelitis damnatus. Quin & ipſe Sanctus Leo II. idem de Honorio judicium tulit ſtatim poſt Concilium, in Epiſtola ad Imperatorem. *Anathematizamus*, inquit, *novi erroris inventores, id eſt, Theodorum Pharanitam Epiſcopum, Cyrum & Honorium, qui hanc Apoſtolicam Eccleſiam non Apoſtolicæ Traditionis Doctrina illuſtravit, ſed prophana prædicatione immaculatam maculari permiſit.*

Non una eſt reſponſio ad hanc gravem & celebrem difficultatem.

Quidam exiſtimant Honorium non fuiſſe revera à Concilio damnatum, ſed Græcos ægrè ferentes, quòd ſoli viderentur erraſſe, vel nomen Honorii in actis inſeruiſſe abſoluta Synodo, vel ſeorſim conveniſſe, actionemque duode-

duodecimam & ſequentes, in quibus nomen Honorii legitur, eſſe opus illius Conventiculi furtim additum germanis actis Synodi ſextæ.

Sed commentum illud fabulæ potiùs quàm hiſtoriæ præſefert ſpeciem, exploditurque 1. quia Conſtantinus piiſſimus Princeps, & Sedi Apoſtolicæ addictiſſimus, definitionem Concilii ipſo præſente emiſſam ſtatim annulo ſuo obſignavit, ne quid in ea mutaretur. 2. Quia interpolatio tam gravis tantique momenti ſtatim animos Epiſcoporum offendiſſet, atque in ejus auctores commoviſſet, quod propria auctoritate ſummum Pontificem Hæreticum pronuntiarant, & anathemati ſubjecerant, cùm ipſi maturo judicio eum ab hac criminatione abſolviſſent. Saltem Legati Sedis Apoſtolicæ contra tam horrendum ſcelus non tacuiſſent, vindictamque expetiiſſent, tum ab Imperatore, tum à Leone II. qui econtra ſimul cum actis Concilii ſexti damnationem Honorii confirmavit: quod & præſtiterunt Concilium generale ſeptimum, actione ſexta; Concilium generale octavum, actione decima; & Adrianus II. in Epiſtola ad Concilium octavum, in qua ſcribit, primam Sedem à nemine judicari, niſi in cauſa hæreſis, propter quam Honorio fuit anathema dictum.

Alii reſpondent, Concilium errore lapſum fuiſſe, nec ſatis perſpectis Honorii Epiſtolis, immeritò cum aliis Hæreticis illum connumeraſſe: quamvis enim, inquiunt Concilium generale errare non poſſit in definiendis Fidei dogmatibus, falli

falli tamen poteſt in quæſtionibus facti. Ita Anaſtaſius Bibliothecarius in Præfatione ad ſua Collectanea, anno 873. Joannes à Turrecremata Cardinalis anno 1468. Lib. 2. de Eccleſia, Baronius Cardinalis, ad annum 681. Bellarminus è Societate Jeſu Cardinalis, Lib. 4. de ſummo Pontifice cap. 2. Binius Theologus Colonienſis, in Notis ad Honorii vitam; Andreas Duvallius è Societate Sorbonica, Profeſſor Regius, de infallibilitate ſummi Pontificis, parte 2. quæſt. 1. & alii bene multi, tum ex Academia Pariſienſi, tum ex familia Dominicanorum, ut Nicolaus Coefrellus, Libro adverſus Mornaium; Combefeſius in Acta Concilii ſexti; Gonetus, de Fide, diſp. 4. Contenſonus Lib. 5. tum ex Societate Jeſu, ut Gretſerus in Defenſione Bellarmini: Becanus in Summa Controverſiarum; Petavius Lib. 1. de Incarnatione cap. 21. Ergo ſecundùm hanc ſententiam, non ſolùm Concilium ſextum, ſed & ſeptimum & octavum, Leo quoque II. & Adrianus II. cæcutierunt, & innocenti injuſtè anathema dixerunt. Quid verò poſteriores iſti Scriptores novi proferunt, ut judicium univerſalis Eccleſiæ toties confirmatum iniquum demonſtrent, Honoriumque ipſi privati abſolvant? *Habemus*, inquiunt, *ejus epiſtolas, & teſtimonia familiarium ejus.* Sed nunquid illa omnia in Concilio ſexto non fuere prolata, examinata & ponderata?

Reſpondeo itaque, juxta communem Theologorum ſententiam, Honorium meritò fuiſſe damnatum, & inter Hæreticos connumeratum, quamvis ipſe Hæreticus non fuerit; quòd graſſantem hæreſim nedum pro officio ſummi Pontifi-

cis repressferit, quin suo decreto Orthodoxis classicum canentibus indixerit silentium; Monothelitas, qui jam primas sedes occupabant, in errore præconcepto tutos reddiderit; aliis Episcopatum ambientibus ne via obtruderetur, auctor fuerit: denique Catholicorum causam ignavè prodiderit; Hæreticorum verò partes non hæretico quidem animo, sed imprudenti nimis adjuverit, frustra præmonitus à sancto Sophronio flammam hæreseos ubique serpere, nec jam tempus esse silendi. Cùm igitur Honorius non sine sua culpa Hæreticis sic patrocinatus sit, inter Hæreticos connumerari, & eadem cum ipsis pœna plecti meruit.

CAPUT VII.

Utrùm natura humana in Christo, præter unionem hypostaticam, aliarum gratiarum donis fuerit ornata?

R. Habuit plenitudinem scientiæ in intellectu, & gratiarum in voluntate, & quidem ab instanti conceptionis suæ.

Probatur 1. ex Scriptura, Luc. 2. *Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Jo. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Ubi gratiæ & scientiæ plenitudo insinuatur veluti appendix & gloria debita unigenito Dei Filio Col. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei.* Jo. 21. *Domine, tu omnia nosti.* Isa. 11. *Requiescet super eum Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris*

moris Domini. Timoris, inquam, non servilis, sed reverentialis, quo divinam majestatem summè reveritus est. Vox autem, *requiescet*, significat plenam permanentem copiam donorum Spiritus Sancti, juxta illud Jo. 3. *non ad mensuram: id* est limitatè, *dat Deus Spiritum*, Christo scilicet, sicut partitur cæteris hominibus. Porrò ex donis Spiritus Sancti alia pertinent ad intellectum, ut sapientia, scientia, intellectus, & consilium: alia ad voluntatem, ut fortitudo, pietas, & timor, quibus anima Christi facilè erat mobilis Spiritu Sancto ad operationes extraordinarias.

Probatur 2. ex Traditione Ecclesiæ, quæ contrarium errorem proscripsit, 1. in Gnosticis & Valentinianis asserentibus Christum sub præceptore alphabetum didicisse, ex sancto Irenæo Lib. 1. cap. 17. 2. in Arianis colligentibus Christum non fuisse Deum, ob inscitiam, quam ei tribuebant, ex sancto Athanasio, Oratione quarta, 3. in Nestorianis docentibus Christum in gratia profecisse, ut supra monuimus, & speciatim in Leporio, qui in Synodo Africana errorem, quo omnimodam scientiam Christo denegabant, revocare coactus est, 4. in Agnoitis Severianis sive Eutychianis, quos sanctus Gregorius confutavit Lib. 8. Epist. 42. 5. in Erasmo, ad caput secundum Lucæ, & Calvino in sua Harmonia. Denique universa Theologorum Schola improbavit quod scripserat Hugo Victorinus, Christum nullam aliam quàm divinam scientiam habuisse.

Probatur 3. ratione à minori ad majus. Primus Adam, quia futurus erat Pater & Doctor omnium hominum, disciplina intellectus fuit repletus, Eccli. 17. ergo à fortiori secundus Adam,

qui dicitur Pater futuri ſæculi, Conſiliarius, Iſ. 9. Legifer noſter, Iſ. 33. & Doctor, Iſ. 30.

Dices: Chriſtus didicit ex his, quæ paſſus eſt obedientiam, Hebr. 5. deinde legitur admiratum fuiſſe & ſciſcitatum, quod eſt ſignum ignorantiæ. 3. Marci 13. habetur: *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater:* denique Lucæ 2. Chriſtus proficiebat ſapientia & ætate coram Deo & hominibus: Ergo.

Reſpondeo ad ſingula.

Ad primum, didicit experientia, quod jam noverat, Concedo: didicit quod priùs ignorabat, Nego.

Ad ſecundum reſpondet Origenes in c. 13. Matth. Chriſtum alios interrogaſſe, quemadmodum Deus Adamum, Geneſ. 3. *Adam, ubi es?* Admiratio autem non eſt ſemper ſignum ignorantiæ; mirari enim poſſumus res magnas & hactenus inexpertas.

Ad tertium; Certum eſt verba Marci 13. non eſſe univerſaliter accipienda; Chriſtus enim ſaltem ut Deus noverat Judicii diem. Unde cùm Ariani ex hoc textu arguerent ipſum non eſſe Deum, ſatis fuit Patribus reſpondere, verba illa ſpectare Chriſtum ut homo eſt. Sed poſteriores Patres ulteriùs progreſſi expenderunt utrùm Chriſtus etiam ut homo prorſus ignoraverit diem Judicii; & una eſt eorum ſententia, aliquo tantùm ſenſu ignoraſſe, nempe naturalibus viribus, ſecundùm S. Gregorium; vel ſcientia experimentali, ſecundùm SS. Epiphanium & Bernardum; liceat addere & ſcientia ſupernaturali, ex qua explicabat hominibus myſteria regni cœlorum: ſed cognoviſſe ſcientia ſaltem beata,

qua videbat in decretis divinis tempora & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Cùm autem cognitio illa non sit in usu apud homines, sicut nec notitia, quam Confessarius per Confessionem sacramentalem acquirit, Christus æquè ac Confessarius absque mendacio, & æquivocatione affirmare potuit se nescire, quod sub tali secreto didicit.

Ad quartum, distinguo: Christus crescebat sapientia quoad usum & quasdam operationes, Concedo: quoad habitum, Nego. In conceptione itaque accepit animam rationalem omnibus sapientiæ & scientiæ donis instructam: sed propter infantiæ impedimenta ratio actu non discurrebat, non movebat oculos & alios sensus, juxta illud Isaiæ 8. *priusquam puer sciat vocare patrem;* aliàs infantia in Christo non fuisset vera, sed ficta & simulata.

Dixi, *quasdam operationes;* quæ enim à phantasmatibus & sensibus non pendent, qualis est visio beatifica, & usus scientiæ infusæ, splendebat interiùs; colligiturque ex his Apostoli verbis Hebr. 10. *Ingrediens mundum dixit: Ecce venio, ut faciam Deus voluntatem tuam.*

Q. 2. *Quotuplex distinguitur in Christo scientia?*

R. Triplex: scilicet beata, (quæ in visione Dei intuitiva consistit;) infusa, & acquisita.

Primò, negari non potest Christi animam ab initio fuisse potitam visione beatifica; quia etsi hæc propositio non sit de fide, cùm nec in Scriptura clarè contineatur, nec in ullo generali Concilio fuerit definita; est tamen omnium Theologorum & Catholicorum, deducique

poteſt non ita obſcurè ex pluribus Scripturæ textibus, Joan. 1. *Deum nemo vidit unquam, Unigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit.* Quòd autem hæc Unigeniti notitia ad ipſum pertineat, etiam ut homo eſt, ſuadetur ex his verbis Joan. 3. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui in cœlo eſt.* Quid eſt autem eſſe in cœlo, aut in paradiſo, niſi frui viſione beatifica? Unde S. Auguſtinus Lib. 4. de Conſenſu Evang. capite ultimo, ſcribit hominem, cujus ſuſceptione Verbum caro factum eſt, diſtare à cæteris, quòd nemini ex his conceſſum ſit in hac vita videre Deum, quemadmodum illi.

Enimverò Chriſti dignitas poſcebat, ut non per ſpeculum & in ænigmate, ſed clarè & perfectè ſeipſum cognoſceret: atqui clara & plena illa cognitio eſt perſonæ divinæ, ac proinde Dei intuitiva. Imò ſanctus Fulgentius in Reſponſis ad Ferrandum, (& poſt illum Albinus Flaccus Lib. 2. de Trinitate cap. 12.) ex eo quòd Chriſtus habeat perſonam æqualem Patri, arguit ipſum, ut homo eſt, habere etiam notitiam æqualem. Unde multi Theologi exiſtimant ſanctum Doctorem eò proceſſum fuiſſe, ut aſſereret Chriſtum intellectu creato Deum comprehendere; quod impoſſibile oſtendimus Tractatu de Attributis. Hoc tamen diſcrimen inter utramque notitiam ponit S. Fulgentius, quòd notitia Patris Deus eſt, non verò notitia Filii hominis. Nullatenus ergo cenſuit cum Auguſtino de Roma animam Chriſti tam clarè & intenſè Deum videre, quàm Deus videt ſeipſum; quæ propoſitio damnata eſt in Concilio Conſtantienſi.

Dices:

Dices: Si Chriſtus ante mortem Deum intuitivè vidit, Chriſtus ante mortem fuit comprehenſor, ac proinde actiones ejus non fuerunt meritoriæ; falſum conſequens, ergo & antecedens.

Diſtinguo majorem. Fuit comprehenſor ſimul & viator, Concedo: fuit comprehenſor duntaxat, Nego majorem. Chriſtus itaque fuit comprehenſor ſecundùm animam; quia eatenus Deum poſſidebat & erat beatus: ſecundùm corpus verò viator: quia nonniſi in Reſurrectione beatitudinem corporis obtinuit, juxta illud Lucæ 24. *Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam?*

Inſtabis: Sicut ſummus calor excludit omne frigus, ſic ſummum gaudium, quod percipitur ex viſione Dei, expellit omnem triſtitiam & dolorem. Atqui Chriſtus acerbiſſimos dolores paſſus eſt: Ergo non fruebatur ſummo gaudio, nec proinde viſione beatifica.

Diſtinguo majorem: expellit naturaliter, Concedo: ſupernaturaliter, Nego majorem. Diſtinguo etiam minorem: Chriſtus acerbiſſimos dolores paſſus eſt in parte inferiori, Concedo; in parte ſuperiori, Nego minorem. Itaque ubi Chriſtus Deo fruebatur, ibi ſummo gaudio perfundebatur, hoc eſt in ſuperiori animæ parte; naturaliter quidem torrens ille voluptatis in inferiorem partem erupiſſet, eamque totam impleſſet, niſi Chriſtus ſponte fluentem grandi miraculo continuiſſet. Quis ergo membrorum conſenſus cum capite, ſi ad dolorem vitandum miracula expeterent, cùm Chriſtus ad patiendum miracula ediderit?

Secundò, Chriſtus habuit ſcientiam infuſam, qua extra Verbum cognovit ſupernaturalia cordium ſecreta: *ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.* Joannis 2. & res contingentes; nam ex dictis in Tractatu de Attributis, beatis plura vel pauciora revelantur, ſecundùm officia, quæ in terris exercuerunt. Cùm ergo Chriſtus ſit Doctor, Mediator, Judex & Caput omnium hominum, ad ejus ſtatum pertinuit ut omnia futura, ſaltem uſque ad diem Judicii, cognoverit.

Dixi 1. *futura;* nam ex ibidem dictis omnia poſſibilia cognoſci non poſſunt quin ſimul comprehendatur omnipotentia divina; quod impoſſibile eſt omni intellectui creato.

Dixi 2. *uſque ad diem Judicii;* quia tunc complebitur Mediatoris officium; nec ulla ratio evincit animam Chriſti cognoſcere quæcunque futura ſunt per totam æternitatem.

Tertiò, Chriſtus inſtructus fuit ſcientia acquiſita ſeu Philoſophia Naturali, qua colligebat ex cauſis neceſſariis effectus, & ex effectibus cauſas: hæc enim facultas ad naturæ humanæ perfectionem pertinet; videmuſque in Evangelio Chriſtum ea plerumque uſum fuiſſe. Dicitur autem acquiſita, non quòd Chriſtus ſtudio, labore & experientia illam ſibi comparaverit, habuit enim illam infuſione, quemadmodum primus parens: ſed quòd naturaliter acquiri poſſit. Fuit igitur acquiſita quoad ſubſtantiam, infuſa verò quoad modum habendi, ut loquuntur Philoſophi.

Dices: Non eſt admittenda in Chriſto operatio naturalis. Atqui uſus ſcientiæ acquiſitæ eſt naturalis: Ergo.

Reſpon-

Reſpondeo 1. Si quid concluderet hoc argumentum, Chriſto denegandus eſſet uſus oculorum & omnium ſenſuum, quia eſt naturalis.

Reſpondeo itaque 2. in forma, diſtinguendo majorem: Non eſt admittenda in Chriſto operatio naturalis, tum elicita, tum imperata, Concedo: naturalis elicita & ſupernaturaliter imperata, Nego majorem. Similiter diſtinguo minorem: Uſus ſcientiæ acquiſitæ eſt naturalis per ordinem ad principium eliciens, v. g. ad facultatem viſivam, motricem, nutritivam, Concedo: per ordinem ad principium imperans, & applicans illas facultates ad uſum proprium, Nego minorem & conſequ. Igitur videre, ambulare, manducare, & ratiocinari ex mera naturæ inclinatione & propenſione, eſt defectus prorſus à Chriſto eliminandus: ſed defungi hujuſmodi naturæ officiis ex motivo ſupernaturali, eſt hominis juſti, & omnium virtutum donis cumulatiſſimi.

Q. 3. *Quotuplex in Chriſto diſtinguitur gratia?*

R. Duplex: alia competit Chriſto, ut eſt homo ſingularis: alia, ut eſt caput omnium hominum; dicitur gratia capitis.

Q. 4. *Quomodo dividitur gratia Chriſti, ut eſt homo ſingularis?*

Dividitur in gratiam gratis datam, quæ directè tendit in commodum aliorum; talis eſt gratia ſanitatum, & operatio virtutum, quas Chriſtus operabatur in hominum ſalutem, tum temporalem, tum æternam; & in gratiam gratum facientem, quæ naturam humanam Chriſti in ſeipſa perficiebat.

Q. 5. *Quotuplex fuit in Christo gratia gratum faciens?*

R. Duplex; actualis & habitualis. Actualis, si sumatur terminativè, est divina tum intellectus illustratio, tum voluntatis motio: si verò sumatur principativè, est supernaturalis & specialis Dei concursus cum intellectu & voluntate Christi ad eliciendos actus supernaturales; & hæc gratia erat Christo absolutè necessaria ad hujusmodi actus: quemadmodum enim actus naturalis non potest elici sine naturali Dei concursu; sic supernaturalis sine concursu supernaturali: Habitualis verò complectitur gratiam sanctificantem, qua anima formaliter redditur sancta; & virtutes infusas, quibus anima fit disposita ad actus supernaturales eliciendos.

Q. 6. *Habuitne Christus omnes virtutes infusas?*

R. Certum est habuisse, quia gratiæ sanctificantis sunt appendices necessariæ, iis duntaxat exceptis, quæ imperfectionem includunt, ut fides obscuritatem, spes objecti beatifici absentiam; pœnitentia mutationem mali consilii; ideoque præsupponit peccatum in pœnitente.

Dices 1. Christus sperabat beatitudinem corporis sui, & nominis exaltationem: Ergo in eo erat spes.

Distinguo antecedens. Sperabat, id est, expectabat tanquam rem certò futuram, Concedo: sperabat spe theologica, & propriè dicta, Nego antecedens; tum quia spes propriè dicta est boni ardui & obtentu difficilis, proptereaque parit timorem illud non consequendi. Hæc autem à Christo exulabat: quia spes Theologica necessariò habet Deum ut attributum divinum

pro

pro objecto primario; ex eo enim dicitur theologica, quòd circa Deum versetur. Atqui sublato primario objecto virtutis, tollitur ipsa virtus, licèt remaneat ejus objectum secundarium. Hinc animæ beatæ, quia Deum jam possident, sine spe Theologica expectant resurrectionem & beatitudinem suorum corporum. Expectatio autem illa est actus charitatis omnia ad Deum referentis.

Dices 2. Christus pro peccatis nostris satisfecit: Ergo pœnitentiam habuit.

Distinguo antecedens: satisfecit ex charitate, quæ inclinat ad dolendum de peccatis alienis, Concedo: ex pœnitentia speciali, Nego antecedens; quia, ut jam diximus, pœnitentia specialis nòn potest esse nisi de proprio peccato, cùm includat & mutationem pravi consilii, & displicentiam.

Q. 7. *Gratia Christi, prout est singularis homo, differtne à gratia capitis?*

R. Est eadem entitativè, sed sub diverso respectu, nempe quatenus perficit naturam assumptam, dicitur gratia Christi, ut est singularis homo: quatenus verò derivatur à Christo in homines, dicitur gratia capitis, de cujus plenitudine omnes nos accepimus, Joan. 1. Porrò aqua, quæ fontem implet, & quæ in rivum effluit, est prorsus eadem. Ceterum, gratia Christi non habet hunc respectum ad homines ex natura sua, sed ex ordinatione Dei extrinseca; nam, ex infra dicendis, pactum intercedere debuit, ut Christus esset obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, Hebr. 5.

Q. 8.

Q. 8. *Estne proprium Christi habere gratiarum plenitudinem?*

R. Duplex est gratiæ plenitudo; alia ex parte objecti, seu ipsius gratiæ; alia ex parte subjecti gratiam recipientis: quod explicari potest exemplo caloris, qui si sit summus in igne, dicitur ignis habere plenitudinem caloris ex parte objecti seu virtutis, quia in se continet quidquid nomine caloris exprimitur: homo verò gaudens perfecta sanitate, habet caloris plenitudinem ex parte subjecti; quia nihil caloris ipsi deest ad perfectam sanitatem. Jam verò Christus utroque modo fuit gratia plenus; sed plenitudo illa si spectetur ex parte objecti & ipsiusmet gratiæ, est ipsi propria, quia solus est omnium gratiarum fons & origo: si autem spectetur ex parte objecti, est ipsi quodammodo communis cum pluribus; namque sanctus Stephanus dicitur plenus gratia & fortitudine, Act. 6. S. Joannes Baptista repletus est Spiritu Sancto ex utero matris suæ, Luc. 1. & beata Virgo ibidem salutatur gratia plena. Attamen sicut alia est plenitudo rivuli, alia fluminis, alia maris, secundùm alvei angustiam vel latitudinem; sic pro diversa amplitudine subjecti, diversa quoque est ejus gratiæ plenitudo. Unde minor sancti Stephani plenitudo, quàm S. Joannis Baptistæ; quia officium Diaconi tot dotes non requirit, quot officium Præcursoris: nec plenitudo Matris Dei, quantumcumque excedat plenitudinem Præcursoris, propter singularem ejus dignitatem, accedit ad plenitudinem gratiæ, quæ competit unigenito Filio Dei.

Q. 9. *Gratia Christi Domini estne infinita?*

R. Physicè non est; quia nihil creatum potest esse

esse entitativè infinitum ; unde secundùm potentiam Dei extraordinariam posset produci major : moraliter tamen potest dici infinita, quatenus summa est, quæ esse possit secundùm Dei sapientiam, & potentiam ejus ordinariam.

Q. 10. *Christus potestne dici prædestinatus?*

R. Potest, non quidem ratione suppositi & personæ, sed ratione donorum & compositi ex unione hypostatica exurgentis, 1. quia cap. 1. Epist. ad Rom. expressè dicitur prædestinatus Filius Dei. Nec refert, quòd secundùm multos Interpretes, prædestinatus, idem sit, ac declaratus est & manifestatus Filius Dei ex virtute patrandi miracula, & seipsum à morte suscitandi, ut ibidem subdit Apostolus. Nam S. Augustinus & alii Patres ex hoc textu docent, Christum fuisse prædestinatum, & ratio evincit; prædestinatio enim est actio Dei, qua ab æterno prædefinit & præordinat, quæ in tempore facturus est in ordine supernaturali. Atqui Deus ab æterno prædefiniit & præordinavit naturam humanam ad unionem hypostaticam elevare, gratia & gloria coronare, Christumque Dominum, ut aliquod totum ex duabus naturis hypostaticè unitis componere : quæ omnia ad ordinem supernaturalem pertinent: Ergo.

CAPUT VIII.

Utrùm Christus Dominus per Passionem suam & alia bona opera meruerit?

R. De fide est, Christum Dominum meruisse. Probatur 1. ex Scriptura, quæ hujusce veritatis tot ferè testimonia subministrat, quot continet

continet paginas. Iſa. 53. *Pro eo quòd laboravit, videbit & ſatiabitur.* Philipp. 2. *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens . . . propter quod & Deus exaltavit illum.* Hebr. 5. *Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.* 2. Ex conſtanti & perſpicua Traditione Eccleſiæ, quæ ſolis Chriſti meritis innititur nec quidquam à Deo petit, niſi per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: in qua fide Concilium Tridentinum ex abundanti Fideles confirmavit ſuis definitionibus, nempe Seſſione 6. Can. 2. 10. & 26. ubi dicit anathema aliter ſentientibus. 3. Favet ratio Theologica: ille enim meruit, qui habuit omnes conditiones ad meritum requiſitas: atqui Chriſtus Dominus illas habuit: ergo.

Minor probatur. Tria generatim ad meritum requiruntur. Primum bona opera ſupernaturalia: ſecundum, perſona Deo grata, liberè operans, & in ſtatu viæ poſita: tertium, pactum, quo Deus promiſerit præmium & mercedem ſic operanti. Atqui hæc tria in Chriſto adhuc mortali concurrerunt; nam de ejus operibus ſupernaturaliter bonis, & de ejus perſona Deo gratiſſima nullum poteſt eſſe dubium: de pacto conſtat ex capite 53. Iſaiæ: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.*

Dices 1. Chriſtus ex dictis fuit beatus ab inſtanti conceptionis: ergo non fuit viator, nec proinde in ſtatu merendi.

Diſtinguo antec. Fuit beatus ſecundùm animam, Concedo; ſecundùm corpus, Nego ant. Similiter diſtinguo conſequens. Non fuit viator ſecundùm animam, Concedo: ſecundùm corpus,

pus, Nego consequentiam. Fuit ergo simul comprehensor & viator.

Instabis : Christus non potuit mereri nisi per animam ; corpus enim per seipsum non meretur, sed duntaxat quatenus ab anima sancta movetur. Atqui Christus per animam, utpote beatam, non potuit mereri : Ergo.

Distinguo minorem. Per animam, quatenus erat lumine gloriæ illustrata, & ex eo necessariò rapiebatur ad videndum & amandum Deum, Concedo : per animam quatenus erat gratia gratum faciente tum actuali, tum habituali ornata, Nego minorem. Verum quidem est Christum non meruisse per visionem intuitivam, neque per amorem beatificum ; quia illæ operationes non erant sub dominio ejus, nec de illis disponebat tanquam dominus ; cùm ab illo non procederent liberè, sed necessariò : *Ubi autem necessitas, nec corona, nec damnatio*, ait S. Hieronymus Lib. 2. contra Jovinianum. Sed meruit per actiones ex gratia gratum faciente elicitas ; de illis siquidem liberè disponebat.

Ergo, inquies, Beati in cœlo hac ratione merentur.

Nego consequent. Absolutè quidem Beati in cœlo sic mereri possent, & damnati in inferno demereri. Sed actu & de facto, nec illi merentur, nec isti demerentur ; quia Deus mortem fixit hominibus, pro ultimo termino merendi aut demerendi. Hinc Christus à primo post mortem instanti non meruit, quamvis sit semper vivens ad interpellandum pro nobis, Hebr. 7. illumque habeamus Advocatum apud Patrem 1. Joan. 2. Namque per suas preces nova nobis non meretur, sed impe-

impetrat, ut merita vitæ anteactæ & passionis nobis applicentur. Quod & de orationibus Sanctorum dicendum est.

Dices 2. Ubi nulla libertas, nullum quoque est meritum. *Quidam posuerunt*, inquit S. Thomas qu. 6. de malo art. 1. *quòd voluntas hominis ex necessitate moveretur ad eligendum aliquid, nec tamen ponebant quòd voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum . . . Hæc autem opinio est hæretica*, & uti talis damnata est ab Innocentio X. & ab Alexandro VII. namque ex sancto Augustino Lib. de duabus animabus cap. 11. *Nemo vituperatione suppliciove dignus est, qui id non faciat, quod facere non potest . . . Nonne ista cantant, & in montibus Pastores, & in theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis, & Magistri in scholis, & Antistites in sacris Templis?* Atqui Christus non fuit liber à necessitate, cùm ex dictis cap. 1. peccare non potuerit, nec præceptum Patris, præsertim de morte subeunda, prætermittere. Ergo.

Distinguo minorem. Non fuit liber libertate contrarietatis, Concedo: libertate contradictionis, subdistinguo: quoad specificationem, ut ajunt, quando opus bonum ipsi fuit imperatum, Concedo: quoad exercitium, Nego minorem & conseq. Multiplex itaque distinguenda libertas à necessitate: alia dicitur contrarietatis, qua quis potest facere contraria, bonum scilicet & malum, qualis in homine viatore reperitur, juxta illud Eccli. cap. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere malum, & non fecit.* Et hæc libertas à Christo exulavit; est enim imperfectio posse deficere, quam gratia in

homine

homine viatore minuit, & in Beato omnino tollit. Alia est libertas contradictionis, in eo sita, quòd homo possit bonum velle seu facere, & non velle aut non facere, si præceptum non sit: si enim præciperetur, omissio illius esset mala, ac proinde bonum illud non posset omitti sine libertate contrarietatis à Christo prorsus eliminanda. Sed libertas contradictionis subdividitur in libertatem specificationis, qua quis est indifferens ad hoc specie bonum, vel ad aliud, quando neutrum præcipitur, v. g. ad sequendum hoc vel illud consilium; & talis libertas est in Beatis, in Deo quoque perfectissima, nec Christo deneganda, ubi præceptum non urgeret. At urgente præcepto, v. g. moriendi, non erat liber libertate specificationis; quia, ut jam monuimus, voluntas non potest sine peccato respuere opus præceptum. Sed præter libertatem specificationis, est alia libertas contradictionis, quæ dicitur libertas exercitii, qua voluntas potest exercere hunc vel illum actum, licèt sit determinata ad unum etiam numero objectum; quod demonstratur uno & altero exemplo. Sancta Apollonia, referente sancto Dionysio Alexandrino, epistola ad Fabium, apud Eusebium lib. 6. hist capite 41. sponte & proprio motu insiliit in rogum accensum, ad quem cremanda ducebatur: motus ille tum voluntatis, tum corporis, fuit liber, & judicio sancti viri, laude dignus; liber, inquam, non libertate specificationis; quia hæc supplicii species erat determinata, & ab electiones sanctæ Martyris independens: sed libertate exercitii, quatenus intrepida Virgo disposuit de suo actu, potuit-

que illum non ponere. Idem videre eſt in exemplo rei ad mortem damnati, & ſtipiti jam alligati, mox ſuſpendio præfocandi; ſi ex deſperatione præveniat carnificem, & ex ſchala ſeipſum præcipitet, graviter peccat, vituperatione æterniſve ſuppliciis dignus eſt; quia liberè ad tantum flagitium ſe determinavit. Ergo ad merendum aut demerendum libertas contrarietatis, aut ſpecificationis non eſt abſolutè neceſſaria; ſed ſufficit libertas exercitii, per quam homo verè & propriè eſt dominus ſui actus, ac de eo abſolutè diſponit. Porro in hypotheſi, quòd Chriſtus Dominus à Patre mandatum moriendi acceperit etiam eo tempore, quo Agnus legalis immolabatur, ut veritas figuræ ſuccederet, meritoria fuit tota ejus paſſio; quia libera libertate exercitii, ut patet ex hiſtoria Paſſionis: ſponte ex urbe ad locum proceſſit, ubi faciliùs à militibus comprehenderetur; *ut cognoſcat mundus*, inquit Joan. 14. *quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio; ſurgite, eamus hinc.* Et ſciens Judam cum cohorte appropinquare, exiit eis obviam: *Proceſſit*, ait ſanctus Joan. Cap. 18. *& dixit eis: Quem quæritis?* Denique ex poteſtate & libertate emiſit ſpiritum, ut vel eo probaverit quod dixerat Joan. 10. *Nemo tollit eam* (animam) *à me, ſed ego pono eam à meipſo.*

Dixi, *in hypotheſi quòd mandatum moriendi acceperit;* non enim una eſt hac in re Theologorum ſententia, Alii docent non accepiſſe, propter illud Iſaiæ 53. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Alii plures contrarium affirmant, tum quia dicitur Philip. 2. *Factus eſt obediens uſque ad mortem crucis;* tum quia Apoſtolus Rom. 5. opponit

Chri-

Chriſtum Adamo, in eo, quòd per inobedientiam Adami, peccatores conſtituti ſunt multi; per Chriſti verò obedientiam juſti conſtituentur multi. Atqui in Adamo inobedientia fuit propriè dicta, & contra præceptum ipſi divinitus impoſitum. Ergo & obedientia Chriſti ſtrictè accipienda eſt, ſupponitque moriendi mandatum; quamvis enim quælibet alia ejus actio ſufficiens fuiſſet ad generis humani redemptionem, ut infra dicetur, certum eſt tamen fuiſſe redemptum per ejus ſanguinis effuſionem. Alii Theologi tertiam ineunt ſententiam, qua ſibi videntur conciliare duas priores; docentque Chriſtum nullum moriendi mandatum abſolutè accepiſſe, ſed conditionatè tantùm ex hypotheſi quòd vellet homines redimere, adeò ut per Patrem liberum ei fuerit ſalvare, vel non ſalvari homines: ſed in hypotheſi quòd vellet hoc pietatis officium præſtare, illud implere non potuiſſe niſi per ſanguinis effuſionem; conditionem liberè accepit; inquiunt, & in hoc oblatus eſt quia voluit: jamque duræ conditioni ſubditus, ex obedientia mortem oppetiit.

Secunda ſententia, ut communior, ſic & longè verior videtur; quia decretum Incarnationis præſuppònit decretum ſalvandi homines, Filius Dei propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, carnem paſſibilem accepit ut moreretur; *Propterea veni in horam hanc*, ait Joan. 12. v. 27. Paſſionem ejus prædixerant Prophetæ, hinc Chriſtus ad Petrum Matth. 25. *Quomodo ergo implebuntur Scripturæ? quia ſic oportet fieri*, Lex igitur moriendi Chriſto fuit impoſita, *ideo ingrediens mundum dixit: Hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi* . . . (ſcilicet ſtatim à conceptione) *ecce venio,*

in capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus voluntatem tuam, Hebr. 10. Quòd autem voluntas illa esset lex & præceptum, additur in Psalm. 39. *& legem tuam in medio cordis mei.*

CAPUT IX.

Utrùm Christus sibi meruerit?

R. Primò, Christus sibi meruit etiam de condigno, quædam Incarnationis consectaria; 1. gloriam corporis. Luc. 24. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* 2. Nominis sui exaltationem, Philip. 2. *Factus est obediens usque ad mortem . . . propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur.* 3. Divinos ubique honores, Apoc. 5. *Dignus est Agnus . . . accipere . . . . divinitatem*, id est, ubique agnosci & collaudari ut Deus.

R. Secundò, sibi non meruit unionem hypostaticam, neque gratiarum plenitudinem, neque earum argumentum. Tres responsionis sunt partes.

Prima pars, quæ est de unione hypostatica, probatur 1. ex Scriptura, quæ opus Incarnationis immensæ Dei misericordiæ tribuit, Luc. 1. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto*, Joan. 3. *Sic . . . Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* 2. ex S. Augustino lib. de prædest. Sanctorum c. 15. *Fit ab initio fidei suæ, homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio factus est Christus:* Et infra; *Quisquis in capite nostro præcedentia merita singula-*

gularis illius generationis invenerit, ipse in nobis membris ejus præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat. 3. Ratione duplici: Prima, quia prius eſt eſſe, quàm operari: ergo Chriſtus per opera mereri non potuit, ut eſſet homo Deus. Secunda, quia principium meriti non cadit ſub meritum, cùm omni merito præſupponatur. Atqui Incarnatio eſt principium totius meriti; omnia enim opera tum Chriſti, tum membrorum ejus, ex unione hypoſtatica habent ut ſint meritoria. Ergo.

Secunda pars, quæ eſt de Plenitudine gratiarum, probatur; quia gratia ſanctificans cum ſuis appendicibus, & gloria animæ, Chriſto debebantur vi unionis hypoſtaticæ, qua erat Filius Dei naturalis, ac proinde hæres regni paterni, & eorum donorum particeps, ſine quibus agere non poſſet, quemadmodum decet Filium Dei naturalem.

Tertia pars, quæ eſt de augmento gratiarum; patet ex dictis capite præcedenti, ubi probatum eſt Chriſtum ab inſtanti conceptionis ea plenitudine gratiarum cumulatum fuiſſe, quæ ſecundùm ordinariam Dei potentiam augeri non poſſet, eſſetque, ſi non phyſicè, ſaltem moraliter infinita.

Dices 1. Effectus nonnunquam præcedit cauſam moralem: merces v. g. ſolvitur mercenario antequam perfecerit opera, quæ ſunt cauſa moralis hujus anticipatæ ſolutionis: ſic merita Chriſti futura fuere cauſa moralis gratiarum Patriarchis & Prophetis conceſſarum. Ergo à pari potuerunt eſſe cauſæ unionis hypoſtaticæ, etiamſi tempore ipſam præceſſerint.

Conceſſo antecedente, nego conſequentiam & paritatem. Diſparitas autem eſt, quòd unio hypoſtatica ſit principium totius meriti; ac proinde nón poteſt eſſe effectus etiam moralis ullius meriti. Hinc vulgare Theologorum effatum, *Principium meriti non cadit ſub merito.*

Dices 2. Pertinuit ad gloriam Chriſti Domini ut plenitudinem gratiarum poſſideret duplici titulo, nimirum hæreditatis & mercedis, quemadmodum Beati in cœlo felicitate æterna potiuntur hoc duplici titulo. Ergo.

Nego antecedens. Imò in contumeliam filii Regis verteretur, ſi pater inſignia & ornamenta ejus nativitati debita denegaret quamdiu non fuiſſet ea promeritus: quia in illa hypotheſi non ut legitimum filium & hæredem agnoſcere videretur. Poſſet quidem accidentaria quædam dona meritis filii rependere, quemadmodum Deus Pater Filio, ob victoriam in morte reportatam, gloriam corporis retribuit.

Dices 3. Sancti Patriarchæ per gratiam meritis Chriſti ſibi collatam meruerunt Incarnationem: ergo à fortiori Chriſtus ipſe.

Diſtinguo antecedens. Meruerunt Incarnationem quoad ſubſtantiam: hoc eſt meruerunt ut Filius Dei incarnaretur. Nego: quoad aliquas circumſtantias, ſubdiſtinguo: meruerunt de congruo, Concedo: meruerunt de condigno, Nego antecedens. Opera itaque Patriarcharum non potuerunt eſſe merita Incarnationis, tum quia eam præſupponebat futuram tanquam cauſam moralem gratiarum, per quas bona operabantur, tum quia etiam in hypotheſi falſa quòd independenter à meritis Chriſti futuri gratiæ fuiſſent illis con-

concessæ, merita illorum utpotè finita, nullam habuissent proportionem cum Incarnatione, quæ est præmium infinitum. Meruerunt tamen aliquas Incarnationis circumstantias. Abraham namque fide sua meruit ut Messias è stirpe sua oriretur, Gen. 22. v. 18. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes quia obedisti voci meæ.* Ita etiam David Psalm. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Ita & Daniel cap. 9. votis suis acceleravit Messiæ adventum.

Non meruerunt tamen de condigno, tum quia non intercessit Dei pactum, quod diximus prærequiri ad meritum de condigno; promissa enim mox recensita non præcesserunt, sed subsecuta sunt Patriarcharum opera: tum quia illæ circumstantiæ non sunt præmium, ad quod natura sua tendant bona opera. Quapropter sicut bona temporalia non sunt virtutis merces de condigno, sed ad summum de congruo; quia bona opera per gratiam elicita non tendunt ex natura sua nisi ad beatitudinem supernaturalem, & ad perficiendum principium, ex quo procedunt, nempe gratiam sanctificantem: ita de Incarnationis circumstantiis ratiocinandum est. Congruum tamen fuit, ut Deus iis beneficium concederet, quos accipiendi fecerat dignos; eorumque preces exaudiret, ad quas gratia sua incitaverat.

Instabis: Mereri Matrem Dei fieri, idem est, ac mereri substantiam Incarnationis, cùm Mater Dei existere non possit, nisi Deus temporaliter nascatur Atqui beata Virgo meruit fieri Mater Dei; canit enim Ecclesia, *quem meruisti portare, resurrexit:* ergo beata Virgo meruit substantiam Incarnationis.

Diſtinguo majorem. Mereri nullo ſuppoſito Dei decreto Incarnationis peragendæ, Concedo: ſuppoſito decreto, Nego majorem. Namque ſuppoſito tali decreto, beata Virgo potuit mereri duntaxat ut Filius Dei Incarnandus, ex ipſa potiùs, quàm ex alia naſceretur, quod pertinet ad circumſtantias Incarnationis, quemadmodum de Abrahamo & Davide diximus.

Diſtinguo ſimiliter minorem. Beata Virgo meruit fieri Dei Mater, de congruo, Concedo: de condigno, Nego minorem propter rationes mox allatas.

Confirmatur 1. auctoritate ſanctorum Patrum. Sanctus Hieronymus lib. 1. contra Pelagianos ſic ſcribit: *Adverte quòd beatam ſe dicat non proprio merito, ſed Dei in ſe habitantis clementia.* Sanctus Bernardus ſerm. de nativitate: beatæ Virginis, *Maria*, inquit, *non prætendit meritum, ſed gratiam quærit.* 2. Ratione, gratia ordinatur ut perfectè Deo ſubditi ſimus per cognitionem & amorem: at maternitas hunc tranſcendit ordinem, efficitque ut perſona creata cum homine Deo per identitatem & in primo conſanguinitatis gradu ſit unita, ita ut verè & propriè dicere queat Chriſto Domino: *Filius meus es tu, ego genui te, caro mea es. Tantò excellentior Angelis effecta*, inquit ſanctus Bernardus, *quantò differentius præ illis nomen Matris accepit*: ſub quo titulo ſupremus omnium Dominus filialem illi reverentiam exhibuit.

Urgebis; Illa meruit de condigno fieri Mater Dei, quæ tanto honore fuit digna. Atqui beata Virgo fuit digna, quæ Mater Dei fieret, ex ſancto Ambroſio lib. 2. de Virginibus. Sanctus Dama-

Damascenus & S Bernardus vocant eam sacrarium Spiritus sancti, & templum Deo dignum: canit quoque Ecclesia eam fuisse præparatam, ut dignum fieret Filii Dei habitaculum. Ergo.

Nego majorem: beneficium enim non debetur eo ipso, quo quis illius accipiendi est dignus. Rex non tenetur induere vestem, quæ censetur Rege digna: homo pietate & eruditione insignis, ideoque Episcopatu dignus, Episcopatum propterea non meretur de condigno. Vox itaque (dignus) significat solùm aptitudinem, decentiam & ad summum meritum de congruo.

Porrò beatam Virginem de congruo maternitatem meruisse concessimus, tum propter auctoritates in objectione adductas, tum propter rationem, quam sanctus Thomas quæst. 27. proponit in hunc modum. Deus neminem eligit ad aliquod munus, quin priùs illum disposuerit, idoneumque reddiderit, juxta illud Apostoli 2. Cor. 3. *qui & idoneos nos fecit Ministros novi testamenti.* Atqui beatam Virginem præ cæteris elegit, ut esset Mater unigeniti Filii sui: ergo dubitandum non est, quin idoneam præparaverit ad singularem illam dignitatem; colligiturque ex Angeli verbis Luc. 1. *Invenisti gratiam apud Deum, ecce concipies.*

Q. 2. *Quibusnam gratiarum donis beata Virgo idonea effecta est, ut esset Mater Dei?*

R. Quatuor recensentur à sancto Thoma, quæst. citat.

Primò, immunis fuit ab omni labe peccati actualis etiam levissimi: tum quia honos & ignominia parentum redundant in filios, juxta illud Prov. 17. *Gloria filiorum patres eorum;* tum quia

Dei ſapientia habitavit non ſolum in ejus anima, ſed etiam in utero. *In malevolam autem animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis*, Sap. 1. tum quia per maternitatem conjuncta eſt cum Filio Dei incarnato in primo gradu conſanguinitatis, adeò ut caro Chriſti ſit caro Mariæ, ex ſancto Auguſtino: ergo fuit ab omni labe pura; *quæ enim ſocietas luci ad tenebras?* 2. Cor. 6. illudque Cant. 4. in ea impletum eſt: *Tota pulchra es, amica mea, & macula non eſt in te.* Et ita ſemper Eccleſiam piè crediſſe docent Patres Tridentini, ſeſſ. 6. Can. 23. De immunitate autem à peccato originali diximus, ubi de lapſu primi hominis.

Secundò, libera fuit à fomite peccati, ſeu ab omni inordinato concupiſcentiæ motu, quo vel inclinaretur ad malum, vel difficultatem pateretur in bono; quia talis inordinatio eſt quædam macula, quæ matrem Dei dedecet & corpus virgineum, ex quo naſciturus erat Filius Dei. Nec obſtat quod ſcribit ſanctus Joannes Damaſcenus, Spiritum ſanctum ſupervěniſſe, ut purgaret eam; purgavit enim eo modo, quo Angeli ſuperiores dicuntur purgare inferiores, quatenus illos illuminant; hoc eſt mentem illius amplius illuſtravit, & in amore Dei magis accendit, ita ut per allegoriam de beata Virgine dicere liceat, quod legitur Ezech. 43. *Ecce gloria Domini Iſrael ingrediebatur per portam orientalem*; id eſt, per Mariam; *& terra*, id eſt caro ejus, *ſplendebat à majeſtate Dei.*

Tertiò ſanctificata eſt ex utero; quamvis enim Scriptura de ejus nativitate & conceptione omnino ſileat, una tamen eſt Theologorum, & Ca-

& Catholicorum ſententia, illud privilegium Matri Dei non fuiſſe denegatum, quod alii conceſſum legimus, ut Jeremiæ, qui ſanctificatus eſt priuſquam exiret de vulva, Jer. 1. & Sancto Joanni Baptiſtæ, qui Spiritu Sancto repletus eſt ex utero matris ſuæ, Luc. 4. *Inde enim ſcimus*, inquit S. Auguſtinus lib. de natura & gratia cap. 36. *quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habere peccatum.*

Quartò, per hujuſmodi ſanctificationem conſecuta eſt plenitudinem omnium gratiarum: *Ave gratia plena*, ait ad eam Angelus Luc. 1. quò enim Sancti Chriſto omnium gratiarum fonti conjunctiores fuerunt, eò largiùs de ejus plenitudine receperunt, ut Sanctus Joannes Baptiſta & Apoſtoli. Atqui beata Virgo fuit ſingulariter & in primo gradu Chriſto conjuncta: ergo habuit eam gratiarum plenitudinem, quæ nec Sancto Joanni Baptiſtæ, nec Sancto Stephano, nec Angelis, nec ulli puræ creaturæ convenire poſſit. *Bene gratia plena*, inquit Auctor Commentariorum in Lucam apud Sanctum Hieronymum; *quia cæteris per partes, Mariæ verò ſe totam ſimul infundit gratiæ plenitudo.*

Objicit ſibi Angelicus Doctor: ei quod eſt plenum & perfectum, non reſtat aliquid addendum: ſed gratia Mariæ primò collata augmentum accepit, tum in Incarnatione, cùm audivit ab Angelo; *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te:* tum in glorificatione. Ergo.

Reſpondet ad antecedens, triplicem eſſe diſtinguendam perfectionem & plenitudinem; alia eſt diſpoſitionis, qualis in ligno proximè diſpoſito

ſito ad ignem, qua lignum dicitur plenè, perfectè, & ſummè calidum: alia eſt formæ, qualis eſt calor, qui cum igne introducitur in lignum: alia denique finis, qui eſt ultima rei perfectio, ultra quam progredi non licet. Beata Virgo in ſanctificatione primam accepit plenitudinem; in Incarnatione ſecundam; in glorificatione tertiam. Diſtinguenda quoque eſt plenitudo capitis à plenitudine cujuslibet membri etiam præcipui; ſicut diſtinguitur plenitudo fontis à plenitudine conchæ, quamvis latiſſimæ & profundiſſimæ. Prior, quia talis eſt tum ex parte ſubjecti, tum ex parte objecti & virtutis, nullum omnino admittit augmentum: poſterior vero, quæ talis dicitur ſola ratione ſubjecti, majorem virtutis & gratiæ influxum recipere poteſt; nec dubitandum eſt, quin beata Virgo ſuis bonis operibus in gratia creverit.

Nec dicas fontem in concham ſemel plenam non influere, ſed effluere. Fons namque in fluxu ſuo non auget conchæ dimenſiones, ſecundùm quas capax eſt recipiendæ aquæ, contra Deus influendo ſapientiam & gratiam, ſpiritus humani & Angelici virtutem dilatat & perficit; dedit Salomoni cordis latitudinem, Scriptura teſte, eo ipſo, quo potioribus ſcientiæ donis illum cumulavit, adeò, ut ſpiritus fiat vel anguſtior vel latior, ſecundùm donorum ſpiritualium menſuram. Unde licèt beata Virgo in ſanctificatione ſua fuerit gratia plena, nullumque vacuum in ejus corde remanſerit, cùm omnes ejus animæ vires gratia ad ſe traxerit; nihilominus bonorum operum merito nova in dies illi acceſſit gratia, ſicut cordis latitudo.

CAPUT X.

Utrùm Chriſtus aliis meruerit?

R. Primò, meruit nobis vitam æternam, & omnes gratias, per quas illam conſequi poſſimus.

Probatur 1. Scriptura generatim, Epheſ. 1. *Benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto:* ſpirituali ait, & in cœleſtibus, non verò temporali & terrena; neque enim mortuus eſt Chriſtus ut homines naſceremur, ſed ut ſpiritualiter renaſceremur, ut loquitur ſanctus Auguſtinus, neque ut ſæculi felicitate gauderemus, ſed ut jugum cupiditatis excuteremus. Ad hanc autem victoriam plus juvant adverſa, quàm proſpera. Quod tamen non ita accipiendum eſt, quaſi in adverſis ad Chriſtum non ſit recurrendum; nam & ipſe tum cæcis reſtituit viſum, ægris ſanitatem, mortuis vitam, cùm ad æternam ſalutem expedire advertit; diximuſque tractatu de Attributis hujuſmodi bona temporalia poſſe aliquando numerari inter effectus prædeſtinationis: ſed ſi ad ea petenda cupiditate agimur, non in nomine Salvatoris petimus, quia contra rationem ſalutis petimus; ita ferè ſanctus Auguſtinus tract. 102. in Joan.

Probatur 2. ſpeciatim quoad ſingulas reſponſionis partes de prædeſtinatione, quæ eſt gratiarum prima, habetur cap. 1. ad Epheſios: *Prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum.* De vocatione, primo prædeſtinationis effectu, 2. ad Tim. ad 1. *Vocavit* (nos) *vocatione ſua ſancta . . . . . quæ data eſt nobis in Chriſto.* De juſti-

De justificatione, quæ vocationem consequitur, 1. Joan. cap. 1. *Sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato.* De bonis operibus, quæ sunt justificationis fructus, Joan. 15. *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum; quia sine me nihil potestis facere.* De vita æterna Rom. 6. *Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.*

Dices 1. Ait Christus Joan. 6. *Nemo potest venire ad me nisi Pater ..... traxerit eum:* ergo Christus non meruit nobis vocationem & fidem.

Nego conseq. nam Pater trahit ut causa physica, Filius ut causa Moralis & meritoria, quatenus homo est.

Dices 2. Christus eam gratiam nobis meruit duntaxat, quam primus parens amisit. Atqui primus parens non amisit fidem: ergo non meruit nobis fidem.

Respondeo primò negando majorem: nam Christus nobis meruit gratiam, qua propter peccatum originale privamur. Atqui certum est nos privari fide propter peccatum originale; non enim fideles nascimur, sed renascimur per gratiam Domini nostri Jesu Christi. Ergo. Secundò negari potest etiam minor: quia multi Patres censent Adamum amisisse fidem, & credidisse diabolo affirmanti, contra Dei Verbum, se ex esu fructus vetiti nequaquam esse moriturum.

Q. 2. *Christus meruitne Angelis?*

R. Meruit Angelis beatis gratias consectarias; per ipsum enim innotuit Principatibus & Potestatibus in cœlestibus multiformis sapientia Dei, cap. 3. ad Ephes. v. 10. Utrùm autem meruit gratiam, in qua conditi sunt Angeli, perseverantiam eorum in bono, & beatitudinem pendet ex

alia

alia quæſtione, ſcilicet an Adamo non peccante Filius Dei fuiſſet incarnandus ?

Scotiſtarum Schola, cui ſe adjungunt alii Theologi, docet Filium Dei venturum impaſſibilem, etiamſi Adamus non peccaſſet: ex quo Principio concludunt ipſum meruiſſe Angelis omnem gratiam & gloriam, & primis parentibus juſtitiam originalem.

Thomiſtarum Schola, & plures alii Theologi contra ſtatuunt in eadem hypotheſi Incarnationem non futuram, ac proinde nec gratiam & gloriam Angelis, nec juſtitiam originalem primis parentibus fuiſſe conceſſam meritis Chriſti.

Hæc poſterior ſententia longè conformior eſt Scripturis ſacris, & Eccleſiæ Traditioni. 1. Scripturæ ſacræ unicam afferunt Incarnationis cauſam nempe generis humani liberationem. Iſa. 61. *Dominus .... miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam.* Matth. 9. *Non eſt opus valentibus Medicus, ſed male habentibus..... non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Luc. 19. *Venit .... Filius hominis quærere & ſalvum facere quod perierat.* Similia habentur Joan. 3. verſ. 16. cap. 10. verſ. 10. Galat. 4. verſ. 4. 1. Timot. 1. verſ. 15.

Secundò, hæc eadem ſententia eſt Sanctorum Patrum. S. Irenæus lib. 5. cap. 14. ſic ſcribit: *Si non egebat caro ſalvari, nequaquam Verbum Dei caro factum fuiſſet.* Origenes h. 24. in Num. *Si non fuiſſet peccatum, Filius Dei manſiſſet hoc quod erat in principio Deus Verbum.* S. Athanaſius Orat. 3. contra Arianos: *quòd homo eſt factus* (Filius Dei) *id nunquam contigiſſet, niſi hominum neceſſitas cauſam præbuiſſet.* Sanctus Ambroſius

ſius de Incarnatione c. 6. *Quæ erat cauſa Incarnationis, niſi ut caro, quæ peccaverat, redimeretur?* Sanct. Auguſtinus ſermone 3. de verbis Apoſtoli: *Si homo non periiſſet, Filius hominis non veniſſet.* Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 5. de Trinitate: *non peccaſſemus, neque factus ſimilis nobis eſſet Filius Dei.* Denique Eccleſia in benedictione cerei Paſchalis, prævaricationem, Adami vocat felicem culpam, peccatum neceſſarium; neceſſarium, inquam, ut talem haberemus Redemptorem.

Probari etiam poteſt hac ratione Theologica. Decretum Dei liberum, & à ſola ejus voluntate pendens, eatenus nobis innoteſcit, quatenus nobis revelavit: nam *quæ Dei ſunt, nemo cognovit, niſi Spiritus Dei*, ait Apoſtolus 1. Cor. 2. Atqui æternum decretum de Verbo incarnando eſt liberum, utpotè reſpiciens opus ad extra: diciturque ab Apoſtolo ſacramentum à ſæculis in Deo abſconditum, Epheſ. 3. nec ullibi Deus revelavit implendum, etiam in hypotheſi, quòd homines in Adamo non peccaſſent. Ergo divinationis genus eſt aſſerere in eadem hypotheſi, tale decretum extitiſſe in Deo, & convenienti tempore fuiſſe implendum.

Dices: Filius Dei venit, non ſolùm ut redimerentur homines, ſed etiam ut eſſet eorum Doctor, Exemplar, & Caput. Quidni ergo tanta beneficia ipſis non peccantibus contuliſſet, cùm actu & de facto Angelis in gratia perſeverantibus factus ſit Doctor & Caput?

Reſpondeo 1. illud argumentum nimis probare; probat enim Filium Dei aſſumpſiſſe carnem propter Angelos, quod tamen eſt falſiſſimum. Unde illud retorqueo in adverſarios: Filius Dei

Dei non venit ut esset Doctor & Caput Angelorum, qui in gratia perseveraverunt: ergo neque hac de causa venisset propter homines, si a gratia non excidissent.

Respondeo 2. distinguendo antecedens. Filius hominis venit ut esset Doctor & caput hominum; venit, inquam, secundario, Concedo; primario, Nego antecedens. Incarnatio itaque 1. decreta est ad salvandum hominem: *Vocabis nomen ejus Jesum*, inquit Angelus ad Joseph, Matth. 1. *ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Ex hoc autem primario Salvatoris titulo cæteri, tanquam ejus appendices, fluunt. Ideo enim Christus est hominum Doctor, quia illuxit his, qui in tenebris peccati, & umbra mortis sedebant. Ideò Caput, quia cùm per veterem Adam, infaustum hominum caput, peccatores constituti sint multi, novus Adam factus est nobis justitia & sapientia à Deo. Quia verò ratione hypostaseos & personæ, omnem creaturam, etiam Angelicam, antecellit, consequenter subduntur illi Principatus & Potestates, qui in ministerium ejus dati sunt, & per illum Dei mandata & consilia percipiunt, atque ita Caput Angelorum effectus est.

Dices 2. Tertullianus lib. de resurrectione Christi cap. 6. scribens de formatione corporis Adami, sic habet: *Quodcunque limus exprimebat, Christus cogitabatur homo futurus.* S. Cyrillus Alexandrinus lib. 15. Thesauri, comparat Christum fundamento domus, quod sanè prius est in ædificio. Ergo Christus prædestinatus est ante omnem creaturam, ac proinde ante prævisum Adami peccatum, hinc dicitur creatus ante omnes

creaturas, Prov. 8. Primogenitus omnis creaturæ, Col. 1.

Nego conseq. Christus quidem ut Deus & Sapientia æterna, est ante omnem creaturam, sed ut sic non est prædestinatus: ut homo verò prædestinatus est, & præconceptus antequam Adamus fieret, sed non antequam peccatum ejus futurum prævideretur. Est quoque fundamentum reparationis generis humani, non creationis universi, alias sanctus Cyrillus sibi contradiceret. Et quamvis gratia Angelorum sit entitate similis gratiæ hominum, illis tamen concessa non est meritis Christi, sicut nec Adamo in statu innocentiæ; nec in illis per se fuit efficax sicut in hominibus post Adami lapsum. Cùm autem Adamus peccando gratiam amiserit, Christusque amissam restituerit, certum est Adamum redemptum omnem suam gratiam & gloriam, Christi meritis debere.

Ex dictis hoc capite & præcedenti sequitur, Incarnationis causam finalem esse salutem hominum, efficientem verò solam Dei misericordiam, & omnipotentiam.

CAPUT XI.

Utrùm Christus propriè satisfecerit pro hominum peccatis?

Negant Sociniani, reclamantibus Scripturis, in quarum paginis ferè omnibus Christus prædicatur hominum Mediator, Salvator & Redemptor; Agnus pro nobis occisus; Sacerdos, qui in sanguine non alieno, sed proprio, Deum nobis

bis propitiavit. Sed iſta pro more detorquent ad ſenſus improprios & methaphoricos: Chriſtus, inquiunt, eſt Redemptor, quemadmodum Deus dicitur Salvator & redemptor Iſraël, Iſaiæ 48. & 63. quatenus ſcilicet liberavit nos doctrina ſua, & interceſſione abſque ſoluto pretio: eſt Mediator eo modo, quo Moyſes Gal. 3. verſ. 19. Pro nobis mortuus eſt, quia in commodum noſtrum, hoc eſt, ut ejus exemplo mortem, ſpe melioris vitæ, alacriùs oppeteremus. Denique eſt Sacerdos non quòd ullum verum ſacrificium obtulerit, aut in cruce victima piacularis extiterit; ſed quia divinæ voluntatis fuit interpres, & in proprio ſanguine cœlum introivit, ut appareat vultui Dei, pro nobis intercedendo quemadmodum ſummus Pontifex Judæorum in ſanguine alieno Sancta Sanctorum ingrediabatur, ut fusè proſequitur Apoſtolus cap. 8. 9. & 10. ad Heb. Sed contra hanc hæreſim

R. De fide eſt Chriſtum Dominum propriè ſatisfeciſſe pro hominum peccatis; & hæc doctrina adeò conſtans eſt apud omnes, qui Chriſtiano nomine cenſentur, ut ante Socinum nullus etiam Hæreticus eam inficiatus ſit; nec Tridentini Patres nova definitione firmandam eſſe dixerint; ſed eam tanquam inconcuſſam & indubitatam ſuppoſuerint ſeſſ. 22. c. 1. & 2. & Can. 3. & 4. Cùm autem innumeri propè Scripturæ textus ad hanc veritatem demonſtrandam ſuppetant, omnes in uno ſyllogiſmo concludimus.

Probatur itaque hoc uno argumento, tum ex omni hominum ſenſu, tum ex Scripturis deprompto. Ille verè & propriè pro alienis offenſis

ſatisfecit, qui 1. ſe ſponſorem & vadem prò illis conſtituit: 2. qui illorum loco pœnas peccatis debitas exolvit: 3. qui iram perſonæ læſæ & offenſæ placavit, atque ita reos cum illa reconciliavit, priſtinamque amicitiam peccatis ſolutam redintegravit. Atqui Chriſtus Dominus hæc tria pro nobis apud Deum præſtitit: ergo verè & propriè pro nobis ſatisfecit. Majorem admittunt Sociani.

Minor probatur 1. ex Iſaiæ capite 53. quod de Chriſto interpretantur etiam Sociniani. In illo autem capite 1. Chriſtus ultrò ſe ſponſorem obtulit, *oblatus eſt quia ipſe voluit;* & quidem non pro peccatis propriis; *Propter ſcelus populi mei percuſſi eum . . . eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.* 2. Deus peccatis noſtris læſus ſponſionem admiſit: *Poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrùm . . . & Dominus voluit conterere eum in infirmitate.* 3. Chriſtus revera pœnas peccatorum noſtrorum tulit, non à cervicibus noſtris illas duntaxat removendo, quemadmodum morbos corporales removit, ut fingunt Sociniani, ſed & à nobis abſtulit, & in ſe ſuſcepit: *Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra.* 4. His vulneribus peccata noſtra expiata fuere, & debita perſoluta. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam* (Hebraicè, Si poſuerit ſeipſum in Victimam piacularem) *videbit ſemen longævum.* Denique pax & reconciliatio noſtra inde conſecuta eſt, *diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus.*

Probatur 2. eadem minor ex cap. 2. primæ Petri: *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo*

ſuper

ſuper lignum, ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus; cujus livore ſanati eſtis. Ergo vulnera Chriſti non ſunt mera exempla obtinendæ ſanitatis, ut somniant Sociniani, ſed remedia efficacia; aliàs ſanari diceremur livore & plagis Martyrum, cùm iis incitemur ad vitæ præſentis contemptum, & futuræ deſiderium.

Probatur 3. ex epiſtola ad Hæbræos, in qua diceres Apoſtolum ex profeſſo confutandum ſuſcepiſſe errorem Socinianum, adeò fortiter illum ex qualibet parte confodit, & accuratè omnia effugia occludit. Ac 1. quidem ex communi omnium gentium notione & uſu demonſtrat Sacerdotem primariò eſſe inſtitutum ad placandum divinum numen victimarum oblationibus, adeò ut ille non ſit Sacerdos, cui non competit ſacrificium offerre: *Omnis namque Pontifex*, inquit c. 5. *ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Et c. 8. *Omnis .... Pontifex ad offerendum munera & hoſtias conſtituitur: unde neceſſe eſt & hunc habere aliquid, quod offerat. Talis* autem *decebat ut eſſet nobis Pontifex* (qualis Chriſtus, ait cap. 7.) *ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, qui non habet neceſſitatem quotidiè, quemadmodum Sacerdotes, priùs pro delictis ſuis hoſtias offerre, deinde pro populi.* 2. Expendit Apoſtolus quæ hoſtia piacularis reſpondeat excellentiæ tanti Pontificis, & majeſtati divinæ; ac 1. definit non eſſe trucidatum pecus, his verbis c. 8. v. 4. *Si ergo eſſet* (Chriſtus) *ſuper terram, nec eſſet Sacerdos, cùm eſſent qui offerent ſecundùm legem munera, qui exemplari & umbræ deſerviunt cœleſtium.* Hoc eſt, ſi Chriſtus offerret ſuper

terram victimas terrenas & legales, non esset Sacerdos, tum quia non est ex Tribu Levi, nec ex familia Aaron; tum quia illæ victimæ erant figuræ & umbræ futurorum & verorum, quæ per novum Sacerdotem erant implenda, ac proinde staret adhuc vetus sacerdotium, quo Christus, utpote ex Tribu Juda oriundus, insigniri non potuit. Hinc 3. declarat cap. 10. v. 5. & sequentibus, ipsum esse Sacerdotem simul & victimam piacularem. *Ideo*, inquit, *ingrediens mundum dicit: Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi; holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi; Ecce venio ... ut faciam, Deus, voluntatem tuam ... in qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Christi semel.* Christus itaque juxta ratiocinium Apostoli succedit victimis Aaronicis, sicut lux umbræ, veritas figuræ. Atqui constat ex Scripturis victimas legales loco hominum nocentium substitutas & cæsas fuisse, Lev. 17. v. 11. *Anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit* c. 16. v. 22. hircus pro peccato dicitur portare omnes iniquitates, quas Sacerdos in caput ejus transmittere significabat ritu ibidem præscripto v. 21. *Et posita utraque manu super caput ejus* (hirci) *confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & universa delicta, atque peccata eorum quæ imprecans capiti ejus*, &c. Ergo Christus novi testamenti vera & unica victima in se suscepit peccata nostra, & pœnas pro iis debitas. Hinc dicitur factus peccatum, 2. Cor. 5. v. 21. & maledictum, 3. Gal. v. 13. namque hostia pro peccato immolata dicitur peccatum, Oseæ 4. v. 8. Sacerdotes *peccata populi mei come-*

comedent, id eſt, veſcentur victimis pro peccatis populi oblatis.

Supereſt tertium & ultimum controverſiæ caput, an & quomodò Chriſtus pro nobis propriè ſit ſponſor & mediator, Sacerdos & victima piacularis, quemadmodum hactenus demonſtravit Apoſtolus, actu & de facto debita noſtra ſolverit, & peccata noſtra, quæ in ſe ſuſcepit, vero ſacrificio expiaverit. Hanc difficultatem aggreditur idem Apoſtolus c. 9. & 10. decernitque Chriſtum in cruce hæc omnia præſtitiſſe, atque hanc ſui oblationem loco omnium victimarum & ſacrificiorum legalium ſubſtituiſſe. *Et omnis quidem Sacerdos*, inquit c. 10. v. 11. *præſto eſt quotidie miniſtrans, & eaſdem ſæpè offerens hoſtias, quæ nunquam poſſunt auferre peccata.* Loquitur de jugi ſacrificio, in quo ſingulis diebus agnus immolabatur: de Chriſto verò pergens ſubdit: *hic autem unam pro peccatis offerens hoſtiam*, *in ſempiternum ſedet in dextera Dei.* In Græco habetur, *poſtquam obtuliſſet*, quod denotat oblationem cruentam & expiatricem in cruce ſemel peractam, & nunquam repetendam, ut Apoſtolus præmiſerat, c. 9. verſ. 25. 26. & 28. non *ut ſæpè offerat ſemetipſum .... alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi.* Nempe ſi una illa cruenta oblatio non ſufficeret ad expianda tum priorum, tum poſteriorum ſæculorum peccata: *nunc autem ſemel in conſummatione*, id eſt in fine *ſæculorum*, *ad deſtructionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit. Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori .... ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.*

At, inquiunt Sociniani, Chriſtus ex Apoſtolo manet Sacerdos in æternum; eo quòd ſemper

ſit vivens ad interpellandum pro nobis in cœlo, in quod ſemel ingreſſus eſt per proprium ſanguinem, quemadmodum Pontifex Judæorum ſemel in anno introibat in Sanctum Sanctorum: *Non ſine ſanguine, quem offert pro ſua & populi ignorantia,* c. 9. v. 7. Ergo peccata noſtra non expiavit, niſi quatenus doctrina ſua ſuſtulit ignorantiam, dum in terris ageret, & nunc in cœlo per ſanctuarium adumbrato, offert ſuum ſanguinem pro nobis interpellans.

Contra, 1. omnia peccata dicuntur ſtultitia & ignorantia, juxta illud vulgare effatum: *Omnis peccans eſt ignorans. Stultè egi nimis*, ait David 2. Reg. cap. 24. *Ignorantias meas ne memineris*, Pſal. 24. 2. Chriſtus ſubſtitutus eſt non ſolùm victimæ ſolemnis expiationis, quæ ſemel in anno immolabatur, Levit. c. 16. ſed & omnibus aliis, quæ per ſingulos dies mactabantur, Heb. 10. v. 11. 3. Apoſtolus diſtinguit duplicem oblationem: altera eſt cruenta, eaque unica & nunquam repetenda, qua una *conſummavit in æternum ſanctificatos*, cap. 10. v. 14. hoc eſt, qua plenè expiavit omnium peccata, meruitque omnibus ſanctificationem: altera incruenta, quam nunc in cœlis continuo peragit Advocatus noſter apud Patrem, ut Paſſionis & cruentæ oblationis fructus nobis applicetur. Hujus autem oblationis duplicis umbram & figuram fuiſſe ſacrificium expiationis demonſtrat Apoſtolus; namque vitulus & aries pro peccatis Sacerdotis, & Hircus pro peccatis populi offerebantur in holocauſtum extra ſanctuarium; ſanguis harum victimarum fundebatur ſuper cornua altaris, & corpora extra caſtra comburebantur. Sed ut expiatio compleretur, Pontifex

tifex Sanctuarium ingressus sanguine vituli & hirci aspergebat propitiatorium, Levit. 16. Sic Christus assistens Pontifex & victima futurorum bonorum in ara crucis mactatus & oblatus est in holocaustum toto sanguine effuso; deinde per proprium sanguinem introivit in sancta non manufacta, id est, in cœlum, ut appareat vultui Dei & virtute sanguinis sui interpellet pro nobis: quæ eleganter Apostolus prosequitur cap. 9. & 10.

Non adducimus traditionem, quæ nullius est pretii apud Socinianos, quamque in hac parte sibi adversari ultrò fatentur, eò temeritatis progressi, ut contendant Apostolorum discipulos Magistrorum mentem non fuisse assecutos, adeo ut veritas detegenda & liberanda Socinum expectaret, qui ita sentit, desipit, ut verbis Sancti Augustini loquar.

Objiciunt 1. Sociniani, absurdè & contra Scripturarum luculenta testimonia asseritur Deum hominibus fuisse iratum, cum ibique prædicetur benevolus. *Nolo*, inqiut Ezech. 33. *mortem impii, sed ut convertatur.* Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Peccatores inimicitias contra ipsum gerentes sibi reconciliare non destitit, 2. Cor. 5. v. 19. Non ergo erat opus Mediatore, qui Deum hominibus reconciliaret, qui ipsum placaret, pœnasque lueret; aliàs Christus ipse, utpote Deus fuisset placandus.

Nego antecedens: scriptum est enim Gal. 3. v. 10. *Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis*, Rom. 1. v. 18. *Revelatur . . . . ira Dei de cælo super omnem impie-*

 tatem.

tatem. Epeſ. 2. verſ. 3. *Eramus natura filii iræ.* Pſalm. 4. *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem.* Ergo placandus erat Deus, ac proinde Chriſtus ipſe, quatenus Deus, & nobis reconciliandus, quamvis jam benevolus, quemadmodum pater in filium protervum & in ſe contumelioſum iraſcitur, & niſi reſipiſcat, ipſique ſatisfaciat, illum exhæreditare meditatur. ne autem ad illum extremum compellatur, pietas paterna illum quovis modo, interpoſitis etiam mediatoribus, ad pœnitentiam, & ad debitas reconciliationis conditiones, duras quidem, adducere ſatagit.

Inſtabis: Negari non poteſt, quin immenſa Dei miſericordia in hominum reconciliatione eluxerit: atqui nulla deprehenderetur ſi ab eorum ſponſore plenam & integram ſatisfactionem exegiſſet. Quæ enim indulgentia in creditore erga debitorem, qui ab ejus ſponſore uſque ad noviſſimum quadrantem repetit? Ergo.

Nego minorem: latum enim diſcrimem eſt inter reſtitutionem & ſatisfactionem: reſtitutio non ſpectat perſonam, ſed rem ipſi debitam; præciſèque tendit, ut in rebus æqualitas reponatur, adeò ut creditor non plus retineat, quàm ad ipſum pertinet; creditor verò nihil minus habeat, quàm ipſi debetur. Unde ſi amicus creditoris oblata pecunia totum damnum reſarcire velit; creditor, aliàs debitori infenſus, & novis expenſis illum opprimere appetens, ſolutionem abjicere non poteſt; licetque illi dicere: *Tolle quod tuum eſt, & vade.* At ſatisfactio directè reſpicit perſonam, quæ læſa eſt & depreſſa ab eo, qui in illam ſuperbè & contumelioſè inſurrexit; jusque habet, ut ille ipſe depri-

deprimatur, pœnas luat, rejecta alterius satisfactione, qui ultrò tantum honorem, quantus à reo ablatus est, rependere offerret. Si igitur mediatorem admittat, qui pro reo veniam precetur, & pœnam subeat, reo sanè gratificatur; quem sic reconciliatum in amicitiam suam recipit, quantò magis si ipse talem mediatorem reo per se ad condignè satisfaciendum impari præparasset & suscitasset? Sic autem Deus dilexit mundum.

Objiciunt 2. Lex divina & humana prohibet: ne innocens pro nocente spondeat, & plectatur: *Non occidentur patres pro filiis*, ait Dominus Deus Deut. 24. *nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Ergo.

Distinguo antecedens. Si Judex non habeat dominium directum in vitam innocentis, nec ipse innocens consentiat in suam necem, Concedo: secus, Nego antecedens. Judices quidem habent jus vitæ & necis, quatenus nocentes perimere possunt eo modo, quo licet Medico membra putrida & corpori noxia amputare; sed nulla potestas in vitam innocentis, etiam consentientis, ipsis concessa est, ut docent Theologi Tractatu de Justitia & Jure. Hanc potestatem Deus sibi retinuit Deut. 32. *Videte quòd ego sum solus, & non sit alius Deus præter me. Ego occidam, & ego vivere faciam.* Atque hac suprema potestate præcepit Abrahamo, ut sibi Isaac immolaret, Gen. 22. minatur, Exod. 20. se visitaturum iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem, quod in nepotes Achab opere complevit 3. Reg. cap. 25. Porrò idem ipse *proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit*

didit illum, Rom. 8. Christus quoque Deus, & propriæ vitæ Dominus sponte se obtulit *ad multorum exhaurienda peccata*, Hebr. 9.

Instabis: Ergo plus Christo debemus, quàm Patri.

Nego sequelam: Christo enim satisfacere plus non fuit, quàm Patri Filium suum dare; nam utrumque fuit infinitæ charitatis opus.

CAPUT XII.

Utrùm Christi Satisfactio fuerit necessaria?

R. Primò: Neque Incarnatio, neque Satisfactio Christi absolutè fuerunt necessariæ. 1. quia opera Dei ad extra sunt liberrima: Deus enim, cùm ex sese sit infinitus & undequaque beatus, rebus extra se positis egere non potest. Atqui Incarnatio est opus ad extra: Ergo 2. quia Deus potuit vel hominem peccatorem punire, quemadmodum Angelos perduelles, vel aversum per gratiam suam convertere. *Universa massa*, inquit S. Augustinus lib. de natura & gratia cap. 5. *pœnas debet, & si omnibus debitum damnationis supplicium redderetur, non injustè procul dubio redderetur.* Et lib. de agone Christiano cap. 11. *Sunt stulti, qui dicunt: Non poterat aliter sapientia Dei homines liberare, nisi susciperet hominem, & à peccatoribus omnia illa pateretur. Quibus dicimus, poterat omninò; sed si aliter faceret, similiter stultiæ displiceret.*

Dices: Omne peccatum sub Deo justo puniri necesse est: Ergo Deus sine prævia satisfactione peccata hominibus condonare non potuit.

Distin-

Diſtinguo antecedens. Puniri neceſſe eſt vel à Deo vindicante, vel ab ipſo peccatore ſeipſum puniente, Concedo: à Deo ſolo vindicante; Nego antecedens: licèt enim ſit optimi Principis non ſinere impios impunè graſſari, laudandus tamen eſt, ſi aliquos à peccatis ad meliorem frugem adducat deinceps Reipublicæ profuturos.

Inſtabis 1. Merces merito negari non poteſt: Ergo nec pœna peccato.

Nego conſequens. Diſparitas eſt, quòd meritum acquirat jus perſonæ benemeritæ; peccatum vero perſonæ læſæ. Deus autem poteſt cedere juri ſuo, remittendo pœnas, cùm ſit miſericors; non verò alterum ſpoliare jure acquiſito, cùm ſit juſtus.

Inſtabis 2. S. Athanaſius libr. de Incarnatione aſſerit 1. Deum integra & illæſa ſua veritate & juſtitia, non potuiſſe hominem absque legitima ſatisfactione liberare. 2. Indecorum futurum fuiſſe, ſi hominem lapſum deſeruiſſet. Et hæc duo fuſè probat ſanctus Anſelmus libro, cui titulus eſt: *Homo Deus:* in quam ſententiam conſentire videntur Richardus Victorinus & Guillelmus Pariſienſis: Ergo.

Diſtinguo anteced. non potuiſſe hypotheticè, nempe quia legem ſtatuerat de pœna repetenda, & illud prædixerat, Concedo: non potuiſſe abſolutè, Nego antecedens: *citra Incarnationem*, inquit idem ſanctus Doctor Orat. tertia contra Arianos, *poterat Deus ſolummndo loqui, & maledictionem ſolvere. Sed conſiderandum eſt quid hominibus expediat.* Opus equidem Incarnationis & redemptionis generis humani eſt convenientiſſimum,

cùm

cùm in eó Deus manifeſtaverit infinitam ſuam miſericordiam & juſtitiam, ſimul & odium, quo proſequitur peccatum; atque inde infinitus honos in ipſum refulſerit, & incomprehenſibilis ejus Sapientia ſenſibiliter innotuerit ad ſpectantium ſtuporem. Hic autem decor ſine Incarnatione & Chriſti ſatisfactione mundo defuiſſet, ac propterea ſcribit Athanaſius indecorum fore, ſi illud myſterium non fuiſſet peractum: indecorum, inquam, nôn poſitivè, quaſi Deo repugnans; Deus enim producere non tenetur quidquid perfectiſſimum eſt, cùm nullo indigeat, quemadmodum nec humanus artifex pretioſiſſimam quamque materiam ad operandum aſſumere; ſed ſufficit, ſi ſuſceptum opus juxta artis leges accuratè perficiat. Indecorum itaque foret negativè, hoc eſt minùs decorum, & minus conveniens, ſi Deus alia ratione hominem liberaſſet. Et ita conciliandi ſunt inter ſe alii Patres, qui disertè docent aliis modis genus humanum potuiſſe ſalvari, ut S. Auguſtinus ſupra laudatus, S. Leo ſerm. 2. de Nativitate, S. Cyrillus Alexandrinus lib. de Incarnatione; S. Bernardus epiſt. 1. *Quis neget*, inquit, *Omnipotenti fuiſſe alios & alios modos noſtræ redemptionis?* Et nihilominus aliquando ſcribunt nullum eſſe ſalutis remedium, niſi Chriſtus adveniſſet. Ita S. Auguſtinus ſerm. 14. de Tempore, & ſerm. 8. de verbis Apoſtoli; ſanctus Leo ſerm. 1. de Paſſione; ſanctus Cyrillus Alexandriuus Dialogo de Incarnatione: excipiendum tamen S. Anſelmum cenſent Vaſqueſius & Petavius, exiſtimantes duriora ejus verba, ut cum communi ſententia conciliari poſſint.

R. Se-

R. Secundò, Incarnatio Christi & Satisfactio, ex hypothesi quòd Deus plenè & perfectè sibi satisfieri voluerit, necessariæ fuerunt; nec ulla pura creatura, etiam gratiis ornata, id præstare potuit.

Probatur 1. ex auctoritate tum Scripturæ, tum SS. Patrum. Hebr. 9. & 10. Apostolus multis argumentis demonstrat solo Christi sanguine peccata expiari potuisse: Id ipsum sancti Patres colligunt ex his verbis Psalmi 48. *Frater non redimit, redimet homo; non dabit Deo placationem suam.* In quem locum sic scribit S. Basilius: *Ne igitur fratrem quæras, qui redimat; sed eum, qui naturam tuam superet; neque merum hominem, sed hominem Deum Jesum Christum, qui & solus potest dare propitiationem Deo pro omnibus nobis.* Ita S. Ambrosius expositione in eumdem Psalmum, & lib. 4. in Lucam; & S. Paulinus epistola quarta ad Severum. *Ideo dictum puto,* inquit, *frater non redimit, redimet homo; quia quos frater non redimeret, hoc est Propheta seu Legislator, qui homo tantum erat; hos homo redemit, quia & Deus erat; hujusmodi enim homo solus prævalere potuit adversus sententiam mortis.* Hinc S. Leo serm. 1. de Nativitate ait: *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium: si non esset homo, non afferret exemplum.*

Probatur 2. ratione. Ad perfectam satisfactionem tria requiruntur: 1. ut fiat ex propriis: 2. ex indebitis: 3. ut sit injuriæ æquivalens. Atqui nulla pura creatura, etiam gratiarum donis instructa, talem satisfactionem Deo offerre potest: Ergo.

Major evidens est: namque 1. si quis ex bonis creditoris satisfaceret, nihil ei daret: 2. Si ex bonis aliunde debitis, puta ex locatione, solve-

ſolveret pro mutuo accepto, debitor remaneret. 3. Si cùm deberet centum, quinquaginta dumtaxat exhiberet, non eſſet adæquata ſolutio.

Minor probatur quoad ſingulas ejus partes: 1. Quidquid creatura habet & eſt, Dei eſt. *In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus*, Act. 17. *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*, 2. ad Corinth. 3. *Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & perficere*, Philip. 2. Ergo creatura nihil offerre poteſt, quod non ſit Dei proprium: Ergo & debitum; quia quod ad te pertinet, id tibi debetur.

Nec dicas hominem, utpotè liberum, habere dominium ſuarum actionum, cùm libertas ſit facultas diſponendi de ſuis actionibus. Unde Theologi nonnulli ſupererogationis vocant, ex eo quòd Deo ultra debitum offerantur. Namque & libertas noſtra & uſus ejus Dei ſunt, & in ejus obſequium converti debent. Opera autem ſupererogationis dicuntur ea, quæ ſine peccato omitti poſſent, cùm nulla lege præcipiantur. Sed in hypotheſi, quod fiant, ſicut à Deo exeunt, ſic ad illum dirigi debent, nec ſine Dei injuria quis ſupererogaret pauperibus propter mundanam gloriam. Itaque homo, non Dei reſpectu, ſed creaturarum dumtaxat, dominus eſt tum actionum, quas liberè elicit, tum fundi, quem legitimè poſſidet.

Supereſt probanda tertia minoris pars, nempe creaturam non poſſe ſatisfactionem offerre, quæ Dei injuriæ æquivaleat. Probatur autem efficaciſſime. Ut ſatisfactio ſit plena & adæquata, neceſ-

necesse est, ut tantum honoris personæ læsæ rependatur, quantum per injuriam fuit ablatum. Atqui nulla creatura tantum honoris Deo rependere potest, quantum per peccatum detraxit: Ergo.

Major patet ex sola terminorum explicatione. Enimverò justitia dicitur æquitas seu æqualitas, ex eo quòd æqualitatem servet aut reponat, ubi jus proximi læsum est, minusque habet alter, quàm habere debeat: unde & injustitia dicitur inæqualitas. Cùm autem proximus injusta pati possit vel in rebus ad se pertinentibus, puta in bonis fortunæ & famæ; vel in propria persona, nempe si secum indignè & cum honoris dispendio agatur; duplex quoque distinguitur justitiæ actus; alter dicitur restitutio, qua æquatur res, quæ redditur, cum re ablata, nulla ratione habita personæ, sive quæ damnum intulit, sive quæ damnum passa est; non enim refert Princepsne sit, aut ignobilis, qui centum rapuit, tantundem restituere debet, quia restitutio tota est in rebus æquandis, nec comparat personas cum personis, sed rem cum re. Unde proinde est à quo fiat, an à raptore & injusto detentore; an à parente ejus, aut amico, dummodo reponatur æqualitas, recipiatque proximus totum, quod suum est.

Alter justitiæ actus dicitur satisfactio; qua resarcitur injuria personæ illata, ut si quis vestem alterius detraxerit & laceraverit cùm ejus personæ grandi contumelia, satis non est reddere justum vestis pretium, quod fieri posse diximus per patrem contumeliosi; sed insuper tantundem honoris reddendum est personæ læsæ; quantum dehonestata est. Id autem ab ipsomet con-

tumeliofo præftari debet; cùm enim fuperbè in alium infurrexerit, & injuftè illum dejecerit, fibique quodammodo fubjecerit; juftitia exigit, ut ipfemet reus per fui dejectionem erigat, quem depreffit, tantumque honoris rependat, quantum abftulit. Unde fatisfactio fita non eft in rebus, ficut reftitutio, fed in actionibus, in quibus habenda eft ratio perfonarum, & comparanda perfona nocens cum perfona læfa. Namque injuria crefcit pro dignitate perfonæ læfæ, & vilitate lædentis; quia majoris obfervantiæ & honoris dignus eft princeps, quam perfona inferioris gradus, magifque deprimitur à cive infimæ plebis, quàm à viro æqualis fecum dignitatis: fatisfactio contra decrefcit pro vilitate perfonæ fatisfacientis & dignitate perfonæ læfæ; quia perfona fatisfactionem ingreditur, quatenus per actionem fatisfactoriam dejicitur ad erigendam perfonam, quæ per injuriam fuit depreffa. Qualis autem poteft effe dejectio perfonæ infimi gradus, & qualis honos ex ea in Principem læfum refluit? nullus fanè aut ferè nullus; cùm tamen injuria fit graviffima. Hinc pœna talionis, quæ poteft effe jufta inter perfonas ejufdem dignitatis, erit iniqua, fi reus & innocens fint gradu difpares: v. g. fi Magiftratus alium Magiftratum alapa percuffit, juftitia fervabitur, fi fimiliter repercutiatur: at bajulus, qui fic in Magiftratum exarfiffet, non alapa, fed fufpendio plectendus eft, ut ipfemet Ariftoteles advertit. Ex hac autem elucidatione

Minor, nempe quòd nulla creatura tantum honoris Deo rependere poteft, quantùm peccando detraxit, evidenter fequitur. Namque ex dictis

dictis crescit offensa pro vilitate personæ nocentis, & dignitate personæ injuria affectæ: contra verò proportione eadem decrescit satisfactio, adeò ut injuria sit summa, & satisfactio minima, si persona læsa sit in supremo gradu, & persona satisfaciens in infimo. Atqui est distantia infinita inter majestatem divinam & creaturam qualibet gratia ornatam. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.* Isa. 40 v. 17. Ergo creatura non potest exhibere Deo satisfactionem injuriæ æqualem.

Hæc ratio efficaciter concludit, 1. pro peccato lethali, sive malitia ejus sit intrinsecè infinita in ratione offensæ, juxta communiorem Theologorum sententiam; sive sit intrinsecè finita, & extrinsecè tantùm infinita, ut nonnulli Theologi opinantur. 2. pro peccato veniali, quod non videtur offensa intrinsecè infinita: quia etsi injuria à plebejo Regi terreno irrogata sit finita, cùm inter utrumque non sit distantia nisi finita, nihilominus vilior est reus læsæ majestatis, quàm ut condignè satisfacere possit: Ergo à fortiori.

Nec dicas inde sequi peccatum veniale mereri pœnam infinitam, cùm expiari non possit condigna justi satisfactione. Sicut enim plebejus, qui in regem peccavit, non est infinita pœna puniendus, quamvis pro læsa majestate facere satis non possit; sic nec justus, qui venialiter in Deum peccavit; sed uterque poterit satis pati, & pœna ex gravitate injuriæ erit definienda. Sed de his ex professo in Tractatu de peccatis.

Dices: Tanta est bonitas in actu charitatis, quanta malitia in omissione ejusdem actus præ-

cepti, cùm utrumque se habeat ut forma & privatio: nam vita v. g. æquè bona est, ac mors mala. Atqui pura creatura auxilio gratiæ potest elicere, & offerre Deo actum charitatis: Ergo condignum offerre potest pro peccato.

Distinguo majorem: tanta est bonitas, &c. quanta malitia, &c. si physicè spectentur, hoc est actus charitatis secundùm entitatem & valorem intrinsecum; omissio verò ut mera privatio actus debiti, Concedo: si spectentur moraliter, scilicet actus charitatis secundùm valorem extrinsecum, & à persona derivatum: omissio verò, quatenus est offensa Dei à creatura proficiscens, nego minorem. Concessa minore, distinguo similiter consequens, Ergo creatura condignum potest offerre pro peccato, si comparetur res cum re, ut fit in commutationibus & restitutione, Concedo: si comparetur persona satisfaciens cum persona læsa, habeaturque offensæ ratio, ut debet in satisfactionibus, Nego consequens: namque ex dictis, qui Regi restitueret justum pretium coronæ per injuriam ablatæ, non condignè satisfaceret.

Instabis: Justus absolutè potest alteri de condigno mereri gratiam sanctificantem: Ergo & pro illo satisfacere, cùm gratia sanctificans per se sit peccati expulsiva, & amicitiæ Dei conciliativa.

Transeat antecedens; cùm tamen negari possit & debeat; siquidem peccator indignus est gratia sanctificante, quamdiu offensa Dei expiata non fuerit: solus autem Christus illam expiare potuit. Sed admisso antecedente neganda est consequentia; quia in hypothesi falsa, quòd justus

ſtus gratiam ſanctificantem peccatori mereretur, inde concludi non poſſet ipſum pro peccato ſatisfacere, ſed Deum dumtaxat condonare offenſam, quemadmodum ſi vir præpotens propter egregium aliquod facinus, torquem à Rege pro filio læſæ majeſtatis reo & pœnitente obtineret, non cenſeretur, Regi ſatis feciſſe, ſed benevolentiam Regis & gratiam filio conciliaſſe.

CAPUT XIII.

Utrùm Chriſti ſatisfactio offenſæ Dei fuerit æquivalens?

R. Satisfactio Chriſti non ſolùm fuit ſufficiens, ſed & ſuperabundans.

Probatur 1. ex Scriptura. Hebr. 10. v. 14. *Una . . . . . oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*, Rom. 5. v. 20. *Ubi autem abundavit delictum, ſuperabundavit gratia.*

Probatur 2. ex Patribus: ex S. Cyrillo Jeroſolymitano Catech. 3. *Non tantum nos peccavimus, quantum ille juſtè egit.* Ex S. Chryſoſt. hom. 10. in ep. ad Rom. *Multò plura his, quæ debebamus, rependit Chriſtus; atque adeo tantò plura, quantò mare immenſum ad puſillam aquæ guttam collatum eſſe poſſit.* Ex S. Anſelmo libr. de conceptu virginali c. 22. *Quoniam nullus poteſt reddere* (Deo) *quantùm debet, ſolus Chriſtus reddidit pro omnibus, qui ſalvantur, pluſquam debent.* Ita S. Thomas q. 48. art. 2. & omnes Theologi.

Probatur 3. ratione. Chriſtus in ſatisfactionem ſeipſum Patri obtulit, Phil. 2. *Cùm in forma*

Dei esset . . . semetipsum exinanivit . . . & . . . humiliavit, factus obediens usque ad mortem: Atqui satisfactio Christi pro offensis nostris se offerentis & humiliantis usque ad mortem, est sufficiens & superabundans: Ergo.

Dices 1. Non potest dari infinito majus: atqui peccatum est offensa infinita: Ergo non potest dari satisfactio Dei offensa major.

Distinguo majorem. Non potest dari infinito majus in eodem genere infiniti; v. g. linea altera infinita major, calor intensior calore infinito, Concedo: in alio genere infiniti, Nego majorem: nam superficies infinita esset major linea infinita, infinitè enim extenderetur in longum & latum, cùm linea in longum dumtaxat protenderetur. Item sapientia infinita esset quid majus & perfectius calore infinito. Porrò persona divina est quid substantialiter infinitum in omni genere perfectionis, cùm offensa Dei sit tantùm derivativè infinita, scilicet à dignitate Dei infinita, & à vilitate creaturæ, ex quibus proficiscitur.

Dices 2. Christus satisfecit per actiones ab humana natura elicitas. Atqui actiones illæ finitæ sunt; cùm sint aliquid creatum: Ergo.

Respondeo 1. distinguendo majorem: Per actiones humanas simul & per propriam personam Concedo: per actiones humanas dumtaxat & nudè spectatas, Nego majorem; nam seipsum obtulit, humiliavit & exinanivit.

Respondeo 2. distinguendo minorem. Actiones humanæ Christi sunt aliquid finitum, si secundùm entitatem & valorem internum, vel etiam à gratia sanctificante derivatum spectantur, Concedo:

cedo: si secundùm valorem extrinsecum, & persona Verbi derivatum æstimentur, Nego minorem. Equidem actiones Christi secundùm entitatem sunt bonitatis & valoris finiti, cùm sint quid creatum. Hauriunt etiam aliquem valorem extrinsecum à gratia sanctificante, quemamodum actus fidei aut alterius virtutis; licet sit ejusdem speciei in justo & peccatore, parisque bonitatis & valoris intrinseci; tamen pluris apud Deum æstimatur in justo, quàm in peccatore, quia ex gratia sanctificante, quæ justo inest, derivatur aliquis valor extrinsecus in actiones supernaturaliter bonas. Sed cùm gratia sanctificans quantumcumque perfecta in Christo finita sit, non potest ex ea nisi valor finitus emanare. At persona Christi infinita est in omni genere perfectionis: Ergo ex ea derivatur valor infinitus in actiones à natura humana elicitas, cùm ipsius sint, dicanturque theandricæ, hoc est divinæ simul & humanæ. Unde neganda est consequentia; Christus enim satisfecit per aliquid infinitum, tum quia seipsum obtulit, tum quia actiones liberæ, per quas seipsum obtulit, infiniti sunt valoris ab ejus persona derivati.

Instabis: Valor ille derivatus est quid creatum, Ergo & finitum.

Nego antecedens: neque enim est creatus, neque increatus; quia non est quid physicum, sed morale, necessariò resultans ex persona, cujus sunt actiones.

Dices 3. persona divina nec demitti, nec subjici potest: Ergo satisfactionem non est ingressa.

Distinguo antecedens: demitti non potest ratione naturæ divinæ, Concedo: ratione naturæ

humanæ aſſumptæ, Nego antecedens; actiones enim ideo dicuntur ſuppoſitorum, quia perſona ipſa per ſuam naturam, potentiaſque naturales agit & patitur. Hinc Filius Dei (Phil. 2.) humiliavit ſemetipſum, factus eſt obediens, mortuus eſt & crucifixus, ſcilicet ratione naturæ aſſumptæ.

Dices 4. Sponſor non ſufficienter ſolvit, niſi debitorem ita debito exoneret, ut creditor nihil ab eo repetendum habeat: Atqui Chriſtus non ita exemit homines; namque 1. obnoxii ſunt morti, & aliis hujus vitæ miſeriis, quæ ſunt pœna peccati. 2 Qui ſunt Chriſti, carnem ſuam pœnitentiæ exercitiis crucifigere debent, Gal. 5. Hinc ipſe Dominus & Magiſter crucem ſequentibus ſe impoſuit, Luc. 9. v. 23. *Si quis vult venire poſt me . . . tollat crucem ſuam quotidie.* Qui huic debito in præſenti vita non ſatisfecerint, in futura punientur, ſive in inferno, ſive in purgatorio. Ergo Chriſtus, inquit Socinianus, pro nobis nullatenus ſatisfecit, nedum plenè; ſed ex 1. Petri cap. 2. *Pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.* Calviniſtæ contra, ut confiteantur perfectam Chriſti ſatisfactionem, concludunt ableganda opera ſatisfactoria, utpote ſatisfactioni Chriſti detrahentia.

Diſtinguo majorem. Si debitum ſit reale, & ſolutio fiat per modum reſtitutionis, in qua comparatur res cum re, pretium cum damno illato, nulla ratione habita perſonarum, Concedo: ſi debitum ſit perſonale, & ſolutio fiat per modum ſatisfactionis, Nego majorem. Itaque in reſtitutione debiti realis ſine culpa debitoris contracti, v. g. in ſolutione cenſus annui, ſi ſpon-

ſponſor totum ſolvat, etiam invito debitore, creditor nihil habet repetendum; quia, ut jam diximus, juſtitia id unum exigit, ut in rebus ponatur æqualitas. Sed in ſatisfactione, quæ tendit ad reconciliandum reum cum perſona læſa, duo requiruntur: primum, ut fiat adæquata injuriæ compenſatio, tantùmque honoris perſonæ læſæ rependatur, quantùm per injuriam fuit depreſſa, & illud ſponſor per ſe solùm præſtare poteſt. Secundum, ut reus fruatur beneficio compenſationis, reconcilietur perſonæ læſæ, redeatque in ejus amicitiam; quod fieri nequit, niſi reus cum ſponſore concordet, crimen retractet, de eo doleat, ſpemque creditori injiciat, fore, ut illum deinceps honorificè obſervet. Alioquin ſi reus à ſponſore diſſentiat, perſonam læſam negligat, nec facti eum pœniteat, quantacunque fuerit abundans & ſuperabundans ſponſoris ſatisfactio, nullum ex ea fructum percipiet. Et ita corruit Socinianorum & Calviniſtarum objectio. Licèt enim Chriſtus ſponſor noſter ſolverit extra debitum, nihilque addi poſſit ſatisfactionis, quam pro nobis obtulit infinitam, verè tamen ſcripſit Apoſtolus Col. 1. *Adimpleo ea, quæ deſunt, paſſionum Chriſti*, deerat enim, & etiamnum in plurimis deeſt effectus tam plenæ ſatisfactionis, nempe reconciliatio hominum & ſanctificatio, cujus miniſter erat Apoſtolus, & ad quam requiritur, ut homines per pœnitentiam ad Deum revertantur, hoc ſentiant in ſe quod in Chriſto Jeſu, Philipp. 2. compatiantur ut & glorificentur, Rom. 8. abſurdum enim eſt & nimis proſum reum in deliciis vivere, ſponſore ejus gratia uſque ad contumelioſam mortem exinanito.

nito. *Prædestinavit* (nos) *conformes fieri imaginis Filii sui*, ait Apostolus Rom. 8. Et Discipulus, quem diligebat Jesus, 1. epist cap. 2. *qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.* Propterea mors & aliæ hujus vitæ miseriæ, quæ primi hominis peccatum secutæ sunt, manent in renatis, non ut reatus pœnæ, qui per baptismum deletus est, sed ut pœnitentiæ & virtutis exercitium. Hanc crucem nobis impositam sponsor non exemplo suo duntaxat, sed & gratia sua interiore inunxit ut eam leviùs & alacriùs feramus. Quin & hunc patiendi affectum membris suis inspirat caput nostrum effectus, ut per quandam idiomatum communicationem ipse in nobis patiatur (quemadmodum ait Actor. 9. *Saule, Saule, quid me persequeris?* caput namque hìc pro membris conculcatis loquitur, ex S. Augustino) totumque corpus, quod est Ecclesia, tanquam hostiam sanctam, & pœnitentiæ afflictationibus mactatam Deo offerat, ut sit integrum holocaustum; atque eo sensu Apostolus dicere etiam potuit, se adimplere ea, quæ deerant passionum Christi, quatenus singula ejus membra cum ipso & per ipsum pati debent.

Neque propterea credimus nos addere quidquam satisfactioni Christi, quemadmodum Novatores impiè calumniantur; quin imò ejus meritum & efficaciam in his operari agnoscimus; tanta enim fuit, ut non solùm debita nostra expunxerit; sed meruerit insuper, ut Deus quasi nostri indigus aversos præveniret, suavitate sua deliniret, & ad omne opus bonum aptaret in laudem gloriæ gratiæ suæ, ut ait Apostolus Ephes

Ephef. 1. Porrò fi æterna damnatio fine injuriâ fatisfactionis Chrifti manet eos, qui contra Deum tam mifericorditer exhortantem obduruerint, quidni & temporalis pœna purgatorii alios, qui ex toto corde non acquieverint.

CAPUT XIV.

Utrùm Satisfactio Chrifti fuerit ex juftitia?

Theologi circa hanc quæftionem, quæ ad fidem non pertinet, variè opinantur. Alii negant fuiffe ex juftitia; quia, inquiunt, non eft juftitia fui ipfius ad feipfum, nec filii ad patrem, nec viciffim patris ad filium, cum pater & filius quafi una perfona habeantur: juftitia enim neceffariò intercedit inter perfonas diftinctas, quibus competant jura diftincta. Atqui fatisfactio Chrifti non eft ad alterum, fed ad feipfum; fatisfecit enim Deo, qui, cùm fit unus in tribus perfonis fubfiftens, fibi ipfi fatisfecit: eft quidem perfona à Patre & Spiritu Sancto diftincta; fed præterquam quod perfona Filii non habet jus fpeciale & diftinctum, non minùs læfa eft peccatis hominum, quàm perfona Patris & Spiritus Sancti: Ergo quomodolibet fpectetur Chriftus, fibi ipfi fatisfecit. Alii cenfent fatisfactionem Chrifti ex juftitia quidem profluxiffe, fed minùs accurata. Alii denique utrumque affirmant, docentque fatisfactionem Chrifti fuiffe ex juftitia, eaque accurata; cum quibus ad propofitam quæftionem

Refpondeo primò: Satisfactio Chrifti fuit ex juftitia. Probatur 1. ex Scriptura, Rom. 3. v. 25.

quem proposuit (Christum) *propitiationem Deus .. ad ostensionem justitiæ suæ.* 2. ex Patribus : ex S. August lib. 3. de libero arbitrio cap. 10. Christus diabolum subjugavit, non violento dominatu, *sed lege justitiæ.* Ex S. Leone, *ad dominationem diaboli destruendam magis usus est* (Deus) *justitia rationis, quàm potentia virtutis.* 3. ratione; quia solius est justitiæ jus violatum resarcire ad æqualitatem. Atqui Christus satisfactione sua id præstitit: ergo.

Respondeo secundò : satisfactio Christi fuit juxta strictos justitiæ apices. Probatur, actus justitiæ strictè sumptæ debet esse 1. ad alterum; 2. ex propriis bonis ; 3. ex aliàs indebitis ; 4. æquivalens offensæ. Atqui hæ quatuor conditiones in satisfactione Christi concurrunt : ergo.

Minor probatur quoad tres priores partes ; nam quartam cap. præcedenti demonstravimus.

Primò, satisfactio Christi fuit ad alterum ; quia ibi est vera alteritas ad rationem justitiæ requisita, ubi persona libera, licèt realiter una, virtualiter tamen est duplex. Atqui in Christo, licèt non sit realiter alter, & alter, ut fingebat Nestorius, sed una realiter persona libera, tamen & virtualiter duplex : ergo.

Major explicatur duplici exemplo. 1. Sint duo rami diversæ speciei unico trunco inserti, erit unica realiter arbor, & duplex virtualiter ; quia duo illi rami præstabunt, quod duæ arbores realiter distinctæ. 2. Supponamus duas naturas creatas liberas substantialiter uniri : ex illa unione exurget una realiter persona, ut capite primo docuimus, quæ erit virtualiter duplex, & capax jurium

jurium & dominiorum distinctorum propter naturas liberas, ex quibus componitur; adeò ut, si una alteram deliberatè lædat, contra justitiam peccet, & damnum illatum ex eadem virtute resarcire teneatur. Namque ad exercendam justitiam eatenus requiritur alteritas, quatenus necesse est æquare jus unius cum altero: unde si sit locus duplici juri, erit & æqualitati, in qua consistit justitia. Porrò in nostra hypothesi quælibet natura jus habet, ut ab altera servetur indemnis, & si læsa fuerit, injuria reparetur.

Cùm ergo in Christo, qui est unica realiter persona, sint duæ naturæ liberæ, fundamentum quoque debet agnosci duplicis juris & dominii: libertas enim est facultas disponendi de suis actibus.

Confirmatur. Hæc virtualis personæ distinctio sufficit, ut Christus quatenus homo verè obediens fuerit non solùm Patri, sed & sibi ipsi & Spiritui Sancto, ab iis præceptum acceperit: Ergo ut & sibi, quatenus Deus est, satisfecerit.

Secundò, satisfactio Christi fuit ex propriis; quia satisfecit seipsum offerendo: nihil autem tam nostrum est, quàm nos ipsi, si non simus sub dominio alterius.

Tertiò, fuit ex indebitis; quia persona Christi, utpotè divina & independens, immunis est ab omni debito.

Dices 1. Minor est distinctio inter Christum hominem & Deum, quàm inter patrem & filium, inter creaturam & Deum. Atqui non satis distinguuntur pater & filius, Deus & creatura, ut inter eos actus justitiæ exerceri possit: Ergo.

Nego

Nego minorem : namque pater verè eſt injuſtus, ſi bona filii propria dilapidet, & ex juſtitia reſtituere tenetur : ſimiliter & filius ſi bona paterna ſurripiat. Deus quoque ſub dominio ſuo quidpiam ita retinere poſſet, ut homo ſine injuſtitia manus in illud non injiceret. Sed de his plura in tractatu de juſtitia & jure tom. 4.

Dices 1. Tam humana Chriſti voluntas, quàm ea, de quibus ipſa diſponit, ſunt ſub Dei dominio. Atqui Chriſtus non ſatisfecit, niſi per ea, de quibus humana voluntas diſponebat; nam ſi aſſumpſiſſet naturam ratione deſtitutam, nec mereri nec ſatisfacere potuiſſet: Ergo non ſatisfecit ex propriis.

Reſpondeo voluntatem propriè non diſponere, ſed ipſam perſonam per voluntatem rationalem, tanquam per id, quo: perſona autem Chriſti ſub nullius eſt dominio : nec pretium, quod obtulit in ſatisfactionem, ſunt actiones humanæ ſecundùm entitatem & valorem internum ſpectatæ, ut diximus; ſed ipſe valor perſonalis, qui eſt proprius Verbi.

Inſtabis 1. Ex Symbolo vulgò ſancti Athanaſii, Dominus Pater, Dominus Filius, & Dominus Spiritus Sanctus ; & tamen non tres Domini, ſed unus eſt Dominus : Ergo Filius non habet quid proprium, à quo Dominus dici poſſit excludundo Patrem & Spiritum Sanctum.

Diſtinguo antecedens : unus Dominus, ſi abſolutè ſpectentur Pater & Filius & Spiritus Sanctus, Concedo ; ut ſic enim tres perſonæ dicuntur unus Dominus & unus Omnipotens per

per ordinem ad creaturas, quatenus ſubjacent omnipotentiæ divinæ, quæ eſt tribus perſonis communis; Unus Dominus, ſi relativè ſpectentur, & ſecundùm proprietates perſonales, Nego antecedens: illæ enim proprietates non ſunt communes tribus perſonis. Equidem in ſanctiſſima Trinitate non conſtituunt tria dominia, cùm non operentur niſi per voluntatem divinam tribus perſonis communem: ſed in Chriſto perſona Filii per voluntatem humanam, quæ ipſius eſt, de ſeipſa diſponit.

Inſtabis 2. Chriſtus ex dictis eſt aliquod compoſitum à Deo pendens, tum in fieri, tum in conſervari. Ergo totus Chriſtus eſt ſub Dei dominio.

Diſtinguo conſequens: eſt ſub Dei dominio præſuppoſitivè & indirectè, Concedo: formaliter & directè, ſubdiſtinguo: ratione naturæ humanæ & unionis, Concedo: ratione perſonalitatis, Nego conſeq. Itaque meritum Chriſti præſupponit quidem unionem hypoſtaticam, quæ à tota Trinitate eſt, & conſervatur, quemadmodum dignitas, quam puella nubendo Regi conſequitur, præſupponit matrimonii Sacramentum per Sacerdotem confectum. Sed ſicut illa dignitas eſt Reginæ propria, non verò Sacerdotis: ſic meritum Chriſti eſt ejus perſonæ proprium.

Dices 3. Chriſti ſatisfactio fuit Deo debita titulo obedientiæ, religionis, & charitatis: Ergo Chriſtus non ſatisfecit ex indebitis.

Probatur antecedens 1. Chriſtus ex dictis præceptum à Patre accepit redimendi genus humanum. 2. ſicut Deus infinitum cultum meretur,

ſic

ſic Chriſtus, quantùm potuit, Deum colere & diligere debuit: Ergo honor, quem pro injuria Dei reparanda exhibuit, erat Deo debitus titulo obedientiæ, religionis, & charitatis.

Ad hanc graviſſimam difficultatem alii aliter reſpondent. Suarezius reſpondet, ſolutionem eſſe ex juſtitia ſtrictè ſumpta: etiamſi aliunde ſit debita ex alio quàm juſtitiæ titulo: v. g. ſuperior præcipit inferiori, ut mutuum ante terminum ſolvat mutuanti indigenti: hæc ſolutio debita eſt ex præcepto obedientiæ, gratitudinis, & charitatis, & nihilominus eſt verus juſtitiæ actus; quia debitum aliarum virtutum non impedit, quominus reponatur æqualitas: impediret autem, ſi aliud juſtitiæ debitum occurreret, puta ex titulo emptionis & depoſiti; & mutuatarius redderet duntaxat pecuniam, quam mutuo acceperat; mutuans enim minùs acciperet, quàm ipſi deberetur. Nonnulli Thomiſtæ obſervant perſonam Verbi eſſe infinitam in omni genere perfectionis: unde concludunt Verbum incarnatum, cùm ſit multipliciter infinitum, potuiſſe pro nobis ſatisfacere ex indebitis; quia quod in eo infinitum eſt, non fuit exhauſtum aut abſortum per exhibitionem honoris infiniti ex motivo religionis. Alii meliùs reſpondent actiones Chriſti & paſſiones ſecundùm entitatem ſpectatas eſſe quidem debitas titulo obedientiæ, religionis & charitatis: non verò ejus perſonam, quæ, cùm ſit divina, nulli debito poteſt eſſe obnoxia: hanc autem pro nobis obtulit: Ergo ex bonis propriis & indebitis pro peccatis noſtris ſatisfecit.

CA-

CAPUT XV.

Utrùm Christus pro omnibus & singulis hominibus sit mortuus?

Quæstio non est utrùm mors Christi Domini fuerit sufficiens ad redimendos omnes & singulos homines; cùm enim ex dictis satisfactio fuerit superabundans, nihil dubii superesse potest, quin fuerit sufficiens non solùm ad singulos homines, sed & ad omnes dæmones liberandos. Sed difficultas est, an morte sua voluerit omnes & singulos homines redimere, an aliquos dumtaxat, nulla aliorum sicut nec dæmonum ratione habita? Hæc observatio imprimis necessaria est propter cavillationes & subterfugia quorumdam, qui ore aperto negare non audent Christum mortuum esse pro omnibus & singulis hominibus, sed dicunt mortuum esse sufficienter, ita ut adverbium *sufficienter*, cadat non in Christi voluntatem, sed in mortem, quæ cùm sit meriti infiniti, sufficiens est non solùm pro omnibus & singulis hominibus, sed & pro dæmonibus; atque hac sua ambigua responsione circumveniunt incautos. Sed ne supersit quidquam ambigui

Observandum, in illa Christi voluntate duo intelligenda, nempe & pretium ex animo solutum pro singulis redimendis, & præparationem mediorum, saltem eorum, sine quibus nullatenus possent frui redemptionis beneficio. Siquidem Princeps, qui pactam cum hoste pecuniam ad redimendos quotquot ex subditis detinet captivos, integram numeravit, non censetur propterea velle singulos liberare, si imbellem unum

expunxit è numero eorum, quos virtute solutionis expletæ misit repetendos.

Observandum præterea hìc duplicem in Christo distinguendam voluntatem, alteram absolutam, alteram conditionatam: quemadmodum ubi de decretis divinis tractatu de Attributis, dicimus Deum velle omnes homines salvos fieri, alios voluntate antecedente, quæ propter defectum caussarum secundarum caret effectu; aliòs, nimirum prædestinatos, voluntate absoluta & consequente, quæ semper impletur illibata hominum libertate. Enimverò perfecta fuit Christi cum Patre consensio, *quæ placita sunt ei, facio semper*, ait Joan. 8. v. 29. & rationem affert cap. 6. *quia*, inquit, *descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Ergo Christus, qua scivit voluntate Deum velle omnes homines salvos fieri, eadem voluit offerre meritum sanguinis sui pro omnium salute, ac proinde quæstio proposita hoc uno definitur syllogismo: Christus pro illorum salute mortuus est, quos Deus vult salvos fieri per meritum mortis ejus. Atqui Deus vult omnes & singulos homines salvos fieri, saltem voluntate antecedente, per meritum mortis Christi: Ergo Christus pro omnium & singulorum salute revera mortuus est.

Verùm, quominus nostra hìc sistat disputatio, obstant varii & oppositi errores, quibus generalis alia in Deo & in Christo voluntas humanæ salutis in alienos sensus detorquetur, quosque ad plenam propositæ quæstionis elucidationem, refellere necesse est.

§. I.

§. I.

Refelluntur errores.

Primò itaque Semipelagiani, qui & Massilienses, ex eo quòd circa Massiliam in Galliis consisterent, statuerunt Deum sic velle homines salvos fieri, & propitiationem in sacramento sanguinis Christi singulis proposuisse, ut non præveniat, sed expectet eorum voluntates, exaudiat rogantes adjuvetque conantes. Fatebantur quidem humanas voluntates à Deo præveniri eo ferè modo, quo pater præparat filii voluntatem suis consiliis, monitis & exhortationibus: admittebant enim Evangelii prædicationem præire debere, nec prorsus rejiciebant divinas suasiones etiam interiores, sed negabant Deum tribuere ipsum velle, seu credulitatis affectum & voluntatis conatum, vel ad opus perficiendum, vel saltem ad fidem concipiendam, idque duabus de causis. Prima, quia Catholicorum doctrina, quam tuebatur S. Augustinus, ipsis videbatur tollere diligentiam & industriam, fovere inertiam, cùm obvia cuivis protervo esset contra objurgationes excusatio, nimirum se à Deo non accepisse obediendi voluntatem. Secunda, quia esset in Deo vitiosa personarum acceptio, si ex duobus, qui sunt meritis aut demeritis pares, unum assumeret, alterum derelinqueret; cùm contra consentaneum sit divinæ ejus Sapientiæ & bonitati, si deprecantem exaudiat, conantem & quod in se est facientem gratia sua adjuvet, negligentem verò spernat.

Ut autem hanc fuisse Semipelagianorum mentem demonstretur, adversùs Jansenium Ipren-

ſem & ejus patronos, qui (ut negarunt ullam eſſe Chriſti veram gratiam, cui aliquando reſiſtatur; atque adeo Chriſtum eſſe mortuum pro eis, qui fidem non ſuſcipiunt vel qui in ſuſcepta fide non perſeverant;) contendebant Semipelagianos admiſiſſe neceſſitatem gratiæ prævenientis, qualis erat in ſtatu innocentiæ, hoc eſt ſufficientis; operæ pretium eſt Semipelagianos in tres claſſes diſtribuere.

In prima claſſe occurrunt, qui ad bene operandum, cum Juliano, gratiæ neceſſitatem adversùs Pelagium aſſerebant; ſed eam negabant ad velle credere, & ad velle bene agere, ſeu ad credulitatis & boni operis affectum. *In tantum à Pelagianis ſemitis non declinant,* inquit S Proſper epiſtola ad S. Auguſtinum, in qua deſcribit Semipelagianorum errores, *ut cùm ad confitendam eam Chriſti gratiam, quæ omnia præveniat merita humana, cogantur, ne ſi meritis reddatur, fruſtra gratia nominetur, ad conditionem* (id eſt naturalem conſtitutionem) *hanc velint uniuſcuiſque hominis pertinere, in qua cùm nihil priùs merentem, quia nec exiſtentem liberi arbitrii & rationalem gratia Creatoris inſtituat, ut per diſcretionem boni ac mali, & ad cognitionem Dei, & ad obedientiam mandatorum ejus poſſit ſuam dirigere voluntatem, atque ad hanc gratiam, qua in Chriſto renaſcimur, pervenire, per naturalem ſcilicet facultatem, petendo, quærendo, pulſando: ut ideo accipiat, ideo inveniat, ideo introeat, quia bono naturæ bene uſus, ad iſtam ſalvantem gratiam initalis* (id eſt naturalis) *gratiæ ope meruerit pervenire.* Eadem refert Hilarius epiſtola ad eundem Auguſtinum. *Cæterum,* inquit, *ad nullum opus vel incipiendum, nedum perficiendum, quenquam ſibi ſufficere poſſe conſentiunt . . . . . unde*

con-

consequens putant, exhibendam ab eo fidem, cujus naturæ id voluntate conditoris concessum est; & nullam ita depravatam vel extinctam putant, ut non debeat vel possit velle sanari, propter quod vel sanetur quis à sua, vel si noluerit, cum sua ægritudine puniatur. Objicientibus autem Catholicis gratiam non fore gratiam, cùm merito præcedentis voluntatis retribueretur, respondebant ex Hilario ibidem; *nec negari gratiam, si præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantum medicum quærat, non autem quidquam ipsa jam valeat.* S. Augustinus respondens Prospero & Hilario, libro de prædestinatione Sanctorum, sic scribit, & confutat hunc errorem cap. 1. *Prævenerunt etiam, ut præveniri voluntates hominum* (non ad credendum, sed ad bene operandum) *Dei gratia fateantur, atque ad nullum opus bonum vel incipiendum, vel perficiendum sibi quenquam sufficere posse.*

In secunda classe numerantur, qui & bonum opus, & ipsum operis affectum ac orationem gratiæ tribuebant; sed initium fidei, & credulitatis affectum naturæ viribus exurgere, causamque esse, cur Deus aliquos, rejectis negligentibus, ad Christum, ac demum ad æternæ salutis portum deducat. *Sed nunc eis respondendum esse video,* inquit S. Augustinus lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 2. *qui divina testimonia ad hoc dicunt valere, ut noverimus ex nobis quidem nos habere ipsam fidem, sed incrementum ejus esse ex Deo; tanquam fides non ab ipso donetur nobis, sed ab ipso tantùm augeatur in nobis, eo merito, quo cœpit à nobis. Non ergo receditur ab ea sententia, quam Pelagius ipse in Episcopali judicio Palæstinæ damnare compulsus est, gratiam Dei secundùm merita nostra dari.* Porrò Pelagius

in iſtis meritis præcedentibus nullam gratiam niſi naturalis conditionis agnoſcebat; nam ſi agnoviſſet, ab Eccleſia non fuiſſet excïſus, ut expreſſis verbis teſtatur ſanctus Auguſtinus libro de gratia Chriſti cap. 47. *Si ergo conſenſerit nobis non ſolam poſſibilitatem in homine, ſed ipſam quoque voluntatem, & actionem adjuvari divinitus, & ſic adjuvari, ut ſine illo adjutorio nihil bene velimus & agamus, eamque eſſe gratiam Dei per ipſum Chriſtum Dominum noſtrum, nihil de adjutorio gratiæ inter nos, ut arbitror, controverſia relinquetur.*

Tertiam claſſem conſtituit Caſſianus vir magni nominis, & quondam S. Joannis Chryſoſtomi auditor. Hic enim collationum collatione decima tertia ſcripſit, gratiam initium fidei aliquando præcedere, aliquando verò ſubſequi; ac proinde negavit gratiam eſſe neceſſariam ad concipiendum credulitatis affectum, unde S. Proſper ſic eum inſectatur cap. 4. libri, quem contra ipſum ſcripſit ſub nomine Collatoris: *Tantam circa univerſos homines admittit Collator bonitatem eſſe Creatoris, ut alii ab eo, quia ſponte veniunt, ſuſcipiantur laudati; alii, quia reſiſtunt, attrahantur inviti, atque adeò volentium ſuſceptor, nolentium verò ſalvator ſit. Et cùm pars Eccleſiæ ex gratia, pars autem ex libero juſtificetur arbitrio, glorioſiores ſint quos natura provexerit, quàm quos gratia liberaverit.* Nonnulli tamen exiſtimant hunc errorem non Caſſiano, ſed Abbati Cheremoni eſſe aſcribendum; cujus placita Caſſianus ſimpliciter refert, ſicut & Paphnutii collat. tertia, in qua ille Abbas neceſſitatem gratiæ prævenientis aſſerit; quod indicium eſſe poteſt Caſſianum non ſuam, ſed aliorum promere ſententiam, ut in præfatione ejuſdem libri ipſe

teſta-

teſtatur. Vix tamen excuſandus eſt, quod Lectorem non moneat, ubi cavendus eſt error, & venenum indiſcriminatim cum alimentis ſanis ſubminiſtret. Utrùm verò Gennadius erga S. Auguſtinum & ejus diſcipulos minùs propenſus inter Semipelagianos numerandus ſit, non poteſt certo colligi ex opere de dogmatibus Eccleſiaſticis; tum quia non omninò certum eſt, cujus ſit opus illud; tum quia nunc habetur interpolatum & minimè ſanum; in eo quippe leguntur canones Concilii Arauſicani ſecundi, quod poſt mortem Gennadii celebratum eſt, & caput, quod Adrianus laudat numero quadrageſimo in epiſtola ad Carolum Magnum, nunc ſeptuageſimus tertius exiſtit.

Omnes ergo Semipelagiani negarunt neceſſitatem gratiæ ſaltem ad initium fidei; docueruntque Deum ita velle omnes homines ſalvos fieri, & propitiationem in Sacramento Sanguinis Chriſti ſic propoſuiſſe, ut humanas voluntates Evangelii prædicatione vocatas expectet, paratus ſuſcipere venientes & adjuvare conantes.

Refellitur hic error. 1. ex Scriptura Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* Philip. 2. *Deus eſt enim qui operatur in nobis & velle & perficere.* Joan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* 2. Cor. 3. *Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* 2. Ex Traditione Eccleſiæ, quæ hanc hæreſim, ex quo apparuit, infectari non deſtitit, donec fuerit extincta. Prodiit autem occaſione libri, quem ſanctus Auguſtinus ſcripſit de correptione & gratia, in quo hæc & ſimilia: *Subventum eſt infirmitati*

voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, ita offenderunt animos Massilienſium, qui alioquin erant viri pietate & eruditione celebres & commendati, ut, cùm prius meliora ſentirent ex epiſtola S. Proſperi, novum errorem cuderint; novum, inquam, fateri enim coacti ſunt ſe nihil in antiquis inveniſſe, quod poſteriori ſuæ opinioni faveret ex eadem epiſtola. Nihil ergo ex pulvere ſubtiliſſimi erroris Semipelagianorum adhæſit antiquioribus Patribus, ſive Græcis, ſive Latinis, ut caluminatur Janſenius libro de hæreſi Pelagiana cap. 4. Hunc errorem in Maſſilienſibus natum ſtatim oppugnavit ſanctus Auguſtinus libris de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ; & illo defuncto Cœleſtinus ſummus Pontifex epiſtola ad Epiſcopos Galliæ; S. Proſper ſub S. Leone; Hormiſdas Papa Epiſtola ad Epiſcopos Africæ, in qua commendat laudatos libros de prædeſtinatione & dono perſeverantiæ; Sanctus Fulgentius, Concilium ſecundum Arauſicanum ſub Felice IV. anno 529. (cujus canones univerſalis Eccleſia adoptavit) Canon. 6. damnat eos, qui à ſemitis Pelagii vix recedebant. *Si quis*, ait, *ſine gratia Dei credentibus, volentibus, deſiderantibus, petentibus, nobis miſericordiam dicit conferri divinitus . . . & humilitati & obedientiæ humanæ ſubjungit gratiæ adjutorium, reſiſtit Apoſtolo.* Can. 5. confodit ſententiam eorum, qui plurimùm à Pelagio diſtabant: *Si quis ſicut augmentum ita etiam initium fidei, ipſumque credulitatis affectum, non per gratiæ donum, ſed nobis naturaliter ineſſe dicit, Apoſtolicis dogmatibus adverſarius reperitur.* Et Can. 8. revincit Caſſianum his verbis; *Si quis alios miſericordia, alios*

alios verò per liberum arbitrium ad gratiam posse venire contendit, à recta fide probatur alienus .... quod ipse Dominus probat; qui non aliquos, sed neminem ad se venire posse testatur. Tandem Concilium Tridentinum sess. 6. can. 3. sic definit: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.*

Secundò extinctum Semipelagianorum errorem nostris temporibus nonnulli recentiores suscitarunt, mutatis duntaxat quibusdam vocibus; docent enim facienti quod in se est viribus naturæ Deum obligari dare gratiam, non propter meritum illorum operum; sed ex pacto inter Christum fidejussorem nostrum, & Patrem inito.

Refellitur hic error iisdem momentis, quibus præcedens, cùm sit planè idem, sicut declaravit Clerus Gallicanus anno 1700. hac sua censura: *Hæ duæ propositiones*, inquit, *qua parte caussam discernendi inter justos & non justos in opera merè naturalia referunt, Semipelagianismum instaurant mutatis tantùm vocibus. Pactum autem; quod inter Deum & Christum asseritur, commentum est, temerarium, erroneum, nec solùm tacente, sed etiam adversante Scriptura & Sanctorum Patrum Traditione prolatum.*

Tertiò, Christum Dominum Passionis suæ meritum obtulisse non solùm ut à peccatoribus amoveret æternam, quam meruerunt pœnam, sed ut etiam liberaret quotquot eidem erant actu traditi, docuere Origenes & antiquiores Hæretici, de quibus S. Augustinus, lib. de hæresibus hæresi 79. Gregorius Magnus homilia 22. in Evangelia, & Beda in primam Petri epistolam. Ad

eum errorem accessit Auctor Commentariorum in epistolas sancti Pauli, ad caput quintum epistolæ ad Romanos, inter opera S. Ambrosii. Idipsum senserunt de quibusdam, qui inter Paganos ad rationis normam mores exigere studuerunt, S. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, & S. Joannes Damascenus lib. de defunctis.

Refellitur ille error, 1. ex Scriptura, quæ sæpius definit peccatorum supplicium esse æternum, ut Matth. 25. nec eis post mortem esse sperandi locum, Eccl. 11. *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* 2. Ex Traditione Ecclesiæ, quæ sententiam hic à nobis impugnatam constanter respuit ut manifestam hæresim, testibus sanctis Augustino, Gregorio Magno, & Beda, mox laudatis; quibus adde S. Irenæum lib. 4. cap. 39. Sanct. Ambrosium in Psal. 118. Theodor. hæresi 69. & Ecclesiam Gallicanam nono sæculo, adeò ut Hincmarus Episcopus Remensis, cum in Concilio Valentino hujus erroris insimularetur, illum detestari in libro de prædestinatione cap. 27. coactus fuerit. *Non ita scripsimus* - inquit, *contra illud propheticum : Ero mors tua, o mors! ero morsus tuus, inferne.* Additque se ab hac hæresi abhorrere, quam beatus Augustinus, Gregorius, & Beda commemorarunt.

Objici potest illud 1. Petri c. 3. ubi de Christo ad inferos descendente sic loquitur Apostolus: *His qui in carcere erant Spiritibus veniens prædicavit qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca.* Unde S. Gregorius lib. 12. Moral. cap. 8. expendens illud Oseæ cap. 13. *Ero mors tua, o mors! morsus*

morſus tuus ero, inferne, ſic ſcribit: *Quod occidimus, agimus, ut penitus non ſit; Ex eo autem quod mordemus, partem abſtrahimus, partemque relinquimus. Quia ergo in electis ſuis funditus Dominus mortem occidit, mors mortis extitit: quia verò ex inferno partem abſtulit, partemque reliquit: non occidit funditus, ſed momordit infernum.* Ergo.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens. Prædicavit his qui increduli fuerant, Noe prædicante pœnitentiam, ſed poſtea credidere & pœnitentiam egere, cùm viderunt impleri prædicta, aquis ubique exundantibus, Concedo: qui increduli, & impœnitentes aquis prævocati ſunt, Nego antecedens. Innuit itaque Apoſtolus, quod ipſa ratio ſuadet, multos tempore diluvii ad Deum recurriſſe pœnitentes. Hi judicati ſunt & puniti ſecundùm homines in carne, ut ait idem Apoſtolus cap. 4. ut viverent ſecundùm Deum in Spiritu, & à Chriſto cum ſanctis Patriarchis educti, impœnitentibus relictis; nec aliud docet ſanctus Gregorius.

Quartò, Origenes ad dæmones; imò & ad aſtra, juxta Platonem & alios Philoſophos animata, meritum Paſſionis Chriſti extendit: alii hæretici, ex Tertulliano, libro de carne Chriſti, & Didymus ipſe Alexandrinus in caput tertium primæ Petri, idem ſenſerunt quoad dæmones, quin & ſanctus Hieronymus in epiſt. ad Epheſ. huic errori favere viſus eſt. *Neque enim*, inquit, *ſcire poſſumus, quomodo Angelis, qui in inferno erant, ſanguis Chriſti profuerit, & tamen quin profuerit neſcire non poſſumus.* Sed agens contra Ruffinum, hanc noxam à ſe longè repulit. Utrum autem Origenes voluerit Chriſtum pro dæmonibus ſimul

mul & pro hominibus paſſum, vel aliquando in aere ſive in cœlo paſſurum, non conſtat. Sanctus Bernardus ſermone 54. in cantica illud poſterius aſſerit: *Operatus eſt Chriſtus*, inquit, *ſalutem in medio terræ, nunquid & in medio aeris? hoc adverſus Originem, qui in aere Dominum gloriæ denuo impudenti crucifigit mendacio, cùm hujus conſcius myſterii Paulus affirmet, quòd Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur.*

Refellitur ille error, 1. ex Scriptura Hebr. 2. *Nuſquam .... Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Luc. 15. Chriſtus tanquam verus hominum Paſtor 99. oves dimiſit, ut unam perditam, ſcilicèt genus humanum, quæreret. Prima ad Tim. cap. 2. dicitur Mediator Dei & hominum Matth. 25. lata eſt in dæmones ſententia nunquam revocanda. Secunda Petri cap. 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit.* 2. ex Traditione. Tertullianus lib. de carne Chriſti cap. 14. *Nullum*, inquit, *mandatum de ſalute Angelorum ſuſcepit Chriſtus à Patre: nam etſi Angelis perditio reputatur, nunquam tamen illis reſtitutio repromiſſa eſt.* Sanctus Auguſtinus Enchirid. cap. 6. *non .... pro Angelis mortuus eſt Chriſtus.* Idem ſupponit tanquam in Eccleſia certiſſimum S. Gregorius, lib. 9. Moral. cap. 28. Porrò mera fabula eſt, aſtra eſſe animata, ut demonſtrant Philoſophi: dicuntur quidem in Scripturis laudare Deum; ſed quemadmodum gelu, nix, & ſpiritus procellarum, ſcilicet per os hominis ad Deum converſum, ut loquitur S, Auguſtinus.

Quintò, Calviniſtæ meritum Chriſti ad ſolos prædeſtinatos reſtringunt, contenduntque reprobos, quamvis à Deo vocentur & Sacramentis initi-

initientur, justitiam non consequi, & quidem consequenter ad primum ab ipsis præstructum principium, scilicet, neminem justificari posse, nisi per fidem certam, quòd sit in numero prædestinatorum: quam Sententiam ipsi Lutherani uti impiam detestantur, & Concilium Tridentinum multis Canonibus, præsertim 17. sess. sextæ, proscripsit his verbis: *Si quis justificationis gratiam nonnisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote divina potestate prædestinatos ad malum: anathema sit.* Refelletur autem illa impietas simul cum errore sequenti.

Sextò, quorundam est sententia Deum velle reproborum salutem, non quòd velit illis vitam æternam, sed quòd velit sufficienter gratiam, in qua antecedenter & veluti in virtute continetur vita æterna: atque eo sensu Christum mortuum fuisse pro salute reproborum, quatenus nempe consentiendo voluntati Patris, voluit ipsis gratias temporales, puta justificationem, quæ fit per Baptismum, non verò vitam æternam. In prima parte à Calvinistis dissentiunt; in secunda verò ipsis consentiunt.

Jansenius hanc sententiam amplexus est, contendens eam esse genuinam S. Augustini doctrinam: sic enim scribit lib. 3. de gratia Christi Salvatoris cap. 21. *Illa extensio tam vaga modernorum Scriptorum, non ex alio capite, quàm ex ista generali & indifferenti voluntate Dei erga salutem omnium, & ex illa sufficientis gratiæ omnibus conferendæ præparatione fluxit, quorum utrumque Augustinus, Prosper, Fulgentius, & antiqua Ecclesia veluti machinam à Semipelagianis introductam repudiant..... quæ sanè cùm*

in

in Augustini sententia perspicua certaque sint, nullo modo principiis ejus consentaneum est, ut Christum Dominum vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro justorum non perseverantium æterna salute (nota) *mortuum esse, sanguinem fudisse, seipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur; scivit enim quòd quisque jam ab æterno prædestinatus erat, scivit hoc decretum, neque ullius pretii oblatione mutandum esse, nec seipsum velle mutare. Ex quo factum est, ut, juxta sanctissimum Doctorem, non magis Patrem pro æterna liberatione ipsorum, quàm pro diaboli deprecatus fuerit. Sed si quid pro illis rogavit Patrem, pro temporalibus quibusdam justitiæ effectibus rogavit, & pro iisdem obtinendis obtulit pretium, fuditque sanguinem suum.* Ex quibus verbis expressa est celebris illa propositio; quàm autem fideliter, legentibus patebit: *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omninò hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse; sed mortuus est dumtaxat pro salute prædestinatorum.*

Duæ propositionis sunt partes. Prima scilicèt, *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus esse mortuum*, primò est falsa, quia falsum est ex dictis illud fuisse dogma Semipelagianorum. Secundò temeraria; quia nullus hactenus erroris insimulaverat Sanctos Augustinum, Prosperum, Fulgentium, & alios, qui hanc tradiderunt doctrinam, ut mox ostendemus. Tertiò, scandalosa: quia id sine offensione Catholicorum dici non potest. Non tamen est hæretica; quia nondum fuit definitum, quòd hæreticum sit negare Christum mortuum esse pro omnibus omninò hominibus, nullo dempto, singulisque gratiam præparasse.

Secun-

Secunda verò propositionis pars, nempe, *Christum mortuum esse pro salute dumtaxat prædestinatorum*, primò est hæretica; quia de fide est Christum mortuum esse pro aliorum salute, quàm prædestinatorum: quod tamen negat Jansenius, dum asserit non esse mortuum pro salute infidelium, qui in infidelitate moriuntur, & Justorum, qui non perseverant: nam præter illos nulli alii assignari possunt, nisi prædestinati. Secundò, est impia, blasphema, contumeliosa divinæ pietati; quia impium est & blasphemum, dicere Deum iis præsertim non velle salutem, nec Christum hac de causa pro illis esse mortuum, quibus tribuit gratiam adoptionis, quæ est jus ad hæreditatem æternam; atque ideò denegare gratias, sine quibus in mandatorum observatione perseverare non possunt.

§. II.

Statuitur doctrina Catholica.

Christus mortuus est pro salute omnium hominum, prædestinatorum quidem efficaciter; aliorum verò sufficienter.

Prima pars, de prædestinatis, est extra controversiam, constat enim apud omnes Christum esse causam meritoriam prædestinationis. *Nemo venit ad Patrem, nisi per me*, ait Christus Joan. 14. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras .... Hæc est autem voluntas ... Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Joan. 6. *Oves meæ ... non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Joan. 10. *Quos dedisti mihi custodivi, &* nemo

nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, Joan. 17. Pro iis specialiter orat: *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo*, ibid. & quidem voluntate absoluta; subdit enim. *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam.*

Secunda pars probatur 1. ex Scriptura, Lucæ 23. Christus, qui in cœnaculo speciatim pro Apostolis & prædestinatis Patrem rogaverat, in ara crucis sacrificium suum peragens orat pro omnibus carnificibus suis, quorum maxima pars in infidelitate periit. 1. ad Tim. 2. vult Apostolus pro omnibus fieri orationes, quia hoc acceptum est *coram Salvatore nostro Deo, qui vult omnes homines salvos fieri . . . . unus enim Deus, unus est mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Ubi pro omnibus sine exceptione est orandum; quia Deus omnes vult salvos fieri, quia est omnium Deus, quia Christus est omnium mediator, & pro omnibus semetipsum dedit. Vitiosum autem esset Apostoli ratiocinium, si particula, *omnes*, toties repetita, & ad probandam propositionem universalem assumpta, exceptionem admitteret; nam ex particularibus non potest universaliter concludi. Sed pressiori adhuc argumento quæstionem definit Apostolus capite 5. ad Rom. ibi enim componens cum Adamo Christum ait: *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* Hic redemptio tam latè patet, quàm damnatio, quemadmodum Adamus fuit ab omnibus & singulis causa ruinæ & damnationis æternæ; sic Christus quantùm ex se fuit causa salutis æternæ.

Nihil

Nihil fingi poteſt expreſſius. Idem argumentum urget Apoſtolus 2. Cor. 5. ſed mutato ordine. *Si unus*, inquit, *pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ut & qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt.* Hoc loco evincit Apoſtolus omnes & ſingulos mortuos fuiſſe in Adamo, ex eo quòd pro omnibus mortuus ſit Chriſtus. In omnem partem ſe vertunt adverſarii, ut vim hujus argumenti declinent; ſed fruſtra: pugnant enim non ſolum contra Apoſtoli contextum, ut expendenti patebit, ſed & contra unanimem ſanctorum Patrum interpretationem. Quare,

Probatur 2. ex ſanctis Patribus.

Sanctus Clemens Alexandrinus libr. 7. Stromatum ait: *Non eſt hujus ſalvator, illius autem minimè.*

Origenes l. 1. contra Celſ. *Pro humano genere tanta pertulit Chriſtus*, inquit, *ut quantùm in ipſo erat, Græci omnes & Barbari à malitia deciſcerent.*

S. Gregorius Nazianzenus Orat. 25. de paſſionibus Chriſti ſic ſcribit: *Per quas omnes reformati ſumus, nullo penitus excepto, qui eidem Adamo participavimus.*

Sanctus Chryſoſtomus homil. 7. in primam ad Timoth. expendens illa verba, *unus mediator*, ſic habet: *Etiam pro gentibus mortuus eſt. Et quo pacto, inquies, illi non crediderunt? quia noluerunt: quod erat partium ipſius, completum eſt.*

Sanctus Hieronymus epiſt. ad Oceanum: *Mentitur Joannes digito Chriſtum & voce demonſtrans, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, ſi*

ſint adhuc in ſæculo, quorum peccata non tulerit Chriſtus.

Sanctus Auguſtinus, cujus auctoritate ſingulariter nituntur adverſarii, lib. 6. contra Julianum cap. 4. urgens illud Apoſtoli 2. Cor. 5. *Si unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt*, ſic ait: *Ex hoc probavit Apoſtolus omnes mortuos eſſe; quia pro omnibus mortuus eſt unus; impingo, inculco, infercio recuſanti, accipe, ſalubre eſt, nolo moriaris, unus pro omnibus mortuus eſt. Vide quia conſequens eſſe voluit, ut intelligantur omnes mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt.* Et Tract. 12. in Joan. *Quare Salvator dictus eſt mundi, niſi ut ſalvet mundum; non ut judicet mundum? Salvari non vis ab ipſo? ex te ipſo judicaberis.* Denique S. Proſper jam pridem vindicavit ſanctum Doctorem ab illo errore; quem ejus æmuli ipſi impingebant, & etiamnunc non pudet adverſarios noſtros ipſi impingere; nam in præfatione ad objectiones Vincentianas hanc calumniam primo loco ponit, quòd objicerent in Sententia S. Auguſtini, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum non pro omnium hominum ſalute & redemptione fuiſſe paſſum; illamque accuſationem in decurſu operis tam feliciter confutat, ut Janſenius ipſe lib. 3. de gratia Salvatoris c. 21. dicere cogatur S. Proſperum non aſſecutum fuiſſe mentem S. Auguſtini, nec veſtigiis ejus inſtitiſſe. *Proſpero*, inquit, *antiquior & doctior S. Auguſt.* At inquam ego, Janſenio antiquior eſt & doctior S. Proſper.

S. Leo, qui opera S. Proſperi uſus eſt ad extinguendas Pelagianorum reliquias, ſerm. 1. de Nativitate, ſic loquitur: *Dominus noſter peccati mortiſque deſtructor, ſicut nullum à peccati*

reatu liberum reperit, ita & liberandis omnibus venit.

Concilium Moguntinum ſub Rabano, & Cariſiacum ſub Hincmaro Rhemenſi nono ſæculo damnarunt Gotheſcalcum Monachum, definieruntque nullum eſſe, pro quo Chriſtus paſſus non fuerit.

Nec dicas Concilia Valentinum & Lingonenſe, Eccleſiam quoque Lugdunenſem lib. de tenenda veritate Scripturæ, & lib. de tribus Capitulis, imò & Nicolaum I. reprobaſſe Concilium Cariſiacum; namque 1. licèt Valentinum & Lingonenſe duriora contra Cariſiacum protulerint, & nonnulla falſa ipſi impoſuerint propter ſimultates, quam contra Hincmarum ſuſceperant; attamen capitulum, de quo hic agitur, rejecerunt dumtaxat ut inutile, non verò ut falſam doctrinam continens. 2. Concilium Tullenſe, ad quod convenerunt Epiſcopi ex duodecim Provinciis, ſimultates & contentiones conſopivit: confirmavitque capitula Concilii Cariſiaci. 3. Falſum eſt Nicolaum I. reprobaſſe Concilium Cariſiacum; commotus quidem fuit in Hincmarum, quem in Jura Sedis Apoſtolicæ inſurgere ſuſpicabatur: Sed ex Prudentio Tricaſſino, *de ſanguine Chriſti, ut pro credentibus omnibus fuſus ſit, fideliter confirmavit.* Hæc Prudentii verba refert Hincmarus epiſt. 27. ad Egilonem Senonenſem. Attamen propter ſiniſtros rumores, quos ſpargebat Prudentius jam Hincmaro offenſus, quòd Nicolaus faveret Gotheſcalco, idem Hincmarus in eadem epiſtola Egilonem rogat, ut Nicolaum de his certiorem faciat.

S. Thomas, quem fibi vindicat Janfenius, lectione prima in caput fecundum primæ ad Timoth. ait: *Jefus eft mediator Dei & hominum, non quorundam, fed inter Deum & omnes homines, & hoc non feciffet, nifi vellet omnes falvare.* Eadem docet 3. p. q. 48. art. 1. & in cap. 26. Matth.

Concilium Tridentinum feff. 6. cap. 4. & 3. *Hunc*, inquit, *propofuit Deus propitiatorem per fidem in fanguine ipfius pro peccatis noftris, non folùm autem pro noftris, fed etiam pro totius mundi. Verùm, etfi ille pro omnibus mortuus; non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, fed ii dumtaxat, quibus meritum Paffionis ejus communicatur.*

Dices 1. Matth. 26. Chriftus difcipulis porrigens poculum fanguinis fui, ait; *qui pro multis effundetur:* ergo non pro omnibus.

Refpondeo negando confec. namque vox *multi*, ufurpari folet vel comparatè & diftributivè ad fignificandam magnam totius collectionis partem, ut Joan. 4. *Multi crediderunt in eum Samaritanorum:* Vel abfolutè & collectivè ad denotandam totam collectionem, quo fenfu dicimus de eo, qui totam fuam fubftantiam & quidem amplam devoravit; hìc multam confumpfit pecuniam. Et Apoftolus fcribit Rom. 5. *Per inobedientiam unius hominis peccatores conftituti funt multi*, id eft, omnes. Quòd autem hoc pofteriori fenfu Chriftus Dominus de fuo fanguine dixerit, *qui pro multis effundetur*, difcimus non folùm ex fanctis Patribus, fed ex ipfomet Apoftolo 2. Cor. 5. *Pro omnibus mortuus eft Chriftus:* pro omnibus, inquam, voluntate fufficienti & conditionata; pro multis verò voluntate efficaci & abfoluta. Ita fanctus Thomas in caput vigefimum fextum Matthæi;

thæi: *Si consideretur sufficientia*, inquit, *ipse est propitiatio pro peccatis totius mundi; sed si consideremus effectum, minorem habet effectum, in iis nempe, qui salvantur, & hoc ex culpa hominum.* Quæ posteriora verba notatu sunt dignissima; non enim dici potest dæmones sua culpa non salvari etiamsi sanguis Christi sit ad id sufficiens, quia non est ea intentione fusus, ut meritum ejus ipsis applicaretur, carentque mediis, quibus applicari possit.

Dices 2. S. Augustinus libr. de adulterinis conjugiis scribit: *Omnis qui Christi sanguine redemptus est, homo est: tamen omnis homo in sanguine Christi redemptus non est.* Et epist. 48. dicit Christum esse propitiationem pro peccatis totius mundi, propter triticum, quod est per totum mundum. Similia habet sanctus Bernardus epist. 109. ubi sic alloquitur Abailardum: *Non potes gratias agere cum redemptis, quia redemptus non es.* Ergo.

Distinguo antecedens: redemptus non est speciali & efficaci modo, Concedo; generaliori & sufficienti modo, Nego antecedens. Explicatur solutio familiari exemplo. Solutum est redemptionis pretium pro certo captivorum numero, qui serviunt apud Turcas; sed ex illis alii quibusdam commodis deliniti exire nolunt, alii oblatam gratiam læti suscipiunt, & jugum servitutis excutientes patriam repetunt. In hac hypothesi omnes absolutè redempti sunt; sed si comparentur priores cum posterioribus, hos dumtaxat redemptos dicimus; cùm hi soli pristinam libertatem receperint. Porrò juxta hanc explicationem facilè conciliantur sancti Augustinus, Bernardus, & alii Patres, ubi opposita scribere videntur; nam posteriori modo soli justi, maximè

ximè qui in gratia perſeverant, redempti ſunt; quia hi ſoli à ſervitute peccati plenè & efficaciter liberantur; cùmque per totum orbem diffundantur, propter eos, quos S. Auguſtinus vocat triticum & verum ſemen, totus mundus hoc mundò redemptus per Synecdochen dicitur. Alii tamen, qui elegerunt ſervire peccatis ſuis potiùs quàm Deo, priori ſenſu redempti dicuntur ab iiſdem Patribus propter pretium pro eorum redemptione ſolutum. Judas, inquit S. Auguſtinus in Pſalmum 68. projicit pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus fuerat, nec agnovit pretium, quo à Domino redemptus erat. S. etiam Bernardus ſerm. 2. in Pſalmum 90. ait: *Poſſunt omnes homines dicere: Salvator meus es tu: at verò Suſceptor meus es tu, is tantùm dicere poteſt, qui habitat in adjutorio Altiſſimi.*

Dices 3. S. Auguſtinus lib. 21. de Civitate Dei c. 24. ſic habet: *Si de aliquibus ita certa eſſet* (Eccleſia) *qui licet adhuc in hac vita ſint conſtituti, tamen prædeſtinati ſunt in æternum ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quàm pro ipſo.* Ergo, cùm Chriſtus noſſet quinam eſſent prædeſtinati ad ignem æternum, nullatenus pro illorum ſalute oravit, nec proinde ſeipſum in ſacrificium obtulit: oblatio enim illa eſt perfectiſſima orationis ſpecies.

Diſtinguo antecedens. Non oraret oratione abſoluta & contraria voluntati divinæ, concedo: hæc enim oratio non eſſet honeſta: non oraret oratione conditionata & conformi voluntati divinæ, Nego antecedens. Patet autem ex ipſo capitis contextu, S. Doctorem loqui de oratione abſoluta; refellit enim eorum errorem, qui docebant, reprobos in extremo judicio liberandos

randos precibus Sanctorum; demonstratque fictitiam illam orationem pugnare contra immutabilem Dei voluntatem, qua reprobos post mortem addixit æternis pœnis, ac proinde justorum merita & charitatem ad illos non magis extendi, quàm ad diabolum. Tum occurrit objectioni, quod Ecclesia nunc oret pro inimicis & persecutoribus, respondetque Ecclesiam hoc pietatis officium illis impendere; quia piè credit illos omnes aut vocatos, aut aliquando vocandos ad æternam salutem; cùm Deus velit omnes homines salvos fieri præcipiatque Apostolus, ut pro omnibus indiscriminatim & absolutè fiant orationes; ac tandem addit, quòd si Ecclesia nosset aliquos ex illis absoluta Dei voluntate esse rejectos, non magis pro illis, quàm pro diabolo oraret, nimirum absoluta, qua nunc voluntate orat.

Confirmatur responsio. Christus plenè noverat plures ex justis non esse perseveraturos, ac proinde æterno Dei decreto dæmonum sortem experturos: Atqui Christus pro eorum salute oravit, Joan. 17. *Non pro eis* (Apostolis) *rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per eorum verbum in me.* Enimverò Deus vult justos salvos fieri; cùm dederit eis jus ad vitam æternam; ac proinde impium est dicere iisdem gratias deesse, quibus mandata Dei possibilia fiant, & sine quibus perseverare non possint, ex Constitutionibus Innocentii X. & Alexandri VII. Imò videtur minor impietas in Calvino, qui ex hoc falso & hæretico principio, nempe Deum ad pœnam æternam quosdam creasse, colligit eosdem usu Sacramentorum gratiam non consequi: quam in iis, qui cùm contra fateantur quosdam per Sacramenta

verè juſtos fieri, negant tamen Deum velle eos ſalvare; Chriſtum pro illorum ſalute oraſſe, & ſanguinem fudiſſe; dari illis gratias, ſine quibus nec mandata implere, nec perſeverare poſſint; contenduntque Eccleſiam, ſi illos plenè cognoſceret, non magis pro ſalute illorum, quàm diaboli ſolicitam fore, ne voluntati divinæ repugnare videretur. Nam ſi Deus abſque præjudicio ſuæ bonitatis vult aliquos perire independenter ab eorum demeritis, ut falsò ſupponit Calvinus; ſapientiæ ejus eſt, quòd deneget ipſis gratiam adoptionis filiorum, & media ordinata ad ſalutem conſequendam. At bonitati ſimul & ſapientiæ Dei manifeſtè repugnat, quòd illos nolit ſalvos fieri, Chriſtum & Eccleſiam pro illorum ſalute ullo modo orare, quos ad ſalutem per gratiam ſuam ordinavit, ſanctificavit, gratos ſibi & diligentes ſe effecit.

CAPUT XVI.

De titulis Chriſto competentibus.

Inter Chriſti titulos hi numerantur præcipui. 1. eſt Filius Dei naturalis, non adoptivus, non ſervus, niſi in latiori acceptione, atque ideo uno cultu, eoque ſupremo, qui dicitur latriæ adorandus. 2. eſt Caput hominum & Angelorum. 3. eſt Sacerdos. 4. eſt Rex, Legislator & Judex. 5. eſt Mediator Dei & hominum. De filiatione & adoratione Chriſto debitis ſatis diximus primo capite: de reliquis nonnulla hic paucis ſubjiciemus.

§. I.

§. I.

Christus est Caput hominum & Angelorum.

Probatur 1. ex Scriptura. Ephes. 1. *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Ait 1. *ipsum dedit*: quia Christus formaliter non constituitur caput per unionem hypostaticam, quæ tendit dumtaxat ad uniendam naturam humanam cum persona divina; neque per gratiam sanctificantem, quæ est ejusdem speciei cum natura; sed per potestatem, quam Deus illi contulit in omnes Angelos & homines. Præsupponuntur tamen ad rationem capitis unio hypostatica & gratiarum plenitudo, quemadmodum morum probitas & excellens eruditio desideratur in eo, quem judicem Rex constituit. Ait 2. *supra omnem Ecclesiam*, quæ ex Angelis simul, & hominibus integratur, juxta illud Hebr. 12. *Accessistis ad Sion montem .... & multorum millium Angelorum frequentiam; & Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cœlis.* Unde sanctus Hieronymus in caput primum Epistolæ ad Ephesios: *non solùm hominum*, inquit, *sed etiam Angelorum, cunctarumque virtutum & rationabilium creaturarum Ecclesia intelligi potest.* Similia habent sanctus Ambrosius epistola 37. & Augustinus in Psalmum 36. sed de Angelis speciatim Apostolus Coloss. 2. *Estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis.*

Probatur 2. ratione; quia ad perfectam capitis rationem quatuor requiruntur: primum, ut dignitate supereemineat: secundum, ut cum membris sit connexum, quatenus ex illa conjunctione unum corpus exurgat compactum ex ca-

 pite

capite & membris : tertium, ut ſit in corpore quid præſtantiſſimum & ab eo tanquam ex fonte emanet vivifica virtus, juxta menſuram & capacitatem cujuſque membri, capitis enim eſt membra inter ſe vincire, vegetare, tueri & regere per juncturam ſubminiſtrationis, ut loquitur Apoſtolus cap. 4. ad Epheſ. quartum, ut ejusdem naturæ cum membris ſit particeps; qua communione quidquid ineſt voluptatis, & doloris in corpore, illud excipiat tanquam proprium : Atqui hæc omnia Chriſto maximè competunt : ergo.

Minor oſtenditur quoad ſingulas ejus partes.

Primò ſupereminet. Epheſ. 1. *ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens . . . ſupra omnem principatum . . . & omnia ſubjecit ſub pedibus ejus.*

Secundò, arcta eſt Chriſti cum membris conjunctio, 1 Cor. 12. *Sicut corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cùm ſint multa, unum tamen corpus ſunt, ita & Chriſtus.* Ad quam mirabilem Chriſti nobiſcum connexionem reſpiciens Auguſtinus, ſic ſcribit in Pſalm. 127. *Non ille unus, & nos multi; ſed & nos multi, in illo unum : unus ergo homo Chriſtus caput & corpus. Quod eſt corpus ejus ? Eccleſia ejus.*

Tertiò, in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, & de plenitudine ejus omnes nos accepimus, Joan. 1. Spiritum ſuum in nos effudit, illo ſpiritualiter vegetamur, in unum colligimur, movemur & regimur, *Unum corpus & unus ſpiritus*, inquit Apoſtolus ad Eph. 4. *Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Rom. 8.

Quartò, Chriſtus naturæ noſtræ eſt particeps; *quia pueri communicaverunt carni, & ſanguini, & ipſe*

ipſe . . . . . participavit eisdem . . . . ut miſericors fieret, Hebr. 2. *Non enim habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem* (id eſt afflictum) *per omnia pro ſimilitudine absque peccato*, Hebr. 4.

Ergo Chriſtus verè & modo ſingulari eſt noſtrum Caput, & nos viciſſim ſumus ejus membra ipſi conjuncta non morali & exteriori nexu dumtaxat, ſicut cives reſpectu Magiſtratus; ſed reali interiori, nempe ejusdem gratiæ, quo plenus eſt, diffuſione, & Spiritus, quo ipſe vivit, communicatione; nam juxta S. Auguſtinum, corpus Chriſti non vivit niſi de Spiritu Chriſti, *ex quo*, inquit Apoſtolus Epheſ. 4. *totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.* Quo nihil ſublimius & magnificentius de Religione Chriſtiana audiri poteſt; hinc enim ſequitur, quòd quemadmodum corpus humanum ſpiritu rationali vegetatum non habet motus niſi rationales & ſingula ejus membra naturaliter & incunctanter pro capite periculo ſe exponunt; ſic Fideles, cùm Spiritu Chriſti, qui Deus eſt, vivant, minus rationaliter quàm diviné aguntur; non ſua, ſed quæ capitis ſunt, ſectantur, & ſublimiora in præceptis Evangelicis non tanquam dura aut impoſſibilia audiunt, ſicut infideles; ſed ea in cordibus ſuis jam inſculpta ſentiunt, & mentis ſuæ propenſioni maximè conſentanea excipiunt, ut Chriſtus per omnia adimpleatur, quemadmodum loquitur Apoſtolus Epheſ. 1. v. 23. hoc eſt ſecundùm Interpretes in hunc locum, Chriſtus ut caput in ſingulis membris perficiatur;

ciatur; caput enim videtur mutilum & debile, nisi membra conjuncta habeat, agat & regat juxta mensuram uniuscujusque. Sed ad pleniorem hujus mysterii explicationem nonnullæ supersunt difficultates expendendæ.

Quæritur itaque qua ratione Christus sit Caput hominum & Angelorum, an quatenus Deus, an quatenus homo?

Respondet S. Chrysostomus homilia prima in epistolam ad Ephesios, Christum esse Caput hominum secundùm carnem, Angelorum verò quatenus est Deus. Verum etsi Deus sit rerum omnium auctor & motor, minùs tamen propriè dici potest Caput; quia natura infinitè distat à creaturis: Christus verò, ut homo est, propriè est Caput etiam Angelorum; cum illis enim ratione spiritus rationalis communicat naturæ similitudine, sin minus specifica, saltem generica; in illos gratiam influit, non quidem primariam & sanctificantem; sed secundariam, ut diximus, ubi de Christi merito. Denique illos regit, cum sint administratorii Spiritus in ministerium missi, Hebr. 1.

Q. 1. *Estne caput omnium hominum?*

R. Primo, non est damnatorum, tum quia tanquam Pastor segregavit eos ab ovibus, Matth. 25. *Ite maledicti:* tum quia nullum eis præbet influxum; conservat quidem in baptizatis characterem baptismalem, & in Sacerdotibus sacerdotalem; sed ad eorum ignominiam, & in signum perfidæ desertionis.

R. Secundo, non est actu Caput infidelium; quia inter membra corporis ejus, quod est Ecclesia, numerari non possunt. Dicitur tamen Caput

Caput Infidelium in potentia, quemadmodum cibus, qui virtute nutritiva disponitur ad nutriendum corpus animale, est pars ejusdem corporis in potentia; Infideles enim non carent omni Christi influxu, quo possint justificari & salvari, ut dicetur Tractatu de Gratia.

R. Tertio, est Caput omnium Fidelium etiam peccatorum: cùm omnes sint Ecclesiæ membra, ut demonstrabimus ubi de Ecclesia.

Nec dicas peccatores esse membra diaboli, à Christo per peccatum separata; namque peccatores adhærent Christo saltem per fidem, quam in illis conservat; nec repugnat membrum morale sub duplici capite militare, ut videre est in malo cive, qui contra patriam cum hoste noxia init consilia.

Q. 2. *Ratio Capitis estne Christi propria?*

R. Solus Christus est Caput principale; quia solus omnem gratiam nobis meruit, ut constat ex dictis; solusque est Sacramentorum auctor. Quilibet verò Pastor est caput ministeriale, quia Christus *dedit quosdam Apostolos . . . . alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.* Ephes. 4. Duo autem requiruntur in capite ministeriali. Primum, ut eodem agatur spiritu, quo Caput principale, cui servit; sitque tanquam instrumentum illi conjunctum per fidem & charitatem. Secundum, ut erga subditos se gerat juxta quatuor recensitas Capitis conditiones: dignitatem & auctoritatem tueatur; quatenùs viderit subditis utile; sit eis conjunctus charitate præcipua, jam plenus, ut supponi debet, gratiarum donis, fideliter & assiduè effundat, etiam viliores tanquam pro-

pria membra foveat; & ad ſingulos ſic afficiatur, ut cum gaudentibus gaudeat, flentibus compatiatur, & ſibi adverſantes ut ægra corporis membra curet, & pro eis ſollicitus, benignè ferat.

Q. 3. *Poteſtne dici diabolus Caput reproborum?*

Reſpondet ſanctus Thomas, non eſſe Caput per influxum interiorem; quia non infundit malitiam, ſicut Chriſtus gratiam & juſtitiam; ſed dici Caput reproborum, quatenus per influxum exteriorem illis ſuggerit malitiam, ad conſentiendum ſuggeſtionibus ſuis, illos inflammat, regit, ac tandem ad damnationem æternam deducit. Propterea vocatur Princeps hujus mundi, Joan. 52. Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, Job. 41.

§. II.

Chriſtus eſt Sacerdos.

Probatur ex Scriptura, Pſal. 109. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*: quem locum Apoſtolus de Chriſto interpretatur, Hebr. cap. 5. & ſequentibus.

Q. 1. *Quomodo Chriſtus eſt Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech; cum ipſe debeat in omnibus primatum tenere?*

R. Melchiſedech hic non proponitur tanquam fons & origo Sacerdotii Chriſti, quemadmodum in veteri lege ex Aarone, tanquam ex primo Capite, Sacerdotes per ſucceſſionem generationum procedebant. Sed exhibetur dumtaxat ut adumbrans & præfigurans novum Sacerdotium in Chriſto inſtituendum; obtulit enim ſacrificium in pane & vino; fuit Rex juſtitiæ & pacis, nec ſucceſſit aliis, nec habuit ſucceſſores; *cujus generatio*, inquit Apoſtolus,

ſtolus, Hebr. 7. *non annumeratur in eis*; ſupra Aaronem & totam Judæorum gentem extitit, cùm Abrahæ Patriarchæ eorum, ut ſe minori benedixerit. Unde concludit Apoſtolus, quòd per omnia aſſimilatus fuerit Filio Dei.

Dices: Chriſtus obtulit cruentum ſacrificium, & ſecundùm lineam maternam ex familia Aaron ortus eſt: nam ſancta Eliſabeth cognata B. Mariæ, dicitur de filiabus Aaron, Luc. 1. Ergo Chriſtus fuit Sacerdos ſecundùm ordinem Aaron.

Nego conſeq. tum quia ſacrificium crucis, licèt cruentum, non fuit oblatum ritu Aaronico, ut patet; nullusque dixerit illud pertinuiſſe ad cæremonias legales: tum quia Sacerdotes Aaronici per lineam paternam ab Aaron neceſſariò deſcendebant; Oſias, cujus mater ex Aaron fuit progenita, percuſſus eſt lepra propter arreptum Sacerdotis officium, Paralip. 26.

Q. 2. *Secundùm quam naturam Chriſtus eſt Sacerdos?*

R. Affirmant Novatores Chriſtum eſſe Sacerdotem ratione Divinitatis: ſed manifeſtè falluntur; nam Sacerdos ſuperiorem agnoſcit: Omnis Pontifex ex hominibus aſſumitur, ut offerat dona & ſacrificia, Hebr. 5. ergo Chriſtus ea ratione eſt Sacerdos, qua oravit, & dixit, *Pater major me eſt*, hoc eſt ratione humanitatis, non quidem nudè ſpectatæ, ſed ſubſiſtentis ſubſiſtentia divina, à qua Chriſti ſacrificium & oratio hauriunt ſuum meritum & valorem. Ut homo, eſt pro nobis orator; ut Deus, eſt cum Patre exauditor, inquit S. Auguſtinus.

Q. 3. *Chriſtus eſtne Sacerdos vi unionis hypoſtaticæ?*

R. Præter unionem hypoſtaticam, neceſſaria fuit Patris deputatio, quemadmodum ſupra diximus non extitiſſe Sponſorem noſtrum ſine

Dei

Dei acceptatione : quod non obscurè innuit Apostolus Hebr. 5. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu .... quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.*

Q. 4. *Christus habetne in sacerdotio successores ?*

R. Negat absolutè Apostolus Hebr. 7. v. 23. 24. & 25. *Alii quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere: hic autem eo quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Constituit tamen sibi ministros, ex Apost. Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos .... alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi.* Sed illi Sacerdotes ministeriales nullatenus dici debent & possunt successores Christi: cùm per eos tanquam per instrumenta ipse operetur semper vivens. Sed de his ex professo in Tractatu de Sacramento Ordinis.

Q. 5. *Omnes Christiani per Baptismum suntne constituti Sacerdotes ?*

R. Non sunt, strictè & propriè loquendo ; rectè tamen dici possunt Sacerdotes in latiori significatione & minùs propria. Sacerdotes propriè dicuntur, qui potestatem habent Sacramenta conficiendi & administrandi, Fideles regendi, & verbum Dei prædicandi : hanc autem potestatem non habent omnes baptizati, sed hi duntaxat, qui per Sacramentum Ordinis sacris ministeriis consecrantur: nam ex Apostolo Rom. 12.

Sicut

Sicut . . . in corpere . . . omnia membra non eundem actum habent, ita multi . . . sumus in Christo . . . habentes . . . donationes . . . differentes. Et 1. Cor. 12. *Numquid omnes Apostoli? . . . nunquid omnes Doctores?* Sed de his ubi de Ministro Sacramentorum & sacrificio Missæ. Nihilominus, quia ex S. Augustino paragrapho præcedenti laudato: *Unus homo Christus caput & corpus;* omnes fideles per Baptismum membra ejus effecti participes sunt ejus Sacerdotii, & ea ratione in Scripturis non infrequenter Sacerdotes vocantur, Hebr. 13. *Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo.* Apoc. 1. *Fecit nos regnum & Sacerdotes . . . Patri suo.* 1 Petri cap. 2. v. 5. *superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum offerre . . . . hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Et v. 9. *Vos autem genus electum, regale sacerdotium.* Enimverò Christus noster Pontifex ideo Caput nostrum singulari illo, quo diximus modo, effectus est, ut ex toto se Deum coleret & diligeret; ac proinde negari non potest, quin membra sua moveat, ut Deum pro viribus colant & diligant, se quoque hostias per ipsum & in ipso offerant: quod luculentius in Missæ sacrificio adimplent, ut suo loco dicetur. Atque eo sensu Christi sacerdotium ad omnes baptizatos, sive viros, sive mulieres, extenditur.

Dixit Apostolus, *regale Sacerdotium;* quia Christus regiæ etiam suæ potestatis corpus suum participes efficit, quatenus nempe viva ejus membra per ipsum affectibus suis imperant, passiones rebelles subjiciunt; omnia, etiam quæ adversa videntur, in proprium commodum convertunt: nam *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, Rom. 8. Porrò, sicut ex his sancti Petri verbis

nullus sanæ mentis colligit omnes baptizatos posse licitè jugum dominorum temporalium excutere, sic Heterodoxi ineptè colligunt baptizatos habere jus conficiendi & administrandi Sacramenta, aliaque hierarchica munia obeundi, accedente Magistratuum consensu. Sed de his aliàs.

§. III.

Christus est Rex.

Primò ut Deus quod per se evidens est. Secundò, ut homo, quod testantur utriusque Testamenti paginæ, Psal. 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.* Atqui non est constitutus Rex ut Deus, cùm titulum illum ex natura sua divina habeat, æquè ac Pater & Spiritus sanctus: Ergo ut homo. Luc. 1. *Dabit illi*, ait Angelus ad Mariam, *Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum.* Denique Apostoli & universa Ecclesia Christum simpliciter & absolutè Dominum compellant. *Dominus enim Jesus Christus*, inquit S. August. lib. de consensu Evang. c. 3. *unus verus Rex, & unus verus Sacerdos; illud ad regendum nos, illud ad expiandos.*

Q. *Christus ut homo estne Rex temporalis, & ita supremus terræ Monarcha, ut omnes Reges coronas ab eo accepisse censeantur?*

R. Minimè; hanc enim regiam dignitatem haberet, vel titulo donationis sibi factæ à Patre: vel titulo successionis & jure nativitatis humanæ: vel titulo electionis: vel denique jure belli. Atqui nihil horum dici potest: Ergo.

Non

Non fuit Rex quatenus homo, donationis titulo; namque ubi confessus est coram Pilato se esse Regem, (Jo. 18.) statim negavit regnum suum esse de hoc mundo, ut dilueret criminationem, qua Judæi eum onerabant, quasi contra Cæsarem insurrexisset, ex S. Ambrosio, Cyrillo & Augustino.

Non titulo successionis, quatenus est filius David; tum quia familia David amisit jus regni in Jechonia: Jerem. c. 22. *Scribe virum istum sterilem . . . nec enim erit de ejus semine vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.* Quod manifestè impletum est in Machabæis, qui ex Tribu Levi Duces populi Israelitici extiterunt usque ad Herodem Ascalonitam, sub quo natus est Christus, cui Deus dedit sedem David patris ejus, *non carnaliter, sed spiritualiter regnaturo*, ait S. Augustinus lib. 17. de Civ. cap. 7. Ita ut regnum temporale David, utpotè umbra & figura, evanesceret veritate adveniente, nimirum spirituali Christi regno. Tum quia, etiamsi regnum temporale ad familiam David tum pertinuisset, cùm Christus natus est; non constat, an Christus ex omnibus Davidis nepotibus esset propinquior.

Non titulo electionis, quam Christus declinavit, Jo. 6. *Cùm cognovisset, quia venturi essent, ut . . . facerent eum Regem; fugit.* Et Luc. 12. Christus homini ipsum interpellanti, ut litem de re temporali motam dirimeret, sic respondit, *Homo, quis me constituit Judicem . . . super vos?*

Non jure belli: nam bellum ejus non fuit cum Regibus mortalibus: sed cum Principibus tenebrarum, *expolians principatus & potestates*, ait Apostolus Col. 2. Unde Christus ex mortuis redivi-

vus mittens Apostolos sic loquitur Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo*, ad Reges rebelles dejecturi, & alios instituturi? minimè; sed *docete omnes gentes*, &c. quibus posterioribus verbis Christus demonstrat omnimodam illam potestatem sibi à Patre concessam, spectare spiritualia duntaxat; & ita interpretati sunt Apostoli & eorum successores. *Omnis anima*, ait Paulus Rom. 13. *potestatibus sublimioribus subdita sit.* Addit Chrysostomus in hunc locum: *Etiamsi Apostolus sis, si Evangelista, si Propheta, sive quisquis tandem fueris... Est autem prima hujus constitutionis justitia, quod à Deo ordinata sint ista;* Subdit enim Apostolus; *Non ... est potestas nisi à Deo ... Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit ... Ideo enim & tributa præstatis; Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.* Hinc Tertullianus lib. ad Scapulam cap. 1. *Colimus ergo & Imperatorem sic, quomodo & nobis licet & ipsi expedit, ut hominem à Deo secundum, & quidquid est, à Deo consecutum solo Deo minorem. Sic enim omnibus major est, dum solo Deo minor est.* Celebris est sententia Osii Constantinum alloquentis, apud S. Athanasium epist. ad Solitarios: *Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ Ecclesiæ sunt concredidit: & quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ: ita & tu cave, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Neque igitur fas est nobis in terris, imperium tenere; neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator.*

Duæ itaque in corpore Christi, quod est Ecclesia, agnoscendæ sunt divinitus constitutæ & distinctæ supremæ potestates; alia temporalis penès sæculares Principes: alia spiritualis penès Sacer-

Sacerdotes. Per alteram Reges terræ à Deo secundi, post quem & primi, & ante omnes, (ex Tertulliano Apol. c. 30.) administrant res temporales in ordine ad ultimum finem, tanquam Ministri Omnipotentiæ divinæ, & Providentiæ; atque eo nomine gladium materialem portant in vindictam malorum, laudem vero bonorum, Rom. 14. Per alteram, Sacerdotes Dei etiam Ministri toti sunt in excolendis & perficiendis animis: nec desunt illis arma, non quidem carnalia, sed spiritualia, potentia Deo, ad destruendam omnem altitudinem extollentem se adversùs scientiam Dei; & in promptu habent ulcisci omnem inobedientiam, ut loquitur Apostolus 2. Cor. cap. 10. Quantò autem anima præstantior est corpore, tantò spiritualis potestas temporalem antecellit. Quapropter & Princeps Sacerdotes colat & observet ut patres & Pastores; ipsum enim inter oves computatum Deus commisit Pastorali curæ & sollicitudini: nec Pastor supra Principem se superbè extollat: quem enim sibi à Deo Dominum temporaliter constitutum didicit, necesse est ut & subditus ipsum diligat, & revereatur, ex Tertulliano libr. ad Scap. capit. 1. Sed ambo conjunctis animis & viribus juxta ministerii sui mensuram, cultum Dei & honorem promoveant, multisque prodesse potiùs, quàm præesse appetant.

Dices: Ille est Rex temporalis, qui habet jus vitæ & necis: atqui S. Petrus jus tale habuit, eoque usus est Act. 4. dum Ananiam & Saphiram morte mulctavit: Ergo.

Distinguo minorem. Sanctus Petrus jus vitæ & necis habuit potestate extraordinaria, Concedo: potestate ordinaria, & ad successores transmittenda, Nego minorem.

Inſtabis: atqui ſanctus Petrus jus illud ad ſucceſſores tranſmiſit; nam Romani Pontifices temporaliter regnant, & ſceleratorum crimina gladio materiali vindicant; Ergo.

Nego ſubſumptum, cujus confirmationem diſtinguo. Temporaliter regnant in terris ſibi liberalitate & munificentia Principum conceſſis, quemadmodum & multi Epiſcopi in Germania, Concedo: temporaliter regnant ex Chriſti inſtitutione, & quatenus ſunt Caput Eccleſiæ, Nego. Namque ex S. Leone ſerm. 1. in Natali Apoſtolorum, Roma per ſacram beati Petri ſedem Caput orbis effecta, latius præſidet Religione divina, quàm dominatione terrena. Et Facultas Pariſienſis anno 1663. declaravit hanc eſſe ſuam antiquam doctrinam; quòd Rex Chriſtianiſſimus nullum omnino agnoſcat, nec habeat in temporalibus ſuperiorem præter Deum.

Inſtabis iterum: Sequeretur Chriſtum, ut homo eſt, 1. nullum habuiſſe dominium temporale, quod falſum eſt, & damnatum à Joanne XXII. 2. ſubditum fuiſſe Dominis temporalibus, & tributum ipſis debuiſſe; quod tamen negat Matth. 17.

Nego ſequelam. Primò namque aliud eſt eſſe Regem, aliud habere proprietatem quorundam bonorum, qualem habent etiam privati. Joannes autem XXII. damnavit eos, qui aſſerebant Chriſtianos nihil poſſidere tanquam proprium, nec Chriſtum habuiſſe dominium loculorum, quos Judas portabat. Secundò, cùm unica perſona eaque divina in Chriſto ſit agnoſcenda, ſequitur ipſum, etiam ut homo eſt, non fuiſſe ſubditum Dominis temporalibus, nec debuiſſe ipſis tributum.

Faten-

Fatendum tamen est probabilitate non carere eorum Theologorum sententiam, qui docent Christum, etsi regiæ potestatis temporalis actum non exercuerit, cùm videretur contrarius fini Incarnationis, scilicet hominum saluti, quam consequi non possunt, nisi contemptu rerum temporalium; tamen jure fuisse Regem temporalem, & totius orbis Dominum, cùm ex dictis capite primo esset Filius Dei naturalis, etiam ut homo: sed hanc potestatem ad ministros non transtulisse; quia est potestas excellentiæ ipsi propria sicut potestas instituendi Sacramenta, & dimittendi peccata absque usu ullius signi.

§. IV.

Christus est Legislator.

Ita definivit Concilium Tridentinum sess. 6. Can. 21. contra Lutherum: *Si quis dixerit Christum Jesum à Deo hominibus datum fuisse ut Redemptorem, cui fidant; non etiam ut Legislatorem, cui obediant; anathema sit.* Et Can. 19. *Si quis dixerit, nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem; cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera; aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos; anathema sit.*

Probatur ex Scriptura, Joan. 14. *Si diligitis me*, ait Christus, *mandata mea servate.* Multa autem de moribus sanxit, præter ea, quæ fidem spectant. 1. Legem naturalem, quæ Decalogo continetur, ad Christianos maximè pertinere declaravit Matth. 5. *Non veni*, inquit, *legem solvere ... donec transeat cœlum & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Id

eſt, quæ magis fixa ſunt & ſtabilita, potiùs à ſuo ſtatu dimovebuntur, quàm quid minimum legis naturalis, utpotè ab æterna & incommutabili veritate profectæ, immutetur. 2. Eandem legem magna ex parte in mentibus non ſolùm Gentilium, ſed & Judæorum, veluti obliteratam reſtituit, explanavit, perfecitque. Nam Gentilibus etiam Philoſophis, Judæis quoque ſatis erat, ſi modus imponeretur appetitui vindictæ, voluptatis, & cupiditatis. Philoſophus, inquit Tertullianus, non abſtinet à toto, ſed à tanto; Chriſtus verò omnem conſenſum ſuperbiæ, carnis illecebris, & cupiditati damnavit: *Ego autem vobis dico, diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos. Attendite, ne juſtitiam faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: non poteſtis Deo ſervire & mammonæ; ideo dico vobis, ne ſolliciti ſitis, quid manducetis. Væ vobis divitibus, quia habetis conſolationem veſtram. Væ vobis, qui ridetis.* Hinc dilectionis mandatum alioquin vetus, 1. Joan. 2. (cùm ad legem naturalem pertineat) propter novam explicationem dicitur novum. Joan. 13. de hujuſmodi interpretationibus ſic loquitur Legislator noſter: *Qui ſolverit unum de mandatis iſtis minimis*, (minimis, inquam, quia talia videntur mundanis hominibus, & propter perfectionem duntaxat conſulenda; cùm ſint mandata graviſſima) *minimus vocabitur in regno cælorum*, hoc eſt viliſſimus, &, ut exponunt S. Chryſoſtomus & Theophylactus, nullus, & indignus regno cœlorum: ait enim Chriſtus: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* At deinceps explicat, quid ultra præſtare debeant ejus diſcipuli, nempe comprimendos eſſe omnes

iræ

iræ & concupiſcentiæ motus, & terrenorum affectus. Multas inſuper leges tulit de Baptiſmo, de Euchariſta, de Matrimonio & aliis Sacramentis.

§. V.
Chriſtus eſt Judex.

Probatur ex Scriptura, Joan. 5. v. 22. *Neque enim Pater judicat quenquam, ſed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem.* Et v. 27. *Poteſtatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis eſt;* Hoc eſt, quia homo factus eſt, & eatenus hominum Salvator, Paſtor, Rex, & legislator; Salvatoris enim eſt optemperantes ſibi in gloriam adducere, contemptores excludere; Paſtoris oves ab hœdis ſegregare; Regis rationem à ſubditis exigere, & jus unicuique dicere; Legislatoris denique, tranſgreſſores pœna afficere, obedientes præmio donare. *Forma illa erit Judex,* inquit Sanctus Auguſtinus, *qua ſtetit ſub Judice; illa judicabit, quæ judicata eſt: judicata eſt inique, judicabit juſtè.*

Dices 1. Joan. 12. ſic loquitur Chriſtus: *Si quis audierit verba mea, & non cuſtodierit: ego non judico eum; non enim veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvificem mundum.* Et cap. 8. de Patre ait: *Eſt qui quærat & judicet.* Ergo non Chriſtus, ſed Pater omnium eſt Judex.

Diſtinguo antecedens: non judico in primo adventu, Concedo; *non enim venit judicaturus, ſed judicandus;* in ſecundo adventu, Nego antecedens. Sanctus Auguſtinus libr. de Trinitate cap. 13. alia ratione textus laudatos conciliat; *Secundùm quod Deus eſt, judicat, hoc eſt ex poteſtate divina,*

non humana; & tamen ipse homo judicaturus est sicut Dominus gloriæ crucifixus est. Itaque utrumque dici potest, & Filius hominis judicabit, scilicèt potestate sibi delegata, *& non Filius hominis judicabit*, potestate primaria & principali, *ut verum sit, quod ait Joan.* 12. *Ego non judico. Nam secundùm id quod in judicio non forma Dei, sed forma Filii hominis apparebit, nec ipse Pater judicabit; secundùm enim hoc dictum est, Pater non judicat quenquam... Patrem non videbit in judicio mortuorum, sed omnes Filium, quia Filius hominis est, ut possit ab impiis videri, cùm & illi videbunt, in quem pupugerunt.*

Dices 2. Joan. 3. legitur: *Qui non credit, jam judicatus est:* Ergo Christus non est Judex Infidelium; & ita docent Lactantius, sanctus Augustinus & alii Patres.

Distinguo antecedens: jam judicatus est, tum per legem, cui manifestè contradicit; tum per judicium discretionis, quo omnes reum illum facilè pronuntiant, Concedo: hoc sensu ait Christus Joan. 12. *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum, sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.* Jam judicatus èst per sententiam Judicis, judicio condemnationis, Nego antecedens; licèt enim reus nulla tergiversasatione crimen excusare possit, omnesque illum judicent dignum morte; nihilominus sisti debet coram Judice excepturus damnationis sententiam. Stabunt ergo ante tribunal Christi etiam Infideles, & infantes, qui sine baptismo decesserunt, non quidem ut vita æterna indigni declarentur; de iis enim dubitare fas non est, cùm non pertineant ad Corpus Christi, quòd est Ecclesia; sed ut damnationis judicium

cium ſubeant, fulminantemque Judicis vocem audiant: *Diſcedite à me maledicti.* Matth. 25.

Q. 1. *Chriſtus eſtne judex Angelorum?*

R. Omnes quoque Angeli ante Chriſti tribunal ſtabunt judicandi: Beati quidem, ut miniſterii ſui erga homines fideliter expleti, gloriam accidentalem publicè reportent: perduelles verò, licèt per crucem jam ſint devicti, & cum ſuo Principe judicati, Joan. 16. v. 11. attamen rudentibus inferni detracti, in judicium condemnationis reſervantur, 2. Petri cap. 2. v. 4. ſcabellum ſub pedibus Chriſti triumphantis ſubſternendi inſultantibus Juſtis, quos hactenus fuerant perſecuti; ſcriptum eſt enim Sap. 5. *Tunc ſtabunt juſti in magna conſtantia adverſus eos, qui ſe anguſtiaverunt.* Et prima ad Corinthios cap. 6. v. 3. *Neſcitis quoniam Angelos judicabimus?*

Q. 2. *Chriſtus in judicio videbiturne etiam à reprobis in formaglorioſa?*

R. Videbitur, Marc. 13. v. 26. *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria,* Luc. 21. v. 27. *cum poteſtate magna & majeſtate.* Et in Symbolo Nicæno, *Iterum venturus eſt cum gloria judicare vivos & mortuos.* Idque videtur congruum tribus de cauſis. Primo, quia mediator, ut duas inter ſe diſſidentes perſonas conciliet, hanc modo induit, modo alteram. Atqui Chriſtus mediator noſter in priori ſuo adventu nobis per omnia aſſimilatus eſt absque peccato, cauſam noſtram agens apud Patrem. Ergo in poſteriori partes Dei acturus, totus in Deum mutatus apparebit. Secundò, quia Chriſtus nondum exaltatus eſt in mente Infidelium, adhuc contemnitur à reprobis propter humile vitæ inſtitutum, quod

quod mortalis amplexus eſt. Oportet ergò ante ipſum jam ſublimem, jam gloria circumdatum adducantur palpitantes, & ignibus liqueſcentes, ait Tertullianus, ut Redemptorem ſuum, qui tanta pro eis fecit & pertulit, agnoſcant, exprobrantem audiant; & coram illo genufle&tentes, ut ſcriptum eſt Philipp. 2. verſ. 10. honorem, quem hactenus negaverant, palam & cunctis circumſtantibus pendant. Quanta autem hæc futura ſit illis pœna, exprimit Chriſtus Luc. 23. verſ. 30. his verbis: *Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos; & collibus, operite nos.* Tertiò, quia peccatores, qui arctiora Evangelii præcepta pro libidine interpretantes, & moribus ſæculi accommodantes, vitam electorum æſtimabant inſaniam, convincendi ſunt rerum eventu, vanam non fuiſſe juſtorum ſpem. Hæc ſunt ſpectacula Chriſtianorum continuò imaginanda, inquit Tertullianus. Vide caput ultimum de ſpectaculis, ubi extremi judicii apparatum vividis pingit coloribus; & memento verbi Domini Luc. 21. verſ. 36. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini .... ſtare ante Filium hominis.*

§. VI.

Chriſtus eſt perfectus Dei & hominum Mediator.

Probatur, tum ex Scriptura, 1. Tim cap. 2. *Unus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus*; tum ex ratione; ille enim eſt perfectus Mediator, qui partium diſſidentium naturas in ſe conjunctas habet, & omnia agit neceſſaria ad illas ſecum invicem conciliandas. Atqui talis eſt Chriſtus

Christus Dominus: *idcirco Mediator*, inquit sanctus Fulgentius cap. 12. lib. de Fide ad Petrum: *quia idem Deus atque homo verus, habens unam cum Patre divinitatis naturam, & humanitatis unam cum Matre substantiam.* Et sanctus Augustinus lib. 10. Confessionum capite 12. *Mediator inter Deum & homines oportebat, ut haberet aliquid simile Deo, aliquid simile hominibus.* Deinde omnia præstitit, quæ erant perfecti Mediatoris: fuit Dei interpres apud homines, Joan. 1. v. 18. Conciliarius, Isa. 9. v. 3. advocatus apud Patrem, 1. Joan. 2. v. 1. sponsorem se obtulit, & plenè satisfecit, ut diximus. Ergo est perfectus Mediator tum quoad substantiam, quod negant, qui duas in Christo naturas non admittunt; tum quoad operationem, quod ex parte rejiciunt Sociniani, quibus Christus est dumtaxat mediator, ex quo Dei extitit internuntius & interpres.

Q. 1. *Secundùm quam naturam Christus est Mediator?*

R. Primò non est mediator secundùm naturam humanam, quatenus intelligitur à Deo præcisa; quia per illam non potuit condignam, hoc est infinitam, exhibere satisfactionem: neque secundùm naturam divinam; quia natura divina non potest satisfaciendo subjici. Est contra quosdam Lutheranos, quorum alii contendunt Christum esse Mediatorem penes naturam humanam, alii penes naturam divinam. Ergo Christus ante Incarnationem non fuit Mediator, nisi impropriè, quatenus Verbum in sententia Veterum apparuit sanctis Patriarchis, ut Patris voluntatem ipsis declararet; eo sensu dicitur Gal. 3. v. 18. lex ordinata in manu Mediatoris; quanquam verba

verba illa ad literam exponenda sint de Moyse, qui impropriè fuit mediator, in quantum Dei interpres.

R. Secundò, Christus non est Mediator secundùm utramque naturam simul. Est contra Calvinum. Probatur, quia natura divina non potest obire munera Mediatoris; puta supplicare, sacrificium offerre, &c.

R. Tertiò, itaque Christus est Deus & hominum Mediator, quatenus Homo Deus, ita tamen ut per naturam humanam Verbo subsistentem omnibus Mediatoris officiis perfunctus sit. Responsio patet ex præcedentibus; namque homo est nomen concretum significans subjectum & formam, seu Verbum ut terminans naturam humanam. Atqui hic homo medius est inter Deum & homines; per subsistentiam enim habet quid simile Deo, & per naturam humanam aliquid simile hominibus: per naturam humanam preces fudit, obediens fuit usque ad mortem, quæ fuit meriti infiniti propter subsistentiam divinam. Ergo persona divina fuit principium *quod* mediationis Christi, & natura humana principium *quo*. Unde S. Augustinus tractatu 72. in Joan. ait. *Mediator Dei & hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo est Christus Jesus.*

Q. 2. *Esse mediatorem, estne ita Christi proprium, ut nulli creaturæ convenire possit?*

R. Solus Christus potuit esse perfectè & propriè Mediator; quia solus partium diffidentium naturas conjunctas habet, solus quoque potuit obire omnia mediatoris officia, puta offerre pretium offensæ æquivalens. Impropriè tamen & imper-

imperfectè alii possunt esse mediatores, quia nonnulla mediatoris munera præstare possunt, v. g. pro aliis apud Deum intercedere, ejusque voluntatem declarare. Nobis ergo unus est propriè mediator, nempè Christus Jesus, plures verò imperfecti & ministeriales, Christi nomine & meritis agentes, puta Pastores, Angeli, & quicunque pro nobis apud Deum intercedunt. Unde Theologi hic disserere solent de cultu & invocatione Sanctorum, ac de veneratione sanctarum Imaginum : quem morem sequemur, priusquam attingamus Tractatum de Gratia, quæ est effectus Incarnationis, & tanquam spiritus vitæ, quem Christus, hominum Caput, diffundit in membra sua. Sit itaque

AP-

APPENDIX
De Cultu et Invocatione Sanctorum,
Ac
De veneratione Reliquiarum & ſanctarum Imaginum.

CAPUT PRIMUM.
Texitur Catalogus Hæreticorum, qui in hac parte à vero receſſerunt.

Primò ex ſchola Simonis Magi prodierunt Gnoſtici, qui Platonicorum veſtigiis inhærentes, docuerunt adminiſtrationem Univerſi Angelis, quos illi Philoſophi Genios & inferiores Deos vocabant, eſſe demandatam, ac proinde vota noſtra & ſacrificia ad eos dirigenda. Hunc errorem carpit Apoſtolus, Col. 2. v. 18. *Nemo vos ſeducat, volens in humilitate & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ*, (id eſt ſcientia ex proprio cerebro conficta) *& non tenens Caput*, ſcilicet Chriſtum, *ex quo totum corpus . . . conſtructum creſcit.* Quæ poſteriora verba, *non tenens Caput*, manifeſtè demonſtrant illos Hæreticos à Chriſto Domino ſuos diſcipulos avertiſſe; & ita ſanctus Chryſoſtomus interpretatur. *Sunt quidam*, inquit, *qui dicunt non poſſe per Chri-*

Christum adduci, sed per Angelos. Hunc superstitiosum cultum damnavit Concilium Laodicenum in Phrygia, Can. 34. & contra hunc statuit Can. 51. legitimam Sanctorum Martyrum venerationem. Unde patet ignorantia, vel potiùs mala fides Novatorum, qui hoc Apostoli textu Sanctorum cultum proscribi contendunt. Sed ad obstruendum os loquentium iniqua, audiendus est Theodoretus, qui tum in hunc locum, tum lib. 3. hæreticarum Fabularum cap. 4. sic scribit: *Illi* (Simon & ejus discipuli) *hoc consulebant, utique humilitate utentes: dicentes universorum Deum nec cerni nec comprehendi, nec ad eum posse perveniri; & oportere per Angelos divinam sibi benevolentiam conciliare. Quocirca Synodus, quæ convenit Laodiceæ, quæ est Phrygiæ Metropolis, lege prohibuit, ne precarentur Angelos, & in bodiernum usque diem licet videre apud illos & eorum finitimos oratoria sancti Michaelis.* Sanctus quoque Epiphanius de hæresi Simonis ait ipsum docere, *non posse salvari aliquem, nisi sacrificia Patri universorum per eos principatus & Potestates obtulerit.* A qua impietate quantum abhorreat Ecclesia Catholica nemo non videt.

Secundo, Manichæi tertio sæculo omnem Sanctorum cultum respuerunt, objeceruntque Catholicis, teste Sancto Augustino, quòd pro diis Gentium Martyres invexissent. Agnoscebant ergo illi Hæretici sua ætate cultum Sanctorum in Ecclesia Catholica celebrem fuisse. Manichæorum errorem amplexus est quarto sæculo in Oriente Eunomius Arianus, & Vigilantius in Occidente, contra quem scripsit Sanctus Hieronymus.

Tertio, signum Crucis, quod à Catholicis manuum agitatione exprimi solet, deriserunt iidem

Manichæi, ex sancto Augustino lib. 6. contra Faustum, & alii recentiores Manichæi in Galliis, apud Pitæum in Historia Aquitanica.

Quarto, Amalarius nono sæculo refert lib. de Officiis Ecclesiasticis cap. 14. quorundam errorem statim extinctum, qui veram Christi Crucem ita honorandam censebant, ut reliquas ad ejus similitudinem efformatas rejicerent. Alii paulò post eruperunt, qui duce Claudio Taurinensi Episcopo, tam veram, quàm cæteras cruces conculcarent. Hujus impietatis in Oriente socii extiterunt Pauliciani à quodam Paulo sic nuncupati, veterum Manichæorum propago. Hos secuti sunt in Occidente undecimo sæculo Henriciani seu Petrobrussiani; duodecimo wiclefistæ.

Quintò, Reliquiarum sanctarum hostes extitere quarto sæculo in Oriente Eunomius Arianus; in Occidente Vigilantius, qui, teste sancto Hieronymo, Catholicos per contemptum Cinerarios vocabat, imò & idololatras.

Sextò, sacras Imagines impugnarunt, primò Judæi ex peculiari suæ legis instituto. Deinde Mahumetani, quorum secta prodiit septimo sæculo. Ex Christianis Manichæi, teste Tharasio Episcopo Constantinopolitano, actione quarta Concilii septimi. Sed præ cæteris Leo Isaurus Imperator, à quodam Judæo deceptus, anno 730. publico edicto tanto furore in sacras Imagines debacchatus est, ut Iconomachorum Princeps merito habeatur. Impietatem paternam Constantinus Copronymus toto conatu prosecutus est, Episcopos ex diversis Provinciis num. 338. Constantinopoli congregavit, jussitque ab iis abrogari imagines Anno 754. Legatos insuper misit

ad

ad Pipinum Francorum Regem, ut eum in ſceleris ſocietatem petraheret. Verum Pipinus in conventu hac de cauſa Gentiliaci habito anno 767. Imperatorem per eosdem Legatos ab errore revocare conatus eſt, fruſtra tamen; nam præconceptum in Imagines odium Copronymus non depoſuit, filium quoque, nomine Leonem, pertinaciæ ſuæ ſimul & imperii hæredem reliquit.

Leoni Iſauro obſtiterunt, in Oriente Sancti Joannes Damaſcenus, & Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus; in Occidente Gregorius II. in Synodo Romana, & Gregorius III. in Concilio 93. Epiſcoporum anno 732. ex Anaſtaſio in ejus vita. Stephanus IV. quoque damnavit anno 769. conciliabulum Iconomachorum Conſtantinopoli juſſu Copronymi coactum ex eodem Anaſtaſio.

Tandem Conſtantinus pius Imperator, cum Irene matre, collapſum in Oriente Imaginum cultum reſtituere curavit; ipſo agente ſeptimum generale Concilium anno 787. inchoatum eſt Conſtantinopoli, & abſolutum Nicææ, unde dictum eſt Nicænum ſecundum. Præfuit Adrianus I. per ſuos legatos. In hoc Concilio duo ſancita ſunt: primum, Imagines Chriſti & Sanctorum collocari poſſe in Templis: ſecundum, eas licitè coli. *Definimus*, inquiunt Patres, *cum omni cura & diligentia venerandas ſanctas Imagines ad modum & formam venerandæ Crucis, coloribus aut alia quavis materia paratas dedicandas eſſe, in Templis Dei collocandas & honorandas, ut ſcilicet per hanc Imaginum pictarum inſpectionem omnes, qui contemplantur, ad prototyporum memoriam veniant, illisque ſalutatio-*

nem & honorariam adorationem exhibeant, non secundùm fidem nostram, veram latriam, quæ solùm Deo competit, sed quemadmodum venerandæ & vivificantis Crucis typo, & sanctis Evangeliis, & Reliquiis sanctis, & oblationibus tribuimus, luminaria reverenter accendimus. . . . Imaginum enim honor in prototypum resultat, & qui adorat Imaginem, adorat quoque descriptum argumentum.

Septimi Concilii acta in Gallias allata multis ex capitibus impugnata & damnata fuere. Primò, quia vitio Interpretis verba Constantini Cyprii Episcopi actione tertia sic legebant, ut constat ex libro tertio Carolino, cap. 17. *Suscipio & amplector honorabiliter sanctas & venerandas Imagines secundùm servitium adorationis, quod Trinitati emitto*: cùm habeatur in textu originali, *adorationem verò, quæ sit secundùm latriam, soli Trinitati emitto.* Secundò, quia in illis actis nomina quædam Gallis insolita, & honorificentiora Imaginibus ascripta erant. Tertiò, quia certi venerationis ritus imaginibus decernebantur, quos augustiores nostri censebant. Propterea prodiit famosum opus sub Caroli Magni nomine in quatuor libros distinctum, qui Carolini libri nuncupantur. In hoc autem opere, præter cultum latriæ, quem Galli imaginibus à Concilio delatum existimabant, arguuntur, 1. nomina adorationis, religionis, servitii, imò & venerationis, quibus exprimitur cultus Imaginum: 2. luminaria, thimiamata, oscula, salutationes in cultu Imaginum à Concilio invectæ: 3. comparationes Imaginum à Patribus Nicænis institutæ cum Cruce Domini, Reliquiis Sanctorum, vasis sacris, & Speciebus Eucharisticis: 4. virtus sanctificandi, quam

quam Patres Nicæni Imaginibus tribuere videbantur.

Carolus ſelecta hujus operis capita miſit ad Adrianum, qui nondum Synodum Nicænam confirmaverat, omnia ejus judicio ſubjiciens. Summus Pontifex in reſponſione ſua ad Carolum, quæ habetur tomo ſeptimo Conciliorum, laudat ejus fidem & doctrinam, quamvis non ea omnia amplecteretur à Patribus Nicænis definita circa cultum Imaginum; quæ tamen Adrianus teſtatur ſe probare pro Eccleſiæ Romanæ conſuetudine. Sed quod mirum eſt, non notat, nec arguit interpretis lapſum, ex quo tamen Caroli animus offenſus fuerat. Quare cum circa illud tempus Francofordienſe Concilium celebraretur in cauſa Felicis definientis Chriſtum eſſe Filium Dei adoptivum; Carolus ad illud transmitti curavit acta Concilii Nicæni inſcitia Interpretis adulterata, de quibus Patres Francofordienſes, præſentibus Legatis Summi Pontificis, ſic habent Canone ſecundo: *Allata eſt in medium quæſtio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis Imaginibus Conſtantinopoli fecerunt*, (inchoata enim eſt Conſtantinopoli illa Synodus) *in qua ſcriptum habetur, ut qui Imaginibus Sanctorum ita ut Deificæ Trinitati ſervitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur, qui ſupra ſanctiſſimi Patres omnimodis adorationem & ſervitium renuentes contempſerunt, atque conſentientes damnaverunt.* Non audiendæ hic Novatorum conjecturæ contra expreſſiſſima Concilii verba, quaſi veriſimile non ſit Epiſcopos ex univerſo ferè Occidente congregatos, non percepiſſe genuinum Concilii Nicæni ſenſum, maximè præſentibus

ſummi Pontificis Legatis : unde concludunt Imagines à Patribus Francofordienſibus prorſus fuiſſe rejectas. Fortè enim Legati non ſunt auditi reclamantes : vel ideo non reclamarunt, quia non habebant acta ſana, ſicut nec ipſe Adrianus videtur tunc temporis habuiſſe ; cum enim in citata ſua epiſtola ad Carolum Magnum ſcribat verba Conſtantini Cyprii benignè eſſe accipienda, ſupponit ipſum ea revera protuliſſe, quod tamem falſum eſt. Nec mirum quod in Galliis Concilium Nicænum tam citò receptum non fuerit ; cum illud Adrianus nondum confirmaſſet, tum ex ſua epiſtola ad Carolum, tum ex epiſtola Hincmari Remenſis ad Hincmarum Laudunenſem.

Ludovicus pius, Caroli filius, & in imperio ſucceſſor, acceptis litteris Michaelis Balbi Imperatoris Conſtantinopolitani, in quibus ſe Catholicum ſimulans, teſtabatur ſe abſtuliſſe à conſpectu vulgi quasdam Imagines, ſuperſtitioni magis obnoxias, retinuiſſe verò ad recordationem eas, quæ in ſublimioribus Eccleſiæ locis poſitæ erant ; plures Epiſcopos Pariſiis congregavit, qui variis ſanctorum Patrum ſententiis collectis, ſtatuerunt, propter amorem Sanctorum, imagines in Eccleſia honorificè ſervandas eſſe, non tamen colendas, ut *Romæ ac potiſſimum in Græcia fiebat*. Hanc autem collationem Ludovicus ad Eugenium II. per Jeremiam Senonenſem & Jonam Aurelianenſem miſit cum epiſtola ad eundem ſummum Pontificem ſcripta, quæ habetur tomo ſeptimo Conciliorum. Bellarminus & alii benemulti, contra fidem antiquiſſimorum manuſcriptorum, & Auctorum noni ſæculi, contendunt hanc

hanc Parisiensem Synodum esse confictam ab Heterodoxis, cùm illorum opera, acta ejus in lucem non prodierint, nisi sexto-decimo exeunte sæculo. Sed præterquam quod illa Synodus insistat iis, quæ Carolus tradiderat in suis libris Carolinis, Jonas Aurelianensis & Theodemirus Abbas Dungalus, qui præ cæteris insurrexerunt contra Claudium Taurinensem sub id tempus Imagines & Cruces confringentem, eandem tenuerunt viam mediam inter Iconomachos, Imaginum contemptores ac confractores, & Græcos simul, & Italos, impendentes Imaginibus cultum nimis effusum (ut ipsis videbatur) juxta gentis suæ morem & doctrinam in libris Carolinis & conventu Parisiensi explicatam; docueruntque 1. Imagines non esse confringendas: 2. in Templis esse collocandas, & honorificè servandas ob memoriam & amorum Sanctorum; & ad ad hoc probandum, laudant, sicut Synodus Parisiensis, epistolas Sancti Gregorii ad Januarium & Secundinum, in quibus Sanctus Pontifex præcipit honorari sanctas Imagines, ut patebit ex dicendis. Et hæc contra Claudium Taurinensem & cæteros schismaticos Iconomachos. Contra Græcos verò & Italos, salva tamen pace & unitate, cum hæc quæstio disciplinam spectet, sic scribit Jonas tomo quarto Bibliothecæ: *Illi, qui nimio & indiscreto amore ob honorem Sanctorum, eorum Imaginibus supplicant, nescio an temerè idololatræ sint vocandi; videntur sanè ab hac superstitione, adbibito rationis moderamine, revocandi potius, quàm idololatræ nuncupandi.* Dungalus quoque eodem tomo quarto Bibliothecæ, postquam Claudium Taurinensem reprehendit, quòd assereret similiter

liter esse idololatras, qui idola adorant, & qui Imagines Christi & Sanctorum ejus pingunt & venerantur pro amore & honore Salvatoris & electorum ejus, quos & ipsos, licèt longè inferius, diligunt tamen & honorant; negat cum Concilio Parisiensi Imagines esse in Templis ob ullum Religionis cultum, sed ob memoriam Sanctorum. Nimirum Scriptores illius sæculi duo spectabant. Primum, Deum solum esse propriè Religionis objectum, ac proinde illi soli exhibendum religiosum cultum, quod expendemus capite sequenti. Secundum: Imagines non esse propter materiam retinendas & honorandas, sed solùm propter memoriam: propterea que non ferebat eas comparari Reliquiis Sanctorum & vasis sacris, quæ aliquid sanctitatis hauriunt, illæ ex anima sancta, cujus fuerunt organa & instrumenta; ista ex corpore Christi, quod in ipsis fuit repositum. Atqui inde deducebant, nec luminaria esse accendenda, nec thimiamata incendenda Imaginibus Sanctorum, sicut Reliquiis eorum. Hoc argumentum fusè prosequitur Carolus in citato opere, exemplis adductis picturarum, in quarum altera repræsentatur Mater Dei asello vecta, altera autem Venus, quæ mutata inscriptione evadet imago beatæ Virginis: ex quibus concludit materiam non spectari in Imaginibus sicut in sacris Reliquiis; cùm imago aselli, Veneris, & beatæ Virginis sint ejusdem materiæ, ac proinde luminaria non esse accendenda coram Imaginibus Sanctorum, sicut coram eorum Reliquiis; eas tamen honorificè servandas, sed dumtaxat ob eorum memoriam, amorem & honorem.

Walfri-

Walfridus quoque Strabo eodem ſæculo, lib. de rebus Eccleſiaſticis, c. 8. damnat Græcos & Romanos mores, quibus ſpiritualis cultus Imaginibus tribuebatur; concluditque contra Iconomachos: *Cùm itaque*, inquit, *talis ſit Chriſtiani perfectio ſenſus*, *non ſunt omnimodis honeſti & moderati Imaginum honores abjiciendi.* Similia tradit Agobardus Lugdunenſis; & Flodoardus lib. 6. Hiſt. refert Hincmarum Remenſem ſcripſiſſe librum flagitantibus Epiſcopis, qualiter Imagines Salvatoris, & Sanctorum venerandæ ſint.

Ex his ſequitur primò, libros Carolinos & Conventum Pariſienſem fideliter exponere, quæ eſſet Gallorum mens circa Imagines. Secundò, Gallos tunc temporis non diſſenſiſſe à Græcis & Italis in dogmate, ſed in quibuſdam duntaxat circumſtantiis, quæ ſenſim ſine ſenſu apud illos obtinuerunt. Tertiò, Gallos in Claudio Taurinenſi expugnaſſe Novatores hujus temporis, & à ſua cummunione excluſiſſe; cùm ſe diſcipulos ejuſdem Claudii profiteantur. Non modò ergo illis non patrocinantur libri Carolini, Conventus Pariſienſis, & alii novi ſæculi Scriptores, ut ipſis contra adverſentur. Agobardus quidem ſtimulatus falſa Michaelis Balbi narratione, plebem apud Orientales ſuperſtitioſam & idololatram fieri occaſione Imaginum, ſcripſit, ſatiùs non pingi Imagines. Sed Dallæus Novatorum noſtrorum Pſeudopaſtor illo teſtimonio uti non poteſt ad confringendas Imagines, cùm in Eccleſia Romana hujuſmodi non exiſtat abuſus, niſi fortè apud paucos incuria Paſtorum.

Iconomachorum errorem ubique proſcriptum duodecimo ſæculo renovarunt Valdenſes,

 Petro-

Petrobrussiani, Henriciani, & Albigenses; decimo quarto sæculo Hieronymus de Prago in Concilio Constantiensi damnatus & crematus; & decimo sexto sæculo Lutherani & Calviniani amplexi sunt insuper impietatem Manichæorum, Vigilantii, & aliorum hujusmodi Hæreticorum, circa cultum Sanctorum & Reliquiarum, imo & pretiosissimæ Crucis Domini, adeo ut sectas eorum dixerim sentinam, in quam omnium hæreseum sordes confluunt. Quòd si præcedentium Hæreticorum traditionem prætendant; indeque glorientur, gloria illa vertitur in confusionem ipsorum; cùm impietates illæ, ubi prodierunt, continuò fuerint proscriptæ ab Ecclesia: cui resistere insolentissimæ est insaniæ, ait Sanctus Augustinus.

CAPUT II.

Exponitur Ecclesiæ doctrina circa cultum Sanctorum.

Primò, Sancti digni sunt honore; quia honor definitur, testificatio excellentiæ alicujus: ergo qui excellentiam aliquam præseferunt, digni sunt hujusmodi testificatione. Atqui sanctitas, quæ in Sanctis refulget, est eximia excellentia: ergo Sancti revera digni sunt honore & veneratione.

Secundò, Sanctis licitè & honestè honos deferri potest. Hæc propositio ex præcedenti necessariò sequitur; sicut enim rectè vituperari potest, qui vituperio est dignus: sic colere licet eum, qui cultu cognoscitur dignus. Nec desunt

in

in Scripturis exempla cultus Sanctis delati. Josue c. 5. v. 14. cecidit pronus in terram coram Angelo, adorans eum. Apoc. 19. v. 10. & 22. v. 9. Sanctus Joannes cecidit ad pedes Angeli, ut adoraret eum, id est, veneraretur; adoratio enim sumitur aliquando latius pro quacunque honoris exhibitione, quo sensu legitur 3. Reg. cap. 1. Bethsabee adorasse Regem: & Abraham Gen. 23. adorasse populum terræ: aliquando strictiùs pro cultu supremo, qui latria dicitur, ut Matth. 4. *Dominum Deum tuum adorabis.* Angelus quidem respuit honorem à Sancto Joanne sibi delatum, non ut sacrilegum & illicitum, absit enim, ut suspicemur in eo peccasse aut errasse Evangelistam: sed pro sua modestia & observantia in tantum virum, etsi natura minorem, dignitate tamen Apostolatus, sanctitate & gloria martyrii sibi non imparem, fortè etiam majorem.

Veritatem his duabus propositionibus contentam non inficiantur nostri Novatores; sic enim scribit Molinæus: *Qu'il honorent les Saints, & les proposent pour exemple, mais qu'ils ne les invoquent pas.* Et Rex Angliæ in sua responsione ad Cardinalem Perroneum: *Sa Majestè venere les Martyrs & autres Saints regnans maintenant avec Jesus Christ, & ne doute point qu'ils ne prient pour les necessitez de l'Eglise, & croit fermement que leurs prieres ne sont point inutiles.* Dallæus quoque in sua Apologia: *Cette Rome meme, dont nous nous plaignons, est pour la plupart d'accord avec nous: car bien qu'elle rende de grands bonneurs à diverses creatures: si est-ce qu'elle a toujours connu qu'il y a une certaine espece de service qui ne doit, qui ne peut etre rendu à autre quà Dieu; c'est ce qu'elle appelle communement l'adoration de latrie,*

latrie, pour la distinguer d' avec les autres qu' elle croit pouvoir deferre à ce qui n' est pas Dieu. Vulgus ergo Calvinistarum desinat Catholicos insectari tanquam idololatras, propter cultum Sanctorum; nec eo prætextu schismate à nobis separentur. At, inquiunt, nimis effusus est ille cultus. Hoc superest expendendum. Itaque

Q. 1. *Qualis cultus licitè potest exhiberi Sanctis?*

R. Talis, qui respondeat eorum excellentiæ, quæ est cultus motivum & ratio: ergo diversus esse debet cultus & honor pro diversitate excellentiæ, ut observat sanctus Thomas 2. 2. quæst. 104. ad 3.

Q. *Quotuplex distinguitur excellentia?*

R. Duplex, alia increata Dei propria, quatenus est rerum omnium primum principium & supremus Dominus; juxta illud Malachiæ 1. *Si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus?* nempe reverentialis. Alia creata & participata, quæ in creaturis inesse potest.

Excellentia creata duplex est. Alia exurgit ex donis naturalibus, puta scientia, industria, potestate, qua nonnulli in Republica præcellunt. Alia ex donis supernaturalibus efflorescit, v. g. ex gratia sanctificante, qua homines amici Dei, filii ejus adoptivi & hæredes constituuntur. Et hæc rursus duplex est: alia communis est omnibus Sanctis, propter gratiam sanctificantem: alia singularis, & propria beatæ Virgini, propter dignitatem Matris Dei & affinitatem cum Verbo incarnato, qua supra ceteras creaturas eminet.

Debe-

Debetur excellentiæ increatæ latria, quæ eſt omnimoda ſervitus, ut dictùm eſt, creatæ verò dulia, quæ eſt etiam aliqualis ſervitus, juxta illud Gal. 5. *Per Charitatem ſpiritus ſervite invicem.* Et Rom. 12. *bonore invicem prævenientes.* De utroque cultu diſertè ſanctus Auguſtinus lib. 20. c. 21. contra Fauſtum Manichæum. *Colimus Martyres*, inquit, *eo cultu charitatis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei .... at illo cultu, qui Græcè latria dicitur, Latinè uno verbo dici non poteſt, cùm ſit quædam propriè divinitati debita ſervitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi unum Deum. Cùm autem ad illum cultum pertineat oblatio ſacrificii, unde idololatria dicitur eorum, qui hoc idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam animæ ſanctæ, vel cuiquam Angelo: & quiſquis in hunc errorem delabitur, corripitur per ſanam doctrinam, ſive ut corrigatur, ſive ut caveatur.* Quo autem cultu, quove fructu Martyres honorentur, eodem c. deſcribit Sanctus Doctor. *Populus Chriſtianus*, inquit, *memorias Martyrum religioſa ſolemnitate celebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atque orationibus adjuvetur; ita tamen, ut nulli Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum, quamvis in memorias Martyrum, conſtituamus altaria. Quis enim Antiſtitum in locis Sanctorum corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane?* Hactenus Sanctus Auguſtinus demonſtrans contra Manichæorum criminationes, nihil in cultu Sanctorum idololatriam ſapere.

Idem præſtat ſanctus Doctor libro octavo de Civitate Dei cap. 26. contra Paganos; qui ſimiliter exprobrabant Catholicis quaſi cultum Ido-

Idolorum in cultum Martyrum convertiſſent. *Sed*, inquit, *hoc videtur dolere* (Triſmegiſtus) *quod memoriæ Martyrum noſtrorum templis eorum delubriſque ſuccederent, ut videlicet qui hæc legunt animo à nobis averſo atque perverſo, putent à Paganis deos cultos fuiſſe in templis, à nobis autem coli mortuos in ſepulchris.* Et cap. 27. *nec tamen nos eiſdem Martyribus templa, ſacerdotia, ſacra & ſacrificia conſtituimus . . . . . Quis enim audivit aliquando Fidelium ſtantem Sacerdotem ad Dei honorem cultumque conſtructum dicere in precibus; Offero tibi ſacrificium, Petre, Paule, vel Cypriane? . . . . quæcunque igitur adhibentur Religioſorum obſequia in Martyrum locis, ornamenta ſunt memoriarum, non ſacra vel ſacrificia mortuorum tanquam deorum. Quicumque etiam epulas ſuas eò deferunt . . . . . ſanctificari ibi eas volunt per merita Martyrum in nomine Domini Martyrum.* Et lib. 22. cap. 8. refert Reliquias Sanctorum honorificè circumgeſtari ſolitas, flores & veſtimenta ex earum contactu virtutem hauſiſſe; peregrinationes ad Sanctorum memorias fuiſſe ſuſceptas, ibique plura miracula patrata. Ex quibus patet qua fronte, quave impudentia Novatorum Pſeudominiſtri ſectatorum ſuorum auribus ingerere audeant, Eccleſiam Catholicam poſterioribus ſæculis à primæva ſua integritate defeciſſe, & in apertam idololatriam circa cultum Sanctorum miſerè fuiſſe prolapſam. Quid enim Eccleſia in honorem Sanctorum nunc frequentat, quod prioribus ſeculis non obſervaverit?

Enimverò Pſeudoreformati Catholici objiciunt Baſilicas in honorem Sanctorum extructas, Fidelium votis ornatas & lucupletatas, aras erectas,

ctas, & in iis Reliquias Sanctorum conditas, & data occasione honorificè circumgestatas; sacrificia oblata cum Sanctorum commemoratione & invocatione; dies festos institutos & religiosè celebratos; peregrinationes susceptas, quasi virtus divina sit alicui loco alligata. Atqui hæc omnia Sanctus Augustinus in allatis textibus non solùm testatur fuisse in usu prioribus sæculis, sed etiam tanquam sincera Christianæ pietatis officia laudat, vindicatque contra Gentilium & Manichæorum, ac consequenter Calvinistarum obtrectationes.

Quæ S. Augustinus in unum colligit, eadem sparsim referunt alii Patres ipso etiam antiquiores, Eusebius lib. 4. de vita Constantini; Sancti Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus meminerunt Basilicæ in honorem Apostolorum à Constantino constructæ. De votis sic scribit idem Eusebius lib. 13. cap. 7. Præparationis Evangel. *Nos veræ pietatis milites Dei amicos honorantes ad monumenta illorum accedimus, votaque illis tanquam viris sanctis facimus, quorum intercessione ad Deum non parum juvari profitemur.* Theodoretus quoque lib. 8. ad Græcos: *Piè*, inquit, *fideliterque precatos ea maxime consequi, quæ desiderant, testantur illa, quæ votorum rei persolvunt; nam alii oculorum, alii verò pedum, alii manuum simulacra appendunt ex argento aurove confecta.* Festa in honorem Martyrum instituta testatur Ecclesia Smyrnensis sæculo secundo apud Eusebium lib. 4. Hist. Origenes sæculo tertio, hom. 3. in diversa Evangelii loca, Concilium Laodicenum Can. 51. de peregrinationibus religionis causa. Hieronymus epist. 17. ait: *Longum est nunc ab Ascensu Domini usque ad*

præ-

præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum .... venerunt Jerosolymam, putantes se minùs religionis habere ... nisi in illis Christum adorassent locis, de quibus primùm Evangelium de patibulo coruscaverat. Et S. Chrysostomus hom. 16. in secundam ad Corinth. *Nemo est*, inquit, *qui peregrinationem unquam inire sustineat, ut Imperatorum aulas videat: contra multi Imperatores peregrè profecti sunt, ut hoc spectaculo fruerentur; sanctorum enim Martyrum templa futuri judicii vestigia & signa exhibent, dum dæmones flagris cæduntur, homines torquentur & liberantur.* Nec virtus Dei magis alligari censenda est cineribus Apostolorum Petri & Pauli & aliorum Sanctorum, quàm umbræ & semicinctiis eorum, ad quæ Fideles recurrebant causa sanitatis consequendæ, Act. 5. & 19.

Objiciunt primò Pseudoreformati: Illa revera sunt idololatræ, qui creaturam religione colunt; solus enim Deus Religione colitur; atqui Catholici Sanctos religione colunt; ergo Catholici revera sunt idololatræ.

Respondeo 1. Ecclesiam nunquam definiisse Sanctos esse religiose colendos; sed meram esse Scholæ quæstionem, an cultus, qui eis exhibetur, pertineat ad religionem, an ad aliam virtutem; ac proinde Novatores eo capite schisma facere non debuerunt.

Respondeo 2. Distinguendo majorem. Illi sunt idololatræ, qui creaturam colunt religione propriè dicta, qua religamur primo principio & ultimo fini, Concedo: religione impropriè dicta, qua propter Deum honoramus res & personas sacras, v. g. Templa, Ministros Deo consecratos, viros

viros ſanctitate conſpicuos, & ideo viva Chriſti membra, Nego majorem; nam ex capite primo Jacobi: *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc eſt, viſitare pupillos & viduas.* Vide S. Auguſtinum lib. 10. de Civitate Dei cap. 1. ubi hanc diſtinctionem fusè exponit.

Objiciunt 2. Quatuor primis ſæculis Eccleſia non erigebat templa & aras Martyribus, nec in Sacrificio eos invocabat, ex S. Auguſtino lib. 22. de Civitate Dei cap. 10. *Nos*, inquit, *Martyribus noſtris non templa fabricamus, nec ibi erigimus altaria, in quibus Martyribus ſacrificemus; nec ibi à Sacerdote, qui ſacrificat, invocantur.* Cùm ergo nunc Eccleſia Romana Sanctis ædificet templa, in quibus conſtruit altaria, & eos in Sacrificio invocet, palàm eſt in idololatriam corruiſſe, nec Fideles ſaluti poſſe conſulere, niſi ab illa receſſerint.

Diſtinguo antecedens: non erigebat templa & aras Martyribus ut eis ſacrificaret, ut eos invocaret tanquam ſummum bonum, Concedo; invocare enim, ad mentem Sancti Auguſtini in Pſalmos 30. 74. 85. & alibi, paſſim eſt Deum vocare in ſe; non erigebat templa & aras Martyribus in eorum memoriam, Nego antecedens. Cùm ergo templum & ara ordinentur ad Sacrificium, quod ſoli Deo offerre licet, ſoli Deo ædificari poſſunt, nec alteri nunc ædificat, nec ſacrificat Eccleſia. Sacerdos enim ſtans ad altare non dicit, *Offero tibi, Virgo Maria,* &c. ſed, *Communicantes & memoriam venerantes inprimis glorioſæ ſemper Virginis Mariæ,* &c. *Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ . : . . tibi offerimus pro his.* Nec idèo precamur Sanctos, ut corda noſtra poſſideant, ſed ut apud Deum intercedant, quatenus

dignum ejus habitaculum efficiamur, expulſo omni terreno affectu. Vulgò tamen dicuntur templa, aræ, Miſſæ Sanctorum, quorum ſpecialis fit commemoratio. *Sanctorum Martyrum templa*, inquiebat ſupra ſanctus Chryſoſtomus, *futura judicii veſtigia & ſigna exhibent.* Sed propriè loquendo templa Dei ſunt; quia illi ſoli Sacrificium offertur. *Nos Martyribus noſtris non templa ſicut Diis, ſed memorias ſicut hominibus mortuis ædificamus. Deo quippe, non ipſis ſacrificat* (Sacerdos) *quamvis in memoriam ſacrificet eorum, quia Dei Sacerdos eſt, non illorum,* Auguſtinus cit. cap. 10. lib. 22. de Civit.

Objiciunt 3. Apoſtolus Rom. 1. reprehendit Gentiles, quòd creaturæ ſervierint potius, quàm Creatori: & 2. Cor. 7. monet Chriſtianos, ne fiant ſervi hominum: atqui cultus, quem Eccleſia Romana exhibet Sanctis, eſt dulia, hoc eſt vera ſervitus & ſoli Deo debita, ut advertit Sanctus Auguſtinus libro ſecundo Quæſtionum ſuper Exodum, num. 94. ubi expendens quod in illo libro legitur cap. 23. *Si ſervieris diis eorum, erunt tibi in offendiculum*, notat in textu Græco pro verbo *ſervire*, haberi δελούιν, non λατρούιν ſubditque: *unde intelligitur, quia & dulia debetur Deo tanquam Domino; latria vero nonniſi tanquam Deo.* Ergo cultus ille eſt omnino improbandus, & prorſus rejiciendus, maximè cùm plerique ex Catholicis in eo creaturæ potiùs ſerviant, quàm Creatori, ad quem in precibus ſuis vix attendunt, ſed ſua vota ferè omnia ad Sanctos dirigunt.

Reſpondeo primò ad majorem, Gentiles fuiſſe duplici ex capite reprehenſione dignos: 1. quia creaturæ tanquam Creatori & ejus loco ſervie-

serviebant, nempe cultu latriæ; 2. quia vel dæmones & homines in impietate defunctos, vel creaturas inanimes, ut solem & stellas colebant, in quibus etiamsi sit quædam excellentia, nostrum tamen non meretur cultum; quia, ut notat Sanctus Thomas, homo non debet subjici dæmonibus, nec hominibns damnatis & à Deo rejectis, nec creaturis irrationalibus ad ejus usum conditis. Colimus quidem Imagines inanimatas, sed cultu relativo duntaxat, hoc est, non propter earum materiam, sed propter similitudinem, quam habent cum exemplari: unde non res ipsa, sed prototypus in imagine honoratur. Sed de imaginibus postea. Textus autem primæ ad Corinthios non est ad propositum; nam Apostolus eo loco solùm prohibet, ne Christiani liberi fiant mancipia Infidelium sine necessitate; præcipit verò his, qui ex conditione sua sunt servi, ut serviant dominis suis. *Servi, obedite dominis carnalibus .... sicut Christo, non ad oculum servientes.* Eph. 6. v. 5. Col. 3. v. 22. Tit. 2. v. 9. & 1. Petri 2. v. 18. *Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis.* Unde

Respondeo secundò distinguendo minorem. Cultus, quem Ecclesia Romana exhibet Sanctis, est dulia seu servitus aliqua, Concedo: omnimoda & soli Deo debita, Nego minorem. Itaque velint nolint adversarii, est aliqua servitus creaturæ debita; nam famuli & subditi servire debent dominis suis, ex mox laudatis Scripturæ textibus, *Homo namque*, ait S. Thomas 2. 2. qu. 103. art. 3. *participat quandam similitudinem divini dominii, secundùm quod habet particularem potestatem super aliquem hominem. Et ideò dulia, quæ debitam servitutem*

 exhi-

exhibet homini dominanti, alia virtus est à latria. Porrò dulia propriè dicitur inferioris ad superiorem, latè verò cujuslibet etiam superioris ad quemlibet observantia dignum, propter excellentiam, quæ in eo est; & hoc posteriori modo cultus Sanctorum dicitur dulia. Cùm auten ex dictis diversa sit excellentia; alia incommunicabilis; qualis est excellentia Creatoris, propter quam cultus latriæ statuitur à S. Augustino ita creatoris proprius, ut nulli creaturæ communicari possit sine idololatria: alia communicabilis, qualis est excellentia dominii, quam superiores participant, ita tamen ut sit suprema & plenaria in Deo: hinc idem S. Doctor vult duliam deberi Deo tanquam Domino. Sed quemadmodum alia dulia in humanis debetur Regi, alia ejus Ministro: quia non eadem est in utroque excellentia & potestas: sic dulia, quæ exhibetur Domino increato, & omnipotenti; differt à dulia, quæ Ministris ejus competit: illa est omnimoda, hæc admodum limitata, sicut & eorum excellentia, quæ est honoris & cultus motivum ac mensura. Quare si excellentia refulgeat ex naturalibus Dei donis, qualis est potestas dominorum temporalium, debetur ei cultus civilis, & quidem distinctus secundùm distinctos potestatis gradus: *Regi tanquam præcellenti*, inquit S. Petrus epist. 1. cap. 2. *ducibus tanquam ab eo missis.* Si ex donis supernaturalibus, & eminentioribus, qualis est sanctitas, respondet cultus Religiosus, (ex Sancto Augustino, citato libro vigesimo contra Faustum,) & longe perfectior, ut docet Sanctus Gregorius Nyssenus oratione in Sanctum Theodorum : *Cui Regum*, inquit, *talis honos exhibetur? Quis ex his,*

qui

qui supra modum inter homines excellere nisi sunt, tali memoria celebratur? Quod si quis ex rudioribus creaturæ in his serviant potiùs quàm Creatori, ut contendunt adversarii, tales ab Ecclesia corriguntur, ubi ei innotuerint, nedum ab illa approbentur: nam ex Sancto Hieronymo epist. ad Riperium; *honoramus servos, ut honor servorum redundet ad Dominum.* Imò cultus, quem Ecclesia exhibet sanctis, continua est laus Dei & gratiarum actio pro beneficiis illis collatis per Jesum Christum Dominum nostrum, ut videre est in Officio Sanctorum.

Licèt autem Sanctorum honos ad Deum referatur, attamen non proficiscitur ex eadem virtute, qua Deus colitur; quia, ut jam dictum est, diverso nititur motivo, nempe eorum excellentia, quæ infinitè distat ab excellentia increata, propter quam Deus colitur.

Nec dicas Deum & proximum eadem charitatis virtute diligi: nam idem est in Deo & proximo diligendi motivum, scilicet, infinita bonitas, quæ Deo inest, & cujus communicationem optamus proximo. Cùm ergo infinita Dei bonitas, propter quam illum diligimus, sit ratio tota, cur proximum charitate diligamus, sequitur eandem specie charitatem ad Deum & proximum se extendere, quemadmodum eadem fidei virtute credimus Deum & omnia mysteria; quia in his nitimur uno motivo, nimirum veracitate Dei revelantis.

Quòd si proximum diligeremus propter dotes & virtutes ipsi proprias, puta propter scientiam, beneficientiam, morum suavitatem, tunc diversus esset specie amor; quia diversa esset amandi ratio,

 sicut

ſicut & diverſus honos, qui ipſi impenderetur propter hujuſmodi excellentias: verùm amor ille non eſſet charitatis, ſed alterius virtutis moralis. Unde patet proximum rariùs charitate diligi; cùm plerique non divina bonitate, ſed aliis rationibus ad illum diligendum moveantur. Sed de charitate poſtea, tom. 3.

Objiciunt 4. Eccleſia Romana cultum Sanctorum cum divino prorſus confundit, ſacrificia in eorum honorem peragit, thymiama ipſis incendit, templa ſic fulgent eorum ſtemmatibus, ſtatuis, & luminibus coram eis accenſis, ut non Deo; ſed homini defuncto conſtructa videantur: atqui priuſquam ejuſmodi honores Sanctis concedantur, præcedere debet canonizatio, ut vocant, quæ ſpeciem habet apotheoſis Gentilium: ergo, inquiunt, juſto & prudenti zelo hujuſmodi cultum proſcripſimus, ducti exemplo Ezechiæ religioſiſſimi Principis, qui 4. Reg. c. 18. confregit ſerpentem æneum, licèt juſſu Dei erectum; quia filii Iſrael ipſi adolebant incenſum.

Nego antecedens: nam honos generatim ex tribus actionibus efflorefcit. Prima eſt intellectus, qui apprehendit excellentiam perſonæ. Secunda voluntatis, quæ ſe demittit & ſubjicit. Tertia corporis, puta laudes, capitis detectio aut inclinatio, munerum exhibitio, quibus exprimitur interior animi ſenſus & affectus. Prima actio per ſe cultum non conſtituit; dæmones enim cognoſcunt Deum, nec eum colunt: requiritur tamen tanquam aliquid prævium ad honorem, quomodo enim prudenter eum coles, quem neſcis honore dignum? Sine tertia etiam honos abſolutè conſiſtere poteſt; nam Spiritus incorporei in cœlo Deum adorant ſupre-

ſupremo latriæ cultu ſine ullis ſignis corporeis, quæ neceſſaria ſunt duntaxat, ut exterius teſtemur quod mente gerimus. Supereſt ergo ut collocetur honos in ſecunda actione, id eſt in voluntatis demiſſione & ſubjectione, ac proinde verus honos ſine amore ſtare nequit. *Pietas*, inquit S. Auguſtinus in Pſalm. 77. *cultus Dei eſt, nec colitur ille niſi amando; hoc enim colitur, quod amatur. Unde quia Deus rebus omnibus major & melior invenitur, plus omnibus diligendus eſt ut colatur.*

Jam verò ſi à genere deſcendamus ad ſpecies honoris, quæ ſunt latria & dulia, ſtatim elucebit eas infinito intervallo à ſe invicem diſtare, planeque diſtingui in Eccleſia Romana. Namque in cultu latriæ primò mens concipit Deum ut rerum omnium atque adeo Sanctorum primum principium, ſupremum Dominum & ultimum finem: ac eo titulo voluntas ſecundo loco ſe ſuaque omnia ei totaliter ſubjicit & devovet: in quo actu ſupremus cultus, qui à S. Auguſtino dicitur interius cordis ſacrificium, eſſentialiter conſiſtit. Tertiò corpus hujuſce intimi ſenſus profert ſigna exteriora, erumpit in laudes infinitæ Dei excellentiæ & majeſtatis, templa & aras illi extrüit, & Sacrificia offert, quæ ſunt determinata latriæ ſigna. Adhibet etiam proſtrationes, thymiamata, lumina, &c. quæ licèt per ſe ſigna ſint latriæ & duliæ communia, cùm promiſcuè uſurpentur ad teſtandam reverentiam tum erga principes, tum erga res ſacras; determinantur tamen ad latriam per prædictos actus mentis & voluntatis.

Quantum autem à latria diſtet Sanctorum cultus, patet expendenti actiones, ex quibus inte-

gratur ille honos. Namque 1. intellectus Sanctos repræsentat, non ut rerum auctores, sed ut Dei servos præstantioribus ejus donis cumulatos, & eo feliciores, quo firmiùs ei adhærent & perfectiùs famulantur. Hinc 2. voluntas eo motivo mota & determinata se demittit, eisque propter Deum quodammodo se subjcit Christiana charitate. 3. denique, corpus hujusce reverentiæ sic limitatæ dat signa, non ad latriam determinata, quale est Sacrificium, absit; sed quæ sunt omni honori, etiam civili, communia, ut genuflexiones, incensum, lumina, statuæ & picturæ, quæ ad Sanctorum imitationem provocant, sicut & laudes eorum meritis respondentes. Quid in iis idololatriam sapit? nonne iisdem signis testamur nostram reverentiam erga eos, qui in Republica dignitate præcellunt?

Adversarii ergo temerè nituntur exemplo Ezechiæ ad abolendum cultum Sanctorum; ideo enim religiosissimus Princeps serpentem æneum confregit; quia filii Israel divinos honores illi deferebant. At proferre non possunt vel unum è Catholicis, ne quidem rudiores excipio, qui latriæ cultum mox descriptum ad Sanctos transferat.

Ecclesia quidem Romana sacrificia offert Deo in honorem Sanctorum, quatenus sunt gratiarum actiones ob beneficia eis collata. Aliquando etiam compellat beatam Virginem, ut Matrem misericordiæ, vitam, spem nostram, sed eo sensu, ut jam pridem explicuit Guillelmus Parisiensis, quo crucem, quin & amicum, qui solus nostri curam gerit, spem nostram unicam dicimus, nempè quia salus & vita à Christo

ſto per crucem & beatam Virginem ſuo modò promanant.

Cùm periculum ſit, ne plebs falſa pietatis ſpecie deluſa hypocritas & fanaticos tanquam viros ſanctos colat, Eccleſia ſemper cavit, ut ex S. Cypriano diſcimus, ne quis publicè pro ſancto haberetur, niſi præiviſſet ejus examen & judicium. Ab undecimo quidem ſæculo majori ſolemnitate id præſtat, cùm priùs hoc ipſo quis declararetur Sanctus, quo ejus reliquiæ in altari recondebantur. Sed in illo ritu, quem Canonizationem vocant, nulla eſt honoris teſtificatio, quæ in aliis Sanctorum ſolemnitatibus à primis ſæculis uſurpata non fuerit. Fruſtra dicunt adverſarii apotheoſeos ſimilitudinem referre; nam in apotheoſi heroes Gentilium inter Deos numerabantur, eiſque divini honores decernebantur: in Canonizatione verò Sancti declarantur fideles Dei famuli, & eo titulo veneratione digni. Quamquam ſi in vera religione vitandum ſit quidquid erat in uſu apud Gentiles, nec Sacerdotes, nec templa, nec Sacrificia, nec Sacramenta habere liceat; hæc enim extabant apud Gentiles.

Denique ſi qui abuſus in cultu Sanctorum irrepſerint, ſicut in aliis divinis inſtitutis contingere poteſt inſtigante dæmone, eos prorſus aboleri cupit Eccleſia, ut teſtantur Tridentini Patres ſeſſ. 25. *Tantaque circa hæc diligentia*, inquiunt, *& cura ab Epiſcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut præpoſterè & tumultuariè accommodatum, nihil profanum, nihilque inhoneſtum appareat, cùm domum Dei deceat ſanctitudo.*

Nec dicant adverſarii tollendum eſſe quidquid poteſt eſſe abuſus occaſio; nihil enim tam

sanctum, quo non abutantur perditi homines. Prohibenda esset Dominicæ diei requies, quæ est plurimum criminum occasio; abolenda Dominica cœnæ; quia multi indignè ad eam accedunt: revocandæ essent leges, ut cessaret prævaricatio.

CAPUT III.

An, & quomodo Sancti sint invocandi?

Monemus iterum invocationem dupliciter sumi: primò latè, pro qualibet oratione: secundò strictè, pro desiderio boni, quo frui quis exoptat. Invocatio priori modo sumpta dirigitur ad eum, qui potest vel largiri exoptatum bonum, vel illud ab alio sua intercessione nobis obtinere: posteriori verò modo accepta tendit ad ipsum bonum expetitum. *Quid enim est invocare*, inquit S. August. in Psal. 52. *nisi vocare in se? Qui ergo invocat Deum, ut dives fiat, Deum non invocat: hoc invocat, quod vult ad se venire. Nam cùm dicitur, Deus, da mihi divitias, non vis ut ipse Deus veniat ad te, sed vis ut divitiæ veniant ad te.* In Psalm. 85. *Invocas quidquid amas, invocas quidquid in te vocas. Porrò si Deum propterea invocas, ut veniat ad te pecunia, Deum tibi adjutorem pones cupiditatum.* Et in Psal. 55. *Quidam Dominum sibi invocare videbantur, & petebant eum de hæreditatibus, de cæteris bonis temporalibus. Et quid de illis Scriptura dicit? Deum non invocaverunt.* De invocatione hoc posteriori modo sumpta nulla potest esse quæstio; cùm certum sit apud omnes Deum solum esse summum bonum, quo frui liceat: ac proinde

inde ipsum solum sic esse invocandum : quo sensu scribit S. Aug. lib. 22. de civit. Dei cap. 10. *nec ibi à Sacerdote, qui sacrificat, invocantur Martyres.* Non invocantur, sed rogantur, ut ipse explicat tractatu 84. in Joan. *Ideo quippe ad ipsam mensam, non sic eos* (Martyres) *commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut ipsi pro nobis orent.* Et in Psalm. 85. *Omnes Martyres, qui cum illo* (Christo) *sunt, interpellant pro nobis, non transeunt interpellationes eorum, nisi transeat gemitus noster.*

Quæritur ergo duntaxat an, & quomodo orandi sint Sancti ?

R. Primò, invocatio Sanctorum necessaria non est, sive necessitate medii, sive necessitate præcepti Divini, aut Ecclesiastici, saltem quoad omnes.

Prima pars probatur, tum ex dictis capite primo contra Gnosticos, qui definiebant Angelos esse administratores universi, & nonnisi per eos accessum patere ad Deum : tum ex Sanctis Patribus, qui passim docent, ad Deum promerendum suffragatore non opus esse, sed pura mente : quemadmodum ad Regem terrenum nonnisi per tribunos acceditur. Ita Auctor commentariorum in epistolam ad Romanos apud S. Ambrosium ; & S. Chrysostomus hom. de profectu Evangelii.

Secunda pars, quæ est de necessitate præcepti, probatur ; quia neque in Scriptura, neque in Traditione extat ullum præceptum invocandi Sanctos, nec aliud è fidelibus exigit Concilium Tridentinum, quam ut credant *Sanctos una cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus*

Deo

Deo offerre; bonum atque utile esse suppliciter eos invocare, *sess.* 25.

Dixi: *saltem quoad omnes;* propter eos, qui ad Horas Canonicas tenentur, in quibus invocantur Sancti; raro tamen: nam in hujusmodi publicis precibus, orationes, quæ collectæ dicuntur, semper ad Deum diriguntur, & ceteræ officii partes continent vel laudes Dei, vel Sanctorum historias. Nedum ergo cultus, quem Ecclesia Romana tribuit Sanctis, mentes à Deo avocet; quin contra in illum erigat atque inflammet.

Controvertitur itaque solùm Catholicos inter & Novatores; utrum liceat invocare Sanctos. Heterodoxi contendunt hujusmodi invocationem pugnare cum verbo Dei, adversarique honori unius Mediatoris Dei & hominum Jesu Christi, & omninò esse superstitiosam. Contra hunc errorem, ad propositam quæstionem

R. Secundò honestum & utile est Sanctos in cœlis regnantes invocare. Ita definiit Concilium Tridentinum sessione 25.

Probatur 1. ex Scriptura Gen. 48. Jacob Angelum invocat super filiis Joseph. *Angelus*, inquit, *qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris istis, & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum*, Job. 5. Eliphas ex vulgata sententia sic Jobum alloquitur: *Voca ergo, si est qui tibi respondeat; & ad aliquem Sanctorum convertere.*

Respondent adversarii, ibi sermonem esse de Angelis, qui ad nos mittuntur & curam nostri gerunt, ac proinde preces nostras percipere possunt. At homines *mortui nihil amplius noverunt.* Eccl. 9. *Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non*

non intelliget homo mortuus, Job. 14. Ergo vanum eſt & ſuperſtitioſum mortuos invocare.

Contra 1. fateantur ſaltem adverſarii, ſine injuria Mediatoris, & ſine ſuperſtitione Angelos poſſe invocari, quod tamen negant contra expreſſiſſimum Scripturæ teſtimonium, Angeli non ſunt ſemper unicuique præſentes: Etſi adſint, ſecreta cordium ac proinde vota & orationes Fidelium ipſis naturaliter non patent; & tamen perhibentur Tob. 12. v. 12. & Apoc. 8. v. 3. orationes Sanctorum ad Deum deferre. Si ergo Deus Angelis, quæ remota ſunt, revelat: & quæ ſecreta, referat, quidni & Beatis? Et ita docent S. Hieronymus contra Vigilantium, S. Gregorius lib. 2. Moral. cap. 13. ſanctus Auguſtinus lib. de cura pro mortuis, & lib. 22. de Civitate Dei. Nam in æterna beatitudine *patebunt*, inquit, *cogitationes noſtræ invicem nobis: tunc enim implebitur quod Apoſtolus ait: Nolite ante tempus judicare donec veniat Dominus, & illuminet abſcondita tenebrarum, & manifeſtet cogitationes cordis.* Mortui itaque infinita naturæ vi non cognoſcunt quæ nos circumſtant; ſed Deus Sanctis cum Chriſto regnantibus (de iis enim ſolis ſermo eſt) illa patefacit. Quamquam ex Scripturis demonſtrari poſſit Sanctos qui ſub priori teſtamento poſt mortem in cœlum non recipiebantur, à Deo didiciſſe, quæ fiebant in Terris. Nam 2. Paralip. 21. v. 12. Elias poſt diſceſſum corripuit Joram Regem Judæ, datis ad eum litteris 2. Malach. 15. Jeremias & Onias orant pro Judæis perſecutionem patientibus. Luc. 16. Abraham audivit gemitus divitis epulonis. Pro animabus vero in purgatorio detentis orationes fundimus, ex ſancto Auguſtino

capite

capite præcedenti laudato: ſed non legimus quenquam illas invocaſſe. 3. etiam daremus Beatos non audire preces noſtras; hac enim de re nihil definiit Eccleſia: attamen nec fruſtraneæ, nec ſuperſtitioſæ eſſent, ut probat Hugo Victorinus; quia ſatis eſt quòd audiantur à Deo, apud quem ſterilia eſſe non poſſunt mutuæ unionis & charitatis officia, quibus & nos in terris militantes Beatis gratulamur, ſupplicamusque; & hi viciſſim pro nobis ſolliciti intercedunt. Namque *ſi Apoſtoli & Martyres*, inquit ſanctus Hieronymus contra Vigilantium, *adhuc in corpore conſtituti poſſunt orare pro cæteris, quando adhuc pro ſe debent eſſe ſolliciti, quantò magis poſt coronas, victorias & triumphos?* Et ante eum Origenes homil. 31. in num. *Quis dubitat, quòd Sancti quique orationibus nos juvent?* Ne quidem ipſi adverſarii, ſaltem omnes, ut conſtat ex cap. præced. in dubium id revocare audeant; cùm expreſſe S. Petrus ſcribat epiſt. 2. cap. 1. *Dabo operam & frequenter habere vos poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis.*

Probatur 2. ex Patribus. Origenes in Lamento: *Incipiam*, inquit, *me gentibus proſternere, & deprecari univerſos ut mihi non audenti petere Deum, propter nimietatem peccati, ſuccurrant.* Capite præcedenti luculentum locum protulimus ex Euſebio Cæſarienſi, pag. 250. Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus. Cat. 5. *Cùm hoc ſacrificium offerimus, facimus mentionem eorum, qui ante nos obdormierunt: ut Deus orationibus illorum ſuſcipiat preces noſtras.* Sanctus Hieronymus totus eſt in hoc argumento contra Vigilantium. Sanctus Ambroſius lib. de Viduis: *Obſecrandi ſunt Angeli, qui nobis in præſidium dati ſunt; Martyres obſecrandi*, &c. S. Baſi-

lius

lius hom. de 40. Martyribus : *Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat : qui rursus lætatur, hos oret.* S. Augustinus tract. 84. in Joan. *Ideo quippe ad ipsam mensam non sic eos* (Martyres) *commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut ipsi pro nobis orent.* Si ergo Beati invocari non possunt sine injuria Mediatoris & sine idololatria, Ecclesia Christiana nunquam fuit vera Ecclesia, cùm ex tot Episcoporum testimonio, Sanctos à primis sæculis palàm & publicè invocaverit.

Probatur 3. ratione. Honestum & utile est recurrere ad preces Justorum, qui in terris versantur : hoc mutuæ charitatis officium acceptum est Deo, & gratiam Capitis nostri commendat, nedum destruat. *Obsecro vos*, inquit Apostolus Rom. 15. *ut adjuvetis me in orationibus vestris ad Deum.* Jac. 5. *Orate pro invicem, ut salvemini; multum enim valet deprecatio justi assidua.* Jobi cap. ult. Deus amicos Jobi ad ejus preces confugere jubet, ut peccati veniam consequantur. Unde Theodoretus cap. 16. Hist. scribit : *Sanctorum deprecatio est commune morborum remedium.* Et Ruffinus præfat. in Vitas Patrum, *Quis dubitet mundum precibus stare Sanctorum ?* Ipsimet adversarii fratrum suorum suffragia ambiunt, nec propterea existimant se in creatura fiduciam ponere, aut Mediatorem injuria afficere. Ergo à fortiori bonum & utile est invocare Beatos, quorum oratio multis capitibus longè ad impetrandum efficacior est : 1. quia post mortem omni peccati labe detersa, & cupiditate prorsus eradicata, majori fervent charitate, toti in Deum, qui charitas est, immutati. 2. quia divini consilii jam conscii, ea duntaxat petunt.

tunt, quæ nobis sunt utilia, & quæ Deus vult concedere per Christum Dominum nostrum. 3. quia, cùm propter Evangelium hic fuerint exosi, abjecti & depressi, Christus vult eos post mortem honorari, & in mundo celebres fieri propter virtutes, quas per ipsos, quin & per illorum cineres operatur, ut constat ex dictis capite præcedenti. Frustra igitur garriunt Novatores, Sanctos plenam in seipsis laborum mercedem percipere : nec fingendum partem aliquam ad nos derivari; maximè cum solis Christi meritis nitamur. Namque pertinet ad accidentalem Sanctorum gloriam, ut ubi dejecti sunt propter Christum, ibi per Christum exaltentur, & quidem in laudem gratiæ ejus, quæ & Sanctos ad intercedendum movet, & nobis eorum intercessionibus applicatur.

Ex his patet responsio ad alteram quæstionis partem, quomodo Sancti sunt invocandi. Nempe invocandi sunt tum ut Dei amici, quos honorari vult, & idcirco beneficia illorum patrocinio largiri : tum ut præcipua Christi Capitis nostri membra, quæ per communicationem & motionem ejus Spiritus nos commiserantur. Absit enim ut credamus ullum è Sanctis vel Beatam Virginem, Deo esse erga nos propensiorem : posse aut velle quidquam contra ejus voluntatem : nec Christi merita operari, cùm pro nobis intercedit. Si quis autem Catholicorum sic sentire reperiatur, per Pastores corrigendus est; quia, ut scribit sanctus Augustinus in Psal. 108. *Oratio, quæ non fit per Christum, non solùm non potest delere peccata, sed etiam ipsa fit in peccatum.* Et sanctus Chrysostomus : *Nullum sit medium inter nos & Christum; quòd si medium aliquod intercesserit, protinus perimus.*

Hic

Hic est unus verusque Mediator noster & Advocatus, pro quo nullus interpellat (ait Augustinus Lib. 2. contra Parmenianum) *sed ipse pro omnibus, aliquando quidem per membra corporis sui, quæ pro se invicem sollicita sunt.*

Ut itaque accepta sit oratio sive Sanctorum pro nobis, sive nostra pro invicem, fiat necesse est Spiritu Christi, & Deo inspirante; ac proinde Sancti precibus suis non flectunt Dei voluntatem, quemadmodum suffragator animum hominis irati immutat: sed exequuntur duntaxat quæ Deus ad preces eorum facere decrevit, ut docet sanctus Augustinus in illud Psalmi 105. *Si non Moyses electus ejus stetisset in confractione. Non ita dixit stetisse in confractione*, inquit, *quasi ut frangeret iram Dei: sed in confractione, id est, in plaga, qua illi erant feriendi, nisi objecisset seipsum pro eis: ubi demonstratum est intercessio Sanctorum quantum pro aliis valeat.* Et S. Gregorius Lib. 9. Moral. cap. 9. ut conciliet hunc Jacobi textum cap. 9. *Deus cujus iræ nemo resistere potest*, cum alio textu Exodi 32. *Dimitte me ut irascatur furor meus;* sic scribit: *Quid est servo dicere, dimitte me, nisi deprecandi ausum præbere? Omnes enim Sancti, qui iræ Dei obviant, ab ipso accipiunt, ut contra impetum percussionis ejus opponantur: atque, ut ita dixerim, cum ipso erigunt se contra ipsum, eosque divina vis sibi opponit secum. Portat ergo contradictionem deprecantium, quam aspirat, & velut nolenti opponitur quod ab ipso, ut fiat, imperatur ...... Iræ Dei igitur & resisti valet, quando ipse, qui irascitur, opitulatur: & resisti omnino non valet, quando se & ad ulciscendum excitat, & ipse precem, quæ ei funditur, non aspirat.*

Nonnulla objiciunt Novatores. 1. Christus præscribens orandi modum Matth. 6. nihil de invocatione Sanctorum tradidit. 2. Apostolus

Rom. 10. ait: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* quibus verbis explosit invocationem Sanctorum, cùm in ipsos credere non liceat. 3. Sanctus Chrysostomus in caput secundum ad Coloss. *Neque enim eam facile Deus annuit, cùm alii pro nobis orant, ut cùm ipsemet oramus, etiamsi plurimis malis plenissimi.* Ergo frustra contra Dei verbum Sancti invocantur. Certè qui hanc conclusionem tam insulsam, tamque absurdam eliciunt, victos se demonstrant. Namque 1. ex Oratione Dominica æquè liceret concludere, neque Christum invocandum, neque suffragia viventium exposcenda, quia in hac orandi formula Christus nihil tradidit de hujusmodi invocationibus. Quid ita? quia exposuit duntaxat quæ essent petenda, non verò quomodo pati deberent. 2. Apostolus agit de infidelibus, qui, cùm de Christo nihil audierint, non possunt illum invocare ad salutem. Sed quid ad rem præsentem? 3. Sanctus Chrysostomus reprehendit peccatores, qui minimè de sua salute solliciti, Sanctorum precibus innituntur: quare non ipsam Sanctorum invocationem perstringit, sed abusum eorum, qui in patrocinio Sanctorum requiescunt, ut liberiùs suis cupiditatibus indulgeant. Nobis præsertim opponunt verba Apostoli Col. 2. Concilii Laodiceni, & Theodoreti: sed ea exposuimus initio capitis primi.

CAPUT IV.

An & quomodo Sanctorum Reliquiæ sunt venerandæ?

R. Primò, dogma Catholicum est, Sanctorum reliquias esse venerandas, ita concilium Tri-

Tridentinum definiit Seff. 25. his verbis: *Affirmantes Sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi; vel eas aliaque ſacra monumenta à Fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ cauſa Sanctorum memorias fruſtra frequentari, omnino damnandos eſſe, prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Eccleſia.*

Probatur hæc definitio primò ex Scriptura, in qua Reliquiarum honos commendatur crebris etiam miraculis. Moyſes Exod. 13. v. 18. oſſa Joſeph honorificè tranſtulit, dicunturque prophetaſſe, Eccli. 49. v. 19. Aquæ Jordanis pallium Eliæ reverentes dividuntur, 4. Reg. cap. 2. v. 8. mortuus ſuſcitatur contactu cadaveris Eliſæi, 4. Regum cap. 13. v. 2. Multi ſanantur per ſudaria & ſemicinctia Apoſtoli, Act. 19. v. 11.

Probatur 2. ex conſtanti Eccleſiæ Traditione, cujus tres locupletiſſimos teſtes ex benemultis proferimus. Sanctus Chryſoſtomus Homil 16. in ſecundam ad Corinthios ſic ſcribit: *Sepulchra ſervorum Crucifixi Regis aulis ſplendidiora ſunt .... accedentium ſtudio. Nam & is, qui purpura indutus eſt, ad illa ſepulchra ſe confert, ut ea amplectatur; abjectoque faſtu ſupplex ſtans Sanctos deprecatur. Atque id non Romæ ſolùm fieri quiſpiam viderit, ſed etiam Conſtantinopoli. Nam & hìc quoque Conſtantinum Magnum filius ingenti honore ſe affecturum exiſtimavit, ſi eum in piſcatoris veſtibulo deponeret. Quodque ſunt Imperatoribus in palatiis, janitores; id in tumulo piſcatoribus ſunt Imperatores.* Tum deſcribit virtutes plurimas, quas Deus per Sanctorum Reliquias operatur. Sanctus Hieronymus ſic Vigilantium ſacrarum Reliquiarum contemptorem inſectatur Libro adverſùs illum Hæreticum. *Malè facit ergo Roma-*

nus Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri & Pauli secundùm nos ossa veneranda, secundùm te vilem pulvisculum, offert Domino sacrificia, & tumulos eorum Christi arbitratur altaria! Et non solùm unius urbis, sed totius orbis errant Episcopi (nota morem universalis Ecclesiæ sæculo quarto) *qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur basilicas mortuorum, in quibus pulvis vilissimus, & favilla nescio quæ jacet linteamine convoluta, ut polluta omnia polluat* (nempe secundùm errorem Vigilantii) *O portentum in terras ultimas deportandum!* Si sanctus Doctor contra Vigilantium sic invehitur, an non potiori jure in Calvinum & sectatores ejus excandesceret, qui post Fidem moribus totius orbis per duodecim sæcula ab ætate sancti Hieronymi confirmatam, ea inhumanitate in Sanctorum tumulos & cineres debacchati sunt, quam ipsi etiam Barbari exhorrerent? Tertius testis ejusdem Traditionis adducitur S. August. Lib. 20. contra Faustum, & Lib. 8. & 22. de Civ. Dei capite secundo citatis, pag. 247. 248. & 249.

Quòd autem hæc Traditio ab Apostolis emanarit, probatur ex hac sancti Augustini regula Lib. 4. contra Donat. cap. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.* Atqui honos sacris Reliquiis semper est delatus, etiam ante omnis Concilii celebrationem. Namque ex Eusebio Lib. 7. Hist. cap. 19. Cathedra sancti Jacobi Apostoli & Episcopi Jerosolymitani à Christianis religiosè servata est usque ad illud tempus, quo suam Historiam scribebat. Ossa Sancti Ignatii, Apostolorum coævi, Roma Antiochiam honorificè sunt deportata, & in ca-

psa

psa reposita sicut thesaurus inappretiabilis, inquiunt acta ab ejus discipulis conscripta. Idipsum testatur Epistola Ecclesiæ Smyrnensis de ossibus sancti Polycarpi, sancti Joannis Evangelistæ discipuli, apud Eusebium Lib. 4. Hist. c. 15. *Nos*, inquit, *postmodum esse combusta pretiosissimis gemmis chariora, ubi decebat, condidimus: quo etiam in loco, præstante Domino, solemnes agemus celebresque conventus, maximè quidem in die Passionis ejus.*

Objiciunt 1. Heterodoxi: Matth. 23. Judæi à Christo Domino culpantur, quòd Prophetarum monumenta adornarent: Ergo.

Nego anteced. Nam præterquam quòd nullus ex Antiquioribus hunc locum sic interpretatus est, legenti patet Christum non arguere sepulchrorum constructionem, sed Judæorum impietatem, qua ab initio persecuti sunt Prophetas: patres eos occiderunt, filii fingunt se detestari hanc impietatem, extruentes honorifica monumenta; cùm ipsi interim insectentur Prophetas, qui eos corripiunt, & ita per generationes singulas usque ad Joannem Baptistam & ipsummet Messiam, quos crudeliter enecarunt. Nonne etiam nunc Concionatores idem argumentum contra peccatores contorquent; eos, qui olim ab impiis persecutionem passi sunt, laudant & colunt ut Sanctos, & ipsi non advertunt se similiter calumniari viros pios, qui à nepotibus suis beati & Sancti celebrabuntur?

Objiciunt 2. Honor non tribuitur nisi propter excellentiam: atqui nulla est excellentia in ossibus & cineribus mortuorum. Ergo.

Distinguo minorem. Nulla est excellentia absoluta, Concedo, relativa, Nego minorem.

Itaque nec Sanctorum ossa, nec vestimenta propter se præcisè veneramur, sed propter Sanctos, quibus suo modo inservierunt. Unde patet responsio ad alteram quæstionis partem, quomodo Reliquiæ Sanctorum sunt honorandæ. Itaque

R. 2. Sanctorum Reliquiæ non sunt honorandæ cultu absoluto, sed relativo duntaxat.

Prima pars probatur, tum quia in Reliquiis nulla est excellentia absoluta: tum quia ex dictis creatura rationalis non debet charitate subjici rebus inanimatis.

Secunda pars sequitur ex prima, nempe in Reliquiis non est excellentia absoluta, sed relativa tantùm; quatenus habent relationem moralem ad Sanctos, moraliterque ad illos suo modo pertinent: ergo debetur illis veneratio duntaxat relativa, hoc est, quæ sic ad illas terminetur, ut non in illis sistat, sed ad Sanctos transeat: quemadmodum propter Regem honorantur Ministri ejus.

Ex his duo colliges. Primum Reliquias plus vel minùs honorandas, secundùm majorem vel minorem excellentiam personæ, quam respiciunt: v. gr. plus honoris deferendum Cruci, in qua passus est Christus Dominus, quàm cruci, cui affixus est sanctus Petrus. Secundum, cultum Reliquiarum inferiorem esse cultu Sanctorum, quos illæ respiciunt; quia excellentia illa relativa, quæ Reliquiis competit, longè distat ab excellentia absoluta, quæ in Sanctis effulget, ut patet exemplo Ministrorum Regis, qui, cùm in se non contineant totam excellentiam & majestatem regiam, non eodem honore, quo Rex ipse afficiuntur. Unde concludimus contra nonnullos Theologos,

Cru-

Crucem, ſive veram, ſive pictam, non eſſe colendam cultu ſupremo.

Quod de Reliquiis diximus, idem dicendum de Imaginibus, nimirum illas non debere honorari cultu abſoluto, nec eodem, quo earum prototypa.

CAPUT V.

Utrùm Crux Domini ſit honoranda?

Reſpondeo: Crux, ſive vera, in qua paſſus eſt Dominus, ſive picta & ſculpta, ſive manuum agitatione expreſſa, colenda eſt cultu relativo, juxta mox dicta c. præcedenti. Tres reſponſionis ſunt partes.

Prima, quæ eſt de vera Cruce, probatur auctoritate & uſu univerſalis Eccleſiæ, quæ ab anno 326. quo diligentia Helenæ Conſtantini matris Crux inventa eſt, Deo conatum piiſſimæ Reginæ adjuvante non ſine miraculis, hoc ſalutis noſtræ inſtrumentum ſingulari honore ubique proſecuta eſt. Rem, prout geſta eſt, narrant Scriptores ſæculi quarti. Sanctus Cyrillus Jeroſolymitanus, qui potuit eſſe hujuſce celebris inventionis teſtis oculatus, in Epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem, & Catech 4. & 43. refert Chriſtianos ex omnibus mundi partibus ad adorandam Crucem Jeroſolymam confluere ſolitos, & cùm erogatis in ſingulos hujus pretioſi ligni partibus plenus eſſet orbis, lignum tamen ipſum integrum ſemper perſtitiſſe. Sanctus Ambroſius in Oratione Theodoſii Magni addit, Helenam crucem in capite Regum levaſſe, ut Crux Chriſti in Regibus adoraretur. Sanctus Paulinus Epiſtola 11. ad

Severum Sulpicium, in qua testatur Ecclesiam instituisse festum in memoriam Crucis per Helenam mirabiliter inventæ. Idem Severus Sulpicius Lib. 2. sacræ Historiæ. Ruffinus Lib. 1. Historiæ. Theodoretus Lib. 1. Hist. cap. 18. Socrates Lib. 1. cap. 13. & Sozomenus Libro 2. cap. 1. Unde subit mirari Novatorum frontem, qui hanc Historiam ut meram fabulam explodunt; tum quia Eusebius Helenæ gesta recensens Lib. 3. de vita Constantini, hujusce rei non meminit: tum quia Scriptores, qui eam referunt, secum invicem non concordant. Sed præterquam quod Eusebius id commemorat in Chronico, quid potest silentium unius contra omnium testimonium? illud quidem variat in levibus circumstantiis, sed in rei summa constantissimum est.

Objiciunt 1. indecorum est & omnino probrosum, si filius honoret patibulum, in quo pater interiit.

Respondeo hanc esse Gentilium & Judæorum impietatem, quibus Crux Christi, ut erat nocentis patibulum, sit & scandalum & stultitia: ipsi autem vocatis Judæis & Gentilibus, Dei virtus, 1. Corinth. 1. vers. 24. trophæum Christi victoris, cathedra docentis, tribunal Judicis, ex quo *expolians Principatus & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*, 2. Col. vers. 15.

Objiciunt 2. Si crucem colere licet, quia sacrum Christi Corpus tetigit: colendus quoque asinus, quo Christus vectus est; colendum os Judæ proditoris, cui Christus osculum impressit. Falsum consequens, ergo & antecedens.

Nego

Nego majorem; namque illud est discriminis inter inanima, & sensu rationeque prædita, quòd hæc non honorentur, nisi propter dignitatem & excellentiam, quæ in ipsis insit: illa verò honorari possint propter aliquam ad alia honore digna habitudinem.

Secunda pars, quæ est de Imaginibus Crucis, constat ex universali Ecclesiæ usu; nam ex S. Chrysostomo Hom. 61. Tom. 6. Imperatores Crucis effigiem adhibebant ad præsidium & honorem in suis diadematibus, vestibus, & armis; cæteris verò ubique ex Theodoreto Serm. 6. contra Græcos: *Græci, Romani, ac Barbari crucifixum profitentur Deum, Crucisque signum venerantur.* Et sancto Augustino Serm. 88. aliàs 18. de verbis Domini cap. 8. *Quia ipse honoraturus erat fideles suos in fine hujus sæculi, priùs honoravit Crucem in hoc sæculo, ut terrarum Principes credentes prohiberent aliquem nocentem crucifigi, & quod cùm magna insultatione Judæi Domino procurarunt, magna fiducia servi ejus etiam Reges in fronte nunc portant.* Prohibuerunt etiam lege prima, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, ne Crux in pavimento conculcanda inscriberetur, quod Synodus Trullana Can. 73. sub anathemate interdixit. Quin & ipsi Iconomachi honores veræ Cruci aliisque dependi solitos illibatè servaverunt, ex Nicephoro Constantinopolitano in Breviario, & S. Joanne Damasceno Lib. 2. de Imaginibus.

Dices: Ergo clavi quoque honorandi sunt, cùm eorum similitudinem gerant, quibus Dominus confixus est.

Distinguo sequelam. Clavi de industria effecti ad repræsentandum aliquem è clavis, quibus

confixus est Dominus, Concedo; quia cùm ad illum habeant habitudinem, quandam excellentiam relativam sortiuntur: Clavi casu, aut de industria ad usum profanum formati, Nego sequelam; neque enim honoramus cruces fabricatas ad sustentandum ruinosum ædificium, aut quaslibet imagines; nisi pictæ sint in memoriam alicujus dignitate & sanctitate conspicui.

Tertia pars, quæ est de signo Crucis manuum agitatione expresso, probatur. Illius signi usus laudabilis est, quem Ecclesia ab exordio semper probavit, & quem Deus multis miraculis commendavit. Atqui talis est usus signi Crucis: Ergo.

Minor probatur ex Tertulliano, qui Lib. de Corona milit. cap 3. sic habet: *Ad omnem progressum, ad omnem aditum & exitum, ad lavacra, ad mensas, quocumque nos conversatio exercet, frontem Crucis signaculo terimus. Harum & aliarum hujusmodi disciplinarum si legem expostules, Scripturarum nullam invenies; Traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo conservatrix: Fides observatrix.* En usus universaliter receptus secundo sæculo; nam Tertullianus scribebat ineunte tertio. Quòd autem mos ille non prodierit ex Schola Montani, ut fingunt Novatores, demonstramus ex Origene, Tertulliani coævo, qui Hom. 6. in Gen. & 6. & in Exod. asserit signum Crucis habere vim fugandi dæmones. Ex S. GregorioNazianzeno, Oratione tertia, ubi refert ipsum Julianum Apostatam tertium, signo Crucis fugasse dæmones. Ex S. Cypriano, qui Epist. 58. sic scribit: *Muniatur frons, ut signum Dei incolume servetur.* Ex S. Athanasio, qui in Vita S. Antonii narrat sanctum Anachoretam solitum

tum armari ſigno Crucis adverſus inſidias & aſſu us dæmonum. Ex ſancto Baſilio Seleucienſi, qu Lib. 1. de Vita ſanctæ Theclæ ſcribit ſanctam Virginem ſigno Crucis ignem extinxiſſe Et ſancto Baſilio Cæſarienſi, qui Lib de Spiritu Sancto cap. 27. ſic habet de Traditione: *Dogmata & inſtitut. quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus ex doctrina ſcripta, quædam rurſus ex Apoſtolorum Traditione . . . . quorum utraque parem vim habent ad pietatem . . . . ut quo primum eſt & vulgatiſſimum primo loco commemorem, ut ſigno crucis eos, qui ſpem collocarunt in Chriſtum, ſignemus; quis ſcripto docuit?* Ergo uſus ſigni Crucis ex Schola non Montani, ſed Apoſtolorum prodiit. Eundem uſum S. Auguſtinus vindicat contra Manichæos illum deridentes, Lib. 6. contra Fauſtum.

CAPUT VI.

Utrùm Imagines pingere aut honorare liceat?

R. Primò; in veteri lege Deus Imaginum uſum prohibuit; ſed prohibitio illa fuit juris poſitivi, duntaxat, non naturalis, ac proinde reſcindi potuit, & de facto abrogata eſt promulgato Evangelio.

Prima pars probatur. Exodi 20. v. 4. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ in cœlo eſt deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum, quæ ſunt in aquis ſub terra, non adorabis ea, neque coles.* Idem habetur Levit. 26. v. 1. & Deut. 4. v. 15. Hinc Pictores & Statuarii à Republica Judæorum arcebantur, teſte Philone & Origene Lib. 4. contra Celſum. Unde Tertullianus Lib. 4. contra Marcionem cap. 2. concludit, Moyſem & Eliam cum

cum Christo in mente colloquentes agnitos fuisse à Petro in spiritu, non ex imaginum Fide. *Neque enim*, inquit, *imagines eorum vel statuas populus habuisset & similitudines*, *lege prohibente.*

Secunda pars, nempe prohibitionem illam fuisse juris positivi, probatur 1. quia Deus ei derogavit; namque Num. 21. vers. 8. ipse jussit erigi serpentis æneam figuram; sed *extraordinario præcepto*, inquit Tertullianus Lib. de Idololatria cap. 5. *imitare Moysem*, *ne facias adversus legem simulacrum aliquod*, *nisi & tibi Deus jusserit.* Exodi 25. vers. 8. Deus ex utraque parte oraculi duo Cherubim fieri imperavit. 3. Reg. 6. vers. 29. Salomon omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis cælaturis, & fecit in eis Cherubim, & quidem Deo inspirantes, cùm templum sic ornatum majestate sua impleverit, 3. Regum cap. 8. quocirca Josephus contra Appionem, Salomonem temerè peccati arguit. Probatur 2. quia Imago non est res per se mala, sed planè indifferens, quam sicut in usum pravum, sic & in bonum convertere possumus; juvat enim ad conservandam gratam memoriam virorum illustrium, qui de nobis & de patria bene meriti sunt; provocatque ad imitandum eorum virtutes. Id concedant adversarii necesse est, cùm plures apud se retineant Imagines etiam Christi Domini, & Sanctorum, qui in Scripturis laudantur; nec propterea arbitrantur se peccare in legem sive naturalem, sive divinam. Ut quid ergo nobis opponunt præcepta legis Mosaicæ, quam ipsi non observant, namque consentiunt per Christum fuisse abrogatam? Deus Imagines Judæis

Judæis in idololatriam propensis interdixit, non Christianis.

R. Secundò. Itaque in Lege nova nullum extat præceptum pingendi aut non pingendi Imagines, hac enim de re altum silentium sive in Evangelio, sive in Epistolis Apostolorum; sed Christus illam, utpotè indifferentem per se, determinandam reliquit Ecclesiæ prout viderit, spectatis circumstantiis; periculosam aut utilem Fidelium saluti.

R. Tertiò, primis Ecclesiæ sæculis fuit aliquis Imaginum usus, sed rarior, & alicubi interdictus. Tres sunt partes.

Prima pars probatur. Eusebius Lib. 7. Hist. cap. 18. testatur se vidisse Christi statuam, quam mulier à profluvio sanguinis per ipsum liberata, ut Evangelistæ referunt, in memoriam accepti beneficii erexerat. Addit Philostorgius Arianus Lib. 7. c. 3. 1. illam statuam æneam in templum fuisse translatam, ubi honore competenti afficiebatur. 2. Regnante Juliano Apostata, Gentilium furore, per urbem, circumligatis ad pedes funibus, tractam & confractam, dolentibus Christianis. Pietatem autem mulieris comprobavit Deus ingenti prodigio; nam planta, quæ crescere solebat ad pedes illius statuæ, statim atque attigerat vestis æneæ fimbriam, evadebat remedium præsentissimum ad omne genus morborum, tum ex iisdem Scriptoribus, tum ex Nicephoro Lib. 6. cap. 15. Sophronio Lib. 5. cap. 20. Idem Eusebius ibidem commemorat pictas effigies Christi Domini & Apostolorum Petri & Pauli, quas ad suam usque ætatem servatas se vidisse asserit. Deinde secundo sæculo adeo communis & antiquus mos

mos erat ſculpendi Chriſtum in calicibus ſub ſpecie Paſtoris ovem errantem in ovile reportantis, ut inde Catholici argumentum eruerint contra Tertullianum ex errore Montaniſtarum negantem lapſis poſt Baptiſmum peccatorum veniam. *Ovis propriè Chriſtianus* (inquiebant Catholici apud Tertullianum Lib. de Pudicitia cap. 7.) *& grex Domini Eccleſiæ populus, & Paſtor bonus Chriſtus, & ideo Chriſtianus in ove intelligendus, qui ab Eccleſiæ grege erraverit.* Denique ex Concilio Eliberitano anno 305 colligitur Imagines in templis antea pingi ſolitas; niſi enim id factitatum vidiſſet, minimè prohibuiſſet Can. 36. his verbis concepto: *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere, nec quod colitur, aut adoratur, ut parietibus depingatur.*

Secunda pars, nempe quòd uſus Imaginum ea ætate fuerit rarior, probatur 1. auctoritate Scriptorum illius ævi. Sanctus Clemens Alexandrinus Lib. 5. Stromatum ſic ſcribit: *Moyſes multis ante ſæculis apertè Legem ſanxit, nullum oportere ſculptile vel pictam imaginem.* In eodem argumento ſunt Tertullianus Libr. de Spectaculis cap. 23. & Origenes Lib. 7. contra Celſum, concluduntque artem pingendi Chriſtianis ut & Judæis interdictam: ille Libro de Idololatria, & contra Hermogenem cap. 10. hic Libro quarto contra Celſum. Probatur 2. ratione, quæ Veteres movere debuit ne imagines pingerent, nimirum colligenda erat Eccleſia Chriſtiana ex Judæis & Gentilibus, juxta illud Epheſ. 2. *Medium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua . . . . ut duos condat in ſemetipſo . . . . & reconciliet ambos in uno corpore.* Atqui Apoſtoli hinc Judæos à Religione Chriſtiana maximè deterruiſſent, ſi contra Legem ipſis præſcriptam

ptam

ptam Imagines colendas propoſuiſſent. Quot labores & pugnas ſuſtinuerunt, ut Neophytos à cæremonialibus præceptis avellerent? Quis credet eos ſine contradictione perfeciſſe id, quod longè difficillimum erat, nempe Judæos contra præſcriptum veteris Legis adduxiſſe ad cultum Imaginum, hac enim de re nulla tunc temporis extitit controverſia. Supereſt ergo ut dicamus Apoſtolos, ſicut ad tempus indulſerunt Judæis ſervare nonnulla veteris Legis, qualis eſt abſtinentia à ſuffocato & ſanguine, & ab Idolotytis; ſic de Imaginibus pingendis aut colendis prorſus ſiluiſſe. Inde Gentiles à cultu Idolorum ubique recepto erant revocandi: evidens autem periculum erat, ne homines adorare ſoliti ſimulacra, ſimili latria colerent Imagines Chriſti & Sanctorum. Eo animo affectos fuiſſe Gnoſticos notant ſanctus Irenæus Lib. I. capit. 24. & ſanctus Epiphanius Libr. de Hæreſibus: jactabant illi ſe habere Imagines Chriſti à Pilati exemplari deſumptas, quas ſummopere occultabant, & Gentilium more venerabantur.

Tertia pars, ſcilicet uſum Imaginum temporibus illis periculoſis alicubi fuiſſe interdictum, patet tum ex citato Canone Concilii Eliberitani, tum ex Epiſtola Euſebii Cæſarienſis ad Conſtantiam, in Concilio ſeptimo act. 6. admiſſa, in qua negat ille ſe votis ejus, quibus peteret Chriſti Imaginem, ſatisfacere poſſe, cùm Chriſtus conſtet duplici natura, divina ſcilicet, quæ omnibus ignota eſt, & humana, quæ ex mortuis & inanimatis coloribus non poſſit adumbrari, tota jam in deitatis gloriam abſorpta: tum ex Epiſtola ſancti Epiphanii ad Joannem Jeroſolymitanum, in qua

qua narrat se, cùm iter faceret per ejus diœcesim, commotum fuisse, quòd in quodam oratorio Imaginem Christi, vel alicujus Sancti, in velo expanso depictam vidisset: addit se velum lacerasse; rogatque Joannem, ut vigilet contra hunc usum, quem contra Scripturæ auctoritatem pugnare contendit. Hanc integram Epistolam refert sanctus Hieronymus Epistola 101. Eam tamen suppostitiam putat S. Joannes Damascenus. Iconomachi in Concilio septimo act. 6. duo alia loca ex sancto Epiphanio protulerunt, in quibus sanctus Doctor scribit se multis egisse cum Chorepiscopis suis, ne Imagines inducerent sive in Ecclesias & Sanctorum cœmeteria, sive in domum communem: *sed*, inquit, *non sum receptus ab his, neque audire vocem meam paululùm passi sunt.* Hæc duo loca tanquam spuria explodunt Catholici; Dallæus verò Calvinista contendit cum Iconomachis esse genuina: quod si ei concedatur, fateatur necesse est, 1. Sanctum Doctorem sectæ ipsius adversari, utpotè quæ Imagines in domos communes inducat, societatemque habeat cum Lutheranis, qui Imagines in Ecclesiis retinent. 2. Sententiam sancti Epiphanii illa ætate fuisse singularem, nec proinde præferendam contrariæ, quæ erat tum communis inter Episcopos.

R. Itaque quartò. Imaginum usus communis esse cœpit, Ecclesia in libertatem vindicata, hoc est à quarto sæculo usque ad præsens tempus.

Probatur multis Patrum testimoniis. In Oriente sanctus Basilius Oratione in sanctum Barlaam Martyrem, ait gaudere se, quòd Pictores feliciùs penicillo suo, quàm ipsemet Oratione manum

manum Martyris pro Christo combustam expresserint. Frater ejus Gregorius Nyssenus, Oratione de Filii & Spiritus Sancti Divinitate; dicit se moveri ad lacrymas, dum conspicit Isaac in pictura stantem sub gladio Patris. Et Oratione in S. Theodorum, laudat Pictorem, qui labores sancti Martyris oculis exhibet. Sanctus Chrysostomus Hom. 45. ad populum, testatur, neminem esse, qui non ambiat sancti Meletii imaginem. Theodoretus in Religiosa Historia refert effigiem sancti Simeonis Stilitæ ubique haberi ad præsidium. In Occidente verò sanctus Ambrosius Epist. 53. meminit picturæ sancti Pauli Apostoli. S. Paulinus & Severus Sulpitius suas basilicas picturis exornaverant, ex Epistola duodecima ejusdem Paulini. Prudentius in Hymno S. Cassiani sic canit: *Stetit obvia, picta imago Martyris*, & quidem in altari. S. Augustinus Serm. 94. de diversis, nunc 316. *Dulcissima est*, inquit, *hæc pictura, ubi videtis sanctum Stephanum lapidari.* Et Libro de Moribus Ecclesiæ cap. 75. conqueritur abusus irrepsisse in Imaginum venerationem. S. Gregorius Epistola ad Serenum Massiliensem, reprehendit illum, quòd Imagines evertisset, quod à nullo ex antecessoribus Episcopis factum asserit; docetque corrigendum abusum (notent Novatores) si quis irrepserit; sed non delendas Imagines pictas, non ad adorationem, scilicet absolutam; sed ad memoriam, & recordationem. Quòd autem non neget cultum relativum, patet ex Epist. 5. Lib. 7. ad Januarium Episcopum Calaritanum, in qua monet illum, ut auferat ex Synagoga Judæorum ablatas imagines Crucis & beatæ Virginis. *His*, inquit, *hortamur affatibus, ut sublata exinde cum qua di-*

gnum est veneratione (nota) *imagine atque cruce debeatis quod violenter ablatum est reformare.* Et Epistola 53. ad Secundum, significat se ad eum mittere Imagines Salvatoris, & beatæ Mariæ, & Apostolorum. *Scimus*, inquit, *quia tu imaginem Salvatoris nostri ideo non petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filii Dei in ejus amore recalescas . . . sollicitè fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adorationem solius Omnipotentis Sanctæ Trinitatis humiliter prosternantur.* Vult itaque S. Doctor non hærendum Imagini, sed assurgendum ad ejus exemplar; namque ex S. Aug. Lib. 3. de Doctrina Christiana cap. 7. & 8. *Signum utiliter institutum, pro re ipsa sequi, cui significandæ institutum est, carnalis est servitus . . . sub signo enim servit, qui veneratur aliquam rem significantem, nesciens quid significet. Qui verò veneratur utile signum divinitus institutum, cujus vim significationemque intelligit, non hoc veneratur quod videtur & transit; sed illud potiùs quò talia cuncta referenda sunt.* Ubi S. Augustinus signis exterioribus venerationem concedit & denegat: concedit relativam, denegat absolutam. Imò in relativa ad illius mentem potiùs res significata honoratur, quàm signum; quia signum aut imago propter se præcisè non spectatur. Hinc colligitur quo sensu sanctus Gregorius in Epistola ad Serenum, & alii Patres quandoque dicant Imagines esse ad memoriam duntaxat, nempe honorificam.

Porrò ex ardenti studio, quo Catholici tum in Oriente, tum in Occidente, pro Sanctis Imaginibus octavo sæculo, & deinceps usque ad hodiernam diem pugnarunt, perspicuum est earum usum à septimo sæculo, quo ineunte obiit S. Gregorius,

gorius, ficut priùs in Ecclefia permanfiffe. Communem ufum illum afferuerunt duo Concilia generalia, fcilicet Nicænum fecundum, quod eft primum generale contra veteres Iconomachos, anno 787. ejus definitionem fupra cap. 1. retulimus: & Concilium Tridentinum, quod anno 1563. contra recentiores fanxit his verbis Seff. 25. *Imagines porro Chrifti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in templis præfertim habendas & retinendas, eifque debitum honorem & venerationem impertiendam; non quòd credatur ineffe aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam colendæ fint: vel quòd ab eis fit aliquid petendum, vel quòd fiducia in Imaginibus fit figenda, veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis fpem fuam collocabant; fed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræfentant: ita ut per Imagines quas ofculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Chriftum adoremus, & Sanctos, quorum illæ fimilitudinem gerunt, veneremur.* Singula Concilii verba funt ponderanda. 1. De Imaginibus Chrifti & Sanctorum duntaxat loquitur, nihil verò de Imaginibus Sanctiffimæ Trinitatis ftatuit. 2. Imagines generatim appellat, non diftinguens inter ftatuas & picturas, ficut Patres Nicæni Act. 2. & 4. & in definitione folius picturæ mentionem faciunt, ficut Patres Concilii octavi generalis, Can. 3. Attamen eadem eft utriufque Imaginis ratio, nifi quòd ftatua magis afficiat, ut notat S. Aug Serm. 2. in Pfal. 113. *Quodam modo extorquet*, inquit, *figura ifta membrorum, ut animas videns in fenfibus corporis, arbitretur fentire corpus, quod fui fimillimum videt.* Hinc prioribus fæculis rarior fuit ftatuarum ufus, quàm picturarum; refertque Goardus Græcos communiter non habere in templis, nifi pictas

Imagines. 3. Non sunt colendæ Imagines propter aliquam virtutem, quæ in ipsis sit, nec proinde in iis fiducia est collocanda; nam beneficia, quæ orantes coram sacris Imaginibus aut Reliquiis consequuntur, non procedunt ex ipsis Imaginibus aut Reliquiis, quasi ex signis sacramentalibus per se efficacibus, sed ex Deo, qui ubi & quomodo vult, Sanctorum memoriam editis miraculis celebrem reddit. Unde Christus Luc. 8. ubi mulier sanata refertur ex contactu vestimenti ejus, ait: *Novi virtutem de me exisse*, non de vestimento meo. 4. Sic præscribit honorem Imaginibus impertiendum, ut non definiat, an sit religiosus, necne. 5. Docet, non Imaginibus adhærendum; indecens enim est creaturam rationalem rebus inanimis servire, sed per Imagines Christum adorandum, & Sanctos venerandos.

Dogma itaque Ecclesiæ in his duobus duntaxat positum est, nempe quòd fas sit Imagines Christi, Deiparæ, & Sanctorum habere & convenienti honore prosequi. Primum concedunt Novatores, & probatum manet; secundùm verò negant; sic enim habetur in eorum Catechismo: *Dieu veut-il toujours defendre de faire aucune Image? Non, mais il defend de faire aucune Image pour ou figurer Dieu, ou pour l'adorer. Quelle forme d'adoration est-elle ici condamnée? C'est de se prosterner devant une Image pour faire son oraison; de flechir les genoux devant icelle, ou faire quelque autre signe de reverence, comme si Dieu se demontroit là à nous.* Dallæus tamen olim Calvinistarum Pseudo-Minister, in suo Opere de Imaginibus, concedit eis, sicut omnibus Religionis instrumentis, aliquod honoris signum; cogiturque fateri, Catholicos non esse in hac parte idolo-

idololatras; sed contendit Imagines in Templis non esse exponendas venerationi Fidelium, propter idololatriæ periculum. Ergo sine causa Novatores sciderunt Ecclesiæ unitatem propter Imagines: cùm ejus dogma nihil contineat erroneum, nec necessitatem cuiquam imponat colendi Imagines, mòdò eas non contemnat, credatque fas esse & utile illas retinere & venerari.

Probatur autem hæc Ecclesiæ definitio, 1. ex Scripturis, quæ præcipiunt adorare res Deo sacras. Psal. 98. habetur de Arca, super quam Deus inter alas Cherubim sedere dicebatur: *Adorate scabellum pedum ejus*, Hebraicè, *Incurvate vos.* Si autem Deus in Arca adoratur, quidni Christus in Cruce?

Probatur 2. ex Traditione. Primis sæculis Christiani ex Tertulliano Apolog. 13. Crucicolæ à Paganis vocabantur. *Flecte genu*, inquit Lactantius, *Signumque Crucis venerabile adora.* S. Hieronymus in vita sanctæ Paulæ scribit, quòd *prostrata ante Crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat.* Vide quæ supra retulimus de cultu Crucis, de statua Christi ærea, quam Christiani quarto sæculo in Templum cum honore detulerunt. Sanctus Hieronymus Epist. 17. ad Marcellam, ex veneratione, qua Judæi sanctuarium prosequebantur, concludit sepulchrum Domini Christianis esse venerabile. Sanctus Augustinus Lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. tradit, particulas è terra sancta allatas magna in reverentia haberi; & tract. 47. in Joan. adorari vestigia Christi in monte, ex quo ascendit in cœlum: Libro quoque tertio de Trinitate cap. 20. ait de sacris signis, inter quæ reponit serpentem æneum: *Hæc honorem tanquam*

religiosa possunt habere. Qui veneratur utile signum, inquit citato Libro de Doctrina Christiana, *non hoc veneratur, quod videtur, sed illud, quo talia cuncta referenda sunt.* Luculenta sancti Gregorii testimonia jam protulimus. Synodus Trullana septimo sæculo, Imagines appellat Venerabiles, Can. 82. Denique octavo sæculo & deinceps totus orbis Christianus honorem sanctarum Imaginum contra Iconomachos vindicavit.

Probatur 3. ratione. Honor ex tribus actibus efflorescit, ut jam dictum est. 1. Intellectus apprehendit excellentiam objecti. 2. Voluntas amore fertur in objectum propter ejus excellentiam. 3. Corpus profert exteriora signa intimi hujusce animi sensus. Atqui adversarii nullum ex hisce actibus in honore, quo Ecclesia Romana sacras Imagines afficit, vituperare possunt: primò namque mens nostra, sicut & Adversariorum, nullam tribuit Imaginibus divinitatem seu virtutem divinam, sed meram concipit similitudinem personæ nobis charissimæ atque ideo æstimandam. Enimverò sicut intellectus sine errore figuram dæmonis aut hominis flagitiosi repræsentat uti contemnendam & execrandam; sic absque falsitate judicat effigiem optimi Principis, aut viri singularis meriti esse magni faciendam. Secundò, intellectus judicio respondere debet voluntatis vel propensio & amor, si pictura exhibeat personam dilectam: vel aversio & odium, si impiam. Hinc tertiò erumpunt exteriora corporis signa, osculamur imaginem, & quidquid habitudinem habet ad personam charissimam. Sic adversarii caput aperiunt ante Eucharistiam, quamvis credant esse meram Christi figuram; illamque reverenter

renter inclinati, alicubi etiam genibus flexis accipiunt: similibus signis venerationem suam testantur erga Regem coram ejus imagine; nam ex sancto Ambrosio in Psal. 118. *Qui imaginem Imperatoris coronat, utique illum honorat, cujus imaginem coronavit; qui statuam contempserit Imperatoris, Imperatori utique fecisse injuriam videtur.* Quia nonnisi ex præconcepto contemptu & odio personæ effigies ejus abjicitur, laceratur, conculcatur. Viderint ergo Novatores quomodo iram Christi sustinebunt, cujus Imagines fœdè traxerunt, fregerunt, & etiam nunc ubi prævalent, ejusmodi contumeliis afficiunt?

Nec dicant Adversarii, Catholicos Imagines Christi & Sanctorum in idola convertisse, sicut Judæi serpentem æneum; nec magis excusandos, quàm Gentiles, qui idololatriæ crimen non effugerunt, quamvis non crederent Idola sua esse Deos, sed Deorum imagines; sic enim mentem suam explicant apud Origenem Lib. 7. contra Celsum, & apud sanctum Augustinum sermone secundo in Psalm. 113. Hæc, inquam, non dicant, 1. quia Idolum est falsi Numinis imago, ac proinde Imagines nostræ Idola dici non possunt, nec simulacra à simulando, cùm nihil falsi repræsentent, quanquam à Veteribus nonnunquam simulacra ab assimulando vocentur, 2. quia nisi Gentiles Idola Deos promiscuè putaverint, mentiuntur Prophetæ, Isaias c. 46. Baruch 6. Habacuc 2. Nonnulli quidem inter eos eruditi opinabantur Idola esse Deorum domicilia, virtutemque divinam illis insidere, ac propterea esse adoranda, ex sancto Augustino Serm. 2. in Psal. 113. Alii adhuc subtiliores, & ut loquitur sanctus Au-

gustinus, purgatioris Religionis, sentiebant Idola esse signa duntaxat rei, quam colere tenerentur, nempe, secundùm alios, Cereris, hoc est terræ, Neptuni seu maris, &c. secundùm alios verò, Numinum, quæ illis corporibus regendis præsident. Verùm hi postremi non erant omnino innoxii, tum quia simulacris sacrificabant, tum quia in superstitiosis ritibus cum multitudine errante circa Idola communicabant, quod à Catholicis prorsus alienum esse nemo non videt. 3. Quia unum & idem erat apud Judæos incensum ponere & sacrificare, ut patet ex Libro quarto Regum cap. 17. v. 11. & cap. 23. v. 5. ac proinde serpentem æneum, cui adolebant incensum, in Idolum abominandum converterant; & idcirco Ezechias justo zelo illum confregit, sicut & alia Idola. Apud Christianos verò thus in varios usus, etiam profanos usurpatur: ejus suffitu honorantur res Deo sacræ, Sacerdotes, Principes, & defunctorum corpora.

Dices: saltem Ecclesia non debuit definire tanquam ex fide credendum Imagines esse retinendas & venerandas; illud enim fide divina credi non potest, quod Deus non revelavit: atqui Deus non revelavit Imagines esse retinendas & venerandas, cùm ex dictis illud sit meræ disciplinæ, nihilque Christus de Imaginibus præscripserit, & quæcumque de iis habentur in veteri Testamento, Christianos non spectent: Ergo.

Distinguo primam propositionem. Ecclesia non debuit definire tanquam ex fide credendum quoad usum & factum, hoc est, actu & de facto Imagines proponendas esse venerationi Fidelium, Concedo: quoad jus exponendi ipsas Imagines quando

quando & ubi judicaverit, Nego. Duplex itaque fieri poteſt quæſtio circa Sanctorum Imagines. Prima, quæ eſt in materia fidei, utrùm Legi Divinæ repugnet pingere & venerari Sanctorum Imagines? Cùm autem hac de re eſſet controverſia Catholicos inter & Heterodoxos, Eccleſia illam diremit, & pro ſuo jure definiit credendum fide divina non repugnare Legi Divinæ pingere & venerari Sanctorum Imagines; ipſius enim eſt interpretari Legem Divinam, Fideleſque docere quid per illam liceat, quidve interdicatur. Altera verò quæſtio, utrùm ſpectatis omnibus circumſtantiis expediat Sanctorum Imagines in Templis venerationi Fidelium exponere, pertinet ad diſciplinam duntaxat. Unde

Ad confirmationem, conceſſa majore, diſtinguo minorem. Deus non revelavit, Imagines eſſe retinendas & venerandas, poſitivè præcipiendo illas retineri, & in Templis collocari, Concedo: non revelavit fas eſſe eas retinere & in Templis collocare, ſubdiſtinguo: non revelavit ſpeciatim, Concedo: generatim, quatenus revelavit Legem veterem, cujus illud erat præceptum Exod. 20. *Non facies tibi . . . omnem ſimilitudinem*, promulgato Evangelio non obligare, Nego minorem: ſic generatim revelavit Chriſtianos jam non teneri abſtinere à ſuffocato & ſanguine, Legemque hac de re ab Apoſtolis ſancitam Act. 15. non eſſe inter præcepta divina numerandam, quibus nunquam derogari licet. Expoſitis verò Imaginibus Chriſti & Sanctorum venerationem deberi, manifeſtè colligitur ex Scriptura, in qua frequenter præcipitur re-

verentia erga res Deo dicatas, & ad Religionem pertinentes.

Inſtabis: S. Clemens Lib. 5. Stromatum, Tertullianus de Idololatria cap. 23. & alii probant Lege Divina prohiberi Chriſtianis omnem Imaginem; Ergo.

Diſtinguo antecedens. Lege Divina prohibetur omnis Imago, ubi periculum idololatriæ inſtat, ſicut prioribus Eccleſiæ ſæculis, quibus ſcribebant illi Patres, Concedo; hæc enim prohibitio continetur in primo Decalogi præcepto, quia, ut dictum eſt, idololatria & occaſio ejus proxima Jure naturali prohibetur; ubi remotum eſt idololatriæ periculum; Nego antecedens. Addo Patres citatos præſertim eſſe intelligendos de Imaginibus ſanctiſſimæ Trinitatis, ut patet ex eorum lectione.

Q. 2. *Eſtne improbandus uſus Imaginum ſanctiſſimæ Trinitatis?*

R. Primò, Eccleſia nihil in hanc rem ſtatuit.

R. Secundò, nullus fuit uſus hujuſmodi Imaginum uſque ad nonum ſæculum. De primo, ſecundo & tertio ſæculo teſtes ſunt Patres laudati Clemens Alexandrinus & Tertullianus. De quarto & quinto S. Auguſtinus in Pſal. 113. floruit enim in utroque. De octavo Concilium ſeptimum; namque actione ſeptima eorum calumniam refellit, qui dicerent Chriſtianos Imaginibus Deum circumſcribere. *Chriſtiani*, inquit, *inviſibilis & incomprehenſibilis Imaginem nunquam fecerunt*, (intellige, paucis exceptis, ut ſancto Paulino Epiſt. 12. ad Severum) *ſed ſecundùm quam caro factum eſt, ea quæ humanæ diſpenſationis ejus ſunt, pingunt.* Non rejicit tamen uſum exprimendi Spiritum Sanctum

ctum ſub forma Columbæ; quia in ea ſpecie apparuit. Neque etiam in uſu erant nono ſæculo, ut conſtat ex Scriptoribus illius ævi, imò eas rejiciunt Henricus à Gandavo decimo tertio ſæculo, Durandus decimo quarto; narratque Aventinus Lib. 7. ſuorum Annalium, Joannem XXII. voluiſſe exuri quoſdam, qui Patrem ſub ſpecie ſenis effinxerant, utpotè qui viderentur impegiſſe in errorem Antropomorphitarum. Eas quoque poſtmodum reprobarunt Toſtatus & alii.

R. Tertiò. Uſus illarum Imaginum per ſe non eſt malus: 1. quia ſenſim ſine ſenſu, Eccleſia minimè refragante, obtinuit, 2. quia Deus in forma humana apparuit, Gen. 3. v. 8. Exod. 33. v. 23. Dan. 7. v. 9. Cùm ergo Angeli rectè pingantur in forma humana, quia in ea viſi ſunt, ex Concilio ſeptimo, quidni & Deus? 3. Idem licet Pictori, quod Scripturæ, quæ Deum ſæpius pingit cum membris humanis: ea ratione Veteres etiam Chriſtum pinxerunt ſub agni ſpecie, quia Scripturæ ſic illum nobis exhibent; Synodus tamen Trullana ſeptimo ſæculo hunc morem improbavit Can. 82. 4. Romæ in Tribunali Inquiſitionis anno 1690. proſcripta eſt hæc propoſitio: *Dei Patris ſimulacrum nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare.*

R. Quartò, omnes concedunt uſum illum reſpectu rudiorum non eſſe ſine aliquo periculo, ſaltem remoto; quod Patres Tridentini indicant Seſſ. 25. his verbis: *Quòd ſi aliquando hiſtorias & narrationes ſacræ Scripturæ, cùm id indoctæ plebi expediet, figurari contigerit; doceatur populus, non propterea divinitatem figurari, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus aut figuris exprimi poſſit.*

Q. 3. *Quomodo colendæ ſunt Imagines?*

R. Jam diximus non colendas, niſi cultu reſpectivo majori vel minori, pro dignitate exemplaris. Sed in quo præciſè conſiſtat ille cultus, & quomodo in praxi ſit exhibendus, non conveniunt inter ſe Theologi; quia non eodem modo ab eis concipitur Imaginum ad ſua exemplaria habitudo, ex qua naſcitur omnis earum excellentia & cultus.

Alii volunt, Imaginem eſſe ſignum duntaxat inſtitutum in memoriam prototypi: unde inferunt non deberi Imagini niſi cultum exteriorem, hoc eſt, cultum, qui coram Imagine, v. g. Chriſti, ita exhibeatur, ut non ad imaginem, ſed ad ipſum exemplar terminetur.

Refellitur hæc ſententia, quia ex ſanctis Patribus & Conciliis ſacræ Imagines honorandæ ſunt cultu proprio, ſicut templa, vaſa ſacra, & alia religioſa inſtrumenta, id eſt, inferiore eo, quo earum exemplaria afficiuntur: v. g. Crux & Imago Chriſti non eſt veneranda eo latriæ cultu, quo ipſe Chriſtus adoratur. Atqui exterior ille cultus 1. non eſt propriè Imaginis, licèt coram ea pendatur; quia voluntatis affectus, in quo diximus honorem eſſentialiter conſiſtere, nullatenus ad Imaginem inclinatur, ſed ad ejus exemplar: ut videre eſt in exemplo ejus, qui, ne è memoria excidat ſe ex præcepto teneri recitari v. g. canticum *Te Deum laudamus*, antequam cubile petat, calculum vel aliud ſignum in patenti cubiculi loco collocat; quo poſtea viſo prædictam orationem genibus flexis fundens, non cenſetur venerari calculum; cùm in eo nullam excellentiam apprehendat, nec voluntas ejus ad illum

lum inclinetur; sed totus cultus ejus, sive interior, sive exterior, ad Deum unicè dirigatur. 2. Cultus ille exterior coram imagine Christi, aut sanctissimæ Trinitatis, est supremus & latria; quia in illo apprehenditur infinita Dei excellentia, & voluntas plenè & omnimodè se demittit. At Concilia honorem longè inferiorem tribuunt Imaginibus, ac proinde distinctum, & ipsis proprium, quamvis relativum, qui & dependitur vasis sacris.

Nec dicas, Gallicanos Præsules capite primo laudatos docuisse octavo & nono sæculo sacras Imagines retinendas ad memoriam duntaxat, non ad cultum; nec comparandas vasis sacris: Nam ibidem demonstravimus illos statuisse Imagines honorificè habendas, & in Templis collocandas. Non eis itaque omnem honorem negarunt, sed eum solùm, quem Græci illis tribuebant, qui nimius ipsis videbatur, salva tamen charitate & pace. Non tulerunt etiam Imagines cum sacris vasis omnimodè componi, sed ex parte tantùm; nam in sacris vasis duo sunt attendenda: primum, quòd contactu corporis Christi sanctificata sint: secundum, quòd habitudinem habeant ad Deum utpotè ad ejus cultum destinata. Priori respectu distant ab Imaginibus, posteriori cum illis conveniunt.

Alii Theologi in Imaginibus exemplaria apprehendunt, ita ut Christus v. g. in Cruce vel in alia effigie, sit simul cum illa figura, totale adorationis objectum; quemadmodum Rex purpura circumdatus non duplicem venerationem terminat, alteram, quæ in personam ejus tendat, alteram, quæ vestem ejus spectet. Unde in hac

hac sententia inde planè honos exhibetur Imagini, qui exemplari, quia ipsummet exemplar in Imagine apprehenditur, ac proinde Crux & alia Christi effigies cultu latriæ, respectivo tamen, veneranda est.

Refellitur hæc sententia iisdem momentis, quibus præcedens; quia juxta illum explicandi modum, non Imago, quæ non attenditur, sicut nec purpura Regis in allato exemplo, sed ipsum exemplar honoratur. Atqui Imagines sunt honorandæ cultu proprio & inferiori. Adde, quòd ille venerationis modus est periculosus, & Hæreticis nostram Religionem blasphemandi ansam præbet, Idololatris verò suam superstitionem excusandi; quidni enim Idolis sacrificarent tanquam Divinitatis imaginibus, si tales Imagines hoc explicandi modo merentur cultum latriæ?

Alii denique, quorum sententiam ut veriorem, Conciliis magis conformem, & in praxi tutiorem amplectimur, docent Imaginem Christi, vel alicujus Sancti, concipiendam ut ejus similitudinem expressam, atque ideo nobis pretiosam; quia hæc similitudinis relatio & habitudo est quædam excellentia à prototypo derivata, propter quam omnes homines sensu quodammodo à natura indito, amicorum imagines solent charas habere, diligere, osculari, & in honoratiori loco collocare. Sed cùm excellentia tanta non sit in imagine, quanta in prototypo, honor, qui excellentiæ respondere debet, æqualis utrique tribui non potest, sicut nec vasa sacra propter habitudinem, quam habent ad Deum, pari cum Deo veneratione afficimus.

Ita

Ita Patres Nicæni, qui actione prima, secunda, & tertia, semper distinguunt inter adorationem Imaginis & exemplaris: cúmque actione sexta Iconomachi Christianis exprobrarent, quòd eandem Deo & Imaginibus adorationem deferrent, Synodus exclamat: *O stoliditatem! Christiani quippe adorationem, quæ in Spiritu & veritate est, neque Imaginibus, neque figuræ divinæ Crucis impertiti sunt, adorationem, quæ per fidem est, nisi soli Deo offerunt.* Quod idem repetit actione septima in definitione Fidei, quam supra exscripsimus. Ergo cultum Imaginum crucis & Christi confundere non licet cum cultu, qui Deo exhibetur, quandoquidem Ecclesia utrumque sollicitè distinguit.

Tracta-

Tractatus
DE
GRATIA CHRISTI.

Hic Tractatus cum præcedenti ita connexus eſt, ut ſub uno & eodem titulo de Incarnatione & Gratia diſſerendum videretur, enimverò Incarnatio ſe habet ad gratiam, ſicut cauſa ad effectum, fons ad rivum; namque ex dictis Filius Dei incarnatus factus eſt nobis juſtitia & ſapientia, quatenus promeritus eſt nobis omnia gratiarum genera, quas tanquam vivificum Eccleſiæ Caput in eam, quæ eſt corpus ejus, continuò influit. Ordo igitur doctrinæ poſtulat, ut expenſis quæ Incarnationem ſpectant, exponamus quinam ſint fructus ejus, hoc eſt, quàm pretioſa, quàm magnifica, quámque neceſſaria ſint gratiarum dona, quæ ex illo myſterio emanant.

CA-

CAPUT PRIMUM.

De varia Christi Gratiæ acceptione.

Q. 1. *Cur Gratia sic dicitur?*

R. Quia gratis datur; est enim donum gratuitum, nec rependitur ut merces aut debitum. *Si gratia*, inquit Apostolus Rom. 11. *jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia.*

Q. 2. *Quotuplici modo Gratia sumitur?*

R. Triplici. 1. Latè, pro dono naturali gratis concesso, qualis est creatio aut conservatio, quam non promeruimus. In hac acceptione Angeli dicuntur in Concilio generali VI. gratia immortales. 2. Strictiùs pro dono supernaturali ad salutem æternam ordinato independenter à meritis Christi concesso. Talis fuit in nostra sententia gratia Angelorum & primi parentis in statu innocentiæ; talis quoque gratia Christi, quam diximus ipsum non promeruisse. 3. Strictissimè pro dono supernaturali post lapsum primorum parentum collato meritis Christi.

Gratiam 3. modo duntaxat hìc accipimus juxta SS. Patrum mentem, ac præsertim sancti Augustini Epistola 177. alias 95. in qua sic scribit: *Illam gratiam, qua creati sumus homines, etiamsi ita appellandam non immeritò intelligimus, mirum est tamen si ita appellatam in ullis legitimis Propheticis, Evangelicis, Apostolicisque Litteris legimus. Hanc Apostolica Doctrina gratiam isto nomine appellat, qua salvamur & justificamur Fide Christi.* Gratiam sic acceptam Pelagius, à quo Pelagiani & Semipelagiani, necessariam negavit V. ineunte sæculo, proptereáque accusatus in Concilio Diospo-

 litano

litano Patres fefellit, juſtamque damnationem vitavit per ſubdolam Confeſſionem. Ibi quippe profeſſus eſt gratiæ neceſſitatem, ſed in prima acceptione. Nimirum per gratiam intelligebat verſipellis hæreticus creationem & conſervationem, ſine quibus nec ſumus, nec quidquam poſſumus.

Q. 3. *Quid eſt gratia Chriſti?*

R. Eſt donum Dei gratuitum, ſupernaturale, homini lapſo conceſſum per merita Chriſti Domini in ordine ad vitam æternam.

Dicitur 1. *donum gratuitum;* ut oſtendatur non rependi præcedentibus operibus; ſed gratis dari: alioquin Gratia jam non eſſet gratia. Rom. 11.

Dices: De fide eſt, juſtum bonis operibus mereri augmentum gratiæ; ſic enim definiit Concilium Tridentinum Seſſ. 6. Can. 32. Atqui illud augmentum, licèt rependatur bonis operibus, eſt vera gratia: ergo vera gratia poteſt habere rationem remunerationis & mercedis.

Reſpondeo conceſſa majore, de qua ubi de Merito, diſtinguo minorem. Illud augmentum eſt vera gratia, etiamſi rependatur bonis operibus ex gratia elicitis, Concedo: ſine gratia elicitis: Nego minorem.

Diſtinguo ſimiliter conſequens. Vera gratia poteſt habere rationem remunerationis & mercedis, ſi reddatur operibus ex gratia elicitis, Concedo; tanta enim eſt Dei erga omnes homines bonitas, ut eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona, inquiunt Tridentini Patres Seſſ. 6. cap. 16. ſecus, Nego conſequentiam. Apoſtolus autem loquitur de operibus viribus naturæ elicitis, quibus ſi debeatur retributio, gratia non erit gratia, ſed merces. Porrò ſi quis ad amici

gratiam

gratiam refert, quod ex ejus bonis lucratus est, etiamsi lucrum illud sit fructus propriæ industriæ; multò magis meritoria justi opera tribuenda sunt Christo, cùm justus ab eo non solùm habeat potestatem benè operandi, sed & industriam; non enim sine efficaci ejus auxilio benè uteretur gratia jam accepta; Deus quippe *in vobis operatur & velle & perficere*, ait Apostolus Philipp. 2. vers. 13.

Dicitur 2. *Supernaturale*, ut Gratia Christi distinguatur à donis naturalibus, qualis est creatio, conservatio, sanitas corporalis, &c. Cùm autem supernaturale diversimodè dicatur, & plerumque Clerici hoc nomine nihil nisi confusè percipiant doceantve, ubi in Catechesibus ipsis incumbit exponere dona Dei supernaturalia; operæ pretium est explicare quomodo supernaturale hìc accipiatur, & quid præcisè significet. Quamobrem

Observandum 1. supernaturale duobus modis posse sumi, 1. impropriè, pro eo quòd superat aliquam, non omnem naturam creatam, quomodo intuitivè videre substantiam spiritalem est supra conditionem hominis mortalis, non Angeli, 2. propriè, pro eo, quod excedit omnem naturam creatam & creabilem. Et hoc posteriori modo Gratia est supernaturalis.

Observandum 2. supernaturale in hac posteriori acceptione esse duplicis generis. Aliud est supernaturale duntaxat quoad modum; aliud quoad entitatem simul & modum. Supernaturale quoad modum tantùm, est donum naturale quoad modum tantùm, est donum naturale collatum modo supernaturali, hoc est, excedente vires cujusque naturæ creatæ; ut resurrectio Lazari,

ri, frondes ex arida Aaronis virga subitò erumpentes in amygdalas. Vita quippe Lazaro reddita, & amygdalæ, sunt quid secundùm entitatem naturalem, sed modus stupendus, quo illi effectus prodiere, est omninò supernaturalis, & excedens vires cujusque naturæ creatæ. Supernaturale verò quoad entitatem, est donum elevans & ordinans creaturam ad Deum, ut in se est, illamque constituens in esse divino. Hinc Theologi definiunt illud esse propriè supernaturale quoad entitatem, quod ad Deum disponit, ut est Auctor gloriæ, id est, ut in se spectatus, & per visionem intuitivam possidendus: naturale verò, quod spectat Deum ut Auctorem naturæ, hoc est, quatenus relucet in operibus suis (scilicet creaturis) & per eas abstractivè duntaxat est cognoscendus. Verùm hæc breviùs dicta sunt, quàm ut clarè & distinctè percipiatur, quid sit supernaturale quoad entitatem. Quapropter

Observandum est 3. ex dictis, ubi de visione beatifica, triplicem à sancto Thoma distingui rerum ordinem. In primo ordine sunt res corporeæ, quæ constant ex materia physica & corporea, ut animal. In secundo sunt substantiæ spiritales creatæ, quæ quidem abstrahunt à materia physica & corporea; sed componuntur ex potentia, quæ dicitur materia metaphysica, & ex actu seu forma. Sic Angelus est substantia incorporea & immaterialis; sed non est sine potentia, sive objectiva ad accipiendum esse, si spectatur ut possibilis, sive subjectiva ad accipiendam novam perfectionem, putà sapientiam, cognitionem, &c. Unde Angelus sapiens, intelligens, sanctus, est aliquod compositum ex natura Angelica & sapientia,

tia, cognitione, & gratia sanctificante. In tertio ordine solus Deus reperitur, qui, utpotè ens à se, est actus purissimus, summè necessarius & sine ulla compositione, infinitè perfectus in omni genere perfectionis, ita ut intellectio, sapientia, & cæteræ perfectiones sint ipsius esse, aptiúsque Deus dicatur intellectio, quàm intelligens; sapientia, bonitas, & sanctitas, quàm sapiens, bonus & sanctus.

Porrò cùm operari sequatur esse, ea, quæ sunt primi ordinis, non possunt operari, quæ pertinent ad secundum ordinem; nec ista, quæ pertinent ad tertium, v. g. animal irrationale, utpote ex materia corporea concretum non potest operari, quæ sunt propria Angeli, putà cognoscere spiritalia, sicut nec Angelus potest per propriæ naturæ vires attingere ea, quæ sunt divina, nempe Deum cognoscere intuitivè & sicut in se est.

Ergo gratia est donum supernaturale, tum quoad modum, tum quoad entitatem; quia transcendit omnem creaturarum ordinem & virtutem, hominemque sive Angelum Deiformem reddit, ut loquitur sanctus Thomas 1. part. quæst 12. art. 5. ad 3. ubi sic scribit: *Dispositio ad formam ignis non potest esse naturalis, nisi habenti formam ignis. Unde lumen gloriæ non potest esse naturale creaturæ, nisi creatura esset naturæ divinæ, quod est impossibile; per hoc enim lumen fit creatura Deiformis.* Idem quoque dicendum de Gratia, quæ est semen gloriæ, & dispositio ad illam.

Dicitur 3. *homini lapso concessum*, ut ostendatur hanc gratiam esse maximè gratuitam; siquidem donum, quod indulgetur inimico, magis gratuitum est, quàm quod tribuitur non inimico, ut

notat Apostolus Rom. 5. his verbis : *Commendat autem charitatem suam Deus in nobis ; quoniam cùm adhuc peccatores essemus . . . reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.*

Dicitur 4. *meritis Christi*, ut distinguatur gratia hujus status à gratia Angelorum , & status innocentiæ , quæ in nostra sententia independenter à meritis Christi fuit concessa : homini autem lapso Deus *benedixit in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo*, Ephes. 1. vers. 3.

Oritur hìc difficultas, utrùm gratia fundata in meritis Christi sit quid dignius gratia Angelorum, & statu innocentiæ?

R. Physicè non est quid dignius, cùm idem sit utriusque objectum & finis. Imò sanctus Augustinus Lib. de Prædest. Sanctorum cap. 13. docet gratiam Christo concessam, quam diximus ipsum non promeruisse, ejusdem esse naturæ cum ea, quam in membra sua diffundit. *Ea gratia*, inquit, *fit ab initio fidei suæ quisque Christianus , qua gratia ab initio ille factus est Christus.*

Moraliter tamen Gratia, quam Christi meritis consequimur , longè est dignior ; quia nos conjungit Christo , ut membra capiti, compingitque in unum cum illo corpus, quo fit ut justos, præsertim electos , Deus speciali favore prosequatur tanquam Filii sui naturalis membra, efficacioribus auxiliis illos adjuvet, orationes illorum benigniùs audiat. Unde Christus Joan. 17. vers. 16. sic Patrem alloquitur : *Dilectio , qua dilexisti me , in ipsis sit ; & ego in ipsis.* Addunt nonnulli Theologi bona justorum opera majoris esse meriti , utpote quæ ex membris Christi procedant ; quia dignitas personæ confert ad valorem boni operis. Sed quid-

quidquid sit de illa sententia, saltem negari non potest, quin sit singulare Gratiæ Christi privilegium, quòd in justificatione applicet satisfactionem ejus infinitam. Hinc 1. Petri cap. 1. Gratia vocatur aspersio sanguinis Christi, & Apoc. 1. Fideles dicuntur lavari in sanguine Christi.

Dicitur 5. *in ordine ad vitam æternam;* quia, ut diximus, Gratia est semen gloriæ, quatenus hominem ad illam elevat, movet ac disponit. Hinc Joan. 4. dicitur *fons aquæ salientis in vitam æternam.*

CAPUT II.

De Divisione Gratiæ Christi.

Gratia Christi generatim dividitur in exteriorem, qualis est Evangelii prædicatio, Incarnatio, Sacramentorum institutio: & in interiorem, putà fidem, gratiam sanctificantem, &c. De interiore duntaxat hìc agimus. Gratia autem interior dividitur in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem, de quibus separatim dicendum.

§. Prior.

De Gratia gratis data.

Q. 1. *Quid est Gratia gratis data?*

R. Est gratia, quæ primariò datur ad aliorum salutem, ut donum linguarum, potestas conficiendi Sacramenta; in eoque differt à gratia gratum faciente, quòd hæc posterior primariò ordinetur ad salutem accipientis, illumque Deo conjungat.

 Dixi,

Dixi, *primariò;* quia si quis gratia gratis data rectè utatur, v. g. Sacramenta piè administret, gratia gratis data ipsi secundariò prodest ad salutem; quemadmodum gratia gratum faciens, putà fides, quæ per dilectionem operatur, secundariò proximum ad pietatem incitat, juxta illud Matth. 5. *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.*

Q. 2. *Quare gratia gratis data sic dicitur, cùm gratia gratum faciens etiam gratis detur, alioquin non esset gratia?*

R. Quia nomen generis solet tribui speciei ignobiliori, sic bruta simpliciter vocantur animalia, & eo nomine distinguuntur ab homine, qui, quamvis sit & ipse animal; non sine contumelia tamen appellaretur animal; quia præterquam quod est animal, ratione præcellit, propter quam specialiter denòminatur homo. Similiter cum gratia gratum faciens sit nobilissima gratiæ species; nomen speciale sortitur, cæteræ verò ignobiliores genericum gratiæ nomen retinent, simpliciterque dicuntur gratiæ gratis datæ.

Dices: Bonum illud majus est, quod ad plures se extendit: atqui gratia gratis data ad plures se extendit, quàm gratia gratum faciens, hæc quippe ordinatur duntaxat ad salutem recipientis: illa verò ad bonum commune Christianæ societatis. Ergo.

Distinguo majorem. Bonum majus est, quod ad plures se extendit, si comparetur cum bono ejusdem generis, Concedo: v. g. lumen Solis, quod latiùs diffunditur, majus est bonum, quàm bonum candelæ. Si comparetur cum bono superioris ordinis, nego majorem. Namque lumen Solis,

Solis, etsi per totum aerem diffusum, non est majus bonum sapientiâ, quæ solam sapientis mentem illustrat. Porrò gratia gratis data & gratia gratum faciens sunt dona diversi ordinis; quia, ut jam diximus, per gratiam gratum facientem homo tendit ad Deum, eique conjungitur: per gratiam autem gratis datam proximum disponit ad percipiendam gratiam gratum facientem. Deinde homo gratia gratis data rectè non utitur sine auxilio gratiæ gratum facientis: *Multi dicent mihi in illa die*, ait Christus Matth. 7. *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos: discedite à me, qui operamini iniquitatem?*

Q. 3. *Quot sunt gratiæ gratis datæ?*

R. Novem ab Apostolo numerantur 1.Cor.12. his verbis: *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ . . . . alteri fides . . . alii gratia sanitatum . . . alii operatio virtutum: alii prophetia: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum.*

Q. 4. *Quid hic intelligitur nomine fidei?*

R. Non intelligitur Fides Theologica, quæ pertinet ad gratiam gratum facientem; sed accipitur ab Apostolo, vel pro dono explicandi mysteria Fidei, vel pro fiducia divinitus immissa ad patranda miracula, juxta illud Matth. 17. vers. 19. *Si habueritis fidem, sicut granum synapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit*; nam sine hoc speciali fiduciæ dono temerè quis se accingeret ad patranda miracula. Petrus v.gr. Deum tentasset, cùm claudo dixit Actor. 3. *In nomine Jesu Christi Nazareni surge & ambula.*

Q. 5. *Hæc gratiarum gratis datarum divisio estne conveniens & legitima?*

R. Affirmat sanctus Thomas, & probat 1. 2. quæst. 111. art. 4. quia homo cooperatur saluti alterius, illamque ad Deum reducit, quatenus exteriùs illum docet, persuadetque. Atqui tria ad hoc requiruntur; namque Magister debet 1. plenè & perfectè cognoscere quæ docet; 2. probare & confirmare: 3. audiri & percipi à discipulis.

Ad primum tria sunt necessaria. Primum, necesse est, noverit principia disciplinæ, ad quam discipulos instituere intendit. Secundum, ex iisdem principiis conclusiones deducat. Tertium, quæ docet, exemplis illustret. Per fidem autem intelligit mysteria Fidei, quæ sunt principia Disciplinæ Christianæ: per sapientiam, ex hujusmodi principiis elicit conclusiones; per scientiam denique doctrinam suam illustrat exemplis rerum naturalium, quæ sunt objecta scientiæ.

Ad secundum, cùm Minister Evangelii doceat quæ rationem superant, illa probare & confirmare nequit, nisi per opera divinæ virtuti propria, ut miracula, quæ quadruplicis generis recenset Apostolus pro diversitate circumstantiarum, in quibus potest esse Verbi Divini Minister. Vel enim ex auditoribus aliqui infirmitate corporis laborant, & per gratiam sanitatum illos ad credendum promptiùs inducit. Vel si omnes ab ægritudine corporali liberi sint: saltem in aliqua versantur indigentia, à qua si per gratiam virtutum, seu miraculorum illos liberaverit, facilè in suam sententiam adducet, quemadmodum Christus Joan. 6. multiplicatione panum Judæos sibi

ſibi conciliavit. Quòd ſi horum non ſe offerat occaſio, fidem auditoribus faciet, vel prophetico ſpiritu, vel diſcretione ſpirituum, ſeu manifeſtatione ſecretorum cordis; divinatio enim, & humani cordis penetratio ſunt ſigna divinitatis.

Ad tertium, ut Magiſter percipiatur ab auditoribus: juvant dona linguarum, & interpretatio ſermonum, ut per ſe patet. Ergo legitima eſt & conveniens gratiarum gratis datarum diviſio.

Dices: Sine hujuſmodi gratuitis donis Evangelium nunc in Eccleſia annuntiatur & confirmatur, ergo non ſunt neceſſaria.

Nego abſolutè antecedens. Namque ad confirmandos præſertim Infideles, adducere neceſſe eſt prophetias & miracula olim à Chriſto, & ejus diſcipulis edita; cùm enim idem Evangelium hodie prædicetur, quod temporibus Apoſtolorum, priſtina miracula utpotè indubitata, & in commendationem Doctrinæ Chriſtianæ patrata, prædicationi hodiernæ fidem aſtruunt. *Tenet me in Eccleſia Catholica Fides miraculis incboata*, ajebat olim ſanctus Auguſtinus. Quanquam nec in Eccleſia hodie deſunt nova miracula; etſi rariora & minus neceſſaria; Deus enim, qui dives eſt in miſericordia, ad excitandam noſtram ſocordiam identidem ſuſcitat viros tum ſanctitate inſignes, tum gratia virtutum potentes, ut legitur de ſanctis Bernardo, & Vincentio Ferrerio, Franciſco Xaverio, & aliis benemultis. Adde quod præter exteriora ejuſmodi divina ſigna, non inferiores gratiæ gratis datæ in Eccleſia conſtanter permanent. Nam poteſtas conficiendi Sacramenta eſt inſignis gratia virtutum: ſingulare

ſingulare etiam Eccleſiæ Catholicæ privilegium infallibiliter explicandi myſteria Fidei, ſacram Scripturam interpretandi, vera à falſis diſcernendi, reduci debet ad Fidem, interpretationem ſermonum, & diſcretionem ſpirituum. Porrò donum linguarum videtur nunc ſuperfluum, cùm jam Eccleſia per univerſum orbem diffuſa loquatur lingua omnium gentium, & ab iis intelligatur.

Q. 6. *Gratiæ gratis datæ ſuntne habitus?*

R. 1 Fides ſumpta pro plena myſteriorum cognitione, ſapientia, ſcientia, donum linguarum, & interpretatio ſermonum videntur eſſe habitus; nam ſignum habitus eſt, quòd eo utimur quando volumus: atqui illæ gratiæ ita ſe habent: Ergo.

R. 2. Reliquæ gratiæ non ſunt habitus, ſed divinæ operationes tranſitoriæ: quia Apoſtoli iis non utebantur ad nutum; nam Matth. 17. non potuerunt curare lunaticum, Daniel cap. 2. Deum enixè orat antequam prophetet. Hinc ſanctus Hieronymus in cap. 25. Ezech. ſic ſcribit: *Si ſemper in Prophetis eſſet ſermo Dei, & juge in pectore eorum haberet hoſpitium, nunquam tam crebrò Ezechiel poneret: Factus eſt ſermo Domini ad me dicens.*

Et hæc de gratiis gratis datis ſufficiant. Nec totos nos incumbere oportet elucidandis iis, quæ ad gratiam gratum facientem pertinent. Quare ſit

§. Poſterior.

De Nomine & Diviſione Gratiæ gratum facientis.

Q. 1. *Quare gratia gratum faciens ſic dicitur?*

R. Quia

R. Quia eò tendit, ut Deo perfectè serviamus, eique totaliter adhæreamus, quod ipsi longè est gratissimum.

Q. 2. *Quotuplex est gratia gratum faciens?*

R. Duplex, nempe habitualis, & actualis.

Q. 3. *Quid est gratia habitualis?*

R. Est gratia animæ permanenter inhærens per modum habitus, hominemque disponens ad vitam æternam, ut gratia sanctificans.

Q. 4. *Quid est gratia actualis?*

R. Est illustratio, seu cogitatio supernaturalis in intellectu, & pia affectio similiter supernaturalis in voluntate.

Dices: Gratia, ex dictis, est gratuitum Dei donum supernaturale; atqui illustratio, seu cogitatio, & pia affectio non sunt Dei dona, sed actus ab homine eliciti: ergo non sunt Dei gratia.

Nego minorem, cujus confirmationem distinguo: sunt actus ab homine supernaturaliter eliciti, Concedo: naturaliter eliciti, Nego. Sicut ergo visio beatifica, & amor beatificus, licèt sint actus ab intellectu, & voluntate Beatorum eliciti, nihilominus sunt Dei dona; quia non producuntur ab intellectu & voluntate naturaliter operantibus, sed supernaturaliter à Deo elevatis. Sic sancta cogitatio, & pia affectio sunt gratiæ actuales: quia ab intellectu & voluntate naturalibus viribus non procedunt, sed impressione & motione divina, eaque supernaturali.

Q. 5. *Quotuplex est gratia habitualis?*

R. Triplex, nimirum gratia sanctificans, seu justificans, qua homo fit justus formaliter; virtutes infusæ; & dona Spiritus Sancti, quibus homo disponitur ad actus supernaturales.

Q. 6.

Q. 6. *Quotuplex est gratia actualis?*

R. Triplex. Prima dicitur operans, præveniens, & excitans. Secunda adjuvans, cooperans & concomitans. Tertia subsequens. Ita Patres Tridentini Sess. 6. cap. 16. his verbis: *Cùm . . . . ille ipse Christus Jesus tanquam Caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur.* De prima gratia loquitur Regius Vates Psal. 58. v. 11. *Misericordia ejus præveniet me.* De secunda Psalm. 93. v. 18. *Misericordia tua, Domine adjuvabat me.* De tertia Psalm. 22. v. 6. *Misericordia tua subsequetur me.* Ergo revera existunt tres illæ gratiarum species.

Q. 7. *Quid est gratia operans, seu excitans & præveniens?*

R. Omissis variis Theologorum sententiis, rectè describitur, supernaturalis à Deo immissa sancta cogitatio, & indeliberata voluntatis motio seu affectio, qua homo vel à Deo aversus, vel in bono torpens excitatur.

Q. 8. *Quid est gratia adjuvans seu cooperans & concomitans?*

R. Est supernaturale auxilium seu actualis Dei influxus, quo roborata voluntas liberè consentit gratiæ excitanti.

Ergo gratia adjuvans realiter distinguitur à gratia excitante, actus enim liber realiter differt ab actu necessario & indeliberato. Atqui gratia excitans est actus indeliberatus, & antecedens liberum voluntatis consensum, adjuvans verò est ipse libèr voluntatis consensus, non quidem prout est à voluntate, sed prout est à Deo influente, & efficiente illum consensum. Q. 9.

Q. 9. *Quid est gratia subsequens?*

R. Est supernaturale Dei auxilium, quo firmatur voluntas in bono proposito, & adjuvatur, ut illud ad executionem perducat. Deus v. g. inspiravit affectum jejunandi; est gratia præveniens & excitans seu operans; voluntas liberè consentit inspirationi divinæ, & jejunare proponit: est gratia adjuvans & cooperans seu concomitans. Sed uberiori indiget auxilio, ut actu & de facto jejunet; quia in executione major occurrit difficultas, quam si homo superaverit, erit gratia subsequens. Ita ferè sanctus Bernardus Lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 14. *Deus immittendo bonam cogitationem*, inquit, *nos prævenit: immutando etiam malam voluntatem, sibi per consensum jungit: ministrando & consensui facultatem, foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit.* Et infrà: *Liberum excitat arbitrium, cùm seminat cogitatum: sanat, cùm immutat affectum: roborat, ut perducat ad actum: servat, ne sentiat defectum.*

Gratia actualis sive excitans, sive adjuvans, sive subsequens, subdividitur in sufficientem, & efficacem, de qua divisione nostra ætate valdè celebri propter ardentes circa eam ortas controversias, separatim tractandum erit.

Q. 1. *Ad quid tam varia gratiarum supellex?*

R. Cùm homo per gratiam gratum facientem transeat in esse quoddam divinum, ita ut in justificatione dicatur regenerari, ad Tit. c. 3. v. 5. ex Deo nasci, Joan. 1. v. 13. 1. Joan. 3. v. 9. fieri nova creatura, & novus homo; necessitas, connexio, & subordinatio gratiarum, quæ requiruntur ad formandum supernaturalem & divinum illum statum, explicandæ sunt exemplo eorum,

rum, in quibus consistit naturalis vita cujusque animalis.

Igitur in vivente, putà homine, tria sunt attendenda, scilicet natura, potentiæ naturales, & actus inde emanantes. 1. quidem natura, quæ est radix, & primum principium omnium proprietatum, & motuum, quæ sunt in homine. 2. Facultates naturales, v. g. intellectus, voluntas, potentia visiva, motrix, &c. homo quippe, quantumcunque natura sua rationalis, non ratiocinatur, nec intelligit nisi per intellectum; non amat nisi per voluntatem; non videt nisi per oculum seu facultatem visivam; 3. Sequuntur actus & operationes, ad quas natura humana per potentias sibi congenitas tendit, tanquam ad ultimam sui perfectionem. Ad operationem autem necesse est, ut objectum potentiæ applicetur, eamque moveat: intellectus v. g. cognitionem non eliciet, nisi objectum cognoscibile sit ei præsens, saltem per sui speciem: nec voluntas amabit, nisi objectum amabile illi innotescat, illamque afficiat: nec oculus, quamvis perfectè sanus, percipiet colores, nisi lumine illustretur. Denique frustra hæc adfuerint, nisi Deus insuper concurrat, vel promoveat, ut docent etiam Philosophi. In hac descriptione vitæ naturalis cernere licet veluti in expressa tabella recensitarum gratiarum seriem, & omnem vitæ supernaturalis œconomiam. Naturæ respondet gratia sanctificans, prima radix vitæ supernaturalis; potentiis naturalibus virtutes infusæ, & dona Spiritus Sancti; actibus vitalibus motiones divinæ, seu gratiæ actuales; Deus enim non solùm posse, sed & velle & perficere in

in nobis operatur, Philipp. 2. Per gratiam prævenientem seu operantem objectum animæ supernaturaliter repræsentat, illamque ad cognoscendum & amandum movet: per cooperantem illam adjuvat, corroboratque, ne propria infirmitate deficiat: per subsequentem in bono proposito firmat contra difficultates, quæ in executione occurrunt.

Dices: Homini gratia sanctificante, & virtutibus infusis instructo nihil ad operandum deest, quàm concursus Dei generalis: ergo gratiæ actuales non sunt necessariæ.

Probatur antecedens. Eadem est proportio inter virtutes infusas, & actus supernaturales, ad quos ordinantur, quæ inter potentias naturales, & actus ejusdem ordinis: ergo sicut homo præter intellectum non indiget nisi concursu generali ad agnoscendum quæ sunt obvia, & ad discendum à Magistro quæ sunt remotiora: ita justus cum virtutibus infusis, quas diximus se habere per modum potentiarum, & cum generali Dei concursu poterit absque gratia actuali apprehendere quæ ultrò menti se objiciunt, v. gr. Deum esse colendum, jus cuique servandum; & à Pastore discere quæ sunt abstractiora, ut mysteria nostræ Religionis.

Nego antecedens, & ad ejus confirmationem Respondeo 1. negari posse antecedens; quia cùm virtutes supernaturales sint naturæ humanæ adventitiæ, & quodammodo extraneæ, anima non est æquè propensa in earum actus, ac in actus potentiarum naturalium, quæ sunt ipsi congenitæ. Quemadmodum enim radix sylvestris succum suum in ramos sylvestres sibi connaturales transmitte-

mitteret, ita ut surculus frugifer trunco insertus sine alimento arescceret, nisi Hortulanus illos resecare curaret; sic anima per peccatum carnalis effecta, sese totam in sensus effundit, adeo ut ratio quamvis ipsi congenita, torpeat, sterilisque marcescat: quanto magis virtutes infusæ ipsi aliunde insertæ, & minimè naturales, nisi Pater cœlestis, quem Christus inducit tanquam Agricolam, Joan. 15. terrenos affectus amputet, divinis suis illustrationibus & motionibus animæ vires ad spiritualia transferat, & virtutes infusas in actum reducat? Hinc est quòd homini lapso semper difficile sit supernaturaliter operari etiam in iis, quæ sensibus sunt delectabilia, & rationi consentanea, ut opitulari optimo parenti, providere alendæ familiæ; & gratia, nisi sit efficax, nunquam habeat effectum propter inordinatum animæ impetum ad sensibilia.

Respondeo 2. distinguendo consequens: Justus cum generali Dei concursus poterit apprehendere supernaturalia modo naturali, Concedo: modo supernaturali, Nego consequentiam. Atque ut pateat solutio,

Advertes unum & idem objectum posse tripliciter apprehendi & concupisci: 1. lumine sensuum, & appetitu sensitivo: 2. lumine rationis, & appetitu rationali, 3. lumine & affectu supernaturali. Canis v. g. obsonium sensu percipit, & concupiscit appetitu sensitivo: homo idem obsonium insuper cognoscit lumine rationis, & ita ejus cognitio simul est sensitiva & rationalis, ac consequenter illud rationabiliter appetere potest. Justus si sicut oportet, operetur, illud idem obsonium supernaturali lumine apprehendit, & simul

Chri-

Christiano affectu appetit, sicque in eo reperitur cognitio & appetitio sensitiva, rationalis, & supernaturalis.

Primus agendi modus proprius est naturæ pecorinæ, & vitium in homine. Secundus est saltem sterilis & degener. Tertius est proprius Filiorum Dei, juxta illud Apostoli Rom. 8. *Quicumque . . . Spiritu Dei aguntur, ii sunt Filii Dei.* Videndum ergo quo quisque ducatur spiritu, an pecorino, an humano, an divino; Porrò sicut pecus sine lumine corporeo videre non potest, nec homo sine lumine rationali intelligere, ita nec justus, sine lumine supernaturali, hoc est, gratia actuali, supernaturaliter credere, & diligere. Præceptor in catechesibus suis potest sensus auditorum afficere, & eorum mentibus suadere mysteria nostra esse credibilia: sed nisi Deus actuale Fidei lumen interiùs infundat, auditores actu non credent nisi persuasione humana & prorsus sterili. Ergo gratia actualis non solùm peccatoribus, sed etiam justis est absolutè necessaria, continuóque à Deo petenda, exemplo illius justi, qui in eodem Psalmo plusquam vicies sic Deum precatur: *Da mihi intellectum, & vivam; in via tua vivifica me.*

Hæc Gratiæ divisio & explicatio ordinem nobis præscribit, quem in hoc Tractatu servare debemus. Agendum nempe 1. de gratia habituali, & de ejus speciebus, scilicet de sanctificante, & justificante; de virtutibus infusis, & de donis Spiritus Sancti. 2. De gratia actuali, & de illis, quæ ad eam spectant. Sed quia ingredimur viam salebrosam, in qua varii errorum scopuli occurrunt, operæ pretium est referre, quinam præcipui

 erro-

errores mysterium gratiæ impugnarint; nam ex S. Hieronymo, Epistola ad Ctesiphontem, errores damnantur, cùm deteguntur: quod præcipuè verum est, quando de iis Ecclesia tulit judicium, quod in nostra Historia non prætermittemus, ut ex illa Clerici constantem Ecclesiæ Traditionem colligant: ita duce Ecclesia, & *velificante Sancto Spiritu*, ut loquitur Tertullianus, *inter hos scopulos navigabit Fides nostra, tuta si cauta, secura si attonita.*

CAPUT III.

Referuntur præcipui errores contra Gratiam Christi.

§. I.

De antiquioribus Gratiæ Christi hostibus.

Primò, Judæi præsumentes de sua justitia, quæ in lege est, rejecerunt Gratiam Christi tanquam inutilem. Contra hunc capitalem errorem acriter pugnarunt Apostoli, maximè sanctus Paulus in Epistola ad Romanos, & ad Galatas.

Secundò, Origenes ex falso principio, quod ex Platonicis hauserat, nempe animas fuisse creatas ante unionem cum corporibus; prædestinationem quorumdam referebat non ad Christi merita, sed ad bona opera, quæ præcesserant animarum unionem. Hinc sanctus Hieronymus Epistol. ad Ctesiphontem, errorem Pelagii vocat ramusculum Origenis. Sed ramusculus ille in magnam arborem excrevit, quæ ramos suos in Oriente, & Occidente latè produxit, & ex ejus radice ortæ sunt variæ hæreses.

Unde

Unde Pelagius vulgò censetur primus, qui Christi Gratiam apertè impugnavit.

§. II.

De Pelagianis.

Pelagius, natione Scotus, professione Monachus, anno 403. secundùm S. Prosperum, vel 405. secundùm alios, docuit inter cætera, 1. Adamum fuisse conditum mortalem, & lapsu suo posteris nocuisse non propagatione, sed malo duntaxat exemplo; nec proinde infantes, qui sine Baptismo decedunt, privari vita æterna. 2. Gratiam ad singulos actus non esse necessariam, & per opera naturalia nos illam promereri. 3. Ignorantiam & oblivionem non subjacere peccato, quoniam non eveniunt secundùm voluntatem, sed secundùm necessitatem. Hi & alii ejus errores proscripti sunt primùm Synodo Carthaginensi anno 412. in ejus Discipulo Cœlestio: deinde anno 415. in ipso, imò ab ipso Pelagio damnati sunt in Synodo Diospolitana, quam S. Hieronymus miserrimam appellat; quia delusa est subdola Pelagii professione, qua confessus est absolutam gratiæ necessitatem, sed alio sensu, quàm Catholici; nomine enim gratiæ intelligebat creationem, conservationem, Evangelii prædicationem, &, secundùm S. Augustinum, interiores etiam mentis illustrationes. Cúmque sua impia dogmata disseminare pergeret, damnata est rursùs Carthag. anno 416. in Concilio Milevitano, eodem anno cui adfuit sanctus Augustinus. 3. In Concilio Carthaginensi, in quo sederunt 214. Episcopi anno 417. & à summis Pontificibus In-

 nocen-

nocentio I. & Zosimo: & sic per totum orbem hæresis proscripta est, ex S. Augustino Libr. de peccato originali cap. 17. Objecerunt Pelagiani, quòd controversia tanti momenti non fuisset discussa in Concilio Oecumenico; quibus reponit sanctus Augustinus Lib. 4. ad Bonifacium capite ultimo, his verbis: *Quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit, cùm potiùs rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas talis necessitas extiterit. Verùm istorum superbia hanc etiam captare gloriam intelligitur, ut propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregaretur. Orbem quippe Catholicum, quem (Domino eis resistente) pervertere nequeunt, saltem commovere conantur.*

Inter Pelagii discipulos, celebres extitere Cœlestius ejusdem cum eo patriæ & professionis, ex S. Augustino Lib. de gestis Pelagii cap 33, quem S. Hieronymus Epist. ad Ctesiphontem, facit totius exercitus ducem, ita ut Pelagiani ab ipso Cœlestiani dicerentur: & Julianus Episcopus Capuanus, ex Gennadio, vel Celanensis aut Celianensis, ex Beda, præfatione in Cantica vel potiùs Eclanensis sub Metropoli Beneventana, ut in Gennadio, & Beda, legendum esse censent eruditi. Hinc novæ opinionis magis auctor, quàm Pelagianæ jam profligatæ sectator, docuit hominem sine gratia posse quidem orare, bonum velle, sed nullatenus operari posse, ex S. Augustino Lib. 2. ad Bonifacium c. 8. Hinc idem sanctus Doctor nominatim contra Julianum acuit calamum.

§. III.

De Semipelagianis.

Cum sanctus Augustinus Pelagianos ubique pro-

proscriptos insectaretur, nonnulli scriptis ejus commoti sunt, ac præ cæteris Monachi Adrumentini in Africa, quasi liberum arbitrium per gratiam destrui doceret; sed Libris editis de gratia & libero arbitrio, & de correptione & gratia, quos misit ad Valentinum in Monasterio Adrumentino Præfectum, illos facilè placavit.

Longè difficilius fuit compescere Monachos Massilienses in Gallia, qui ex posteriori Libro de correptione & gratia scandalum passi, novum bellum instaurarunt eo periculosius, quòd essent viri pietate & doctrina insignes, ex S. Prospero Epist. ad S. Augustinum. Hi in articulis præcipuis à Pelagio diffidebant, nam cum Catholicis confitebantur peccatum originale & gratiæ necessitatem non solùm ad benè operandum, sed etiam ad credendum. Sed audire non poterant, 1. voluntates humanas à Deo præveniri: 2. perseverantiam esse speciale Dei donum, quod quibusdam justis denegatur. Hæc fusiùs explicata, probata leguntur Tractatu de Incarnatione, ubi de merito Christi.

Præterquam quòd errores Semipelagianorum damnati fuerunt in Pelagio, contra illos expressè scripserunt sanctus Augustinus Libris de dono perseverantiæ, & de prædestinatione Sanctorum, S. Prosper, S. Leo, & alii benemulti, ac tandem pronuntiavit Concilium Arausicanum secundum anno 539. sub Felice IV. Sic enim habet Can. 3. *Si quis dixerit ad invocationem humanam gratiam Dei posse conferri, non autem ipsam gratiam facere ut invocetur à nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ.* Et Can. 5. *Si quis sicut augmentum, ita etiam initium Fidei ipsumque credulitatis affectum, non per gratiæ donum, sed nobis*

naturaliter inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius reperitur. Et Can. 7. *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare ut expedit, aut eligere posse confirmat absque illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti, hæretico fallitur spiritu.*

Quæ hactenus contra Pelagianos & Semipelagianos fuerant definita, Concilium Tridentinum constabilivit tribus Canonibus Sessionis 6. Sic enim habet Can. 1. *Si quis dixerit hominem suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ, vel per legis doctrinam fiant, absque divina per Jesum Christum gratia posse justificari coram Deo, anathema sit.* Can. 2. *Si quis dixerit ad hoc solùm divinam gratiam per Jesum Christum dari, ut faciliùs homo justè vivere . . . possit . . . anathema sit.* Et Can. 3. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; anathema est.*

§ IV.

De Prædestinatianis.

Prædestinatiani ab impio dogmate sic dicti, ex scriptis sancti Augustini malè intellectis docuerunt adversùs Semipelagianos. 1. Deum prædestinare ad damnationem æternam, quæ est mors secunda; & ad peccatum, quod est mors prima. 2. Liberum hominis arbitrium post Adami peccatum fuisse extinctum. 3. Deum non velle salvare nisi electos. 4. Christum mortuum esse duntaxat pro illorum salute,

Quæstio movetur in Scholis, num revera extiterint Prædestinatiani. Sed sive extiterint, sive non

non extiterint, satis est ad nostrum institutum, quòd doctrina sancto Augustino & gratiæ efficacis defensoribus falsò adscripta, in se damnata fuerit ut impia, sicut revera damnata est, 1. in Concilio Arelatensi tertio, in quo Lucidus hanc impietatem retractare coactus est. Ejus retractationem integram refert Hincmarus Lib. de Prædestinat. cap. 1. 2. In Concilio Arausicano secundo cap. 25. his verbis: *Hoc etiam secundùm Fidem Catholicam credimus, quòd accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint & debeant si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos verò ad malum divina potestate prædestinatos esse, non solùm non credimus; sed etiam si sint qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.*

Objiciunt contra Concilium Arelatense, 1. illud esse suppostitium, 2. fuisse conflatum ex Semipelagianis, qui ut malè affecti contra S. Augustinum, genuinos ejus discipulos damnarunt.

Sed temerè id dicitur, tum quia nullus hactenus illud Concilium in dubium revocaverat. Hincmarus ejus meminit, & ut diximus, retractationem Lucidi integram refert; tum quia magni viri in illo Concilio sederunt, ut Pragmatius Augustodunensis, & si credimus Baronio, Claudius Bizantinus. Adfuit quidem Faustus Regiensis, cujus opus de Gratia & libero arbitrio tanquam Semipelagianismum redolens reprobavit Gelasius summus Pontifex: sed præterquam quòd Concilium Arelatense non subscripsit illi operi, solùm ejus Epistolæ ad Lucidum, quæ est Catholica, credendum est Faustum ante mortem errores revocasse, cùm in Ecclesia Regiensi colatur ut San-

ctus die 17. Januarii, nomenque ejus retinuerit Martyrologium Gallicanum.

Gothescalcus Monachus nono sæculo accusatus est restauratæ Prædestinatianæ hæresis. Coævos habuit defensores, & etiam nunc plures illum laudant quasi strenuum doctrinæ sancti Augustini Vindicem adversus calumnias, quibus Semi Pelagiani S. Doctorem uti Prædestinatianum infamare non erubuerant. Nihilominus Rabanus Moguntinus, & Hincmarus Rhemensis Gothescalcum tanquam gyrovagum & corruptis moribus Monachum pinxerunt, ejusque personam & doctrinam damnarunt; ille in Concilio Moguntino, iste in Concilio Carisiaco, ubi Gothescalcus virgis cæsus, Sacerdotii honore spoliatus & in carcere conclusus est, donec sententiam suam retractaret, in qua usque ad mortem permansit. Quidquid sit de Gothescalco, recensiti Prædestinatianorum errores proscripti sunt in Conciliis Moguntino, Carisiaco, Valentino, ac tandem in Tullensi, ad quod covenerunt Episcopi ex duodecim Provinciis. Concilium quidem Valentinum reprobat Carisiacos Canones, sed verbo tenus propter simultates quasdam, quæ Episcopos inter utriusque Concilii intercesserant; nam legenti patebit omnes ejusdem fuisse sententiæ circa quatuor capitula Prædestinatianorum.

§. V.

De Lutheranis & Calvinianis.

Lutherani & Calviniani Prædestinatianorum impietatem non solùm amplexi sunt, sed & por-

portentosos hactenusque inauditos errores addidere. 1. Peccatum originale esse ipsammet concupiscentiam, quæ cum in Baptizatis remaneat, statuunt.

2. Peccatum in Baptismo, seu in justificatione non deleri.

3. Omnia opera Justorum esse peccata, ut constat ex catechesi Calvinistarum pro Dominica XIX. ubi sic habetur: *Encore que nos œuvres ayent belle apparence par dehors, si sontelles mauvaises, parce que le cœur est pervers, léquel Dieu regarde.* Et in lectione sequenti pro Dominica vigesima, Magister sic interrogat discipulum: *Comment nos bonnes œuvres ne sont elles par dignes d'etre acceptées, puisqu' elles procedent du Saint-Esprit?* Respondet discipulus: *Non pas, à cause qu'il ya toujours quelques infirmitez de notre chair melées parmi, dont elles sont souillées.*

4. Deum peccatorem justificare per meram condonationem, & non imputationem, eo ferè modò, quo Princeps gratia sua reum absolvit, & eximit à pœna capitali, quam promeritus est.

5. Veram hominis justitiam, seu formam justificantem non esse aliquid creatum animæ inhærens, quo tanquam formali nitore reddatur sancta, grata Deo: sed esse, vel secundùm Osiandrum Lutheranum, justitiam Dei essentialem, qua formaliter est justus: vel justitiam & merita Christi Domini, secundùm Calvinum, Lib. 1. Instit. cap. 7. parag. 2. ubi sic scribit: *Nos justificationem simpliciter interpretamur acceptationem, qua nos Deus in gratiam receptos pro justis habet, eamque in peccatorum remissione, ac justitiæ Christi imputatione positam esse dicimus, ut pro justis in Christo censeamur,* *qui*

qui in nobis non sumus. Et Lutherus in caput secundum Epistolæ ad Galatas : *Ergo fide apprehensus & inhabitans Christus est justitia Christiana, propter quam Deus nos reputat justos, & donat vitam æternam.* Hinc apud ipsos vulgare effatum, *sola Fides est quæ justificat.* Ita Calvinus in antidoto ad Concili Tridentini canonem 11. Sess. 6. Ut autem definiant quæ sit illa Fides,

Triplicem Fidem distinguunt, scilicet Historicam, qua credimus vera, quæ enarrantur in Scripturis, & de qua loquitur Apostolus Hebr. 11. *Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei* : Fidem miraculorum, de qua 1. Corinth. 13. *Si habuero omnem Fidem, ita ut montes transferam ;* Et Fidem promissionum, qua confidimus Deo nobis specialiter promittenti remissionem peccatorum. Porrò hæretici hanc solam postremam fidem justificare contendunt.

Fides autem illa, ut justificet, debet secundùm illos esse adeo certa, ut nullus sit justus, nisi certò credat, & apud se statuat se esse justum, seu peccata sibi non imputari. Quin Calvinus & ejus sectatores ulteriùs progrediuntur; volunt quippe justificatum non solùm debere pro certo tenere se esse justum, sed etiam prædestinatum: sicque Fides justificans sit apud ipsos Fides, qua certò credimus nos esse prædestinatos. *Verè fidelis non est*, ait Calvinus Lib. 3. Instit. cap. 2. §. 16. *nisi qui divinæ erga se benevolentiæ promissionibus fretus, indubitatam salutis expectationem præsumit.*

Jam verò ex eo principio concludunt, 1. omnes homines æqualiter esse justos; cùm omnium justitia sit Christi obedientia fide apprehensa 2. Justos non peccare, hoc est peccatum eis non impu-

imputari, quamdiu illam fiduciam habent. 3. Neminem à justitia recedere, nisi amittendo Fidem, ac proinde omne peccatum habere infidelitatem conjunctam, sive per quodlibet peccatum Fidem amitti. Unde Lutherus Lib. de capt. Babyl. ait: *Nulla peccata possunt damnare, nisi sola infidelitas.* 4. Omnia peccata prædestinatorum quantumcunque atrocia, esse venialia; reproborum etsi videantur levia, esse tamen mortalia. 5. Justitiam nunquam posse amitti secundùm Calvinistas; proindeque qui post fidem & justificationem ad peccata redeunt ex diffidentia, eos nec veram fidem, nec veram unquam habuisse justitiam. 6. Sacramenta in eo tantùm prodesse, quòd fidem excitent, quatenus sunt pignora promissionis divinæ nobis factæ; & verba Sacramentorum non esse consecratoria, sed concionalia; quia sola concio apta est ad fidem excitandam. 7. Solis prædestinatis Sacramenta prodesse, juxta Calvinistas; quia soli habent certitudinem & fiduciam, quòd sint prædestinati. Cùm autem difficile sit habere talem fiduciam, quæ omnem dubitationem excludat, docent illam esse Dei donum. Hinc in Catechismo pro Dominica 18. ubi de Fide justificante sermo est, de ea sic interrogat Magister; *La pouvons-nous avoir de nous-memes?* Respondet discipulus: *L'Ecriture nous enseigne que c'est un don singulier de Dieu. Comment?* R. *Parce que notre entendement est trop debile, & nos desirs trop enclins à defiance ou fiance perverse de nous, ou des creatures; mais le Saint-Esprit nous illumine pour nous faire capables d'entendre, ce qui autrement nous seroit incomprehensible, & nous fortifie en certitude, scellant & imprimant les promesses de salut en nos cœurs.*

Quòd

Quòd si illis objicias, Fidem qualemcunque esse actum à nobis elicitum, ac proinde juxta eorum doctrinam concupiscentia infectum, & minùs idoneum ad justificandum.

Respondebunt : Fidem justificantem duobus modis spectari posse. 1. Ut opus ab humana voluntate profectum, & hoc modo concedunt eam non justificare propter rationem allatam. 1. Ut organum, seu instrumentum, quo justitia sive Dei sive Christi apprehenditur, & hoc sensu est instrumentaliter, non verò meritoriè justificans : quemadmodum manus, qua pauper eleemosynam à divite recipit, dici non debet, nec potest causa meritoria eleemosynæ.

Porrò etiam si Fides justificet in hæreticorum sententia ; vera tamen Fides non est sine operibus. *Scio*, inquit Lutherus in caput 15. Geneseos, *has virtutes esse insignia Dei dona. Scio fidem sine his donis non existere : sed nunc nobis quæstio est quid cujusque proprium sit : tenes manu varia semina, non quæro ergo, quæ quibus conjuncta sint, sed quæ cujusque propria virtus sit. Hìc apertè dico, quid faciat sola Fides, non cum quibus virtutibus conjuncta sit.* Eandem sententiam sequuntur Calvinistæ in suo Cathechismo pro Dominica vigesima, ubi Magister sic interrogat : *Pouvons nous croire pour etre justifiez, sans faire bonnes œuvres?* Respondet discipulus : *Il est impossible ; car croire en Jesus Christ, c'est le recevoir tel qu'il se donne à nous. Or il nous promet de nous regenerer par son Esprit ; pour nous faire vivre saintement. La Foi donc ne nous rend pas nonchalans à bonnes œuvres ?*

ait Magister; & respondet discipulus: *Il en est ainsi.*

Ergo in sententia Heterodoxorum justificatio non est sine mutatione; cùm fiat per actum Fidei, quæ in justificato bona opera producit. Verùm illa mutatio non est essentialis, nec intrinseca justificationi, sed quid merè consequens: *Sola Fides necessaria est ut justi simus*, ait Lutherus in caput secundum Epistolæ ad Galat. *Cætera omnia liberrima, neque præcepta ampliùs, neque prohibita. Si conscientia dictat, peccasti: Responde, Peccavi. Ergo Deus puniet, & damnabit; non. At lex hoc dicit: sed nihil mihi cum lege. Quare? quia habeo libertatem.* Et in argumento ejusdem Epistolæ: *Summa ars & sapientia Christiana est nescire legem, ignorare præcepta, & totam justitiam activam*, Luthero concordat Calvinus Libro 3. Institut. capite 19.

Hos omnes & singulos errores Concilium Tridentinum anathemate percellit, Sess. 5. Can. 5. & Sess. 6. viginti duobus canonibus omnino consulendis.

§. VI.

De Bajo.

Michael Bajus, Academiæ Lovaniensis Doctor & Decanus, redux ex Concilio Tridentino, ad quod missus fuerat à Philippo secundo Hispaniarum rege, 78. propositiones evulgavit, quarum 2. sic se habet: *Nullum est peccatum ex sua natura veniale; sed omne peccatum meretur æternam pœnam.* 21. *Humanæ naturæ sublimatio & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non super-*

supernatnralis. Ex qua propositione sequitur 54. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.* 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata.* 35. *Omne quod agit peccator vel servus peccati peccatum est.* Cui propositioni respondet. 16. *Non est vera legis obedientia sine charitate;* & 40. *in omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.* Ex quibus principiis eruuntur tres sequentes propositiones, scilicet 53. quæ sic jacet: *Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falsò attribuitur Augustino, cùm Pelagii sit.* Et 65. *Sola violentia repugnat hominis libertati naturali.* Et 66. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessariò facit.* Damnatas hujusmodi propositiones à Pio V. anno 1567. & à Greg. XIII. anno. 1579. revocavit Bajus anno 1580. Sed errorum ejus scintillæ in Jansenio ejusdem Academiæ Doctore, & postmodum Episcopo Iprensi, in majus incendium exarserunt, cui ut se opponeret Urbanus VIII. iterum damnavit Baji propositiones, confirmavitque Bullas Pii V. & Gregorii XIII. Sed receptæ non sunt in Galliis: anno quidem 1644. delatæ sunt ad sacram Facultatem Parisiensem ab ejus Syndico, qui hoc unum obtinere potuit, nempe ut Baccalaureis non liceret propugnare in suis thesibus propositiones in Bullis proscriptas.

Dices: pro quinquagesima quarta Baji propositione, nullus sub Deo justo miser esse potest sine sua culpa: atqui si homo talis crearetur, qualis nunc nascitur, sine sua culpa esset miserrimus. Namque 1. morti, & innumeris corporis ærumnis subjaceret. 2. Legem naturalem implere non posset, nec proinde peccata vitare propter ignorantiam & concupiscentiam, quæ sine

gratia

gratia moralem peccandi necessitatem inducunt. 3. Careret fine debito, qui non potest esse nisi supernaturalis & intuitiva Dei visio : Ergo.

Confirmatur ex S. Augustino, qui Lib. 4. contra Jul. c. 16. & ultimo, colligit ex miseriis, quibus obnoxii homines nascuntur, necessariò præcessisse aliquod peccatum : sic enim alloquitur Julianum, qui negabat peccatum originale. *Parvulos intuere, quot & quanta mala patiantur, in quibus vanitatibus, cruciatibus, erroribus, terroribus crescant. Deinde jam grandes, etiam Deo servientes tentat error ut decipiat, tentat labor aut dolor ut frangat, tentat libido ut accendat, tentat mœror ut sternat, tentat typhus ut extollat . . . Quid igitur restat, nisi ut causa istorum malorum sit aut iniquitas, vel impotentia Dei, aut pœna primi veterisque peccati? Sed quia nec injustus, nec impotens est Deus, restat quod non vis, sed cogeris confiteri, quòd grave jugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ in matrem omnium non fuisset, nisi delicti originalis meritum præcessisset.*

Distinguo majorem. Sine culpa nemo miser esse potest miseria propriè dicta, quæ habet rationem pœnæ, Concedo : omnis enim pœna, si justa sit, necessariò supponit culpam : miseria impropriè dicta, quæ est naturalis defectus, Nego majorem ; nam ex S. Augustino Lib. 3. de lib. arbitrio c. 23. *Deus sapientissimè belluas peccati incapaces variis doloribus obnoxias quotidie producit.* Distinguo similiter minorem, homo est miserrimus miseria impropriè dicta, & quæ sequitur naturæ ejus conditionem, quemadmodum rubigo sequitur naturam ferri, Concedo ; propriè dicta, & quæ sit pœna præcedentis culpæ, Nego minorem.

Ad id autem quod objicitur de concupiſcentia, & de ultimo fine,

Reſpondeo 2. diſtinguendo, ex concupiſcentia naſcitur moralis impotentia implendi Legem, & vitandi peccata, ſi gratia deſit; naſcitur, inquam, in hoc ſtatu, in quo natura per peccatum vulnerata eſt in naturalibus, Concedo: in illo ſtatu poſſibili, in quo nec natura eſſet corrupta, nec concupiſcentia ita arderet, nec deeſſent auxilia naturalia, quibus homo ſuum finem conſequi poſſet, Nego. Si enim aliqui nunc ſunt à natura minùs propenſi in incontinentiam, quidni & tunc, ita providente Deo, poſſent homines minùs moleſtam ac violentam concupiſcentiam pati, cùm præſertim nec peccati ſupplicium foret, nec dæmon aliquis importunis tentationibus ingrueret?

Nec dicas hanc reſponſionem pugnare contra Summorum Pontificum Conſtitutiones; cùm enim damnarunt hanc propoſitionem: *Non potuiſſet Deus ab initio creare hominem, qualis nunc naſcitur*, definierunt duntaxat, hominem potuiſſe creari ſine gratia ſupernaturali cum ignorantia, concupiſcentia, & aliis miſeriis, abſtrahentes ab illa difficultate, num in illo ſtatu poſſibili concupiſcentia accenderetur ſicut in iſto.

Reſpondeo 2. quoad defectum ordinationis ad finem ſupernaturalem, non una eſt Theologorum ſententia; alii enim admittunt ſtatum naturæ puræ ita poſſibilem, ut perpetuus eſſe non poſſit, contenduntque hominem ſine gratia & cum concupiſcentia creatum, aliquando transferendum ad ſtatum ſupernaturalem, cui viſio Dei intuitiva reſponderet tanquam neceſſarius hominis finis.

finis. Alii, & quidem melius, & magis ad mentem Summorum Pontificum, ut nobis videtur, perpetuum illum statum possibilem asserunt: tum quia vita æterna non minùs est indebita quàm gratia: tum quia sublimatio naturæ humanæ ad gloriam non potest esse nisi per gratiam: si itaque prior est debita, ergo & posterior, quod tamen pugnat contra Constitutiones Pii V. & Gregorii XIII.

Instabis: S. Augustinus Serm. 294. aliàs 140. de verbis Apostoli scribit, inauditum esse in Ecclesia, & à mente Fidelium extirpandum errorem eorum, qui statuunt vitam beatam præter regnum Cœlorum. *Venturus Dominus*, inquit, *& judicaturus de vivis & mortuis, duas partes facturus est, dexteram & sinistram . . . . Nullus relictus est medius locus, ubi ponere queas infantes . . . ecce in dextera Regnum Cœlorum est*, percipite, *inquit*, Regnum. *Qui ibi non est, in sinistra est. Quid erit in sinistra? Ite in ignem æternum.* Ergo non est medium, in quo quiescere liceat.

Distinguo consequens: non est medium in hoc statu, Concedo: in statu possibili, Nego consequentiam. Enimverò sanctus Doctor eò loci refellit Pelagianos, qui negabant peccatum originale, statuebantque parvulos sine Baptismo decedentes excludendos quidem à Regno Cœlorum, non verò à vita æterna, quam mediam fingebant inter Regnum Cœlorum & damnationem. Illud verò fictitium esse & Catholicæ Fidei repugnans luculenter demonstrat ex Scripturis, quas illi hæretici admittebant. Quòd autem S. Augustinus in statu naturæ puræ possibili agnoverit mediam vitam, Regnum Cœlorum inter & suppli-

 cium;

cium; patet ex libris, quos ſcripſit contra Manichæos, qui etiam peccatum originale negabant, aſſerentes hominem ab initio fuiſſe conditum, qualis hodie naſcitur, ſcilicet obnoxium corporis miſeriis, & effrænis concupiſcentiæ motibus. Unde arguebant Deum non eſſe rerum omnium Auctorem; quia ex eodem fonte fluere non poteſt bonum & malum, ſpiritus & caro, ratio, &, quæ rationi adverſatur, concupiſcentia. Sanctus autem Auguſtinus ex Scripturis illos refellere non poterat, quemadmodum Pelagianos: utpotè qui rejecerunt Scripturas veteris Teſtamenti, in quibus commemoratur, Deum feciſſe hominem rectum, & impleviſſe cor ejus ſapientia & intelligentia, ex quo ſequitur cæcitatem & inordinationem, quæ hodie in illo cernuntur, eſſe pœnam præcedentis peccati. Quid igitur conſilii capiet ſanctus Doctor ad evertendam Manichæorum impietatem, qua definiebant duo eſſe rerum principia? Ex eorum hypotheſi quamvis falſa argumentatur, probatque Deum eſſe laudandum, nec admittendum aliud rerum principium, etiamſi ignorantia & concupiſcentia eſſent hominis primordia naturalia. Verba illius ſunt Libr. 3. de lib. arbitrio cap. 20. *Si ergo altera* (anima) *talis eſſe cœpit, non ſolùm ante peccatum, ſed ante omnem vitam ſuam, qualis alia poſt vitam culpabilem facta eſt, non parvum bonum habet, unde Conditori ſuo gratias agat .... non ſolùm quòd anima eſt, qua natura jam omne corpus præcedit, ſed etiam quòd facultatem habet, ut adjuvante Creatore ſeipſam excolat, & pio ſtudio poſſit omnes acquirere & capere virtutes, per quas & à difficultate cruciante, & ab ignorantia excæcante liberetur. Quòd ſi ita eſt, non erit naſcentibus animis ignorantia & difficultas* (id

eſt

est concupiscentia) *supplicium peccati ; sed proficiendi admonitio, & perfectionis exordium.* Et cap. 22. *Ignorantia & difficultas, si naturalis est, inde incipit anima proficere, & ad cognitionem & requiem, donec in ea perficiatur vita beata, promoveri.* Quòd autem beata illa vita sit quid medium inter supplicium & regnum cœlorum, patet ex capite 23. ejusdem Libri, ubi agens de miseriis corporis & cruciatibus, quibus vexantur parvuli, & ex hac vita decedunt, sic scribit: *Metuendum non est, ne vita media esse potuerit inter rectè factum, atque peccatum, & sententia Judicis media esse non possit inter præmium & supplicium.* Ne autem dicant Adversarii, sanctum Augustinum retractasse, quod junior scripserat in Libris de libero arbitrio, obstant quæ habentur Lib. 1. Retractationum capite 9. & capite 11. Lib. de dono perseverantiæ, quem sub finem vitæ suæ edidit, sic scripsit: *Etiamsi verum esset, quod dicunt Pelagiani, ignorantiam & difficultatem, sine quibus nullus homo nascitur, primordia, non supplicia esse naturæ; vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas, boni scilicet & mali, coæternas esse naturas; nempe quia Deus non esset culpandus, sed laudandus.*

Atque ex his patet responsio ad confirmationem ex auctoritate sancti Augustini supra allatam contra possibilitatem naturæ puræ, nimirum sanctum Doctorem scribere contra Pelagianos non de statu possibili, sicut contra Manichæos; sed de statu existente, in quo homines nascuntur in speciali ea rectitudine, in qua natura humana fuerat condita, contenditque illam mutationem non potuisse fieri vel sine Dei iniquitate aut impotentia, quod dicere aut cogitare summum nefas; vel sine peccato præcedente, quod nostra Religio docet.

 Urge-

Urgebis: ille finis non potest dici ultimus, quo obtento appetitus non quiescit: atqui appetitus hominis quiescere non potest in cognitione Dei abstractiva, quarumcunque perfecta supponatur; visis enim effectibus naturaliter appetimus videre causam. Unde sanctus Thomas Libro 3. contra Gentes capite 50. sic scribit: *Felicitas substantiarum separatarum non est in illa cognitione, qua Deum per suas substantias cognoscunt, cùm earum desiderium eas ducat usque ad Dei substantiam.* Ergo homo in statu naturæ puræ careret fine ultimo, ac proinde status ille nequit esse perpetuus.

Nego minorem, cujus confirmationem distinguo, visis affectibus appetimus videre causam appetitu elicito, Concedo: appetitu innato, Nego: Appetitus innatus dicitur, qui à natura statim oritur nulla præsupposita rationis inquisitione, ut appetitus scientiæ, & beatitudinis in communi, ad quas homo necessariò fertur statim atque seipsum sentit. Appetitus verò elicitus is est, qui ex concursu quarundam circumstantiarum excitatur & determinatur, ut appetitus videndæ causæ effectuum, quos miramur, sciendi artem medicam parentis exemplo & suasione, fruendi voluptatibus tanquam summo bono ex carnis titillatione.

Innatus appetitus, cùm sit à Deo movente creaturas ad fines suos, non potest quin sit rectus, & rei possibilis saltem in genere; quia Deus nihil facit frustra. Hinc ex innato homini appetitu scientiæ & beatitudinis, certò colligimus scientiam & beatitudinem in communi absolutè ipsi esse possibilem. Sed appetitus elicitus plerumque est inordinatus, & rei impossibilis, ut in primis paren-

parentibus appetitus pomi vetiti, & scientiæ boni & mali, quam serpens promiserat. Quare etiamsi homo in statu naturæ puræ appeteret videre primam causam ex admiratione ordinis universi, elicitus ille appetitus esset frustraneus, utpotè rei in illo statu impossibilis.

Porrò nisi homo sit ordinatus ad finem supernaturalem, appetitus ejus innatus quiescit obtenta sua ultima naturali perfectione, quam diximus consistere in perfectissima Dei cognitione abstractiva, & virtutum moralium possessione exclusis omnibus corporis ærumnis. Nec elicitus appetitus videndæ primæ causæ magis illum cruciaret in illo possibili, quàm in nostro statu nugatorius appetitus unionis hypostaticæ, aut visionis Dei comprehensivæ, utpotè qui sit rei impossibilis, & indignus homine sapiente.

Dixi: *nisi sit ordinatus ad finem supernaturalem:* nam si id cognoscat, non poterit in alio quiescere juxta illud sancti Augustini. *Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Idem dicendum de substantiis separatis à materia, seu de Angelis, de quibus sanctus Thomas in objectione laudatus. Veritas nostræ responsionis elucescet familiari illius exemplo, cui cùm jure hæreditario debeatur regia dignitas, ab ea excluditur sive sua culpa, sive æmulorum injustitia. Hic quippe quantumcunque divitiis cumulatus, & aliis honoribus amplificatus, sortem suam ægrè feret, in qua alter, qui ad illud dignitatis fastigium natus non est, felicem se arbitraretur. Unde parvulos sine Baptismo vita functos angi necesse est, etiam in falsa hypothesi quorundam modernorum, quòd omnibus naturalibus donis sint perfecti.

§. VII.

De Jansenio.

Cùm Jansenius ex Doctore Lovaniensi, Episcopus Iprensis, anno 1638. diem extremum clausisset, anno sequenti Liber ab ipso exaratus typis mandatus est sub hoc titulo: *Augustinus Cornelii Jansenii*, quasi in illo opere exponatur genuina sancti Augustini doctrina à recentioribus non satis intellecta, & antiquioribus Patribus, maximè Græcis, incognita; ait enim Lib. de Hæresi Pelagiana cap. 4. aliquid Patribus maximè Græcis, ex pulvere subtilissimi erroris Semipelagianorum adhæsisse. Unde effatum est apud ejus sectatores in quæstionibus de Gratia, minimè esse consulendos Patres Augustino antiquiores. Quam sententiam mutuari videntur à Lutheranis, & Calvinistis. Melanchton quippe in Apologia Confessionis, ait de sententia Lutheri circa Gratiam & liberum arbitrium, *tota Augustini est*; & in Epistolam ad Galat. *Augustinus alicubi dixit argutiùs, multa Lutherus diligentiùs.* Calvinus quoque Lib. 2. Instit. cap. 2. §. 4. sic habet: *Tametsi Græci præ aliis, atque inter eos singulariter Chrysostomus in extollenda humanæ voluntatis facultate modum excesserint, veteres tamen omnes, excepto Augustino, sic hac in re aut variant, aut vacillant, aut perplexè loquuntur, ut certi ferè nihil ex eorum scriptis referre liceat.* Sed refelluntur ex testimonio ipsiusmet sancti Doctoris, qui Lib. de dono perseverantiæ cap. 23. sic scribit: *Prædestinationis hujus fidem, quæ contra novos hæreticos* (Semipelagianos) *nova sollicitudine nunc defenditur,*

nunquam

nunquam Ecclesia Christi non habuit. Quin & ipsimet Semipelagiani confitebantur se in antiquis nihil invenisse, quod faveret suo novo dogmati, ut observavimus in Tractatu de Incarnatione, ubi de Christi sanguine fuso pro omnibus.

Prodiit Jansenii Liber communi Catholicorum offensione; cúmque multa in illo sparsim scripta reprehenderentur, Theologi Parisienses illa in quinque Propositiones collegerunt, quas Clerus Gallicanus ad Innocentium X. detulit. Quàm autem fideliter ex eodem Libro excerptæ fuerint, patebit ex sequenti schemate sic disposito, ut in prima columna cernantur famosæ illæ Propositiones, & in altera ex opposito legantur ipsiusmet Jansenii textus ex benè multis selecti.

PROPOSITIONES ex Libro Jansenii excerptæ.	*JANSENII Textus.*
I.	*I.*
Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundùm præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.	Lib. 3. de Gratia Salvatoris cap. 13. sic legitur longè post medium: *Hæc igitur omnia plenissimè, planissiméque demonstrant nihil esse in S. Augustini doctrina certius ac fundatius,*

esse præcepta quædam, quæ hominibus, non tantùm infidelibus excæcatis, induratis; sed fidelibus quoque, & justis, volentibus & conantibus, secundùm præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deesse quoque gratiam, qua possibilia fiant.

II.

Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

II.

Lib. 2. cap. 25. *Hæc est vera ratio, cur nulla omnino medicinalis gratia Christi effectu suo careat: sed omnino efficit, ut voluntas velit, & aliquid operetur.* Et cap. 27. *Nihil verius dici potest, quàm quòd omnia, quæ hactenus protulimus de gratia efficaci, Augustinus dixerit & intellexerit; cujus rei causa est quòd nullam agnovit aliam actualem Christi gratiam, nec agnoscere potuerit.*

III.

Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate; sed sufficit libertas à coactione.

III.

Lib. 8. de Gratia Christi Salvatoris cap. 20. sic scribit Jansenius: *Respondetur quamdiu hìc vivimus, sive in infidelitate ante gratiam, sive jam sub gratia, indifferentiam ad contraria semper inesse libero arbitrio; sed non eo modo, quo isti Scholastici putant, quos suprà diximus, qui quocunque modo arbitrium, sive gratiæ, sive peccati delectationibus imbuatur, semper existimant cum utravis ejus dispositione posse fieri, ut utrumlibet velit sive bonum sive malum.* Quo autem sensu accipiat illam indifferentiam ad contrarium, mentem suam aperit in decursu capitis, ubi sic habet: *Quia quantumcunque ad peccandum peccati voluptate trahatur, manet in arbitrio illa saltem naturalis flexibilitas, seu capacitas,* qua scilicet vel per concupiscentiam, vel per gratiam flecti potest, quamvis per utramque necessariò determinetur. Et cap. 21. objicit sibi, Calvinum non negasse istam gratiæ & liberi arbitrii concordiam, utpotè qui doceat hominem

gratiæ

gratiæ obsequi voluntariè. Tum respondet: *Non omnia, quæ hæretici docent, sunt hæretica . . . . quòd si qua in re Calvinus cum Augustino, & antiquis Patribus senserit, non propter Calvinum Augustino indignandum, sed propter Augustinum Calvino potiùs gratulandum.* Sed arguit Calvinum, quòd in ejusmodi voluntario, quamvis necessario, non agnoverit liberum arbitrium, boni, & mali electionem, consentiendi potestatem, quæ revera cum necessitate non consistunt. Unde patet Jansenium à Calvino differre duntaxat in modo loquendi. Lib. 4. de Statu Naturæ lapsæ cap. 20. & sequentibus, ubi sic objicit tum sanctum Augustinum sic definientem, *peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod justitia vetat, unde liberum est abstinere*, tum propositionem à summis Pontificibus in Bajo damnatam; *homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit.* Respondet: *hæc intelligenda esse de peccato, quod non est pœna peccati, quale fuit peccatum primi parentis, ad quod cùm se liberè determinaverit, necessitas inde consequens censetur libera.*

IV.

Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei: & in hoc errant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

IV.

Jansenius L. 2. c. 12. de Gratia Christi Salvatoris, sic scribit: *Memoria recolendum est quod alio loco latissimè tradidimus, Semipelagianos ad illud initium Fidei, orationes, desideria, aliosque similes actus, quos hominis in potestate remansisse sen-*

Propo-

Propositionis duæ sunt partes. Prima est historica, & ad factum pertinet, nempe quòd Semipelagiani admisẹrint prævenientis gratiæ interioris necessitatem, etiam ad initium Fidei. Secunda est dogmatica, scilicet hæresim esse, si doceatur humanam voluntatem posse in hoc statu resistere, vel obtemperare gratiæ.

tiebant, veræ, internæ, actualisque gratiæ adjutorium statuisse necessarium, & hoc ipsum sanctum Augustinum, quando cum Semipelagianis errabat, admisisse, istam verò suam gratiam sentiebant non semper otiosam præbere potestatem . . . sed ita dare credendi facultatem, ut homo pro arbitrii sui libertate, gratia juvante crederet. Lib. 3. c. 1. post medium: *Est adjutorium, quod Massilienses ad credendum necessarium esse, atque ita sufficere statuerunt, ut cum eo credere posset homo, si vellet: qui tamen tanquam hæretici proscripti sunt, non aliam sanè ob causam, nisi quia tale auxilium homini sufficere putarent.*

V.

Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse; sed mortuus est duntaxat pro salute prædestinatorum.

Duæ quoque hujus propositionis sunt partes. Prima, quòd Semipelagianum sit dicere,

V.

Lib. 3. de Gratia Christi Salvatoris c. 21. sic habetur: *Illa extensio tam vaga modernorum Scriptorum non ex alio capite, quàm ex ista generali & indifferente voluntate Dei erga salutem omnium, & ex illa sufficientis gratiæ omnibus conferendæ præparatione fluxit, quorum utrumque Au-*

Chri-

Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse. Secunda quòd mortuus sit duntaxat pro salute prædestinatorum.

gustinus, Prosper, Fulgentius, & antiqua Ecclesia velut machinam à Semipelagianis introductam repudiavit. Verbis autem immediatè præcedentibus definit Christum non esse mortuum pro aliorum salute, quàm prædestinatorum: *Nullo modo*, inquit, *principiis ejus* (Augustini) *consentaneum est, ut Christus Dominus vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro justorum non perseverantium æterna salute* (nota tamen æternæ salutis; non enim negat pro reprobis mortuum quoad gratias temporales) *mortuus esse, sanguinem fudisse, seipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur. Scivit enim quo quisque jam ab æterno prædestinatus erat, scivit hoc decretum, neque illius pretii oblatione mutandum esse, nec seipsum velle mutare. Ex quo factum est ut juxta sanctissimum Doctorem, non magis Patrem pro æterna liberatione ipsorum, quàm pro diaboli deprecatus fuerit. Sed si quid pro illis rogavit Patrem, pro temporalibus quibusdam justitiæ effectibus rogavit, & pro eisdem obtinendis obtulit pretium, fuditque sanguinem suum.*

Prædictas quinque Propositiones Innocentius X. auditis partibus pro & contra contendentibus, damnavit anno 1653. Primam, ut temerariam, blasphemam, hæreticam, & jam anathemate damnatam. Secundam, & tertiam ut hæreticas. Quartam, ut falsam & hæreticam. Quintam, ut falsam, temerariam, & scandalosam quoad primam ejus partem: & ut impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ voluntati derogantem, & hæreticam quoad secundam ejus partem.

Jansenii Defensores professi sunt, se acquiesce-

re judicio Sedis Apostolicæ, sed verbo tenus, & hæreticorum more, qui, ut advertit Tertull. l. de præscript. c. 26. *Aliam Fidei regulam disseminant inter domesticos, aliam in publicum proferunt; aliud designant in aperto, aliud in foro.* Ariani v. g. post definitionem Concilii Nicæni dixerunt cum Catholicis, Filium Dei esse Patri per omnia similem, sed hæretico sensu. Pelagius in Concilio Diospolitano, ne à communione Ecclesiæ exscinderetur, confessus est subdola mente gratiam ad singulos actus esse necessariam. Nestorius eodem spiritu hæretico scripsit ad Alexandrum Hierapolitanum, *non duas, sed unam personam facimus.* Sic Jansenii Defensores post Sedis Apostolicæ judicium, evulgarunt se propugnasse duntaxat doctrinam S. Augustini, quam Jansenius veraciter explicat contra Molinistarum errores, ac damnatas quinque Propositiones semper se damnasse, & iterum damnare. Sed quo sensu?

Exposuerunt in libello de triplici sensu, quem Innocentio X. post latam Constitutionem obtulere. In illo autem libello declarant, 1. se admittere gratiam sufficientem in Justis, qui non perseverant, si per gratiam sufficientem intelligatur, vel gratia habitualis, vel gratia actualis remota, quæ totum habet effectum, ad quem datur à Deo. 2. Gratiæ interiori in hoc statu resisti, quatenus Justus dum cadit, resistit inclinationi gratiæ tum habitualis tum actualis remotæ, cùm Dei offensa ejusmodi gratiis repugnet. 3. Hominem constitutum sive sub gratia, sive sub concupiscentia, posse dissentire vel consentire; quia habet voluntatem essentialiter electivam. 4. Christum pro omnium salute mortuum, quatenus naturam humanam

nam omnibus hominibus communem gerebat; pretium pro omnibus salvandis sufficiens obtulit, & pro omnibus hominum generibus, conditionibusque mortuus est, quamvis sanguinem suum non obtulerit pro singulis cujusque generis.

Refelluntur 1. Quia extra motam controversiam excurrunt. Quis enim ex Catholicis unquam asseruit Justum carere gratia habituali, aut peccatum eidem gratiæ habituali, vel etiam actuali non repugnare? Quis in dubium revocavit, num homo sive sub gratia, sive sub concupiscentia constitutus, retineat humanam voluntatem? num Christus gesserit naturam humanam omnibus hominibus communem, pretium obtulerit sufficiens pro salvandis omnibus & singulis hominibus, cùm insuper sufficiat pro liberandis omnibus dæmonibus? Num denique aliquos ex quolibet hominum genere, putà ex Judæis & Gentilibus, ex adultis & parvulis salvaverit, adeo ut necessum fuerit interpellare Sedem Apostolicam, ut definiret quid sentiendum esset in his, quæ in confesso sunt apud omnes, doctos & indoctos?

Refelluntur, 2. Quia juxta Jansenii defensores, æquè ac Catholicos falsæ sunt istæ propositiones, nec omnino ferendæ. 1. *Homo per gratiam habitualem sanatus potest implere Dei mandata:* quia ex S. Augustino sic se habet Justus sine lumine supernaturali ad bene operandum, sicut oculus perfectè sanus sine lumine corporali ad videndum. 2. *Homo sola voluntate sibi innata potest concupiscentiam effrænem cohibere, gravi tentationi resistere, & ea quæ legis sunt perficere. Homo operari potest ultra gratiam & motionem divinam.* Atqui in sensu à Defensoribus Jansenii allato veræ & tolerandæ sunt ejusmodi

propositiones; dicunt enim mandata Dei esse possibilia homini justo per gratiam habitualem, vel per gratiam actualem, quæ à Deo non datur ad operandum: hominem sine gratia posse resistere ingruenti concupiscentiæ, & ea quæ legis sunt perficere; quia habet voluntatem, quæ est facultas essentialiter electiva, resisteretque & operaretur, si vellet. Nec satis est ipsis hujusmodi sophismata & æquivocationes fabricasse; sed volunt insuper Summum Pontificem iis usum fuisse in sua Constitutione, & eo sensu ab omnium mente & loquendi more alieno intelligendas esse ejus definitiones.

Nec dicant, se loqui in suo libello de potentia remota, quam habet homo sive per voluntatem sibi innatam, & ad contraria flexibilem, sive per gratiam habitualem, sive per actualem remotam. Is enim falsò dicitur habere potentiam remotam, qui caret mediis, quibus ad terminum pervenire possit: v. g. falsò diceretur quis per primum scalæ gradum remotè posse ultimum attingere, si desint gradus intermedii, per quos successivè attingere possit. Porrò in eorum sententia mandata Dei sunt remotè possibilia, etiamsi desit gratia, per quam proximè possibilia fiant.

Meritò itaque Innocentius X. anno 1654. in generali Inquisitionis Congregatione damnavit libellum de triplici sensu, & librum Jansenii proscripsit.

Clerus Gallicanus acceptum Sedis Apostolicæ decretum, & auctoritate regia munitum promulgare parabat, cùm Defensores Jansenii opposuerunt decreta è Tribunali Inquisitionis emanantia, nullius esse auctoritatis in Gallia. Præsules Gallicani morem gessere, rogaveruntque summum Pontifi-

Pontificem, ut, quod supererat controversiæ ea forma & solemnitate definiret, quam postulabant isti. Annuit Alexander VII. successor Innocentii X. ediditque Constitutionem anno 1656. cujus hæc verba sunt ponderanda: *Licèt ea quæ Apostolicis Constitutionibus abundè fuerunt definita, novæ declarationis accessione non indigeant; quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus labefactare non verentur.* Et infrà: *Cùm autem sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque Propositiones in Libro Jansenii prædicto non reperiri; sed ficte & pro arbitrario compositas esse, vel etiam sensu ab eodem intento damnatas non esse, asserere magno cum Christi fidelium scandalo non reformidant. Nos . . . . præallatam Innocentii prædecessoris nostri declarationem, constitutionem, ac definitionem harum serie confirmamus, approbamus, & innovamus, & quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelii Jansenii . . . . excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse declaramus ac definimus, ac uti tales . . . . iterum damnamus, ac eundem librum sæpè dicti C. Jansenii, cui titulus est:* Augustinus, *omnesque alios tam manuscriptos, quàm typis editos, & si quos forsan edi contigerit, in quibus ejusdem prædicti C. Jansenii doctrina ut supra damnata defenditur, vel astruitur, aut defendetur & astruetur, damnamus iterum atque prohibemus.* Quid ultra ad continendos animos in unitate ejusdem fidei desiderari poterat?

Verùm Defensores Jansenii relicta quæstione juris ad quæstionem facti excurrerunt, novaque lite Ecclesiam lacessivere. In qua sanè lite non videntur audiendi, nisi priùs acquiescant iis, quæ definita sunt circa quæstionem

 juris,

juris, palámque confiteantur se recedere à subdolis interpretationibus, quibus, ut verbis Alexandri VII. utamur, Constitutionem Innocentii X. labefactare non sunt veriti, apertéque damnent (quod hactenus non præstitere) prædictas quinque propositiones eo sensu, quo damnatæ sunt à summis Pontificibus Innocentio X. & Alexandro VII. & receptæ eorum Constitutiones ab Ecclesia Gallicana, ne falsis eorum interpretationibus quæstio juris cum quæstione facti recurrat.

Quæstio autem juris est, an quinque Propositiones eo sensu, quo damnatæ sunt, sint reverà falsæ: quæstio verò facti, utrùm eædem Propositiones fideliter excerptæ sint ex Libro Jansenii, & in eo reperiantur.

Negarunt Defensores Jansenii, contendentes in hac quæstione non esse opus judice, sed sanis oculis, quibus Librum evolvere liceret: Ecclesiam in quæstionibus facti dirimendis falli posse, ac proinde Fideles in hac parte non teneri illi obtemperare, nisi religioso silentio.

Refelluntur 1. quia ad illum Judicem recurrere necesse est, ejusque judicio standum, quem ipsemet Jansenius appellavit, & cujus judicio adhærere se professus est: atqui Jansenius Summum Pontificem Libri sui, & doctrinæ in eo contentæ Judicem appellavit, illudque religiosi sui animi & obedientiæ testimonium posteris reliquit, quo in extremis positus, professus est se esse obedientem filium illius Ecclesiæ, in cujus sinu fide enutritus est, nec ab ejus judicio velle unquam recedere. Prolato igitur Sedis Apostolicæ judicio, terminata est Jansenii causa; frustrà jam Adver-

Adversarii patrocinium ejus suscipiunt, quin potiùs illum sibi exprobrantem audiant: Quid æmulamini pro me? Doctrina, quam in Libro meo tradidi, jam non est mea; quia nec Sedis Apostolicæ: pareo ejus judicio; cum ipsa respuo & damno Librum, & excogitatas à vobis verborum meorum interpretationes: si me præeuntem sequi non vultis, causam non meam, sed vestram, & me Judice iniquam agitis.

Refelluntur 2. etiam in hypothesi, quòd Ecclesia in elucidandis quæstionibus facti, non sit infallibilis auctoritatis, cùm ad revincendos Adversarios ingredi hanc juris quæstionem necesse non sit. 1. quia prudentiæ virtus non nititur principiis omnimodè, &, ut ajunt, metaphysicè, sed moraliter duntaxat certis, quemadmodum dicemus ubi de Conscientia. Hinc omnium judicio peccarent contra prudentiam simul & debitam obedientiam, qui docenti Parocho, & præcipientibus parentibus aut dominis non acquiescerent eo prætextu, quòd falli aut fallere possent. *Delicata satis*, (inquit S. Bern. Lib. de Præcept. & Disp. cap. 10.) *imò nimis molesta est hujusmodi obedientia*, quam immediatè ante descripsit, scilicet, *malè suspicare de omni præcepto, cujus causa latuerit; nec unquam libenter obedire, nisi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit; aut quod non aliter licere seu expedire monstraverit, vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas.* 2. Quia si assensus est denegandus, ubi deest infallibilis auctoritas, ruit absolutè hominum societas; nec enim audiendi sunt Magistri & Superiores, nec credendum amicis consodalibusve, nec consilium capiendum à sapientibus, nec judicia in tribunalibus ferenda sub hominum te-

ſtimonio, nulla quippe in his omnibus infallibilis auctoritas. Quæ cùm abſurdiſſimè inferantur, perſpicuum eſt ad aſſenſum non requiri omnimodam certitudinem, ſed ſufficere moralem, qua ſpectatis circumſtantiis judicamus eum, qui loquitur, nec falli, nec fallere, quamvis abſolutè utrumque contingere poſſit. Hæc longè certiora ſunt, ſi de judicio Eccleſiæ agatur; nam ex ipſomet Petro Aurelio, cujus teſtimonium non eſt levis ponderis apud Adverſarios; *Conſenſus Eccleſiæ, etiamſi Dei verbo non contineatur, certitudinem habet omni humana majorem; adeo ut illi obſtrepere ſit erroneum.* Hæc Pagina 76. Pagina verò 33. *Quis unquam hæreticorum Concilia Epiſcopalia* (ſive unius provinciæ) *hoc ſolo nomine eluſit, quòd diceret non eſſe infallibilis auctoritatis? Non quærebatur in iis temporibus quænam Epiſcoporum Concilia eſſent errori obnoxia, omnes omnia venerabantur, ut Paſtorum vocem, quibus dictum eſt Lucæ* 10. Qui vos audit, me audit. Et Matth. 18. ubi agitur de quæſtione facti: *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Sic Paulus Samoſatenus in Concilio particulari, nempe Antiocheno, ob hæreſim depoſitus, ubique pro hæretico habitus eſt: Sic Pelagium & Cœleſtium à Zoſimo Summo Pontifice damnatos, cuncti Fideles averſati ſunt. Sic ſanctus Gregorius tria Capitula, hoc eſt, Libros Theodori Mopſueſteni, Epiſtolam Ibæ, & Theodoreti ſcripta in Concilio generali quinto proſcripta rejecit: ſic enim habet Epiſtola 24. Lib. 1. *Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo Epiſtola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena damnatur .... cunctas, quas præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo ... quia dum univerſi ſunt conſenſu*

conſti-

constituta, se, & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere quos ligant, aut religare quos solvunt.

Opponunt Adversarii: obedire non licet, cùm evidens est, judicium esse falsum, & mandatum injustum; nam ex S. Bernardo Lib. de Præcept. & Disp. c. 9. *De hujusmodi nec præceptor expectandus; nec probibitor auscultandus est:* atqui nobis evidens est, inquiunt, falsò & injustè errores tribui Jansenio quinque memoratis propositionibus expressos: Ergo.

R. 1. Si Defensores Jansenii præsentem controversiam ad S. Bernardi judicium referunt, fateantur necesse est saltem in rebus dubiis Superiorum mandato, quamvis absolutè fallibili, esse obtemperandum; nam eò loci sic scribit: *Sed homines,* inquit, *facilè falli in Dei voluntate de rebus dubiis percipienda, & in præcipienda fallere possunt. Sed enim quid hoc refert tua qui conscius non es, præsertim cùm teneas de Scripturis, quia labia Sacerdotis custodiunt scientiam & legem ex ore ejus requirunt? Requirunt, dixerim, legem; non quam vel authentica ulla Scriptura tradiderit, vel manifesta ratio probaverit. De hujusmodi quippe nec præceptor expectandus, nec probibitor auscultandus: sed quod ita latere aut obscurum esse dignoscitur, ut in dubium venire possit, utrumque Deus sic aut aliter fortè velit si non de labiis custodientibus scientiam, & ex ore Angeli Domini Exercituum certum reddatur, à quo denique divina potiùs consilia requiruntur, quàm ab illo, cui credita est dispensatio mysteriorum Dei? Ipsum proinde, quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quæ apertè non sunt contra Deum, audire debemus.*

R. 2. Distinguendo minorem, evidens est falsa persuasione, transeat: vera persuasione, cui inniti possint & debeant, Nego minorem. Enimverò quis non expertus est se aliquando delusum falsa evidentiæ specie, & pro certo habuisse, quod postea deprehendit esse omnino dubium, aut etiam falsum? huic deceptioni præsertim obnoxii sunt, 1. qui de eruditione sua nimis præsumunt, 2. qui minùs ratione, quàm amore, aut alio quovis affectu in objectum feruntur, ut patet in litigio; cuilibet enim litiganti causa apparet adeò evidenter justa, ut Judicis sententiam votis contrariam facilè iniquam pronuntiaret nisi obstaret illud Eccli. 8. *Non judices contra Judicem; quia secundùm quod justum est, judicat.* Hinc vulgaria effata, *nemo in propria causa judex. Quod volumus, sanctum est & justum.* Cùm ergo causam Jansenii defensores ejus fecerint suam, prudentia & æquitas exigunt, ut vana evidentiæ larva deposita pareant Ecclesiæ judicio tanquam certo & indubitato, ac se contineant intra limites religiosi silentii, quemadmodum præscribit Clemens XI. in sua Constitutione anno 1705.

Confirmatur. Quævis evidentia sive absoluta sive respectiva non repetitur, nisi vel ex objecto, vel ex modo, quo objectum potentiæ applicatur, vel ex potentia apprehensiva meliùs in uno disposita, quàm in alio, vel denique ex spiritu privato, qualem Calviniani inesse fingunt in prædestinatis: atqui Defensores Jansenii evidentiam respectivam, qua sibi blandiuntur, ex nullo horum repetere possunt. Non ex objecto, nempe ex Libro Jansenii, utpote qui omnium oculis æqualiter exhibeatur. Non ex modo, quo hi

hi objectum, hoc est, Librum Jansenii apprehendunt, & legunt; cùm memorati Summi Pontifices, Antistites & Theologi sæpiùs expenderint rationes & momenta, quibus Defensores Jansenii evidentiam sibi comparare jactitant, iisdemque planè mediis, quibus illi Librum Jansenii contuiti sint, nec deprehenderint, quod illi se evidenter videre affirmant. Non ex potentia apprehensiva, quæ in Jansenii Defensoribus melius sit disposita, quàm in cæteris; insolentissimæ enim esset superbiæ, si Adversarii se præsumerent ingenii acumine omnes antecellere, qui sunt, & qui extitere à quinquaginta annis, & ampliùs, nimirum quinque Summos Pontifices, insignes quosque Antistites, qui per illud tempus, tum in Gallia, tum alibi floruerunt, & celeberrimas Theologiæ Academias, inter quas Parisiensem appellare licet, qui nec viderunt, nec etiamnum vident in præfato Libro, quod Adversarii evidenter se deprehendere contendunt. Non denique ex spiritu privato, quo Defensores Jansenii interiùs, & sine mediis exterioribus divinitus edoceantur; hæc enim propria est Calvinistarum insania, à qua illi non minus quàm cæteri abhorrent. Agnoscant ergo se delusos fuisse falsa evidentiæ imagine, & in duas cæcitatis species, quas notat Tertullianus, incurrisse, scilicet viderunt quæ non sunt, & non viderunt quæ sunt.

Quod addunt de Molinistarum novitate ad præsentem controversiam non pertinet; namque datur medium inter Jansenistarum (ut vocant) errorem, & Molinistarum opiniones; adeò ut liceat esse Catholicum, nec propterea Molinistam. Quanquam longè dispar est causa Jan-

ſeniſtarum & Moliniſtarum ; quia doctrina Molinæ, quantumcunque ſua novitate Janſeniſtas offendat, ab Eccleſia tamen hactenus damnata non eſt. Hinc eſt, quòd cùm in hoc capite errores duntaxat ab Eccleſia proſcriptos colligere propoſuerimus, de Moliniſtis ſub ſpeciali titulo nobis tractandum non fuit, ne videremur illos reponere in eorum numero, quos Eccleſia non tolerat, ac prævenire judicium Sedis Apoſtolicæ ; quæ licèt in famoſis Congregationibus *de Auxiliis* ſub Clemente VIII. & Paulo V. habitis, Librum de concordia gratiæ cum libero arbitrio, à Ludovico Molina editum anno 1588. examini ſubjecerit ; de eo tamen nondum ſententiam ſuam protulit. Quare contra criminationes, quibus Defenſores Janſenii Moliniſtas onerant, ſuos errores obvelare incautiſque propinare conantur, quaſi is neceſſariò ſit Moliniſta, hoc eſt in eorum mente, Semipelagianus, qui Janſenianus non fuerit, monendi ſunt Clerici quid ipſimet Moliniſtæ communiter improbent, quidve ad controverſias Scholæ duntaxat pertinere arbitrentur.

Rejiciunt imprimis ſequentes Propoſitiones ad Clerum Gallicanum delatas anno 1700. Primam, *axioma illud Theologicum*, facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam, *non ſolùm veriſſimum eſt . . . verùm etiam per illud ſignificatur obligatio, quam Deus habet dandi gratiam facienti . . . . quod in ſe eſt viribus naturæ.* Secundam, *quia tamen opera viribus ſolius naturæ elicita omninò ſterilia ſunt, atque incapacia merendi dona intrinſecè & Theologicè ſupernaturalia : ideo dicimus obligationem, quam Deus habet, conferendi gratiam facienti quod eſt in ſe viribus naturæ . . . . non oriri ex bonitate*

bonitate talium operum, aut ex ullo merito sive condigno, sive congruo ... sed ex pacto inter Christum fidejussorem nostrum, & Patrem inito, ad gratiam hominibus conferendam propter Christi merita, respiciendo ea opera naturalia, ut purum terminum, non ut meritum ullum, aut rigorosam conditionem. Contra quas propositiones Clerus Gallicanus sic pronuntiavit: *Hæ duæ propositiones, qua parte causam discernendi inter justos & non justos, in opera merè naturalia referunt, Semipelagianismum instaurant mutatis tantùm vocibus. Pactum autem, quod inter Deum & Christum asseritur, commentum est temerarium, erroneum, nec solùm tacente, sed etiam adversante Scriptura, & Sanctorum Patrum Traditione prolatum.*

Enimverò Semipelagiani non quærebant prævium in homine meritum, sed causam duntaxat, cur Deus è duobus sive infantibus, sive adultis æquè indignis alterum eligeret, & alterum rejiceret. In hac autem dispensatione acceptio personarum ipsis videbatur injusta, nisi aliqua subesset causa, in parvulis nempe prævisus rectus gratiæ usus, si ad ætatem adultam pervenirent; in adultis verò initialis quidam voluntatis conatus; quibus Deus determinaretur ad gratiam illis conferendam, spretis aliis, qui eandem gratiam vel collatam neglecturi essent, vel paratam non exoptarent. Quòd autem prævia illa voluntatis affectio non haberet apud Semipelagianos rationem alicujus meriti, patet ex Epistola Hilarii referentis ad sanctum Augustinum, Semipelagianos solitos dicere ægrum non ideo mereri sanitatem, quia opem Medici postulavit.

Ergo juxta Catholicam doctrinam, quam sancti Augustinus, Prosper, & Hilarius contra Semipe-

mipelagianos propugnabant, causa, cur unus præ alio eligatur, repetenda non est ex homine naturalibus viribus faciente quod in se est, sed ex sola Dei misericordia, dicente Apostolo 1. Cor. 4. *Quis te discernit? quid habes, quod non accepisti?* Illud ipsum agnoscunt Molinistæ, paucis fortè exceptis, quorum privatus error omnibus imputari non debet.

Scio apud Molinam Lib. de Concordia q. 14. art. 13. disp. 2. legi has propositiones: 1. *Facienti quod in se est per naturæ vires Deus non denegat gratiam.* 2. *Id obtinuit nobis Christus ob sua merita, atque inter leges, quas tam ipse, quàm Pater æternus statuerunt, ut quoties ex nostris viribus naturalibus conaremur facere quod in nobis est, præsto nobis essent auxilia gratiæ, quibus ea, ut oportet, salutem efficeremus, ut ea ratione, dum essemus in vita, semper in manu liberi arbitrii nostri posita esset salus nostra.* Sed Molinæ sectatores multis probare conantur, censuram Cleri Gallicani non cadere in hujusmodi propositiones, utpotè à Molina prolatas in sensu veterum Scholasticorum, eoque Catholico. Cùm autem hæc quæstio facti jam pridem delata sit ad Sedem Apostolicam ejus judicium religioso silentio præstolabimur.

Ad Scholæ verò controversias referunt, quæ docet Molina de scientia media, de conditionatis Dei decretis, & de modo, quo in statu naturæ lapsæ gratia operatur; contenduntque in hujusmodi quæstionibus, quæ ad fidem non pertinent, non minùs sibi liberum esse, quàm Thomistis & aliis, habere privatas opiniones, nec propterea debere hostiliter exagitari, oblocutionibus & dicteriis diffamari ab iis, qui contra sentiunt:

tiunt: quemadmodum Thomistæ ac Scotistæ non se mutuò dilacerant propter oppositas plerumque sententias.

Quam Molinistæ ab aliis exigunt observantiam & justitiam, hanc illis exhibuimus in Tractatu de Attributis, ubi tractantes de Scientia, de Decretis divinis, & de Gratia efficaci, ita communem Theologorum sententiam propugnavimus, ut cum Molinistis contra sentientibus honorificè & peramanter, sicut Theologum decet, egerimus. Sed eandem vicem iis rependant, quos noverint opinioni suæ adversos: non eos propterea veluti Ecclesiæ hostes insectentur, non de hæresi Janseniana suspectos reddant; sed solliciti sint & ipsi servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Denique omnes audiamus Apostolum Jacobum gravissimis his verbis monentem cap. 3. *Si zelum amarum habetis, & contentiones sint inter vos, nolite gloriari* (tanquam strenui veritatis defensores) .... *non enim ista sapientia de sursum descendens; sed terrena, animalis, diabolica.* Terrenam & animalem dicit; quia oritur ex privatis studiis, ex dominandi libidine, & ex carnali cupiditate; manifesta enim sunt opera carnis, inquit Apostolus Gal. 5. *quæ sunt .... inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ.* Diabolicam quoque sanctus Jacobus vocat hujusmodi sapientiam. Quis enim auctor, nisi Diabolus tot dissidiorum intestinorum, quæ Matris Ecclesiæ viscera fœdè & crudeliter dilacerant, filios ejus contra se invicem armant, suspiciones malas, & detractiones injustas generant cum magno fidelium scandalo? Quæ autem de sursum sit sapientia declarat idem Apostolus subse-

ſequentibus verbis . . . . *Quæ autem de ſurſum eſt ſapientia* (qualis eſt vera Theologia) *primùm quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia.* Pudicam aſſerit, ſcilicet Fidei puritate, & charitatis integritate; pacificam, non contentioſam: modeſtam, hoc eſt non elatam, ſed demiſſam & humilem: ſuadibilem, id eſt morigeram, & facile obſequentem: bonis conſentientem, hoc eſt, bonis aliorum operibus congaudentem; cùm contra, ſapientia terrena, & animalis ægrè ferat rem Chriſtianam aliorum manibus feliciter promoveri.

Hæc breviter præmittenda duximus in limine hujus Tractatus, ut quos ad ſacram Theologiam initiamus, ſolliciti ſint ſervare charitatem omni ſcientia ſupereminentem, caveantque ne gratiæ notionem quærentes, unionem amittant.

Pacem nunc habemus ab hæreticis ſingulari Dei miſericordia penitus proſtratis, expurgata eſt Paſtorum vigilantia & fortitudine morum doctrina, quid ſupereſt, niſi ut arma noſtra convertamus in vitia, quæ liberiùs videntur graſſata, dum Eccleſiæ Miniſtri, propter præteritas diſcordias aliò ferè intenderent? Noſtrum ſit itaque officium & ſtudium Sanctuarii ruinas reparare, jacentes peccatores erigere, & omnes Catholicos ſuperædificare ſupra fundamentum poſitum, quod eſt Chriſtus Jeſus.

CAPUT IV.

De Gratia habituali.

Habemus ex dictis capite ſecundo, gratiam habitualem eſſe ſupernaturale Dei donum animæ

mæ permanenter inhærens per modum habitus: gratiam verò actualem esse actum transeuntem. Donum autem illud permanens triplex est, scilicet gratia sanctificans, virtutes infusæ, & dona Spiritus Sancti, de quibus hìc sigillatim tractandum.

§. I.

De nomine, existentia, & essentia Gratiæ sanctificantis.

Q. 1. *Quænam sunt nomina Gratiæ sanctificantis?*

R. Vocatur 1. Gratia sanctificans; quia effectus ejus formalis est sanctum efficere subjectum, cui inhæret, sicut calor inhærens corpori reddit illud formaliter calidum. 2. Gratia justificans; quia sicut calor expellit frigus, ita gratia formaliter expellit peccatum, & inclinat ad omne opus bonum; justum enim dicimus eum, qui habitualiter dispositus est ad legem implendam. 3. Adoptio: quia effectus ejus formalis est facere Filios Dei adoptivos, juxta illud Rom. 8. *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)* Ob eandem rationem dicitur 1. Joan. 3. v. 9. semen Dei, quatenus per illam nascuntur Filii Dei, & consortes divinæ illius naturæ. 4. *Pignus hæreditatis.* Ephes. 1. vers. 14. est enim titulus jus tribuens ad gloriam cœlestem. *Si . . . . filii & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Roman. 8. vers. 17.

Q. 2. *Existitne Gratia sanctificans?*

R. De Fide est, existere, Rom. 5. v. 1. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum*

nostrum Jesum Christum. 1. Corinth. 6. vers. 11. *Abluti estis . . . . sanctificati estis . . . . justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.* Atqui hæc sanctificatio, seu justificatio non fit nisi per gratiam sanctificantem, quæ ex Concilio Tridentino Sess. 6. cap. 7. est unica causa formalis justitiæ nostræ.

Q. 3. *Gratia sanctificans estne aliquid intrinsecè inhærens?*

R. Negant Lutherani & Calvinistæ, docentque gratiam justificantem esse extrinsecum Dei favorem condonantis peccàta, & imputantis justitiam, vel qua Deus ipse justus est, secundùm Osiandrum & nonnullos Lutheranos, vel ipsam Christi justitiam secundùm Lutherum & Calvinum. Magister Sententiarum aliqua ex parte ad hunc errorem accessit, quatenus scilicet docuit charitatem esse ipsummet Spiritum Sanctum; quamquam sanctus Thomas 2. 2. q. 23. art. 2. illum benignè interpretatur de charitate principiativè sumpta, ita ut Spiritus Sanctus dicatur principium dilectionis independenter ab habitu charitatis, quem habitum idem Magister non videtur admisisse propter illud 1. Joan. 4. v. 8. *Deus charitas est.* Contra Lutheranorum & Calvinistarum errores extat Canon 11. Sess. 6. Concilii Tridentini, his verbis conceptus: *Si quis dixerit homines justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat; aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantùm favorem Dei; anathema sit.*

Respondeo itaque. De Fide est gratiam sanctificantem esse quid creatum intrinsecè inhærens.

Pro-

Probatur 1. ex Scriptura Rom. 5. v. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum.* Si per Spiritum Sanctum, ergo ab ipso distinguitur, sicut effectus à causa, fructus ab arbore, *fructus . . . . Spiritus est charitas*, Gal. 5. sed magis directè confoditur Novatorum error Roman. 5. ubi sic scribit Apostolus. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per unius . . . inobedientiam peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem justi constituentur multi.* Atqui non sumus constituti formaliter peccatores per solam extrinsecam imputationem peccati primi parentis: sed per maculam interiorem, & per peccatum intrinsecè inhærens, fatentibus adversariis: ergo neque sumus formaliter justi per imputationem justitiæ, sive Dei, sive Christi, sed per veram justitiam peccatum formaliter expellentem, & intrinsecùs inhærentem. Nihil clarius illo textu.

Probatur 2. ex Traditione.

Sanctus Chrysostomus exponens illud Ephes. 1. *Gratificavit nos in dilecto Filio suo*, sic habet: *hoc est non solùm liberavit à peccatis, sed etiam fecit amabiles. Quomodo enim si quis acceptum aliquem scabiosum, & peste ac morbo, senioque ac paupertate infectum, statim formosum fecerit juvenem, omnes homines pulchritudine vincentem, & postea purpura induerit, & omni ornatu ornaverit; ita nostram instruxit, & ornavit animam, pulchramque fecit, desiderabilem, amabilem; cupiunt enim Angeli talem aspicere animam. Ita etiam nos fecit gratissimos, & sibi desiderabiles;* concupiscet enim, *inquit:* Rex pulchritudinem tuam.

San-

Sanctus Ambrosius Lib. de initiandis cap. 7. sic alloquitur baptizatum :. *Accepisti vestimenta candida, ut sint indicium, quòd exueris involucrum peccati, indueris innocentiæ casta velamina.*

S. Augustinus Lib. de Spiritu & Littera c. 3. sic habet : *Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos, sicut justitia Dei, qua justi ejus munere efficimur, & Domini salus, qua nos salvos facit, & Fides Domini nostri Jesu Christi, qua nos fideles facit.* Et Enchyridii cap. 52. *Quemadmodum in illo* (Christo) *vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum, & quemadmodum in illo vera resurrectio, ita in nobis vera justificatio.*

Probatur 3. ratione duplici. Prima, per justificationem non solùm homo desinit esse malus, seu peccator, sed etiam fit bonus & justus: atqui homo non fit bonus & justus per solam remissionem peccatorum, sicut nec albus per solam expulsionem nigredinis: neque per denominationem extrinsecam, seu imputationem justitiæ alienæ, *justum, & fortem & bonum omnino virum ob opera laudamus*, inquit Aristoteles Lib. 1. Ethicorum cap. 12. Secunda, si gratia sanctificans est ipsamet justitia Christi per Fidem apprehensa, & imputata, parvuli non justificantur per Baptismum; quia per Fidem justitiam Christi non apprehendunt, nec sibi applicant, utpote qui sint incapaces eliciendi ullius actus. Nec dicant Adversarii justitiam Christi parvulis applicari per divinam electionem, sive promissionem ; quia apud ipsos sola Fides justificat, & Sacramenta eatenus prosunt, quatenus Fidem excitant, & sigillant.

Q. 4.

Q. 4. *Gratia sanctificans estne quid permanenter animæ inhærens?*

R. Certum est inhærere permanenter.

Probatur 1. ex Scriptura, Joan. 14. vers. 17. *Apud vos manebit* (Spiritus Sanctus) *& in vobis erit.* v. 16. *alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*, v. 23. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Joan. 4. v. 16. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* 1. Cor. 6. *An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?* Atqui mansio & inhabitatio significant aliquid permanens. Deus autem, cùm accedit, aut recedit, non mutat locum, utpote qui sit ubique, & omnem locum repleat, contineatque: sed dicitur, accedere, cùm novo modo alicubi operatur; recedere verò, cùm desinit operari, quamvis semper præsentissimus adsit. Sic dicimus redire spiritum hominis, qui deliquium passus fuerat, cùm solitas operationes repetit. Deus ergo venit ad peccatorem, à quo recedere non potuit, quando illum excitat, & transeunter in illo operatur sanctam cogitationem, & pium voluntatis affectum, manet autem in justo quamdiu per continuum influxum gratiam sanctificantem in illo conservat, & per illam non solùm assimilat sibi in moribus & virtutibus divinis, sed etiam consortem facit naturæ divinæ, ejusdem secum animi, desiderii & affectus. Justus quoque per charitatem in Deo manet; quia gratia sanctificans seu charitas ipsum avellit à terrenis cupiditatibus, omnes ejus potentias, sensus, appetitus, amores, cogitationes, intentiones ad Deum trahit, ut nonnisi Deum & divi-

divina cogitet, intendat, suspiret, nec nisi in illo quiescat.

Probatur 2. ex Decretis Summorum Pontificum & Conciliorum Generalium. Innocentius III. Cap. *Majores*, tit. de Baptismo, refert oppositas Theologorum sententias circa Baptismum parvulorum: alii contendebant in parvulis originale quidem peccatum remitti, sed *Fidem aut charitatem aliasque virtutes non infundi:* alii contra asserebant *dimitti peccatum, & virtutes infundi habentibus illas quoad habitum, non quoad usum.* Cui posteriori sententiæ videtur adhærere Summus Pontifex. Sed clariùs Concilium Viennense Clem. de Summa Trinit. & Fide Catholica, sic enim statuit: *Quantum ad effectum Baptismi in parvulis, reperiuntur quidam Doctores Theologi opiniones contrarias habuisse. Quibusdam ex ipsis dicentibus per virtutem Baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: aliis è contra asserentibus quòd & culpa eisdem in Baptismo remittitur, & virtutes ac gratia informans infunduntur quoad habitum. Nos..... opinionem secundam, tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam & concordem, sacro approbante Concilio, duximus deligendam.*

Denique Concilium Tridentinum Sessione 5. in decreto de peccato originali, sub anathemate absolutè definit. 1. Parvulos veraciter baptizari in remissionem peccatorum, *ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt.* 2. In eisdem non solùm tegi, aut non imputari, sed etiam tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet. 3. Quod *novum* .... (induentes hominem) *innocentes, immaculati, puri, innoxii,*

noxii, *ac Deo dilecti effecti sunt*, *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Quæ cum sine gratia sanctificante stare nequeant, manifestum est Concilium definiisse per Baptismum gratiam sanctificantem parvulis infundi quoad habitum; nam omnis actus sunt incapaces.

Confirmatur. Parvuli, qui ad ætatem adultam perveniunt, per gratiam Baptismalem, quæ supponitur in ipsis permanere, non aliter sunt justi & sancti, quàm alii adulti, qui per Sacramentum pœnitentiæ Deo reconciliantur; Ergo gratia sanctificans est in adultis æquè ac in parvulis aliquid permanens per modum habitus. Et ita refellitur sententia quorundam Theologorum, ut Vasquesii, qui docent hominem justificari per justitiam actualem, seu per actus supernaturales virtutum, præsertim charitatis.

Q. 5. *Utrùm sit de Fide gratiam sanctificantem esse quid permanens?*

R. 1. Non fuisse ut dogma Fidei receptum ante Concilium Tridentinum, ut patet ex cit. Cap. *Majores*, & Concilio Viennensi, ubi non proscribitur opposita sententia.

R. 2. Post Concilium Tridentinum Theologi variè opinantur. Soto Lib. 2. de Natura & Gratia cap. 17. & sequentibus, Melchior Canus Lib. 7. de Locis Theologicis cap. 2. & alii, fatentur id non sine ingenti temeritate posse negari; sed contendunt non esse contra Fidem. Bellarminus Lib. 1. de Gratia & libero arbitrio cap. 3. Suarez Lib. 6. de Gratia, cap. 3. num. 6. & alii affirmant veritatem hanc esse definitam de Fide à Concilio Tridentino, quibus consentit Cathechis-

mus Romanus, qui sic habet ubì de Baptismo. *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pœna anathematis proposita, decrevit, non solùm per quam peccatorum fit remissio: sed divina qualitas animæ inhærens.* Alii docent responsionem nostram ex verbis Concilii elici tanquam conclusionem; ac proinde oppositam sententiam esse erroneam; sed negant esse expressè definitam, & Fide divina credendam.

Cartesiani Philosophi, qui non admittunt accidentia realiter distincta à substantiis, sive materialibus, sive spiritualibus, tutos se putant à censuris Concilii Tridentini; quia agnoscunt divinas impressiones & modificationes in anima justi permanentes per modum habitus, qui tamen non sit qualitas, aut alia entitas realiter distincta: non enim credibile est, inquiunt, Tridentinos Patres voluisse exagitare & definire quæstionem Philosophicam prorsus inutilem in materia, de qua agebatur. Nimirum proscribendum susceperant Novatorum errorem; quo justificationem reponebant in extremo Dei favore, & statuendum dogma Catholicum, nempè justificationem perfici per interiorem spiritus immutationem & renovationem: atqui illa renovatio perfectiùs & diviniùs perficitur per modificationem & impressionem Spiritus Sancti inhabitantis, quàm per qualitatem realiter distinctam. Sed præterquam quòd illa modificatio valdè impropriè à Patribus Tridentinis inhærens diceretur, cùm non sit quid distinctum ab anima; satis est ad nostrum institutum, quòd illa Cartesianorum sententia negans formas accidentales à substantia realiter distinctas non semel fuerit rejecta, ut principiis Fidei dissen-

ſentanea, à celeberrimis Academiis Lovanienſi anno 1662. Pariſienſi anno 1624. 1671. 1691. 1693. & 1705.

Q. 6. *Gratia ſanctificans eſtne quid realiter à charitate diſtinctum?*

R. Affirmat S. Thomas, & ejus Schola; quia ſicut virtus naturalis hominem in eſſe naturali perfectum, ita virtus ſupernaturalis eundem in eſſe ſupernaturali conſtitutum ſupponit: atqui charitas eſt virtus ſupernaturalis, gratia verò ſanctificans conſtituit hominem in eſſe divino, & ſupernaturali: ergo charitas præſupponit gratiam ſanctificantem, tanquam novam naturam, ſecundùm quam homo dicitur regenerari, naſci Filius Dei, ac proinde gratia ſanctificans realiter diſtinguitur à charitate. Illud ipſum videtur agnoſcere Concilium Viennenſe citata Clementina de Summa Trinitate, ubi ait in Baptiſmo conferri gratiam informantem, & virtutes. Concilium quoque Tridentinum Seſſ. 6. cap. 7. diſtinguit gratiam ſanctificantem à virtutibus; docet enim ibidem juſtificationem fieri per ſuſceptionem gratiæ & donorum.

Contra negant Magiſter Sententiarum, ſanctus Bonaventura, Scotus, Durandus, & alii, gratiam ſanctificantem à charitate realiter diſtingui; quia in Scripturis omnes effectus gratiæ ſanctificantis tribuuntur charitati. Charitas expellit peccatum, Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hominem reddit Deo gratum, Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum.* Conſortem efficit divinæ naturæ, ac proinde Filium Dei adoptivum & hæredem, 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet,*

net, & Deus in eo. Et Jac. 1. v. 12. *Accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Denique charitas est radix omnium bonorum operum. 1. Cor. 13. *Charitas patiens est, benigna est*, &c.

Facilis est responsio ad argumenta posterioris sententiæ, scilicet gratiæ sanctificantis effectus ideo tribui charitati, quia perfecta charitas est ultima dispositio ad gratiam sanctificantem, ita ut ab ea separari nequeat; eadem quippe solent dici de proxima dispositione, quæ dicuntur de forma, quam introducit, v. g. de summo calore æquè dicitur ac de igne, quod comburat, inflammet, &c. Sed hanc controversiam Scholæ dirimendam relinquimus; quia ad salutem fidelium nihil interest scire, an gratia sanctificans & charitas realiter distinguantur, modò noverint dona illa simul in justificatione conferri.

Q. 7. *Quomodo definitur Gratia sanctificans?*

R. Ex præmissis responsionibus erui debet ejus definitio in hunc modum. Gratia sanctificans est supernaturale Dei donum intrinsecùs inhærens per modum habitus, quo homo formaliter redditur Sanctus, justus, Deo gratus, Filius Dei adoptivus, & hæres vitæ æternæ.

Dicitur 1. *Supernaturale Dei donum:* ut significetur gratiam sanctificantem non esse ipsummet Spiritum Sanctum, sed ab ipso emanare tanquam effectum à causa.

Dicitur 2. *Intrinsecè inhærens*, contra Lutheranos & Calvinistas asserentes gratiam justificantem fuisse extrinsecum Dei favorem, quo peccata condonat, & imputat justitiam seu merita Christi.

Dicitur 3. *per modum habitus*, quo significatur gratiam sanctificantem esse quid permanens.

Dici-

Dicitur 4. *quo homo formaliter redditur justus; sic enim Concilium Tridentinum de justificatione loquitur Sess. 6. cap. 7. *Non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum. Unde homo ex injusto fit justus, ex inimico amicus, ut sit hæres secundùm spem vitæ æternæ.* Et infra: *Demum unica formalis causa* (justificationis) *est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit: qua videlicet à Deo donati renovamur spiritu mentis nostræ; & non modò reputamur, sed verè justi nominamur, & sumus, justitiam in nobis recipientes.*

At inquies, quomodo merum accidens tantæ efficaciæ esse potest, ut omnia peccata quantumlibet atrocia statim deleat, & ex impio justum & sanctum efficiat?

R. Quamvis illud sit omni admiratione dignissimum, pluribus tamen exemplis suadetur esse possibile. Namque modicum fermentum totam massam prorsus immutat, ignis præeunte calore poros ferri frigidi ingrediens, nativum ejus frigus formaliter expellit, ipsumque ferrum candens & ignitum reddit. Sed, quod ad propositum maximè confert, lumine Fidei mentem Hæretici, vel etiam Athei innumeris erroribus implicatam subeunte, mox ignorantiæ tenebræ fugiunt, & cuncti errores evanescunt. Quidni gratia sanctificans corda, in quibus diffunditur, similiter immutet & renovet, peccata, quibus non minùs contraria est, quàm frigori calor, statim expellat, voluntatemque sic ad Deum convertat, & erga divinam ejus legem afficiat, ut homo omne malum summè aversetur, & ad omnia, quæ Dei sunt, totus propendeat?

Quòd autem gratia sanctificans cor hominis sic immutet, paginæ utriusque Testamenti apertè testantur Jeremiæ 31. vers. 33. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Ezech. 11. vers. 19. *Dabo eis cor novum, & spiritum novum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum; ut in præceptis meis ambulent.* Nihil luculentius prophetico illo testimonio pro interiori pœnitentis renovatione, à Concilio Tridentino definita. Aufertur ab eo cor lapideum, id est durum, intractabile, & inexorabile: simulque confertur cor novum, carneum, molle, flexibile, & obsequens ad Dei nutum. Jam opus non est, sicut priùs. prolixa & molesta argumentationum congerie ad suadendum mundi contemptum, carnis afflictationes, & alia Evangelii præcepta, ad primam vel Pastoris vocem, vel Evangelii lectionem statim acquiescit repugnante licèt concupiscentia; divina enim illa præcepta in corde gerit inscripta non atramento, sed Spiritu Dei; non characteribus inanimis, sed vitalibus affectibus; experiturque, quàm verum sit illud Apostoli, 1. ad Timoth. cap. 1. *Lex justo non est posita*, quia etsi lege teneatur, illa tamen non premitur, non urgetur, non refrænatur; sed ei condelectatur secundùm interiorem hominem.

Non inferiora testimonia ex novo Testamento proferuntur in confirmationem doctrinæ Concilii Tridentini, unum aut alterum ex benemultis seligimus. 1. Joan. 3. vers. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare* (nisi degenerem se præbeat) *quoniam ex Deo natus est.* Gratiam

tiam sanctificantem vocat Apostolus semen Dei, ut meminerimus ejus infusionem speciem habere divinæ cujusdam generationis, & nos per illam fieri consortes divinæ naturæ, ut docet Apostolorum Princeps secundæ Epistolæ cap. 1. ubi de Christo loquens sic habet: *Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Non quidem essentialiter (quod solis tribus personis Sanctissimæ Trinitatis convenit,) neque hypostaticè, (quod humanitati Christi proprium est,) sed per gratiam sanctificantem, utpote quæ veram amicitiam inter Deum & creaturam constituat: amicitia autem perfectissima, & maximè spiritualis ac divina postulat intimam Dei præsentiam in homine; ita ut si per impossibile Deus non esset ubique, præsens tamen fieret animæ gratia informatæ: præsens, inquam, non sicut dominus præsens est in domo, quam inhabitat; sed sicut anima in corpore, quod vivificat, seclusis tamen imperfectionibus; non enim Deus adest ut forma informans, aut pars componens, sed ut principium vitæ supernaturalis, animam movens & elevans ad statum, qui transcendit omnem ordinem etiam Angelicum, & quemlibet etiam possibilem. Unde meritò S. Petrus asserit gratiam sanctificantem esse donum pretiosum, & omnium maximum.

Atque ex hac explicatione facilè intelliguntur reliquæ definitionis partes, quibus dicitur gratiam sanctificantem formaliter reddere sanctum Deo gratum, Filium Dei adoptivum, & hæredem vitæ æternæ. Namque

1. Sanctitas est immunitas ab omni labe peccati, & plena, firmaque adhæsio cultui divino:

atqui gratia ex dictis per se formaliter excludit peccatum, inclinat hominem ad omnia, quæ Deo sunt placita: ergo sanctum formaliter reddit eum, cui confertur.

2. Quomodo non gratus esset Deo, qui divinæ ejus voluntati in omnibus est consentiens? *Non enim justus, nisi qui gaudet justis*, ut dicitur 1. Eth. cap. 8. Justus autem Dominus, & justitiam dilexit: ergo diligit & gratos habet quotquot novit voluntati suæ conformes; in hoc quippe justitia adæquatè consistit. Unde S. Hieronymus in cap. 10. Danielis ait: *Omnis sanctus in se habens animæ pulchritudinem, à Domino amatur.*

Nec dicas, gratiam actualem esse gratiam gratum facientem, ac proinde non esse proprium gratiæ sanctificantis, hominem reddere Deo gratum; nam gratia actualis gratum efficit secundùm quid duntaxat; quatenus nempe est principium boni operis, quod cùm Deo acceptum sit, ratione illius peccator dicitur Deo gratus, quamvis secundùm suam personam displiceat, & sit objectum odii divini. Sed cùm per gratiam sanctificantem homo à labe peccati sit purus, & divinæ voluntati in omnibus consentiens, per illam persona ejus simpliciter & absolutè efficitur Deo grata, juxta illud Sapient. 7. *Per nationes in animas sanctas se transfert*, (Sapientia) *amicos Dei, & Prophetas constituit.* Hinc,

3. Per gratiam sanctificantem homo fit Filius Dei adoptivus, non denominatione extrinseca & morali tantùm; quemadmodum in civibus persona extranea ad succedendum in hæreditate assumpta, dicitur pro Filio adoptata. Namque ex lau-

laudato capite 3. 1. Joan. Gratia sanctificans est semen Dei, quo homo fit consors naturæ divinæ, eo, quo diximus modo, Christo Filio Dei naturali conjungitur tanquam membrum capiti, eodem vivens Spiritu: *Videte*, inquit dilectus Discipulus, primæ Epist. cap. 3. vers. 1. *qualem charitatem nobis dedit Pater, ut Filii Dei nominemur, & simus.* Unde,

Ultimò sequitur quòd gratia sanctificans hominem constituat hæredem vitæ æternæ. Nam ex Apostolo Rom. 8. *Si .... Filii, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*, hoc est, ejusdem gloriæ cum Christo participes. Liceat ergo absolutum à peccatis compellare verbis S. Leonis Serm. 1. de Nativit. *Agnosce, o Christiane, dignitatem tuam, & divinæ consors factus naturæ; noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire. Memento cujus capitis & corporis sis membrum.*

Verùm, proh dolor! quod hæresis Ecclesiæ eripere non potuit, ignorantia neglectum, & quodammodo inutile reddit. Quis enim æstimat, quod ignorat, aut expetit quod non æstimat? Atqui vulgus fidelium, ne dicam Pastorum, justificationem non aliter apprehendit, quàm Lutherani & Calviniani, nempe ut meram peccatorum condonationem: nulla peccatoribus cura aut cogitatio de interiori spiritus renovatione, unum à Deo precantur, scilicet peccatorum veniam, quia illud à Pastoribus non sunt edocti.

Nec dicant Pastores quæ hactenus explicata sunt, sublimiora esse, quàm ut à plebe percipi possint. Namque in hoc positi sunt, ut evangelizent investigabiles Dei divitias in justificatione impii, quas præparavit in laudem gloriæ gratiæ suæ,

suæ, assiduis precibus sibi & subditis obtineant spiritum sapientiæ, & revelationis in agnitione hujus mysterii, quod est summa Doctrinæ Christianæ, & sublimis gloria, quam Ecclesia habet in Christo Jesu. Hinc Apostoli toti sunt in suis Epistolis ut tam admirabile Dei donum Fidelibus commendent, refricent, & inculcent. Hujus rei gratia Gentium Apostolus scribit ad Ephesios cap. 1. se non cessare in orationibus suis memoriam eorum facere, *ut Deus*, inquit, *Domini nostri Jesu Christi Pater gloriæ det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis in agnitione ejus: illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in Sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in Cœlestibus.* Magnifica sunt illa Apostoli verba in laudem gratiæ sanctificantis, & omnino ponderanda. Optat Discipulis Spiritum sapientiæ, id est, ampliorem sapientiam, qua mysterium gratiæ sanctificantis magis quotidie ac magis ipsis patefiat; illuminatos quoque oculos cordis, ut perfectius in dies cognoscant, quæ & quanta sint bona, ad quæ vocati sunt; & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus, id est, quanta potentia usus fuerit Deus, ut à statu peccati ad justitiam traducerentur. Tanta, inquit, potentia usus est Deus in nobis sic spiritualiter suscitandis & immutandis, quanta usus est in Christo corporaliter à morte resuscitando, & ad dexteram suam evehendo. Similia jam scripserat ad Romanos cap. 6. & repetit in Epistola ad Coloss. cap. 3. Non ergo

Apo-

Apostoli credentibus promittebant nudam peccatorum veniam & condonationem, sed veram spiritus immutationem, qua in novam vitam translati, expoliato veteri homine, viderentur tanquam ex mortuis viventes. Expendamus jam quæ Novatores contra hanc Apostolicam doctrinam solent opponere.

Objic. 1. 1. Cor. 1. v. 30. Christus dicitur factus nobis *sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio.* Et Rom. 5. v. 19. *Per unius obeditionem, justi constituentur multi:* Ergo justificatio peccatoris perficitur per imputationem justitiæ Christi absque interiori peccatoris immutatione.

Distinguo anteced. Christus factus est nobis justitia efficienter & meritoriè, Concedo: formaliter & per solam imputationem, Nego ant. Solutio evidens est in ipso textu cap. 5. ad Rom. Ibi enim Apostolus confert Adamum cum Christo, docetque, quòd sicut per primi inobedientiam peccatores constituti sunt multi; ita per secundi obedientiam justi constituentur multi. Atqui inobedientia Adami non est causa formalis, sed efficiens peccati originalis posterorum, fatentibus ipsis Adversariis, qui cum Catholicis agnoscunt (quamvis sensu hæretico) peccatum originale inesse cuique proprium. Ergo in mente Apostoli obedientia Christi non est justitia nostra formalis, sed est causa efficiens & meritoria, cur justitia à Deo nobis infundatur, & inhæreat.

Instant. Atqui justitia Christi est causa formalis justificationis nostræ. Ratio enim, propter quam Deus diligit justum, est sanè causa formalis justificationis ejus, quemadmodum causa formalis, propter quam proximum ex charitate diligimus,

gimus, eſt bonitas divina in eo relucens. Atqui ratio, propter quam Deus diligit Juſtum, eſt Chriſti juſtitia & meritum. Ergo cauſa formalis juſtificationis noſtræ eſt juſtitia & meritum Chriſti.

Confirmatur; ſicut abſurdè diceretur Deum parvulos nondum renatos odiſſe propter Adamum, cùm peccatum originale in ipſis exiſtens ſit motivum & ratio formalis odii divini, ita pariter ſi in Juſtis admitteretur gratia ſanctificans, tanquam ratio formalis divini amoris, abuſivè dicerentur à Deo diligi in Chriſto, vel propter Chriſtum.

Nego ſubſumptum. Ad primam ejus confirmationem, reſpondeo negando majorem; quia aliud non eſt motivum, quo Deus creaturas diligit, quàm ejus bonitas infinitè ſui communicativa; ac proinde gratia ſanctificans eſt effectus ſeu terminus divini amoris, non verò cauſa. Homines quidem bonum ſupponunt in iis, quos diligunt: Deus contra amando homines, ex malis bonos efficit. Dilexit nos in Chriſto ante mundi conſtitutionem; quia per Chriſtum Mediatorem noſtrum voluit nos ad ſe adducere. Qua bonitate peccatores in tempore per Chriſti merita prævenit, ut juſti fiant, eadem bonitate juſtos efficit, & eatenus novo & longè excellentiori modo illos diligit; quia nova & longè excellentiora dona in ipſis producit & conſervat, nempe gratiam ſanctificantem cum ejus appendicibus. Ergo gratia ſanctificans, licèt ſit formalis cauſa juſtificationis, motivum tamen non eſt divini amoris, ſed effectus & terminus.

Reſpondeo ad ſecundam confirmationem negando paritatem; quia latum eſt diſcrimen inter odium

odium divinum (si tamen datur propriè in Deo) & amorem divinum: Adamum quoque inter & Christum Dominum. Odium quippe divinum, malum culpæ, quod est ejus objectum, non facit, sed supponit: amor verò divinus bonum circa quod versatur, efficit, non supponit. Deinde Adamus non est caput posterorum, eo singulari modo, quo Christus est Caput renatorum; quamvis enim parvuli ex origine per Adami inobedientiam corrupta, trahant peccati maculam; Adamus tamen jam sanctus & beatus, illam directè non impertit; quemadmodum Christus, qui factus est nobis sanctificatio & justitia, sanctitatem influit. Unde Deus parvulos nondum renatos odit, non propter Adamum præcisè, sed propter peccatum originale in ipsis existens. Contra verò renatos diligit in Christo, & propter Christum, qui per gratiam sanctificantem & communicationem sui Spiritus in ipsis vivit & operatur, ut impleatur quod Patrem rogaverat pridie passionis, Joan. 17. v. 21. & 26. *ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint; ut credat mundus, quia tu me misisti;* (hoc est, tam illustri exemplo vitæ sanctioris mundum ad me trahant,) *& . . . dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis,* utpotè unum totum conficientibus conflatum ex capite & membris.

Objiciunt 2. illud Psalmi 31. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.* Ergo peccata in justificatione non delentur; sed teguntur duntaxat per Christi justitiam credentibus imputatam.

Respon-

Respondeo 1. opponendo alios Scripturæ textus luce clariores, Psal. 50. *Lavabis me, & super nivem dealbabor*, nulla sanè macula in homine sic dealbato. Isaiæ 44. *Delevi ut nubem iniquitates tuas.* Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationi est iis, qui sunt in Christo Jesu.* 1. Cor. 6. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Ephes. 5. dicitur Christus seipsum tradidisse, *ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam.*

Respondeo 2. peccata in justificatione teguntur, quomodo dicimus tegi colorem album, cùm superinducto colore nigro, evanescit albus. Ita hunc Psalmi locum interpretati sunt sancti Patres. S. Augustinus Enarr. in Psal. 31. scribit: *Ne sic intelligas, quod dixit peccata cooperta, quasi ibi sint & vivant.* Quæst. 108. in Exodum, dicit fieri confessionem peccatorum, *ut per gratiam aboleantur, hoc est, tegantur.* Et Lib. 1. contra duas Epistolas Pelagii cap. 13. *Dicimus Baptismum auferre crimina, non radere.* Enimverò quis beatum dixerit hypocritam, qui oculis hominum abscondit cordis malitiam? nam oculis Dei omnia sunt pervia & manifesta? Peccata ergo tegi nequeunt, nisi prorsùs aboleantur.

Psalmus autem tres gradus in justificatione distinguit. 1. Deus peccata remittit, cùm jam propitius prævenit peccatorem, & præteritam offensam condonat. 2. Peccata tegit, cùm justitiam & charitatem superinducit tanquam formam peccatis oppositam, & eorum expultricem. 3. Peccata non imputat, cùm insuper reatum pœnæ temporalis expungit, ut in Baptismò. Unde S. Basilius in hunc Psalmi locum scribit, plus esse peccata tegere quàm remittere, & non imputare, quàm

quàm tegere. Quanquam plures Interpretes existimant tria illa verba esse prorsus synonyma.

Instant ex Apostolo Gal. 3. v. 27. *Quicumque ... in Christo baptizati estis, Christum induistis:* Ergo justitia Christi per Fidem apprehensa, circumdamur tanquam vestimento, quo teguntur corporis maculæ & deformitates.

Nego consequentiam & paritatem. Qui enim vestem assumit, non exuit maculas & deformitates corporis, sed tegit. At ex eodem Apostolo Col. 3. v. 9. qui induit Christum, exuit veterem hominem, adeò ut nihil in eo remaneat peccati & damnationis; *expoliantes vos*, inquit, *veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum. Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.* Rom. 8. & cap. 6. v. 2. & 4. *Mortui sumus peccato .... ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Atqui Christus resurgens corruptionem carnis, & mortalitatem non texit per indumentum gloriæ; sed prorsus deposuit. Ergo pariter ad mentem Apostoli ita Christum in Baptismo induimus, ut omnem peccati maculam exuamus. Porrò Apostolus justificationem pingit sub metaphora indumenti, ut ostendat eum, qui exit ex fonte baptismali, vel ex tribunali pœnitentiæ, sicut interiùs vivit Spiritu Christi, ita debere Christum ad vivum exhibere in exteriori conversatione: quemadmodum speciem Regis referret, qui regia veste esset indutus.

Objici possunt varii Scripturæ textus pro sententia quorundam Catholicorum, qui formam justificationis in actibus reponunt, Rom. 2. v. 13 *Factores Legis justificabuntur.* Jac. 2. *Videtis quoniam*

ex operibus justificatur homo. 1. Joan. 3. *Qui facit justitiam, justus est.* Et quidem juxta omnium hominum mentem, apud quos justum esse, nihil aliud est, quàm benè operari. Ergo formalis justificatio reponenda est potiùs in actibus supernaturalibus virtutum, præsertim charitatis, quàm in gratia habituali.

Nego consequens, namque ex laudatis textibus colligi tantùm potest, quod homo bonis operibus vel disponitur ad justificationem, vel meretur in justitia augeri, vel probat se esse justum, juxta illud Jac. 2. v. 18. *Ego ostendam illi ex operibus fidem meam.*

§. II.

De Virtutibus infusis.

Justificatio dupliciter spectari potest, vel secundùm essentiam, vel secundùm partes integrales. De illa priori modo sumpta tractavimus in præcedenti Paragrapho, ubi ex mente Concilii Tridentini totam ejus essentiam reposuimus in gratia habituali sanctificante: hìc expendimus partes ejus integrales, nempe virtutes infusas, quæ ad perfectionem ejus integralem pertinent.

Enimverò modus operandi sequitur modum essendi: atqui gratia sanctificans constituit hominem in esse divino: ergo operationes divinas gratiam sanctificantem consequi necesse est. Porrò quemadmodum natura, putà hominis, ita est principium operationum sibi consentanearum, nempe rationalium, ut eas exercere non possit, nisi per potentias sibi congenitas, intellectum scilicet & voluntatem; sic gratia sanctificans, quæ accedit

accedit homini velut nova natura, comites individuas habet virtutes infusas, per quas veluti per supernaturales potentias supernaturaliter operatur. Sunt quidem & ipsæ singularia Dei dona, & gratiæ habituales; quia permanenter inhærent, justificationemque integraliter perficiunt: sed insuper sortiuntur nomen virtutis, quia ad benè operandum proximè disponunt. Quid est enim virtus ad mentem sancti Augustini Lib. 2. de lib. arbitrio c. 18. & sancti Thomæ 1. 2. quæst. 55. art. 4. nisi *qualitas mentis, qua rectè vivitur, qua nullus malè utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur?* Verùm quia virtus infusa non uno modo accipitur, nec in qualibet acceptione ad justificationem pertinet.

Q. 1. *Quotuplex est virtutis infusæ acceptio?*

R. Duplex: alia dicitur infusa quoad modum duntaxat: alia infusa quoad entitatem.

Q. 2. *Quid est virtus infusa quoad modum?*

R. Est virtus à Deo animæ indita, quamvis actuum frequentatione naturaliter acquiri possit, ut dona linguarum & notitia Scripturarum, quæ per infusionem in Apostolis extitere, licèt studio & labore illa utcumque comparare potuissent. Virtutes autem ejusmodi sic divinitus concessæ, non magis specie ab acquisitis differunt, quàm vita defuncto Lazaro restituta differt à vita, quam priùs à parentibus hauserat.

Porrò de virtutibus sic infusis hìc non est sermo. Constat enim apud omnes Theologos, illas in justificatione non infundi; alioquin habitus vitiosi, ex longa peccandi consuetudine contracti, virtutibusque acquisitis formaliter oppositi, per justificationem prorsus delerentur, quod vel ipsa

experientia falsum evincit. De solis itaque virtutibus quoad entitatem infusis hìc agitur.

Q. 3. *Quid est virtus infusa quoad entitatem?*

R. Est virtus entitativè supernaturalis, & à solo Deo producibilis, ut charitas.

Q. 4. *Quare virtus per se infusa est entitativè supernaturalis?*

R. Quia fertur in objectum lumine & motivo supernaturali, tenditque in Deum possidendum ut in se est.

Q. 5. *Virtus per se infusa differtne essentialiter à virtute acquisita, v. g. temperantia infusa à temperantia acquisita?*

R. Prorsus differt; quia secundùm omnes Philosophos, actus & habitus essentiam suam desumunt ab objecto formali, seu motivo, quo tendunt in objectum materiale. Hinc justitia, misericordia, & gratitudo, licèt versentur circa idem objectum materiale, putà pecuniam, sunt tamen diversæ speciei virtutes, quia diverso motivo pecuniam spectant, justitia ut debitam, misericordia ut aptam ad sublevandum proximum, gratitudo ut munus antidorale: atqui virtutes per se infusæ, ut temperantia, tendunt in objectum materiale, motivo longè diverso à motivo virtutum acquisitarum, putà temperantiæ, castitatis; nam temperantia acquisita refrænat voluptatem carnalem, quia dedecet naturam rationalem: infusa verò, quia indigna est Filio Dei, membro Christi, retardatque anhelantem ad divinum consortium. Ergo virtutes infusæ & acquisitæ, quamvis versentur circa idem objectum materiale, essentialiter differunt.

Confir-

Confirmatur, simulque elucidatur nostra responsio. In homine justo triplicis generis lumen distinguitur. 1. Lumen sensuum, quod movet passiones putà amoris, gaudii, tristitiæ, &c. 2. Lumen rationis, quod præest liberis voluntatis affectibus, scilicèt amoris, gaudii, tristitiæ, &c. 3. Supernaturale lumen Fidei, quo reguntur similes animi affectus: atqui in omnium sententia motus amoris, gaudii, tristitiæ, spectati ut passiones appetitus sensitivi, essentialiter differunt à similibus motibus appetitus rationis, propter diversum modum tendendi in objectum materiale utrique appetitui commune: Ergo à fortiori iidem motus appetitus rationalis solo rationis lumine impetrati, specie distinguuntur à similibus actibus virtutum infusarum; cùm posteriores illi actus supernaturali lumine, & longè sublimiori motivo eliciantur.

Ergo sicut mores brutorum induit, qui non ratione, sed carnali sensu ducitur: sic Christianus à nobilitate filiorum Dei degenerat, & ad vilitatem pristinæ conversationis relabitur, qui sine supernaturali lumine ducem rationem sequitur. Hinc illa Apostolica exprobratio justis quibusdam: *Nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* 1. Corinth. 3. Justus quippe transcendit humanam conditionem, sicut homo pecorinam, ut non suo, sed Spiritu Christi inhabitante regatur, juxta illud Rom. 8. *Quicunque ..... Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.*

Q. 6. *Quare virtus per se infusa, est à solo Deo producibilis?*

R. Quia est donum supernaturale & divinum; quemadmodum enim solus ignis ignitum reddere

 potest,

potest, inquit S. Thomas, ita solus Deus in ordine supernaturali & divino constituere.

Dices: De fide est, hominem justum bonis operibus crescere in justitia: atqui incrementum illud est nova productio gratiæ sanctificantis & virtutum infusarum: Ergo.

Distinguo majorem, Justus potest crescere meritoriè, & ut causa moralis, Concedo: crescere ut causa physica, ita ut per actus suos supernaturales physicè producat illud augmentum gratiæ sanctificantis & virtutum infusarum, Nego maj.

Instas: actus naturales sæpius repetiti in sententia plurium Philosophorum physicè generant habitum acquisitum: Ergo à pari actus supernaturales physicè producunt habitum supernaturalem.

Nego consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis est, quòd habitus acquisiti sint formæ proportionatæ potentiis animæ, & ex illis naturaliter educantur ab agente naturali: habitus verò infusi ordinem cujusque naturæ creatæ excedant, proptereaque dicantur supernaturales, quia anima, ut eorum sit susceptiva, debet divinitus elevari & corroborari. Justus autem bonis suis actibus meretur, ut Deus *det ... secundùm divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem*, Ephes. 3. v. 16.

Q. 7. *Quomodo dividuntur virtutes infusæ?*

R. Dividuntur in Theologicas & Morales.

Q. 8. *Quid est Virtus Theologica?*

R. Est virtus infusa, quæ habet Deum pro objecto materiali primario, & aliquod ejus attributum pro formali. Vocatur autem Theologica, à nomine Græco Θεος, Latinè *Deus*, quia

quia versatur circa Deum, & est regula divini cultus.

Ergo sunt tres virtutes Theologicæ, his verbis ab Apostolo notatæ, 1. Corinth. 13. v. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc: major autem horum est Charitas.* Namque totuplex est virtus Theologica, quotuplex est virtus, quæ erga Deum rectè disponit, nosque illi immediatè conjungit: atqui triplex est ejusmodi virtus. Cùm enim in hac vita per Fidem ambulemus, & non per speciem, 1. Fide credimus Deum, & cætera, quæ nobis revelavit; quia verax est, nec falli nec fallere potest. 2. Spe confidimus nos Deum tanquam ultimum nostrum finem & beatitudinem consecuturos, tentationesque superaturos; quia est Omnipotens & infinitè misericors. 3. Charitate Deum super omnia diligimus, & proximum sicut nosmetipsos propter illum; quia est summè bonus & infinitè amabilis. Ergo tres sunt revera virtutes Theologicæ.

Q. 9. *Quid est virtus infusa moralis?*

R. Est virtus supernaturalis, quæ Deũm non habet pro objecto, definirique potest, virtus infusa, quæ in mediocritate consistens, versatur circa bonum creatum motivo supernaturali.

Q. 10. *Quare virtus moralis infusa in mediocritate consistit?*

R. Quia objectum ejus est bonum finitum utpotè creatum, ac proinde potest esse excessus in illius prosecutione, v. gr. potest quis esse in cultu divino superstitiosus; nimis abstinere à cibo; nimis se dejicere. Virtutes verò Theologicæ, cùm pro objecto habeant bonum infinitum, non pugnant nisi contra defectum, qui sæpissimè con-

 tingit;

tingit; ideóque nobis ſemper cum Eccleſia congeminare incumbit, *da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum.* Et cum Apoſtolis Luc. 17. *Adauge nobis fidem;* quis enim tantam Fidem adhibet Deo, aut tam firmam ſpem in illo reponit, quantam meretur, & exigunt harum virtutum motiva? Notum eſt ſancti Bernardi effatum, modus diligendi Deum, eſt amare ſine modo.

Q. 11. *Cur Virtutes Theologicæ non dicuntur morales, cùm longè perfectiori modo mores dirigant?*

R. Sunt quidem morales; ſed proprium nomen ſibi vindicant tanquam nobiliſſimæ virtutum ſpecies, quemadmodum homo, licet ſit ipſe animal; quia tamen habet aliquid præſtantius, ſpeciali nomine inſignitur.

Q. 12. *Quotuplex eſt virtus moralis?*

R Generatim dividitur in quatuor virtutes cardinales, ſcilicet, prudentiam, juſtitiam, fortitudinem, & temperantiam.

Q. 13. *Quare quatuor illæ virtutes dicuntur cardinales?*

R. Quia ſunt præcipuæ virtutes inter morales, & tanquam cardines, quibus cæteræ innituntur.

Primò, namque virtus in vitium vertitur, niſi dirigatur recta ratione, quæ eſt neceſſaria morum regula. Atqui prudentia eſt ipſamet recta ratio; definitur enim ab Ariſtotele, recta ratio agendorum: Ergo omnis virtus prudentiæ innititur.

Dices: Fides eſt Chriſtiano certa morum regula: Ergo mores Chriſtiani non innituntur prudentiæ.

Diſtin-

Distinguo anteced. Est regula generalis per prudentiam infusam applicanda particularibus casibus, Concedo: Est regula particularis in praxi à prudentia independens, Nego antec. Itaque etiamsi fidelis in Lege Domini apprimè edoctus, noverit quid Evangelium præcipiat, aut prohibeat, egregiè differat de dilectione Dei & proximi, de contemptu rerum temporalium, de patientia, & de singulis gradibus humilitatis; nihilominus nisi sit vir prudens & bonus, tanta scientiæ suppellex in illo prorsus inanis est, & ad praxim inutilis. Quid ita? Quia inordinati affectus judicium ejus corrumpunt in casibus particularibus, judicat humilitatem in iis circumstantiis fore ignaviam, ad zelum rectitudinis pertinere, si honorem sibi debitum vindicet, si impios deprimat, adeo ut nunquam occasio sese offerat (ut opinatur) ad praxim redigendi, quæ alios sublimiter docet. Hinc luctuosa S. Bernardi querimonia Lib. 2. de Consider. cap. 1. *Nempe sic se habent mortalium corda, quod scimus, cùm necesse non est, in necessitate nescimus*, nimirum quando nata occasione præceptum urget.

Ex quibus S. Thomas post Philosophum concludit, scientiam quidem remanere in peccatoribus; idem de fide dicito: prudentiam verò minimè; quia peccatores in praxi judicant prout affecti sunt, hoc est malè.

Prudentiæ autem subserviunt, 1. cura & solicitudo rerum divinarum contra negligentiam. 2. docilitas contra temeritatem & præsumptionem, quæ saniora consilia nec requirit, nec datis acquiescit. 3. circumspectio, quæ est atten-

ta consideratio circumstantiarum contra animi levitatem & considerationem.

Secundò cùm justitiæ officium sit omnibus reddere debitum, *Cui tributum, tributum . . . cui honorem, honorem*, inquit Apostolus Rom. 13. sub illa militant Religio, pietas, observantia, gratitudo, liberalitas, veracitas, affabilitas, eutrapelia; harum quippe virtutum officia alios ita spectant, ut omnino omitti non possint sine illorum offensione, ac proinde quandam habent rationem debiti.

Tertiò, fortitudo, quæ animam firmat in periculis, labore, & quibuslibet adversis, sub se continet patientiam, perseverantiam sive constantiam, magnanimitatem, quæ inclinat ad actus excellentes & heroicos, arduos quidem, sed animo generoso consentaneos. Unde fortitudo definitur à S. Augustino Lib. de Moribus Eccles. cap. 15. amor omnia propter Deum facilè perferens.

Quartò, temperantia, quæ moderatur delectationes sensibiles, maximè gustus & venereorum (utpotè quæ vehementiùs contra rationem nitantur) complectitur abstinentiam, sobrietatem, castitatem, pudicitiam, quæ aversatur quodlibet incontinentiæ signum in verbis, tactibus, & aliis corporis motibus: verecundiam, quæ est timor & aversio cujuscunque turpitudinis; honestatem, quæ servat morum candorem & venustatem; mansuetudinem & clementiam, quæ cohibent iræ impetum, & vindictæ appetitum; humilitatem seu modestiam, qua quis verissima sui cognitione sibi vilescens reprimit motus animi in magna tendentis; studiositatem, quæ refrænat inordinatam sciendi libidinem.

Q. 14.

Q. 14. *Omnes recensitæ virtutes infunduntur in justificatione?*

R. 1. Constat apud omnes Catholicos infundi fidem, spem, & charitatem; Quin multi Theologi ut Vega Lib. 7. cap. 24. in Concil. Trid. Suarez Libr. 3. de Gratia cap. 8. & alii docent, illud esse dogma Fidei in Concil. Trid. definitum.

Probatur 1. ex Scriptura Rom. 5. v. 5. *Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Ergo & fides simul, & spes. Fides quidem, quia charitas, seu amor Dei non potest esse sine prælucente cognitione: *per fidem* autem *ambulamus, & non per speciem*, 2. Cor. 5. Spes quoque, quia sine spe divini auxilii charitas non tendit in amplexus Sponsi summè dilecti. Hinc Apostolus 1. Cor. cap. 13. concludit in hæc verba: *Nunc autem manent fides, spes, charitas: tria hæc.* In quibus autem manent? non in infidelibus, ut patet, neque in peccatoribus, qui charitate carent. Ergo in justis.

Probatur 2. ex Concil. Trid. Seff. 6. cap. 7. ubi sic habet: *Hanc dispositionem . . . justificatio ipsa consequitur: quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum.* Quæ autem sunt illa dona, nisi fides, spes & charitas? *Hæc enim,* inquit S. Augustinus Enchir. cap. 4. *maximè, imo verò sola Religione sequenda sunt.* Unde Tridentini Patres citato capite sic inferunt: *In . . . . justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem & charitatem.* Ac tandem Canone 11. definiunt: *Si quis dixerit, homines justificari . . . . sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus*

cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, *atque illis inhæreat . . . anathema sit.*

Probatur 3. ratione; quia ad suavem Dei providentiam pertinet tribuere causis secundis principium intrinsecum, suis operationibus proportionatum; sic v. g. naturam pecorinam, quæ est prima radix sensationum, instruxit sensibus, per quos proximè elicit operationes animales seu sensationes, naturæ rationali dedit intellectum & voluntatem, quæ sunt principia proxima actuum humanorum. Atqui gratia sanctificans est quædam natura supernaturalis, si ita loqui fas est, seu divinus perfectionis gradus, non solùm naturam pecorinam & rationalem, sed quamcumque creabilem excedens, quæ essentialiter ordinatur ad operationes sibi consentaneas, hoc est supernaturales & divinas, cùm modus operandi sequatur modum essendi: Ergo debentur illi virtutes infusæ tanquam potentiæ similiter supernaturales & divinæ. Atque hac ratione Theologi communiter in prima parte agnoscunt in Beatis lumen gloriæ per modum habitus, quo intellectus eorum intrinsecè perficitur ad eliciendam connaturaliori modo visionem Dei intuitivam. Unde,

Confirmatur nostra responsio. Gratia sanctificans est ejusdem naturæ & essentiæ, sive in patria, sive in via: per illam Beati æquè ac viatores formaliter constituuntur sancti, amici Dei, & consortes divinæ ejus gratiæ: actus ad quos naturaliter & primariò tendit in utroque statu, sunt Dei cognitio & amor; quid enim amicitiæ connaturalius quàm amare, & in cognitione amati deliciari? Atqui Beati in cognitione & amore Dei non deliciantur, nisi mediantibus habitibus luminis

luminis gloriæ & charitatis, ergo nec justi viatores, nisi mediantibus habitibus fidei, spei, & charitatis, juxta illud Apostoli Rom. 1. *Justus .... ex fide vivit*, radicaliter quidem & habitualiter ex gratia sanctificante; actualiter verò ex fide, non mortua, implicat enim animam vivere per aliquid mortuum; sed ex fide viva, quæ per dilectionem operatur. Fidei & charitati spes in nobis adjungitur; quia non ambulamus per speciem, ad quam ultimò tendit gratia sanctificans; sed eam expectamus in spe, quæ viva esse nequit, quin admixtum gemitum habeat, teste eodem Apostolo Rom. 8. *Nos ipsi primitias spiritus habentes ... intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes ... spe enim salvi facti sumus.* Et infra: *Spiritus* (qui datus est nobis) *postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Ex quibus patet fidem, spem, & charitatem nunquam separari à gratia sanctificante in viatoribus justis, vitamque novam, quam peccatores in Sacramento percipiunt, in actibus harum virtutum maximè consistere.

R. 2. Cùm Concilium Tridentinum, & alia præcedentia nihil expressè statuerint circa virtutes morales, controversia est inter Theologos, utrùm revera in justificatione infundantur. Nihilominus communior, & longè probabilior est affirmans sententia sancti Thomæ 1. 2. qu. 63. art. 3. & quæst. 65. art. 3. & totius ejus Scholæ. Illam quoque amplexi sunt Richardus, S. Bonaventura, Vega, Lib. 7. in Conc. Trident. cap. 24. Catechismus Romanus, qui inter effectus Baptismi numerat *nobilissimum omnium virtutum comitatum, quæ in anima simul cum gratia infunduntur.* Favet etiam S. Augustinus, qui in Psalmo 83. sic de virtutibus cardi-

cardinalibus loquitur : *Illæ virtutes nunc in valle plorationis per gratiam Dei donantur nobis.* Idipsum suadet ratio mox allata in confirmationem præcedentis responsionis. Namque gratia sanctificans est principium radicale & remotum omnium bonorum, constituit hominem formaliter justum, quatenus paratum illum reddit ad implendam totam Legem, quæ præcipit de actibus omnium virtutum, ut dicitur 5. Ethic. cap. 1. Ergo gratiæ sanctificanti veluti novæ naturæ, debent respondere habitus omnium virtutum, tanquam potentiæ supernaturales & principia proxima actuum supernaturalium, qui ipsi competunt: quemadmodum naturæ rationali respondent potentiæ rationales, intellectus scilicet & voluntas, quæ sunt principia proxima actuum rationalium, ad quos inclinat.

Dices 1. Qui habet habitum virtutis, promptè & delectabiliter operatur ea, quæ sunt virtutis. Atqui experientia constat peccatores post perceptum pœnitentiæ Sacramentum, in quo peccata per infusionem gratiæ sanctificantis remissa sunt, easdem pati difficultates, quas ante justificationem, circa materias virtutum, sive Theologicarum, sive moralium : ergo nullæ virtutes in justificatione infunduntur, sed acquiri debent studio & labore.

Respondeo 1. hujusmodi experientiam non esse universalem. Plurimi quippe, etsi post conversionem tentationibus etiam gravibus pulsentur; mente tamen condelectantur Legi Dei & ad divina piè se affectos sentiunt. Hujusce mutationis unus ex benemultis testis sit Augustinus, qui de se sic scribit Lib. 9. Confess. cap. 1. *Quàm suave*

suave mihi subito factum est carere suavitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat! Ejiciebas enim eas à me, vera tu & summa suavitas, ejiciebas, & intrabas pro eis, omni voluptate dulcior. Quare ex quorundam experientia rectiùs concluderetur illos posuisse obicem gratiæ, nec rem Sacramenti percepisse.

Respondeo 2. concessa majore, distinguendo min. Peccatores post conversionem patiuntur easdem difficultates propter impedimenta externa, putà vitia priùs contracta, quæ, quamvis per infusionem gratiæ sanctificantis lethale vulnus accipiant, ut loquitur S. Thomas, nihilominus per virtutes infusas non tolluntur, quemadmodum per acquisitas, utpotè quæ illis non sunt contraria sicut istis, Concedo: Easdem patiuntur difficultates ex ipsamet voluntate malè affecta erga Deum, & objecta virtutum moralium, Nego min. alioquin non essent conversi; nam vera conversio nequit esse sine odio peccati, & amore justitiæ, in quibus consistit rectitudo voluntatis & essentia virtutis. Esto, contra illam rectitudinem pugnent caro & vitia contraria, quæ officium virtutis reddunt difficile; quemadmodum, inquit S. Thomas, somnolentia, qua gravatur Philosophus, impedit usum habitus qui in ipso est, & injucundum efficit.

Instas: ex venerabili Beda, Sancti magis humiliantur de virtutibus, quas non habent, quàm de virtutibus, quas habent, glorientur: Ergo non omnes virtutes in justificatione infunduntur.

Distinguo anteced. Quas non habent quoad actum; quia nonnunquam propter difficultates & exteriora impedimenta venialiter peccant, Concedo:

cedo: quas non habent quoad habitum, Nego antec. Quis enim dixerit virum sanctum non habere habitum Religionis aut charitatis, ex eo quòd præ infirmitate, oratio ejus sit aliquando tepida, aut duriusculum verbum in proximum protulerit?

Dices 2. Saltem prudentia in justificatione non infunditur, cùm ea careant pueri, idiotæ, & plures mulierculæ: Ergo.

Distinguo antec. Prudentia, quæ unicuique ad salutem minimè sit necessaria, Concedo: prudentia cuique ad salutem necessaria, Nego anteced. Verum quidem est non quemlibet justum pollere ea excellenti prudentia, qua possit sibi & aliis in omnibus consulere sine sapientium auxilio. Sed quivis puer aut idiota, si verè sit justus, habet illas prudentiæ partes, sine quibus mores dirigi nequeunt, nempe curam & sollicitudinem rerum divinarum, ne in negotio salutis negligentia subrepat: docilitatem, qua de se ipso non præsumens, consilium à sapientioribus inquirit & suscipit: circumspectionem, qua operis aggrediendi circumstantias perpendit, ne quid leviter & inconsideratè moliatur.

Dicat ergo justificatus à peccatis: *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo; quia induit me vestimentis salutis, & indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Isa. 61. v. 10. Non abjiciat per peccatum tantam Dei gratiam; sed sicut priùs exhibuerat membra sua servire iniquitati: ita nunc exhibeat illa servire justitiæ in sanctificationem, ut docet Apostolus Rom. 6.

Cæterùm

Cæterùm non minùs absurdè quæreret aliquis, quando & quoties justus ex virtutibus infusis maximè Theologicis operari debeat, quàm si interrogaret, quando & quoties homo ratione uti teneatur. Cuique enim perspicuum est, quòd homo secundùm naturalia spectatus semper & ubique rationabiliter agere debeat, hoc est, mores suos ad normam rationis componere, & ad honestum finem uti facultatibus inferioribus. Cùm autem Justus per Fidem, spem, & charitatem Christo sit insertus, ut loquitur Concilium Tridentinum, & lumen Fidei sit in ipso superadditum lumini rationis, quemadmodum ipsa ratio in homine superaddita est lumini sensuum: rectus ordo postulat, ut Justus justè & supernaturaliter vivat, & ex Fidei imperio rationem, sensus, & omnes facultates suas dirigat ad finem, quem Fides demonstrat, spes appetit, & charitas apprehendit. Unde mirum videri debet, quomodo homini Christiano excidere potuerit hæc propositio, primùm damnata ab Alexandro septimo, deinde à Clero Gallicano. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, spei, & charitatis, ex vi Præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Nam ex S. Augustino supra laudato, *hæc maximè, imò sola, in Religione sequenda sunt.*

§. III.

De Donis Spiritus Sancti.

Q. 1. *Quid est donum Spiritus Sancti?*

R. Est habitus supernaturalis, quo homo disponitur ad accipiendas extraordinarias

Spiritus Sancti motiones ad propriam salutem.

Dicitur 1. *habitus supernaturalis.* 1. Quia permanenter inhæret, ut habetur Isaiæ 11. *Requiescet super eum Spiritus .... sapientiæ*, &c. Nam requies permanentiam significat. 2. Ut distinguatur à virtutibus; quamvis enim ratio generica virtutis conveniat donis, cùm ipsa faciant bonum habentem se & opus ejus optimum; nihilominus non solent dici virtutes simpliciter, sed dona; quia virtus pressiùs sumpta, regitur prudentia in actionibus ordinariis & mediocribus: donum verò supra prudentiam inclinat ad actus excellentes, heroicos & divinos per inspirationem & monitionem Spiritus Sancti. Unde virtus infusa substet prudentiæ infusæ, donum verò Spiritui Sancto, tanquam proprio motori.

Dicitur 2. *ad recipiendas extraordinarias Spiritus Sancti motiones*, quia ex S. Thom. 1. 2. q. 68. art. 1. *Omne quod movetur, necesse est proportionatum esse motori ... quantò igitur movens est altior, tantò necesse est quòd mobile perfectiori dispositione ei proportionetur; sicut videmus quòd perfectiùs oportet esse discipulum dispositum ad hoc, quòd altiorem doctrinam capiat à Doctore. Manifestum est autem, quòd virtutes humanæ perficiunt hominem, secundùm quod homo natus est moveri per rationem in his, quæ interiùs est vel exteriùs agit: oportet igitur inesse homini altiores perfectiones, secundùm quas sit dispositus ad hoc quòd divinitus moveatur. Et istæ perfectiones vocantur dona.*

Dicitur 3. *ad propriam salutem*, ut significetur donum Spiritus Sancti pertinere ad gratiam gratum facientem, & distingui à gratiis gratis datis, quæ, ut observavimus, dantur ad aliorum salutem. Hinc sapientia & scientia, quæ numerantur

tur inter gratias gratis datas, dicuntur sermo sapientiæ & scientiæ, quia sunt ad alios erudiendos in lege divina: sapientia verò & scientia sumptæ pro donis Spiritus Sancti, perficiunt habentem se in ordine ad divina: per sapientiam ad illa suaviùs & excellentiùs contemplanda movetur; & per scientiam ad temporalia extraordinario modo contemnenda.

Q. 2. *Nunquid necessaria est Spiritus Sancti motio, ut habitus virtutum infusarum in actum prorumpant?*

R. Procul dubio necessaria est; quia homo habitibus infusis uti non potest sine supernaturali illustratione seu cogitatione, & sine pia voluntatis affectione, quæ sunt motiones Spiritus Sancti, sed longè dispares à motionibus ad usum donorum requisitis. Nam priores motiones sunt ordinariæ, & ad humanum agendi modum attemperatæ: posteriores contra excedunt communem agendi rationem, tenduntque ad actus heroicos. Unde actus illi non ita frequentes sunt in Justis ac virtutum actus, v. g. oratio, ad quam Justos divinitus moveri necesse est, frequens est & assidua, sublimis verò contemplatio rarior & brevior.

Q. 3. *Suntne admittenda dona à virtutibus distincta?*

R. Negari non potest, quin homines aliquando extraordinariè à Spiritu Sancto moveantur; harum quippe motionum plura habentur exempla, tum in Scripturis, tum in Traditione Ecclesiastica. Samson instinctu divino columnas cœnaculi concussit, Jud. 16. Salomon judicium tulit, 3. Reg. cap. 3. Eleazarus elephanti se supposuit, 1. Mach. 6. Simeon venit in templum, Luc. 2.

Luc. 2. Sancta Apollonia sponte in rogum exiliit, ex S. Dionysio Alexandrino apud Eusebium Lib. 6. Hist. c. 4. Rationem affert S. Thomas 1. 2. q. 68. art. 4. *quia sicut . . . vires appetitivæ natæ sunt moveri per imperium rationis: ita omnes vires humanæ natæ sunt moveri per instinctum Dei sicut à quadam superiori potentia.* Quin & ipse Aristoteles ejusmodi divinas inspirationes agnovit Libro 7. Moral. cap. 18. ejusque testimonium laudat S. Thomas art. 1. his verbis: *Philosophus etiam dicit . . . quòd his qui moventur per instinctum divinum, non expedit consiliari secundùm rationem humanam: sed quòd sequantur interiorem instinctum; quia moventur à meliori principio quàm sit ratio humana.*

Sed controversia est in Schola, num dòna sint habitus à virtutibus distincti. Negant Scotus, & alii non pauci, contenduntque esse actus eximios virtutum infusarum. S. verò Thomas 1. 2. q. 6. art. 8. & alii communiter, quibus subscribimus, docent dona esse habitus à virtutibus distinctos. 1. Quia in Scripturis exprimuntur ut aliquid permanens, Isaiæ cap. 11. *Requiescet super eum Spiritus Domini.* Joan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Unde S. Gregorius Lib. 2. Moral. cap. 14. *In illis donis, sine quibus ad vitam perveniri non potest, Spiritus Sanctus in electis omnibus semper manet, sed in aliis non semper manet.* Quia dona altiori & nobiliori modo versantur circa materiam virtutum, quàm ipsæ virtutes. Ergo sicut liberalitas & magnificentia, quæ versantur circa idem objectum, putà pecuniam erogandam, sunt diversi habitus, quia diversimodè largitionem respiciunt, liberalitas ut mediocrem, magnificentia ut splendidam & magnificam,

quan-

quando decet: similiter dona & virtutes distingui debent; cùm dona disponant ad actus sublimiores, virtutes contra ad actus mediocres.

Q. 4. *Dona suntne habitus præstantiores virtutibus?*

Distinguendum cum S. Thoma. Si dona conferantur cum virtutibus Theologicis, sunt inferiora; quia per virtutes Theologicas anima Deo conjungitur; per dona verò disponitur duntaxat ad suscipiendam Spiritus Sancti motionem: atqui multò præstantius est conjungi Deo, quàm disponi ad ejus inspirationem, quæ est consectarium quoddam, & velut appendix divinæ illius unionis. Sed si dona conferantur cum aliis virtutibus, sive intellectualibus, sive moralibus, præstantiora sunt; quia disponunt ad motionem extraordinariam Spiritus Sancti, quæ superior est motione rationis, ad quam disponunt virtutes morales. *Manifestum quippe est*, inquit sanctus Doctor, *quòd ad altiorem motorem oportet majori perfectione mobile esse dispositum.*

Q. 5. *Quot sunt dona Spiritus Sancti?*

R. Septem numerantur, Isaiæ 11. his verbis: *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Ex his donis quatuor, scilicet sapientia, intelligentia, scientia, & prudentia, seu consilium, perficiunt rationem; tria verò voluntatem, nempe pietas, fortitudo, & timor.

Q. 6. *Quomodo probatur septenarius ille donorum numerus?*

R. Probatur 1. ipsa Prophetæ enumeratione. 2. Auctoritate Sanctorum Patrum, S. Ambrosii Lib. 5. de Spiritu Sancto cap. 2. Hiero-

nymi in caput 11. Isaiæ, Augustini Lib. 2. de Doctrina Christi: cap. 7. S. Gregorii Lib. 1. Moral. cap. 28. 3. Consensu Theologorum & totius Ecclesiæ, quæ illum numerum hactenus retinuit. Calvinus exsufflat & ridet illam auctoritatem; quia in Hebræo pietas & timor pro reverentia sumuntur, & eodem nomine exprimuntur. Sed lugenda ejus vanitas & præsumptio, qua se oculatiorem credit septuaginta Interpretibus, & S. Hieronymo, qui idem nomen in textu Hebræo repetitum, duo significare interpretati sunt, nimirum pietatem & timorem reverentialem: quemadmodum apud Latinos timor significat & metum, & reverentiam. 4. Probatur ratione, quia dona ex dictis idem cum virtutibus habent objectum materiale, sed disponunt ad actus sublimiores circa illud eliciendos. Ergo tot admittenda sunt dona, quot numerantur virtutes: atqui præter virtutes Theologicas, quæ præsupponunt dona tanquam sui radices, septem numerantur virtutes, quatuor intellectuales, quæ disponunt ad actus bonos, scilicet intelligentia, sapientia, scientia, & prudentia; tres in voluntate, nimirum justitia, fortitudo & temperantia. Ergo totidem admittenda sunt dona ejusmodi virtutes perficientia.

Q. 7. *Quomodo se habet quodlibet donum ad virtutem cui respondet?*

R. Satisfiet quæstioni, si conferatur actus cujuslibet doni cum actibus virtutis, ipsi agnatæ. Itaque

Primò, actus virtutis intelligentiæ, quæ vulgò dicitur habitus principiorum, est cognitio primorum principiorum, v. gr. *Quod tibi non vis fieri,*

fieri, alteri ne feceris; totum est majus sua parte. In Religione autem Christiana prima principia, sunt propositiones Fidei, ex quibus deduci, & ad quas reduci oportet omnem supernaturalem fidelium cognitionem quantumcumque sublimem; alioquin abjicienda est tamquam à spiritu erroris immissa, qui aliquando se transfigurat in Angelum lucis. Porrò per prudentiam judicamus Deum hoc aut illud dixisse, per Fidei virtutem & actu de facto idipsum judicantes credimus. En actus virtutis Fidei. Nonnunquam autem fidelis, etiam idiota, instinctu Spiritus Sancti ea infirmitate credit, & tanta luce percipit mysterium revelatum, v. g. Filium Dei esse incarnatum, ut sibi videatur hactenus non credidisse sicut oportet. En actus doni intelligentiæ.

Secundò, per virtutem sapientiæ ratio gratiâ Dei adjuta, de rebus divinis, tanquam de altissimis causis, & ex iis de creatis rectè judicat. Per donum verò sapientiæ justus aliquando non rationis ductu, sed Spiritus Sancti instinctu movetur ad sublimiorem cœlestium contemplationem, quam sanctus Augustinus testatur se fuisse expertum, Lib. 10. Conf. cap. 40. *Aliquando*, inquit Deum alloquens, *intromittis me in affectum multùm inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem; quæ si perficiatur in me, nescio quid erit, quod vita ista non erit, sed recido*, &c. Quia brevis est & admodum rara illa beatæ vitæ prælibatio.

Tertiò, virtus scientiæ ad hoc disponit, ut ratio de temporalibus rectè judicet, nimirum non esse æstimanda aut appetenda, nisi quatenus deservire possunt ad æternam beatitudinem consequendam. At per donum scientiæ Justus ulte-

riùs judicat illa esse abjicienda (quantùm fieri potest) veluti onera & impedimenta, quæ retardant animam ad Deum anhelantem. Verùm quia vitæ necessitas cogit servire hujusmodi vanitatibus, donum scientiæ tantum abest ut inflet, quemadmodum scientia Philosophorum, quin justum dejicit, & secundùm S. Augustinum, naturaliter parit donum lacrymarum.

Quartò, virtutis prudentiæ proprium est in dubiis consulere secundùm rectam rationem: Spiritus autem Sanctus nonnunquam Justis inspirat consilia, quæ communem agendi rationem, & humanam prudentiam superant; & ideò à prudentibus sæculi temeraria & stulta facilè judicantur. *Animalis homo*, inquit Apostolus 1. Cor. 2. *non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei; stultitia enim est illi.*

Quintò, per justitiæ virtutem justus disponitur ad reddendum cuique debitum; *cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem; cui honorem, honorem,* Rom. 13. Per donum autem pietatis fit promptè à Spiritu Sancto mobilis ad extraordinariam reverentiam, qua Deo personis & rebus sacris pauperibus, & omnibus hominibus, quatenus ad Christum pertinent, longè ultrà debitum exhibet quod justitia, religio, & misericordia præscribunt.

Sextò, virtus fortitudinis Justum in periculis, juxta dictamen rationis & communes prudentiæ regulas, firmat contra inordinatos timoris & audaciæ motus. Per donum verò fortitudinis disponitur ad heroicos actus, instinctu divino eliciendos, ut videre est in laudatis exemplis Samsonis, Rasiæ 2. Machab. 14. & Apolloniæ.

Septi-

Septimò, per virtutem temperantiæ Justus moderatè utitur rebus delectabilibus. Per donum verò timoris reverentialis erga Deum, omnes delectationes, quantùm potest, abjicit vitæ austerioris studio, ut animam castam & puram conservet Deo suo, qui Exodi 20. *est Dominus fortis, zelotes*, & Jac. cap. 4. *ad invidiam concupiscit.*

Cæterùm Theologi hìc monent, heroica illa opera, præsertim quæ quarto & sexto dono tribuuntur, non esse ambienda sine speciali Spiritus Sancti instinctu, qui præsumitur in iis, quos Scriptura laudat, & Ecclesia commendat; alioquin nec Samson, nec Rasias, nec Apollonia à gravi peccato excusari possent. Quare animarum Rectores, sicut non debent agere, nisi secundùm rectæ rationis & prudentiæ regulas, ita nec aliis consulere. Justi quidem sunt semper dispositi ad omnem Spiritus Sancti motum; sed supra rationem non moventur nisi extraordinariè, contra rationem verò nunquam.

Q. 7. *Dona suntne habitus distincti à duodecim fructibus Spiritus Sancti, de quibus Galat. 5. & ab octo beatitudinibus, quæ laudantur Matth. cap. 5.*

Respondet S. Thomas, fructùs & beatitudines esse ipsosmet actus virtutum & donorum. Namque fructus nomine, intelligitur bonum labore & studio intentum, & comparatum, v. g. ampla messis est fructus agricolæ. Si bonum illud sit ingens, dicitur beatitudo, sive inchoata, sive perfecta; quia ejus possessio valdè delectat, & operantis desiderium quiescere facit. Si autem bonum sit exiguum aut mediocre, dicitur simpliciter fructus, non verò beatitudo; neque enim mercenarium dixeris beatum, ex eo quòd

exiguam mercedem consecutus sit. Atqui bonum quod intenditur ex habitibus laudabilibus, sunt actus boni & laudabiles, v. g. cognitio rerum naturalium est bonum Philosophi, & fructus habitus quem studio comparavit. Ergo actus habituum infusorum sunt delectabiles Justorum fructus, *timor Domini delectabit cor*, Eccli. 1. *Justitiæ Domini rectæ lætificantes corda*, Psal. 17. Et S. Augustinus Serm. 368. aliàs Hom. 37. de actu amoris ex toto corde ait: *Cum ad istam felicem perfectionem veneris, omnes concupiscentias hujus mundi tanquam stercora computabis, cum Propheta poteris dicere: Mihi adhærere Deo bonum est*, quemadmodum parvulus ablactatus experientia cibi solidioris & suavioris lac nutricis fastidit. Quin & intimus dolor de peccatis est delectabilis pœnitentiæ fructus, juxta illud Lib. de vera & falsa pœnitentia apud sanctum Augustinum. *Sic pœnitens de peccatis doleat, ut de dolore suo gaudeat.*

Ergo charitas, castitas, & aliæ virtutes, quas numerat Apostolus cit. cap. 5. Gal. non sumuntur pro habitibus, sed pro actibus, patetque ex ejus contextu; ibi enim opponit opera spiritus operibus carnis: *Manifesta sunt*, inquit, *opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia*, &c. Tum subjungit de operibus bonis, *fructus autem spiritus est charitas, gaudium*, &c. Maluit autem dicere fructus, quàm opus, ut intelligeremus in illis actibus secundùm se spectatis, nullum inesse laborem, aut tristitiam, quemadmodum carnales falsò arbitrantur, sed meram delectationem & pacem. *Crucem quidem vident, sed non etiam unctionem*, ait S. Bernar. Serm. 1. de Dedic. Vident carnis afflictationes, sensuum mortificationes; sed non vident Sancti Spiri-

Spiritus consolationes. Deinde Apostolus actus illos vocat fructus, non Justorum, sed Spiritus Sancti; quia licèt Justi ad illos actus vitaliter & liberè concurrant, Spiritus tamen Sanctus illorum est auctor. *Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate.* Philip. 2.

Porrò sicut Apostolus non omnia carnis opera cit. cap. numerat, sed quædam notiora duntaxat; sic non omnes fructus Spiritus; sed nobiliores comprehendit in duodenario illo numero: omnes enim actus cujuslibet habitus infusi, sive sit virtus, sive sit donum, est fructus Spiritus.

Attamen fructus omnes non dicuntur beatitudines, sed soli actus donorum; quia ex dictis nomine beatitudinis intelligitur bonum insigne, in cujus possessione animus quiescit; vel plenè & perfectè, si beatitudo sit perfecta, ut visio Dei intuitiva, quæ est operatio hominis præstantissima, ultima ejus perfectio: vel imperfectè, si beatitudo sit solùm inchoata, quæ in hac vita exurgit ex actibus præstantioribus: operatio quippe præstantior magis perficit, & ampliùs delectat. Atqui ex dictis actus donorum sunt præstantiores actibus virtutum, utpote qui procedant à nobiliori motore: Ergo beatitudines sunt propriè actus donorum.

Q. 8. *Quomodo octo beatitudines conveniunt cuilibet dono?*

R. Alii aliter explicant. Secundùm sanctum Augustinum Lib. 1. de Serm. Domini in monte, prima beatitudo tribuitur timori Domini; quo Justus ob Dei reverentiam seipsum deprimit, honores, & omnia temporalia contemnit. *Rectè hic intelliguntur pauperes spiritu, humiles & timentes Deum; nec*

nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem ; si quidem perventura est ad summam sapientiam : initium autem sapientiæ est timor Domini, quemadmodum & è contrariò, initium omnis peccati superbia scribitur. Superbi autem appetunt & diligunt regna terrarum. Beati autem pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. cap. 2.

Secunda beatitudo tribuitur pietati. *Namque mites sunt qui cedunt improbitatibus, & non resistunt malo, sed vincunt in bono malum* (scilicet propter Dei timorem & reverentiam.) *Rixentur ergo immites, & dimicent pro terrenis & temporalibus rebus. Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram, de qua pelli non possunt*, cap. 3. & cap. 9. *Inde venit* (pauper spiritu) *ad divinarum Scripturarum cognitionem, ubi oportet esse mitem pietate ; ne etiam id, quod imperitis videtur absurdum, vituperare audeat . . . . . mitibus hæreditas data est, tamquam testamentum patris per pietatem quærentibus.*

Tertia convenit scientiæ. *In hoc gradu, in quo scientia est, lugetur amissio summi boni quia inhæretur extremis*, cap. 9. & cap. 8. *Scientia congruit lugentibus, qui cognoverunt in Scripturis, quibus malis teneantur.*

Quarta congruit dono fortitudinis. *In quarto gradu*, inquit sanctus Doctor; *labor est, ubi vehementer incumbitur, ut sese animus avellat ab eis, quibus pestifera dulcedine innexus est. Hic ergo esuritur & sititur justitia, & multùm necessaria est fortitudo ; quia non relinquitur sine dolore, quod cum delectatione retinetur.*

Quinta est effectus salutaris consilii. *Hoc enim unum remedium est evadendi de istis malis, ut dimittamus, sicut nobis dimitti volumus ; & adjuvemus in quo possumus alios, sicut & nos cupimus adjuvari.*

Sexta

Sexta respondet dono intellectus, quo sublimiùs res divinæ apprehenduntur. *Quemadmodum enim lumen hoc videri non potest, nisi oculis mundis; ita nec Deus, nisi mundum sit illud, quo videri potest ... mundis corde data est facultas videndi Deum, tanquam purum oculum ad intelligenda æterna gerentibus.*

Septima tribuitur dono sapientiæ. *Pacificis Dei similitudo tanquam perfectè sapientibus, formatisque ad Imaginem Dei ... Pacifici autem in semetipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes, & subjicientes rationi, id est menti & spiritui, carnalesque concupiscentias habentes edomitas, fiunt regnum Dei, in quo ita sunt ordinata omnia, ut id quod in homine præcipuum est & excellens, hoc imperet, cæteris non reluctantibus, quæ sunt nobis bestiisque communia.*

In octava beatitudine septem dona concurrunt; adeò ut non sit novus perfectionis gradus, sed probatio & declaratio præcedentium. *Septem sunt ergo* (ait S. Augustinus cap. 9.) *quæ perficiunt; nam octava clarificat, & quod perfectum est, demonstrat.* Enimverò omnes, tam pauperes, & humiles spiritu, quàm mites & alii, malè audiunt apud iniquos, linguis eorum proscinduntur, persecutionibus exagitantur; sed beati si in iis tribulationibus gloriantur; quia ipsorum est regnum cœlorum.

Q. 9. *Omnia dona infunduntur in justificatione?*

Affirmans S. Thomæ sententia in Schola est communior, probaturque; quia in justificatione homo inseritur Christo tanquam membrum capiti, ut Spiritu ejus vivat & regatur; *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus*, Rom. 8. vers. 9. Ergo Justus debet disponi ad excipiendas omnes motiones Spiritus Sancti: disponitur autem ad ordi-

ordinarias per habitus virtutum, ad extraordinarias verò per dona, ut patet ex dictis: Ergo sicut in justificatione infunduntur habitus virtutum, ita & habitus donorum. *In ordine ad finem ultimum supernaturalem*, inquit S. Thomas art. 2. quæst. 68. *ad quem ratio movet secundùm quod aliqualiter & imperfectè informata per virtutes Theologicas, non sufficit ipsa motio rationis, nisi desuper adsit instinctus & motio Spiritus Sancti secundùm illud.* Rom. 8. Qui Spiritu Dei aguntur, hi Filii Dei sunt. *Et ideò ad illum finem consequendum necessarium est homini habere donum Spiritus Sancti.*

In his enucleandis, quæ Schola vix attingit, diutius immorati sumus; quia operæ pretium est, ut Clerici plenè noverint, & frequenter doceant, quàm pretiosa & maxima dona conjuncta sint cum peccatorum remissione: quàm divina adjumenta habeant justificati à peccato, ut relapsum caveant, & in bonis operibus abundent: denique quid in peccatore prærequiratur, ut ad tot ac tanta dona recipienda dispositus censeatur.

§. IV.

De dispositionibus ad justificationem.

Q. *Suntne necessariæ dispositiones ad justificationem?*

R. 1. Nulla requiritur in parvulis, ut constat ex universali Ecclesiæ Traditione, quæ parvulos, quamvis rationis impotes, hactenus baptizavit in remissionem peccati originalis; unde Concilium Tridentinum Sess. 7. Can. 13. dicit anathema iis, qui docuerint parvulos, cùm ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos.

dos. Enimverò si inobedientia primi hominis potuit illis nocere, à fortiori obedientia secundi hominis, qui factus est nobis justitia à Deo, illis proderit.

R. 2. Constat tum apud Catholicos, tum apud Pseudo-Reformatos, adultum non justificari sine prævia sua dispositione, quæcumque tandem illa sit; nam Scripturæ spem veniæ non præbent, nisi peccatoribus dispositis, Ezechiel 18. *Si . . . impius egerit pœnitentiam . . . vita vivet.* Act. 2. Apostolus Petrus, Judæis, prædicatione sua conterritis, ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* Act. 8. Philippus Eunucho Baptismum efflagitanti respondet: *Si credis ex toto corde, licet,* nimirum te baptizari. Tritum est S. Augustini effatum. *Qui fecit te sine te, non justificat te sine te.* Nec alia ratio afferri potest, cur Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, aliis veniam concedat, pluribus deneget; quàm, quòd illi gratiæ qua sese disponant, consentiant: hi resistant.

Sed gravis existit controversia Catholicos inter & Heterodoxos, quæ sit necessaria dispositio ad justificationem? Hi quippe unicam agnoscunt, nempe fidem non qualemcumque, sed qua peccator certò credat se esse prædestinatum, & sibi speciatim applicari promissiones peccatoribus generatim factas. *Sola Fides necessaria est, ut justi simus*, ait Lutherus in cap. 2. ad Galat. ubi invehitur in Theologos, quos Sophistas vocat: eò quòd doceant fidem justificare per charitatem, à qua informatur, scribitque illam distinctionem Fidei informis & formatæ esse fanaticam & pestilentem. In caput tamen 15. Genes. agnoscit fidem justi-

justificantem non esse sine bonis operibus. *Scio*, inquit, *has virtutes esse insignia Dei dona. Scio fidem sine his donis non existere; sed nunc nobis quæstio est, quid cujusque proprium sit ..... hìc apertè dico quod faciat sola Fides, non cum quibus virtutibus conjuncta sit.* Vult nimirum omnia opera, quæ ex illis virtutibus procedunt, esse infecta peccato originali, quod contendit esse ipsammet concupiscentiam, quæ manet in renatis. Hinc in sermone de novo Testamento impiè suggillat bonorum operum merita. *Ego*, inquit, *dico tibi quòd angusta est via: oportet te fieri tenuem, si vis per eam venire. Cæterùm qui operibus onerati sunt, sicut conchilibus onustos videmus Jacobi peregrinos, ii non poterunt penetrare.*

Calvinus à Luthero non dissentit; sic enim scribit in antidoto Concili Tridentini ad Can. 11. Sess. 6. *Sola Fides est, quæ justificat. Fides tamen, quæ justificat, non est sola; sicut calor Solis est, qui terram calefacit, ipse tamen calor non est solus in Sole, sed cum splendore.*

Calvinistæ Magistri errorem profitentur in suo Catechismo pro Dominica vigesima, ubi Pseudominister sic interrogat Discipulum: *Pouvons nous croire pour etre justifiez, sans faire de bonnes œuvres?* Respondet Discipulus: *Il est impossible. Car croire en Jesus Christ, c'est le recevoir tel qu'il se donne à nous: or il nous promet de nous regenerer par son Esprit, pour nous faire vivre saintement.* Reponit Magister: *La foy donc ne nous rend pas nonchalans à bonnes œuvres?* Respondet Discipulus: *Il en est ainsi.* Ita illi, qui saltem in hac parte carnales Catholicos pudore suffundere debent; quòd hi in Sacramento se justificatos credant; etiamsi nulla

nulla bonorum operum testificatione Justitiam demonstrent.

Verùm quàm malè de operibus Justorum sentiant Calvinistæ, aperiunt in alia lectione pro eadem Dominica vigesima, ubi de bonis Justorum operibus Magister quærit à Discipulo : *Comment nos bonnes œuvres ne sont-elles pas dignes d'etre acceptees, puisqu'elles procedent du Saint Esprit?* Respondet Discipulus : *Non pas, à cause qu'l y à toujours quelque infirmité de notre chair melee parmi, dont elles sont souillees.*

Ex hoc falso Fidei justificantìs principio, Novatores singulos sectæ suæ errores ferè deducunt, ac inprimis Justos non peccare, seu quod idem est apud ipsos : Justis non imputari peccata etiam gravissima, quamdiu fidem retinent. Deinde neminem à justitia recedere, nisi per diffidentiam ac proinde omne peccatum imputabile habere infidelitatem conjunctam, & per quodlibet peccatum fidem amitti. *Nulla peccata*, inquit Lutherus Lib. de captiv. Babyl. *possunt damnare, nisi sola infidelitas.*

Jam demonstravimus Paragr. 1. Gratiam sanctificantem formaliter expellere peccatum, nihilque esse damnationis iis, qui sunt in Christo Jesu. Dicimus autem ubi de effectibus gratiæ, bona opera non vitiari motibus omninò indeliberatis concupiscentiæ, utpote qui non sint peccata formaliter, quemadmodum probamus ubi de peccato originali. Nunc itaque nobis incumbit duntaxat perpendendum, num sola Fides ad justificationem disponat, deinde utrùm certa Fide quis credere possit & debeat se esse justificatum à peccatis.

§. V.

Utrùm sola Fides justificet?

R. Solam fidem non justificare; est dogma Fidei in Concilio Tridentino definitum Sess. 6. Can. 9. his verbis: *Si quis dixerit, sola Fide impium justificari; anathema sit.* Et Can. 12. *Si quis dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quàm fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua justificamur; anathema sit.*

Probatur Concilii definitio, 1. ex Scriptura, 1.Cor.13. vers. 2. *Si habuero omnem fidem . . . . . charitatem autem non habuero, nihil sum.* Qui dicit *omnem*, nullam omittit, quæ sine charitate justificare possit. Galat. 5. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed Fides, quæ per charitatem operatur.*

Nec dicant Adversarii, dilectionem & alia bona opera tribui Fidei justificanti, tanquam fructus & consectaria justificationis, non verò tanquam ejus causas aut dispositiones. Ait enim Apostolus, fidem sine dilectione nihil valere, nihil prodesse.

Confirmatur. Luc. 7. Christus de muliere peccatrice dicit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Hìc manifestè justificatio tribuitur dilectioni. Jacob. 2. *Vis autem scire, ô homo inanis, quoniam Fides sine operibus mortua est? Abraham Pater noster nonne ex operibus justificatus est? . . . Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex Fide tantùm.* Plures Scripturæ textus proferendi erunt Paragrapho sequenti; ubi sigillatim exponemus

nemus per quos actus peccator disponatur ad justificationem.

Probatur 2. ex constanti praxi universalis Ecclesiæ, quæ à tempore Apostolorum variis virtutum operibus disposuit, sive Catechumenos ad Baptismum, sive lapsos post Baptismum ad Sacramentum pœnitentiæ.

Dices 1. Rom. 3. sic scribit Apostolus: *Arbitramur ... hominem per fidem justificari sine operibus.* Ergo.

Respondeo distinguendo antecedens, justificatur homo sine operibus, quæ fidem & gratiam prætendunt, Concedo: quæ ex Fide & gratia procedunt, Nego anteced. Porrò de prioribus loquitur sanctus Paulus: de posterioribus verò sanctus Jacobus. Ille quippe in Epistola ad Rom. insectatur tum Gentiles, qui de sua morum disciplina gloriabantur, fidemque in Christum ut minimè necessariam, respuebant: tum Judæos, qui de operibus legis præsumentes, electionem suam ad fidem proprio merito ascribebant. Contra utrosque autem Apostolus astruit necessitatem Fidei in Christum, ex eò quòd nec Gentiles servarint legem naturalem: nec Judæi legem Mosaicam: *Omnes enim*, inquit cit. cap. *peccaverunt, & egent gloria Dei.* Et cap. 11. vers. 32. *Conclusit ... Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.* Ac proinde nemo ex operibus naturæ vel legis justificatur. Sed cùm hæretici superstitibus adhuc Apostolis Epistolam ad Romanos in pravum sensum, à quo non recedunt Novatores, detorquerent teste Apostolorum principe, 2. Epist. cap. 3. vers. 15. his verbis: *Sicut charissimus frater noster Paulus ... loquens in eis* (Epistolis) *de his, in*

quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem. S. Jacobus, ad illos refellendos suam Epistolam scripsit, in qua multis probat, fidem non justificare sine operibus.

Instas: plures è sanctis Patribus, ut S. Hilarius Can. 8. in Matth. absolutè pronuntiant, *sola Fides justificat.* Ergo.

Distinguo antec. Sola Fides viva, quæ per dilectionem operatur, Concedo: Sola Fides mortua seu informis, ut loquuntur Theologi, Nego anteced. Nam ex S. Augustino Lib. 15. de Trin. cap. 18. *Fides sine charitate potest quidem esse, sed non & prodesse.* Et Lib. de nat. & gratia cap. ultimo: *Charitas inchoata, inchoata justitia est: charitas provecta, provecta justitia est: charitas magna, magna justitia est: charitas perfecta, perfecta justitia est.*

Urges: Fides mortua non est vera Fides, quemadmodum homo mortuus non est homo nisi æquivocè: atqui Fides sine operibus mortua est: Ergo non est vera Fides: nisi quæ attrahit Spiritum Christi, ex quo procedunt bona opera, justificationis fructus.

Confirmatur 1. S. Jacobus laudato capite 2. fidem sine operibus comparat Fidei dæmonum: atqui vera Fides non est in dæmonibus; Ergo nec in iis qui non operantur. 2. Sicut Christus non separatur à Spiritu Sancto, sic nec Fides à dilectione. 3. 1. Joan. 2. *Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Ergo non est vera Fides sine operibus.

Respondeo negando majorem & paritatem. Disparitas est, quòd homo dicitur mortuus per subtractionem & separationem alicujus essentialis, nem-

nempe animæ: sublata autem parte essentiali, definit totum essentiale, scilicet homo. Contra Fides dicitur mortua, eo sensu quo dicitur corpus mortuum, hoc est, propter subtractionem ac separationem alicujus extrinseci, & minimè essentialis; quemadmodum enim anima non est essentialis corpori; ita nec charitas Fidei. Ergo sicut corpus mortuum est verum corpus; sic & Fides mortua est vera Fides.

Ad ea verò, quæ in confirmationem proferuntur, Respondeo,

Ad primum, alia est similitudo in natura, qualis est inter Patrem & Filium, alia in accidentibus, quo sensu homo carnalis dicitur similis bestiis, quia licèt sit diversæ naturæ, easdem voluptates sectatur. Sic Fides peccatoris, quamvis essentialiter differat à Fide dæmonum, quæ in ipsis est cognitio naturalis, & propter evidentiam rerum necessaria; in eo tamen convenit cum Fide dæmonum, quòd sit charitate & bonis operibus destituta; ac proinde peccator ad mentem Apostoli, de hac Fide non debet gloriari; nam Fides justorum propria per dilectionem operatur. Est hæc Fides viva, de qua dicitur. 1. Gal. 3. vers. 11. *Justus ex Fide vivit.*

Ad secundum, Fides quidem non potest esse sine Sancto Spiritu assistente, sicut nec lux diei sine sole illuminante; sed manet in peccatoribus, Spiritu Sancto non inhabitante; disciplinæ enim effugiet fictum, nec habitabit in corpore subdito peccatis, ut dicitur Sap. 1. *Jam credit aliquis in Christo, sed odit Christum*, inquit sanctus Augustinus tract. 10. in Epistolam Joan. *Habet confessionem Fidei timore pœnæ, non in amore coronæ. Adde huic Fi-*

dei dilectionem; ut fiat Fides, qualem dicit Apostolus, Fides quæ per dilectionem operatur.

Ad tertium, duplex est Dei cognitio, alia est speculativa, imperfecta, & otiosa, qualem Apostolus dicit Rom. 1. habuisse Philosophos, *qui cùm Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt . . . sed evanuerunt in cogitationibus suis.* Alia est effectiva & practica. Qui hanc habet, ex Deo natus est 1. Joan. 5. & servat ejus mandata; qui non habet, confitetur quidem se nosse Deum; factis autem negat, ut dicitur ad Tit. cap. 1. Et ideo non illum novit, sicut oportet, mendaxque est, si hoc modo se nosse dicat.

Dices 2. ex sancto Augustino Lib. de Fide & operibus cap. 14. *Sequuntur opera justificatum, non justificandum.* In Psal. 110. *Justitiam homo non operatur, nisi justificatus.* Ergo sola Fides præcedit justificationem, quatenus per eam veluti per manum apprehenditur justitia Christi.

Distinguo anteced. Justificationem sequuntur opera viva & meritoria, quibus Lex adimpletur, & retributio seu merces debetur, Concedo: Sequuntur omnia omnino opera, ita ut nulla bona præcedant, Nego anteced. Namque sanctus Augustinus Serm. 351. aliàs Hom. 50. & alibi passim describit pœnitentiam, quam agi oportet ante Baptismum.

§. VI.

Quæ tandem dispositio adultis necessaria est ad Justificationem?

R. Concilium Tridentinum Sessione sexta, capite 6. septem actus requirit, quibus impii

pii ad justitiam disponantur, scilicet Fidei, timoris, spei, dilectionis Dei, pœnitentiæ, & odii peccati, propositi suscipiendi Sacramenti, novæ vitæ instituendæ, & mandata servandi. *Disponuntur*, inquit, *ad ipsam justitiam, dum excitati gratia divina, & adjuti, fidem ex auditu concupientes liberè moventur in Deum .... Et dum peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet. Denique dum proponunt suscipere Baptismum, incboare novam vitam & servare divina mandata.*

Probatur Concilii doctrina.

Primò, Fidem esse initium salutis docet Apostolus. Hebr. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum.* Ex sancto Clemente Alexandrino Lib. 2. Stromatum : *Fides est ad salutem inclinatio, post quam timor, & spes, & pœnitentia.* Et ex S. Augustino Lib. de Prædestinatione Sanctorum c. 1. *Fides prima datur, ex qua cætera imperantur.*

Secundò, de Timore Dei dicitur Eccli. 1. *Qui sine timore est, non poterit justificari.* Item *timor Domini impellit peccatum.* De eodem quoque S. Augustinus Lib. de Catechizandis rudibus cap. 5. *Rarissimè accidit, imò verò nunquam, ut quisquam veniat volens fieri Christianus, qui non sit aliquo Timore Dei perculsus;* tract. 9. in Epistol. Joan. *Timor Dei sic vulnerat, quomodo Medici ferramentum putidinem tollit. Opus est ergo ut intret timor, per quem veniat charitas. Timor, medicamentum; charitas, sanitas.*

Tertiò, spes disponit ad justitiam, cap. 28. Proverb. *Qui . . . . sperat in Domino, sanabitur.* Matth. 9. *Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua.* Hinc S. Ambrosius Lib. de Pœnitentia cap. 1. *Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi speraverit indulgentiam.*

Quartò, dilectio Dei sequitur spem, ut habetur Eccli. 2. *Qui timetis Dominum, sperate in illum . . . diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.* Item Galat. 5. *Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed Fides quæ per charitatem operatur.* Si hæc dilectio sit perfecta, est ultima dispositio, & justificat extra Sacramentum actu susceptum, juxta illud Christi, Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Si sit imperfecta, est dispositio duntaxat remota, nec justificat extra Sacramentum. Et de hoc amore imperfecto intelligendum est Concilium Arausicanum secundum Can. ultimo, ubi sic habet. *Deus fidem & amorem sui priùs inspirat, ut Sacramenta Baptismi fideliter inquiramus.* Quid sit autem amor ille imperfectus, opportuniùs explicabitur tract. de Baptismo, ubi plura in praxi necessaria dicemus de dispositionibus ad Sacramentum, sive Baptismi, sive pœnitentiæ suscipiendum.

Quintò de Pœnitentia habetur Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum.* Et c. 11. *Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.*

Sextò, de proposito servandi mandata, inchoandi novam vitam, & suscipiendi Sacramentum loquuntur hi Scripturæ textus: *Præparate corda vestra Domino.* 1. Reg. 7. *Docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiri-*

tus

tus Sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis. Matth. 28. vers. 19. Enimverò qui paratus non est obtemperare voluntati ejus, quem offendit, cum illo reconciliari non potest. Atqui Deus vult, ut peccator Sacramentum recipiat, & mandata ejus observet. Ergo.

Q. *Recensitæ dispositiones concipiunturne simul an gradatim & successivè?*

Respondet S. Thomas 1. 2. qu. 113. art. 10. Sicuti morbi corporis ordinariè non sanantur, nisi successivè, & repetitis remediis, sic nec peccata, quæ sunt morbi animi. Gratia enim æquè ac natura ab imperfectis progreditur ad perfectiora. Sed extraordinariè & supra consuetum, sive naturæ, sive gratiæ operandi modum; salus, tum corporis per ægritudinem amissa, tum animi per peccatum perdita, in instanti recuperari potest. Legimus quippe in Scripturis plures ægros ab infirmitate subitò convaluisse, & peccatores statim justificatos, ut Davidem. 2. Reg. cap. 22. vers. 13. Peccatricem, Luc. 7. vers. 47. Paralyticum, Matth. 9. vers. 2. Latronem in Cruce, Luc. 23. vers. 43. Sed miracula sunt ista, utpote quæ excedant ordinem, priora naturæ, posteriora gratiæ. Ergo si periculosè ægrotans, temerè & admodum stultè, necessaria remedia rejiceret, hac confidentia, quòd Deus cujus misericordiæ non est numerus, in sui gratiam tale miraculum sit præstiturus, quale pluribus infirmis non denegavit: à fortiori peccator, qui spretis pœnitentiæ exercitiis, præsumeret se in extremis repente mutandum, & exemplo Davidis efficaciter pronuntiandum, *Peccavi.*

§. VII.

Utrùm peccator solis liberi arbitrii viribus possit se disponere ad justificationem?

R. Non potest. Est Fidei dogma definitum 1. In Conciliis Diospolitano, Milevitano, & aliis, in quibus oppositus Pelagianorum error proscriptus est. 2. In Concilio Arausicano secundo, quod Can. 7. contra Semipelagianos sic statuit: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem vitæ æternæ pertinet, cogitare ut expedit, vel eligere posse confirmat absque illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti, hæretico fallitur spiritu.* Ac demum in Concilio Trid. Sess. 6. cap. 5. his verbis: *Declarat præterea* (Sancta Synodus) *ipsius justificationis exordium in adultis à Dei per Christum Jesum præveniente gratia, sumendum esse.* Et Can. 3. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; anathema sit.* Novatores in hac parte Catholicis consentiunt.

Probatur. Veritas Catholica 1. ex Scripturis, Joan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater .... traxerit eum.* In quem locum sanctus Chrysostomus Hom. 45. vel 46. secundùm nonnullas editiones, sic scribit: *Hoc non tollit liberum arbitrium, sed ostendit nos indigere divino auxilio.* Rom. capite 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Quæ verba expendens S. Augustinus Enchir. capit. 30. hæc habet: *restat, ut propterea dictum intelligatur,* non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, *ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem præparat, adjuvando, & adjuvat præparatam.*

Pro-

Probatur 2. ratione; quia debet esse quædam proportio ordinis & habitudinis inter dispositiones & formam; cur enim humiditas & frigus lignum non disponunt ad formam ignis, sicut siccitas & calor; nisi quia nec proportionem nec ordinem habent ad formam ignis? Atqui actus naturalis nullam habet proportionem, nullumve ordinem ad formam supernaturalem, qualis est gratia justificans: Ergo quantumcunque bonus supponatur, non potest esse ad illam dispositio, quemadmodum nec calor, nec frigus, nec alia quævis qualitas naturalis aquam baptismalem, sive proximè, sive remotè disponit ad virtutem Sancti Spiritus recipiendam. Verissimè ergo S. Prosper cecinit carmine de ingratis cap. 25.

Ipsa (gratia) *agit & cunctis dux est venientibus ad se,*
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsum.

Dices 1. Zach. 1. dicitur: *Convertimini ad me . . . & ego convertar ad vos.* Ergo.

Respondent Patres Tridentini Sess. 6. cap. 5. cùm in sacris Litteris dicitur: *Convertimini ad me,* &c. libertatis nostræ admonemur: cùm respondemus: *Converte nos, Domine, ad te, & convertemur.* Thren. 5. vers. 21. Dei nos gratia præveniri confitemur.

Dices 2. Scriptum est Prov. 16. *Hominis est præparare animam, & Domini gubernare linguam.* Apoc. quoque 3. *Si quis . . . . aperuerit mihi januam, intrabo ad illum.* Ergo.

Respondet S. Augustinus Lib. 2. ad Bonifacium cap. 8. *Homo præparat cor, non tamen sine adjutorio Dei, qui tangit cor,* & aperit, juxta illud 2. Machab. cap. 1. *Adaperiat* (Deus) *cor vestrum.*

Dices 3.

Dices 3. ex S. Chrysostomo Hom. 17. in Joan. Deus non prævenit voluntates nostras; sed cùm cœperimus, cùm voluntatem præbuerimus, tunc & ipse plures nobis dat salutis occasiones. Ergo.

Distinguo antecedens, non prævenit necessitatem inferendo, Concedo: alliciendo & adjuvando, Nego antecedens. Patet solutio ex Homil. 45. mox laudata.

Dices 4. Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam, ita S. Augustinus Lib. 19. de Civ. Dei cap. 13. *Quisquis talibus bonis* (naturalibus) *fuerit rectè usus, accipiet meliora, ipsam scilicet immortalitatis pacem.* Et sanctus Thomas quæst. 24. de veritate art. 1. ad secundum, *Gratiam*, inquit, *quamvis ex libero arbitrio homo non possit acquirere, potest tamen se ad gratiam habendam præparare.* Et in secundum sentent. dist. 25. quæst. 2. art. 1. ad secundum, docet hominem natum inter Infideles, faciendo quod in se est, accepturum à Deo necessaria ad salutem. Et quæst. 14. de verit. art. 11. *Si quis in silvis natus sequeretur ductum naturalis rationis, futurum ut Deus revelaret ea, quæ sunt necessaria ad credendum.* Ergo.

Respondeo 1. ex sancto Thoma lect. 3. in cap. 10. Epistol. ad Roman. Nemo sine gratia faciet unquam quod in se est. *Hoc ipsum*, inquit, *quod aliqui faciunt quod in se est, convertendo scilicet ad Deum: ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum*, secundùm illud Thren. 5. *Converte nos, Domine, ad te, & convertemur:* Hanc doctrinam Angelicus Doctor videtur hausisse ex sancto Augustino, qui Lib. 2. de pec. mer. cap. sic scribit: *Ad nonnulla superanda, vel quæ male cupiuntur, vel quæ metuuntur,* magnis

magnis aliquando & totis viribus opus est voluntati, quas non perfectè nos in omnibus adhibituros prævidit, qui per Prophetam veridicè dici voluit, non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Ergo à fortiori homo omni gratiæ auxilio destitutus, nunquam totas exeret vires, ut faciat quod in se est. Sed supponámus aliquando facturum, quod sine exemplo est.

Respondeo 2. distinguendo antecedens; facienti, quod in se est ex motione Spiritus Sancti, Deus non denegat gratiam, Concedo: *Quia intentio Dei*, inquit S. Thomas quæst. 112. artic. 3. *deficere non potest, unde si ex intentione Dei moventis est, quòd homo, cujus cor movet, gratiam consequatur, infallibiliter ipsam consequitur.* Facienti quod in se est naturalibus viribus, Deus non denegat gratiam, Nego anteced. Vel enim naturalis ille conatus esset dispositio ad gratiam, quod falsum esse jam ostendimus, vel esset conditio, sine qua non ex pacto Dei patris cum Christo inito: & hoc non; tum quia Clerus Gallicanus rejicit hujusmodi pactum, ut merè fictitium. Consule quæ in hanc rem diximus cap. 3. §. ultimo ad calcem; tum quia hæc conditio esset titulus onerosus contra rationem gratiæ, & puræ misericordiæ, qua Deus peccatorem vocat ad pœnitentiam; posita enim hujusmodi conditione viribus liberi arbitrii Deus teneretur suas partes implere, hoc est, gratiam conferre. Quàm autem illud repugnet doctrinæ sancti Augustini, cujus auctoritas nobis objicitur, nemo non videt. Quod verò spectat sanctum Thomam, præterquam quod mentem ejus satis jam aperuimus, potest amplius declarari exemplo Cornelii, quo ipse utitur, ut probet Deum

non defuturum homini in silvis enutrito, si faciat quod in se est; nam 2. 2. qu. 10. art. 4. ad tertium agnoscit, quod verissimum est, eundem Cornelium, non sine Dei auxilio, orasse, & eleemosynas erogasse. Ergo sanctus Doctor supponit ejusmodi hominem in silvis natum, facere quod in se est, Deo interiùs illum adjuvante.

Instas: saltem negari non potest, quin naturalis ille conatus, si sit ex totis viribus, habeat rationem removentis prohibens; nam Apostolus testatur se ideo misericordiam consecutum esse, quia ignorans in Christum peccavit. Ergo bona opera naturalia aliquid conferunt ad justificationem.

Nego anteced. 1. Quia Deus impiissimos aliquando efficaciter vocat. Ergo peccata absolutè non prohibent opus gratiæ. 2. Quia etsi peccata efficiant hominem gratiæ indignum, non sequitur quòd bona opera naturalia illum reddant gratiæ dignum; sed solùm id præstant, ut eo titulo non sit indignus, quod ultro fatemur, nec negari potest; sed non desunt aliæ rationes, propter quam est indignus, cùm non sit immunis ab omni peccato.

Sanctus Paulus ante conversionem dignus erat pœna, non misericordia: sed tantam pœnam non merebatur propter ignorantiam, quantam si in Spiritum Sanctum blasphemasset, hoc est, ex malitia; quemadmodum aliqui ex Pharisæis. Ex quo sequitur duntaxat, quòd fuerit minùs quàm illi indignus misericordia.

Ergo falsa spe deluduntur, qui conversionem differunt aliquando usque ad mortem, ut interim liberiùs peccent. In quo enim confidunt illi?

An

An in firma, quam sentiunt, voluntate faciendi quandoque quidquid in se est, ut damnationem æternam effugiant? At constat ex dictis, quòd nemo unquam sine gratia totas vires sic adhibiturus sit. Annon peccator totas exerere debet, ut jugum cupiditatis, quæ ipsi dominatur, excutiat, ut vitia longa consuetudine contracta, quæ illum tenent ligatum, debellet, ut pietas palato malè affecto ingrata suavis fiat, ut cor adaperiat ad Deum extrema supplicia minitantem, & ideo minùs placentem, plusquam seipsum diligat? Nam ex S. Bernardo Serm. num. 9. in Cant. *Qui non placet Deo, non potest illi placere Deus*, nisi præveniatur gratiæ suavitate. Qui dicit ista nunc sibi videri impossibilia, an faciliùs præstiturus est, cùm vis morbi & acutissimi dolores sensum depriment; cùm timor febris magis accendendæ, & mortis accersendæ præ nimia animi contentione, avocabit ab omni cura & sollicitudine?

Sed demus quòd facturus sit quidquid in se est, quid ad peccatorum remissionem & justificationem heroicus ille voluntatis conatus, cùm non habere possit rationem dispositionis aut conditionis sine qua non, nisi sit à Spiritu Sancto supernaturaliter movente? Absit ergo, ut confidat in naturali voluntatis affectu, quo æternam damnationem summè exhorret, spes ejus sola Dei misericordia nitatur necesse est. Sed unde illam sibi pollicetur? An quia sicut Apostolus ignorans fecit ipse toties vocatus, toties monitus, & semper rebellis? An potiùs, quia Deus peccatori, nullo excepto, promisit, Ezech. 17. quòd in quacunque die, etiamsi extrema, conversus fuerit, o-

omnium

mnium iniquitatum ejus non recordabitur? At promissio illa datur sub conditione, *si conversus fuerit, si pœnitentiam egerit:* Ubi autem extat promissio, quòd in quacunque die, etiam extrema, Deus daturus sit gratiam, sine qua, juxta Fidem Catholicam, adultus nec converti, nec pœnitentiam agere potest? Certum igitur & indubitatum, quòd impius, in quacunque die conversus fuerit, benignè à Deo suscipiendus sit; fidelis enim Deus in promissis suis: at incertum, an Deus in quacunque die concessurus sit gratiam, qua impius actu & de facto convertatur, & pœnitentiam agat; quia nullibi extat ejusmodi promissio, imò Deus quàm sæpissimè minatur, se non auditurum ad se clamantes, qui illum vocantem non obaudiere. *Justissima enim pœna est*, inquit sanctus Augustinus, *ut qui noluit cùm potuit, non possit cùm voluerit.*

Verùm supponamus, quod pro certo asserere non possumus, Deum in quacunque die peccatori daturum gratiam, qua quidquid in se est, agere possit ad justificationem consequendam; aliud fiduciam peccatoris elevabit, nempe ex dictis constat, gratiam sine miraculo non repente, sed successivè duntaxat ad justificationem disponere; quemadmodum nec in ordine naturali remedia salutem corporis subitò operantur. Ergo peccator, qui hodie cor suum obdurat contra vocem Domini, sperans se in extremis gratia Dei repente convertendum, vana spe deluditur, non secus ac infirmus, qui spretis salutaribus & necessariis remediis, mori eligeret hac fiducia, quòd illum Deus sicut Lazarum & plures alios statim à mortuis revocaret; subita

enim

enim peccatoris immutatio, est majus miraculum, quàm mortuorum resurrectio; quia præterquam quod est contra consuetum operandi modum gratiæ, magis excedit naturæ vires. Ita S. Thomas hìc qu. 113. art. 10.

§. VIII.

Utrùm quis possit certò scire, se remissionem peccatorum, & gratiam sanctificantem esse consecutum?

Pseudo-Reformati ex falso suo principio, quòd Fides justificans nihil sit aliud, quàm certa & indubitata fiducia nos esse prædestinatos, deducunt peccatorem debere, nedum posse, esse certum de sua justificatione, adeo ut, si quis ea de re tantisper dubitet, statim à gratia excidat. Hunc impium errorem Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 14. anathemate percussit his verbis: *Si quis dixerit .... neminem verè esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum .... anathema sit.* Et Can. 15. *Si quis dixerit hominem renatum & justificatum teneri ex Fide ad credendum, se .... esse in numero Prædestinatorum, anathema sit.* Denique Can. 27. *Si quis dixerit nullum esse .... peccatum, nisi infidelitatis, aut nullo alio, quantumvis gravi & enormi, præterquam infidelitatis, peccato, semel acceptam gratiam amitti; anathema sit.* Quare ad propositam quæstionem juxta Concilii definitionem

Respondeo, nullus sine speciali Dei revelatione certus esse potest certitudine Fidei, quæ excludat omnem formidinem, sibi remissa esse peccata: potest tamen conjecturali & morali certitudine. Duæ responsionis sunt partes.

Prima pars probatur ex Scriptura & sanctis Patribus, Prov. 20. *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Eccl. 9. *Nescit homo utrùm odio vel amore dignus sit.* In quem locum sanctus Hieronymus sic scribit: *Sensus est, inveni justorum quidem opera in manu Dei, & tamen utrùm à Deo amentur, aut non, nunc eos scire non posse, & ambiguos fluctuare, utrùm ad probationem sustineant, quæ sustinent, an ad supplicium. In futuro igitur scient.* Eccli. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu.* 1. Corinth. 4. Apostolus de seipso ait: *Nihil.... mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum; qui autem judicat me, Dominus est.* Quæ verba expendens sanctus Chrysostomus scribit, *non Corinthios tantùm, sed seipsum privat hoc judicio:* Et sanctus Hieronymus Libro secundo contra Pelagianos, *temperabat sententiam, ne fortè per ignorantiam deliquisset, quanta abyssus sit, audite.* Sanctus quoque Augustinus in Psalm. 41. *Tantam profunditatem credit esse in homine, quæ lateat ipsum hominem, in quo est.* Sanctus etiam Basilius, Constit. monast. cap. 2. *Multa peccantes, plurima non intelligimus. Quapropter dicit Apostolus: Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum; hoc est, multa pecco, & non intelligo.* Denique sanctus Gregorius Lib. 9. Moral. *Conditoris contra me judicia, qua temeritate redarguo, qui ipsum me de infirmitatis caligine ignoro?* Et Lib. 2. Regist. Epist. 22. ad Gorgoniam, quæ optabat fieri certior peccata sibi fuisse remissa, sic rescribit: *Rem difficilem & inutilem postulasti. Difficilem quidem; quia indignus sum, cui revelatio fieri debeat. Inutilem etiam; quia secura de peccatis remissis fieri non debes, nisi cùm jam in die vitæ tuæ ultimo, plangere eadem peccata minimè valebis ..... quoadusque veniat, semper trepida, metuere*

culpas

culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lavare. Ecce Summus Pontifex sanctissimus æquè ac doctissimus nesciebat, quod hodie Novatores exploratum se habere profitentur.

Probatur 2. ratione. Nulla sunt signa clariora gratiæ jam adeptæ, quàm opera perfectissimæ charitatis, quale est martyrium, erogatio totius substantiæ in usus pauperum: Atqui ex Apostolo, 1. Cor. 13. Ista præstari possunt sine charitate, atque adeò sine gratia sanctificante: Ergo.

Deinde ex Adversariis, ut quis certus sit certitudine Fidei, credat necesse est, & quidem Fide divina, se esse prædestinatum: Atqui nullus hoc modo potest esse certus se esse prædestinatum. Nam ipsemet Calvinus fatetur, quod negare non potest, plures se credere prædestinatos, qui revera sunt reprobi, ac proinde falli in hac sua prædestinationis fiducia. Enimverò, non omnes Lutherani & Calvinistæ sunt prædestinati; & tamen nullus est ex iis, qui non indubitanter credat, peccata sibi dimitti; Ergo plures ex iis hac sua persuasione decipiuntur. Jam proferant signa certa & indubitata, quibus constet hos esse prædestinatos, ac proinde veram fidem habere; illos verò esse reprobos, ideoque inani fiducia deludi.

Dicent fortassis, Spiritum Sanctum certam fiduciam in prædestinatis excitare, in reprobis minimè.

Sed contra. Omnes & singuli Calvinistæ dicunt & credunt, à Spiritu Sancto se moveri ad credendum, nec possunt discernere, quis in hac persuasione decipiatur: Ergo non modò non ha-

bent absolutam de justificatione sua certitudinem, ut contra careant etiam probabilibus illis conjecturis, quibus Ecclesia Catholica obedientes filios, & nihilominus ob propriam infirmitatem formidantes, ex Scripturis recreat, ut videre est in altera parte nostræ responsionis. Itaque

Secunda pars, quæ est de certitudine probabili, quæ potest esse major vel minor, secundùm diversos perfectionis gradus, ad quos justus pervenit, probatur 1. ex Scriptura, Rom. 8. v. 15. & 16. *Non .... accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, (Pater.) Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus Filii Dei:* hoc est Spiritus Sanctus, quos inhabitat, non instar servorum solo pœnæ timore, sicut olim Judæos adigit ad obediendum legi; sed filialem indit indolem, qua filiali fiducia invocant Deum & Patrem amantissimum, ex qua justi præsentiam Spiritus Sancti in se habitantis colligere possunt, 2. Cor. 1. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Quamvis enim Apostolus suprà dixerit se hoc testimonio planè non inniti, ita ut certus esset se coram Deo justificatum; nihilominus inde reficiebatur interiùs, & inter adversa tranquillus erat & exultans, juxta illud. Isaiæ c. 32. *Erit opus justitiæ pax.* Et Gal. 5. *Fructus ..... spiritus est charitas, gaudium, pax*, &c. 1. Joan. 3. vers. 19. *In hoc cognoscimus* (nempe quia diligimus fratres) *quoniam ex veritate sumus, & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.*

Probatur 2. ex sanctis Patribus. S. Augustinus Serm. 155. aliàs 6. de verbis Apostoli, sic lo-

loquitur: *Ecce adjuvante ipsius misericordia, Spiritum Christi habemus: ex ipsa dilectione justitiæ, integra Fide, Catholica Fide, Spiritum Dei nobis inesse cognoscimus*, sanctus Gregorius Lib. 6. Epist. 25. aliàs 187. *Cùm longa*, inquit, *mæroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam jam de præsumptione securitas nascitur.* Et sanctus Bernardus Serm. 5. in Cant. ait: *Si hæc sensero, non ambigo sponsum adesse, verbi siquidem copiæ sunt; & de plenitudine ejus ista accipimus.*

Dices 1. pro præsumpta Hæreticorum certitudine. Rom. 4. vers. 14. & 16. sic legitur: *Si enim qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est Fides, abolita est promissio;* quia scilicèt omnes legem sunt transgressi. *Ideo ex Fide, ut secundùm gratiam firma sit promissio omni homini.* Hæc non verba sunt, ait Chemnitius, sed fulmina contra Concilium Tridentinum. Ergo certitudine Fidei credere debemus Dei promissa.

Distinguo consequens. Credere debemus promissa generatim facta, v. g. *Omni qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, Concedo: quia Deus hæc dixit; nec eorum veritatem labefactare potest hominum iniquitas: credere debemus promissa illa mihi privato applicari, dum invoco nomen Domini, dum panem hunc manduco, Nego conseq. quia certus non sum me invocare nomen Domini, aut panem, quem dedit nobis Dominus, manducare sicut oportet; Deus enim illud posterius mihi non revelavit. Ita Patres Tridentini Sess. 6. cap. 9. *Sicut nemo pius*, inquiunt, *de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum, suamque*

que propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest.

Instas, promissio est universalis & omnibus facta; Ergo & singulis, namque pars continetur in toto.

Distinguo consequens: Ergo & singulis conditionatè, si pœnitentiam agant, sicut oportet, Concedo. Ergo & singulis absolutè, Nego conseq.

Ergo, inquies, si singuli partes suas non agant, nec conditionem ponant, abolita est promissio, quod manifestè pugnat contra Apostolum; probat quippe firmam esse Dei promissionem, quia ex Fide; alioquin si ex operibus, evacuata est promissio; nam ex Psalmo 13. quem laudat: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

Respondeo 1. retorquendo argumentum contra Adversarios, si singuli careant certa illa fiducia, sine qua non applicantur merita Christi, ut contendunt, abolita similiter erit Dei promissio. Absit, inquient; nam promissio Dei semper stat in se firma; etiamsi supponantur homines illam negligere; quemadmodum fons perennis non ideo exsiccatur, quia nullus haurit ex illò: Bene quidem. Sed quis non videat hac responsione solvi incommodum, quod nobis objicitur?

Respondeo 2. promissionem Dei universali Ecclesiæ factam: *Portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*, Matth. cap. 16. *Ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, Matth. 28. esse absolutam, ac proinde falsò supponitur in objectione, quòd omnes collectivè promissionibus divinis obicem ponant, quamvis id possint singuli distributivè

butivè sumpti; Ex falsa autem hypothesi mirum non est, quod sequatur absurdum.

Dices 2. Apostolus 2. Corinth. 13. vers. 5. sic scribit: *Vosmetipsos tentate, si estis in Fide, ipsi vos probate. Annon cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est, nisi fortè reprobi estis?* Atqui hæc verba indicant omnimodam certitudinem: Ergo.

Distinguo min. Indicant omnimodam certitudinem miraculorum, per quæ Apostolus efficaciter probavit se à Deo missum, & Christum esse Filium Dei, Concedo: indicant certitudinem gratiæ sanctificantis, in unoquoque justo existentis, Nego min. nam de ea non agit Apostolus, sed de gratiis gratis datis, de dono linguarum, & aliis miraculis, quæ frequentia erant in Ecclesia Corinthiorum, quæque potenter demonstrabant divinam Christi potentiam, *nisi fortè*, inquit Apostolus, *estis reprobi*, hoc est, nisi aliqui inter vos ex infidelitate blasphemantes divina illa opera tribuant magicis artibus.

Instas: 1. Cor. 2. Apostolus manifestè loquitur de gratia sanctificante, & de ea tamen sic scribit, vers 12. *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis:* Ergo.

Nego anteced. Constat enim vel ex ipso contextu, Apostolum loqui de mysteriis nostræ Religionis, ac præsertim de Oeconomia redemptionis per Jesum Christum, quæ fuerat abscondita in Deo, quamque nemo sine Spiritu Dei cognoscere potest. *Quis enim hominum,* inquit, *scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum*

qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.

Dices 3. Sanctus Chrysostomus Hom. 14. in Epist. ad Romanos de interiori Spiritus Sancti testimonio sic loquitur: *Quando verò Spiritus Sanctus testatur, quænam relinquitur ambiguitas?* Ergo in mente sancti Doctoris justus habet omnimodam certitudinem peccata sibi esse remissa.

Respondeo 1. opponendo quæ ex S. Chrysostomo retulimus in confirmationem primæ partis nostræ responsionis. Quare ut sanctus Doctor secum concilietur,

Respondeo 2. distinguendo anteced. Nulla relinquitur ambiguitas circa testimonium Spiritus Sancti in se spectatum, Concedo: firma enim Fide credimus, peccata in Baptismo remitti: Christianos non accipere spiritum servitutis iterum in timore; sed Spiritum adoptionis filiorum, in quo clament: *Abba Pater.* Nulla relinquitur ambiguitas circa signa; quibus justus conjicit Spiritum Sanctum sibi testari, sua peccata esse remissa, se accepisse gratiam adoptionis, Nego antecedens. Quot enim peccatores confidenter Deum inclamant: *Abba Pater?* Nonne Satanas transfigurat se in Angelum lucis, ut decipiat? Illud ipsum agnoscit Calvinus, docet plures falsò credere se esse prædestinatos, & peccatorum remissionem esse consecutos. Itaque non de testimonio Spiritus Sancti, sed de testimonio propriæ conscientiæ cum Apostolo dubitamus; ita tamen ut justis non desint signa magis aut minùs probabilia acceptæ justitiæ.

Q. *Quibus indiciis justus conjicere potest se gratiam justificationis esse consecutum?*

Huic-

Huicce quæstioni accuratiùs respondendum: cùm ejus resolutio maximè sit necessaria, ut Clerici non solùm alios, sed & seipsos probent, juxta illud Apostoli præceptum: *Probet autem seipsum homo*, 1. Cor. 11. Quare

R. Tria signa numerantur à S. Thoma qu. 112. art. 5. his verbis: *Cognoscitur aliquid conjecturaliter per aliqua signa, & hoc modo aliquis cognoscere potest se habere gratiam, in quantum scilicet percipit se delectari in Deo & contemnere res mundanas, & in quantum homo non est sibi conscius alicujus peccati mortalis.*

Primum probatur 1. ex Scriptura, Psal. 96. *Lux orta est justo, & rectis corde lætitia.* Gal. 5. *Fructus .... Spiritus est charitas, gaudium, pax.* Col. 3. *Si consurrexistis cum Christo .... quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Sensus est, si revera à morte peccati ad vitam gratiæ educti estis, & Christo resurgenti similes effecti, cum sapore & delectatione, quæ Dei sunt, cogitetis & ametis necesse est. Unde omnibus in Christo renatis dicitur. 1. Petri cap. 2. *Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.* In Græco legitur: *Si quidem, quandoquidem gustastis.* De iisdem etiam scribit Apostolus Hebr. 6. vers. 4. *gustaverunt etiam donum cœleste.*

Probatur 2. ex Patribus. Ex. S. Augustino, gratia est ipsamet spiritualis delectatio, Lib. de Spiritu & Lit. cap. 3. *Necesse est*, inquit, *ad bene vivendum, ut homo accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque summi & incommutabilis boni.* Et in Psal. 85. *Si nulla jucunditas, deficimus.* Et ex hac interiori delectatione concludit, fiduciam nasci, Deum nobis esse propitium: *brevis sermo*, inquit, *places tu Deo, si tibi non displicet*

 Deus.

Deus. Idem docet sanctus Bernardus Serm. 24. In Cant. ubi sic loquitur : *Cui placet Deus, Deo displicere non potest.*

Probatur 3. ratione; quia cum remissione peccatorum charitas infunditur: Atqui 1. Joan. 4. *Qui manet in Charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Manet, inquam, in Deo, modo charitati proprio, nempe tanquam amans in amato, in quo ita delectatur saltem secundùm interiorem hominem, ut nonnisi Deum & divina cogitare & intendere appetat, nec aliud ei magis in votis sit, quàm per omnia dilecto placere, servire, gratificari.

Dices: multi qui pietatem impensè colunt, ejusmodi suavitate nonnunquam privantur, vel in pœnam præcedentis negligentiæ, & levioris peccati, vel ad profectum humilitatis, vel ad probationem virtutis. Ipsemet sanctus Bernardus Serm. 54. in Cant. subtractam sibi interiorem illam suavitatem plangit flebilibus his vocibus: *Superbia inventa est in me, & dominus in ira declinavit à servo suo. Hinc ista sterilitas animæ, & devotionis inopia quam patior .... Nec compungi ad lacrymas queo, tanta est duritia cordis. Non sapit Psalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non invenio ..... Nunquid qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum superbiæ, privatio est gratiæ. Quanquam tamen interdum subtrahitur gratia, sive retrahitur non pro superbia quæ jam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur.* Ergo spiritualis delectatio non est effectus inseparabilis à gratia sanctificante, ac proinde sive percipiatur sive non, nihil probabiliter conjici potest.

Distinguo anteced. Justi nonnunquam privantur spirituali delectatione in inferiori animæ

parte,

parte, Concedo: in ſuperiori, Nego antecedens, quia in illis anguſtiis, quas deſcribit S. Bernardus, Spiritus Sanctus non ita ſe occultat; ut non poſſit aliquo probabili ſigno deprehendi, ſive ab ipſomet juſto, ſive à prudenti ejus Confeſſario. In illa quippe privatione aliter ſe geſſerit juſtus, aliter peccator: juſtus ſe habet ut infirmus, cui panis & omnia alimenta ita faſtidio ſunt, ut inde doleat, remedia requirat, Medico obtemperet ad tollendum illud faſtidium; quæ ſæpè demonſtrant infirmum appetitu ſaltem rationali alimenta concupiſcere, iiſque mente delectari. Sic juſtus in illa devotionis inopia & cordis duritia, coram Deo ampliùs ſeſe dejicit, conſcientiam mundare ſatagit, in oratione, quamvis pectore frigido, ut ſibi videtur, diutius perſeverat. Quis autem iſta in eo operatur, niſi Spiritus, de quo ſcriptum eſt: *Adjuvat infirmitatem noſtram, & poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus?* Dicat ergo Confeſſarius ei, qui hujuſmodi eſt, *quoniam bene*, conſoletur illum; magna enim præſefert indicia, quòd ſit Deo gratus, & miſericordiam conſecuturus. Contra peccator in illa tentatione Dei oblivifcitur, ad terrenas conſolationes ſe convertit, orationem & alia pietatis opera utpote ſenſibus inſipida dimittit, ſatisfactionem à Confeſſario injunctam perfunctoriè exequitur, aut etiam negligit. Hunc non infirmum, ſed planè mortuum meritò dixeris: qui enim ſpiritualia alimenta non ſolùm non admittit, ſed nec mente concupiſcit, nullum ſignum præbet vivifici ſpiritus.

Secundum ſignum inhærentis gratiæ, & quidem magis notum quoad nos, eſt contemptus tempo-

temporalium; quia charitas, sine qua non habetur remissio peccatorum, & cupiditas seu amor terrenorum, non minùs inter se pugnant, quàm calor & frigus, sanitas & ægritudo. Sicut ergo eo ipso, quo calor introducitur, frigus remittitur; sic ubi charitas infunditur, cupiditas necessariò minuitur, & pœnitens tanquam à lethali hydropisis morbo sanatus, liberatur à mordacibus curis ambiendi & acquirendi ea, quæ vitam mortalem delectabilem efficiunt. Cùm autem inchoata charitas perfecta fuerit, nulla supererit cupiditas. Ita passim Augustinus qui hoc indicio vult deprehendi qui sunt Filii Dei & filii sæculi, cives spiritualis Jerusalem, quibus caput Christus & Lex charitas; & cives mysticæ Babylonis, quorum princeps Diabolus, & lex cupiditas. Omnés, inquit, pariter templa nostra implent iisdem aquis Baptismi, eodem Pœnitentiæ Sacramento initiantur, sed diversimodè; quemadmodum olim ex eadem aquæ materia aves & pisces producti sunt, sed in diversa specie & indole. Aves quippe mox ad superiora avolarunt, nunquam ad inferiora rediturae, nisi necessitate sedandæ famis & sitis. Pisces contra in profundo remansere, ibi delectabiliter vivunt, natant, requiescunt, nec sine violentia inde extrahuntur. Similiter justi in Sacramento Baptismi & Pœnitentiæ, nova creatura in Christo effecti, deinceps non quæ super terram, sed quæ sursum sunt, concupiscunt & sapiunt, ibi eorum conversatio & voluptas; sic utuntur hoc mundo tanquam non utantur, hoc est, sine affectu, sed ex necessitate naturæ & proprii status. Mali vero post perceptum Sacramentum, eo ardore,

quo

quo priùs, terrena sitiunt & vitæ præsenti sic addicti sunt: ut eam immortalem exoptent, dicantque apud S. Augustinum Hom. ex Lib. 50. Hom. si non motu linguæ, saltem cordis affectu: *Utinam hic mihi Deus in hoc sæculo omnia bona tribuat: non ad me pertinet quod in futuro sæculo de me fieri velit, ó infelix anima!* &c.

Scio plures hancce cordis sui impietatem eo prætextu sibi dissimulare, quòd non amore præsentis vitæ, sed judiciorum Dei terrore mortem exhorreant. Verùm periculosè eos decipi vel indè patet, quòd interim omnis eorum sollicitudo sit delectabiliter hìc vivere, nulla cura sibi placandi judicem, & promerendi coronam justitiæ, quam Apostolus dicit 2. Timoth. 4. repositam iis, qui licèt timeant Dei judicia, nihilominus diligunt adventum ejus; quia Christus per mortem suam destruxit eum, qui habebat mortis imperium, id est Diabolum, *ut .... liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti*, Hebr. 2. vers. 4. & 15.

Tertium indicium, illudque insigne inhærentis gratiæ habetur, cùm quis offensam Dei sic timet, cavetque, ut nullius peccati mortalis conscium se sentiat, & insuper vehementer doleat, quoties ex infirmitate in leviora labitur. Quia ex ejusmodi dolore duo moraliter certa conjicere licet. Primum, quòd insit principium vitæ spiritalis. Secundum, quòd non ex stupiditate, neque ex cordis cæcitate, aut ignorantia vincibili, ut contingit in peccatoribus; sed ex sana conscientia nullius gravioris peccati sit conscius. Namque ut ratiocinantur S. Augustinus, & auctor Lib. cœlest. & Ecclesi. Hierarchiæ, dolor non

non exurgit, nisi ex pugna contrariorum, boni & mali; quamdiu Medicus v. gr. secat quod putridum est, non sentit æger, neque dolet: at ubi attigerit quod vividum & sanum, natura refugit quod sibi noxium est, exclamat infirmus, nec præ dolore sectionem patitur. Atque hinc certò colligit membrum non esse prorsus corruptum; sed curandum quod in eo superest boni. Quidni Medicus spiritualis simile judicium ferat de eo, qui Dei offensam summè exhorret, peccandi occasiones sollicitè fugit, contrà ingruentes tentationes acriter pugnat, & ubi se vel leviter vulneratum advertit, vehementi dolore pungitur? Nam præterquam quod non doleret, nisi spiritualiter viveret, ipsemet Apostolus testimonium perhibet Rom. 8. gemitus illos esse effectus inhabitantis spiritus, ac proinde, qui sic affectus dicit se conscium non esse ullius peccati mortalis, signum præbet valde probabile gratiæ sanctificantis. Quomodo enim conscientia, quæ leviora peccata sine dolore non admittit, nec patitur, sed quamprimum rejicit, cum gravioribus quiesceret?

Ergo conscientiæ testimonium sine contemptu temporalium, & ea, quam diximus, delectatione in Deo, non valet ad generandam fiduciam, de qua nobis est sermo, quia cùm ex dicendis multiplex sit conscientia, alia simplex & recta, alia erronea & mala, valdè timendum est, ne pœnitens, qui delectationes terrenas sectatur, peccata venialia negligit, multiplicatque sine ullo doloris sensu, dicat ex cordis cæcitate & ignorantia vincibili, se nullius peccati mortalis esse conscium; nam ex sancto Augustino, multa peccata hominum

num judicio levia videntur, quæ in ſtatera Sanctuarii gravia reperiuntur. Denique qui ſincerè timet Deum, nihil negligit eorum, quæ ipſi diſplicent.

§. IX.

Utrùm juſtus gratiam juſtificantem amittere poſſit?

Negavit olim Jovinianus, ut conſtat ex S. Hieronymo Lib. 2. quem contra illum hæreticum ſcripſit. Calvinus eundem errorem à mille trecentis annis damnatum ſuſcitavit, Lib. 3. Inſtit. cap. 2. paragr. 1. In illam autem foveam lapſus eſt ex erroneo ſuo principio, quo ſtatuit peccatorem juſtum fieri ſola fide, qua certò credit ſe eſſe prædeſtinatum; & ideo merita Paſſionis Chriſti ſibi applicari. Hoc enim fundamento poſito, neceſſariò ſequitur, nec Davidem per adulterium & homicidium, nec Petrum per negationem à juſtitia excidiſſe, nec ullum prædeſtinatum per atrociora crimina gratiam juſtificantem amittere; quamdiu Fides in corde remanſerit; quia immutabile eſt Dei prædeſtinantis decretum. Contra hunc deteſtandum errorem extat Can. 23. Seſſ. 6. Concilii Tridentini his verbis conceptus: *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit ampliùs peccare non poſſe, neque gratiam amittere, atque ideo eum qui labitur & peccat, nunquam verè fuiſſe juſtificatum . . . anathema ſit.* Juxta quam definitionem

R. De fide eſt, juſtum amittere poſſe gratiam juſtificantem.

Pro-

Probatur 1. ex Scriptura. Psal. 2. *Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.* Ezech. 18. *Cùm averterit se justus à justitia sua: & fecerit iniquitatem, morietur in eis.* Sic Lucifer justitiam, in qua conditus fuerat, per peccatum amisit: sic Saul à Deo electus, peccando in æternum periit: sic Salomon priùs Deo amabilis, & in fine reprobatus juxta S. Augustinum Lib. 22. contra Faustum c. 88. *De Salomone,* inquit, *quid dicam, quem vehementer arguit sacra Scriptura, atque condemnat, nihilque de pœnitentia ejus, vel in eum indulgentia Dei omnino commemorat?* Hinc Apostolus 1. Cor. 10. graviter monet, *qui se existimat stare, videat ne cadat.* Et c. 6. *Nolite errare, neque fornicarii, neque, &c. regnum Dei possidebunt.* Quibus ipsemet perterritus scribit cap. 9. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Liceat ergo adversùs Calvinianos contorquere ejusdem Apostoli verba: *Si quis vobis evangelizaverit præterquam quod accepistis, anathema sit.*

Probatur 2. ex sanctis Patribus. Ex sancto Hieronymo, qui ex professo Lib. 2. contra Jovinianum, confutavit oppositam hæresim. Ex S. Augustino, qui Lib. de Hæresibus Hæresi 82. Joviniani sententiam numerat inter hæreses ab Ecclesia proscriptas. Et Lib. de Cor. & Grat c. 13. sic scribit: *Credendum est quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseverandi usque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter & justè vivere, & postea cadere, neque de hac vita priusquam id contingat, auferri.*

Probatur 3. ratione; quia ex impia Calvinistarum doctrina sequitur omnimoda morum subversio.

versio. Si enim justus in eorum sententia non amittit gratiam justificantem, quantumcumque detestabiliter peccet, modò non timeat propterea mitti in gehennam, nec de prædestinatione sua diffidat, sequitur 1. justis & Dei amicis pugnandum contra indeliberatos timoris motus (quibus Spiritus Sanctus ad declinandum peccatum, & ad perseverandum incitat) veluti contra gravissimam & periculosissimam tentationem, nec audiendum Christum dicentem, Luc. 12. v. 4. & 5. *Dico vobis amicis meis . . . timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.* 2. Salubre fore consilium, *fortiter crede; & fortiùs pecca*, quia nihil ita expellit timorem, quàm peccandi assiduitas, qua induratur cor, & præsumptio contra desperationem inducitur.

Dices ex Apostolo 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit:* Ergo.

Distinguo antecedens, nunquam excidit per supervenientem gloriam, & visionem beatificam, quemadmodum fides & spes, Concedo, eadem enim charitas, quæ in vita inchoatur & crescit, in patria perficietur, & in æternum permanebit, sicut reverentialis & castus Dei timor: contra verò per Dei intuitivam visionem & possessionem fides & spes destruentur, uti idem docet Apostolus: charitas nunquam excidit superveniente gravi peccato. Nego antec.

Instas. Atqui charitas per peccatum extingui non potest, ut constat ex pluribus Scripturæ textibus; nam Cant. cap. 8. habetur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.* Rom. 8. *Certus sum quòd neque mors, neque vita, &c. poterit nos separare à charitate Dei.* Et Joan. cap. 4. *Qui autem bi-*

 berit

berit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; sed ... fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam: Ergo.

Distinguo anteced. Nec aquæ tribulationum, nec timor mortis, nec sitis, seu cupiditas rei cujusque creatæ prævalere possunt adversùs hominem, gratia sanctificante & charitate instructum, si eam per liberum arbitrium non abjiciat, nec negligat, Concedo: si abjiciat aut negligat, nego anteced. Quemadmodum enim Adamus, licèt deserendo justitiam originalem, mortem incurrerit, immortalis tamen dicitur creatus; quia manente statu innocentiæ, mors adversùs illum prævalere non poterat; Similiter justus, si in omnibus sumat scutum fidei per dilectionem operantis, potest omnia tela nequissimi ignea extinguere, secùs si potentissima illa arma voluntariè abjiciat.

Urges: atqui justus non potest abjicere gratiam sanctificantem, ut manifestè colligitur ex his verbis 1. Joan. 3. v. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet; & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Ubi Apostolus probat liberum non esse ei, qui natus est ex Deo deserere justitiam; quia, ut scribit v. 6. *Omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.* Atqui non potest dici, quòd natus ex Deo non cognovit eum, cùm natus sit per verbum veritatis, juxta illud Jacobi 1. *Voluntarie genuit nos verbo veritatis:* Ergo.

Nego subsumptum, ad cujus confirmationem SS. Hieronymus & Augustinus jampridem responderunt hæreticis, locum illum objicientibus: ille Joviniano Lib. 2. iste Pelagianis Lib. 2. de pec. mer. c. 7. Lib. de Gratia Christi cap. 20. & tract. 5. in 1. Joan.

Primò,

Primò, qui natus est ex Deo, peccare non potest; quia charitas, cùm sit plenitudo legis, peccatum grave non patitur, quemadmodum fides informis. Homo quippe sola fide instructus, aliquando graviter peccat, & nihilominus remanet fidelis: justus contra non ita peccare potest, alioquin sic peccando desinit esse justus, & deseritur luce veritatis, qua coruscante priùs à peccato ad Deum se converterat. Quòd autem id contingere possit, patet ex alio Apostolo, cujus hæc sunt verba Hebr. 6. v. 4. *Impossibile est . . . eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti . . . . & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam.*

Secundò; ex sancto Augustino locis citatis. Justus in quantum renovatus, & ex Deo natus, nec peccat, nec peccare omnino potest, etiam venialiter; sed quatenus est filius sæculi, & in eo remanet aliquid vetustatis & cupiditatis. *Nam in Baptismo*, inquit, *quamvis tota & plena fiat remissio peccatorum; tamen si continuò tota & plena etiam hominis in æternam novitatem mutatio fieret . . . . non diceret Apostolus;* Etsi exterior homo noster corrumpitur; sed interior renovatur de die in diem. *Profectò enim qui de die in diem renovatur, nondum totus est renovatus . . . Proficimus ergo in renovationem, justamque vitam, per quod filii Dei sumus, & per hoc peccare non possumus . . . . Nunc ergo ei* (Deo) *& similes esse jam cœpimus, primitias habentes Spiritus, & adhuc dissimiles per reliquias vetustatis . . . Illinc ergo peccare nos possumus: hinc verò si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.*

§. X.

Utrùm gratia sanctificans sit æqualis in omnibus justis?

Affirmavit Jovinianus, teste sancto Hieronymo Lib. 2. contra illum hæreticum, qui juxta Stoicorum doctrinam credebat virtutes & peccata esse paria. Idem etiam nunc docent Pseudo-Reformati, definientes gratiam justificantem esse formaliter ipsam Christi justitiam fide apprehensam, quæ, cùm tota & minimè per partes credentibus applicetur, ut Calviniani docent in suo Catechismo, sequitur quòd omnes æqualiter sint justi, sive majora, sive minora virtutis opera producant. Hunc errorem proscripsit Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 24. his verbis: *Si quis dixerit justitiam acceptam non conservari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera: sed opera ipsa fructus solummodo & signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam; anathema sit.* Quare,

Respondeo, de fide est gratiam sanctificantem non esse in omnibus justis æqualem, sed in aliis majorem, in aliis minorem.

Probatur 1. ex Scriptura Prov. 4. *Justorum semita, quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectam diem.* 2. Corinth. 9. *Augebit incrementa frugum justitiæ vestræ.* Apoc. ultimo, *qui justus est, justificetur adhuc.* Orant persæpe Apostoli, ut Fideles impleantur in omnem plenitudinem Dei, Eph. c. 3. agnitione Dei, Coloss. cap. 1. pace & charitate, Jud. vers. 2.

Probatur 2. ex sanctis Patribus. Hieronymus cit. L. 2. contra Jovinian. *Quare dicunt Apostoli, adauge nobis fidem, si omnium una mensura est?* Augustinus

nus Serm. 158. aliàs 16. de verbo Apost. *Justificati sumus; sed ipsa justitia, cùm proficimus, crescit.* Ep. 172. aliàs 29. *Induti sunt Sancti justitia, alii plus, alii minùs.* Et tract. 5. in primam Joan. ubi de charitate, *cùm fuerit nata, nutritur; cùm fuerit nutrita, roboratur; cùm fuerit roborata, perficitur.* Favet ratio; quia charitas, utpotè amor amicitiæ, amici præsentiam quærit, donec illi perfectè uniatur, juxta illud Psalm. 104. *Quærite Dominum & confirmamini, quærite faciem ejus semper.* Appropinquat autem dum crescit per bona opera, & cùm perfecta fuerit apprehendet, possidebitque.

Objicit sibi S. Thomas Lect. 1. in c. 6. Hebr. in qua expendit hæc Apostoli verba: *ad perfectiora feramur;* perfectio non est præcepti, sed consilii: atqui contendere ad perfectiora, pertinet ad perfectionem: Ergo minùs conveniens videtur illud Apostoli præceptum.

Respondet duplicem esse perfectionem, alia est exterior, quam sanctus Doctor reponit in exterioribus actibus, quæ sunt signa interiorum sicut virginitas, voluntaria paupertas; & ad hanc non omnes teneri patet ex his Christi verbis Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus;* dicendo enim *si vis*, consilium dat, non imponit præceptum. Alia perfectio est interior, quæ consistit in dilectione Dei & proximi; *Et ad perfectionem hujusmodi*, inquit, *omnes tenentur tendere, quia si quis nollet plus diligere Deum, non faceret quod exigit charitas.* Eadem est sententia sancti Bernardi in Epist. 91. in qua sic scribit: *Minimè pro certo est bonus, qui melior esse non vult, & ubi incipis nolle fieri melior, ibi etiam desinis esse bonus.* Enimverò perseverantia hominis viatoris in eo differt à perseve-

rantia comprehensoris; quòd ista sit immobilitas in termino, & summo bono adepto; illa verò consistat in motu & progressu, donec attingatur terminus; neque enim desinit quis esse viator præcisè, quia viam deserit; sed quia in via subsistit, nec ulteriùs progredi decernit.

Quodnam est signum proficientis animæ?

R. Cùm in omni motu necessariò intelligantur duo termini, scilicet terminus à quo mobile recedit, & terminus ad quem tendit, quique aliquando prospici non potest; viator intelligit ea proportione, se esse proximiorem loco, ad quem tendit, quo se remotiorem videt à termino, à quo cœpit ejus peregrinatio, tumque judicat se nullum progressum fecisse, cùm post multos viarum anfractus & circuitus deprehendit se adhuc esse vicinum loco, à quo diverterat.

Porrò in via virtutis, cupiditas & inordinatus amor sui, est terminus à quo recedere oportet; Deus verò terminus & finis, quem intendit justus. Ergo, *vis pervenire? incipe transilire*, inquit S. Bernardus cap. 10. de Vita & Mor. Cler. alioquin cavendum est, ne si nonnulla Legis cæremonialia observans, circa temporalia, velut rota volvaris, cadat in te quod scriptum est Psalm. 11. *in circuitu impii ambulant.* Signum itaque moraliter certum proficientis animæ, si minuat cupiditates: si resecet multa superflua, quæ priùs necessaria arbitrabatur: si minùs solito sibi complaceat: si abstineat à quibusdam verè illicitis, quæ antea vel licita videbantur, vel saltem negligebat; nam ex sancto Augustino censemur propè aut longè respectu Dei, non spatiis locorum, sed similitudine, vel dissimilitudine morum.

§. XI.

§ XI.

Utrùm gratia sanctificans sit necessaria?

Certum est absolutè esse necessariam, 1. Ut homo constituatur justus, filius Dei adoptivus, & hæres vitæ æternæ; quia ex dictis gratia sanctificans est causa formalis justificationis. 2. Ut opera supernaturalia sint vitæ æternæ & augmenti justitiæ meritoria de condigno. *Sequuntur opera* (meritoria) *justificatum, non præcedunt justificandum*, inquit S. Augustinus Lib. de Fide & Op. c. 14. sed illud fidei dogma stabiliemus, ubi de merito.

Quæritur itaque hìc duntaxat, utrùm gratia sanctificans sit necessaria ad eliciendum quemlibet actum supernaturaliter bonum.

Affirmavit Joannes Huss; in Concilio enim Constantiensi Sess. 15. art. 16. inter ejus errores numeratur hæc propositio: *Sine gratia sanctificante nullum bonum opus fieri potest.* Pseudo-Reformati, juxta fundamentalem errorem suum, quo definiunt omnia virtutis opera per concupiscentiam infici, & esse vera peccata, sed justis non imputari propter justitiam Christi fide apprehensam, ipsisque applicatam, non solùm negant posse esse ullum bonum opus in nondum justificatis; sed insuper contendunt illos eo ampliùs peccare, quo magis satagunt bonis operibus præparari ad justificationem: quam impietatem Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 7. anathemate percussit his verbis: *Si quis dixerit opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quantò vehementiùs quis nititur se disponere ad gratiam, tantò eum graviùs peccare; anathema sit.* Fuit etiam 25. propositio Baji à

summis Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. damnata: *Omne quod agit peccator, aut servus peccati, peccatum est.* Quare ad propositam quæstionem

R. Gratia sanctificans ad quodlibet opus supernaturaliter bonum, absolutè necessaria non est, sed sufficit supernaturale Dei auxilium actuale: sine ea tamen peccator nondum pœnitens, diu non perseverabit absque novo peccato.

Dixi, *peccator nondum pœnitens:* quia de pœnitentibus, quos Ecclesia olim diuturno tempore probabat ante reconciliationem, aliter judicandum.

Prima pars responsionis probata manet ex dictis Paragraphis 6. & 7. de dispositionibus in adulto necessariis ad justificationem.

Confirmatur Luc. 18 Publicanus à Christo laudatur ob pœnitentiam & sui dejectionem; & hisce dispositionibus gratiam sanctificantem, qua carebat, consecutus est. Act. 10. Cornelii orationes & eleemosynæ fuerunt Deo gratæ; atqui ex S. Augustino Epist. 287. aliàs 57. q. 2. Cornelius nondum erat justificatus, ibi enim recensetur inter illos, in quibus Deus, licèt aliquid virtutis operetur, nondum tamen inhabitat per gratiam sanctificantem.

Dices 1. Matth. 7. *Non potest... arbor mala bonos fructus facere:* atqui peccator est arbor mala: ergo.

Distinguo min. peccator ut peccator, hoc est secundùm malam voluntatem & intentionem spectatus, est mala arbor, nec potest bonos fructus facere; quemadmodum justus ut justus est bona arbor, & ut sic peccare non potest, ex 1. Joan. cap. 3. Concedo: peccator secundùm naturam spectatus, & actuali Dei auxilio adjutus; est mala arbor, Nego minorem. Sicut enim justus ex vetu-

vetustate remanente peccare potest, & malos fructus facere: ita peccator ex bono in ipso superstite, si Deus præveniat & adjuvet, fructus bonos facere potest. Ita S. Augustinus Lib. 4. contra Julian. c. 3. & Lib. 1. cap. 8. ubi per malam arborem intelligit malam voluntatem: & per bonam arborem, bonam voluntatem: mala autem voluntas non potest bonum facere, nec bona malum.

Dices 2. ex S. Augustino Lib. de Gratia Christi cap. 26. ubi non est dilectio, bonum opus non imputatur, nec rectè vocatur. Ergo.

Distinguo anteced. ubi non est dilectio, hoc est, bona voluntas, seu pia affectio & volitio, Concedo, qui enim serviliter, & renitente voluntate opus injunctum perficit, benè non operatur: ubi non est dilectio ex Theologica charitatis virtute proficiscens, Nego anteced. Quòd autem S. Augustinus nomine dilectionis intelligat quamlibet bonam voluntatem, & pium affectum, patet ex Lib. de Gratia & libero arbitrio cap. 7. ubi sic scribit: *Quod quidem sine suo fructu admoneretur* (liberum arbitrium) *nisi priùs acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quæreret, unde, quod jubebatur, impleret.* Et alibi docet fidem, quæ in peccatoribus est informis, non esse sine dilectione, hoc est, sine pia affectione; quia nemo credit, nisi volens.

Secunda pars: nempe quòd homo sine gratia sanctificante, omnia peccata mortalia diu vitare moraliter non possit,

Probatur 1. ex Scriptura, quæ victoriam tentationum refert ad gratiam sanctificantem, & Spiritum Dei inhabitantem in cordibus, Rom. 6. v. 4. *Peccatum enim vobis non dominabitur.* Et rationem subdit: *non enim estis sub Lege, sed sub Gratia,* uti-

que sanctificante; renatos quippe alloquitur, 1. Joan. 4. v. 4. *Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum* (mundum sive Antichristum) *quoniam major est, qui in vobis est, quàm qui in mundo:* c. 3. v. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet:* c. 5. v. 18. *Scimus quia omnis natus ex Deo, non peccat; sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.*

Probatur 2. ex Patribus: ex S. Augustino Lib. de Spiritu & Littera cap. 26. *Factores Legis justificabuntur, ut sciamus aliter eos non esse factores Legis, nisi justificentur: ut non justificatio factoribus accedat; sed ut factores Legis justificatio præcedat.* Ex S. Gregor. Hom. 11. in Ezech. *Peccatum quod per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit.* Ex S. Th. 1. 2. q. 109. a. 4. *In statu naturæ corruptæ non potest homo implere omnia mandata sine gratia sanctificante.* Et a. 8. *In statu naturæ corruptæ indiget homo gratia habituali sanante naturam, ad hoc quod omnino à peccato abstineat.* Ex Homil. 34. Lib. Operis imperfecti apud sanctum Chrysostomum: *Si semel peccantes nos obligaverimus operibus diaboli, jam nostra virtute evadere non possumus; sed sicut navis, fracto gubernaculo, illuc ducitur, ubi tempestas voluerit; sic & homo divinæ gratiæ auxilio perdito per peccatum, agit non quod vult, sed quod diabolus vult.*

Probatur 3. ratione duplici.

Prima: Sicut in appetitu inferiori, qui in hac vita rationi totaliter subditus non est, insurgunt inordinati motus, propter quos justi moraliter non possunt vitare omnia peccata venialia, ut infra dicetur: similiter quamdiu ratio ipsa non subditur Deo, ut contingit in peccatore, cùm sit habitualiter à Deo aversus, moraliter necesse est in voluntate excitentur inordinati affectus: *Maximè,*

inquit

inquit ſanctus Thomas laudato art. 8. *cùm homo in repentinis operetur ſecundùm finem propoſitum, & ſecundùm habitum præexiſtentem ex Philoſopho.* 3. Ethic. cap. 5. *Et quamvis ex præmeditatione poſſit aliquid agere contra eundem finem atque habitum: tamen non poteſt ſemper eſſe in tali præmeditatione, adeoque nec diu non operari ſecundùm convenientiam inordinatæ voluntatis, niſi citò per gratiam debitus ordo reparetur.*

Secunda ratio. Is lapſum diu vitare nequit, qui gravioribus pulſatur tentationibus, & potentiori Dei præſidio deſtituitur: Atqui peccator, qui pœnitentiæ remedia negligit, in ejuſmodi incommoda volens ſe conjicit. Ergo.

Minoris duæ ſunt partes.

Prima, quæ eſt de gravioribus tentationibus, oſtenditur. Namque 1. peccatori dominatur cupiditas, quæ eo ipſo ſaporem rerum cœleſtium impedit, quo ad terrenas impellit: *Præoccupatum nempe ſæcularibus deſideriis animum delectatio ſancta declinat: nec miſceri poterunt vera vanis, æterna caducis, ſpiritualia corporalibus, ſumma imis, ut pariter ſapias quæ ſurſum ſunt, & quæ ſuper terram*, ait S. Bernardus Sermon. 5. de Aſcenſ. Atqui ex S. Auguſtino Lib. de Gratia Chriſti cap. 26. jam laudato; & Lib. de Spiritu & Littera cap. 30. ſine ſuavitate & dilectione juſtitiæ Lex non impletur: *Per Legem*, inquit, *cognitio peccati, per fidem, impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam, ſanatio animæ à vitio peccati: per animæ ſanitatem, libertas arbitrii: per liberum arbitrium, juſtitiæ dilectio: per juſtitiæ dilectionem, Legis operatio.* 2. In peccatore concupiſcentia & paſſiones magis ſunt effrænes, & rationem acriùs impugnant; juſtum quippe eſt, ait S. Auguſtinus, ut ratio, quæ Deo ſuperiori ſuo non obtem-

obtemperat; Inferiorem suum, scilicet appetitum sensitivum sentiat rebellem. 3. Diabolus majorem potestatem exercet in peccatores, qui nisi resipiscant, laqueis ejus *captivi tenentur ad ipsius voluntatem.* 2. Tim. c. 2. v. 26. Ex his autem quis non intelligat difficile admodum esse non labi in vita tam lubrica, propellente diabolo, & Deo deserente, quod ultimum nunc incumbit probandum?

Secunda itaque minoris pars probatur; quia multa justè denegantur inimicis, quæ amicis liberalissimè conceduntur: Atqui gratia sanctificans, seu charitas constituit Dei amicos, Sap. 7. Peccatum verò Dei inimicos, juxta illud Sap. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus.* Hinc Psal. 33. *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum: vultus autem Domini super facientes mala.* Et Psal. 17. Regius Psaltes Deum alloquens, ait: *Cùm sancto sanctus eris . . . & cum perverso perverteris*, hoc est, secundùm communem interpretationem: cum bono benignè & liberaliter ages: contra verò cum perverso austerè & durè, ita ut ipsi perversus videaris, interprete S. Augustino in hunc locum. Denique ex eodem S. Doctore passim, & ex S. Thoma in caput 1. Epist. ad Rom. subtractio gratiæ, saltem commodioris, est justa peccati pœna, sicut & permissio sequentium peccatorum, juxta illud Psalmi 80. *Dimisi eos secundùm desideria cordis eorum; ibunt in adinventionibus suis.*

Ex his Pastor valida argumenta depromere poterit contra eos, qui in peccato obdormiunt, & vix semel per annum ad Sacramentum pœnitentiæ recurrunt.

Dices 1. Si gratia ſanctificans eſt neceſſaria ad vitandum peccatum; peccator impœnitens carebit auxilio ſufficiente, ac proinde neceſſariò peccabit; falſum conſequens: Ergo & antecedens.

Reſpondeo 1. Non diximus, gratiam ſanctificantem eſſe abſolutè neceſſariam, ſed moraliter duntaxat, non ad quodlibet grave peccatum vitandum, ſed ad omnia peccata diu vitanda.

Reſpondeo 2. diſtinguendo majorem. Peccator carebit auxilio ſufficiente proximo, Tranſeat: remoto, Nego majorem. Deus enim interiùs illum movet, & excitat ad pœnitentiam, per quam impetraret auxilia validiora & proxima.

Dices 2. Eccleſia non præcipit ut Fideles ſæpius peccata confiteantur; quàm ſemel in anno, Ergo impœnitens poteſt per annum eſſe privatus gratia ſanctificante abſque novi peccati periculo.

Nego conſeq. Namque 1. perabſurdè, ne dicam impiè, quis colligeret ex præcepto annuæ Confeſſionis Eccleſiam peccatoribus permittere, ut ad annum converſionem ſuam differant contra divinum illud præceptum: *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Eccli. 5. v. 8. 2. Annuæ Confeſſionis præcepto Eccleſia voluit duntaxat prohibere, ſub pœna interdicti, ne Fideles, quorum multos Sacramentum Pœnitentiæ negligere noverat, ultra annum peccata ſua confiteri differrent; Et hoc patet tum ex iis Canonis vocibus, *ſemel ſaltem in anno:* tum ex Eccleſiæ Cohortationibus in Concilio Tridentino Seſſion. 13. & 22. ad frequentem Sacramenti Euchariſtiæ perceptionem, ad quam peccatori non licet accedere, niſi præmiſſa Sacramentali confeſſione,

fessione, ex Concilio Tridentino, Session. 13. cap. 7.

CAPUT V.

De Gratia actuali.

Recolendum est gratiam actualem ex dictis cap. 2. esse supernaturalem, tum mentis illustrationem, seu cogitationem, tum piam voluntatis motionem seu affectionem.

Quamvis autem divinæ illæ motiones sint actus realiter distincti & diversæ speciei, cùm à diversis facultatibus, scilicet intellectu & voluntate, supernaturaliter procedant, nomine tamen gratiæ actualis conjunctim intelliguntur; quia sola mentis illustratio sine divina voluntatis motione, nihil prodest ad salutem. Unde Pelagius eo ipso habitus est gratiæ hostis & destructor, quo negavit necessariam Dei motionem in voluntate, licèt admiserit (ut nonnullis videtur) quasdam mentis illustrationes & revelationes. *Non in eo nos* (dicimus) *divinitus adjuvari ad operandam justitiam, quòd Deus Legem dedit plenam bonis sanctisque præceptis; sed quòd ipsa voluntas nostra, sine qua operari bonum non possumus, adjuvetur & erigatur impartitè Spiritu gratiæ, sine quo adjutorio doctrina illa littera est occidens . . . Nam sicut illis* (Philosophis) *per creaturam cognitoribus Creatoris ea ipsa cognitio nihil profuit ad salutem . . . Ita eos, qui per Legem cognoscunt quemadmodum sit homini vivendum, non justificavit ipsa cognitio.* Augustinus Lib. de Littera & Spiritu c. 12. Subdolè ergo quis confiteretur gratiæ interiori in hoc statu aliquando resisti, quia homo nonnunquam sanctæ cogitationi divinitus immissæ

ſæ non obtemperat, ſi interim negaret ullam dari ſupernaturalem voluntatis motionem, cui reſiſtatur; quia ubi ſermo eſt de gratia actuali, Catholici intelligunt non ſolùm mentis illuſtrationem, ſed præcipuè piam voluntatis affectionem; ſine qua nequidem credere poſſumus quantumvis interiùs edocti & illuſtrati. Corde enim creditur, Rom. 10.

Sed antequam opus aggrediamur, monendi Lectores, devolvi nos in æſtuoſum quoddam pelagus, & turbulentiſſimis refertum procellis, quas nonnulli Molinæ diſcipuli concitant. Volunt illi unum Molinæ de gratia dogma, non ullum aliud, eſſe Catholicum, nullum prorſùs interjectum eſſe medium Janſeniſmum inter & Moliniſmum; eumque, qui Moliniſta non ſit, eſſe Janſeniſtam; uno verbo, gratiam per ſe efficacem, in Scholis omnibus Catholicis (ſi Molinæ ſcholam excipias) omnibus ſæculis propugnatam, fontem eſſe & originem, unde errores in Janſenii Libro damnati neceſſariò profluxerunt.

Porrò de actuali gratia, quæritur 1. utrùm ſit neceſſaria? 2. quæ ejus ſpecies, & quomodo inter ſe differant? 3. Utrùm gratia actualis detur omnibus?

§. I.

De Neceſſitate Gratiæ actualis.

Expendimus Cap. præcedenti, Paragr. 11. an & quomodo gratia habitualis ſit neceſſaria? Hìc ſimilis quæſtio movetur circa gratiam actualem, cui ut fiat ſatis,

Præ-

Præmittendum 1. aliud esse verum & bonum supernaturale, & ad vitam æternam pertinens: aliud naturale, & illud vel est facile, vel difficile, sive ex objecto, ut martyrium; sive ex circumstantiis, putà ex concupiscentia, & gravibus tentationibus.

Præmittendum 2. duplicem esse potentiam, physicam scilicet & moralem.

Physica potentia est ea, cujus virtus activa proportionata est operi faciendo. Hanc potentiam non habet ad longum iter conficiendum, qui recens convalescit ex longo & gravi morbo; quia tam arduum opus vires ejus debilitatas longe superat. Hìc adversarius mihi absque pudore imponit pag. 43. asseritque meam esse hanc propositionem: *Comme un homme malade peut & ne peut pas marcher: il le peut absolument & physiquement, parcequ'il a des jambes; mais il ne le peut pas moralement & relativement à cause de sa foiblesse actuelle.*

Moralis potentia est facultas non solùm proportionata, sed etiam expedita, & nullis difficultatibus, saltem quæ graves sint, implicata, quæ ab opere suscipiendo deterreant, qualem cernere est in homine vegeto, & in laboribus perferendis assueto, respectu longioris peregrinationis. Contra verò impotentiam moralem hìc patitur delicatus & deliciis diffluens; quamvis enim sufficientes vires habeat ad longum iter pedibus conficiendum, nunquam tamen illas exeret propter nimiam difficultatem. Denique illud dicitur physicè impossibile, quod excedit vires, & inducit absolutam necessitatem non operandi, adeoque

que excusat à peccato, quia omne peccatum debet esse voluntarium & liberum. Moraliter verò impossibile dicitur, quod, etsi vires absolutè non superet; ita tamen difficile est, ut voluntas sibi dimissa nunquam ad illud faciendum se determinatura sit. Et hæc impotentia non excusat à toto peccato, sed à tanto, ut loquitur S. Thomas; quia non omninò perimit voluntarium & liberum; sed minuit duntaxat, proindeque voluntas vehementi tentationi non cedit ex necessitate, sed ex ignavia & socordia, quatenus vires omnes ad resistendum non exerit. Ita sanctus Thomas 1. 2. quæst. 10. artic. 3. & quæst. 24. de libero arbitrio artic. 12. ad 12. *Dicendum*, inquit, *quòd cupiditas non potest esse cogens absolutè liberum arbitrium, quod semper est liberum à coactione; sed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis, cui tamen potest resisti, licèt cum difficultate.* Limitat tamen laudato articulo 3. nisi violentia passionis rationem absorbeat.

Hanc impotentiam moralem cum libertate S. Augustinus conciliat Lib. 3. de pec. mer. c. 3. ubi Pelagianis objicientibus hominem non peccaturum, si gravi tentationi resistere sit impossibile, sic respondet: *Sed hoc non vident quòd ad nonnulla superanda, quæ vel malè cupiuntur, vel quæ malè metuuntur, magnis aliquando & totis viribus opus est voluntatis, quas nos non perfectè in omnibus adhibituros prævidit, qui per Prophetam veridicè dici voluit*, non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Et sanctus Bernardus Sermon. 81. in Cant. *Interveniente peccato*, inquit, *patitur quandam vim ipse homo, sed à voluntate, non à natura; ut nè sic quidem ingenita libertate privetur . . . . Nescio quo pravo & miro modo ipsa*

ſibi voluntas peccato quidem in deterius mutata, neceſſitatem facit, ut non neceſſitas, cùm voluntaria ſit excuſare valeat voluntatem: nec voluntas, cùm ſit illecta, excludere neceſſitatem. Eſt enim neceſſitas hæc quodammodo voluntaria; eſt favorabilis vis quædam premendo blandiens, & blandiendo premens, unde ſe ſe rea voluntas, ubi ſemel peccato conſenſerit, nec excutere jam per ſe, nec excuſare ullatenus de ratione queat.

Ex hac autem præmiſſa explicatione facilè eruetur reſponſio ad quæſtiones, quæ fieri ſolent circa actualis gratiæ neceſſitatem.

Q. 1. *Utrùm ſine gratia actuali poſſit quis cognoſcere verum, velle & operari bonum ſupernaturale?*

R. Omnino non poteſt ſive potentia morali, ſive potentia phyſica. Ita definitum eſt contra Pelagianos, & Semipelagianos. Vide quæ in hanc rem dicta ſunt cap. 3. ubi de Pelagianis & & Semipelagianis.

Probatur 1. Eccleſiæ definitio ex Scriptura ſacra, Joan. 15. verſ. 4. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite; ſic nec vos, niſi in me manſeritis.* Et verſ. 5. *Sine me nihil poteſtis facere.* Non ait: Non poteſtis operari facilè; ſed nihil poteſtis, ut advertit S. Auguſtinus Lib. de Gratia Chriſti cap. 29. Roman. 11. *Quis prior dedit illi & retribuetur ei? Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia*, 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Hoc Apoſtolico teſtimonio S. Auguſtinus teſtatur Libro de Prædeſtinat. Sanctorum cap. 3. ſe receſſiſſe à ſemitis Semipelagianorum, in quibus errabat ante Epiſcopatum: *quo teſtimonio*, inquit, *etiam ipſe convictus ſum, cùm ſimiliter errarem, putans fidem, qua in Deum credimus,* non

non donum, sed à nobis esse in nobis, & per illam nos impetrare Dei dona, quibus temperanter & justè, & pie vivamus in hoc sæculo. 2. Cor. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.* Quæ verba Sanctus Augustinus Lib. de Prædestinat. Sanctorum cap. 2. sic adversùs Semipelagianos contorquet: *Attendant hìc, & verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse Fidei cœptum, & ex Deo Fidei supplementum. Quis enim non videat, priùs esse cogitare quàm credere? nullus quippe credit aliquid, nisi priùs cogitaverit esse credendum.*

Probatur 2. ratione. Quia ex dictis, tum impotentia physica dicitur, cùm virtus activa non est proportionata operi perficiendo: Atqui facultates hominis naturales, putà intellectus & voluntas, non sunt proportionatæ operationibus supernaturalibus; ideo enim ita vocantur, quia excedunt vires naturales. Ergo: Deinde sicut actus rationalis non potest procedere nisi à principio & lumine rationali; ita actus supernaturalis non potest elici, nisi à principio supernaturali.

Dices 1. Credere mysteria sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis, sunt actus supernaturales; Atqui Calviniani illa credunt sine gratia; hæretici enim carent lumine Fidei: Ergo.

Distinguo majorem: Credere Fide divina, Concedo: credere Fide & persuasione humana, Nego majorem: Hæretici quippe ea Fide, qua credunt nonnulla Religionis nostræ mysteria, credunt etiam falsa & impia sectæ suæ dogmata, nempe quia ita edocentur à suis Pseudopastoribus, vel potiùs quia ita sibi persuadent. Cùm ergo Fides divina non inclinet ad falsum,

 sequi-

sequitur quòd credant persuasione humana.

Instabis: mysteria sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis sunt supernaturalia: Ergo non possunt nisi supernaturaliter credi.

Distinguo anteced. Sunt objecta supernaturalia ab hæreticis medio & motivo naturali apprehensa, Concedo: medio & motivo supernaturali apprehensa, Nego anteced. & consequentiam. Quemadmodum enim Gentiles Philosophi sempiternam Dei virtutem & Divinitatem, licèt sit objectum maximè supernaturale, naturaliter cognoverunt; quia nitebantur medio & motivo naturali, nempe creaturarum testimonio; Similiter hæretici motivo naturali, nempe persuasione humana, credunt quædam mysteria.

Ex hac responsione sequitur, nempe compertum esse utrùm supernaturaliter agat, ètiam cùm versatur circa objectum supernaturale; quia ipsi omnino non constat, an motivo supernaturali excitetur & deducatur.

Dices 2. Gratia habitualis seu sanctificans, est principium supernaturale: Ergo justus sine gratia actuali supernaturaliter operari potest.

Distinguo anteced. Est principium radicale & remotum, Concedo; ordinem quippe habet ad actus supernaturaliter bonos: est principium proximum, Nego antecedens. Sicut enim humana natura, licèt ad actus rationales ordinata, agere non potest, v. g. intelligere. 1. Sine facultate intellectiva. 2. Sine objecto facultatem movente & determinante sive per se, sive per sui speciem. 3. Sine actuali Dei concursu; ita gratia sanctificans veluti nova natura in ordine supernaturali, non operatùr nisi mediantibus virtutibus

tibus infusis tanquam potentiis supernaturalibus, quas per gratiam actualem supernaturaliter excitari & moveri necesse est; objecta quippe per exteriorem verbi divini prædicationem proposita, sine gratia interiori naturaliter duntaxat movent. *Sicut oculus corporis*, inquit sanctus Augustinus Lib. de Nat. & Grat. cap. 26. *etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere; sic homo perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere.*

Ergo gratia habitualis sola, sufficiens non est, ut mandata Dei dicantur justis possibilia.

Merito tamen vocatur principium sanctæ operationis, quia sicut Deus sapientiæ suæ debet, ut naturam non condat, nisi tribuat illi potentias connaturales, suppeditet illi media, concursumque suum præbeat, ut consequi possit finem, ad quem illam instituit; sic ad ejus sapientiam justitiamque pertinet, ut gratiæ sanctificanti respondeant auxilia, sine quibus non impleretur lex ad quam gratia sanctificans ex natura sua inclinat. Unde sanctus Augustinus expendens illud Psal. 7. *Justum adjutorium meum à Domino*, sic scribit: *Duo sunt officia medicinæ, unum quo sanatur infirmitas, alterum quo sanitas custoditur .... ibi infirmus ut liberetur; hìc sanus, ne corrumpatur, orat: ibi, ut à morbo evadat, remedium; hìc autem ne in morbum incidat, tuitionem petit. Itaque ibi misericors auxilium est, quia nullum habet meritum peccator qui adhuc justificari desiderat, credens in eum, qui justificat impium; hìc autem justum auxilium est, quod jam justo tribuitur. Dicat ergo peccator:* Salvum me fac, Domine, propter misericordiam tuam: *Et dicat justus:* Justum adjutorium meum à Domino. Nihil expressius con-

contra primam è quinque propositionibus in Jansenio damnatis:

Dices 3. Orationes & eleemosynæ fuerunt actus supernaturales in Cornelio, cùm per illas dispositus fuerit ad Baptismum. Act. 10. Atqui non fuerunt ex gratia; prima enim gratia est Fides, qua carebat Cornelius: Ergo.

Nego min. cujus confirmationem distinguo. Prima gratia est Fides inchoata & implicita, Concedo: est Fides perfecta & explicita, Nego. Fides inchoata est supernaturalis illustratio & motio, qualis potest esse in infideli, & per quam Cornelius dicitur vir Religiosus, ac timens Deum; per eam quippe disponitur homo ad fidem explicitam & perfectam, quæ habetur ex auditu. Sic Lidiæ *Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo*, Actuum 16. vers. 14.

Q. 2. *Verum saltem naturale potestne cognosci sine gratia actuali?*

R. Homo sine gratia potest etiam potentia morali cognoscere aliquod verum naturale, sive speculativum, sive practicum; modò non desit cognoscendi medium.

Probatur 1. ex Scriptura, Rom. 1. Philosophi Gentiles Deum ex creaturis cognoverunt. 2. Ex sancto Augustino Lib. 2. Conf. cap. 4. *Lex tua scripta est in cordibus hominum, quam nulla delet iniquitas.* Et in Psalm. 57. *Manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris veritas scripsit*, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. *Hoc & antequam lex daretur, nemo ignorare permissus est.* 3. ratione, quia est proportio inter intellectum & veritates naturales, plurésque ex iis sine difficultate apprehendere possumus.

Dixi 1.

Dixi 1. *Modò non desit cognoscendi medium.* Nam sicut oculus quantumcunque sanus, nullum potest cernere colorem, si desit lumen; sic secreta cordium, licèt facultati cognoscitivæ proportionata, detegere non valemus; quia nullum nobis suppetit medium ea detegendi.

Dixi 2. *aliquod verum naturale;* quia omne verum naturale collectivè sumptum, morali potentia cognoscere non possumus; tum quia plures veritates naturales longæ à sensibus remotæ sunt, nec sine gravi difficultate, & acri studio attingi queunt; tum quia prope infinita est illa veritatum collectio; & vitæ brevitas, morbi, somnus, &c. impediunt quominus intellectus iis omnibus vacare possit. Adde veritates practicas & singulares specialia habere impedimenta, nam concupiscentia & passiones mentem ita perturbant, ut, quamvis non ignoremus, quid temperantia, humilitas, & aliæ virtutes in genere præscribant, in praxi ratio sibi dimissa videre non possit potentia morali, quid hìc & nunc sit faciendum aut fugiendum; in usu ciborum voluptas obrepit sub prætextu necessitatis; ira persuadet nos justè irasci; superbia hanc contumeliam non esse ferendam, &c.

Dices 1. ex Apostolo 2. Cor. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis: Ergo.

Respondeo 1. opponendo caput primum Epistolæ ad Romanos, ubi docet Apostolus invisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspici. 2. Ad concilianda Apostoli verba, distinguo anteced. Non sumus sufficientes cogitare aliquid supernaturale & conducens ad vitam æternam, Concedo: aliquid naturale, & ad salutem non pertinens, Nego antec.

Dices 2. ex Concilio 2. Arausicano cap. 22. Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum. Et ex S. Augustino de gestis Pelagii c. 3. sufficit oculus ad non videndum; ad videndum verò lumine suo sibi non sufficit, nisi extrinsecùs auxilium clari luminis præbeatur: Ergo.

Distinguo anteced. ut supra, nemo habet de suo nisi mendacium, nec sibi sufficit ad videndum in ordine ad vitam æternam, Concedo: nemo absolutè, Nego antec. Eo itaque sensu laudata verba accipienda sunt, quòd apud Summum Judicem ratio duntaxat habeatur operum, quæ à mala voluntate exeunt, ut puniantur, nulla verò virtutum naturalium, ut pro eis merces rependatur: & ita liberum arbitrium per se nihil valet nisi ad peccandum; cùm enim pro nihilo reputetur quidquid boni naturalibus viribus facere potest, nihil in hac parte valere meritò dicitur.

Q. 3. *Gratia actualis estne necessaria ad vincendas tentationes?*

R. 1. Si agatur de victoria, quæ sit utilis ad salutem, certum est ex dictis, gratiam actualem esse absolutè necessariam. Sed cùm præcipuè quæstio moveatur de victoria, quæ sufficiat ad vitandum peccatum, ad quod tentatio impellit.

R. 2. Homo naturaliter vincere potest aliquam levem tentationem potentia, tum physica, tum morali.

Probatur, quia ex mox dicendis, homo naturaliter potest facere aliquod opus moraliter bonum si non occurrat nisi levis difficultas: Atqui tentatio levis non infert nisi levem difficultatem: Ergo naturaliter potest superare aliquam levem tentationem.

Dixi,

Dixi, *aliquam*, non omnem *levem tentationem*; quia omnes vel etiam multæ leves tentationes, si collectivè sumantur, graves evadunt ob innatam voluntatis humanæ inconstantiam: aliquis, v. g. patienter audit verbum minùs gratum, quod sæpius repetitum intolerabile efficitur.

Dices 1. Dei providentiæ & speciali ejus protectioni tribuendum est, quòd tentatio fuerit levis, nec permiserit Satanam ampliùs sævire: Ergo nulla tentatio, etiam levissima, superari potest sine gratia.

Nego conseq. tum quia illa exterior Dei protectio non est gratia supernaturalis, de qua hìc agitur: tum quia nostra responsio est de tentatione secundùm se spectata, & in hypothesi quòd fuerit levis. Sic verè & propriè dicimus claudum à S. Petro sanatum, Act. 3. naturaliter ambulasse, quamvis ejus ambulatio supponeret præcedentem Dei gratiam.

Dices 2. constans est sanctorum Patrum doctrina, hominem naturalibus viribus nulli tentationi sine gratia resistere posse. Sanctus Chrysostomus Hom 24. in primam ad Corinthios sic habet: *Ubi sunt tentationes, quas sufferre non possumus? Et quænam illæ? Omnes, ut ita dicam: possibilitas enim in divino nutu est, quam nostra alliciamus voluntate. Quare, ut certò cognoscas, non solùm illas, quæ nostram virtutem superant, non posse sine divino auxilio facilè sustineri, sed ne has quidem humanas*, &c. *neque enim mediocres illas, quod dixi, propria virtute sufferremus: sed hìc quoque divino indigemus auxilio, ut eas vel effugiamus, vel certè perferamus.* S. Augustinus Lib. 2. Confess. 7. *Gratiæ tuæ*, inquit, *deputo quæcunque non feci mala.* S. Gregorius in Psalm. 3.

pœnitentialem. *Necessariò sequitur, ut omni tentationi sit subditus, quicumque à Deo fuerit derelictus.* Ergo.

Nego conseq. namque laudati textus, & alii plures, quos congerunt Patroni oppositæ sententiæ intelliguntur, vel de victoria quæ conferat ad salutem, vel de gratuita Dei protectione, qua non patitur nos tentari supra id, quod possumus; & ita videntur accipienda verba sanctorum Augustini & Gregorii; vel denique de levibus tentationibus collectivè sumptis; nam frequentius utimur propositionibus universalibus ad significandum quod fit ferè semper. Hanc esse mentem S. Chrysostomi indicant particulæ diminutivæ; *Omnes, ut ita dicam*, quæ idem sonant, quod propè omnes.

R. 3. Graves tentàtiones sine gratia vinci possunt potentia physica, nullatenus potentia morali. Duæ sunt responsionis partes.

Prima pars probatur 1. quia ex dictis, potentia physica est virtus activa proportionata operi faciendo, alioquin moraliter impossibili: Atqui in homine lapso inest virtus naturalis proportionata vincendis tentationibus. Namque ex sancto Thoma in prænotatis laudato, nec concupiscentia, nec tentationes imponunt necessitatem. *Diabolus*, inquit S. Augustinus, *consensum non extorquet, sed petit.* Ergo homo gravi tentatione pulsus, dissentire potest, cùm remaneat liber à necessitate. Nunquam tamen sine gratia dissentiet; quia cum potentia physica conjuncta est impotentia moralis. 2. Si dissentire non posset ne quidem potentia physica, sequeretur in sententia eorum, qui docent obduratos & nonnul-

los

los infideles omni gratiæ auxilio deſtitui, vel non peccare tranſgrediendo legem naturalem, quod dici nequit ſine ſcandalo; vel àd demerendum non requiri libertatem à neceſſitate, quòd Summi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. damnarunt in Janſenio tanquam hæreticum. Ergo homo, in hypotheſi quòd omni auxilio careret, gravi tentationi reſiſtere poſſet potentia phyſica.

Dices: eſt error Pelagii, hominem naturalibus viribus vincere poſſe graves tentationes, & gratiam dari duntaxat ad faciliùs reſiſtendum: Ergo.

Diſtinguo anteced. poſſe vincere victoria quæ ſit utilis ad ſalutem, Concedo: poſſe vincere victoria quæ ſufficiat ad peccatum vitandum, Subdiſtinguo: poſſe potentia morali quæ ad actum reducatur, quamvis difficiliùs: Concedo. Poſſe potentia phyſica nunquam ad actum reducenda, niſi Deus adjuvet, Nego anteced. Pelagius itaque in eo errabat, quòd contenderet gratiam quidem eſſe utilem, ſed minimè neceſſariam ad ſuperandas graves tentationes, hominemque ſolis naturæ viribus non ſolùm poſſe, ſed etiam actu victorem exiſtere, atque eo titulo vitam æternam promereri: nos verò dicimus, hominem vincere poſſe graves tentationes potentia duntaxat phyſica, & nunquam ad actum reducenda, niſi gratia ſuccurrat.

Confirmatur noſtra ſententia communis inter Theologos Catholicos, ex ſummis Pontificibus Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. qui proſcripſerunt hancce 3. Baji propoſitionem, qua Catholicorum ſententiam ad Pelagianiſmum revoca-

vocabat: *Non solùm ii fures sunt & latrones, qui Christum viam veritatis & vitæ negant; sed etiam quicumque aliunde quàm per Christum in viam justitiæ, hoc est ad aliquam justitiam conscendi posse, aut tentationi ulli sine gratiæ ejus adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.*

Non ergo sequitur ex nostra sententia gratiam tantùm dari ad facilius; tum quia sine ejus adjutorio nulla victoria prodesse potest ad salutem; tum quia homo sibi soli relictus nunquam superabit gravem tentationem, sed ab ea infallibiliter dejicietur, quod nobis nunc probandum incumbit: Quare

Secunda pars nostræ responsionis, quæ est de morali impotentia resistendi viribus naturæ gravi tentationi, probatur adversùs Pelagium, primò ex Scriptura, Psalmi 17. *In te eripiar à tentatione.* Psalm. 117. *Impulsus eversus sum ut caderem, & Dominus suscepit me.* Matth. 6. Jubemur petere à Deo auxilium contra tentationes; *Et ne nos inducas in tentationem.* In quem locum S. Augustinus, Lib. de dono persev. cap. 23. sic scribit: *Si hæc ab ipso quidem poscit Ecclesia, sed à seipsa sibi dari putat, non veras sed perfunctorias orationes habet . . . . . . Quis enim veraciter gemat, desiderans accipere quod erat à Domino, si hoc à seipso sumere existimet, non ab illo?*

Probatur 2. ex Conciliis & sanctis Patribus.

Concilium Diospolitanum damnavit propositionem, qua Pelagius asserebat tentationes naturalibus viribus superari posse. *Unde fit consequens,* (inquit S. Augustinus Epistola 186. aliàs 106.) *ut quisquis sequitur illius Episcopalis auctoritatem judicii . . . fateatur quando contra tentationes concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis illic habeamus propriam voluntatem,*

non

non tamen ex illa, sed ex adjutorio Dei provenire nostram victoriam. Concilium Milevitanum definitionem Concilii Diospolitani confirmavit, ut constat ex Epistola, quam scripsit ad Innocentium I. extatque inter Epistolas S. Augustini, num 276. aliàs 92.

Innocentius I. Epistola ad Episcopos Africæ, quæ etiam inter Epistolas S. Augustini, numeratur 181. aliàs 91. *Necesse est*, inquit, *ut quo auxiliante vincimus, eodem rursus non adjuvante vincamur.*

Concilium Arausicanum II. Can. 9. sic definit: *Divini est muneris, cùm & rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate & injustitia continemus.*

Probatur 3. ex Consensione omnium Theologorum. Bellarminus Lib. 5. de libero arbitrio cap. 8. in responsione ad objectionem ex auctoritate sancti Thomæ deductam sic respondet: *Significat S. Thomas à passione non necessitari voluntatem necessitate physica; quasi voluntas determinetur ad unum; quomodo determinatur appetitus animantium brutorum: tamen non negat necessitari moraliter, id est,* INFALLIBILITER *moveri.*

Suarezius Lib. de Necessitate Grat. cap. 24. n. 33. *Gravis tentatio .... si instet, infallibiliter hominem gratia non adjutum dejiciet.* Similia habent P. Martinon in suo Anti-Jansenio Disputatione 16. Sect. 8. P. Perrin in suo Manuali 1. p. 133.

Isambertus Professor Regius in Scholis Sorbonicis Disp. 5. art. 6. de impotentia morali sic habet: *Juxta quam nunquam contingit, nec unquam continget, ut aliquis homo sibi soli, & viribus tantùm naturæ relictus vicerit, aut vincat gravem aliquam tentationem.* Scripsit ille Theologus ante Jansenium.

M. Gran-

M. Grandin etiam Professor Regius in Scholis Sorbonicis q. 1. de Necess. Grat. p. 79. asserit hanc esse communem Theologorum sententiam adversus Ruardum Tapperum, & pag. 80. ait: *Sed & difficultas duplex, altera tanta non est, ut semper impediat actum: altera est tanta, ut semper impediat actum, quomodo hic à nobis accipitur moralis impotentia.*

Denique Theodorus Eleutherius, qui scripsit Historiam de auxiliis pro Patribus Societatis Jesu, refert Lib. 4. c. 14. Molinam à Patribus Dominicanis delatum fuisse ad Sedem Apostolicam, quasi docuisset homines sine gratia graves tentationes vincere posse, atque ejusmodi criminationem sic diluit, *tametsi, ut dixi, moraliter necesse sit, aliquo tentationis notabiliter durantis momento tentatum labi, nisi gratiæ succurrat auxilium, ut Molina docet .... Unde apparet nihil minus velle Molinam quàm quod simpliciter & absolutè possit absque gratia vehemens superari tentatio.*

Q. 4. *Quomodo tentatio gravis inducit malè agendi Moralem necessitatem?*

R. Id fit, quatenus sensibilia, utpotè præsentiora, sensus & appetitum sensitivum magis movent & afficiunt, quàm spiritualia rationem. Deinde sensus & appetitus objectis sensibilibus deliniti, rationem tam violenter attrahunt, ut mens ad Legem Dei vix attendat, aliudque appetendum aut fugiendum repræsentet, quàm quod passiones suggerunt; nam ex Philosopho 3. Ethic. cap. 5. *Qualis unusquisque est, talis illi finis videtur;* & ex vulgari axiomate, *unusquisque judicat, prout affectus est.* Non quòd ratio malitiam objecti nullatenus advertat; sed aliò abstracta per ardentem concupiscentiam infallibiliter decernit (nisi Deus pericli-

periclitanti succurrat) satius esse hìc & nunc cupiditatibus indulgere. *Vigilate itaque & orate* (ait Magister noster Matth. 26.) *ne intretis in tentationem.* Nam ex Cœlestino summo Pontifice ad Episcopos Galliæ: *Nemo ètiam baptismatis gratia renovatus, idoneus est ad superandas Diaboli insidias, & ad vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum Dei adjutorium, perseverantiam bonæ conversationis acceperit.* Illam autem suppliciter emereri possumus: *novit enim Dominus pios de tentatione eripere.*

Ex his manifestè sequitur, hominem sine gratia Legem naturalem posse quidem implere potentia physica, quia Lex naturalis est naturæ humanæ proportionata; nullatenus vero posse potentia morali: tum propter tentationes, quæ frequenter occurrunt: tum propter quædam mandata per se longè difficillima, quale est præceptum diligendi Deum super omnia. Quia amor Dei, super omnia sincerus non est, nisi totum hominem, & cætera ita ad Deum referat, ut vim habeat resecandi omnes cupiditates, & inordinatum sui ipsius amorem: quemadmodum aurum non est genuinum, nisi fornacem sustinere possit, quamvis actu eam non experiatur: Atqui talis actus homini lapso moraliter est impossibilis. Ita sanctus Thomas q. 109. art. 3. ubi sic habet: *Homo in statu naturæ integræ dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei sicut ad finem, & similiter dilectionem omnium aliarum rerum, & ita diligebat Deum plusquam seipsum, & super omnia; sed in statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit secundùm appetitum voluntatis rationalis, quæ propter corruptionem naturæ sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei.*

Dices

Dices 1. homo naturaliter cognoscit Deum esse summum bonum, ac proinde super omnia amabile: Ergo potentia morali potest sic illum diligere.

Nego conseq. quia ex S. Thoma natura humana per peccatum magis corrupta est in appetitu, quàm in intellectu. Deinde virtutes intellectuales, ut scientia & ars non pugnant contra cupiditates & passiones, sicut virtutes morales.

Dices 2. Timor præsentissimæ mortis est gravissima tentatio: Atqui Romani, & plures alii Gentiles mortem acerbissimam, non solùm patienter, sed etiam alacriter sustinuere. Ergo.

Distinguo minor. & quidem ad mentem sancti Augustini Libr. de Patientia cap. 16. sustinuere motivo superbiæ & cupiditatis, ad quod dæmon juvare potest, Concedo: motivo honestatis, Nego. *An verò*, inquit sanctus Doctor, *idonea est iniquorum voluntas, ut Deo non adjuvante . . . . inter atrocissima & longa tormenta in mendacio perseverent . . . . . & non est idonea justorum voluntas, nisi eis vires desuper suggerantur, quaslibet pœnas, vel ipsius decore justitiæ, vel æternæ vitæ amore perferre? Qui hæc dicunt, non intelligunt, & quemque impiorum tanto esse ad quæcunque mala perferenda duriorem, quantò in eo est major mundi cupiditas, & quemque justorum tantò esse ad quæcumque mala perferenda fortiorem, quantò in eo est major charitas Dei.*

Cur autem homo in hoc statu non æquè motivo honestatis ac motivo cupiditatis mortem oppetere possit; ratio repetenda est ex dictis: nimirum, ubi læditur nominis fama, vel spes rei familiaris amplificandæ affulget, commovetur appetitus, ardent passiones, solus timor amittendi quod

quod malè concupiſcitur, mentem exagitat, & imminens mortis periculum vix obvertitur. Contra verò, ſi agatur de tuenda veritate & juſtitia cum capitis diſcrimine, ſenſus & paſſiones vehementer obſiſtunt, mentem perturbant, & quodammodo ligant; horror mortis totum hominem invadit, jam non lucet decor juſtitiæ, nec afficit gehennæ metus, nec ulla ſubeſt cura niſi evadendi mortis periculum. At, ſuperveniente gratia, uberior illuſtratio mentem veritati, qua nihil eſt fortius, affixam tenet, & major delectatio juſtitiæ voluntatem infallibiliter determinat, non quidem abſolutè, ſed moraliter; liberum quippe arbitrium, ſive ſub gratia efficaci, ſive ſub cupiditate conſtitutum, diſſentire aut conſentire poteſt, ut infra demonſtrabitur.

Dices 3. ex Apoſtolo Rom. 1. *Gentes, quæ Legem non habent, naturaliter ea, quæ Legis ſunt, faciunt.* Ergo gratia actualis neceſſaria non eſt ad implendam Legem naturalem.

Reſpondeo 1. negando conſequent. Mirum quippè eſſet Apoſtolo, qui afflante Spiritu Sancto, totus eſt in hac Epiſtola ad probandum gratiam omnibus ſive Judæis ſive Gentilibus eſſe neceſſariam ut Lex impleatur, hæc excidiſſe contra propoſitum. De Gentilibus ait cap. 1. *Cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt ...... propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam . . . repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia*, &c. De Judæis verò & Gentilibus ſimul cap. 3. *Cauſati enim ſumus*: Judæos *& Græcos omnes ſub peccato eſſe, ſicut ſcriptum eſt, quia non eſt juſtus quiſquam . . . . omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt*

usque ad unum. Cùm textus illi sint luce meridiana clariores, investigemus necesse est quo sensu Apostolus scripserit, Gentiles naturaliter ea quæ Legis sunt, facere. Quamobrem,

Respondeo 2. cum sancto Augustino Lib. de Spiritu & Littera cap. 26. & sequentibus, 1. vox, *naturaliter*, sumitur hìc pro *sponte*, opponiturque coactioni, quæ fit per Legem extrinsecùs advenientem & minantem, adeò ùt sensus sit, Gentes sine Lege scripta (quam Judæi transgressi sunt; per eos enim nomen Dei blasphematur in Gentibus, Roman. 2. v. 24.) sponte & voluntariè ea, quæ Legis sunt, faciunt, ac proinde Judæi adversùs Gentiles gloriari non debent eo titulo, quòd soli Legem acceperint, cùm transgressores existant ejusdem Legis, cujus opera Gentiles sine exteriori doctrina faciunt: Pharao Gen. 12. v. 18. Saram Abrahamo reddidit intactam, ut audivit esse ejus uxorem, cap. 26. v. 11. Abimelech præcepit omni populo sub pœna capitis, ne quis Rebeccam Isaaci conjugem impudicè tangeret. Plura etiam facta Romanorum & aliorum, nec Deum verum veraciter justéque colentium, vel legimus, vel novimus, *quæ secundùm justitiæ regulam* (inquit S. Augustinus cap. 27. citati Lib. de Spiritu) *non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò recteque laudamus. Quanquam, si discutiantur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem defensionemve mereantur.* 2. Itaque Gentiles multa Legis opera naturaliter faciunt, bona ex officio seu objecto, sed mala ex pravo fine, putà, superbia: vel si sunt simpliciter bona, tum ex officio, tum ex fine, & circumstantiis, vix illud fit sine gratia Christi, quam constat abs-

que

que Lege scripta concessam esse quibusdam Gentilibus, puta Cornelio, Jobo, Melchisedecho, ut docet S. Augustinus laudato cap. 27. *Non quòd per naturam* (hoc est per vocem *naturaliter*) *negata sit gratia, sed potiùs per gratiam reparata natura.*

Gravis superest quæstio, utrùm Infideles sine gratia peccent in omnibus operibus suis, nec ullum simpliciter bonum, tum ex officio, tum ex fine elicere possint? quod expendemus sequenti Paragrapho.

§. II.

Utrùm Infideles absque gratia possint velle & facere aliquod opus naturaliter bonum, tum ex objecto, tum ex fine & circumstantiis?

Negavit Bajus his duabus Propositionibus 1. *Omnia opera Infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.* 2. *Cum Pelagio sentit qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.* Quas Propositiones damnarunt Summi Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. damnatasque revocavit ipse Bajus. Quare ad mentem Summorum Pontificum,

Respondeo: Infideles absque gratiæ auxilio possunt potentia morali aliquod opus naturaliter bonum, etiam ex fine & circumstantiis, velle & facere, etsi vix tale in ipsis reperiatur.

Prima pars probatur 1. ex Scriptura, Exodi 1. Laudantur obstetrices Ægyptiorum, quòd masculis Hebræis pepercerint, ac propterea Deus

ipsis benedixit, domosque ædificavit. Matth. 5. Ethnici amicos diligunt & salutant, quod non reprehendit Christus, licèt à Christianis plus exigat.

Probatur 2. ex Bullis Summorum Pontificum, in quibus reprobantur Baji Propositiones tum ex sanctis Patribus. Ex S Augustino c. 27. ad calcem præcedentis Paragraphi laudato, & Serm. 349. aliàs 52. de Tempore, ubi distinguit charitatem naturalem à supernaturali, his verbis: *Licitam charitatem habere, humana est; sed ut dixi, licita est. Non solùm autem ita licita est, ut concedatur: sed ita licita, ut si defuerit, reprehendatur. Liceat vobis humana charitate diligere conjuges, diligere filios, diligere amicos vestros,* &c. *Sed videtis illam charitatem esse posse & impiorum, id est Paganorum.* Ex sancto Chrysostomo Homil. 67. ad populum: *Nemo est*, inquit, *adeo malus, qui non habeat aliquid boni, cujus ratione mereatur aliquod bonum temporale.* Ex sancto Thoma 2. 2. quæstione 10. articulo 4. ubi sic scribit: *Peccatum etiam infidelitatis naturam totaliter non corrumpit; alioquin peccator desineret esse homo. Unde non oportet quòd in omni opere suo peccent Infideles; sicut enim habens fidem, potest aliquod peccatum committere in actu, quem non refert ad finem fidei; ita etiam infidelis potest aliquem actum bonum facere in eo quod non refert ad finem infidelitatis.*

Probatur 3. ratione: quia ex dictis ibi agnoscenda est potentia moralis, ubi objectum est proportionatum facultati activæ, nec occurrunt impedimenta, quæ reddant opus difficile: Atqui colere parentes charissimos v.g. aliquod obsequium illis exhibere in re facili, & iisdem gratissima, est objectum naturæ rationali valde proportionatum,

tum, & admodum facile, cui interdum nulla saltem gravis resistit tentatio: Ergo.

Nec dicas opus, ut sit moraliter bonum, debere referri in ultimum finem, quod non potest Infidelis. Namque Infidelis moraliter potest aliquem actum ad Deum referre, cùm invincibiliter ignorare non possit illum esse cujusque ultimum finem.

Instabis 1. hæc responsio satisfaceret pro statu naturæ puræ, in quo ultimus finis esset Deus ut auctor naturæ, hoc est, ut possidendus per cognitionem perfectam ex creaturis abstractam, & per amorem illi cognitioni respondentem. At in hoc statu, ultimus finis non est alius quàm Deus intuitivè videndus, ad quem actus fidei informis ex natura sua tendit, nullatenus verò actus naturalis, quisquis ille sit, utpote inutilis, & à scopo aberrans; sic enim conficitur syllogismus: ille actus moraliter bonus non est, qui prorsus inutilis est, & ab ultimo fine aberrans; quis enim dixerit bene agere eum, qui à recta via deflectit, & frustra ac inutiliter operatur? Atqui omnes infidelium actus sunt inutiles & devii: Ergo boni non sunt. Hinc Apostolus Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Tit. cap. 1. *Omnia munda mundis . . . . . . infidelibus nihil est mundum.* Et sanctus Augustinus Lib. 4. contra Jul. cap. 3. *Si ergo ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Christo est vera, promittit; nihil prosunt homini virtutes, nullo modo veræ possunt esse virtutes.* Et infra alloquens Julianum, qui ejusmodi virtutes laudabat, sic pergit: *Dici non potest quantùm te fallat ista opinio, qua dixisti, omnes virtutes affectus esse, per quos*

aut steriliter aut fructuosè boni simus. Fieri autem non potest, ut steriliter boni simus . . . Arbor enim bona bonos fructus facit. Absit autem ut Deus bonus, à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Ibidem sanctus Doctor solvit objectionem ex Philosophis petitam, qui virtutem sic definiere: *Virtus est animi habitus naturæ atque rationi consentaneus.* Quæ definitio optimè convenit quibusdam Infidelium virtutibus, per quas nonnulla facilia operantur juxta dictamen rectæ rationis, & modo consentaneo naturæ rationali. *Verum dixerunt*, inquit, *sed quid sit consentaneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium nescierunt.* Ergo ex Scriptura & ex doctrina sancti Augustini, nulla potest esse vera virtus, nisi ordinetur ad beatitudinem supernaturalem, quæ in hoc statu sola est ultimus finis, ac proinde omnia Infidelium opera sunt vera peccata.

Respondeo 1. Hæc objectio ad summum pugnat contra Infidelium opera, qui positivè & contumaciter gratiam rejiciunt, & necessariam humilitatis viam, quam Christus nobis aperuit ad salutem, ingredi detrectant. Tales sunt Judæi, qui in Lege confidunt: tales Philosophi Gentiles, qui de operibus in se, non in Domino gloriantur; tales hæretici, putà, Pelagiani & Semipelagiani, contra quos præsertim pugnabat sanctus Augustinus, tanquam in liberi arbitrii præsumptores & gratiæ destructores; opus enim quod fit ex hac præsumptione, puta nudum operire, prorsus peccatum est; *Non quia*, inquit sanctus Augustinus cit. cap. 3. *per seipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est; sed de tali o-*

pere

pere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum.

Sed infidelis negativus, qui de Religione Christiana nihil audire potuit, similis est famulo, qui, cùm in mandatis acceperit occurrere Domino, ex longa peregrinatione redeunti, iter aggreditur; sed ex ignorantia, & intempestæ noctis tenebris, nullatenus verò ex sua culpa à recto itinere deflectit, nec Dominum consequitur in condicto loco; quemadmodum enim famulus ille in suo conatu omnino laudandus est, nedum vituperandus; ita infidelis negativus, qui ex præcepto Legis naturalis actum elicit, & ad Deum dirigit, sed non eo modo, quo ad Deum pervenire possit; quia invincibiliter ignorat Christum esse unicam viam, qua itur ad Patrem.

Neque verò hujusmodi actus ex omni parte sterilis est & inanis; per illum quippe Infidelis satisfacit præcepto legis naturalis, peccatum vitat, & pœnam illi debitam, minùs indignum se præbet misericordiæ à Deo consequendæ: denique promereri potest aliquod præmium temporale; habetur enim Exodi 1. Deum ædificasse domos obstetricibus Ægyptiorum ob earum humanitatem erga infantes Hebræos.

Unde in forma distinguo majorem syllogismi in objectionis confirmationem confecti: actus ille bonus non est, qui ab ultimo fine inutiliter aberrat, si culpa agentis aberrat, Concedo: si sine ejus culpa, sed ex ignorantia prorsus invincibili, Nego majorem. Solutio patet ex dictis.

Respondeo 2. ad textus Apostoli. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Infidelibus nihil est mundum.*

dum. 1. Si ad litteram accipiantur, non sunt ad propositum. Apostolus quippe loquitur de conscientia, quam qui sequitur, bona fide dicitur agere; mala verò fide, qui ea reluctante, operatur. Ait ergo Apostolus eum peccare, qui non ex fide, hoc est, qui contra conscientiam manducat de cibis olim in Lege veteri prohibitis, nunc verò in nova Lege licitis; quia omne, quod non est ex fide, id est, ex conscientia, peccatum est, etiamsi fiat secundùm Legem. Unde in posteriori textu Apostolus absolutè pronuntiat ejusmodi infidelibus nihil esse mundum, sive abstineant à cibis in Lege vetitis, sive iis utantur. Si enim ex sua superstitione abstinent, peccant, quia superstitiosè abstinent: si manducant, etiam peccant, quia mala fide, & contra conscientiam manducant.

Verùm quia S. Augustinus citato capite 3. laudatos Apostoli textus de Fide Christiana intelligit, quamvis allatam à nobis expositionem non rejiciat: alia solutio iisdem textibus in sensu sancti Doctoris acceptis adhibenda est: 1. Infideli nihil est mundum, & omne quod agit, peccatum est, quando agit ut infidelis, hoc est, ex infidelitate; quo sensu dicitur 1. Joan. 3. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit*, scilicet quando agit ut Filius Dei, & secundùm gratiam adoptionis. Sed sicut justus quandoque titillanti concupiscentiæ consentit, & eatenus peccat; sic infidelis potest ex infidelitate non agere, & sequi lumen rationis, adeoque non peccare. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 4. ad primum. 2. Infidelis, etiamsi ex infidelitate non operetur, nihilominus omne, quod agit, moraliter loquendo

quendo peccatum eſt ; quia vix actum elicit, qui non procedat, vel ex ſuperbia vel ex cupiditate ; quemadmodum enim univerſalis hæc propoſitio, omnis Æthiops totus eſt niger, moraliter accepta vera eſt, licèt Æthiops ſit albus in minima ſui corporis parte, nimirum in oculis ; eodem ſenſu verum eſt dicere, omne, quod agit infidelis, peccatum eſt, quamvis extraordinariè contingat aliquem ejus actum non eſſe peccatum.

Reſpondeo 3. Sigillatim ad ea, quæ opponuntur ex S. Auguſtino.

Ad primum. Effatum illud ſancti Doctoris: *Si ad conſequendam veram beatitudinem, nihil proſunt homini virtutes, nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes*, vel extenditur ad Fideles nondum juſtificatos: vel reſtringitur ad ſolos Infideles.

Si primum ; diſtinguo propoſitionem, nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes; id eſt, vivæ & perfectæ, quo ſenſu, S. Thomas docet 2. 2. qu. 4. art. 5. Fidem in peccatore quam vocat informem, non pertingere ad perfectionem virtutis, Concedo : nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes, hoc eſt, habitus boni, & principia actuum laudabilium, Nego propoſitionem. Solus enim Lutherus aut Calvinus dixerit opera, quibus peccator ex Fide ad juſtificationem ſeſe diſponit, non eſſe bona, ſed vera peccata ; à qua hæreſi patenter abeſt ſanctus Auguſtinus, utpotè qui doceat Fide impetrari juſtificationem. Hic ergo loquitur de virtute perfecta, cujus actus ſunt meritorii vitæ æternæ : ait enim : *Abſit ut ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit juſtus.*

Quòd ſi verba S. Auguſtini reſtringantur ad ſolos infideles, alia diſtinctione opus eſt ad aſſe-

quendam ejus mentem, nempe in Infidelibus non possunt esse veræ virtutes etiam naturalis ordinis, si spectentur quoad habitum, Concedo: si spectentur quoad actum, subdistinguo, quæ disponant ad gratiam, Concedo: quæ sint rectæ rationi consentaneæ & moraliter bonæ, quamvis ad salutem inutiles, Nego propositionem.

Enimverò cùm habitus naturales nascantur ex actibus sæpius repetitis, & actus Infidelium ferè semper sint vitiosi, saltem ex malo fine, sequitur in Infidelibus non posse reperiri potentia morali, nisi habitus moraliter malos, unus quippe aut alter actus contra eorum agendi morem recta intentione elicitus habitum laudabilem producere nequit; ac proinde sicut Æthiops ex oculis albis denominandus non est albus; sic nec Infideles, ex aliquo bono opere dici debent arbores bonæ.

Ad secundum locum, qui ex S. Augustino objicitur, *fieri non potest, ut steriliter boni simus*; distinguo: in hypothesi falsa Juliani, Concedo: in nostra, de qua non agit S. Augustinus, Nego.

Julianus itaque cum Pelagio docebat benè velle esse à nobis, benè autem operari tribuebat gratiæ, & in hoc posteriori à Pelagio recedebat. Sed cùm in opere bono duo spectanda sint, nempe officium seu objectum, & finis, contendebat ille Hæreticus contra omnium hominum etiam indoctorum opinionem, officium sine recto fine, v. g. operire nudum ob vanam gloriam, esse bonum & laudabile quamvis sterile & infructuosum, ideoque gratiæ Christi non adscribendum, sed naturalibus liberi arbitrii viribus. Quæ absurdissima sententia incredibilis, præsertim in homine

mine Christiano & Episcopo videretur, nisi S. Augustinus ejus verba referret in hunc modum: *Ne tibi videar calumniari* (inquit, Julianum alloquens) *ipsa tua verba ponam. Cunctarum, inquis, origo virtutum in rationali animo sita est, & affectus omnes, per quos aut fructuosè aut steriliter boni sumus. In subjecto sunt mentis nostræ prudentia, justitia, temperantia, fortitudo; horum igitur affectuum vis, cùm insint omnibus naturaliter, non tamen ad unum finem in omnibus properat, sed pro judicio voluntatis, cujus nutui serviunt, aut ad temporalia, aut ad æterna dirigitur. Quod cùm sit, non in eo quòd sunt, non in eo quòd agunt; sed in eo solo quòd variant, quòd merentur, nec nominis sui igitur, inquis, possunt, nec generis sustinere dispendium; sed solius quod appetiverint præmii aut amplitudine ditantur, aut exiguitate frustrantur.* Ex quibus verbis concludit S. Augustinus in sententia Juliani, veram virtutem esse avarorum prudentiam, veram Catilinæ fortitudinem, veram justitiam, quæ dominam reperit avaritiam, cùm omnium judicio sint vera vitia, à quibus nemo denominari potest bonus, etiam steriliter.

Instabis 2. ex S. Augustino Enchir. 17. regnat carnalis cupiditas, ubi non est charitas: Atqui in Infidelibus non est charitas: Ergo omnia eorum opera procedunt ex carnali cupiditate, ac proinde mala sunt.

Distinguo majorem, regnat habitualis cupiditas, ubi non est charitas habitualis, Concedo: neque enim datur medium: regnat actualis cupiditas, ubi non est charitas, Nego maj. tum quia homo non semper agit ex habitu; tum quia actus fidei & spei in peccatore, qui ad justitiam sese disponit, boni sunt, nec ex

vitiosa

vitiosa cupiditate procedunt: tum denique quia summi Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. damnarunt hanc Baji propositionem, quæ est numero 38. *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.*

Instabis 4. S. Prosper responsione 8. ad Capitula Gallorum scribit: *Dicamus gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non solùm ad cognoscendam, verùm etiam ad faciendam justitiam, nos per singulos actus adjuvare, ita ut sine illa nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, elicere valeamus.* Eadem habent Concilium Carthaginense Epist. ad Zosimum Summum Pontificem, Milevitanum II. Can. 4. Arausicanum II. Can. 9. Ergo sine gratia nullum potest esse bonum opus morale.

Distinguo consequens, bonum opus ad salutem æternam conferens seu disponens, Concedo: nullum absolutè, Nego conseq. Hæc solutio petitur tum ex scopo sancti Prosperi, Conciliorum, & aliorum Patrum illius ætatis, qui toti erant ad refellendum errorem Pelagianorum & Semipelagianorum, asserentium initium salutis repetendum, non ex gratia, sed ex libero arbitrio: tum ex verbis Concilii Arausicani Can. 7. in quo sic habet: *Si quis per naturæ vigorem opus aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare aut eligere posse confirmat, absque illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti, hæretico fallitur spiritu*, restrictio enim illa, *quod ad salutem pertinet;* qua etiam usi sunt Patres Tridentini Sess. 6. Can. 3. planè indicat sermonem non esse de actibus nihil ad salutem conferentibus.

Secunda

Secunda pars nostræ responsionis, nempe vix in Infidelibus reperiri opus bonum ex objecto, fine & circumstantiis, probatur tum ex sancto Augustino, qui laudato cap. 27. Libr. de Spiritu & Littera nostram doctrinam iisdem tradit verbis: tum ex dictis præcedenti Paragrapho, de necessitate gratiæ ad superandas tentationes, quæ in omni ferè opere nos impugnant.

De necessitate gratiæ ad perseverandum agimus Tract. de Attrib. c. de Effectibus Prædestinationis, ubi expendimus ea, quæ pertinent ad magnum perseverantiæ donum.

§. III.

Utrùm justus gratiæ auxilio possit vitare omnia & singula peccata venialia?

Constat ex dictis cap. 4. Paragr. ultimo, gratiam sanctificantem esse necessariam, ut per diuturnum tempus peccata mortalia vitentur. Infra dicemus gratiam saltem sufficientem non deesse justis, qua possint mandata Dei implere, & lethaliter non peccare. Quæritur hìc duntaxat an justi cum gratiæ auxilio, quod ex dicendis supponimus ipsis non denegari, possint vitare omnia & singula peccata venialia, quamdiu in terris agunt.

Affirmarunt Pelagius & Cœlestius, ideo damnati in Concilio Milevitano secundo, Can. 6. ubi dicitur anathema ei, qui asserit propter humilitatem oportere dici, non quia veritas est, illud 1. Joan. c. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et

Et Concilium Tridentinum antiquorum Patrum vestigiis insistens Sessione 6, cap. 23. sic definit: *Si quis hominem semel justificatum dixerit . . . . . posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia: anathema sit.* Juxta quam definitionem propositæ quæstioni

R. Justus in hac vita cum auxiliis gratiæ ordinariis, non potest morali potentia per diuturnum tempus vitare omnia peccata venialia, etiam ea, quæ ex inadvertentia & infirmitate subrepunt: potest verò cum auxiliis extraordinariis. Duæ sunt partes.

Prima pars probatur, 1. ex Scriptura, 2. Paralip. 6. *Neque enim est homo, qui non peccet.* Ps. 142. *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Jac. 3. *In multis enim offendimus omnes.* 1. Joan. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

Probatur 2. ex constanti Traditione Ecclesiæ. *Tria sunt*, inquit S. Augustinus Lib. de dono persev. c. 2. *quæ maxime adversùs Pelagianos defendit Ecclesia, quorum est unum, gratiam Dei non secundùm merita nostra dari. Alterum est, in quantacunque justitia, sine qualibuscunque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere. Tertium est, obnoxium nasci hominem peccato primi hominis.* Ad vindicandum autem secundum, librum integrum scripsit de perfectione justitiæ. Idipsum passim refricat in aliis operibus, ut Ep. 167. aliàs 29. *Nemo*, inquit, *hic vivit absque peccato, & hoc alius magis, alius minùs: optimus autem est, qui minimùm.* Et Lib. de Spir. & Litt. c. 1. sic respondet ad Marcellinum: *Rescripsisti te moveri, eo quòd in posteriori duorum librorum fieri*

posse

posse dixi; ut sit homo sine peccato, si voluntas ejus non desit ope divina adjuvante, & tamen præter unum, in quo omnes vivificabuntur, neminem fuisse aut fore, in quo hic vivente foret ista perfectio. Absurdum tibi videtur dici aliquid fieri posse, cujus ubi desit exemplum. Tum nonnulla adducit exempla eorum, quæ fieri possunt, nec unquam fient. Cur autem justus non declinat ab omni peccato cùm declinare possit, explicat S. Hieronymus Lib. 2. contra Pelagianos, his verbis: *Quamdiu ille finis adveniat . . . . . necesse est nos subjacere peccato, non naturæ & conditionis, ut tu calumniaris, vitio, sed fragilitate & commutatione voluntatis humanæ, quæ per momenta variatur, quia Deus solus est immutabilis.* Ex quibus colliges aliter dici circulum perfectè rotundum esse possibilem, quamvis nunquam existat perfectè rotundus, aliter possibile esse justo vitare omnia peccata venialia, etsi nunquam vitet. Quòd enim non conficiatur circulus perfectè rotundus, non provenit ex defectu voluntatis, quæ ad hoc totis viribus nititur, sed ex defectu aliarum potentiarum. Contra verò justus ideo non vitat omnia peccata venialia, quia voluntas ejus nunquam ad id totas vires exerit, ac proinde defectus in hoc posteriori exemplo peccatum est, quia voluntarius; in priori verò minimè, quia omnino involuntarius. Ita sanctus Thomas hìc qu. 109. art. 8. *Non potest*, inquit, *abstinere homo ab omni peccato veniali, propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis, cujus motus singulos quidem ratio reprimere potest, & ex hoc habent rationem peccati & voluntarii: non autem omnes, quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit, & etiam quia ratio non potest esse semper pervigil.*

Dixi

Dixi in responsione, *in hac vita;* quia in statu beatitudinis justi erunt prorsus impeccabiles; nulla quippe in eis erit concupiscentia, nulla deordinatio, partes inferiores perfectè subditæ erunt superiori; & hæc per visionem intuitivam, & amorem beatificum Deo immobiliter adhærebit.

Dixi 2. *morali potentia;* Verba enim sanctorum Hieronymi, Augustini, & Thomæ indicant inesse in justis aliquam potentiam vitandi omnia peccata venialia, quæ, cùm non sit moralis, dici debet physica, alioquin sine sua culpa caderent.

Dixi 3. *ad diuturnum tempus;* Nam ad breve potest justus etiam potentia morali cum gratiis ordinariis vitare omnia peccata venialia, ex S. Hieronymo Lib. 3. contra Pelagianos, ubi postquam dixit impeccantiam esse Dei propriam, subdit: *Nec, quia ad breve tempus possum, coges me, ut possim jugiter: Possum jejunare, vigilare, psallere, nunquid in perpetuum?* Nunquam tamen nisi temerè dicere potest, purus sum à peccato; quia nescit homo utrùm amore an odio dignus sit. Unde S. Hieronymus citato Lib. 3. ait: *Potest quisque, etiam qui mox baptizatus est, dicere; Dimitte nobis, non humilitatis mendacio, sed pavore fragilitatis humanæ suam conscientiam formidantis.*

Quamdiu autem justus possit esse sine veniali, definiri non potest. Certè Oratio Dominica singulis diebus recitanda, usus loquendi sanctorum Patrum & Concilii Tridentini Seff. 6. Can. 11. qui peccata venialia vocant quotidiana, innuunt justum moraliter non posse per integrum diem ita vigilare, ut nullum peccatum subrepat. *Si unius*

saltem

saltem diei vellemus peccata numerare, inquit S. Chrysostomus Hom. 20. in Matth. *tunc optimè disceremus, quantùm rei essemus malorum.*

Dixi 4. *omnia venialia*; quia non pauci puri sunt ab omnibus levioribus, quæ ex proposito & ex plena deliberatione contingunt. Hæc quippe morali potentia vitari possunt, non verò quæ ex inadvertentia & fragilitate subrepunt. Quare Theologi docent votum vitandi omnia venialia primi generis esse validum; quia est de re bona & possibili: invalidum verò respectu venialium secundi generis; quia est de re moraliter impossibili. Sed justus nihil hìc præsumat, nisi priùs computaverit cum viro sapiente, an habeat sumptus necessarios ad perficiendum; ne, sub prætextu majoris perfectionis, incautè incidat in laqueos diaboli.

Dices 1. Scriptura Jobum laudat, quòd abstinuerit ab omni opere malo, Job cap. 1. Zachariam & Elisabeth, Luc. 1. quòd incederent in omnibus mandatis: Ergo.

Nego consequent. Nam ex Augustino Lib. de perfectione justitiæ: *Ingredi sine macula non absurdè etiam ille dicitur, non qui jam perfectus est: sed qui ad illam ipsam perfectionem irreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipsa venialia non negligens mundare eleemosynis.* Et Lib. 4. ad Bonifac. cap. 5. expendens illa verba Apostoli Phil. 3. *Non quòd jam acceperim, aut jam perfectus sim; sequor autem si quo modo comprehendam . . . quæ quidem retro sunt obliviscens . . . quicunque perfecti sumus, hoc sentiamus.* Hæc ab Apostolo dicta ait, *ut ostenderet secundùm illius vitæ modum esse quandam perfectionem, eique perfectioni boc quoque deputari, si se quisque noverit imperfectum.*

Dices 2. S. Ambrosius Lib. 1. in Luc. damnat eos, qui dicunt hominem sine peccato frequentiùs esse non posse.

Respondet S. Augustinus Lib. de Gratia Christi c. 48. & 49. S. Ambrosium loqui vel de peccato mortali, quo qui caret, in criminationis querelam vocari non potest: vel si de veniali, eum suam sententiam minutiùs excutiendo correxisse: nam explicans Isaiam dicit; neminem in hoc mundo esse posse sine peccato.

Secunda pars nostræ responsionis, scilicet justum extraordinariis gratiæ auxiliis, posse vitare omnia peccata venialia, probatur; quia ab actu ad posse valet consequentia: atqui beata Virgo actu & de facto vitavit omnia peccata & mortalia, & venialia: Ergo.

Minor probatur 1. ex Concilio Tridentino cit. Can. 23. Sess. 6. ubi docet Ecclesiam tenere beatæ Virgini fuisse concessum, ut nunquam peccaverit. 2. Ex S. Augustino, qui agens de peccatis Lib. de Nat. & Grat. cap. 36. sic loquitur: *Excepta sola Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem. Inde enim scimus quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum.* 3. Ex S Ambrosio in Psal. 118. cap ultimo: *Est integra ab omni labe peccati.* 4. Ex S. Bernardo Epist. 114. copiosior sanctificationis benedictio in eam descendit, *quæ ipsius non solùm sanctificaret ortum, sed & vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem.* Mitto alios, ut SS. Damascenum, Anselmum, Thomam, &c.

Dices:

Dices: S. Chrysostomus Hom. 25. in Joan. ait, beatam Virginem in nuptiis Cana petiisse miraculum ex ostentatione, ob idque à Christo fuisse reprehensam.

Respondet sanctus Thomas 3. p. q. 27. art. 4. excessum esse in verbis sancti Chrysostomi, qui in hac parte contrarius est aliis Patribus, ut sanctis Cyrillo Alexandrino, & Bernardo, qui ex ipso Evangelii contextu colligunt, beatam Virginem ex provida charitate, & firma fide Filium monuisse, sponsum jamjam pudore suffundendum ob vini defectum, nisi ipse in hujusmodi angustiis succurreret; nec veram fuisse reprehensionem, in hac Christi responsione, *quid mihi & tibi, mulier?* sed necessariam nobis doctrinam, scilicet in operationibus hierarchicis & divinis carnem, quæ plerumque per parentes se explicat, non esse auscultandam.

§. IV.

De Gratiæ actualis Divisione.

Q. *Quomodo dividitur gratia actualis?*

R. Dividitur 1. in excitantem, seu prævenientem & operantem: in cooperantem sive adjuvantem & concomitantem: & in subsequentem: cujus divisionis singula membra explicuimus c. 2.

Dividitur 2. in gratiam efficacem & sufficientem. Efficax vocatur à S. Augustino Libr. de Cor. & Gr. cap. 12. auxilium *quo*, sufficiens verò auxilium *sine quo*, quæ nomina scholæ retinent. Per auxilium *quo* significatur gratia, qua actu fit opus; per auxilium autem *sine quo*, gratia sine

qua non potest opus fieri, & cum qua potest. Unde auxilium *sine quo*, dat posse, non verò dat actu operari: auxilium autem *quo*, dat actu operari, ac consequenter & posse; qui enim operatur, habet certè potentiam operandi, cùm actus supponat potentiam. Sed audiendus est sanctus Doctor de utroque auxilio sic disserens ut velit auxilium *quo*, concessum non fuisse Angelis viatoribus, & primo homini in statu innocentiæ; sed auxilium duntaxat *sine quo*: post peccatum verò collatum esse meritis Christi auxilium *quo*. *Ipsa adjutoria*, inquit, *distinguenda sunt. Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit, & aliud est adjutorium, quo aliquid fit.*

Secundum adjutorium comparat cum alimentis, sine quibus homo vivere non potest, licèt iisdem non fiat ut vivat, & mortem effugiat. Primum verò cum beatitudine seu visione beatifica, qua fit ut homo non tantùm possit, sed actu fiat beatus; sic enim pergit sanctus Doctor: *Nam sine alimentis non possumus vivere, nec tamen cum adfuerint alimenta, eis fit ut vivat, qui mori noluerit. Ergo adjutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit, ut vivamus. At verò beatitudo, quam non habet homo, cùm data fuerit; continuò fit beatus; adjutorium est enim non solùm sine quo non fit, verùm etiam quo fit propter quod datur.* Tum docet sanctus Augustinus adjutorium *quo* datum non fuisse homini innocenti, sed lapso duntaxat; quia ille erat sanus, & ab omni concupiscentia immunis, hic verò infirmus & motibus concupiscentiæ obnoxius, ac proinde majori dono indigens. *Primo itaque homini*, inquit, *qui in eo bono quo factus fuerat rectus acceperat posse non peccare, datum*

tum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret; sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset . . . tales vires habebat ejus voluntas, quæ sine ullo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex seipso concupiscentialiter resistebat, ut dignè tantæ bonitati, & bene vivendi facilitati, perseverandi committeretur arbitrium. Nunc verò posteaquam est illa magni peccati merito amissa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas . . . . Nam si in tanta infirmitate vitæ hujus, ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent; inter tot & tantas tentationes infirmitate sua, voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent; quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.

Verba S. Augustini latiùs exposuimus: tum quia Jansenii Defensores jactare solent illa esse veluti clavem, qua scripta sancti Doctoris aperiantur; cùm tamen mirum videatur, si clausa voluerit usque ad senectutem, in qua Librum de Cor. & Gr. exaravit; tum quia non desunt, qui ex illo cap. 12. insinuare velint, sanctum Augustinum nullam aliam gratiam per se efficacem agnovisse, quàm donum perseverantiæ, quo datur homini sive adulto sive parvulo, ut in statu gratiæ decedat, nullatenus, inquiunt, ut rectè vivat; cùm tamen S. Doctor disertè & luculenter doceat homini infirmo concessum esse majus donum, ne inter tot & tantas tentationes voluntas

ejus ex infirmitate deficeret, aut non ita vellet, ut eas superare posset. Quæ manifestè spectant victoriam, quam voluntas gratia per se efficaci adjuta, ex tentationibus indeclinabiliter & inseparabiliter reportat. *Infirmis*, inquit ibidem, *servavit Deus, ut ipso donante, invictissimè quod bonum est, vellent, & hoc deserere invictissimè nollent.* Alia ex benemultis testimonia ejusdem sancti Doctoris in eandem rem proferemus c. 6. Paragr. 1. & 7. Non enim æquè pro gratia sufficiente, ac pro efficaci asserenda laboravit. Et ratio est; quia cùm Pelagiani virus sui erroris velarent isto vocabulo *posse*, quod dicebant esse à Deo quatenus est Auctor naturæ, cui indidit naturalem agendì potentiam; S. Augustinus, ut æquivocationem & omne subterfugium auferat, ferè semper de ipso *velle & perficere* loquitur, multisque probat esse Dei dona, non innatæ possibilitatis effectus. *Non ait* (Apostolus,) *Deus est qui operatur in vobis posse; tanquam ipsi jam & velle & operari per se ipsos habeant . . . sed ait, Deus enim est qui operatur in vobis & velle & perficere*, Lib. de Gratia Christi, cap. 5.

Ergo duplex est gratia efficax: alia qua quis bene operatur; alia qua in bono perseverat usque in finem, & hæc est prædestinatorum propria, de qua ubi de prædestinatione.

Q. 2. *Quomodo definitur gratia efficax priori modo spectata?*

R. Definitur, actuale Dei auxilium, quo voluntas actu vult & operatur bonum infallibiliter & insuperabiliter, liberè tamen & minimè necessariò. Hæc descriptio eruitur ex laudatis verbis sancti Augustini, cap. 12. Lib. de Correptione & Gratia. *Subventum est infirmitati voluntatis humanæ,* ut

ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur; & ideo, quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.

Dicitur 1. *Actuale Dei auxilium*, in quo conveniunt gratia efficax & sufficiens: utraque enim est species auxilii & gratiæ actualis.

Dicitur 2. *quo voluntas actu vult & operatur.* Quibus verbis exprimitur differentia gratiæ efficacis à gratia sufficienti; hæc potentiam solùm complet, ut possit velle & agere, illa verò ponit potentiam in actu, & efficit ut agat.

Dicitur 3. *infallibiliter & insuperabiliter*, ut significetur modus operandi gratiæ efficacis, distinguaturque à gratia concessa Adamo innocenti; hæc quippe erat versatilis ad nutum voluntatis ejus, adeo ut quandoque haberet suum effectum, nempe cùm recens conditus, motu amoris ad Deum se convertit; quandoque verò non haberet, ut contigit in esu pomi vetiti. At gratia efficax infallibiliter & insuperabiliter ponit voluntatem in actu, habet effectum ex se, non verò ex consensu voluntatis redditur efficax, ut definit Molina.

Dicitur 4. *liberè tamen & minimè necessariò:* quia gratia efficax est principium meriti; nullum autem potest esse meritum in eo, qui necessariò agit, nec ita dominus est sui actus, ut de eo non possit disponere, hoc est, divinæ motioni dissentire. Sed quæ summatim hìc exponuntur, accuratiùs demonstrabuntur sequentibus Paragraphis.

Q. 3. *Velle & operari infallibiliter & insuperabiliter, nonne idem est ac operari necessariò?*

R. Minimè, ut videre est in exemplo mendici, cui si dives offerat satis largam eleemosynam, putà nummum, vel etiam nummi qua-

drantem, certò & infallibiliter curret ad eam recipiendam, quamvis absolutè respuere possit, præferens quietem, in qua fortè quibusdam frustulis jam quæsitis delectabiliter vescebatur. Ergo liberè & infallibiliter operari non sunt duo opposita.

Efficaciter quoque demonstrat nostræ responsionis veritatem, exemplum petitum ex inclinatione cuique indita ad tuendam propriam vitam. Enimverò innatus vitæ amor hominem illæsa libertate, quam indifferentiæ vocant, infallibiliter & insuperabiliter determinat ad præstandum id, sine quo mors præsentissima vitari nequit. Latro v.g. exerto gladio minitatur mortem viatori, si obsistat, vel tantisper moveatur: in hac hypothesi, in qua nulla spes affulget declinandi ictum mortis, timor viatorem immotum tenet, firmiúsque ligat quàm compedes & catenæ ferreæ, etiamsi nemo ex seipso non intelligat liberum esse viatori movere se & resistere.

Porrò si amor vitæ præsentis impressus à Deo, & timor mortis temporalis tam efficaciter & insuperabiliter determinant absque præjudicio libertatis quam vocant indifferentiæ; quis non intelliget quomodo Deus inspirans dilectionem efficacem vitæ æternæ, & similem timorem damnationis perpetuæ, infallibiliter & insuperabiliter flectat ad quod voluerit, voluntates humanas, salva semper earum libertate?

Vox ergo *insuperabiliter* in mente sancti Augustini & ejus discipulorum, non significat voluntatem efficaciter motam non posse resistendo superare divinam motionem, ut vult Jansenius, sed denotat solùm nec concupiscentiam, nec cordis duri-

duritiam, nec dæmonum conatus prævalere posse adversus efficientem Dei motionem, eo ferè modo, quo dicimus arcem inexpugnabilem, quia hostes nulla vi eam expugnare possunt, quamvis liberum sit gubernatori portas hostibus aperire, & ultrò eis se tradere. Sic voluntas efficaci Dei præsidio munita, carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam, superari non potest: sed ipsa pro sua innata libertate simpliciter & absolutè recedere potest à divino præsidio, & ad oppositum se convertere, quod fusiùs disputabimus cap. seq. in responsione ad objectiones.

Q. 4. *Quomodo definitur Gratia sufficiens?*

R. Describi potest, actuale Dei auxilium, quo voluntas redditur potens sive ad operandum, sive ad obtinendum id, sine quo operari non posset, quamvis contingat eam resistere.

Dicitur 1. *actuale Dei auxilium;* quia gratia sufficiens est species gratiæ actualis, ut jam diximus. Unde gratia habitualis seu sanctificans dici nequit gratia sufficiens.

Dicitur 2. *quo voluntas redditur potens;* ut significetur eam gratiam sufficientem non esse, sed absolutè insufficientem, si inchoatas duntaxat vires ad agendum tribuat, ut gratia habitualis, fides, illustratio intellectus, quis enim dixerit pusionem posse vincere gigantem, quia inchoatas habet vires ad eum vincendum?

Dicitur 3. *sive ad operandum, sive ad obtinendum,* &c. quia sicut finis simpliciter possibilis est, si adsint media, quibus acquiri potest, pusio, v. g. gigantem vincere potest in hypothesi, quòd paratos habeat amicos, quorum ope, si eos advocaverit, victoriam reportare potest: similiter qui

illam voluntatis inobedientiam esse accidentalem gratiæ sufficienti, & contra ejus inclinationem, ac Dei intentionem; absit enim impia hæc cogitatio, quòd sicut gratia efficax datur, ut ei insuperabiliter obediatur; ita & gratia sufficiens, ut ei resistatur. Expendemus autem suo loco, utrùm semper contingat resisti gratiæ sufficienti.

Dices: si ponere actum, seu voluntatis consensum sit essentiale gratiæ efficaci, sequitur gratiæ efficaci non posse resisti; cùm enim actus includatur in ejus definitione, tanquam essentialis ejus differentia; non minùs implicat actum posse separari à gratia efficaci, quàm rationalitatem ab homine: atqui hæreticum est dicere gratiæ efficaci non posse resisti, repugnatque ejus definitioni supra allatæ & explicatæ: Ergo.

Distinguo maj. si necessariò ponere actum sit essentiale gratiæ efficaci, non potest ei resisti, Concedo: si modo libertati congruo, quemadmodum supra explicuimus, Nego maj.

Distinguo quoquè ejus confirmationem, actus includitur in definitione gratiæ efficacis indirectè & tanquam aliquid extrinsecus connotatum, infallibiliter quidem ponendum, non verò necessariò, Concedo: includitur directè, & veluti differentia essentialis quemadmodum rationale in definitione hominis, Nego. Itaque sicut in communi Philosophorum sententia non ipse terminus, sed ordo ad terminum est de essentia relationis, qui ordo explicari non potest, nisi indirectè & per modum alicujus connotati exprimatur terminus: ita pariter non actus seu consensus voluntatis, sed ordo ad actum liberè & infallibiliter ponendum,

..endum, est de essentia gratiæ efficacis; ac pro inde actus in ejus definitione ponitur indirectè duntaxat, veluti aliquid extrinsecùs connotatum.

Instas: sublato termino, tollitur relatio: Ergo à pari, non posito actu, non erit gratia efficax.

Admitto paritatem; sed quid inde? nam licèt actus possit non poni, nunquam tamen non ponetur.

Ais: posito possibili in actu, nullum sequitur absurdum: atqui possibile est actum non poni: Ergo supponere licet non poni.

Distinguo maj posito possibili in actu, eo modo quo possibile est, Concedo: alio modo, Nego maj.

Distinguo similiter minorem, possibile est non poni actum, ad quem gratia efficax movet: possibile, inquam, physicè, Concedo: possibile moraliter, Nego minorem, & consequentiam: ita Isambertus quæst. 3. & Grandin pag. 239. & 240.

Hæc solutio, quæ non est mea, sed Theologorum mox laudatorum, nota censoria inusta est à quodam Scriptore ignoto, sed temerè; constat enim tum ex Scriptura, tum ex Conciliis, tum ex sanctis Patribus, tum ex consensione Theologorum, excepta Molinæ schola, quæ sic dicuntur moraliter impossibilia, numquam extitura.

Ac primò quidem è Scriptura, namque Joan. 6. ait Christus: *Omnis, qui audivit à Patre: & didicit, venit ad me.* Absolutè tamen & physicè potest non venire, sed nunquam non veniet, quia ex S. Thoma 1. 2. qu. 10. art. 4. ad tertium: *Si Deus movet*

movet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni quòd voluntas ad illud non moveatur: non tamen impossibile est simpliciter. Unde non sequitur quòd voluntas à Deo ex necessitate movetur.

Secundò. Justus cum auxiliis ordinariis omnia peccata venialia absolutè & physicè vitare potest, & in justitia perseverare: Concilium tamen Tridentinum Sess. 6. Can 22. & 23. definiit eum absque singulari dono, nec sine peccato saltem veniali victurum, nec in bono usque ad finem perseveraturum propter infirmitatem scilicet & moralem impotentiam. Eodem Canone 23. declarat eam esse Ecclesiæ Catholicæ sententiam, quòd beata Virgo nunquam peccaverit etiam venialiter, cùm tamen physicam haberet peccandi potentiam, ut observat M. Grandin pag. 240. ubi sic habet: *Beata Virgo cum speciali suo privilegio retinuit quidem physicam potentiam ad peccandum, moralem tamen non habuit, ut licèt ob physicam potentiam, si sola fuisset, potuisset poni actus peccandi, tamen, ob moralem impotentiam, quæ conjuncta erat, idem peccandi actus poni non potuerit.*

Tertiò. S. Augustinus Lib. de Spiritu & Littera ex professo probat multa esse absolutè possibilia, moraliter verò impossibilia, quæ nec extiterunt, nec extitura sunt. Et Lib. de Præd. Sanctor. cap. 8. de gratia efficaci sic scribit: *Hæc gratia quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur.* Hæc propositio, utpotè universaliter negans, nullam exceptionem admittit, nullus resistit gratiæ efficaci; quia etsi absolutè & physicè id possit, moraliter tamen non potest.

Quartò. Ex dictis pag. 517. omnes Theologi

logi conveniunt hominem, nisi divina gratia succurrat, infallibiliter dejiciendum à gravi tentatione; quia cum potentia, quam habet ad illam superandam, concurrit impotentia moralis. Nec desunt in civilibus exempla ejusmodi impotentiæ moralis, cum qua nunquam ponitur actus. Mendicus, v. g. nunquam respuet oblatam sibi eleemosynam, quamvis simpliciter & absolutè illam respuere possit. Quis sana & tranquilla mente præcipitem se dabit è superiori cubiculo? Mercator contemnetne unquam occasionem magnum quæstum faciendi absque difficultate & periculo? Liceat addere illud exemplum, quod S. Augustinus Lib. 13. de Trinitate cap. 3. profert ex quodam Mimo, *qui*, ait sanctus Doctor, *cùm se promisisset in Theatro quid in animo haberent, & quid vellent omnes, esse dicturum .... suspensis & silentibus omnibus, dixisse perhibetur: Vili vultis emere, & carò vendere. In quo dicto levissimi scenici, omnes tamen conscientias invenerunt suas, eisque vera ante oculos omnium constituta, & tamen improvisa dicenti admirabili favore plauserunt.*

Nec obstant quæ in oppositum adduci possent exempla, v. g. Oratoris, cujus facundiæ moraliter non potest resisti, quia ut plurimùm id contingit, quamvis, nonnullos aliquando non trahat in suam sententiam; quia in hujusmodi exemplis, non est impotentia moralis nisi secundùm quid, cum qua aliquando conjungitur actus, ut docet M. Grandin qu. 1. de necessitate Grat. pag. 88. *Difficultas duplex*, inquit, *altera tanta non est, ut semper impediat actum. De utraque potest intelligi S. Anselmus, & dici posset non priorem solùm, sed etiam posteriorem opponere impossibilitati physicæ, quamvis utraque concurrat cum impotentia morali, sive*

quæ

quæ talis est secundùm quid, quando fieri aliquid moraliter, sed rarò; sive absolutè, quando nunquam, quomodo hìc à nobis accipitur moralis impotentia. Sed absolutè negare malim in exemplis, de quibus est sermo, semper concurrere aliquam impotentiam moralem cum potentia physica; identidem enim occurrunt circumstantiæ, quæ omnem difficultatem tollunt, efficiuntque ut quod aliàs censetur moraliter impossibile, evadat moraliter possibile; sic commiseratio aliquando vincit affectum moraliter determinantem ad emendum viliùs & vendendum cariùs, efficitque, quemadmodum observat S. Augustinus citato loco, ut vir misericors absque difficultate & ulla morali impotentia viliori pretio vendat pauperi, & ab eo emat cariori. Similiter disertissimus Orator, qui auditores vulgò in suam sententiam adducit, quosdam licèt rarò, dissentientes experitur: Quid ita? Quia nullatenus, aut leviter eos movit, & ideò absque difficultate & impotentia morali ipsi resistunt. At nulla tentatio aut quævis alia ratio vincit unquam efficacem Dei motionem; *Cùm voluntas divina sit efficacissima,* inquit sanct. Thom. 1. part. quæst. 13. art. 8. *non solùm sequitur, quòd fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed & quòd eodem modo fiant, quo Deus ea fieri vult.* Scilicet vel modo necessario, si causæ sint necessariæ, vel modo libero, si causæ sint liberæ, ut ibidem explicat Angelicus Doctor. Et quæst. 10. suprà laudata 2. p. *Si Deus,* inquit, *movet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni, quòd voluntas ad illud non moveatur, non tamen impossibile est simpliciter*, sed moraliter tantùm & secundùm quid.

CAPUT

CAPUT VI.

De Gratia efficaci.

§. I.

Utrùm detur in hoc statu?

R. Certum est dari.

Probatur 1. ex Scriptura, Ezech. 36. verſ. 26. & 27. *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* Joan. 6. verſ. 37. *Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet.* Et verſ. 45. *Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Phil. 2. verſ. 13. *Deus est enim, qui operatur in vobis, & velle & perficere.*

Probatur 2. ex Patribus. Tertullianus Lib. de Anima cap. 21. *Erit*, inquit, *vis divinæ gratiæ potentior utique natura, habens in nobis subjacentem sibi liberam arbitrii potestatem.* S. Augustinus Lib. de Gratia Christi cap. 14. sic scribit: *De isto docendi modo etiam Dominus ait, omnis qui audivit à Patre meo & didicit, venit ad me. Qui ergo non venerit; non de illo rectè dicitur, audivit quidem, & didicit sibi veniendum, sed facere non vult quod didicit.* Et Lib. de Præd. Sanctor. cap. 8. *Hæc itaque gratia, quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nulló duro corde respuitur; ideò quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.* Huc referri debent, quæ Paragr. præcedenti tradidimus de natura & essentia gratiæ efficacis, & infra Paragr. 7.

§. II.

§. II.

In quo consistat efficacia Gratiæ efficacis?

R. Circa propositam quæstionem variæ sunt sententiæ.

Prima, eaque hæretica, est Lutheri, qui in assertione articuli 36. scribit, liberum arbitrium esse figmentum in rebus, & titulum sine re; quia nulli est in manu quidquam cogitari boni vel mali; sed omnia necessitate absoluta evenire, quemadmodum docuit Wiclefus in Concilio Constantiensi damnatus. *In cæteris*, inquit, *de Papatu, de Conciliis, & Indulgentiis, aliisque nefariis nugis, ferenda est levitas & stultitia Papæ, & suorum; sed in hoc articulo de servitute arbitrii, qui omnium optimus est, & rerum omnium summa, dolendum ac flendum est miseros sic insanire.*

Temperavit tamen Lutherus suam sententiam in Lib. de Visitatione Saxonica, ubi restringit quod priùs docuerat, ad actiones, quæ spectant vitam æternam; sic enim scribit: *Multi de libero arbitrio indiscretè loquuntur; idcircò hanc brevem informationem adscripsimus. Homo habet ex propria virtute liberi arbitrii ad faciendum, vel omittendum opera externa per legem; quapropter potest & sæcularem probitatem & bona opera facere ex propria virtute .... quòd autem hæc libertas non se extendat ad actiones supernaturales, declarat Liber, cui titulus est:* Operationes in Psalmos: *Error est, quòd liberum arbitrium habet aliquam activitatem in bonas actiones, quando de interno opere loquimur.*

Chemnitius in Examine Concilii Tridentini ad Sess. 6. ait dandam esse veniam Luthero, nec ibi aliud significare voluisse scribendo, voluntatem

ſe paſſivè habere, quàm non liberè concurrere; quia in Libro de ſervitute arbitrii ſolam libertatem indifferentiæ excludit, ubi ſic habet: *Nec erat in manu Judæ aliter facere, aut voluntatem mutare, licèt fecerit id volendo non coactus.*

Calvinus poſteriorem Lutheri ſententiam amplexus eſt; ſic enim ſcribit in Antidoto ad Can. 5. Seſſ. 6. Concilii Tridentini: *De verbo ne moveas rixam: ſed quia per liberum arbitrium intelligunt Epiſcopi Tridentini, eligendi facultatem in utramque partem liberam & ſolutam: titulum ſine re eſſe qui affirmant, Chriſtum habent auctorem.* Et Lib. 2. Inſtit. cap. 2. *Voluntatem gratia movet, non qualiter multis ſæculis traditum eſt & creditum, ut noſtræ poſtea ſit electionis obtemperare aut refragari.* Et juxta hanc Calvini doctrinam ſcribit ejus diſcipulus Joannes Scarpius Lib. 2. cap. 2. de miſero hominis ſtatu: *Status primæ controverſiæ eſt, an ad liberum arbitrium conſtituendum requiratur libertas à neceſſitate, an verò ſufficiat illa quæ eſt à coactione: Papiſtæ negant, nos affirmamus.*

Janſenius adhæſit huic Calviniſtarum ſententiæ, ut conſtat ex iis, quæ de ipſo retulimus cap. 3.

Secunda ſententia, quæ vulgò tribuitur Ludovico Molinæ, reponit efficaciam gratiæ in conſenſu voluntatis, adeo ut non gratia voluntatem, ſed voluntas gratiam determinet, efficiatque per conſenſum, ut gratia ſit efficax; per diſſenſum verò, ut ſit inefficax & merè ſufficiens. Sic enim ſcribit Molina Lib. de Concord. diſp. 12. ſect. 14. art. 13. *De duobus eo modo affectis, æqualiterque à Deo ad fidem vocatis, pro ſola eorum libertate poteſt evenire, ut unus amplectatur fidem, alter verò contemnat.* Et

diſp. 40.

disp. 40. *Divisio*, inquit, *sufficientis gratiæ in efficacem & inefficacem nostra sententia ab effectu simul ac arbitrii libertate pendet*, *sumitur*.

Ergo in hac sententia Gratia Christi non distinguitur à Gratia Angelis & primo parenti ante lapsum concessa. Ista, secundùm Molinam, fuit efficax in Angelis qui steterunt, & in Adamo, quando recens conditus ad Deum se convertit: sufficiens verò tum in Angelis, qui ceciderunt, tum in Adamo cùm præceptum transgressus est, quod è diametro pugnat contra doctrinam S Augustini, § 4. præcedentis capitis.

Sed Molinam non moratur auctoritas sancti Augustini & antiquorum; namque ultro fatetur quæst. 23. artic. 4. disput. 1. suam sententiam esse novam, & Patribus incognitam, confiditque ei adhæsuros, si fuisset ipsis proposita: *Neque verò*, inquit, *dubito*, *quin ab Augustino & cæteris Patribus unanimi consensu comprobata fuisset hæc nostra de Prædestinatione sententia*, *ratioque conciliandi libertatem arbitrii cum divina gratia.* Quo autem fundamento tam confidenter loquatur, ibidem exponit his verbis: *Quæ si data explanataque semper fuissent*, *fortè neque Pelagiana hæresis fuisset exorta*, *neque Lutherani tam impudenter arbitrii nostri libertatem fuissent ausi negare*, *obtendentes cum divina gratia*, *præscientia & prædestinatione cohærere non posse*, *neque ex Augustini opinione concertationibusque cum Pelagianis tot fideles fuissent turbati.* Verùm iste conciliandi modus ab Augustino fuit cognitus & rejectus, ut patet ex Lib. de Gratia Christi cap. 47. ubi expendens, quod Pelagius scripserat, posse velle & posse agere esse à Deo, qui naturam contulit; velle autem & agere esse à nobis & ex libero arbitrio, sic

exponit sanctus Doctor: *Si consenserit nobis (Pelagius) ipsam etiam voluntatem & actionem divinitus adjuvari, & sic adjuvari, ut sine illo adjutorio nihil bene velimus & agamus.... nihil de adjutorio gratiæ Dei, quantùm arbitror, inter nos controversia relinquetur.* Ex quibus verbis colligitur quidem, Molinam non esse Pelagianum & hæreticum in mente sancti Augustini, cùm Pelagium ab hæresi absolvat, modò saltem admittat, quod revera admittit Molina, nos actu neque bene velle, neque bene agere absque auxilio *sine quo*, seu gratia sufficienti. Sed sanctus Doctor hunc modum conciliandæ gratiæ cum libero arbitrio nunquam amplexus est, utpote Scripturæ Sacræ minus conformem.

Nova Molinæ doctrina plurimum animos statim offendit, ac primò proscripta in Academiis Lovaniensi & Duacensi, tandem ad Sedem Apostolicam delata est. Hinc celebres Congregationes *de auxiliis* sub Clemente VIII. & Paulo V. quarum acta à diversis identidem evulgata Molinæ doctrinam reprobatam, nedum approbatam perhibent; sed judicium Summi Pontificis hactenus non exiit, ac proinde hæc sententia ab Ecclesia expressè damnata dici nequit.

Nihilominus Suarezius, celebris è Societate Jesu Theologus, sententiam Molinæ temperandam censuit, existimavitque gratiam efficacem, quamvis entitate non semper differat à sufficienti, non esse tamen efficacem ab eventu, seu à consensu voluntatis; sed à circumstantiis in quibus datur. Hinc nova extitit opinio.

Tertia itaque sententia efficacem gratiam repetit à circumstantiis, quas Deus prævidit ita congruas, ut gratia ab ipso misericorditer præpa-

rata

rata in iisdem infallibiliter sortitura sit effectum, ut videre est in exemplo Tyriorum, apud quos, si factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt apud Betsaidas, illi pœnitentiam egissent. Atque patroni hujus sententiæ, ut mentem suam explicent, docent. 1. Deum aliquos præ aliis velle efficaciter vocare & justificare; sed ne bona illa voluntas libertati noceat; Statuunt 2. Deum per scientiam mediam explorare, quid voluntas humana esset actura, si in his aut illis circumstantiis daretur gratia; & cùm prævidit eam sub hac conditione consensuram; tum demum decernere gratiam, quæ ideò dicitur congrua; quia à Deo exit tempore opportuno, & in talibus circumstantiis voluntatem prævenit, ut quamvis ex entitate sua sit solùm sufficiens, tamen prout dirigitur à Deo per scientiam mediam infallibiliter habitura sit effectum. Hinc fit, ut qui consentit, non possit sese discernere ab alio, qui non consentit; non enim propriæ voluntatis est, quòd præ alio gratiæ consenserit, sed singularis Dei beneficii, quòd gratia opportuniori tempore eum prævenerit. Et hanc sententiam amplexi sunt non solùm Patres Societatis Jesu, ex Decreto Præpositi Generalis Aquaviva, quo cavit anno 1613. ne in Societate propugnaretur sententia Molinæ sine hoc temperamento; sed etiam plures alii graves Theologi, ex quibus olim Magistros habuimus in Academia Parisiensi, cùm Scholas discipuli frequentaremus.

Quarta sententia est Thomistarum, qui, ut in Philosophicis docent, ad actus naturales non sufficere Dei concursum, ut verè, & propriè dicatur primus omnium rerum motor, sed requiri

præmotionem physicam; sic in Theologicis docent ad actus supernaturales necessariam similem esse præmotionem, in qua contendunt consistere efficaciam gratiæ.

Quinta denique sententia efficaciam gratiæ reponit in delectatione victrice, non qualis cernitur in mendico, dum ipsi porrigitur ampla eleemosyna; ad hanc quippe delectationem eleemosyna objectivè & moraliter duntaxat concurrit: Deus verò per supernaturalem delectationem, de qua sermo est, physicè movet, & operatur eo ferè modo, quo unicuique indidit inclinationem tuendæ propriæ vitæ.

Expositis omnibus sententiis circa gratiæ efficaciam, operæ pretium est, ut deinceps sigillatim expendamus, quid de unaquaque sentiendum, quæve cæteris videatur præferenda: quod præstabimus, Deo juvante, absque cujusquam invidia aut contemptu, sed illæso vinculo charitatis & pacis, quod cùm illibatum esse debeat inter eos, quos Mater Ecclesia in sinu suo complectitur, nonnunquam tamen labefactari contingit nimio contentionis ardore circa propositam quæstionem, hac nostra ætate multùm agitatam.

§. III.

Utrùm gratia efficax necessitet?

R. De fide est, non necessitare, ita enim definiit Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 4. his verbis: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti . . . neque posse dissentire si velit;*

velit; sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, meréque passivè se habere: anathema sit. Ibi Concilium duos errores confodit, primum Lutheri, quo priùs docuerat liberum arbitrium ad motiones gratiæ passivè se habere, & velut instrumentum inanime: declaratque ipsum agere, & gratiæ cooperari assentiendo. Secundum, quo postea Lutherus cum Calvino, ac deinceps Jansenius asseruerunt liberum arbitrium sic motum, necessariò, quamvis non coactè, gratiæ assentiri & cooperari, definitque Concilium dissentire posse, quod denotat libertatem à necessitate. Hoc sensit Calvinus in suo Antidoto, ut Paragr. præcedenti retulimus.

Fatendum tamen est, Jansenium & Sectatores ejus in modo loquendi à Calvino differre; illi quippe liberum vocant necessarium, modò voluntarium sit & minimè coactum, & hoc sensu confitentur liberum arbitrium remanere sub gratia efficaci, posseque dissentire in sensu diviso; hoc est, si voluntas secundùm se spectatur, & non quatenus movetur per gratiam; quia, inquiunt, gratia non destruit naturam, nec naturalem potestatem dissentiendi, si major concupiscentiæ vis urgeret. Calvinus verò retinet communem Catholicorum loquendi morem, scilicet liberum arbitrium esse facultatem in utramque partem liberam & solutam; unde cùm in ejus sententia voluntas sub gratia efficaci, quam solam in hoc statu agnoscit, non sit ita libera, & soluta, consequenter negat liberum arbitrium remanere sub motione gratiæ, & voluntatem dissentire posse. Porrò Concilium non modum loquendi, qui verus & legitimus est, in Calvino damnavit: sed

rem ipsam, in qua Calvinus & Jansenius consentiunt.

Concilii definitionem confirmarunt Innocentius X. & Alexander VII. suis Constitutionibus ab Ecclesia receptis, in quibus hæreticam declarant hanc tertiam propositionem ex Libro Jansenii excerptam, *ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Qui enim docet gratiam & concupiscentiam necessitatem inferre, is procul dubio docet ad merendum & ad demerendum sufficere libertatem à coactione, nec requiri libertatem à necessitate; cùm non mereamur, nec demereamur, nisi consentiendo gratiæ vel concupiscentiæ. Atqui Jansenius utrumque docet, ut patet ex dictis cap. 3. Ergo. Non potest clarius exponi Doctrina Catholica, & error Jansenii ipsi oppositus.

Probatur nostra responsio, ac simul Ecclesiæ definitio; 1. Ex Scriptura Eccli. cap. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui, adjecit mandata & præcepta sua; si volueris mandata servare, conservabunt te . . . apposui tibi ignem & aquam, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* Et cap. 31. dicitur justus mereri laudem & gloriam, qui *potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit.*

Probatur 2. ex S. Augustino, cujus potissimum auctoritate gloriari nituntur Adversarii. Sic autem scribit Libro de Spiritu & Lit. cap. 31. *Cùm potestas datur, non necessitas utique imponitur.* Cap. 34. *Agit Deus ut velimus & credamus . . . .*

sed

ſed conſentire vel diſſentire propriæ voluntatis eſt. Lib. 2. contra Fauſtum cap. 5. *Sub fato ſtellarum nullius hominis geneſim ponimus, ut liberum arbitrium voluntatis, quo vel bene vel male vivitur, propter Dei judicium ab omni neceſſitatis vinculo vindicemus.* Et Lib. 5. de Civit. cap. 9. docet fruſtra objurgationes, vituperationes, exhortationes adhiberi, neque ulla juſtitia bonis præmia & malis ſupplicia eſſe conſtituta, ſi Dei præſcientia neceſſitatem imponat.

Dices 1. Chriſtus meruit implendo præcepta Patris: Atqui neceſſariò implevit, alioquin peccaſſet, quod erat ipſi impoſſibile: Ergo.

Diſtinguo min. neceſſariò implevit neceſſitate ſpecificationis, Concedo: neceſſitate exercitii, N. min. Conſule quæ in hanc rem fuſè tradidimus, ubi de merito Chriſti.

Dices 2. ex S. Auguſtino paſſim, homo per peccatum amiſit libertatem; Ergo.

Diſting. antec. amiſit libertatem à peccato & à miſeria, Conced. libertatem à neceſſitate, N. antec. Ita S. Bernard. de Gr. & lib. arb.

Inſtabis 1. atqui homo per peccatum amiſit libertatem à neceſſitate, S. enim Auguſtinus ſic alloquitur Julianum: *Multùm erras, qui vel neceſſitatem nullam putas eſſe peccandi . . . . . . cum peccatis de ignorantiæ vel affectionum neceſſitate venientibus . . . . plenum ſit genus humanum:* Lib. 1. operis imperfecti num.105. & Lib. 8. Confeſſ. *dum conſuetudini non reſiſtitur, fit neceſſitas.* Ergo.

Diſtinguo antec. amiſit libertatem à neceſſitate morali, quam S. Thomas vocat coactionem inſufficientem, Concedo: à neceſſitate abſoluta & phyſica, Nego antec. *Dicendum*, inquit S. Thomas quæſt. 6. de malo, *quòd conſuetudo facit neceſſi-*

necessitatem, non simpliciter; nam ex deliberatione quantumcunque consuetus potest contra consuetudinem agere. Porrò necessitas moralis liberum arbitrium non perimit, nec indifferentiam omninò tollit, nec proinde excusat à peccato, juxta ea, quæ diximus de necessitate gratiæ ad implendam legem & vincendas tentationes. Quod autem S. Augustinus de ista necessitate intelligendus sit, patet ex ejus textibus allatis ad probandam nostram responsionem.

Instabis 2. Atqui necessitas absoluta non officit libertati, ex S. Augustino; sic enim scribit Lib. 5. de Civ. cap. 10. *Si . . . . illa definitur esse necessitas, secundùm quam dicimus necesse esse, ut ita sit aliquid, vel ita fiat; nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis; neque enim vitam Dei & præscientiam ejus sub necessitate ponimus si dicamus necesse esse Deum semper vivere & cuncta præscire.* Unde S. Thomas, quæst. 10. de potentia artic. 2. ad 5. *Dicendum*, inquit, *quòd naturalis necessitas, secundùm quod voluntas aliquid ex necessitate velle dicitur, ut felicitatem, libertati voluntatis non repugnat, ut Augustinus docet in Lib. 5. de Civit.* Ergo.

Distinguo anteced. necessitas physica & absoluta non officit libertati naturæ, Concedo: libertati arbitrii, subdistinguo; necessitas consequens & hypothetica, Concedo: antecedens, Nego antec.

Duplex itaque est libertas, alia naturæ, qua natura seu voluntas naturali instinctu, ut loquitur S. Thomas, sine impedimento tendit in suum finem, & ultimam perfectionem, quemadmodum dicimus aquam liberè fluere, si contra proprium pondus

pondus non retineatur. Alia arbitrii, qua voluntas unum præ alio eligit. Hanc libertatis distinctionem sanctus Thomas expressis verbis tradit 1. p. q. 19. art. 10. *Dicendum*, inquit, *quòd liberum arbitrium habemus, respectu eorum, quæ non necessariò volumus, vel naturali instinctu, non enim ad liberum arbitrium pertinet, quòd volumus esse felices, sed ad naturalem instinctum. Cùm igitur Deus ex necessitate suam bonitatem velit, alia verò non ex necessitate, respectu illorum, qui non ex necessitate vult, liberum arbitrium habet.*

Contra libertatem naturæ absolutè pugnat necessitas moriendi, ex sancto Augustino, loco in objectione citato; quia sic est contra naturæ inclinationem, ut vitare mortem nullatenus sit in nostra potestate, sed eodem sancto Doctore voluntas benè vel malè agendi nunquam sub hac necessitate constituta est. *Si*, inquit, *necessitas nostra illa dicenda est, quæ non est in nostra potestate .... sicut est necessitas mortis, manifestum est voluntates nostras, quibus rectè vel perperam vivitur, sub tali necessitate non esse; multa enim facimus, quæ si nollemus, non utique faceremus.*

Motus quoque concupiscentiæ & tentationes libertati naturæ repugnant, quatenus sunt impedimenta quædam consequendi suum ultimum finem, in quo est felicitas & summa ejus perfectio. Hinc Beati, secundùm sanctum Doctorem, Deum amant liberè, licèt necessariò, liberè, inquam, libertate naturæ; quia toto naturæ pondere in Deum feruntur, nulla concupiscentiæ titillatio ejus impetum cohibet, aut retardat. Non modò igitur naturæ libertati non nocet ista necessitas, quin illam perficit. Cùm autem in Deo summa

ma sit necessitas vivendi, bonitatem suam amandi, concipitur quoque maxima divinæ ejus naturæ libertas.

Duplicem iterum sanctus Augustinus distinguit necessitatem, alia est antecedens, quæ causaliter ita antecedit consensum voluntatis, ut absolutè dissentire non possit, qualem Manichæi fingebant esse influxum siderum; quem errorem sanctus Doctor supra dicebat se rejicere tanquam noxium libertati, *ut liberum arbitrium voluntatis* inquit, *ab omni necessitatis vinculo vindicemus.* Alia est hypothetica & consequens, cujus duo exempla profert loco in objectione citato. Primum petit ex præscientia Dei, quam dicit esse liberam, quamvis necessariam; ex hypothesi enim quòd Deus decreverit aliquid futurum, illud consequenter necessariò præscit, quod non impedit, quin & decretum & præscientia sint actus absolutè liberi; quia Deus absolutè potuit non decernere, ac proinde non præscire. Alterum exemplum repetit ex actuali voluntatis determinatione, qua posita necessariò sequitur actus, v. g. ex hypothesi quòd Petrus currat, consequenter Petrus currit necessariò & nihilominus liberè libertate absoluta, quia absolutè potuit non currere. Sed ne videamur detorquere locum sat difficilem, proferenda sunt verba sancti Doctoris. *Quocirca,* inquit, *nullo modo cogimur, aut retenta præscientia Dei tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio, Deum (quod nefas est) negare præscium futurorum; sed utramque amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur . . . . Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præscivit: imò ideò non dubi-*

dubitatur ipsum peccare, cùm peccat; quia ille, cujus præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præscivit. Quòd si nolit, utique non peccat; sed si peccare noluerit, etiam ille hoc præscivit. Ubi præscientia Dei in mente sancti Augustini supponit peccati futuritionem, ac proinde necessitas, quæ oritur ex præscientia, non tollit libertatem indifferentiæ, utpote quæ sit consequens. Idipsum confirmat alio exemplo, nempè hominis, qui agit ex libera determinatione. Sic enim pergit: *Cùm dicimus, necesse est, ut cùm volumus, libero velimus arbitrio, & verum procul dubio dicimus, & non ideo ipsum liberum arbitrium necessitati subjicimus, quæ admittit libertatem.*

Dices 3. in mente S. Augustini, actio humana tum est perfectè libera, cùm est maximè voluntaria; sic enim scribit Lib. de Corr. & Grat. cap. 8. *Quando rogavit Christus pro Petro, ne deficeret fides ejus; quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, invictissimam, perseverantissimamque voluntatem?* Ubi voluntas liberrima non est voluntas indifferens, sed ardentissimè voluntaria; absurdum quippe est dicere Christum rogasse, ut Petrus in fide haberet voluntatem maximè indifferentem. Ergo.

Confirmatur. Gratia, utpotè naturæ humanæ perfectiva non destruit, nec minuit ejus perfectiones naturales, quale est liberum arbitrium: Atqui gratia quo major est aut minor, magis aut minùs minuit indifferentiam, quin & illam destruit cùm consummata fuerit. Ergo indifferentia non pertinet ad rationem liberi arbitrii.

Respondeo 1. distinguendo antecedens in mente S. Augustini, actio maximè voluntaria est liberrima libertate inadæquatè sumpta, Concedo: adæqua-

adæquatè sumpta, Nego antec. Itaque cùm arbitrii libertas duo essentialiter includat, scilicet voluntarium & indifferentiam activam, seu vim se determinandi, sanctus Augustinus tractans de gratia, libertatem quàm sæpissimè sumit inadæquatè pro voluntario. Et ratio est, quia activa voluntatis indifferentia infallibiliter determinatur per id, quod amplius delectat, & est plenius voluntarium. Unde cùm S. Augustinus contra Pelagianos totus esset in asserenda necessitate gratiæ, quæ ex nolentibus nos faciat volentes, voluntatemque liberet à servitute carnis & peccati; mirum non est, quòd S. Doctor visus sit primò Pelagianis, deinde Lutheranis & Calvinistis, ac demum Jansenio, liberum arbitrium in voluntario duntaxat reponere, & retractare, quæ ad vindicandas à fatali necessitate voluntates humanas priùs scripserat contra Manichæos. Nam, ut ipse scribit Libr. de Gratia Christi cap. 47. *ubi de arbitrio voluntatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficile, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur: quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.*

Respondeo 2. ad confirmationem, distinguendo min. gratia minuit indifferentiam contrarietatis, quæ est ad benè & malè agendum, Concedo: contradictionis tam specificationis, quàm exercitii, ut diximus ubi de merito Christi pag. 145. & seq. Nego min. Porrò libertas contrarietatis, qua quis potest bonum & malum velle, v. g. mentiri, alium finem ultimum, quàm Deum sibi proponere, media necessaria ad Deum consequendum negligere, non est hominis perfectio, sed defectus, quem gratia eò magis minuit, quò ampliùs crescit,

crescit, & prorsus tollit in patria cœlesti, ubi perfecta & consummata beatos efficit impeccabiles; sed essentia libertatis arbitrii in iis non consistit. Nam ex sancto Thoma liberum arbitrium spectat solummodo electionem mediorum, quæ cum fine ultimo non habent necessariam connexionem, ita ut absque peccato & ullo defectu bonum præ alio eligi possit. Et hæc libertas indifferentiæ pertinet ad perfectionem creaturæ intellectualis, quæ ut est ad imaginem Dei, non agitur brutorum more, sed domina est suorum actuum, & de iis ita liberè disponit, ut possit illos non ponere, quemadmodum Deus potuit mundum non creare, Incarnationis mysterium non implere: & multa beneficia creaturis non conferre, cùm horum omissio non pugnet contra ejus sapientiam, bonitatem, & justitiam. Gratia autem Christi ejusmodi libertatem indifferentiæ nedum minuit, quin eam perficit, quatenus voluntatem liberat à necessitate morali serviendi carnis vitiis & concupiscentiis, juxta illud Joan. 8. v. 36. *Si ergo vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.*

§. IV.

Utrùm efficacia Gratiæ reparetur à consensu sive ab eventu.

R. Minimè: probaturque 1. ex Scriptura, quæ efficaciam tribuit gratiæ antecedenter ad consensum voluntatis, Phil. cap. 2. *Deus est . . . qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Non ait Apostolus, Deus operatur in vobis posse velle, quod est proprium Gratiæ sufficien-

ficientis; sed ipsum velle, ipsum consensum efficaciter operatur, Rom. 8 *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei:* in quem locum S. August. sic scribit Lib. de Gestis Pelagii c. 3. *Procul dubio plus est agi quàm regi; qui enim regitur, aliquid agit, & à Deo regitur ut rectè agat; qui autem agitur, agere aliquid vix intelligitur, & tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere; quotquot Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii.* 1. Cor. 4. *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris: quasi non acceperis?* Atqui si gratia dat solum posse, voluntas verò consensum, per quem gratia sit efficax: qui consentit, habet quo se discernat à non consentiente simili gratia adjuto, nempè per consensum quem dedit, habet aliquid quod non accepit; unde gloriari potest Rom. 9. *Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.* Quod expendens S. Augustinus Lib. ad Simplicianum quæst. 2. hæc habet: *Si propterea solùm dictum est, neque currentis, neque volentis; sed miserentis esse Dei, quia voluntas hominis sola non sufficit, ut justè rectéque vivamus, nisi adjuvemur misericordia Dei, potest & hoc modo dici, igitur non miserentis est Dei, sed volentis est hominis; quia misericordia Dei sola non sufficit, nisi consensus nostræ voluntatis addatur.* Tum rejecta hujusmodi paritate, sic concludit: *Non igitur ideò dictum putandum est*, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei; *quia sine ejus adjutorio non possumus adipisci quod volumus; sed ideò potiùs, quia nisi ejus vocatione volumus.* Huc revocanda sunt, quæ supra diximus de existentia gratiæ efficacis.

Frustra hìc proferemus testimonia ex Traditione & consensu sanctorum Patrum petita, cùm

cùm patroni sententiæ, quam impugnamus, ultrò fateantur suam doctrinam esse novam, & antiquis incognitam.

Probatur itaque 2. ratione. Illa doctrina vel eo solo titulo in Religione non est admittenda, quòd sit nova, & Scripturam detorqueat ad sensus sanctis Patribus ignotos, ne dicam contrarios: Atqui talis est doctrina, quæ efficaciam gratiæ repetit ab eventu & consensu voluntatis. Ergo. Minor constat ex dictis. Major probatur ex Tertull. Lib de Præscriptionibus cap. 13. *Ex ipso ordine*, inquit, *manifestatur id esse dominicum & verum, quod sit priùs traditum: id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum.* Ex Vincentio Lirin. in Commonitorio, *falsum, quod recens inventum.* Ex Conc. Tridentin. Sess. 4. *Ad coercenda petulantia ingenia decernit* (sancta Synodus) *ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei & morum . . . sacram Scripturam ad suos sensus contorquens contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia . . . . aut etiam contra unanimem consensum Patrum, ipsam sacram Scripturam interpretari audeat.*

Porrò Patroni hujus sententiæ textus Scripturæ à nobis laudatos contorquent ad sensus alienos ab interpretatione sanctorum Patrum, præsertim sancti Augustini, quem in controversiis de gratia consulendum docuerunt unanimi consensu summi Pontifices. Ergo.

Eadem major probatur 2. ratione. Quia illud est discrimen inter Philosophiam & sacram doctrinam, quòd Philosophi eruant suas conclusiones ex ipsis naturæ visceribus, ubi cùm identidem nova detegantur, posteriores possunt addere iis, quæ priores docuerunt, & evadere

peritiores. At doctrina sacra sola nititur revelatione, quam plenissimè factam Apostolis constat, Joan. 16. v. 13. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Et Luc. 24. v. 45. *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas.* Quod autem Apostoli immediatè acceperunt, illud Ecclesiæ commendarunt, quæ sacrum depositum hactenus illibatum custodivit, & usque in finem custodiet juxta promissionem sibi divinitus factam, ut dicitur suo loco. Ergo verus Scripturæ sensus petendus est ab Apostolica Traditione, nec in rebus fidei & morum posteriores possunt esse antiquioribus peritiores; ac proinde præsefert falsi speciem, quidquid in iis rebus est recens inventum.

Dices 1. Gratia Angelis viatoribus non dedit velle, sed posse duntaxat, habuitque effectum ex libero arbitrio & ex sola determinatione voluntatis: Atqui nemo dixerit Angelos bonos propterea se discrevisse à malis, & quidquam habuisse, quo in se gloriari possent. Ergo in hypothesi quòd efficacia gratiæ repetatur ab eventu, habeatque effectum ex determinatione voluntatis, non sequitur eum qui consentit, se discernere ab eo qui dissentit, & habere quo in se glorietur.

Confirmatur: generalis est isthæc Apostoli sententia, *in solo Deo gloriandum*, extenditurque ad omnes dotes etiam naturales, ingenium, industriam, eloquentiam, qua Corinthiorum Pseudo-Magistri inflabantur: eorum autem superbiam frangit Apostolus his verbis: *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Quæ objurgatio sanè est æquissima, quamvis

vis ex libero arbitrio pendeat uti vel non uti hisce dotibus.

Distinguo majorem: habuit effectum ex libero arbitrio & determinatione voluntatis omninò sanæ, in bonum propensæ, & nulla concupiscentia repugnante, Concedo: ex determinatione voluntatis infirmæ; tentationibus & contrariis concupiscentiæ motibus agitatæ, Nego majorem.

Concessa min. absolutè negari debet consequentia; argumentum enim non est in forma, cùm in consequentia fiat transitus à statu naturæ integræ, de quo est sermo in præmissis, ad statum naturæ corruptæ. Sed explicationis gratia,

Distinguo consequens, non sequitur eum, qui consentit, se discernere, si sit sermo de statu naturæ integræ, Concedo: si de statu naturæ corruptæ sit sermo: Nego conseq.

Itaque cùm in Angelis viatoribus, sicut in primo homine innocente, nulla esset difficultas, nullave molestia obediendi justitiæ, sed mera suavitas & omnimoda propensio, qui steterunt, minus se discreverunt ab iis, qui ceciderunt, quam isti ab illis, nec habuerunt quo in se gloriarentur, sed in Deo, qui eos condidit in illa integritate & rectitudine. Sic nemo inflabitur adversus furentem, qui sibi violentas manus infert, abhorrente natura, sed gratias Deo aget quòd eum in illam rabiem non tradiderit, qua pauci furentes se ab aliis discernunt. At verò in hoc statu naturæ corruptæ cum *posse*, quod habetur per gratiam sufficientem, manet caro rebellis concupiscens adversùs spiritum, manet infirmitas ex peccato re-

licta, manent tentationes. Quapropter si Deus det solum posse per gratiam sufficientem, & hominis sit velle & operari, habet unde se discernat & in se glorietur; nempe bonam voluntatem.

Nec dicas, bonam voluntatem esse à Deo, à quo habet ut vincere possit per gratiam sufficientem; illud enim effugium est Pelagianorum, quod sanctus Augustinus invictissimè refellit Lib. 2. de pec. mer. à c. 17. ad 19. verba illius sunt: *Illud Apostoli quod commemoravi*, quis te discernit? *sic defendere quidam* (Pelagiani) *voluerunt, ut dicerent, ideo quidquid etiam bono voluntatis habet homo, Deo tribuendum esse, quia & hoc in illo esse non posset, si homo ipse non esset: cum verò ut homo sit, non habeat nisi à Deo, cur non authori Deo tribuatur etiam quod in illo est bonæ voluntatis? sed hoc modo etiam illud dici potest malam quoque voluntatem Deo authori esse tribuendam, quia nec ipsa esse posset in homine, nisi homo esset. Quapropter nisi obtineamus non solùm voluntatis arbitrium, quod huc atque illuc flectitur ... sed etiam bonam voluntatem, nisi ex Deo nobis esse non posse; nescio quemadmodum defendamus quod dictum est, quid enim habes quod non accepisti? Nam si nobis libera quædam voluntas ex Deo est, quæ adhuc potest esse vel bona vel mala; bona verò voluntas ex nobis est, melius est id quod à nobis, quàm quod ab illo est.* Quod cum sit longè absurdissimum, idem S. Doctor testatur Lib. de Prædestinatione Sanctorum c. 4. *hoc Apostolico præcipuè testimonio*, quis te discernit; *se fuisse convictum, cùm de hac re aliter saperet.*

At, inquiet Molinæ Discipulus, Pelagius reponebat *posse* in natura, nos verò in gratia sufficiente. Verum est; sed quid inde? nisi quòd

illi

illi à Pelagio dissentiant in hac parte, de qua nulla est inter nos controversia; sed sicut Pelagius contendebat præter illam possibilitatem à Deo naturæ nostræ gratuitò inditam non requiri aliam gratiam, ut liberum arbitrium convertat se in bonum naturalis ordinis, illudque perficiat cum concursu Dei generali, qui deest nemini; ita in sententia quam impugnamus, præter possibilitatem supernaturalem, quæ habetur per gratiam sufficientem, liberum arbitrium alio auxilio non indiget, ut bonum supernaturalis ordinis velit, perficiatque cum Dei concursu supernaturali: quam opinionem S. Augustinus totis viribus impugnat, utpote quæ sit contraria gloriæ victricis gratiæ Christi, & foveat hominis superbiam, quia nimis in se confidit cum morali periculo damnationis æternæ. *Nam si in tanta infirmitate vitæ hujus*, inquit Lib. de Cor. & Grat. c. 12. *ipsis relinqueretur voluntas sua . . . nec Deus in eis operaretur ut vellent, inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet.*

Ad confirmationem dico, nec sapientem consiliarium uti ad salutem sua sapientia, nec artificem sua industria, nec quemvis suo ingenio, nisi Deus ipsis dederit non solùm posse per gratiam sufficientem, sed etiam velle & perficere per gratiam efficacem, *& hoc ab illo esse deprecandum, ejus gratia didicimus, dum antea lateret; ejus gratia dileximus, dum antea non delectaret*, inquit S. August. cit. Lib. 2. de pec. mer. c. 19. ubi addit Deum optimum, *ideo etiam Sanctis suis alicujus operis justitiam aliquando non tribuere, vel certam scientiam, vel victricem delectationem, ut cognoscant non à seipsis, sed ab illo sibi esse lucem, qua illuminentur tenebræ eorum, & suavitatem*

vitatem qua det fructum suum terræ eorum, ut qui gloriatur, non in se, sed in Domino glorietur, qui non solùm dat posse, sed etiam velle & operari. Verùm de his plura inferiùs.

Dices 2. Theologorum est explanare, quæ obscuriùs fuerunt tradita, & iis fidem conciliare, excogitatis novis explicationibus ad captum Fidelium magis accommodatis. Ergo novitas in rebus fidei & morum non est prorsus eliminanda.

Distinguo antecedens: Theologorum est explanare, quæ obscuriùs fuerunt tradita, & iis Fidem conciliare, retento dogmate & Scripturarum sensu, quem Patres tenuerunt, Concedo: mutato dogmate, & spreto Scripturarum sensu quem Patres posteris commendarunt, ut patet ex allatis textibus, Nego anteced.

Porrò novitas, quam impugnamus, immutat gratiæ dogma, Scripturam contorquet ad sensum sanctis Patribus ignotum, ut ipsemet Cardinalis Bellarminus agnoscit Lib. 1. de Gratia & lib. arbitr. cap. 2. *Opinio eorum*, inquit, *qui gratiam efficacem constituunt in assensu & cooperatione humana, ita ut ab eventu dicatur gratia efficax . . . . omnino aliena est à sententia Scripturarum . . . evertit omnino fundamentum prædestinationis divinæ. Omitto quod esset abuti vocabulis, vocare gratiam efficacem.* Esto, reddat mysterium creditu facilius; sed quæ creditu sunt faciliora, non debent censeri veriora; alioquin verior esset sententia Socinianorum circa mysterium sanctissimæ Trinitatis, & Sacramentariorum circa Sacramentum Eucharistiæ, utpotè quæ solvat omnem difficultatem.

Instabis;

Instabis: Nova est, & à nullo ex sanctis Patribus tradita isthæc modernorum propositio, gratia est per se efficax; Ergo à Scholis quoque Catholicis est rejicienda.

Distinguo antecedens. Est nova quoad explicationem & sonum verborum, Concedo; quoad sensum & rem significatam, Nego antecedens: *Fas est autem*, inquit Vincentius Lirinensis commonit. 1. capit. 3. *ut prisca illa cœlestis Philosophiæ dogmata processu temporis limentur, poliantur: sed nefas ut commutentur, nefas ut detruncentur, ut mutilentur. Accipiant licet evidentiam, lucem, distinctionem; sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem.* Et cap. 27. *Intelligatur, te exponente, illustrius quod ante obscuriùs credebatur . . . . eadem tamen quæ didicisti; doce, ut cùm dicas novè, non dicas nova.* Sic Ecclesia, cùm Ariani Filium Patri similem æquivocè confiterentur, similem, inquam, propter divinas quasdam proprietates, non propter identitatem substantiæ, excogitavit vocem *Consubstantialis*, qua distinctius exprimitur antiquum fidei dogma, & secernitur ab errore recens inducto. Sic adversùs Sacramentarios commenta est nomen *Transubstantiatio*, quo dispelluntur quæ de Sacramento Eucharistiæ ambiguè docent. Eodem planè modo, cùm Molinæ Schola retineret nomen gratiæ efficacis, necessum fuit, ut aliæ Scholæ exponerent, quo sensu Scriptura & sancti Patres docerent gratiam esse efficacem, adderentque voces *per se*, quæ nihil immutant circa antiquum dogma, novéque dicerent, sed non nova.

§. V.

Utrùm efficacia Gratiæ reponenda sit in circumstantiis magis congruis?

R. Reponenda non est.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ in textibus jam laudatis Paragrapho præcedenti, efficaciam gratiæ clarè repetit ex absoluto Dei dominio in voluntates humanas, docetque Deum pro libito eas immutare, etiam in circumstantiis minùs congruis. *Auferam*, ait Dominus Ezech. 11. *cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Quid est autem cor lapideum, nisi cor durum, malè affectum, & pessimè dispositum? Illud tamen Deus subitò immutat, & in carneum convertit, non expectatis congruis dispositionibus, nec captato tempore opportuniori; sed potenter efficit, ut operetur. Sic Esther cap. 15. convertit cor Regis Assueri in mansuetudinem. Luc. cap. 7. Peccatricem immutavit in circumstantiis minimè consentaneis, & capite 23. Latronem nequissimum, & in Cruce blasphemantem, Matth. 27. Quid congruum in circumstantiis, in quibus efficaciter vocati sunt Jacobus, Joannes reficientes retia, Matthæus sedens in telonio, Saulus spirans minarum & cædis in discipulos, de quo sic scribit sanctus Augustinus Lib. 1. ad Simplic quæst. 2. *Quid volebat Paulus, nisi ut invaderet & traderet, vinciret & necaret Christianos? quàm rabida voluntas, quàm furiosa, quàm cæca! qui tamen una desuper voce prostratus, occurrente utique tali viso, quo mens illa & voluntas*

voluntas refracta sævitia retorqueretur , & corrigeretur ad Fidem.

Nec dicant Patroni hujus sententiæ in hujusmodi vocationibus extraordinariis, gratiam efficacem alio operari modo, quàm in ordinariis, namque omnibus efficaciter vocatis dicitur : *Auferam cor lapideum de carne vestra . . . . & faciam, ut in præceptis meis ambuletis*, Ezech. 11. vers. 19. & cap. 36. vers. 36. Ad omnes Dei filios extenditur illud Apostoli : *Quicunque Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei*, Rom. 8. vers. 14. *Deus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere.* Philipp. 2. vers. 13. *Dabit Spiritum bonum petentibus se*, Luc. 11. vers. 13. quàm autem dogma, quod hìc impugnamus, alienum sit ab obvio & genuino sensu horum textuum, vel inde patet, quòd dici nequeat nisi impropriè & metaphoricè illum dare velle & operari, tribuere cor novum & Spiritum bonum, qui alium trahit in suam sententiam explorando ejus animi propensionem, & captando tempus locumve opportunum ; quis enim sine impietate ejusmodi orationem dirigeret ad consiliorum aut studiorum moderatorem, da mihi Spiritum bonum, aufer à me cor lapideum, & cor novum crea in visceribus meis?

Probatur 2. ratione, tum quia scientia media, qua tanquam fundamento nititur hæc opinio, communiter rejicitur, ex dictis Tract. de Attributis : tum quia prædestinatio, etiam ad gratiam, in hac sententia præsupponit, si non merita, saltem dispositiones & prævisum consensum voluntatis, si gratia concederetur ; ex quo sequitur efficaciam gratiæ esse ex consensu præviso : tum denique quia is occasiones captan-

di modus ad alliciendas voluntates liberas, est indignus Deo, competitque solis creaturis. Enimverò cùm Principes terreni non possint directè agere in subditorum voluntates, coguntur explorare eorum genios & mores, & extrinsecùs adhibere pollicitationes & minas idoneas ad flectendas eorum cervices. Contra verò Deus tam immediatè dominatur voluntatibus nostris quàm corporibus, & sicut dat illis esse liberum; ita & velle & operari similiter liberum. *Cor Regis*, inquit Sapiens Prov. 21. *in manu Domini*, *quocunque voluerit*, *inclinabit illud*; illæsa tamen ejus libertate. Si enim anima nullo mediante potentias suas efficaciter determinat & applicat ad actum modo ipsis competenti, nempe intellectum necessariò, voluntatem verò liberè; quantò magis Deus, qui est ipsis intimior quàm anima, & à quo magis pendent in esse & operari?

Porrò sententia, quam impugnamus, Deo denegat ejusmodi imperium in voluntates humanas, exhibetque liberum arbitrium veluti speciem quandam divinitatis, quæ ita est independens & domina suorum actuum ut Deus ipse, nisi eam spoliet juribus concessis, hoc est necessitatem ipsi inferat, teneatur fingere se ad ejus nutum, & observare quæ foret ejus propensio in prævisis circumstantiis, ut ab illa obtineat quod intendit: an non de Deo sentit indignè, qui ita sapit?

Dices: Scriptura & sancti Patres efficaciam gratiæ reponunt in congruitate: Ergo.

Probatur antec. 1. ex cap. 11. Matth. ubi Christus sic exprobrat incredulis; *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida; quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtu-*

virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Quæ verba intelligi debent de æquali gratia, non solùm exteriori, sed etiam interiori, aliàs non magis æqua videretur exprobratio, quàm si dux de milite victo quereretur, ejusque probrum augeret ex alterius militis victoria, qui melioribus armis fuisset munitus. 2. Ex S. Augustino Lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. sic scribente: *Verum est ergo, multi vocati, pauci verò electi, qui congruenter vocati: illi autem, qui non congruebant & cooperabantur vocationi, non electi, quia non secuti.* Ubi sanctus Doctor totam efficaciam gratiæ reponit in congruitate, quam habet ad voluntatem humanam: hæc autem congruitas petitur ex scientia media Dei moventis, eo modo quo scit aptum esse ut voluntas obtemperet. *Igitur miserentis est Dei*, inquit, *qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis, qui secuti sunt vocationem.*

Distinguo anteced. in congruitate ad infallibiliter determinandam voluntatem, petita ex ipsiusmet gratiæ entitate, Concedo: in congruitate petita ex circumstantiis temporis & loci per scientiam mediam exploratis, Nego antec. Itaque non negamus, gratiam ex entitate efficacem, esse aptam & congruam voluntati flectendæ. Congrua illa gratia caruerant habitatores Corozain duplici ex capite, 1. quia erant indurati, 2. quia non erant prædestinati, & secundùm propositum vocati. Ita S. Augustinus Lib. de dono perseverantiæ c. 14. *Tyrii relicti sunt*, inquit, *& Sidonii, qui etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent; sed quoniam ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent, est negatum . . . . non ergo erant sic excæcati sicut Judæi, nec sic in-*

duratum

duratum cor Tyriorum & Sidoniorum, quoniam credidissent, si qualia viderant isti, signa vidissent. Sed nec illis profuit quòd poterant credere; quia prædestinati non erant; nec illis obfuisset; quòd non poterant, si ita prædestinati essent, ut eos cæcos Deus illuminaret; & induratis cor lapideum auferret. Verùm quod dixit Dominus de Tyriis & Sidoniis, aliquo alio modo potest fortassis intelligi. Eo scilicet modo, quo sanctus Doctor seipsum explicat citata quæst. 2. lib. 1. ad Simplicianum his verbis: *Non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate ut frustra ille misereatur, si homo nolit; quia si vellet eorum misereri, posset ita vocare, quomodo aptum esset, ut moverentur, & sequerentur.*

Ex his duo colliges,

Primum Gratia, qua Tyrii & Sidonii pœnitentiam egissent, si eadem signa vidissent quæ Corozaitæ, in mente S. Augustini non foret auxilium, sine quo illi credere non potuissent, & cum quo credere potuissent, si voluissent; sed auxilium, quo infallibiliter credidissent. Quid enim aliud innuunt laudata verba, Lib. de dono perseverantiæ: *Verùm quod dixit Dominus de Tyriis & Sidoniis, aliquo alio modo potest fortassis intelligi*, nisi quòd de Tyriis ac Corozaitis, non eodem modo dicendum utrosque potuisse credere; nam isti, cùm possent, non tamen crediderunt propter malitiam & duritiam cordis. Illi verò sic potuissent, ut actu infallibiliter credidissent, non quia sic indurati non erant; sed quia prædestinati alio modo moti fuissent.

Secundum. Justa fuit objurgatio Corozaitis facta, quia quòd non crediderint, imputandum est propriæ eorum cæcitati & malitiæ, cui obno-

xii non erant Tyrii & Sidonii, quemadmodum in allato militis exemplo, dux justè exaggerat militis ignaviam, ex qua victus est, cùm in altero nulla fuerit.

Instabis: S. Augustinus Libr. 12. de Civ. Dei cap. 6. admittit eandem gratiam in duobus æqualiter affectis, in altero habere effectum, in altero verò non habere: Ergo efficacia gratiæ reperiri potest, vel ex eventu, vel ex congruis circumstantiis; sic enim scribit: *Si aliqui duo æqualiter affecti animo & corpore, eadem tentatione agitati, videant unius corporis pulchritudinem, qua visa unus eorum ad illicitè fruendum moveatur, alter in voluntate pudica stabilis perseveret: quid putamus esse causæ, ut in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala?* Ergo.

Nego conseq. Nam S. Augustinus eo loci non agit de gratia, sed de causa peccati duntaxat, probatque exemplo allato, Deum non esse illius Auctorem, neque naturam ab ipso conditam, cùm illi ambo homines sint æquè affecti animo & corpore: quòd ergo alter eorum malè concupiscat, oriri non potest nisi ex mala voluntate. Nec ulteriùs perpendit S. Doctor, unde alter maneat in proposito castitatis, an propriis viribus, an Dei auxilio; quia ad ejus institutum non pertinet.

§ VI.

Utrùm efficacia gratiæ sita sit in præmotione physica.

R. Sita non est.

Probant nonnulli: quia opposita Thomistarum sententia libertatem destruit, Deumque facit peccati auctorem. Sed absit, ut impius ille error

error impingatur Scholæ tot titulis de Ecclesia bene meritæ, & ob integritatem doctrinæ pluribus in Provinciis Orbis Christiani à summis Pontificibus, velut in specula positæ, ut contra grassantes profanas novitates invigilet.

Enimverò ejusmodi criminatio vel uno animæ rationalis exemplo facilè diluitur. Certum quippe est quòd anima suas potentias (à quibus realiter distinctam supponunt Thomistæ) physicè præmoveat & applicet ad operandum, sed modo cuilibet earum attemperato, nempe ita movet v. g. intellectum, ut necessariò cogitet; voluntatem verò, ut liberè velit; sicque tantum abest, ut anima sua præmotione tollat libertatem, cùm illam astruat, & in actu ponat. Hoc sentimus & experimur in nobis, adeo ut opus non sit alia probatione. Similiter Deus intimior creaturis, quàm anima suis potentiis, illas præmovet modo ipsis consentaneo, aliis operandi necessitatem imponit, aliis actualem libertatem tribuit.

Neque verò propter præmotionem Deus magis est auctor peccati, quàm propter concursum, quem omnes aliæ Scholæ coguntur admittere; quia nihil objicitur contra præmotionem, quod non facilè retorqueatur contra Dei concursum, ad actiones malas absolutè necessarium, nec quidquam reponere possunt propugnatores concursus simultanei, quod non militet pro assertoribus præmotionis. Etenim quærenti quo modo Deus suo concursu non est auctor peccati, cùm voluntas priùs non sit actu determinata ad peccandum, quàm Deus concurrat, actualis quippe determinatio est actio, quæ non potest esse sine Dei concursu? Respondent Thomistarum Adversarii,

rii,

rii, Deum concurrere ad actiones malas, ut causam universalem, ubi id exigunt causæ secundæ, non verò ut causam particularem, quæ ad malas actiones incitet roboretque, quemadmodum impiè docet Calvinus. Deus enim ut causa particularis retrahit à malo, tum extrinsecè per Legem prohibentem: tum intrinsecè per pias motiones. Sed cùm voluntas pro sua libertate non acquiescit divinis suasionibus, necesse est vel Deus deneget creaturæ usum suæ libertatis suspendendo influxum primi motoris & causæ universalis; vel eam permittat, ut pars est, suæ libertati, hoc est, præbeat concursum, sinatque illam deficere. In qua hypothesi (inquiunt & quidem veraciter) defectus in Deum non est refundendus, sed in ipsam creaturam, quæ sua abutitur libertate, & Deum facit servire iniquitatibus suis, ut ipse conqueritur per Isaiam Prophetam, cap. 43. Atqui Thomistæ eadem planè responsione satisfaciunt iis, quæ ipsis objiciuntur; nam in eorum sententia Deus præmovet actiones malas, ut causa universalis duntaxat, & ad exigentiam causarum secundarum; ac proinde illis imputandum, si alicubi peccent. His ergo promissis,

Probatur nostra responsio. In eo sita non est efficacia gratiæ, quod est commune omni statui. Atqui præmotio physica ex Thomistis est communis omni statui. Angeli in statu viæ, & primus parens in statu innocentiæ physicè præmovebantur ad bonum; cùm in illa sententia creaturæ non possint agere, nisi physicè præmotæ: Ergo efficacia gratiæ sita non est in præmotione physica.

Major

Major est sancti Augustini, tum cap. 12. Lib. de Cor. & Grat. supra laudato Paragrapho 4. tum cap. 10. *Istam gratiam*, inquit, *non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malus: sed sanè habuit, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset; sed eam tamen per liberum arbitrium desérere posset .... Tale quippe erat adjutorium, quod desereret cùm vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret, ut vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam; sed hæc potentior est in secundo Adam. Prima est enim, qua fit ut habeat homo justitiam, si velit. Secunda ergo plus potest, qua etiam fit, ut velit.* Et paucis interjectis, subdit de Angelis bonis; *cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi.*

§. VII.

Utrùm efficacia gratiæ consistat in delectatione victrici?

Ista est ultima quæstio circa efficaciam gratiæ, in qua quidem quæstione Catholicæ Scholæ omnes conveniunt, sed diverso modo. Namque 1. celeberrimi in Schola Molinæ blandam motionem moraliter determinantem admitti posse, imò aliquando admittendam scribunt. 2. Tota Thomistarum Schola eam admittit, sed ei necessariò adjungendam præmotionem physicam contendit. 3. Augustinianorum Schola uno ore docet efficaciam gratiæ reponendam esse in ejusmodi suaviori motione, nec ad eam requiri physicam Thomistarum præmotionem. Hanc sententiam commu-

communem, præsertim in Academia Parisiensi, & testimonium habentem ab omnibus Scholis Catholicis, ut ex dicendis mox patebit, in prima editione operis nostri breviter tradidimus, utpote quia via tuta & nullis hostibus obsessa incederemus.

Sed in hac posteriori Editione quæstio proposita eò accuratiùs est tractanda, quò impotentiùs nonnulli adversùs delectationem victricem nunc debacchantur, ut eam non solùm ad Jansenianorum, sed etiam ad Epicureorum Scholam ablegare non vereantur.

Tam insignis temeritas & impietas, quamvis Censura Ecclesiæ potiùs opprimi debeat, quàm oratione Theologi, assentatores tamen reperit, qui ut res dant sese, ita sunt, aut loquuntur, & ex ejusmodi effrænata scribendi libidine occasionem arripiunt, alii ut novam Molinæ doctrinam in Catholicum dogma erigant, alii ut suscitent extinctum errorem, quo Quietistæ docent gratiam in statu perfectionis, quem passivum vocant, omnem animæ motum comprimere, adeo ut nequidem reluctari debeat obscænis carnis voluptatibus. Hinc est, quòd in controversia Scholæ non versemur jam, sicut priùs, sed in controversia Fidei, quemadmodum Adversarii autumant; novumque nos animum assumere oporteat, ut Clerici adversùs ejusmodi vaniloquos muniantur, sciant quid credere debeant, quidve docere; simplices enim & mulierculæ trahuntur in illam controversiam; fluctuantesque redduntur per libellos vernaculo idiomate in eorum gratiam seu potius subversionem editos. Atque ut ratione & vi procedat di-

sputatio, quædam priùs elucidanda sunt circa delectationem, quàm quidquam definiamus.

Nonnulla elucidantur circa delectationem universim spectatam.

Q. 1. *Quotuplex est delectatio?*

R. Duplex, scilicet carnis & spiritus. Adversùs delectationem carnis extat Lex Divina, Exodi 20. *Non concupisces.* Et Eccli. 18. *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua* (S. Augustinus legit, *à voluptate tua*) *avertere;* quia, ut scribit S. Doctor Libr. 10. Confess. cap. 35. servientes voluptatibus sensuum depereunt. Sed cùm nemo possit esse continens, nisi Deus det, Sap. 8. Justi continuò invocant Dei dexteram, ne capiantur carnis illecebris, adversùs quas quotidianum bellum gerunt divina gratia adjuti & roborati.

Quæ cùm ita sint, quis ita desipiet, ut efficaciam gratiæ reponat in carnis delectationibus, cùm ad hoc detur, vel ut comprimantur omnino, si turpes sint, vel ad sanum modum redigantur, si utiles ad vitæ humanæ officia. Restat ergo, ut quæramus num efficacia gratiæ reponi possit in aliqua spiritus delectatione?

Q. 2. *Quotuplex est delectatio spiritus?*

R. Duplex, scilicet præveniens, & consequens.

Præveniens, nihil est aliud, quàm complacentia in bono, quod intellectus apprehendit & voluntati proponit, ut ipsi consentaneum & ab ipsa appetibile; inde enim voluntas suaviter illecta

ſta excitatur, & pondere amoris inclinatur ad bonum illud proſequendum.

Delectatio conſequens eſt quies in bono obtento & poſſeſſo, diciturque fruitio. In eo autem differt à delectatione præveniente, quòd iſta præcedat omnem motum liberi arbitrii, illudque excitet tum ad conſenſum, tum ad opus, ac propterea conſtituitur à Philoſophis primus finis effectus: illa verò ſit fructus bonorum operum, ex quibus eò major effloreſcit, quò opera fuerint perfectiora, ut invictiſſimè probavimus Tractatu de Actibus humanis, capite ſecundo, & capite ſexto, paragrapho quinto, & paragrapho nono. Perſpicuum autem eſt efficaciam gratiæ non poſſe reponi in delectatione conſequente, utpotè quæ ſit gratiæ efficacis effectus, & proprius juſtitiæ fructus, juxta illud Apoſtoli Galat. 5. v. 22. *Fructus autem Spiritus eſt charitas, gaudium, pax.* Utraque iſthæc ſpiritualis delectatio nonnunquam ex anima in corpus effluit, ut habetur Pſalm. 83. *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum;* & hac ſuavitate cœleſti ſolet Deus eos recreare, quos recens ad ſe convertit, donec virtus in eis radices miſerit, quia, ut obſervat ſanctus Gregorius, teneriores arbuſculæ frequentiori irrigatione indigent, quæ grandioribus ſubtrahitur. Sed multò minùs efficacia gratiæ conſtitui poteſt in ejuſmodi derivata ſuavitate.

Tota igitur controverſiâ verſari poteſt circa delectationem antecedentem, utrùm ſcilicet efficacia gratiæ in ea ſit conſtituenda. Itaque

Q. 3. *Delectatio præveniens eſtne cauſa omnium actuum humanorum?*

R. Affirmant omnes. *Omnis actio*, inquit S. Thomas 1. 2. q. 28. art. 6. ad 2. *procedit ex amore, sicut ex prima causa*, laudatque illud Auctoris de divinis nominibus cap. 4. *propter amorem boni omnia agunt, quæcunque agunt.* Et S. Augustinus Lib. 14. de Civ. Dei cap. 7. *Recta voluntas*, inquit, *est bonus amor, & voluntas perversa malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas est: id autem habens, eoque fruens, lætitia: fugiens quod ei adversatur, timor est: idque, si acciderit sentiens, tristitia est. Proinde mala sunt ista, si malus est amor; bona, si bonus.* Porrò amor ille nihil aliud est, quàm complacentia; ex S. Thoma 1. 2. tota ferè q. 26. sic enim habet art. 1. *Appetitio appetitus sensitivi, vel voluntatis ad aliquod bonum, id est, ipsa complacentia boni, dicitur amor sensitivus, vel intellectivus.* Et art. 2. *Prima ergo immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor, qui nihil est aliud, quàm complacentia appetibilis, & ex hac complacentia sequitur motus in appetibile, qui est desiderium: & ultimò quies, quæ est gaudium.* Et qu. 27. art. 1. *Amor*, inquit, *importat quandam connaturalitatem vel complacentiam amantis ad amatum.* Hinc secundùm communem usum loquendi promiscuè dicimus, *volo, amo, mihi placet, me delectat; nolo, mihi displicet.* Ergo si Deus operatur in nobis velle, quemadmodum asserit Apostolus ad Philipp. 1. operatur amorem, complacentiam, delectationem; cùm ista sint termini Synonimi. Sed præter auctoritatem, invictissima nobis suppetunt argumenta, delectationem prævenientem esse causam omnium actuum humanorum.

Primum. Quia voluntas est facultas essentialiter boni appetitiva, sicut intellectus est facultas

veri

veri cognoscitiva, adeo ut, quemadmodum nulla potest esse operatio intellectus, nisi cognitio, sive affirmet, sive neget; ita nulla sit actio voluntatis, nisi volitio, seu amor boni, sive oderit, sive tristetur, sive timeat, &c. atqui voluntas nec velle, nec amare potest bonum, nisi ipsi placeat, eique proponatur ut conveniens; contradictorium enim est, voluntatem velle, aut amare, quod ipsi actu displicet: quia si displiceat, illud adversatur & fugit: si velit & amet, in illud inclinatur & fertur; porrò contradictorium est in bonum simul ferri, & ab eo retrahi: Ergo ut voluntas bonum velit & appetat, necesse est, ut ipsi placeat: *Amor*, inquit S. Thomas cit. art. 2. ad 3. *nominat motum appetitus, quo immutatur ab appetibili, ut ei appetibili complaceat*, alioquin illud actu non appeteret, nec amaret. Notum est Poetæ effatum, *Video meliora, proboque, deteriora sequor.* Quid ita? Nimirum voluntati deterioribus præoccupatæ ac veluti inescatæ meliora placere nequeunt. Solus Deus habet, quæ omnibus placeant, utpotè qui sit omne bonum; attamen nemo tam habet, quæ infidelibus displiceant, ut observat S. Augustinus, ideoque pantomimus, horreo dicere, inquit sanctus Doctor, potiùs ab iis diligitur, quàm Deus. Ait Christus Matth. 11. *Jugum meum suave est;* sed nisi suavitas illa voluntatem afficiat, abjicitur ut intolerabile. Unde S. Augustinus Serm. 17. in hæc verba: Psal. 118. *Bonitatem fecisti cum servo tuo*, secundùm editionem vulgatam; & secundùm Syriacam, *saporem fecisti*; secundùm verò Codicem, quo utebatur, *suavitatem fecisti*, sic habet, *nihil hìc aliud dictum existimo, nisi fecisti ut me delectaret bonum; quando enim delectat bonum, magnum est*

Dei donum. Et expendens versiculum sequentem, *suavitatem & eruditionem, & scientiam doce me*, ait, *cum quo ergo facit Deus suavitatem, id est, cui propitius inspirat boni delectationem . . . . profectò instanter orare debet, quo tantùm sibi augeatur hoc donum.* Ex quibus plenissimè demonstratur, voluntatem nunquam ferri in bonum sive verum, sive apparens, nisi ipsi placeat, & ad illud suaviter afficiatur.

Secundum argumentum. Ex omnium consensione finis est prima causa, bonitate sua cæteras excitans: causalitas verò ejus, ut ajunt, hoc est, ratio qua tendit in effectum, est metaphorica voluntatis motio, quemadmodum causalitas virtutis calefactivæ est calefactio, virtutis illuminativæ illuminatio, quæ concipiuntur veluti via & medium quid inter causam & effectum, inter ignem calefacientem & calefactum, inter solem illuminantem & aerem illuminatum.

Quæro jam quam motionem primario in voluntate efficiat bonitas finis. An displicentiam, an fastidium & odium, an timorem aut tristitiam? atqui repugnat bonitatem præcisè & sub ratione bonitatis apprehensam displicere, fastidium creare, metum injicere, aut tristitiam, sicut repugnat intellectum dissentire veritati lucenti, alioquin ejusmodi facultates ferrentur extra latitudinem sui objecti, quod est impossibile & contradictorium. Ergo fatendum est finem bonitate sua voluntatem primariò movere motu complacentiæ & delectationis; secundariò verò motu vel timoris, ne auferatur bonum concupitum, vel tristitiæ & doloris, si eo privetur.

Tertium argumentum. Extra controversiam est omnes homines semper agere ex amore finis

ultimi seu habitudinis, saltem universim spectatæ, *beatitudinis causa omnes operantur omnia*, inquit Aristoteles 1. Eth. cap. 22. S. etiam Augustinus Lib. 10. de Civ. cap. 1. *Omnium certè sententia est, qui ratione uti possunt, beatos esse omnes homines velle.* Et Conc. 1. in Psalm. 118. *Beatum esse tam magnum est bonum, ut hoc & boni velint, & mali. Nec mirum est quòd boni propterea sunt boni: sed illud est mirum, quòd etiam mali propterea sunt mali, ut sint beati.* Idem confirmat S. Thomas 1. 2. qu. 1. art. 6. tum quia beatitudo est expletio naturalis appetitus: atqui nihil facit homo nisi ut expleat naturalem appetitum: tum quia ultimus finis se habet ad motum appetitus; sicut se habet in aliis motibus primum movens: *Manifestum est*, inquit, *quòd causæ secundæ moventes, non movent, nisi secundùm quod moventur à primo movente. Unde secunda appetibilia non movent appetitum, nisi in ordine ad primum appetibile, quod est ultimus finis.* Ergo constat omnem animi motum ex amore & complacentia boni surgere, inde iram in eos qui nos interturbant, in possessione vel prosecutione rei amatæ: inde timorem, ne auferatur: inde odium eorum, qui rapere volunt: inde tristitiam & dolorem, si fuerit amissa, & eò majorem, quo ampliùs placebat. Sed in iis probandis lucem ad solem meridianum afferre videmur.

At, inquies Deus, innumeris rationibus movet corda hominum longè diversis à delectatione, de qua est sermo, alios ad se revocat fastidio rerum, quas turpiter deperibant, alios metu gehennæ, alios dolore cruciante.

Quòd autem non semper operemur secundùm quod amplius delectat, adduci potest testi-

monium S. Augustini ex Lib. 8. Confess. cap. 8. in quo sic habet: *Non faciebam quod & incomparabili affectu magis placebat, & mox, ut vellem, possem:* Ergo.

Nego conseq. Ad singula autem antecedentis momenta respondeo.

Ad primum. Ideo voluntas ea fastidit, quæ priùs delectabant, quia in iis quietem, quam quærebat, non invenit, atque uno & eodem motu amoris ab iis, ad alia, quæ placent ampliùs, se convertit; odium enim seu fastidium in amore fundatur, *beatitudinis causa omnes operantur omnia,* inquiebat supra Philosophus. Sed audiendus est S. Augustinus Lib. 9. Conf. cap. 1. ubi non minùs piè quàm verè de se scribit, quomodo satietas rerum terrenarum ipsum ceperit, *quàm suave mihi subitò factum est carere suavitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat; ejiciebas enim eas à me, vera & tu, summa suavitas, ejiciebas, & intrabas pro eis, omni voluptate dulcior.*

Igitur sicut clavus clavum trudit, & affulgens lumen veritatis fugat ab intellectu tenebras erroris; ita boni majoris appetitus, eorum movet fastidium, quæ hactenus placuerant; fastidium enim est veluti recessus à termino à quo, qui nec esse, nec concipi potest sine accessu ad terminum ad quem, scilicet ad aliud appetibile.

Ad secundum & tertium. Qui metu pœnarum & doloris cruciatibus acquiescit minitanti & vim inferenti, vult liberari à malo, & vitam servare incolumem, quæ voluntatem ejus magis allicit ac delectat, quàm ea, quæ dimittere cogitur; sic mercator v. g. in evidenti periculo naufragii merces projicit amore propriæ salutis, cui mavult

mavult consulere; sic qui timore mortis pejerat, aut vi tormentorum Religionem Christianam abjurat; corpus plus amat quàm justitiam: peccat, non peccati illecebra, sed vivendi delectatione: In illis etiam, qui ab omni spe dejecti violentas manus sibi inferunt, vincit boni suavitas; carere enim malis bonum est, quod dulcius ipsis videtur, quàm tristem vitam trahere. Isthæc omnia discunt, qui prima tyrocinia ponunt in rebus philosophicis.

Ad quartum. S. Augustinus laudato Lib. 8. Conf. à cap. septimo ad finem Libri describit acerrimam pugnam oppositarum voluntatum, quibus cor ejus discerpebatur quodammodo, & dilaniabatur: *Hinc pulchritudo castitatis delectabat superiùs; inde temporalis peccati voluptas retentabat inferiùs, observabatur mentis oculis casta dignitas continentiæ, serena & non dissoluta sed hilaris honestè blandiens, & omnia ossa mea clamabant eundem ad eam, quæ incomparabili affectu ampliùs mihi placebat. Sed retinebant nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amicæ meæ; quas sordes suggerebant, quæ dedecora! Audiebam eas, & retardabant; plusque in me valebat deterius inolitum quàm melius insolitum.* Itaque continentia speculativè & in se spectata ampliùs Augustino placebat, sed practicè & absolutè minus quàm carnalis voluptas: ad illam ex parte assurgebat *semisaucia voluntate*, ut ipse loquitur, ad istam totus relabebatur plena voluntate. Sic se habent omnes peccatores; cùm audiunt Psam. 33. *Quis est homo qui vult vitam, & diligit dies videre bonos?* Quilibet eorum statim respondet: Ego volo; vita quippe beata mirum in modum placet omnibus, sed cùm ista ponitur conditio: *Probibe linguam tuam à malo, &*

labia tua ne loquantur dolum. Nolo, dicit homo miser, beata vita displicet sub hac conditione. Unde me pasco, inquit? Non potest ars sine impostura esse, non potest negotium esse sine fraude; si timuero Deum, non habebo unde vivam. Et ita fit ut practicè ampliùs placeat perversa vita, quàm vita immaculata dies bonos sola efficiens.

Ex dictis evidenter sequitur, 1. velle, amari, delectari esse verba synonima. 2. Omnem voluntatis motum, quocunque vocetur nomine, esse volitionem seu complacentiam, quemadmodum omnis operatio intellectus est cognitio, adeo ut voluntas, sive ex odio agat, sive ex ira, sive ex timore aut ex tristitia, ea omnia absolutè & simpliciter velit & amet, quamvis secundùm quid nollet, & quodammodo invita ad agendum se determinet. 3. Voluntatem non posse velle aut amare nisi bonum saltem apparens. 4. Repugnare voluntatem velle aut amare bonum, nisi ipsi placeat, sapiat, eam alliciat & suaviter moveat. Cùm autem ex hoc sapore & complacentia boni aut mali universa morum pendeat disciplina, quotidianumque sit periculum, ne malum sub falsa boni specie decipiat, aut quòd verè bonum est & appetendum, non alliciat, vel etiam fastidium creet, quis non intelligit hanc Dei esse gratiam, quam cum Matre Ecclesia continuò efflagitare debemus, *da mihi intellectum, & vivam; Inclina cor meum in testimonia tua. Averte oculos meos, ne videant vanitatem*, scilicet rerum mundanarum, quæ tenebras menti offundunt, & ementita boni Imagine corda nostra seducunt? *Da populis tuis id amare quod præcipis, id desiderare quod promittis, ut inter mundanas varietates ibi nostra fixa sint corda, ubi vera*

sunt

sunt gaudia. Figuntur autem corda amoris pondere, sicut lapis gravitate sua centro firmiùs adhæ-rescit.

Q. 4. *Cùm voluntas nihil sit aliud quàm boni appetitus, nonne eò ipso satis juvatur, quo Deus per gratiam suam ipsi clarè & congruè revelat bonum, quo beata sit? mercator enim inhians ad lucrum, estne movendus & urgendus, ut oblatam lucrandi occasionem arripiat?*

Sic docebat Pelagius, & ideo hæreticus ex sancto Augustino Lib. de Gratia Christi cap. 8. *Hinc itaque*, inquit, *apparet hanc eum gratiam confiteri, qua demonstrat & revelat Deus quid agere debeamus, non qua donat & adjuvat, ut agamus.* Et cap. 10. *Sed nos eam gratiam volumus iste aliquando fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non solum promittitur, verùm etiam creditur & speratur, nec solùm revelatur sapientia, verùm & amatur . . . hanc debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solùm vocari, verùm etiam esse Christianus.*

R. De fide est, Doctrinam & interiorem mentis illustrationem non sufficere, ut quis velle & operari possit in ordine ad vitam æternam; sed insuper requiri supernaturalem voluntatis motionem, quæ appellari solet volitio, complacentia, amor, delectatio, suavitas, pia affectio. Patet tum ex laudatis sancti Augustini verbis adversùs Pelagium: tum ex dictis de Necessitate Gratiæ ad bonam voluntatem concipiendam, & ad tentationes superandas capite 5. Paragr. 1. pag. 484. 485. 492. & 493. tum ex historia Semipelagianorum, qui ideo damnati sunt, quòd docerent ex nobis esse affectum credendi ea, quæ de Christo prædicantur Tract. de Incarn. capite 15. Paragr. 1.

ragr. 1. pag. 211. 212. & Tract. de Gr. cap. 3. Paragr 3. pag. 342.

Dices 1. ait Christus Joan. 6. vers. 45. *Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me:* Ergo ut velimus satis est ut, homine exteriùs docente, Deus interiùs nos illuminet.

Distinguo anteced. cum S. Augustino Lib. de Gr. Chr. cap. 14. & Lib. de Prædest. Sanctorum cap. 8. omnis qui audivit secundùm gratiam C. secundùm Litteram tantùm, Nego anteced. Interior igitur Patris doctrina non solùm mentem illuminat, sed etiam voluntatem inflammat, *ita ut,* inquit S. Doctor Lib. de Gratia Christi cap. 13: *non ostendat tantummodo veritatem, verùm etiam impertiat charitatem.* Et cit. cap. 8. de Prædest. Sanctorum: *Quando ergo Pater intus auditur, & docet, ut veniatur ad Filium, aufert cor lapideum, & dat cor carneum.*

Dices 2. Non licet Doctrinam Molinæ aspergere aliqua hæreseos nota; id enim prohibuit Paulus V. referente Theodoro Eleutherio Lib. 6. cap. 28. Hist. Cong. *De auxiliis:* atqui in sententia Molinæ Deus solummodò movet hominum voluntates visorum suasionibus, quæ vim habent eas alliciendi: Ergo fide divina credendum non est gratiam aliter movere voluntatem quàm objectivè per congruam veritatis revelationem, qua Deus interiùs eo modo & in iis circumstantiis docet, in quibus prævidit voluntatem alliciendam & consensurum.

Nego minorem: Accusatores quidem Molinæ in famosis Congregationibus *de auxiliis* ejus doctrinam Pelagianæ hæreseos insimulaverunt, sed ejus Defensores criminationem constanter repule-

pulerunt, agnoveruntque præter mentis illustrationem necessarium esse Dei auxilium, quo voluntas supernaturaliter moveretur, simulque roboraretur adversùs rebellem concupiscentiam, aliàs quomodo Summus Pontifex prohibuisset inurere censoriam notam doctrinæ olim à Conciliis & Patribus proscriptæ? Malè ergo merentur de Schola Molinæ, & invidiam ejus doctrinæ conflant, qui eam, dum supra modum, & contra Pauli V. interdictum erigere student, Pelagianismo commaculant.

Meliùs quidem de Molinæ doctrina sperabimus, donec suum de ea judicium Romana Sedes promulget, pacem cum ejus discipulis retinebimus: quamdiu ipsi se Pauli V. decreto Religiosè submittent, nec doctrinam multò antiquiorem, & in Catholicis Scholis longè communiorem hæreseos aut erroris accusabunt: & si quæ duriora ac acerbiora verba nobis alicubi excidant, non in eos contorquentur, sed in larvatos Molinistas, qui Pelagianismum instaurant, & ut multi suspicantur, Quietismum; sic dictum, quia in illa Fanaticorum Schola, eò tendit gratia, ut quiescat, seu potiùs extinguatur innatus ad beatitudinem appetitus, & omnis in statu perfecto voluntatis nisus & conatus, sive ad prosequendum bonum, sive ad resistendum carnis desideriis. In hoc quippe totum Quietismi virus continetur, quòd prætextu summæ perfectionis, sublato mercedis omnis intuitu, virtutis amor & usus paulatim intereat, & prohibita cum vitiis pugna, libido deinceps dominetur. Cæterum quidquid sit de illa suspicione, non desunt multa aliunde argumenta insanum illum Quietistarum errorem ab Eccle-

Ecclesia solemniter contritum reviviscere ac disseminari sub obtentu colligendi zizania Janseniana. Sed elucidatis jam quæ delectationem spectant, veniamus ad propositam quæstionem, utrùm in ea reponenda sit efficacia gratiæ.

Resolvitur quæstio.

Dico : efficacia gratiæ consistit in præveniente delectatione, eaque victrici & moraliter determinante. Duæ sunt partes ;

Prima pars negari non potest, cùm ex dictis gratia præveniens sit supernaturalis motio voluntatis : motio autem illa sit allectatio seu complacentia primus effectus finis, ex quo homo semper agit.

Nihilominus probatur 1. ex Scriptura Cant. 1. *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Hìc fidelis anima, Christi sponsa dicit sponsum suum voluntates suavitate sua & fragrantia in sui amorem allicere. Hinc gratia 1. Joan. cap. 2. simpliciter dicitur unctio. Psal. 20. *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Psal. 50. *Redde mihi lætitiam salutaris tui.* Rogat æger, cui ex morbo, scilicet peccati, panis erat pœna, ut cum pristina delectatione illum degustet. Psalm. 85. *Lætetur cor meum ut timeat nomen tuum.* Psalm. 118. vers. 66. Ubi legimus, *bonitatem & disciplinam, & scientiam doce me*, S. Augustinus legit, *suavitatem, & eruditionem, & scientiam doce me*, scribitque, *qui jam dixerat suavitatem fecisti cum servo tuo, quomodo dicit suavitatem doce me, nisi ut ei Gratia Dei magis magisque innote-*

innotescat dulcedine bonitatis? Matth. 11. Christus gravi cupiditatum jugo oppressos vocat & allicit suavitate mandatorum suorum, *venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos .... jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Ex quibus clarè elucet sine insigni impietate & blasphemia non posse dici doctrinam esse Epicuream, & à Magistratu puniendam, bonum honestum non movere voluntatem, nisi ei placeat, eamque suavitate sua delectet.

Probatur 2. ex S. Augustino, qui in hæc verba Joan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*, sic scribit Tractatu 26. in Joan. *Noli cogitare te invitum trahi; trahitur animus & amore. Si Poetæ dicere licuit*, trahit sua quemque voluptas; *non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio, quantò magis fortiùs nos dicere debemus trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est?* Lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. *Tum bonum concupisci incipit, cum delectare incipit, in qua dulcedinis gratia si nos non prævenit Deus, non solùm non perficitur bonum, sed nec inchoatur ex nobis.* Lib. de Gratia Christi cap. 13. *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere, non solùm per eos, qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum, qui incrementum suum ministrat occultus.* Et nonnullis interjectis sic pergit sanctus Doctor: *Justitia ex Deo dicitur, quæ datur per gratiæ beneficium, ut non sit terribile, sed suave mandatum, sicut orator in Psalmo:* Suavis es, Domine, & in tua suavitate doce me justitiam tuam, *id est, ut non formidine pœnæ serviliter cogar esse sub lege, sed libera*

libera charitate delectet esse cum lege . . . . & hoc modo quisquis discit, agit omnino quidquid agendum didicerit. Et cap. 24. *Legant ergo, intelligant, intueantur atque fateantur non lege atque doctrina insonante forinsecùs, sed interna & occulta mirabili ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solùm veras revelationes, sed bonas etiam voluntates.* Lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. circa finem, *restat ergo, ut voluntates eligantur, sed voluntas ipsa, nisi aliquid occurrerit quod delectet, atque invitet animum :* MOVERI NULLO MODO POTEST. *Hoc autem ut occurrat, non est in hominis potestate.* Lib. de Spiritu & Littera cap. 3. *Necesse est ad bene vivendum, ut homo accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo delectatio, dilectioque summi illius atque incommutabilis boni.* Sine hac delectatione frustra veritas innotescit, *quando,* inquit ibidem, *veritas cœperit non latere, nisi etiam delectet, non suscipitur.*

Tria igitur certa sunt apud sanctum Augustinum. 1. Deum operari in cordibus hominum, non sola veritatis revelatione ; non scientia media captante opportunas occasiones ; sed interna & occulta, mirabili ac ineffabili potestate. 2. Deum sic operando allicere & trahere voluntatem suavitate ac delectatione. 3. Voluntatem moveri non posse, nisi occurrat, quod eam delectet, *quando veritas cœperit non latere, nisi etiam delectet non suscipitur.*

Probatur 3. ex communi hominum sensu ; omnes enim docti & indocti, sapientes & insipientes Gratiam Dei mente apprehendunt, ut suavitatem quandam, qua Deus inclinat corda nostra

ſtra ad ipſum diligendum, & mandata ejus obſervanda. Enimverò, cum ex dictis à natura ſic comparati ſimus, ut bonum nec velle, nec amare poſſimus, niſi placeat, quid virulenti excogitari poteſt in dono, quo nobis ſuavis ſit Dominus & mandata ejus deſiderabilia ſuper aurum & topazion? Certè nullus ita malè ſentit, niſi qui naturam damnat tanquam à malo principio conditam. Sed forte communis ſententia non carpitur ex eo capite quòd juxta eam gratia ſit perveniens boni complacentia, ſuavitas, allectatio & delectatio: inſanus enim eſſet, nedum impius hujuſmodi error: ſed ex eo quod illa delectatio aſſeratur victrix & infallibiliter (non tamen neceſſario, ut volunt & Calvinus & Janſenius) voluntatem determinans. Non audent quidem nonnulli delectationis victricis hoſtes gratiam per ſe efficacem palam & apertè impugnare, ſed diſſimulanter ſub nomine delectationis & blandæ motionis, quaſi ſub eo lateat virus Janſeniani erroris; timent enim ne adverſum ſe concitent integras Auguſtinianorum & Thomiſtarum Scholas, videanturque in ipſis impletum, quod prædixit Sapiens Eccl. 11. v. 36. *Admitte ad te alienigenam, & ſubvertet te in turbine, & alienabit à tuis propriis.* Quid enim Scholæ Catholicæ niſi antiqua Auguſtinianorum & Thomiſtarum poſſeſſio? Novam Molinæ Scholam admiſerunt, cum ea pacificè hactenus egimus, & agemus quamdiu Sedes Apoſtolica ejus dogma non damnaverit. Sed novi inſurgunt pacis inimici, bellum indicunt antiquis ſcholis, & in turbidine ſeu fidelium commotione eas à propriis abalienare conantur, fingentes delectationis nomen aliquid virulenti continere, ut ſolum Molinæ

dogma iis dominetur. Hinc est quòd in prævenientis delectationis nomen, usum & necessitatem curiosiùs inquisierimus, demonstraverimusque hujusmodi nomine, aliud non significari quàm voluntatis motionem, complacentiam, propensionem, allectationem, piam affectionem ; quam omnes admittunt necessario præviam omnibus actibus deliberatis, ut jam controversia esse non possit, nisi circa secundam nostræ responsionis partem, quæ est de efficacia victrici & moraliter determinante. Itaque

Secunda pars probatur 1. ex omnibus Scripturæ & Patrum testimoniis, quibus supra cap. 6. §. 1. demonstravimus in hoc statu existere gratiam efficacem ; expendenti enim ejusmodi testimonia, quæ frustra hic exscriberemus, evidens fiet dari in hoc statu gratiam per se efficacem. Quid clarius verbis S. Augustini mox laudatis ex cap. 24. lib. de gratia Christi, *intueantur atque fateantur non lege atque doctrina insonante forinsecus, sed interna & occulta mirabili ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solùm veras revelationes, sed bonas etiam voluntates.*

Probatur 2. ratione triplici.

Prima in hunc modum urgetur à M. Grandin q. 2. de divisione gratiæ art. 5. sect. 3. conclusione secunda, tantum tribuendum est gratiæ efficaci quoad determinationem ad bonum, quantum tentationi gravi quoad determinationem moralem ad malum ; nullus enim negaverit Deum per gratiam suam plus posse in cordibus hominum, quàm Dæmonem per concupiscentiam, *si* (Deus) *potens est*, inquit S. Augustinus lib. de grat. & lib. arb. c. 21. *sive per Angelos, vel bonos*

vel malos, sive quocunque alio modo operari etiam in cordibus malorum pro meritis eorum quorum malitiam non ipse fecit .... quid mirum est, si per Spiritum Sanctum operatur in cordibus electorum suorum bona? Atqui Dæmon nonnunquam determinat moraliter: cùm Dæmonem dico, concupiscentiam dico: nec tamen deest libertas; verba sunt ejusdem Theologi, qui sic concludit: *Ergo Deus salva libertate moraliter determinare potest .... Quod eò fortiùs intelligitur à Deo fieri posse, quod non exterius solùm, sed etiam interiùs docere potest, ac diligere intellectum, quòd imprimere voluntati affectiones supernaturales, & SUAVITATEM attrahentem moraliter, directè & immediatè influendo in facultates spiritales animæ.* Ex quibus Theologi verbis sic argumentari licet: Deus per gratiam suam eo modo operatur in cordibus, voluntatesque moraliter determinat ad bonum, quo Dæmon per concupiscentiam moraliter determinat ad malum: atqui Dæmon per concupiscentiam moraliter determinat ad malum suaviter alliciendo; Ergo Deus moraliter determinat ad bonum per gratiam blandè ac suaviter attrahentem. Hæc doctrina laudatur à Patribus Societatis Jesu in Diario Trevoltiensi, doceturque in Seminariis S. Lazari & Sulpitii.

Secunda ratio, eaque efficacissima, & ad captum etiam muliercularum & idiotarum, in forma sic proponitur. Deus omnipotentissima sua voluntate idem potest in ordine supernaturali, quod efficit in ordine naturali; quid enim obstaret? Atqui Deus in ordine naturali eum timorem mortis temporalis, & amorem vitæ corporeæ in natura impressit, qui illæsa libertate, nos mora-

liter & invincibiliter determinat ad rejicienda, quæ certò & evidenter mortem inferrent; & ad ea usurpanda, in quibus vitam positam esse constat; docti & indocti, omnes ita se affectos esse sentiunt; nullus sana mente ultrò se projiciet in fornacem ardentem aut è superiori domo se præcipitem dabit; illud tamen cuique liberum est; alioquin à peccato excusandi essent, qui metu mortis pejerant, aut veram religionem abjurant. Ergo vel ipsi idiotæ intelligunt optimè conciliari liberum arbitrium cum determinatione morali: ergo nihil repugnat, quominus Deus infundat in cordibus nostris hinc efficacem gehennæ metum, inde victricem amorem seu suavitatem suorum mandatorum. Quis enim affirmare audeat Deum sapientissimum plus dedisse homini quo salutem corporis conservet, quam electis suis, quo peccatum mortale infallibiliter vitent, & in justitia quæ est supernaturalis vita animæ, insuperabiliter perseverent? Præter generelem concursum, indidit naturæ fragili horrorem mortis, & impotentem vivendi appetitum, quibus urgemur determinamurque, salva libertate, ut omnes experiuntur, ad depellenda, vel declinanda quæ noxia sunt saluti corporis: secundum autem Molinam q. 14. art. 14. disp. 10. æternam nostram salutem ita posuit in manu liberi arbitrii, ut infirmis nonnisi generale gratiæ sufficientis auxilium præbeat? Absit. *Fortissimo* (Adamo) *dimisit, atqui permisit facere quod vellet; infirmis servavit, ut ipso donante, invictissimè quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissimè nollent.* S. Augustinus lib. de cor. & grat. cap. 12.

Tertia ratio. Illa doctrina est cæteris præferenda, in qua omnes Scholæ Catholicæ conveniunt:

niunt: hæc propositio absque temeritate negari non potest. Atqui omnes Scholæ Catholicæ, sola Molinæ recens nata dissentiente, conveniunt efficaciam gratiæ consistere in suavitate, seu delectatione victrici, salva libertate, quam indifferentiæ vocant. Ergo.

Minor, cùm tota versetur circa factum, testibus probari debet. Ex innumeris autem gravissimus & locupletissimus proferetur

R. P. Massoulierus Thomista celeberrimus ob singularem tum pietatem, tum eruditionem, qui in libro, cui titulus est. *S. Thomas, sui interpres*, tit. 1. disp. 1. q. 7. art. 4. pro schola sua sic testatur, *quæstio est, de qua modò non agitur, utrùm major illa motio physica requiratur, vel blandior moralis sufficiat, vel quòd utraque* UT NOS VOLUMUS, *requiratur; physica, ut fortiter; moralis, ut suaviter voluntas moveatur.* Et dissert. 1. *de motione* q. 7. art. 4. *præter motionem moralem*, QUAM NEMO NEGAT, *majorem alteram, & diversæ omnino rationis, id est, physicam admissam fuisse à S. Thoma, & revera admitti debere*; &c. Omnes ergo Thomistæ conveniunt cum aliis Theologis circa delectationem seu blandiorem motionem; & in eo solo ab iis discrepant, quod præter suavem illam motionem, physicam requirant.

Ergo doctrina de blanda motione non est recens invecta in Scholam Thomistarum, sed in ea semper obtinuit: tum quia Thomistæ docent necessariam esse præmotionem physicam; sicut aliæ Scholæ concursum simultaneum, ad omnes actiones sive bonas, sive malas: unde si à præmotione physica separanda sit suavis motio, proditio Judæ æquè erit opus Dei, ac confessio sancti Petri;

tri; ad utramque enim Deus æquè præmovit: atqui hæc est insignis blasphemia Lutheri & Calvini. In eo ergo distat præmotio physica ad opera mala, à præmotione physica ad opera supernaturaliter bona; quòd illa non faciat voluntatem malam, sed supponat eam ex propria malitia paratam, & quasi in procinctu ad malè agendum, si Deus præbeat concursum aut præmotionem physicam, quam exigentibus causis secundis non denegat absque miraculo, utpotè causa universalis. Contra præmotio physica ad opera supernaturaliter bona, voluntati majores tribuit vires, dat ipsum velle liberum, tumque agit Deus non modò ut causa universalis, sed etiam ut particularis, tribuens bonam voluntatem, eamque blandè ac suaviter convertens, si priùs fuerat aversa, movensque ad boni dilectionem; aliàs quid absurdius dici potest, quàm voluntatem peccatoris à Deo invitam & retinentem physicè trahi ac præmoveri ad bonum supernaturale?

Sed quid virulentius habet blanda motio per se efficax, quàm physica præmotio? illud scilicet, inquies, quòd prior se teneat ex parte potentiæ, illamque compleat: ex quo sequitur nullam dari gratiam verè sufficientem, qualem prædicant Catholici; cùm nulla gratia absque blanda motione victrici completas vires tribuat voluntati: posterior verò se teneat ex parte actus, voluntatemque jam satis validam solummodo applicet ad opus.

Qui ita dissereret, videretur ignorare prima elementa, quæ huic Tractatui præmitti solent in Scholis Catholicis, & nos præmisimus, nimirum commune esse gratiæ tum sufficienti, tum efficaci, conferre vires operi faciendo accommodatas;

propri-

proprium autem esse gratiæ efficacis infallibiliter applicare ad opus, eo fere modo, quo gravis & vehemens oratio patris ad filium à natura ad literarum studia apprimè institutum, aut heri ad famulum viribus & industria valentem, sed utrumque pigrum & otio torpentem movet ac determinat ad ea quæ sunt sui officii, strenuè præstanda; sicut enim ejusmodi oratio animos sive filii, sive famuli ita ad laborandum incendit, ut absque ejusmodi incitamento desides remanerent, licèt sufficientibus viribus instructi: similiter gratia efficax superveniens homini gratia sufficienti adjuto indormientem excitat, & actum infallibiliter determinat; gratia etiam sufficiens, ut supra dicebamus, est actuale Dei auxilium, quo voluntas redditur potens ad implendum præceptum; alioquin si inchoatas dumtaxat vires tribueret, verè sufficiens non foret; sed prorsus insufficiens. Ita omnes Catholici adversùs Jansenium. Sed voluntas sic instructa & roborata, præ infirmitate hujus status, vires divinitus acceptas non exercet, ut potest & debet; nisi Deus efficaciori modo excitet, & ad agendum determinet. Quàm autem hæc doctrina Scripturæ Sacræ sit consentanea, vel ex eo patet, quòd animis nostris sine ulla intermissione inculcet semper orandum, quia gratiam efficacem, etsi non cadat sub meritum de condigno, ut communiter docent Theologi, assiduis tamen precibus impetrare possumus; Deus enim petentibus, quærentibus, & pulsantibus misericorditer concedit, quod eorum meritis retribuere non tenetur.

Hinc est, quòd Propheta, qui Psalmo 118. confessus est Domino, *bonitatem*, seu *suavitatem*

fecisti cum servo tuo, statim subjungat, *bonitatem* seu *suavitatem*, *& disciplinam*, *& scientiam doce me*, quem locum expendens Sanctus Augustinus serm. 17. in eundem Psalmum, sic habet, *qui jam dixerat*, suavitatem fecisti cum servo tuo, *quomodo dicit*, suavitatem doce me? *nisi ut ei gratia Dei magis magisque innotescat dulcedine bonitatis. Habebant enim fidem, qui dixerunt: Domine auge nobis fidem. Et quamdiu vivitur in hoc mundo, proficientium est ista cantatio . . . . Cum quo ergo Deus facit suavitatem, id est, cui propitius inspirat boni delectationem . . . . profectò instanter orare debet, quo tantum sibi augeatur hoc donum.* Doctrina adeò Christiana, pietatem aut humilitatem tota spirans, cohæretne cum quorundam auctorum dogmate? Duo enim complectitur hujusmodi dogma; primum, quòd gratia sit versatilis ad nutum voluntatis, dicaturque efficax vel sufficiens ab eventu: efficax quidem, si voluntas consentiat: sufficiens verò, si dissentiat. Alterum, quòd gratia sufficiens semper præsto sit in ordine supernaturali, sicut concursus generalis in ordine naturali; ut voluntas velit aut nolit, prout placuerit; & ea ratione semper in manibus liberi arbitrii posita sit salus nostra. Verba sunt Molinæ q. 14. art. 13. disp. 10. Quæ si ita sunt, quæ major necessitas gratiam à Deo instanter petendi, quam concursum generalem? Annon potius geminandæ sunt preces pro concursu generali, qui impediri potest à causis secundis, quam pro gratia actuali, quam Deus ubique diffundit independenter à concursu causarum secundarum? Quare merito ejusmodi dogma excluditur à Scholis Patrum Societatis Jesu, ex Decreto Generalis

eorum

eorum Præpositi Aquaviva anno 1613. nec hactenus irrepsit in Scholas Academiæ Parisiensis. Sed agimus hic causam Thomistarum, non nostram; satisque nobis est, quod demonstraverimus efficaciam gratiæ in mente S. Thomæ & ejus Scholæ esse non posse sine victrici delectatione.

Quæ verò sit aliarum Scholarum sententia circa efficaciam gratiæ, exponit Eminentissimus Cardinalis de Bissy Meldensium Episcopus in suo mandato ad Clerum an. 1710. pag. 175. *Il y a d' autres Theologiens Catholiques que les Thomistes, qui croyent que la grace efficace determine par elle meme la volontè au bien: mais ils font consister son efficacitè dans un plaisir victorieux de celui de la cupiditè; & ils soutiennent communement que la determination de cette grace n' est que morale. Selon les memes Theologiens les graces des deux etats sont differentes; celles de l' etat d' innocence ne donnoient que le pouvoir de faire le bien; au lieu que dans l' etat present il y a deux sortes de graces interieures: les unes donnent le pouvoir de faire de bonnes œuvres, & les autres les font pratiquer. Les memes Theologiens ajoutent que sans ces dernieres, en ne les fera jamais.* Similia habentur in Mandato Illustrissimi Episcopi Noviomensis, nunc autem Archipræsulis Rothomagensis, ann. 1708. *Si la Theologie en question se renferme uniquement à dire, que la nature de la grace efficace consiste dans une delectation victorieuse, on ne lui en feroit aucun reproche; puisqu' il y a des Theologiens Catholiques, qui sont dans le meme sentiment.*

Quinam, inquies, sunt illi Theologi? R. omnes ita sentiunt, iis dumtaxat exceptis, qui Molinæ dogma absque Suarezii temperamento amplexi sunt; qui enim Congruistæ vocantur, efficaciam gratiæ delectatione victrici vel reponunt,

vel reponi posse agnoscunt. Probatur responsio ex celeberrimis cujusque Scholæ Theologis, qui ante & post Jansenium scripserunt.

Cardinalis Toletus è Societate Jesu fato functus anno 1596. expendens illud Apostoli Galat. 1. *Cùm ei placuit . . . . vocavit per gratiam suam*, sic scribit annotat. 54. in cap. 5. Lucæ, *non dicit Paulus, quando novit me obediturum, sed quando illi placuit; quoniam per gratiam me vocavit. Non expectat Deus semper arbitrium nostrum; quia sua gratia ipsum excitat, ipsique dat velle & perficere, & qui etiam rebelles convertit & compellit voluntates. Tunc ergo vocavit, quando illi placuit; & si ante vocasset, utique respondisset & obtemperasset . . . . Potest autem intelligi Chrysostomus* (qui hom. 31. in Matth. ait Christum vocasse Discipulos, quando obtemperaturos sciebat) *nimirum per ipsius gratiam; sciebat enim quando ipse operaturus erat in eis . . . . Existimo nimirum tunc vocasse discipulos multos, & præsertim Matthæum; quando plus erant impediti, magisque detinebantur, ut venirent . . . . Sic Paulum vocavit quando in via erat, nec prævenit profectionem ejus priusquam accepisset literas à Summo Sacerdote, & vocavit dum opus fervebat, minusque ad obsequendum paratus erat.* Et in capite 11. ad Romanos annotat. 4. *Augustinus existimat totum esse gratiæ; quia Deus facit hominem cooperari, & determinat arbitrium hominis quia dat, ut velle possit; & facit velle.*

Cardinalis Bellarminus etiam è Societate Jesu, pro qua militavit in famosis Congregationibus de auxiliis, lib. 4. de grat. & lib. arbit. cap. 16. hæc habet: *Altera ratio conciliandi libertatem humanam cum operatione divina, & fortasse etiam probabilior, est juxta sententiam sancti Thomæ, qui docet cooperationem divinam*

divinam ita concurrere cum secundis causis, etiam liberis, ut non solùm eis dederit & conservet virtutes operatrices, sed etiam eos moveat & applicet ad opus .... quæ sententia videtur valde consentanea tum Scripturæ ... tum etiam rationi & ordini, quem habet prima causa cum secundis.

Martines de Ripalda ex eadem Societate, Theologiæ Professor in Academia Salmanticensi, cujus opera Lugduni typis mandata sunt anno 1666. lib. 5. de auxiliis supernaturalibus gratiæ disp. 109. sect. 2. sic scribit: *Supponimus dari quod actus liberi impossibilitatem moralem conjunctam cum possibilitate physica .... quærimus autem, an ea impossibilitas moralis intercedat ex vi impulsus gratiæ quoad dissensum ipsius?* Ad quam quæstionem sic respondet, *Communis Theologorum sententia affirmat, quin nec noverim unum, qui negat. Quod stabilire promptum est ex sacris literis, Ecclesiæ Patribus, Theologicisque rationibus.* 1. *Quia ad moralem Dei providentiam & potentiam spectat, ita subdere sibi arbitrium creatum, ut possit ab eo certò certitudine objectiva tenente se ex parte gratiæ, obtinere consensum, quando & quomodo Deus voluerit: at id Deus non posset, si motio gratiæ non posset reddere dissensum moraliter impossibilem.* Tum refellens Congruistas, sic pergit, *Satis disertè exprimunt Patres, eam potestatem in virtutem intrinsecam divinæ gratiæ referendam, item eam esse omnino antecedentem necessarium consensum: sicut est alia quævis potestas, quæ in commendationem divinæ potentiæ à Patribus prædicatur...* 2. *Possunt cogitationes & affectiones boni delectabilis reddere dissensum nostræ voluntatis moraliter impossibilem, ut concors est omnium Theologorum sententia. Ergo etiam cogitationes & affectiones boni honesti: tum quia non est minùs potens bonum impulsus Dei, quàm impulsus*

sus dæmonis, & naturæ in malum: tum quia bonum honestum secundùm se non est minùs amabile à voluntate rationali, quàm bonum delectabile. Ac tandem sectionem sic concludit. *Porrò vis intrinseca gratiæ reddens moraliter impossibilem dissensum, potest in multa capita referri*, & pluribus enumeratis, sic pergit. *Denique, quod maximi momenti est*, IN VEHEMENTEM ET INGENTEM AFFECTIONEM ET DELECTATIONEM VOLUNTATIS *in objectum & consensum honestum, quam Deus sine fine potest augere.* Notum est omnibus opus de ordine, seu de priori & posteriori Remis cusum anno 1620. in quo Claudius Tiphaine, insignis Societatis Jesu Theologus, Parisiis Theologiæ Professor in Collegio Claromontano, deinde variorum Collegiorum Rector, Cancellarius in Academia Mussipotana, ac demum Provinciæ Campanæ Præfectus, ex professo confutat Molinæ & Suarezii dogma, stabilitque gratiam per se efficacem, cum nondum editus fuisset famosus Jansenii liber. Sed priusquam ad alias Scholas transeamus, pergam referre aliquos è celeberrimis Societatis Jesu Theologis, qui ante & post Jansenium floruerunt, agnoveruntque gratiam per se efficacem & moraliter determinantem non perimere liberum arbitrium, licitèque posse propugnari, quamvis Molinæ dogmati adhæserint.

Quin ante aliquot annos P. Garnier in eodem Collegio eandem doctrinam publicè profitebatur, & novissimè, hoc est anno 1703. P. Tournemine in eodem Collegio, hanc thesim propugnandam proposuit: *Hujus* (gratiæ) *efficacia in eo consistit, quòd illecebra major, adeoque causa consensus, non necessariò quidem, sed tamen certo futuri . . . . gratiæ efficaci resisti potest,*

potest, quia non est summi boni præsentia; nunquam resistitur, quia est majoris boni illecebra. Et in appendice septima de gratia sufficienti sic habet, *Gratia inefficax sufficientis & rem & nomen habet, quod ad bonitatem boni operis sufficiat; liberum enim arbitrium, etiamsi majorem illecebram sequatur perpetuò, minorem nunquam non sequi potest.*

Suarezius lib. 3. de Auxiliis cap. 10. hæc habet; *Difficultas magna superest; an possit hæc determinatio* (gratiæ) *pervenire ad summum quendam gradum, in quo sit exacta certitudo, & infallibilis connexio talis effectus cum tali causa, scilicet consensus liberi voluntatis cum excitatione divina, ex sola efficacia morali talis excitationis .... Dicendum censeo posse pervenire in hac determinatione ad moralem infallibilitatem, quæ simpliciter dici possit nunquam deficere, non tamen ad metaphysicam, ut si dicam, infallibilitatem, id est, ita exactam, ut repugnet deficere .... Morale est, ut voluntas se sinat ferri à vehementi propensione, maximè si ex parte intellectus objectum aptè proponitur, & avertuntur ea quæ impedire possunt, quod facilè potest efficere divina gratia ... sicut ex parte alterius extremi; scilicet quando excitatio est minima, & indispositio, seu obduratio nimis magna, licèt moraliter sit infallibile talem hominem induratum non converti, non tamen simpliciter, seu methaphysice.*

Tannerus ex eadem Societate magni nominis Theologus de Gratia sic scripsit ante Jansenium dub. 4. qu. 2. disp. 6. *Dici potest gratia vocans voluntatem efficaciter determinare ad consensum ob ipsam per se intrinsecam vim & efficacitatem .... sive quia ob ipsam magnitudinem & vehementiam, etiam in ratione entis adeò potens est, ut quamvis absolutè & physicè ei resisti possit, moraliter tamen impossibile sit eidem resistere. Atque hæc sententia est, quam hoc secundo loco commemora-*

moravimus, & quam etiam (absque tamem Auctoris nomine) referunt Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 10. n. 5. & Mascarenas disp. 3. n. 6. At vero quamvis hæc sententia libertatem arbitrii ipsiusque consensus in præviam Dei vocationem utcunque tueatur, & verè satis propriè asserat per gratiam efficacem hoc modo explicatam moraliter determinari voluntatem ad consensum, si quidem verè ac propriè dicitur aliquis moraliter determinare alterum ad peccandum, qui seu vehementer urgendo, & importunè suadendo, vel etiam blandis lenociniis, quibus resistere difficile fuerit, alterum ad peccandum traxit: ob alias tamen causas meritò refellitur à citatis Suarez & Mascarenas.

Maratius in eadem Societate Theologiæ Professor, qui opus Theologicum, ut ipse testatur, edidit rogantibus sibi addictis Theologis Parisiensibus, Disputatione 6. sectione 15. de gratia ad calcem admittit ut probabilem sententiam de gratia per sè efficaci moraliter determinante. Sic P. Daniel in suo opusculo de efficacia gratiæ: sic P. Perin in suo Manuali 1. p. c. 5: de scientia media, ubi agnoscit juxta Theologos Parisienses Deum videre futura conditionata in suis decretis efficacibus, admittereque gratiam per se & ex natura sua efficacem, non autem ex consensu voluntatis, aut ex circumstantiis per scientiam mediam prævisis. Et c. 8. de gratia efficaci pag. 153. de victrici delectatione sic scribit: *Quando gratiam efficacem vocat* (S. Augustinus) *victricem delectationem, nihil aliud vult, quàm quod fatentur omnes Catholici, Deum scilicet sua præveniente gratia efficere, ut, quamvis liberè, infallibiliter tamen, & indeclinabiliter voluntas humana operetur bonum.* Quin ipse Molina excogi-

cogitatum à se dogma ita propofuit, ut oppositum nusquam damnaverit.

Atque hæc testimonia ex Schola Molinæ sufficiant.

Ex Scotistarum Schola duo testes omni exceptione majores profero, scilicet Cardinalem Laurea & Franciscum Macedo.

Cardinalis igitur Laurea, quem singularis eruditio, & vitæ integritas ad eminentissimam illam dignitatem evexerunt, sic scribit in opusculo de gratiis actualibus c. 7. pag. 339. *In sententia S. Augustini, gratia qua, seu auxilium quo est illa gratia, quæ ita allicit ac delectat, atque trahit voluntatem ad opus bonum faciendum, ut non solùm det ei posse facere, sed faciat infallibiliter facere.* Similia habet c. 8. 12. 13. & 14.

Franciscus Macedo Minorita, & Consultor in Inquisitione Romana annò 1638. hoc est, priusquam Jansenii opus de gratia prodiisset, tanto plausu Theologiam Romæ docuit, ut Serenissima Venetiarum Respublica nihil prætermiserit, ut Academia Patavina tanti viri præsentia & doctrina decoraretur: sic autem habet Thesi 46. *Gratia efficax in delectatione supernaturali consistit.* Et Thesi 69. *Efficacia gratiæ in propria virtute intrinseca ipsius gratiæ victrici sit adest, cujus victoria in delectatione & suavitate consistit.*

De Augustinianorum Schola nullum potest esse dubium, cùm dogma quod hìc propugnamus, sit ipsi velut proprium; testimonium tamen Cardinalis Noris prætermittendum non est, cùm ejus doctrina calumniis obtrectatorum, velut aurum in fornace, adeò probata fuerit, ut propterea Innocentius XII. in Sacrum Cardinalium Collegium

gium cooptandum indicaverit. Hic autem Eminentissimus Cardinalis in opusculo, cui titulus est, *Calumnia Jansenismi sublata*, dissert 5. c. 1. & in vindiciis Augustinianis cap. 6. impensè laudat citatum cap. 7. & cap. 13. Cardinalis Laurea, eamque doctrinam confirmat auctoritate Consultorum in Congregationibus de Auxiliis, qui omnes, uno excepto, gratiam per se efficacem tuebantur, quod ipse constituisse affirmat ex genuinis actis earumdem Congregationum, scriptis scilicet propria manu P. Coronelli ejusdem secum Ordinis Sancti Augustini, qui in Congregationibus de Auxiliis Scribæ officio fungebatur.

Ergo Romæ & in Italia communis est doctrina, efficaciam gratiæ in delectatione victrici consistere. Videamus jam quæ sit Gallorum sententia. Certò id colligemus ex Academia Parisiensi, utpote quæ confletur ex omnibus Regni Provinciis: atqui P. Perrin supra laudatus testatur Theologos Parisienses docere gratiam per se & ex natura sua esse efficacem, non autem ex consensu voluntatis, aut ex circumstantiis per scientiam mediam mediam prævisis. Sed præter testimonia extrinseca, audiendi sunt ipsimet Theologi Parisienses, præsertim qui à centum annis in Scholis nostris Sorbonicis successivè docuerunt.

Isambertus noster, Professor Regius tractatum de gratia in Scholis Sorbonicis legebat, priusquam prodiisset Jansenii liber. Sic autem ordinat quæstionem de efficacia gratiæ disp. 5. artic. 2. pag. 411. *& quia piæ memoriæ Summus Pontifex Clemens VIII. die* 20. *Martii anno* 1602. *declaravit Congregationi vulgò dictæ* de Auxiliis; *ut referunt qui*

hoc

hoc ipso die Congregationi aderant, mentem ejus restringere totam disputationem de gratia efficaci ad normam & regulam doctrinæ S. Augustini: tum quòd ipsa Ecclesiæ acies ita per 20. *annos dimicavit pro gratia contra Pelagianos, ut illo duce vicerit . . . tum quod S. Augustinus adeò fuit eruditus & versatus in iis, quæ spectant ad gratiam, ut nihil eorum videatur omisisse; tum denique quia alii omnes Summi Pontifices* (quos longa serie refert) . . . . *acres fuerunt assertores & vindices doctrinæ S. Augustini de gratia tanquam verissimæ, ita & nos conabimur sinceram hujus gratiæ naturam exprimere juxta mentem S. Augustini.* His præmissis celebris ille Theologus primo loco rejecit Molinæ sententiam, *Probatur*, inquit p. 417. *ex variis S. Augustini testimoniis, quibus docet ipsam efficaciam gratiæ esse quendam effectum divinæ omnipotentiæ: at si hæc efficacia esset à consensu voluntatis, illa non esset referenda ad omnipotentiam Dei.* Pag. 420. adversùs præmotionem physicam hæc habet. *Efficacia gratiæ prævenientis non consistit in aliqua qualitate, etiam per modum fluentis à Deo impressa voluntati, illam prædeterminante physicè;* Et adversùs Congruistas pag. 438. *gratia efficaciter excitans, præcisè, propriè & formaliter loquendo est efficax in actu primo ex ipsa ratione sibi intrinseca, & non ex aliqua scientia,* Pag. 414. statuit suam sententiam his verbis, *tandem gratia illa, qua intellectus sic illuminatur, ut quod latebat, aperiatur;* QUOD ANTEA NON DELECTABAT, ITA SIT SUAVE VOLUNTATI, UT HÆC PER ILLAM RE IPSA VINCAT *quidquid occurrit in oppositum, & qua etiam omnia externa impedimenta tolluntur, vel de facto superantur, est entitativè major ea gratia, quæ solum illuminat intellectum, delectat quidem voluntatem, non tamen reddit illam reipsa victri-*

cem eorum, qui in contrarium ei opponuntur. Pag. 334. docet ejusmodi gratiæ efficaciam non excludere libertatem, *Consensus*, inquit, *in gratiam vocantem, sic sequitur infallibiliter, ut tamen liberè & absque necessitate exerceatur, etiam cum potentia ad dissensum ponendum, qui nihilominus nunquam de facto ponetur.*

Ergo in mente Isamberti omnis gratia, sive sufficiens, sive efficax, consistit in suavitate, seu delectatione, cum hoc tamen discrimine, quòd voluntas per sufficientem, etsi possit, actu tamen non vincat difficultates: per efficacem verò insuperabiliter operetur, liberè tamen, & minimè necessariò.

Denique cùm Isambertus eandem difficultatem sibi proposuisset, quam ego mihi Pag. 535. nimirum delectationem illam victricem esse ipsammet Thomistarum præmotionem physicam, difficultatem sic solvit, *Respondetur in actuali gratia efficaci duo posse distingui: primum est ipsa tanta & tam perfecta entitas, sic illustrans intellectum, & movens affectum voluntatis; alterum est modus, quo hæc gratia agit in voluntatem, ut trahat illam ad assensum. Primum, quia est ita aliquid morale, ut tamen sit etiam aliquid physicum, & reale, rectè potest attribui omnipotentiæ Dei .... At si consideremus modum illum, quo hæc gratia agit in voluntatem ejus, qui vocatur à Deo, ille est tantùm moralis, & non efficiens physicè.*

Gasto Chamillart è Societate Sórbonica Professor regius, quem omnes norunt fuisse orthodoxæ fidei adversùs Jansenii doctrinam vindicem acerrimum, paulò post Isambertum sic docuit in nostris Scholis q. 2. sect. 11. *Hæc gratia ita*

ita apta est, ita attemperata potentiæ, ita tàm suaviter allicit, ut quamvis voluntas absolutè loquendo possit resistere, nunquàm tamen resistat; sed gratia semper infallibiliter, & insuperabiliter, indeclinabiliter, irrefragabiliter operetur suum effectum.

M. Grandin aliàs Sacræ Facultatis Syndicus, tandem Decanus, & per quinquaginta circiter annos Theologiam in nostris Scholis professus, sic docet Tractatu de Grat. q. 1. sect. 3. conclusione 1. *ratio constituens gratiam efficacem non est consensus.* Et conclusione 2. *posset in eo constitui ratio gratiæ efficacis, ut ex sua entitate determinaret moraliter: & reipsa nonnunquam talis conceditur: tamen ubique necessario admittenda non est.* Tres sunt hujusce conclusionis partes. Tertiam, insignis ille Theologus probat, quia experiuntur justi se gratiæ interdum consentire; licèt non ita vehementer inclinentur in consensum, ut moraliter loquendo resistere non possint. Sed meo judicio, levioris est momenti ista ratio; quia gratia nonnunquam immotis, quin & reluctantibus sensibus, tam secretè & latenter operatur in cordibus justorum, ut ipsimet non advertant, doleantque vehementer, quasi pristinum virtutis studium remiserint, utpotè qui fervidum illum dilectionis impetum, & sensibilem contritionis vehementiam, quibus initio conversionis incitabantur, minùs in se sentiant, cùm interim voluntas eorum toto suo pondere feratur in Deum, ingentium fluviorum instar, qui ad mare properant absque ullo murmure ac sonitu, quem edunt rivuli, sed lapsu ita silenti, ut vix labi ac fluere, imò & residere videantur, cùm tamen volvantur tanta vi, tantoque pondere, ut obvia quæque evertant,

tant, ac secum trahant. Sed quidquid sit, idem Auctor in prima sua conclusionis parte convenit cum omnibus Theologis, quos laudavimus; in secunda nostram sententiam confirmat; & ad objectionem, quam sibi proponit adversùs primam partem conclusionis, his verbis respondet, *cum determinatione morali cohærere potest indifferentia physica.* Testimonium hujusce Theologi quis audeat elevare, cùm scripta ejus laudentur in literariis diurnis Trevoltii, & legantur in celeberrimis Seminariis Sancti Lazari, & sancti Sulpitii Parisiorum?

Guillelmus de Lestocq, Professor Regius in Scholis Sorbonicis per annos 49. q. 5. de gratia efficaci art. 2. assertione ultima hæc habet: *Virtus intrinseca, quæ reddit gratiam per se efficacem, nihil aliud est, quàm magna quædam suavitas & dulcedo, seu victrix quædam delectatio, quæ reperitur in actibus indeliberatis voluntatis & intellectus.*

Hos Theologiæ Professores laudavi præ aliis qui magis fuerunt addicti Thomistarum dogmati, ut M. M. Despérieres, Robert, & Pirot, ut magis constet dogma gratiæ per se efficacis hactenus obtinuisse in Scholis Sorbonicis, ex quibus tanquam ex fontibus hauserunt non solùm Baccalaurei, qui eandem doctrinam in suis Thesibus solenniter propugnant, sed etiam celeberrimi nostri Magistri, qui ejusmodi Thesibus præsunt, iisque subscribunt cum Syndico, & studiorum Baccalaurei Moderatore.

Constat ergo ex nube testium, quos jam laudavimus, dogma gratiæ per se victricis in omnibus Scholis Catholicis probari & propugnari.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. libertas indifferentiæ est facultas sui determinativa: atqui sub monitione gratiæ per se efficacis, seu sub delectatione victrici voluntas non se determinat; cùm ex dictis voluntas determinetur per delectationem victricem: ergo voluntas sub illa motione non habet libertatem indifferentiæ.

Nego minorem, ad cujus confirmationem alii aliter respondent. Thomistæ quidem juxta suum dogma prædeterminationis physicæ: nos vero, & cæteri Theologi cum distinctione sæpius allata: voluntas per delectationem victricem determinatur moraliter, C. physicè, N. sic homo fluctuans vel repugnans dicitur determinari alterius consiliis & suasionibus; quo usu loquendi omnes intelligunt hominem illum in sententiam Consiliarii ita fuisse pertractum, ut eam liberè etiam libertate contradictionis & exercitii amplexus fuerit. Consensit igitur determinatus tum à Consiliario, tum à seipso: à Consiliario quidem moraliter, & secundùm quid tantum: à seipso autem simpliciter tanquam dominus sui consensus, quem absolutè in iis circumstantiis denegare potuit. Similiter gratia, quantumcunque efficax, nonnisi moraliter determinat per modum suasionis & illectationis, ita ut penès voluntatem sit ponere vel non ponere actum, ad quem efficaciter movetur. *Cum voluntas divina sit efficacissima*, inquit S. Thomas 1. p. q. 20. art. 8. *non solùm sequitur, quòd fiant ea, quæ Deus vult fieri; sed & quòd eo modo fiant, quo Deus vult ea fieri. Vult autem quædam fieri Deus necessariò, quædam contingenter* (id est liberè)

 ut

ut sit ordo in rebus ad complementum universi. Et ideo quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus de necessitate proveniant; quibusdam autem aptavit causas contingentes, defectibiles, ex quibus effectus contingenter (hoc est liberè) *eveniant.* Consule Tract. de attributis cap. 15. §. 2. ubi ex professo veritas illa stabilitur.

Instabis: victrix illa delectatio oritur tum ex dispositionibus voluntatis, tum ex objecto extrinsecùs proposito, & aliis circumstantiis, ut innuit S. Augustinus cit. Tractatu 26. in Joan. exemplo pueri, qui nucibus, & ovis, quæ ramo viridi trahitur: ergo nostra sententia non differt à sententia Congruistarum.

Nego antecedens; in nostra quippe sententia, quæ est Sancti Augusti, Theologorum, quos laudavimus, delectatio, de qua agitur, venit ex potentissima Dei voluntate immediatè & intimè humanam voluntatem suaviter inclinantis. *Legant ergo & intelligant, intueantur atque fateantur*, inquit Sanctus Augustinus lib. de Gratia Christi cap. 24. *non lege atque doctrina insonante forinsecùs; sed interna & occulta, mirabili ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solùm veras revelationes, sed bonas etiam voluntates.*

Ergo, inquies, delectatio illa victrix est ipsamet Thomistarum promotio physica; cùm ex præcedenti responsione Deus voluntatem physicè moveat.

Nego sequelam: alioquin idem concludi posset ex qualibet alia Catholicorum sententia; omnes quippe uno ore docent interiorem gratiam actualem, sicut & Dei concursum, si secundùm entitatem spectentur, esse quid physicum:

ſicum; ſolusque Pelagianus dixerit gratiam tantum movere objectivè & intrinsecè, quemadmodum larga eleemoſyna movet mendicum, nuces puerum, ramus viridis ovem, & doctrina auditores.

Circa cauſalitatem duntaxat & modum operandi divinæ motionis diſſentiunt Catholici: alii, ut Molina, volunt effectum ejus determinari à voluntate: alii, ut Suarezius, à congerie circumſtantiarum; alii ab ipſa motione, & hi rurſus in duas abeunt ſententias; nam Thomiſtæ contendunt phyſicam motionem phyſicè etiam determinare, alii moraliter tantum. Itaque juxta hanc ultimam ſententiam, quæ eſt noſtra, in gratia efficaci eſt aliquid phyſicum & aliquid morale. Ipſa motio eſt entitas phyſica divinitùs immiſſa: cauſalitas ejus eſt moralis; quia gratia interior delectando ſeu aliciendo operatur; ſicut innatus amor vitæ determinat ad fugiendam mortem, & vehemens concupiſcentia ad peccandum, niſi auxilium gratiæ prævenit & adjuvet.

Hæc reſponſio excerpta eſt ex verbis ſupra laudatorum Theologorum Yſambert, Pirot, Tournemine, quin & S. Auguſtini Tract. 26. in Joan. *Trahit ſua quemque voluptas, non neceſſitas*, inquit; *non obligatio, ſed delectatio . . . amando trahitur, cordis vinculo trahitur.* Et ex S. Doctore, Gaſto Chamillart, olim Profeſſor Regius in Scholis noſtris quæſt. 3. artic. 5. ſect. 11. *Janſenius*, inquit, *gratiæ efficaciam reponit in cœleſti quadam delectatione . . . . nos quoque in illa delectatione efficaciam gratiæ ſitam eſſe arbitramur. Verùm Janſenius contendit id fieri per modum prædeterminationis Phyſicæ, nos verò dicimus gratiam*

DELECTANDO VINCERE, INCLINANDO, NON NECESSITANDO.

Objicis 2. reponere efficaciam gratiæ in delectatione victrici, nova est opinio à Jansenio excogitata; satis enim fuit S. Augustino generatim dicere, gratiam operari miro & ineffabili modo; quis verò sit ille modus, definire ausus non est; & hanc scribendi rationem etiamnum retinent plures Theologi ex iis, qui admittunt gratiam per se efficacem; nec ullus ex veteribus, qui eam vel asserunt, ut Toletus: vel possibilem confessi sunt, ut Suarezius, Tannerus, &c. meminit ejusmodi delectationis victricis: Ergo falsum est omnes Scholas Catholicas convenire in dogmate, quod propugnamus.

Nego antecedens, 1. quia S. Augustinus in laudatis supra textibus, & in aliis pluribus mirum & ineffabilem modum, quo voluntas trahitur ad Christum, in gratiæ suavitate & delectatione constituit, *dicere debemus*, inquit Tract 26. in Joan. *trahi hominem ad Christum, qui delectatur justitia.* Et l. de Grat. Christi c. 13. *hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altiùs & interiùs eam Deus* CUM INEFFABILI SUAVITATE *credatur infundere.* 2. nondum editus erat liber Jansenii, cùm Isambertus noster, & Franciscus Macedo scripserunt per gratiam fieri, ut quod priùs non delectabat, *ita sit suave voluntati*, inquit Isambertus loco supra citato, *ut hæc per illam reipsa vincat quidquid occurrit in oppositum.* 3. quamlibet Theologiæ Candidatus amplectatur opinionem, sive Molinæ, sive Suarezii, quæ nunc est Communior Patrum Societatis Jesu, velit, nolit, causalitatem gratiæ reponet in ejus suavitate, & allectatione voluntatis;

tatis; quia ex S. Thoma supra laudato, & ex omnibus Philosophis, *Prima immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor, qui nihil est aliud, quàm complacentia appetibilis, & ex hac complacentia sequitur motus in appetibile, qui est desiderium,* 1. 2. q. 26. art. 2.

Objicies 3. admisso dogmate de delectatione infallibiliter, & insuperabiliter victrici, Janseniana hæresis evadit figmentum & evanida umbra. Namque Jansenius & ejus sectatores agnoscunt hominem motum victrici delectatione sive cœlesti, sive terrena physicè & absolutè resistere posse: non posse autem moraliter, seu quod idem est, pati necessitatem quandam simplicem & voluntariam. *Respondetur*, inquit Jansenius l. 8. de Gratia Christi Salvatoris c. 20. *sive in infidelitate ante gratiam, sive jam sub gratia indifferentiam ad contraria semper inesse libero arbitrio.* Et iterum, *in nobis non solùm illa potentia voluntatis, quæ de se ad malum est pondus ad peccatum remanet, quod est peccandi potestas, perfectissima.* Jansenii patroni eandem potentiam admittunt in libello de triplici sensu, quem Innocentio X. post latam constitutionem obtulere. Ex quibus sic conficitur syllogismus. Jansenii Defensores docent hominem sub motione gratiæ vel concupiscentiæ constitutum physicè & absolutè resistere posse; non posse autem moraliter, seu, quod idem est, pati necessitatem simplicem & voluntariam: atqui idem planè docent patroni sententiæ, quam tuemur, & nos idem hactenus docuimus: Ergo nostra hæc sententia est verus & realis Jansenismus, larvatus quidem, atque ideo perniciosior.

R. Distinguo majorem, Jansenii Defensores docent hominem physicè & absolutè resistere posse, in sensu captioso, & à communi non solùm

Theologorum, sed & omnium hominum more loquendi alieno, C. in sensu verborum proprio & usu recepto, N. majorem.

Itaque in communi hominum acceptione hæ voces, *posse physicè, absolutè & simpliciter*, significant potentiam, quæ præsentes habet vires, easque sufficientes ad hìc & nunc agendum & resistendum, usurpanturque ad distinguendam impotentiam propriè dictam ab impotentia secundum quid, seu moraliter & impropriè dicta; sic dicimus nobilem matronam robustam, & viribus valentem longum iter pedibus conficere posse physicè & absolutè; sed spectata ratione vivendi omnino molli & voluptuaria, non posse moraliter & secundùm quid tantum laborem sustinere. Atque hoc sensu Theologi Catholici una voce docent hominem motum delectatione sive cælesti, sive terrena, physicè, absolutè & simpliciter posse ei resistere secundùm præsentes, quas habet vires. Ita M. Chamillart supra laudatus, ita M. Grandin Tractatu de Grat. sect. 1. pag. 220. *his quid addam*, inquit, *copulari cum libertate necessitatem, sed hypotheticam solùm ac moralem, non absolutam ac physicam, ac proinde quæ non excludat indifferentiam:* ita Illustrissimus Episcopus Carnotensis in suo Mandato adversùs Institutiones Theologicas, ubi vult ad merendum aut demerendum voluntatem ab omni necessitate absoluta liberam, *en un mont*, ait, *une volontè degabèe de toute necessitè* ABSOLUTE: ita qui ante Jansenium scripserunt, ut Bellarminus lib. 2. de gratia & lib. arb. & Maldonatus cap. 8. in cap. 6. Joannis, expendentis versum 44. *nemo potest venire ad me*, sic interpretantur, *dicitur non posse venire qui non trahitur per efficacem gratiam, non quòd absolutè non possit, sed*

sed quia infallibiliter non veniet. Sicut etiam contra qui trahitur, potest ABSOLUTE *non venire, tamen infallibiliter veniet*, ipsissima sunt verba Maldonati. Quid referam Suarezium, Tannerum, & cæteros Theologos, eodem sensu accepisse voces illas, posse physicè, absolutè, & simpliciter, relativè ad præsentem difficultatem, ad significandam potentiam completam & propriè dictam, distinguendamque impotentiam physicam & absolutam ab impotentia secundùm quid, moraliter, & impropriè dicta.

At Jansenius & ejus Defensores in citato libello, in quo declarant quo sensu deferant Ecclesiæ definitioni, captiosè voces illas, *posse physicè, & absolutè*, usurpant ad significandum præcisè voluntatem, quæ est potentia physica sub motione gratiæ vel concupiscentiæ remanere; sed relativè ad monitiones, sivè gratiæ, sive concupiscentiæ, trahi necessitate simplici & voluntaria, id est, necessitate, quæ non sit violentia, aut coactio, sed determinatio tam necessaria, & quidem antecenter ad actum, ut ab illo prorsus abstinere non possit; atque in eo sensu ab omnium intelligentia alieno, qui jacet in tenebris, physicè & absolutè potest videre; physicè quidem, quia habet oculos, & potentiam visivam; absolutè etiam, quia, etsi lumine actu careat, potest ei lumen afferri. Cùm autem fallacia tam pudenda in viris Theologis excedat fidem, propriis eorum textibus demonstranda est.

Jansenius igitur lib. 8. de Gratia Salvatoris, cap. 20. jam alibi citato, sic scribit, *respondetur, quandiu hic vivimus, sive in infidelitate ante gratiam, sive jam sub gratia, indifferentiam ad contraria semper inesse*

inesse libero arbitrio; sed non eo modo, quo isti Scholastici (Catholici) *putant, quo supra diximus, quocunque modo arbitrium, sive gratiæ, sive peccati delectationibus imbuatur, semper existimant cum utravis ejus dispositione posse fieri, ut utrumlibet velit, sive bonum, sive malum.* Quam autem alienus sit à sententia Catholicorum Theologorum, aperit lib. 4. de Gratia Christi Salvatoris cap. 9. his verbis: *ille conflictus delectationum .... sopiri non potest, nisi altera alteram delectando superaverit, & eo totum animæ pondus vergat. Quod enim ampliùs delectat, secundùm id operemur necesse est. Vigente enim delectatione carnali impossibile est, ut virtutis ac honestatis consideratio prævaleat.* Et lib. 7. cap. 5. *cum igitur justitiæ, vel peccati delectatio sit illud vinculum, quo liberum arbitrium in justitia vel peccato itæ firmiter ligatur, & retinetur, ut, quandiu isto stabiliter possidetur & constringitur, actus oppositus sit extra ejus potestatem.*

Jansenii quoque Defensores in citato libello de triplici sensu declarant hominem constitutum sive sub gratia, sive sub concupiscentia posse dissentire, vel consentire, quatenus in utroque statu habet voluntatem, quæ est potentia essentialiter electiva, & flexibilis ad bonum & ad malum. Ergo, inquam ego, propter ejusmodi naturalem flexibilitatem, verum erit dicere, hominem sine gratia, Physicè, absolutè, & plenissime posse omnia, quæ legis sunt implere, & mereri vitam æternam, cùm voluntas ex natura sua & absque gratia, sit potentia electiva, & flexibilis ad bonum supernaturale. Siccine ludunt homines? Nec satis ipsis est fabricasse ejusmodi sophismata; volunt insuper Summum Pontificem iis usum fuisse in sua Constitutione, & eo sensu ab omnium men-

mente, & usu loquendi alieno intelligendas esse ejus definitiones.

Nec dicas Jansenii patronos in eodem libello confiteri gratiam sufficientem, cui non solum physicè & absolutè resisti possit, sed cui etiam actu resistatur. Id enim dicunt cum simili fallacia; namque 1. gratia quam admittunt, omnem habet effectum, quem potest habere, & ad quem datur, nempe velleitatem, seu inefficacem quandam complacentiam, & imperfectam volitionem: atqui falsò quis diceretur alteri resistere, quem non impedit implere quidquid habuit in animo. 2. Ejusmodi gratia par non est vincendæ delectationi terrenæ, sed se habet in voluntate, inquiunt, ut pondus leve, quod à graviori alio pondere in statera necessariò superatur, dicente S. Augustino in exposit. epistolæ ad Galatas; *quod enim ampliùs delectat, secundùm illud operemur necesse est. Cuncta ponderibus suis moventur*, pergit S. Doctor, lib. 13. Confess. cap. 7. *pondus meum, amor meus, illo feror quocunque feror.*

En verus & realis Jansenismus, à quo distat communis Scholarum sententia, sicut lux a tenebris, & doctrina orthodoxa ab hæresi.

Enimverò secundùm Jansenium suprà citatum, justitiæ delectatio est vinculum, quo liberum arbitrium ita constringitur, ut actus oppositus sit extra ejus potestatem, & contra, urgente delectatione carnali, IMPOSSIBILE sit, ut virtutis & honestatis consideratio prævaleat. Nos ex adverso dicimus, quantumcunque intensa sit delectatio, sive cœlestis, sive carnalis, hominem physicè, absolutè, simpliciter, & potentia relativa ad ejusmodi delectationem posse resistere; non posse

posse autem potentia morali, impropriè dicta, & secundùm quid, & quocunque alio modo, quo possit exprimi vera & completa potentia, quæ adversùs prævenientem delectationem vires non exerit, sed ab ea trahi se sinit. Condonet Lector istam verbositatem; necessaria quippe est hocce tempore, quo vix ullus liberè scribit de gratia, & Janseniani nomen effugit, nisi juret in dogma Molinæ. Absit verò ut Jansenianum dicamus, qui damnata Jansenii doctrina, & rejectis cavillationibus, de quibus suprà, communem Catholicarum Scholarum, ac speciatim Parisiensium sententiam sincerè nobiscum amplectitur.

Probata autem manet ejusmodi sententia, tum ex paragrapho IV. ubi eam ex professo stabilivimus ex Scriptura, Traditione, Concilio Tridentino, & Constitutionibus Summorum Pontificum, confutavimusque quæ contra opponunt Jansenii Defensores; tum ex definitione gratiæ efficacis ex sancto Augustino prolata cap. 5. parag. 4. *Gratia efficax*, inquiebamus, *est actuale Dei auxilium, quo voluntas actu vult infallibiliter & insuperabiliter; libera tamen, & minimè necessariò; quia gratia efficax est principium meriti: nullum autem potest esse meritum in eo, qui necessariò agit, nec ita dominus est sui actus, ut de eo non possit disponere, hoc est, divinæ motioni, vel consentire vel dissentire.* Quæ verba perspicuè exprimunt libertatem indifferentiæ, qualem fusè exposuimus Tractatu de Actibus humanis pag. 19. & seq. ubi ostendimus amorem beatificum non esse liberum, ut contendit Jansenius lib. 6. de Gratia Christi Salvatoris cap. 8. ubi de Beatis sic habet, *liberè non peccant, & liberè amant;* quia scilicet voluntariè agunt, quamvis necessariò.

Ad quæsitum autem, utrùm velle aut operari infallibiliter & insuperabiliter, quemadmodum loquitur Sanctus Augustinus lib. de correct. & grat. cap. 12. idem sit ac velle & operari necessariò, respondimus non esse. Primum ostendimus exemplo pauperis, qui liberè, infallibiliter tamen, accurrit ad divitem, qui pinguem offert eleemosynam. Secundum demonstravimus ex inclinatione cuique indita ad tuendam propriam vitam; amor enim vitæ impressus à Deo, insuperabiliter determinat ad præstandum id, sine quo mors præsentissima vitari nequit; non vincitur cupiditate auri v. g. quod viator ultimò & liberè offert latroni, ne vita ipsum spoliet.

Vox igitur, *insuperabiliter*, quam usurpat sanctus Augustinus, non significat delectationem victricem non posse superari à voluntate sub ea constituta, ut vult Jansenius, sed denotat solùm nullas mundi illecebras, nullosve terrores posse prævalere adversùs hominem gratia efficaci præventum; quo sensu dicitur invincibilis aut insuperabilis, qui in arce munitissima ac firmissima constitutus est; quia nulla vi expugnari potest; quamvis ipsi liberum sit portas aperire hostibus. Sic S. Hieronymus adversùs Jovinianum, & omnes Catholici adversùs Lutherum & Calvinum interpretantur illud 1. Joan. 3. vers. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet*, ET NON POTEST PECCARE; quia nec dæmonum impulsus, nec mundi terrores aut illecebræ dejicere possunt qui habitat in adjutorio Altissimi: quamvis ipse propria sponte, & libero arbitrio recedere possit, quemadmodum primus parens, inquit Cornelius a Lapide in laudatum

datum textum sancti Joannis, ita erat immortalis per justitiam originalem, ut mortem accersere potuerit. Nisi enim homo efficaci Dei gratia adjutus liberè disponeret de actibus, ad quos illa impellit, nullum esset virtutis meritum; cùm ad merendum, liber esse debeat non solùm a coactione, sed etiam à necessitate. Cousule quæ in hanc rem diximus Tract. de Actibus humanis.

Longè autem absurdissimè Jansenii Defensores definiunt inæquales gradus gratiæ & concupiscentiæ, sive delectationis cœlestis & terrenæ, id esse in voluntate, quod inæqualia pondera in ambabus staterae lancibus; alioquin in hypothesi quòd ejusmodi gradus sint æquales, voluntas non posset ullum actum elicere, sed necessariò maneret suspensa, quemadmodum ambæ lances staterae paribus libratæ ponderibus, nec sursùm nec deorsùm ferri queunt, sed pendent immobiles; & ita pro homine exhibebitur nobis stipes sine actu & motu; quod nequidem de equo posito duas inter corbulas avenæ plenas asserere potuerunt nonnulli Philosophi; quin statim aliis fuerint ludibrio.

Humana igitur libertas non est facultas passivè indifferens, instar staterae ad recipiendos contrarios motus, ut docuimus Tractatu de Actibus humanis cap. 1. parag. 4. Pudet Lutheranos suum Magistrum aliquando lapsum in insanum illum errorem, quem Synodus Tridentina anathemate percussit sess. 6. can. 4. Unde mirum videri debet, quòd in mentem Novatorum inciderit comparatio staterae ad explicandam hominis libertatem, sub gratia, vel sub concupiscentia con-

constitutam; cum de fide sit libertatem ejus esse facultatem activam immunem etiam à necessitate relativè ad motionem gratiæ vel concupiscentiæ; atque ideo asseruimus adversùs Jansenium citato parag. 4. amorem beatificum, quamvis voluntarium, non esse liberum, quia posita visione Dei intuitiva, Beati in amorem Dei necessariò erumpunt.

Quare etiamsi supponantur quatuor gradus concupiscentiæ, aut delectationis terrenæ, & duo gradus duntaxat gratiæ, aut delectationis justitiæ, vel contra, voluntas tamen non agit necessariò secundùm quod amplius delectat; *trahit sua quemque voluptas*, ajebat supra S. Augustinus, *non necessitas, sed voluptas; non obligatio, sed delectatio* Et infra, *Videte quomodo trahit Pater, docendo delectat, non necessitatem imponendo.* De delectationibus corporalibus S. Thomas speciatim scribit 1. 2. qu. 10. art. 3. ad 2. *Etsi ratio obnubiletur à passione, remanet tamen aliquid rationis liberum; & secundùm hoc potest aliquis vel totaliter passionem repellere, vel saltem se tenere, ne passionem sequatur.* Et q. 24. de libero arbitrio art. 12. ad 12. *dicendum quòd cupiditas non potest esse cogens absolutè liberum arbitrium, quod semper est liberum à coactione, sed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis, cui tamen potest resisti, licèt cum difficultate.* Porrò qui solam prætexit difficultatem, cur præcepto non obtemperaverit, hoc ipso confitetur negligentiam suam & peccatum; negligentia enim, omnium judicio, culpa non caret. Illud ipsum agnoscit Sanctus Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis cap. 3. ubi respondens Pelagianis contendentibus in eo nullum esse peccatum, qui moralem patitur necessitatem, hoc est gravem difficultatem, cui absolutè resisti possit,

ſic habet; *ſed hoc non vident, quod ad nonnulla ſuperanda, quæ vel male concupiuntur, vel quæ malè metuuntur, magnis aliquando & totis viribus opus voluntatis, quas nos non perfectè in omnibus adhibituros prævidit, qui per Prophetam veridicè dici voluit*, non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. Et S. Bern. ſerm. 81. in Cantica, *interveniente peccato*, inquit, *patitur quandam vim & ipſe* (homo) *ſed à voluntate, non à natura, ut ne ſic quidem ingenita libertate privetur .... neſcio quo pravo & miro modo ipſa ſibi voluntas peccato quidem in deteriùs mutata, neceſſitatem facit; ut nec neceſſitas, cum voluntaria ſit, excuſare valeat voluntatem, nec voluntas, cùm ſit illecta, excludere neceſſitatem*, (moralem ſcilicet.) *Eſt enim neceſſitas hæc quodammodo voluntaria, eſt favorabilis vis quædam premendo blandiens, & blandiendo premens, unde ſeſe rea voluntas, ubi ſemel peccato conſenſerit, nec excutere jam per ſe, nec excuſare ullatenus de ratione queat.*

Quæ hìc dicuntur de victrici peccati delectatione, cum proportione transferri debent ad victricem gratiæ delectationem; eſt enim & ipſa quædam vis blandiens, quæ voluntatem ingenita libertate non privat: illi quippe reſiſtere poteſt, ſed vires ad id nunquàm adhibituram prævidit, qui per prophetam veridicè dici voluit, *faciam ut in præceptis meis ambuletis*, Ezech. 18.

Atque in hujuſce dogmatis confirmationem adduxeramus textum ex S. Auguſtini expoſitione in epiſt. ad Gal. *Quod amplius nos delectat, ſecundùm id operemus neceſſe eſt*: ſed delevimus poſtea, non tamen metu Cenſoriæ notæ; quid enim mali ſuſpicari quis poſſet in ipſiſſimis verbis S. Auguſtini, maximè cum monuiſſemus ea non eſſe intelligenda de neceſſitate abſoluta, & pro-

propriè dicta, ut vult Jansenius, sed de necessitate morali, & impropriè dicta? Nihilominus propositio tanti Doctoris ad Ecclesiam delata est à Scriptore sine nomine tanquam Janseniana & hæretica. Cur ergo eam delevimus? quia visa non est argumentum efficax ad probandam gratiæ efficaciam, cùm controversia sit in Scholis, num Sanctus Augustinus loquatur ibi de delectatione præveniente, aut de consequente, in qua non potest reponi gratiæ efficacia, cùm ipsa sit gratiæ efficacis effectus, & fructus boni operis, ut jam observavimus.

Quamobrem in hac posteriori editione satius judicavimus permittere nonnullis Theologis Catholicis Sanctum Doctorem eo loci loqui de delectatione consequente liberum voluntatis consensum, licèt alii contra contendant ipsum loqui de delectatione præcedente, sed quæ non inferat absolutam necessitatem, seu relativam resistendi impotentiam, simpliciter & propriè dictam, aliàs dici oporteret Sanctum Doctorem, quæ hìc leguntur, postea correxisse in lib. de spirit. & lit. cap. 30. in quo sic habet, *cùm potestas datur, non necessitas utique imprimitur.* Et cap. 33. *agit Deus, ut velimus & credamus .... sed consentire vel dissentire posse, propriæ voluntatis est.* Textus igitur ille, quem Jansenius & ejus sectatores præsertim urgent adversùs doctrinam Catholicam, nihil eos juvat, de qualibet delectatione accipiatur; si enim de præveniente consensum, non imponit necessitatem, nisi secundùm quid & impropriè dictam: si de consequente consensum, necessitas est solummodo hypothetica & consequentiæ, quomodo reus mortis, qui plus delectatur vita quàm veritate, hoc est, qui

ſalutem corporis præfert veritati, interrogatus à Judice pejerat neceſſariò neceſſitate finis & conſequentiæ, quia mortem aliter vitare nequit; ſed neceſſitas illa conſequens non officit libertati; cùm abſolutè & ſimpliciter neceſſarium non fuerit, ut pluris faceret vitam quàm veritatem.

Inſtabis: Quid ad mores referet ſive phyſicè & ſimpliciter ſecundùm Janſenium, ſive moraliter tantùm, ſed indeclinabiliter gratia efficax per ſe determinet, cùm eadem ſequantur incommoda & abſurda? Enimverò ſi omnia infallibiliter eveniant, ſive mala ſub gravi tentatione, ſive bona ſub cœleſti delectatione; fruſtra dantur præcepta & conſilia. Fruſtra adhibentur exhortationes & correptiones: tollitur humana induſtria, diligentia & ſollicitudo; ad quid enim deliberaret, aut vires intenderet, qui certò novit rem aliter non eventuram, gratiam ſufficientem v. g. non ſortituram effectum, efficacem verò ſemper obtenturam? Quid juvat phyſica & abſoluta reſiſtendi potentia, etiam relativè ad præſentem gratiam vel concupiſcentiæ motionem, ſi conſtet eam ad actum nunquam redigendam? Ergo dogma de duplici delectatione moraliter, ſed infallibiliter determinante non minùs pernicioſum eſt in moribus noxium, quàm dogma Janſenianum, ac proinde à Scholis Catholicis ablegandum.

Nego anteced. & ad ejus confirmationem

R. I. Mirum, quòd etiamnum recoquantur quæ olim Pelagiani & Semipelagiani objecerunt adversùs S. Auguſtini doctrinam, quæ erat & Eccleſiæ, nimirum inutiles fore exhortationes, correptiones, &c. doctrina, quæ armis Pelagianorum hìc impugnatur, ipſamet ſancti Auguſtini doctrina,

ctrina, pro cujus defensione Sanctus Doctor ejusmodi Pelagianorum tela passim in suis scriptis repulit, sed præsertim toto libro de corr. & gr. & lib. de dono perseverantiæ cap. 14. 15. & 17.

R. 2. Hæc momenta non privatam, sed communem & constantem Scholarum Catholicarum doctrinam vellicant; excepta enim Molinæ Schola, nulla est, quæ neget gratiam per se efficacem, & moraliter determinantem, admittatque solam gratiam versatilem, quæ ex consensu vel dissensu voluntatis dicatur efficax vel sufficiens. *In omni sententia*, inquit M. Grandin. qu. 3. de divis. grat. sect. 3. p. 240. *quæ non ponit efficaciem gratiæ in solo consensu, gratia sufficiens prout ab efficaci distinguitur, effectum suum non obtinet.* Et p. 238. ejusdem sectionis de gratia orationis sic habet, *si cujus, gratiæ efficacitas à consensu repetenda esset, maximè gratia orationis: sed hoc dici non potest: quippe sicut agendi gratia* EST EFFICAX A DEO; ITA ET OPERANDI GRATIA, *ut indicat illud sancti Augustini*, &c.

R. 3. Falsò supponit in objectione hominem præveniri semper delectatione vel cœlesti, vel terrena, quæ illum in omnibus infallibiliter determinet, vel ad benè, vel ad malè agendum. Namque 1. plures sunt tentationes leves, quas superare possumns, etiam potentia morali. 2. Sunt aliqua opera etiam in Infidelibus moraliter bona, quantò magis in Fidelibus, qui verum Deum colunt, noveruntque ejus præcepta, quorum plura sunt naturæ suavia, nedum difficilia. Annon mater vel filius naturaliter propendet ad opem ferendam, illam proli charissimæ, iste parentibus amantissimis? Quot homines delectabiliter feruntur ad honesta sui status officia?

3. In difficilioribus non desunt gratiæ sufficientes, quæ si non obtinet effectum, ad quem dantur, id tribuendum est desidiæ & socordiæ accipientium.

R. 4. Quæ colligi posse quis putaret absurda ex gratia per se efficaci, prorsùs aliena sunt à mente Apostoli, qui ad Philipp. sic scribit c. 2. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini: Deus enim in vobis operatur velle & perficere.* Attendat hic, & verba illa perpendat Lector, *Deus in vobis operatur velle & perficere*, non ait, Deus congruis modis suadet, hortaturque amicorum more ut bonum velimus & operemur, sed ipse operatur in nobis, & velle & perficere, seu, ut loquitur S. Thomas, dat ipsum actum liberum, quem neque prudens Consiliarius, neque Orator disertissimus dare, sed solùm expetere possunt. Quid autem ex hujusmodi dogmate colligit Apostolus? Quòd nobis opus non sit industria, sed otiosi expectare debeamus, quoadusque Deus sua gratia nos assumat, & ad id, quod bonum est, potentissima sua voluntate trahat? Absit. *Cùm metu & tremore*, inquit, *salutem vestram operamini*, hoc est cavete pericula, vigilate, timete eum offendere, cujus auxilium vobis adeo est necessarium, & conscii propriæ infirmitatis corda ad eum erigite perseverantes in orationibus; sicut enim volentibus & conantibus gratia non deest, qua mandata possibilia fiant, quemadmodum definierunt Innocentius X. & Alexander VII. ita negligentibus & de se præsumentibus dicitur, *apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.* Unde S. Bernardus serm. 1. in Psal. 90. *Soli*, inquit, *in adjutorio Altissimi habitant, qui id solum obtinere deside-*

desiderant, id solum amittere trepidant, sedula circa illud & sollicita cogitatione versantes, quæ est utique pietas cultus Dei: beatus planè qui sic habitat in adjutorio Altissimi; quia in protectione Dei cæli commorabitur.

Ergo propriæ infirmitatis conscientia, & in adjutorio Dei firma fiducia, duo sunt veluti cardines, in quibus vita christiana vertitur: conscientia quidem propriæ infirmitatis, ut homo nihil de propriis viribus præsumat; fiducia verò in Dei adjutorio, ut totum ei tribuat, & cum Apostolo fidenter dicat, *omnia possum in eo qui me confortat*, Phil. 4. hinc audeat, & animos sumat: illinc metuat & caveat. Restat, ut expendamus jam quodnam dogma conciliari possit cum doctrina tam sana tamque divina.

Quæstio esse non potest de Janseniano dogmate, cùm in confesso sit apud omnes Catholicos illud pugnare adversùs doctrinam Apostolicam; quæ enim singulis potest esse fiducia in Dei adjutorio, si Deus secundùm Jansenium non vult salvos fieri nisi solos electos, id est, paucissimos, dicente Domino Matth. 20. *multi vocati, pauci verò electi?* Quis fructus vigilantiæ & industriæ, ad quam acuendam metum & tremorem injicit Apostolus, si electi, quantumcumque flagitiosi, necessariò sunt convertendi & in bono perseveraturi: reprobi verò, quidquid agant, simili necessitate peccatum finale, & æternam damnationem non evasuri? Tota igitur controversia versatur circa dogmata in Scholis Catholicis recepta.

Contendebat nuper nescio quis sine nomine auctor solum Molinæ dogma esse Catholicum,

ſolumque cohærere cum verbis Apoſtoli; experiamur. Sic docet ille Theologus qu. 14. art. 13. diſp. 10. *Sicut Deus ſemper præſto eſt per concurſum generalem libero arbitrio, ut naturaliter velit aut nolit prout placuerit, ita præſto illi eſt per auxilium gratiæ ſufficiens; ut quoties ex viribus naturalibus aggredi voluerit opus aliquod ex iis quæ ad juſtificationem ſpectant, illud exequatur prout ad ſalutem pertinet .... ut ea ratione ſemper in manu liberi arbitrii noſtri poſita eſſet ſalus noſtra.* Atqui non videtur quomodo hujuſmodi dogma conciliari poſſit cum doctrina Apoſtoli. Namque 1. Deus per concurſum generalem non dat velle & perficere: Ergo neque per ſupernaturale auxilium, ſed solùm præſtat ut velle & perficere poſſimus, ſi ita libuerit. 2. Neceſſitas divini concurſus, qui præſto eſt omnibus, non eſt ratio cur homo cum metu & tremore operetur quæ ad ſuum ſtatum naturalem pertinent, nec quiſquam hactenus fuit anxius, aut in orationibus perſeveravit, ne Deus extraordinariè & per miraculum, ſuſpendat concurſum ſuum? Ergo ſi auxilium ſufficiens ſimiliter præſto ſit, & ad nutum voluntatis verſatile, abſque metu & tremore operari debemus quæ ad juſtificationem ſpectant, cùm in illa ſententia ſalus noſtra magis poſita ſit in manibus noſtris, quàm ſucceſſus operis cujuſcumque naturalis. Generalis enim Dei concurſus adverſos caſus non avertit, dat quidem agricolæ v. g. ut vineam excolere poſſit, ſi velit; ſed per ſe & ſine ſpeciali providentia, nihil confert ſive ad valetudinem corporis conſervandam, ſive ad pluviam temporai eam obtinendam, ſive ad arcenda noxia animalia,ge.u, prædones,& cætera, quæ agricola prudenter metuere poteſt. Unde neceſſum eſt.

eſt, ut ad orationem ſæpius recurrat, Deumque omnipotentem promereri ſatagat, ne adverſus caſus ipſum labore ſuo defraudet. Sed admiſſo dogmate, de quo agitur, non eſt cur quidquam horum timeamus in ordine ſupernaturali; gratia quippe, quæ omnibus non minus præſto eſt quam concurſus generalis, ſufficit tum ad ſpiritualem animæ ſalutem conſervandam, tum ad ſuperandos Dæmonum impetus; tum ad patienter ſuſtinendos quoslibet caſus adverſus, & in bonum convertendos. Judicet lector, an iſta cohæreant cum cœleſti doctrina Apoſtoli.

Nec dicas Molinæ dogma hodie non propugnari in Scholis præſertim Pariſienſibus ſine Congruiſtarum temperamento, juxta quod vigilandum & orandum, ut Deus congruo tempore & loco ſuum offerat auxilium; quia, ut jam obſervavimus, ſententia illa non ſatis convenit cum laudatis Apoſtoli verbis, *Deus eſt, qui operatur in vobis & velle & perficere;* qui enim oportunam captat occaſionem, qua amicum inclinet ad opus aggrediendum, non dicitur illi dare velle & perficere, ſed obtinere dumtaxat, ut ille velit & operetur.

Supereſt diſcutiendum commune & antiquum Scholarum dogma de gratia per ſe efficaci, & dico illud ex omni parte concordare cum verbis Apoſtoli, perfectè conciliare diffidentiam ſui cum firma fiducia in Dei adjutorio, & præcipuum eſſe argumentum ad acuendam noſtram diligentiam, & vigilantiam in orationibus. Juxta enim hujusmodi dogma, 1. Deus ſincerè vult omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, nemo ex hac parte anxius ſit aut diffidat. Sed opponet aliquis, ad me ipſum anima mea turbata eſt, regnum cœlorum

vim patitur, & infirmus sum, voluntas humana levis est, & in bono proposito mutabilis. Confidat 2. subventum est enim humanæ infirmitati, Deus in nobis operatur & velle & perficere. At non semper, inquis, nec in omnibus. 3. Singulis offert auxilia verè & planè sufficientia, quibus efficax illud donum promereri possit, si non de condigno, saltem de congruo, ut ajunt; timeat solùm ne per socordiam in vacuum gratiam Dei recipiat, sed vires intendat, vigilet, instanter oret nihil hæsitans; nullus enim hoc modo speravit & confusus est.

Urgebis contra responsionem; gratia sufficiens secundùm dogma de gratia per se efficaci, nihil confert ad bonos mores & ad vitam æternam; cùm in statu naturæ corruptæ numquam effectum obtineat, utpotè quæ semper sit conjuncta cum difficultatibus, quas numquam superat; quæ enim sic vocantur moraliter impossibilia ex alibi dictis, numquam existunt: Ergo gratia quantumcumque sufficiens, nullam spem injicit in hac sententia, quin optandum magis videtur ea carere, cùm accipienti aliud non conferat, quàm ut apud Deum inexcusabilis fiat.

Nego anteced. cujus confirmationem distinguo, gratia sufficiens numquam in statu naturæ corruptæ effectum obtinet ex vitio & negligentia accipientis, C. ex ipsiusmet gratiæ imbecillitate, quasi par non sit superandis difficultatibus, Nego: jam enim diximus cum S. Anselmo, & congruis exemplis demonstravimus, supra, impotentiam, quam Theologi vocant moralem, *non esse ex impossibilitate, sed ex difficultate: frequenti namque usu dicimus nos non posse aliquid, non quia nobis est impossibile, sed*

ſed quia illud ſine difficultate non poſſumus. Sunt ipſiſſima verba S. Anſelmi dial. de lib. arb. cap. 6. Difficultatem verò, etſi non tollat omnino gratia ſufficiens, minuit tamen, mentem ſancta cogitatione imbuit, voluntatem pia affectione incitat ad faciendum quod poteſt, & petendum quod non poteſt; omnibus enim dicit Chriſtus, *Petite, & dabitur vobis*, Matth. 7. *Omnis qui petit, accipit*, Luc. 13. Unde S. Auguſt. in Pſal. 65. *Securi de pollicitatione ipſius*, inquit, *non deficiamus orando. Cùm videris non à te amotam deprecationem tuam, ſecurus eſto, quia non à te amota miſericordia ejus.* Quis aliquando non expertus eſt orationem ſuam, quæ initio erat tepida & penè nulla, perſeverando incaluiſſe, & reluctantem priùs voluntatem hærendo crucis trunco, ut loquitur S. Hieronymus, ad divinam tandem ſè convertiſſe, ut dubium eſſe non poſſit, quin gratiæ ſufficientes diſponant ad efficaces: impièque dicatur optandum illis carere?

At, inquies, quomodo in iſta ſententia gratia ſufficiens ſive operationis ſive orationis, poteſt eſſe diſpoſitio ad efficacem, cùm ex ea nec operemur, nec oremus, ſed ex efficaci tantùm, *in omni ſententia, quæ non ponit efficaciam gratiæ in ſolo conſenſu*, inquiebat ſupra M. Grandin; *ſicut agendi gratia eſt efficax à Deo, ita & orandi gratiæ.*

R. 1. Cum Sapiente Eccl. 2. v. 12. *Quid eſt, inquam, homo, ut ſequi poſſit Regem factorem ſuum?* Et Eccl. 1. v. 7. *Diſciplina ſapientiæ, cui revelata eſt & manifeſtata, & multiplicationem ingreſſus illius quis intelligit?* Si autem ratio & modus, quibus inferiora Deus adminiſtrat, ab intelligentia & ſenſu Philoſophorum longiſſimè disjuncta ſunt; quis mentem ad ſupernaturalia transferens, non exclamet

clamet cum Apostolò Rom. 11. *O altitudo divitiarum Sapientiæ & Scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia Dei, & investigabiles viæ ejus!* vel ipse Adversarius dicat, an facilè duo conciliare possit, quæ Concilium Tridentinum docet Sess. 6. Alterum cap. 13. *In Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes* (Justi) *debent*, cùm de fide sit illis volentibus & conantibus non deesse gratiam, qua mandata possibilia fiant. Alterum Can. 22. quo Anathemate percutit asserentem justificatos sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse. Cùm enim constet non omnibus justis speciale illud donum esse concessum, quomodo omnes firmissimam spem in Dei auxilio collocabunt? humiliter ergo nobiscum audiat illud Sapientis Eccl. 3. v. 24. & 25. *In pluribus operibus ejus non eris curiosus: plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.* Scholæ tamen, quarum commune dogma propugnamus, difficultati prorsus non succumbunt. Ex ipsis itaque

R. 2. Gratiam sufficientem multis capitibus disponere ad efficacem. Namque 1. gratia sufficiens, mentem evehit ad ordinem supernaturalem, & quæ dicitur sufficiens ad actum ultimum ad quem movet, sæpe est efficax respectu proximi, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. *Contingit quandoque*, inquit, *quòd Deus movet hominem ad aliquod bonum, non tamen perfectum: & talis præparatio præcedit gratiam.* 2. Concupiscentiam minuit, & ejus impetum frangit. 3. Mentem illuminat, & voluntatem pia affectione commovet. Ex dictis enim gratia sufficiens duo ista complectitur, ex quibus contingit, ut homo interius officii sui moneatur & ad illud præstandum, vel ado-

adorandum ut plenè possit, incitetur: ubi autem ex negligentia tentationi succumbit, id fiat repugnanter & quodammodo invitè, conscientiæ stimulis exagitetur, seipsum coarguat ac dejiciat. Quis autem negaverit ista præparare ad ulteriorem gratiam, propter quam prior concessa est?

Porrò si filius plurimum debet optimo parenti, qui studiosè illum edocet, quæ recta sunt, diligenterque hortatur ut ad ea mores suos componat, quantò amplius obstricti sumus Patri luminum, qui longè præstantiori modo per gratiam etiam sufficientem vera & utiliora animis nostris instillare, & corda nostra excitare non intermittit? Esto, non obtemperet quis divinæ motioni, saltem minus liberè peccat, aliquatenus quippe repugnat voluntas cœlesti lumine collustrata, factum contra scientiam nulla imaginatione justitiæ, ut loquitur S. Augustinus, defendere potest, inde pungitur, seipsum dejicit, & ex sui displicentia residet animi tumor, sicque ex lapsu demissiùs de se sentiens accedit ad salutem; Deus enim qui alta à longe cognoscit, juxta est iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit, Psal. 33. *Audeo dicere*, inquit S. Augustinus lib. 14. de Civ. Dei cap. 13. *superbis esse utile, cadere aliquod in apertum manifestumque peccatum unde sibi displiceant, qui jam sibi placendo ceciderant. Salubriùs enim Petrus sibi displicuit, quando flevit, quàm sibi placuit, quando præsumpsit. Hoc dicit sacer Psalmus:* Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine: *id est, ut tu eis placeas quærentibus nomen tuum qui sibi placuerant, quærendo suum.* Et S. Gregorius lib. 33. mor. cap. 11. *Qui acceptis virtutibus extollitur, non gladio, sed ut ita dixerim, medicamento vulneratur....*

Quia

Quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit Deus de vulnere medicamentum, ut qui virtute percutimur, (superpiendo) *vitio curemur*: quemadmodum Medicus arte sua contra venenum incautè haustum præparat aliud venenum, ut observat S. Augustinus lib. de nat. & grat. adversus Pelagium Catholicos irridentem, quòd in eorum sententia ex Dei consilio natura humana per peccatum primi hominis vitiata remaneat infirma, & ideo peccatis obnoxia, nec superbiat, aut quidquam de se præsumat; nam *Medicus*, inquiebat ille; *ad curandum jam vulneratum paratus esse debet; non debet autem ut sanus vulneretur, optare; quia nullum malum boni alicujus est causa*, ad quod S. Doctor cap. 27. sic respondet: *Quasi non & ulcus in dolore est, & sectio dolorem operatur, ut dolor dolore tollatur. . . . hoc utique agit* (Deus) *ut sanet omnia; sed agit judicio suo, nec ordinem sanandi accipit ab ægroto. Procul dubio quippe firmissimum Apostolum valebat efficere, cui tamen dixit*, 2. Cor. 12. *virtus in infirmitate perficitur: & non ei toties oranti aufert nescio quem stimulum carnis, quem sibi dicit datum, ne magnitudine revelationum extolleretur. Cætera enim vitia tantum in malefactis valent, sola autem superbia etiam in rectè factis cavenda est. Unde admonentur illi, ne dona Dei suæ potestati tribuendo, seseque extollendo graviùs pereant, quàm si nil operarentur boni, quibus dicitur* Phil. 2. *Cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini . . . . Quare cum timore & tremore, & non potiùs cum securitate, si Deus operatur? nisi quia propter voluntatem nostram, sine qua bene non possumus operari, citò potest subrepere animo humano, ut quod benè operatur, suum tantummodo existimet, & dicat in abundantia sua, non movebor in æternum. Ideo qui in voluntate sua præstiterat decori ejus virtutem, avertit*

tit faciem suam, ut, qui hoc dixerat, fieret conturbatus; quoniam ipsis est ille tumor sanandus doloribus. Ex quibus perspicuum fit longè falsissimum gratiam verè sufficientem, qualem descripsimus, nihil conferre ad bonos mores & ad vitam æternam.

Ais, tanta bona non proveniunt sine gratia efficaci: Quis neget? sed ad eam quandoque præparantur corda per sufficientem, ut supra docebat S. Thomas. Per ipsam videt quis quam in multis offendat; lumen quippe est, sine quo non adverteret nunc inaniter jactare se ex bonis operibus, nunc periculosiùs placere sibi de se cùm aliis nec placere, nec displicere curat: nunc voluptatem subrepere sub obtentu necessitatis, negligentiam sub prætextu curandæ valetudinis, libidinem vindictæ sub falsa imagine consulendi proximo, vel tuendæ veritatis, & innumera alia quæ in dies serpunt ex vitiata natura. Per ipsam quoque sufficientem gratiam inspiratur amor boni & odium mali, est enim divina motio & pia affectio, cui nonnisi repugnanter resistitur. Hinc conscientiæ stimuli & eo major animi dejectio, quò quis sentit se sua socordia cecidisse, cùm stare potuisset, (quidquid in contrarium dicat Jansenius) & experimento didicit se ad præcavenda in posterum tot mala valdè esse infirmum.

Sed infirmitas illa non est ad insipientiam; Deus enim animis sic demissis, succurrit per efficacem orandi gratiam, qua postulant non perfunctioriè, sed gemitibus inenarrabilibus, ut loquitur Apostolus. *Nemo autem*, inquit Chrysostomus hom. de Moyse, *aliquando ad eum flens accessit, qui non, quod postulavit, accepit: nullus ab eo beneficia dolenter postulavit, qui non impetravit, quod voluit:*

voluit : scriptum est enim , *Respexit in orationem humilium, & non sprevit precem eorum.* Psal. 10. *Poterat quidem*, ait S. August. conc. 27. in Psal. 118. *nobis & non orantibus dare, sed oratione nostra nos voluit admonere, à quo accipiamus hæc beneficia. Tutiores autem vivimus, si totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.* Sed ut totum Deo detur sanandus est superbiæ tumor, quem peccatores præ cordis cæcitate & duritia sanitatem putant ; unde sibi nimirum præfidentes oratione neglecta, totum virtuti & industriæ committunt ; gratia autem sufficienti interiùs lucente & movente, eo quo diximus modo, periculosum morbum agnoscunt, & ad eum depellendum infirmos se sentiunt, sed in humilitate sua efficaciter adjuti clamant ad Dominum : Sub umbra alarum tuarum protege nos, alioquin præda futuri aereis potestatibus. *Et hæc quidem ita dixerim, ut altiùs Dei consilium me fatear ignorare.* S. Augustinus lib. de nat. & Grat. cap. 31.

Instabis iterum ; quæ in hac sententia obscura sunt & explicatu difficilia, in alia sunt plana & lumini naturali pervia ; posito enim quòd gratia omnibus præsto sit sicut generalis concursus ; omnes intelligunt nos sine gratia nihil posse in ordine supernaturali, sicut nec sine concursu in ordine naturali, cum ea verò omnia posse quæ ad salutem pertinent, neque propterea ullam voluntatibus imponi necessitatem sive physicam sive moralem. Ergo omnes Scholæ in hanc sententiam convenire debent ; ut quid enim ingrederentur vias obscuras, salebrosas & periculosas, cum ipsis aperitur via plana, facilis & secura ?

Nego

Nego conseq. Namque prædestinatio & gratiæ dispensatio mysterium est, & rationi impervium & ab hominum sensu longè remotissimum, *sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris*, dicit Dominus If. 55. Hìc ergo captivetur ratio in obsequium fidei, sicut in cæteris mysteriis, regatur ut ancilla, nec dominari permittatur; si enim ad judicium Dei referantur controversiæ de gratia, & quæcumque ad fidem & mores pertinent, errorum monstra pariat necesse est. *Quid enim Philosophi*, ex S. Hieronymo epist. ad Ctesiphontem, *nisi Hæreticorum Patriarchæ, qui Ecclesiæ puritatem perversa maculavere doctrina?* Unde errores Sabellii, Arii, Nestorii, & aliorum Hæreticorum in Ecclesia irrepserunt, nisi ex Philosophia, quæ libidine disputandi & rixandi prurientem dialecticam inserit, *in sententiis coactam, in argumentis operariam contentionum, omnia retractantem?* inquit Tertullianus libr. de præscript. c. 8. *Nostra institutio*, pergit idem Auctor, *de porticu Salomonis est, qui & ipse tradiderat Dominum in simplicitate cordis quærendum.* Et c. 14. *Fides in regula posita est, habes legem & salutem ex observatione legis: exercitatio autem in curiositate consistit, habens gloriam solam de peritiæ studio. Cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti. . . nihil ultrà scire, omnia scire est.* Porrò vel ex ipsa objectione perspicuum est opinionem gratiæ versatilis, gratiæ mysterium non astruere, sed destruere, cùm illud lumini naturali accommodet, & quodammodo subjiciat, atque de gratia idem sentiendum definiat, ac de concursu generali, in quo nullum est mysterium. Plura essent hìc dicenda, nisi fusè explciata habe-

haberentur in nostris Prolegomenis tom. 1. à pag. quarta ad decimamtertiam.

Objicies 4. illa sententia est à Scholis ableganda, qua hæretici se tueri conantur, quæque eis inservit ad occultandum virus sui erroris; atqui experientia constat Jansenium & ejus Sectatores se tueri Thomistarum, & S. Augustini doctrina: Ergo.

R. 1. Absolute negando majorem; quia ut jacet absurda est, falsa & perniciosa. 1. est absurda; nihil quippe absurdius, ut notat sanctus Augustinus, quàm docere oves sua pelle debere exui, quia lupi ea plerumque sese contegunt. Numquid Ecclesia, ut Lutherum & Calvinum efficaciùs proteretet, ideo S. Augustini doctrinam abjecit, quòd illi hæretici ejus auctoritate suum errorem defenderunt? 2. Est falsa; quia veritas media inter opposita incedere solet, v. g. dogma unius naturæ divinæ in tribus personis subsistentis inter Sabellianismum & Arianismum: fides unionis hypostaticæ inter errorem Apollinaris & Nestorii: doctrina peccati originalis inter impietatem Manichæorum seu Priscillianistarum, & errorem Pelagianorum: atqui quod obtinet locum medium, minùs distat ab extremis, quàm ipsa extrema ad invicem comparanda. Hinc Catholici ab Arianis traducebantur ut Sabelliani, à Nestorianis ut Apollinaristæ, à Pelagianis ut Manichæi & Priscillianistæ. 3. Denique est perniciosa; quia viam aperit novitatibus, falsis Scripturæ & Traditionis interpretationibus, discordiis, & suspicionibus malis. Accidit quippe iis, qui declinandi erroris gratia, ad extrema incautè confugiunt, quod prospicienti eminùs tres columnas recta linea dispositas, & æqualiter à se invicem distantes; quemadmodum enim

iste

iste mediam apprehendit ut conjunctam remotiori; sic illi, quos à sua privata opinione alienos noverint, hos veluti hæresis patronos conspiciunt: Janseniani v.g. Molinistas ut Pelagianos, & Molinistæ intemperantiores Augustinianos & Thomistas ut Jansenianos. Hinc contentiones, dissidia & rixæ, quæ cum magna bonorum offensione pacem perturbant. Unde major objectionis propositio dimitti non potest, nisi cum aliquo temperamento. Quare.

R. 2. Distinguendo majorem. Illa sententia à Scholis est ablegenda, qua hæretici se tueri conantur, nisi sit conformior Scripturæ Sacræ & Traditioni Ecclesiæ, Concedo: secus, Nego majorem. Constat autem ex dictis nostram sententiam longè conformiorem Scripturæ Sacræ & Traditioni, ac propterea communem in Scholis maximè Sorbonicis, in quibus Theologiæ Professores constanter eam hactenus tradiderunt.

CAPUT VII.
De Gratia sufficienti.

§. I.
Utrùm in statu naturæ lapsæ detur Gratia sufficiens?

Negarunt Lutherus lib. de servo arbit. & Calvinus lib. 2. Instit. cap. 3. ubi Theologos Parisienses sibi adversantes vocat Sorbonicos sophistas, Pelagianos, & phreneticos. Iis se adjunxit Jansenius; ut constat ex dictis cap. 3. paragr. 7. ubi ostendimus Jansenianos in suo libello de triplici sensu ejusdem esse cum magistró sententiæ;

quamvis enim gratiæ sufficientis nomen cum Catholicis retineant, rem tamen hoc nomine significatam rejiciunt; scilicet gratiam, quæ completas tribuit vires ad præceptum hìc & nunc implendum: quantumvis difficile, & ad resistendum tentationi in iis etiam circumstantiis, in quibus ad malum vehementer impellit. Jansenіani quippe nomine gratiæ sufficientis ibidem intelligunt, vel solam gratiam habitualem, vel parvam gratiam actualem, quæ totum habet effectum, ad quem datur, nempe velleitatem. Adversùs autem ejusmodi errorem

R. De fide est dari in hoc statu gratiam verè ac propriè sufficientem, relative ad præsentem difficultatem, quia Summi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. in suis Constitutionibus, ubique receptis, hanc Jansenii propositionem, *interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*, declararunt hæreticam: Atqui propositio non est hæretica, nisi pugnet contra aliam, quæ sit de fide; Ergo credendum est fide divina interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ aliquando resisti. Porrò gratia interior, cui resistitur, est gratia sive sufficiens, qualem descripsimus.

Nec dicas, propositionem illam esse conclusionem Theologicam, nec proinde esse de fide; namque ex dictis in Prolegomenis pag. 13. conclusio Theologica, quæ elicitur per simplicem explicationem, est de fide, utpote quæ revelata sit immediatè. Atqui hæc nostra propositio non est vera illatio, sed nuda expositio propositionis ab Ecclesia definitæ: Ergo.

Probatur autem nostra responsio, 1. ex Scriptura Prov. 1. *Vocavi & renuistis .... ego quoque in inte-*

interitu vestro ridebo. Ibi puniendi sunt, qui vocationi non responderunt, ergo potuerunt respondere: Atqui non potuerunt nisi per gratiam interiorem: Ergo restiterunt gratiæ interiori, If. 5. *Judicate inter me & vineam meam, quid .... debui illi facere & non feci ei? an quòd expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Atqui sine gratia interiori non erat expectandus fructus bonus. Ait enim Christus Joan. c. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Unde S. Augustinus concione secunda in Psalm. 101. expendens illa verba Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* (quæ indicant gratiam interiorem) scribit de veteri Jerusalem, *pluit desuper, & pro fructu spinæ proferantur:* de nova verò: *Ille pluit, illa fructum dedit.* Luc. 10. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis; olim in cilicio & cinere sedentes pæniterent.* Insignis est ille locus; in eo quippe sermo est de gratia, per quam converti debuerant Bethsaitæ, & per quam Tyrii revera fuissent conversi: Atqui illa gratia non potest esse nisi interior, cui tamen restiterunt Bethsaitæ, Act. 7. *Dura cervice & incircumcisis cordibus & auribus vos semper Spiritui sancto resistitis.* Hic locus est etiam expressus pro gratia interiori, & de ea S. Thomas illum intelligit quodlib. 2. art. 6. ubi sic loquitur: *Tenebantur homines interiori vocationi non resistere, sicut de quibusdam dicitur,* Actuum 7. *Vos semper Spiritui sancto resistitis.*

Probatur 2. ex Traditione, in qua Janseniani tempora, quæ præcesserunt ortum hæresis Pelagianæ, distinguunt à subsequentibus, contenduntque Patres S. Augustino antiquiores, magis ali-

quando accessisse ad hæresimSemipelagianam, quàm ad sententiam Catholicam; quia nondum ventilatæ erant quæstiones de gratia, quibus obortis ipsemet S.Augustinus nonnulla in prioribus scriptis corrigenda invenit. Calvinus similia scribit, lib. 2. Instit. cap. 2. §. 4. *Veteres*, inquit, *excepto uno Augustino, sic hac in re aut variant, aut vacillant, aut perplexè loquuntur, ut certi ferè nihil ex eorum scriptis referre liceat.*

Sed refelluntur vel ex uno Semipelagianorum testimonio, quod tract. de Incarnat. pag. 210. ex S. Prospero protulimus. Ii quippe fatebantur se nihil in antiquioribus invenisse, quod suæ sententiæ erroneæ faveret: Ergo Patres antiquiores non erant Semipelagiani, sed gratiæ sufficientis assertores. Imò ipsimet Semipelagiani ex eodem S. Prospero meliùs sentiebant, priusquam legissent librum de cor. & grat. in quo S. Augustinus sic gratiam efficacem astruit, ut visus sit illis hæreticis destruere liberum arbitrium, indeque sumpserint occasionem mutandæ prioris sententiæ & cudendi novi erroris.

Cùm ergo Adversarii non negent Patres S. Augustino antiquiores agnovisse gratiam sufficientem, de ipsomet S. Augustino, ac de posterioribus Conciliis & Patribus duntaxat nobis agendum superest.

S. itaque Augustinus 1. omnem excusationem peccatori adimit, ex eo quòd cùm posset peccatum vitare noluerit. *Si Satanas loqueretur*, inquit in Psalm. 91. *& taceret Deus, haberes unde te excusares: modò aures tuæ positæ sunt inter monentem Deum, & suggerentem diabolum; quare huc flectuntur, hinc avertuntur?* lib. 2. de natura & grat. c. 34. de peccatis, sic ait; *Ut in nostra potestate fuisse, ne acciderent*

rent confitemur; ita, ut sanentur, in illius magis esse misericordia, quàm in nostra potestate fateamur. Et c. 24. *Rectè*, inquit, *fortasse quererentur* (peccatores) *si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret; cùm verò ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem adversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem: non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras; sed quòd negligis quærere quod ignoras; neque illud quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis.* 2. Meminit duplicis vocationis, congruæ scilicet, cui obtemperatur; & minùs congruæ, cui resistitur. De posteriori scribit libro primo ad Simplicianum quæst. 2. *Vocavit Esau*, inquit, *& non currit; sed etsi voluisset, Dei auxilio pervenisset, qui ei etiam velle, & currere præstaret vocando, nisi contempta vocatione, reprobus fieret.* Et lib. de spiritu & lit. cap. 34. scribit Deum agere binis suasionibus, ut velimus & credamus, sive extrinsecùs per Evangelicas exhortationes, sive intrinsecùs, *ubi*, inquit, *nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem; sed consentire & dissentire propriæ voluntatis est.* Et infra: *In omnibus misericordia Dei prævenit nos, consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, ut dixi, propriæ voluntatis est. Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadeatur, illi autem non ita suadeatur, illi autem non ita? duo sola occurrunt interim, quæ respondere mihi placeat:* O altitudo divitiarum! *&*, Nunquid iniquitas apud Deum? *cui responsio ista displicet, quærat Doctiores; sed caveat, ne inveniat præsumptores.* 3. Passim hortatur ad petendum, quia Deus paratus est ad exaudiendas preces nostras; *Speremus omnes,* (ait in Psalm. 33.)

quod pulsantibus aperturus sit; non enim hortaretur nos ut pulsaremus, si nollet pulsantibus aperire.

Lib. de natura & grat. cap. 66. *Eo quippe ipso, quo firmissimè creditur Deum justum ac bonum impossibilia nunquam præcipere; hinc admonemur, & quid agamus in facilibus, & in difficilibus quid petamus;* Nam ut scribit lib. de fide contra Manichæos: *Quis non clamet stultum esse dare præcepta ei, cui liberum non est, quod præcipitur, facere, & iniquum esse eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere?* Unde concludit lib. de grat. & lib. arb. c. 4. *Homo gratia juvatur, ne sine causa voluntati ejus jubeatur.* Ergo juxta S. Augustinum, qui non petit, ut præcepta implere possit, resistit gratiæ.

Concilia, quæ post S. Augustinum celebrata sunt, non minùs clarè gratiam sufficientem prædicaverunt. Concilium Arelatense 3. approbat Epistolam Fausti, in qua anathematizantur, qui asserunt eos, qui periere, non accepisse quo salvi esse possent. Arausicanum secundum sic definit Can. 25. *Credimus quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant (si fideliter laborare velint) adimplere.* Valentinum IX. sæculo declarat c. 2. nec ipsos malos perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia noluerunt. Concilium Trid. sess. 6. c. 11. sic habet: *Nemo* (debet) *temeraria illa, & à SS. Patribus sub anathemate prohibita voce uti, Dei præcepta homini justificato esse impossibilia; nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis; & adjuvat ut possis.* Et infra, *Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi priùs ab eis deseratur.*

Deni-

Denique Can. 18. *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia; anathema sit.* Quæro autem à Jansenianis, utrùm sine gratia homini justificato mandata sint possibilia, vel peti possit, ut possibilia fiant? Cùm ergo justificatus negligit petere, & consequenter in peccatum labitur, gratiæ interiori resistit.

Mitto Theologos, qui ante Concilium Tridentinum floruerunt; illos enim, præsertim Parisienses, Calvinus sibi adversari agnoscit. Unum duntaxat S. Thomæ testimonium proferam, quia cùm expressè & distincto articulo de gratia sufficiente non scripserit, cùm nondum hac de re controversia mota fuisset, fortassis videretur quibusdam gratiam sufficientem non admisisse. Sic autem scribit 1. 2. q. 106. art. 2. ad secundum: *Si quis post acceptam gratiam novi Testamenti peccaverit, majori pœna, tanquam majoribus beneficiis ingratus; & auxilio sibi dato non utens, mulctabitur, nec tamen propter hoc dicitur, quòd lex nova iram operatur, quia quantùm est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum.*

Dices 1. S. Augustinus lib. de corr. & gratia cap. 12. in eo distinguit statum innocentiæ à statu naturæ lapsæ, quòd in priori gratia esset auxilium, *sine quo*, seu sufficiens; in posteriori verò sit auxilium *quo*, seu efficax. Atqui nulla esset distinctio, si in hoc quoque statu daretur gratia sufficiens: Ergo in mente S. Augustini nulla datur in hoc statu gratia sufficiens.

Nego minorem; namque 1. etiamsi gratia sufficiens sit utrique statui communis, nihilominus status hic differt à priori per gratiam efficacem, quæ est ipsi propria; quemadmodum

licèt animalitas sit communis homini & bruto; rationalitas tamen, quæ est differentia hominis essentialis, illos simpliciter & absolutè distinguit. 2. Et quidem magis ad mentem S. Augustini, ambo illi status in eo differunt, quòd homini in priori benè operatur per gratiam sufficientem ad nutum voluntatis versatilem; & si in ea perseverare voluisset, beatitudinem fuisset consecutus, quemadmodum Angeli: in hoc verò statu nullus salvatur, nec rectè operatur nisi auxilio *quo*, licet salvari & operari possit per auxilium *sine quo*, seu sufficiens, ut dicetur infrà.

Inst. 1. Atqui S. Augustinus non agnoscit in hoc statu aliud auxilium, præter auxilium *quo.* Namque lib. de grat. Christi cap. 14. & lib. de prædestinatione Sanctorum cap 8. ex Christi verbis Joan. 6. *Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me,* concludit alios omnes, qui non veniunt, interiùs non audire nec vocari; sed exteriùs duntaxat, scilicet per Verbi prædicationem. *Omnis*, inquit, *qui non venit, profectò non didicit secundùm gratiam, sed secundùm litteram.* Ergo.

Distinguo anteced. qui non venit, non didicit actu secundùm gratiam efficacem, sed secundùm litteram, quam solam audivit, Concedo; non didicit, nec potuit discere per gratiam sufficientem, quæ intus eum movit, sed frustra propter cordis duritiam, Nego antec. Capharnaitæ ergo & habitatores Corozain & Bethsaidæ, sicut & cæteri, qui Deo vocanti non responderunt, actu & de facto non audierunt, nisi secundùm litteram, propter duritiam cordis, sed intus per gratiam illustrati & excitati sunt, inefficaciter tamen; & ideo dicuntur non audivisse, sicut dicimus servum duræ cervi-

cis

cis non audire herum præcipientem. Unde non habent, quo se excusent, ut supra docebat S. Augustinus in Psalmum 91. & lib. de natura & grat. cap. 67.

Inst. 2. Atqui ex S. Augustino, qui non venit, nec actu didicit, non potuit venire, nec audire. Ergo nulla solutio.

Antecedens probatur ex lib de gratia Christi cap. 10. ubi S. Doctor disertè docet non esse in hoc statu aliam gratiam præter eam, qua non solùm suadetur, sed etiam qua actu persuadetur. *Sed nos* inquit, *eam gratiam volumus iste* (Pelagius) *aliquando fateatur, qua non solùm suadetur omne quod bonum est, verum & persuadetur .... Quorum autem sit fides, & quibus persuadetur, ut ad eum veniant, satis ipse demonstravit, ubi ait*: Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. *Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solum vocari, verùm etiam esse Christianus.* Et c. 14. *Si solùm posse nostrum hac gratia juvaretur, ita diceret Dominus:* Omnis qui audivit à Patre, & didicit, potest venire ad me. *Non autem ita dixit, sed* omnis, *inquit*, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me, *Venire posse in natura ponit Pelagius, vel etiam, ut modo dicere cœpit, in gratia qualemlibet eam sentiat, qua ipsa, ut dicit, possibilitas adjuvatur; venire autem jam in voluntate & opere est.* Quid expressius, quid clarius? Sanctum Augustinum ab hoc statu rejecisse omnem gratiam, quæ dat posse duntaxat, solamque gratiam efficacem agnovisse,

Nego subsumptum.

Ad confirmationem respondeo verba sancti Augustini, in sensum prorsus ab ejus mente alienum detorqueri, quod ita clarè patebit librum legenti à c. 8. ad 15. ut miraturus sit quòd laudati textus

textus opponantur contra gratiam sufficientem. Ibi quippe S. Doctor insectatur Pelagium, qui hæc tria distinguebat, *posse*, *velle*, *&* *esse seu operari.* *Posse* reponebat in natura, *velle & operari* in libero arbitrio. *Posse* tribuebat naturæ, quam vocabat gratiam; quia Deus sine nostris præcedentibus meritis illam creavit: *velle* verò *& operari*, liberæ hominis electioni; & ita fucum faciens Catholicis, concludebat nos ex gratia (scilicet qua homines conditi sumus) posse, velle & operari bonum. Sed cùm urgerent Catholici naturam nasci cæcam, & ignorantiæ tenebris obvolutam; cogebatur fateri eam indigere gratiæ adjutorio. Sed quam gratiam admitteret S. Augustinus detegit c. 8. sequentibus. *Hic itaque apparet*, inquit, *hanc eum gratiam confiteri, qua demonstrat & revelat Deus quid agere debeamus, non qua donat atque adjuvat ut agamus, cùm ad hoc potiùs valeat legis agnitio, si gratiæ desit opitulatio, ut fiat mandati prævaricatio.*

Aliquando tamen hæreticus ille pressus argumentis Catholicorum, qui ex Scripturis demonstrabant Deum interiùs docere, admisit, juxta quosdam Theologos, gratiam interiorem; sed quæ mentem illustraret, suaderetque verum esse quod dicitur, nullatenus verò voluntatem moveret. Contra hos errores insurgit S. Augustinus, docetque 1. divini esse muneris quod bene velimus, & bene operemur. *Hanc*, inquit, *debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solùm vocari, verum etiam esse Christianus.* 2. Confutat illam possibilitatem, quam Pelagius ponebat in natura, nisi consenserit eam divinitus adjuvari saltem per auxilium *sine quo*, hoc est, per gratiam sufficientem; sic enim habet cap. 47. *Si consenserit nobis*, (Pelagius) *etiam ipsam voluntatem &*

actio

actionem divinitus adjuvari, & sic adjuvari, ut sine illo adjutorio nihil bene velimus & agamus .... nihil de adjutorio gratiæ Dei, quantùm arbitror, inter nos controversiæ relinquetur. Ergo S. August. nedum gratiam sufficientem ab hoc statu rejiciat, quin illam astruit. Unde in forma,

Distinguo S. August. in hoc statu non admittit *posse* viribus naturæ, Concedo: *posse* per auxilium Dei *sine quo*, Nego. Solutio patet ex dictis.

Urgebis contra solutionem. S. Augustinus vult, ut Pelagius fateatur gratiam, qua non solum suadetur, sed etiam persuadetur. Ergo non agnovit in hoc statu aliam gratiam quam efficacem; nam gratia, qua persuadetur, est efficax, facitque velle & consentire.

Nego consequentiam. Non enim sequitur S. Augustinum non agnovisse in hoc statu gratiam sufficientem; ex eo quòd possibilitati naturali (quam Pelagius vocabat gratiam, utpote gratis datam in nostra origine) hìc opponat ex Scripturis gratiam efficacem, cogatque fateri, ipsum velle & operari non surgere ex possibilitate naturali, sed ex gratiæ motione; cum Christus non dixerit, omnis qui audivit à Patre & didicit, potest venire ad me, scilicet possibilitate naturæ, de qua erat controversia; sed actu & de facto venit. Ideò autem sanctus Doctor contra Pelagianos disputans, quàm sæpissimè urget testimonia, quæ gratiam efficacem commendant; quia hac argumentandi ratione, illos faciliùs educit è latebris, in quibus sub nomine possibilitatis à Creatore gratis concessæ, delitescebant. Sed propterea non negat gratiam sufficientem, ut constat vel ex cit. c. 47. ejusdem libri de gratia Christi, ubi declarat se nullam

contro-

controversiam habiturum cum Pelagio, modò fateatur ipsum posse adjuvari auxilio *sine quo*, per Jesum Christum Dominum nostrum.

Adversarii multos S. Augustini textus congerunt, in quibus docet ex peccato originali, relictam esse necessitatem peccandi, nos aliquando velle, nec posse, imò deesse nonnumquam bonam voluntatem & orationis donum, per quod obtineri possit auxilium, quo mandata Dei possibilia fiant. Sed ex ejusmodi textibus non sequitur nullam in hoc statu existere gratiam sufficientem. Ad summum inde colligi posset hanc gratiam non semper & ubique omnibus dari, quod infra examinabitur.

Dices, 2. Ex Scriptura & ex constanti doctrina Scholarum, nemo etiam justus potest elicere actum veræ virtutis sine gratia efficaci; Ergo præter gratiam efficacem nulla datur in hoc statu gratia sufficiens.

Probatur ant. 1. ex Scriptura Joan. 6. Christus Dominus alloquens Judæos repugnaces, ait v. 37. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet*; Hæc de efficacia gratiæ, cui nunquam resistitur; de ejus verò necessitate sic pergit v. 43. & 44. *Nolite murmurare invicem, nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Ergo præter hanc gratiam nulla est alia sufficiens, cum nulla sit, qua possit quis venire ad Christum.

Probatur 2. ex constanti Scholarum Traditione.

Gregorius Ariminensis insignis Theologus Parisiensis, Præpositus generalis Augustinianorum & maximè addictus doctrinæ S. Augustini, P. Deschamps teste in suo Antijanseniano lib. 3. disp. 4. cap. 18. sic scribebat 14. ineunte sæculo in lib. 2. sent. dist. 28. q. 1. art. 2. *Satis patet, quòd etiam veri justi*

justi & in potentia existentes, ut tentationibus fortiter resistant & in peccatum non cadant, indigeant adhuc speciali auxilio Dei, & sine illo NON POSSENT *resistere quin caderent in peccatum.*

Cardinalis Cajetanus ex Ordine Dominicanorum scribebat etiam ante Concilium Trid. in 1. 2. S. Thom. q. 109. art. 10. *Homo*, (justificatus) *est potens elicere operationem bonam, & resistere impulsionibus tentationum, & continuare in hoc quod est perseverare, sed quia gratia non potest exercere hos actus simpliciter, quando oportet, ubi oportet, ideo dicitur quòd ex sola gratia sine speciali auxilio* NON POTEST *in hac simpliciter.*

Petrus Soto Dominicanus & Theologus Pii IV. in Concilio Trid. sic habet c. 2. operis ad Ruardum Tapperum, *detur quod possumus facere bonum sive per naturam, sive per gratiam aut dona alia, sed* NUNQUAM POSSUMUS *sine alio auxilio, nisi scilicet adsit gratia, qua id facimus.* Eandem doctrinam amplexi sunt Patres Tridentini, ut perspicuè demonstrabitur Parag. seq.

Post Concilium Trid. Consultores in Congregationibus *de Auxiliis*, inter quos sedebant duo insignes Theologi Parisienses; le Bossu & de Creil, post discussam Molinæ doctrinam sequentes Canones adornarunt jussu Pauli V. 1. *Qui dixerit gratiam qua Deus operatur in nobis velle & perficere, non sic movere voluntatem nostram; ut ex virtute motionis Dei per eam operantis sit infallibile quod actu consentiamus & operemur: errat.* 2. *Qui dixerit gratiam istam aut non esse ita efficacem, ut præveniendo voluntatem nostram, ipsam vera & reali efficientia præmoveat & faciat velle, & operari, aut sine ea* POSSE *aliquam actu velle & operari: errat.*

Franciscus Macedo ex Scotistarum Schola olim Consultor sancti officii & celebris Theologiæ Professor

fessor tum Romæ, tum Patavii, *Cum gratia inefficaci*, inquit Thesi 54. *& difficultate quadam morali stat impotentia moralis ad operandum, unde dicitur voluntas non posse operari ex S. Augustino:* cujus plures textus profert.

Cardinalis Laurea ex eadem Schola opusculo 3. de gratia actuali num. 103. *Apostolus*, inquit, *confitetur se imparem ac* IMPOTENTEM *ad resistendum legi membrorum, id est, concupiscentiis à quibus agebatur .... non dicit se liberari ab hac difficultate per suam voluntatem utentem illis auxiliis illuminationis & inspirationis, sed à gratia Dei per Christum, id est, à gratia efficaci superante difficultatem.* Cardinalis Noris in sua Apologia cum laude meminit hujusce sententiæ Cardinalis Laurea.

M. Grandin Professor Regius in Scholis Sorbonicis per 50. annos & Sacræ Facultatis Syndicus, tandem Decanus Tract. de Angelis q. 64. art. 2. docet Angelos perduelles habuisse, post lapsum tempus pœnitendi, sed eos non potuisse pœnitere quia defuit ipsis gratia efficax: *Angeli*, inquit, *illa duratione qua fuerunt in via, pœnitere potuerunt: tam enim erant liberi, & ex parte Dei non deerat gratia sufficiens ... Ubi Patres dicunt impossibile Dæmones pœnitere, intellige de Dæmonibus damnatis, vel impossibile idem ac difficile, vel id intellige impossibile, quia gratiam efficacem non habuerunt.* Nec secum pugnat ille Theologus tract. de Gratia pag. 80. ubi sic habet, *Circa graves tentationes non est impotentia moralis supposita gratiæ*, cum eo loci loquatur *de gratia in genere, sub qua continetur gratia efficax.* Sic contraria non docet qui primò generatim statuit omne peccatum deleri per pœnitentiam, ac postea definiit pœnitentiam imperfectam solam non sufficere ad remissionem peccatorum.

Guillel-

Guillelmus de Lestocq etiam Professor Regius in Scholis Sorbonicis per 49. ann. tract. de Grat. quæst. 4. de Divis. Gratiæ art. 2. sic habet, *Gratia sufficiens tribuit homini posse operari; sed ita ut potentia illa dicat dependentiam ab auxilio efficaci, sine quo non est* POSSIBILE *reduci ad actum.*

Reginaldus Dominicanus & Professor Regius in Academia Tolosana an. 1671. in opere Typis mandato Antuerpiæ an. 1676. in appendice de Mente Concilii Trid. 2. part. cap. 12: pag. 823. *Noverint ergo,* inquit, *nullum actum veræ virtutis, multò minùs meritorium dici* POSSE *ab homine quantumcunque justo sine auxilio gratiæ per se ipsam efficacis, atque adeo nullam levem tentationem vinci* POSSE *actu veræ virtutis, sive meritorio, sine adjutorio ejusdem gratiæ.*

Ergo recens est opinio à Molina & ejus Discipulis excogitata, repugnante Scriptura & Traditione, præter gratiam efficacem dari in hoc statu aliam gratiam verè sufficientem, cum ex laudatis textibus nullus sine gratia efficaci possit supernaturaliter operari.

Nego antecedens.

Ad ea autem quæ afferuntur & alia similia quæ afferri possunt in eius confirmationem, jam olim S. Anselmus, qui floruit 11. & 12. sæculo respondit cum distinctione, nemo etiam justus actum veræ virtutis sine gratia efficaci elicere potest moraliter loquendo, C. simpliciter & absolutè, N. Verba sancti Doctoris sunt Dial. de liber. arbitr. cap. 6. *Quod nonnisi difficile facere debemus, dicimus nos hoc facere non posse.* Et cap. 6. *Jam dubitare hanc impotentiam servandi rectitudinem non debet (quam dicis in nostra voluntate esse, cùm tentationibus consentimus) non esse ex impossibilitate, sed ex difficultate;*

frequenti enim usu discimus nos non posse aliquid, non quia nobis est impossibile, sed quia sine difficultate non possumus. Hanc explicationem deinceps amplexi sunt communiter Theologi præsertim ex Societate Jesu, quos in prima Editione hujus operis secuti sumus, nec immeritò; eam quippe suggerunt ipsimet laudati textus Gregorii Ariminensis, Cajetani & Petri Soto, qui utrumque asserunt justos posse & non posse: posse quidem simpliciter & absolutè, non posse autem moraliter & impropriè propter difficultatem, ad quam superandam vires, quas habent, ex negligentia non exerunt sine speciali gratia, ut docet Sanctus Augustinus lib. 2. de pec. mer. c. 3. sæpius citato, unde impotentia, quam prætexunt, prorsus est voluntaria.

Eandem explicationem suppeditant Patres Tridentini, qui sess. 6. can. 22. ita definiunt justificatum perseverare non posse in accepta justitia sine speciali auxilio quod pluribus justis non conceditur, ut nihilominùs doceant c. 11. & 12. præcepta non esse justis impossibilia, modo petant quod non possunt, & cum timore ac tremore salutem suam operantur in vigiliis, eleemosynis, in orationibus, in jejuniis, &c. Quibus autem ista ad perseverandum necessaria videntur difficiliora, quàm ut ad ea observanda animum studiumque conferant, suam ignaviam impossibilitatis nomine velare solent, sed Christo ipso judice excusationem non habent Joan. 25. v. 22. At, inquies, Pater eos non traxerat; ait autem Dominus, *nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum.* Quod vero peccatum est hominis non facientis quod non potest facere? quærit Sanctus Augustinus tract. 53. in Joan. citò respondet Sanctus Doctor, *quod illi non poterant credere,*

dere, culpa est voluntatis humanæ, quatenus scilicet homo superbus & de viribus liberi arbitrii præsumens, in orationibus non vigilat, ut Deus qui jam dedit posse per gratiam sufficientem, det velle & operari, ac in bono perseverare ac per gratiam.

§. II.

Utrùm gratia sufficiens aliquando habeat effectum?

R. Nulla gratia sufficiens in hoc statu habet effectum sine efficaci.

Probatur 1. tum consensu Theologorum mox laudatorum, qui à quadringentis annis constanter docent gratiam sufficientem sine efficaci ne quidem posse obtinere effectum; tum iisdem momentis, quibus supra demonstravimus efficaciam gratiæ non esse repetendam ex consensu voluntatis. Namque in opposita sententia. 1. Deus per gratiam sufficientem daret posse dumtaxat, voluntas verò operaretur & velle, & perficere, quod est manifeste contra Apostolum. 2. Non esset solius Dei miserentis, sed etiam volentis & currentis hominis; posito enim quòd duo homines æquali gratia sufficiente moveantur ad orandum, & unus oret, alter verò non: qui oravit, dicere poterit ideo gratias efficaces, ipsumque perseverantiæ donum præ alio se fuisse consecutum; quia voluit & oravit, ac proinde non solius Dei miserentis fuisse, sed etiam ipsiusmet volentis, quod refellit Sanctus Augustinus scribens lib. 1. ad Simplicianum q. 2. Deum non solùm dare posse velle & currere, sed ipsum velle & currere, ac proinde Dei solius esse miserentis. *Si*, inquit, *propterea solùm dictum est*, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, Rom. 9.

quia voluntas hominis sola non sufficit, ut pie recteque vivamus, nisi misericordia Dei adjuvemur: potest & hoc modo dici, igitur non est miserentis, sed volentis est hominis, quia misericordia Dei sola non sufficit, nisi consensus nostræ voluntatis addatur. Quàm autem absurdè illud dicatur, Sanctus Doctor declarat his verbis: *Manifestum est frustra nos velle, nisi Deus misereatur: illud autem nescio quomodo dicatur frustra Deum misereri, nisi nos velimus.* Unde concludit, *non igitur ideò dictum esse putandum, non volentis neque currentis, sed Dei miserentis: quia sine ejus adjutorio non possumus adipisci quod volumus; sed ideo non possumus, quia sine ejus vocatione non volumus.* Quibus verbis S. August. clarè docet actu velle & orare non esse effectum auxilii, *sine quo* non possumus velle & orare, sed auxilii, *quo* volumus & oramus, & lib. de cor. & grat. cap. 12. *tantùm Spiritu Sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint, quia sic volunt; ideo sic velint, quia Deus operatur ut velint. Nam si in tanta infirmitate vitæ hujus (in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat) ipsis relinqueretur voluntas sua . . . . inter tot & tantas tentationes infirmitate sua . . . . succumberet, ... quia deficientes infirmitate, nec vellent, vel non ita vellent in infirmitate voluntatis, ut possent.* Quid expressius pro nostra responsione? 3. Si actualis oratio aliquando tribueretur gratiæ sufficienti, qui sic ad orandum se determinasset, per consensum propriæ voluntatis se discerneret ab eo, qui gratiæ orationis non consensisset, non solum in eo quod orasset, sed etiam in sequentibus operibus, quæ essent fructus orationis. Quàm autem aliena sint ista à Doctrina sancti Augustini liquet in c. 6. lib. de dono persever. ubi laudans quod dixerat S. Cypria-

nus

nus in expositione orationis Dominicæ, totum Deo esse tribuendum, sic ait: *Tutiores igitur si totum Deo damus. Non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus:* illi quidem posse quia inest nobis per ejus gratiam; nobis verò velle quia exurgit ex libero arbitrio.

Confirmatur ex eodem S. Augustino, qui citata q. 2. lib. 1. ad Simplicianum de oratione speciatim sic scribit: *Nonne aliquando ipsa oratio nostra sic tepida est, vel potius frigida; ut pene nulla, imò & interdum nulla sit, ut neque hoc in nobis cum dolore advertamus: quia si vel hoc dolemus, jam oramus? Quid igitur aliud ostenditur nobis, nisi quia & petere, & quærere, & pulsare concedit, qui ut faciamus, jubet.* Et epist. 194. aliàs 105. ad illa verba: *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, sic habet: *ita dictum est*, interpellat, *quia interpellare nos facit, nobisque interpellandi inspirat affectum ..... neque enim & hoc ita sit de nobis tanquam nihil facientibus nobis. Adjutorium igitur Spiritus Sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus, facit.* Ergò in mente Sancti Augustini, oratio actualis non minus est effectus gratiæ efficacis, quàm opus supernaturale.

Quid ad hæc repones? Lutherana, inquis, est isthæc doctrina non minus pugnans adversùs notissima Philosophiæ principia, quàm adversus inconcussa fidei dogmata. Si enim Deus non solùm dat posse, sed & ipsum velle, atque ideo totum ei sit dandum, manifèstè sequitur quod velle, seu motus voluntatis non sit actus vitalis multò minus liber, quo nihil absurdius tum apud Philosophos, tum apud Apostolum, qui 1. Cor. 15 clarè distinguit duas causas partiales boni operis,

gratiam scilicet & voluntatem; *non ego*, inquit, *sed Gratia Dei mecum.*

Sed palpas in luce meridiana: quid enim clarius, *neque enim, & hoc ita fit de nobis, tanquam nihil facientibus nobis.* Sed quia *agit Omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum*, ut loquitur idem S. Doctor l. de grat. & l. arb. cap. 21. ipse facere dicitur quod ut faciamus facit. Sic Matth. 10. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Sic Gal. 4. *misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra clamantem, Abba Pater.* Sic autem expressum est adjutorium Spiritus Sancti, quia non solùm dat facultatem loquendi, postulandi, & clamandi cum gemitibus inenarrabilibus, quæ omnia sunt actus vitales, & liberi, cùm motioni divinæ dissentire possimus ex lib. de spir. & lit. c. 33. sed insuper dat usum hujusce facultatis, motum voluntatis; *nam si in tanta infirmitate vitæ hujus, ipsi relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur, ut vellent .... infirmitate sua voluntas ipsa succumberet*, lib. de cor. & gr. cap. 12.

Totum ergo Deo detur, etiam ipsa justi merita, quia, inquit S. Doctor cit. Epist 194. *cùm Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat quam munera sua ... nec ideo, quia non meritis datur* (vita æterna) *sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur.* Voluntas quidem activè & liberè ad opus meritorium concurrit, sed propterea dici non debuit causa partialis, cùm hujusmodi elocutio jam dudum explosa sit in 35. cong. *de Auxiliis*; causa quippe partialis adjuvat alteram, ejusque efficaciæ propriam adjungit. Quis autem Catholicus hoc dixerit de voluntate concurrente cum gratia?

Certè doctrina hæc prorsus aliena est à mente S. Augustini, ut agnovit Cardinalis Toletus Molinæ coætaneus & ejusdem cum ipso societatis annot. 4. in cap. 11. ep. ad Rom. ubi sic habet: *Augustinus existimat totum esse gratiæ; quia Deus facit hominem cooperari, & determinat arbitrium hominis, quia dat ut velle possit, & facit velle.* Ergo juxta doctrinam Sancti Augustini usus gratiæ sufficientis est gratia specialis, sine qua gratia sufficiens non obtinet effectum.

Probatur 2. ex Synodo Tridentina, quæ sess. 6. c. 13. docet omnibus justis concessam esse gratiam sufficientem ad perseverandum, *in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent.* Et can. 18. *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia; anathema sit:* atqui hujusmodi gratia sufficiens nunquam obtinet effectum, nempe perseverantiam, in justis non prædestinatis, utpotè qui careant efficaci perseverantiæ dono electorum proprio; sic enim definit Sancta Synodus can. 22. *Si quis dixerit justificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse .... anathema sit.* Ergo datur gratia verè & propriè sufficiens, quæ nunquam obtinet effectum.

Respondent nonnulli è Modernis donum perseverantiæ æquè respectu adultorum ac parvulorum, in eò solùm esse, ut infallibiliter & insuperabiliter conjungatur mors cum statu gratiæ, adeò ut justis minimè sit necessarium ad piè, rectèque vivendum, sed solùm ad feliciter moriendum: atque ita absque difficultate conciliare se existimant laudatum canonem 18. cum canone 22. priori enim canone, inquiunt, agitur dumtaxat de gra-

tia, qua Deus justos omnes etiam non prædestinatos adjuvat; illisque possibilia reddit mandata: in posteriori verò sermo est solummodò de speciali Dei protectione, sine qua justus (nisi prædestinatus fuerit) diem extremum cum gratia sanctificante claudere nequaquam potest; quod enim homo seriùs aut ocyus moriatur, non pendet ex ejus libero arbitrio, sed ex mera Dei voluntate & potestate: idèo autem justus, qui non est prædestinatus, obire non potest in statu gratiæ sanctificantis, quia ea est conditio in statu naturæ corruptæ à Deo posita, ut nullus hinc exeat cum gratia sanctificante absque speciali perseverantiæ dono. Suam autem interpretationem confirmare nituntur tum ex cap. 4. lib. Sap. ubi de justo dicitur, *raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*, in quem locum sic scribit Sanctus Augustinus lib. de præd. Sanctor. c. 14. *dictum est secundùm pericula vitæ hujus, non secundùm præscientiam Dei, qui hoc præscivit quod futurum erat, non quod futurum non erat, id est, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, ut tentationum subtraheretur incerto:* tum ex lib. de perseverantiæ dono c. 6. ubi habet S. Doctor, *Multi eam* (perseverantiam) *possunt habere, nullus amittere . . . hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest: sed, cùm datum fuerit, amitti contumaciter non potest.* Atqui Concilium Tridentinum sess. 6. can. 23. definiit gratiam ad bene operandum concessam quantumcunque sit efficax, amitti posse; quia homo per liberum arbitrium dissentire potest. Ergo cùm donum perseverantiæ contumaciter amitti non possit, necessariò sequitur illud præcisè consistere in conjunctione gratiæ sanctificantis cum morte, quam prædestinatus impedire nequit, cùm non pendeat ab ejus voluntate. Con-

Contra si donum perseverantiæ nihil confert ad rectè vivendum, sed solùm ad beatè moriendum: Ergo justus non prædestinatus, proindeque speciali illo dono destitutus, benè operari, & bonis operibus in gratia crescere potest: salvari autem, & mercedem bonorum operum accipere non potest, cùm tamen gratia ad id detur, & bona justorum opera eò tendant: Ergo donum perseverantiæ non est auxilium, quo infirmi adversùs tentationes dimicent, sed conditio justis non prædestinatis onerosa & exitialis, cum ea sublata, plures ex iis sicut ex Angelis salvarentur; fingi enim alia ratio non potest, cur illi omnes sine gratia hinc exeant, etiamsi diu in gratia vixerint, quàm illa fatalis conditio, quæ deest ex parte Dei. Ergo Deus non secùs ac Principes terræ impios à malo cohibere non potest, nisi mortem ipsis inferat. *Quis porro tam pie desipiat*, inquit S. Augustinus, Enchir. c. 98. *ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit in bonum non posse convertere?* Impiam hujusmodi cogitationem longè à mente fidelium esse debere jam scripserat c. 95. in quo sic habet, *hoc nisi credamus* (in manu Dei omnium esse voluntates) *periclitatur ipsum nostræ confessionis initium, qua nos in Deum Patrem Omnipotentem credere confitemur; neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quidquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ, voluntatis Omnipotentis impeditur effectus.* Et c. 14. de præd. Sanctor. de justo qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, sic ait: *Qui vitæ brevitate rapuit justum, ne malitia mutaret intellectum ejus, ipse in quantacumque vitæ longitudine custodit justum, ne malitia mutet intellectum ejus.* Tot absurda, quæ sunt consectaria novæ

opinionis, quam refellimus, deteſtantur genuini Molinæ defenſores, *ſur l' article de l' efficacite de la grace*, inquit P. Daniel Tract. de efficacia gratiæ pag. 160 *il y a deux veritez de foi, deſquelles on ne peut s' ecarter ſans bereſie. La premiere, que Dieu eſt le maiſtre abſolu de nos cœurs, qu' il n' y en a point de ſi endurcis qui lui reſiſtent, quand ſa miſecricorde veut les amolir .... L' autre veritè de foy eſt, que quelqu' efficace, quelque forte que ſoit une grace, elle ne detruit pas la libertè de l' hommes; elle ne lui impoſe point une neceſſitè inevitabl de lui obeir, & qu' il peut toujours y reſiſter.* Enimverò Apoſtoli, quia accepto Spiritu ſancto, efficaciter in gratia confirmati fuerunt, liberum retinuerunt arbitrium, alioquin abſque merito adverſùs tentationes dimicaſſent: beata quoque Virgo cum ſpeciali ſuo privilegio, quo immunis fuit ab omni peccato etiam leviſſimo, phyſicè poterat peccare, inquiebat ſuprà M. Grandin; ſed quia potentia illa phyſica conjuncta erat cum impotentia morali, nunquam exiit in actum; quæ enim ſic moraliter impoſſibilia ſunt, nunquam exiſtunt. Conſule pag. 514. & ſeq.

Donum ergo perſeverantiæ in adultis aliquo ſenſu amitti non poteſt, & alio amitti poteſt; in eo quippè duo includuntur, ſcilicet conjunctio gratiæ ſanctificantis cum morte, & ſeries gratiarum efficacium, quibus adultus prædeſtinatus præparatur, & infallibiliter perducitur ad beatum illum finem. Porrò ſi ſpectetur donum perſeverantiæ ut id quo actu conjungitur mors cum gratia, certum eſt illud contumaciter amitti non poſſe, quia juſtus per mortem conſtituitur in termino, in quo nec proficere, nec deficere poteſt, juxta illud Eccl. 21. v. 3. *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut*

ad

ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit, id eſt, quo in ſtatu mors hominem deprehenderit, in eo æternùm erit. Si autem ſpectetur donum perſeverantiæ in gratiis prævii, quibus peccator efficaciter adducitur ad pœnitentiam, & à peccato jam liberatus, in bono uſque in finem infallibiliter cuſtoditur, ne malitia mutet intellectum ejus, de fide ſpeciale illud donum poſſe amitti; ipſe enim Apoſtolus, licèt in gratia confirmatus, ſibi ſicut cæteris dictum credens, *apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta*, ait, 1. Cor. 9. v. 27. *Caſtigo corpus meum & in ſervitutem redigo, ne fortè, cùm aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar.* Ergo gratis & abſque Scripturarum & Sanctorum Patrum teſtimonio hodie nobis obtruditur ſpeciale donum perſeverantiæ in adultis id unum efficere, ut ex hac vita cum gratia demigrent, quaſi timendum non ſit malè vivere, modò feliciter mori contingat, & hæc ſit tota illa perſeverantia, quam ſperamus, & inſtanter à Deo petimus. Sed parum eſt oſtendiſſe hujuſmodi opinionem nulla ratione, nullave auctoritate eſſe ſuffultam; cùm enim pernicioſa videatur, operæ pretium eſt inſuper demonſtrare eam pugnare adversùs Scripturam, traditionem & communem Catholicorum ſenſum.

Ac primo quidem adversùs Scripturam pugnat; namque Matth. 24. v. 24. fieri non poteſt, ut electi in errorem inducantur, *ſurgent pſeudo-Chriſti, & pſeudo-Prophetæ*, ait Chriſtus, *& dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Hic magnificè commendatur doni perſeverantiæ efficacia, non eo ſolum, quòd electi infallibiliter cum gratia ſanctificante decedant, ſed quod

quòd adversùs gravissimas tentationes immobiliter ac insuperabiliter stent inconcussi in iisdem temporis circumstantiis, in quibus non prædestinati seducuntur & corruunt. Matth. 6. Christus hanc nobis orationis formulam dictavit; *& ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo:* Atqui ex sancto Augustino lib. de dono perseverant. cap. 5. 6. & 7. Sancti nihil aliud, quàm ut in sanctitate perseverent, & nullis tentationibus succumbant, precantur; Ergo perseverantiæ donum habent electi, ut non solùm insuperabiliter cum gratia hinc exeant, sed etiam ut tentationibus invictè resistant.

Secundò hujusmodi opinio adversatur Conciliorum definitionibus contrà Pelagianos & Semipelagianos, in quibus necessitas doni perseverantiæ repetitur ex continua necessitate divini auxilii ad vincendas tentationes, & insistendum bonis operibus: *ex istorum sacrilega disputatione*, inquit Concilium Carthaginense Epistola ad Innocentium I. *necessariò sequitur, ut nec orare debeamus, ne deficiat fides nostra, quod pro Apostolo Petro se rogasse ipse Christus testatus est*. Et Concilium Arausicanum II. can. 1. *Adjutorium Dei*, inquit, *in renatis ac sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare*. Hic non dicitur semper orandum præcisè, ut bene moriamur, sed ut in bonis operibus perseveremus usque in finem, neve aliquando deficiat fides nostra.

Tertio. S. Augustinus passim, maximè verò libr. de correptione & gratia refert ad speciale donum perseverantiæ non solùm quòd electi cum gratia moriantur, sed etiam cum gratia invincibiliter operentur; namque cap. 12. n. 38. de electis in statu naturæ corruptæ sic habet: *Tantum Spiritu*

sancto

sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint, quia sic volunt: ideo sic velint, quia Deus operatur ut velint; nam si in tanta infirmitate vitæ hujus (in qua tamen infirmitate, propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat) ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur, ut vellent; inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideò perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, & ideò, quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Istam efficacem gratiam, quæ conceditur homini lapso, opponit S. Doctor gratiæ Adamo innocenti concessæ, de quo sic præmisit c. 11. n. 32. *ut in bono permaneret, egebat adjutorio gratiæ, sive quo id omnino non posset & acceperat posse si vellet, sed non habuit velle quod posset; nam si habuisset, perseverasset: quod ut nollet, de libero descendit arbitrio, quod tum ita liberum erat, ut & bene velle posset & male:* atqui luce clarius est S. Augustinum non loqui de gratia, quæ Adami peregrinationem terminaret (cùm certum sit ac indubitatum apud Catholicos Adamum post lapsum pœnitentem, extremum diem clausisse cum gratia sanctificante,) sed de gratia, in qua non perseveravit, & per quam bene operari, & à malo abstinere posset, si vellet: nunc autem datur potentior, quamvis minus lætior, qua regenerati in Christo non solùm velle & operari possunt, sicut Adamus, sed etiam invinctissimè volunt & operantur: Ergo efficacia posterioris hujusce gratiæ non solum mortem cum gratia conjungit, sed etiam voluntatem firmat

firmat in bonis operibus, & invictam servat in periculis & tantationibus.

Eò spectare donum perseverantiæ docet etiam S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 10. his verbis: *Homo in gratia constitutus non quidem indiget alia aliqua habituali gratia, sed divino auxilio ipsum dirigente & protegente contra tentationum impulsus: & ideò postquam aliquis est justificatus per gratiam, necesse habet à Deo petere prædictum perseverantiæ donum; ut scilicet custodiatur à malo usque ad finem vitæ; multis enim datur gratia, quibus non datur perseverare in gratia.* Ergo donum perseverantiæ in mente S. Thomæ non in eo præcisè consistit, ut quis in extremis positus gratiam sanctificantem accipiat, & cum ea decedat; sed datur ut semel justificatus, in bono opere sit constans, & adversùs tentationes usque in finem dimicans victor existat.

Quartò, denique præjudicata est omnium opinio, eum, qui vitam in peccatis usque ad ultimam ægritudinem protrahit, in peccatis decessurum, solamque viam tutò ad optatum finem perducere, quam Scripturæ demonstrant, Matth. 26. v. 41. *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Luc. 21. v. 36. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini .... stare ante Filium hominis.* 2. Petr. c. 1. v. 10. *Magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* Et ratio est, quia, ut docet S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 10. gratia non secus ac natura secundùm consuetum operandi modum ab imperfectis ad perfectiora progreditur, adeo ut sicut paulatim ad sanitatem venit corporis curatio, alioquin subitanea pro miraculo haberetur, ut in socru Petri Matth. 8. ita sit *iste communis & consuetus*

tus cursus justificationis, inquit Angelicus Doctor, *ut Deo movente interiùs animam, homo convertatur ad Deum primò quidem conversione imperfecta & postmodum ad perfectum deveniat... quandoque verò tam vehementer Deus animam movet, ut statim quandam perfectionem justitiæ assequatur, sicut fuit in conversione Pauli... & ideo conversio Pauli tanquam miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.* Unde, cùm miracula à Deo expectare non debeat, qui â constituto ordine gratiæ recedit, S. August. serm. 363. aliàs hom. 41. ex l. hom. 50. sic habet; *agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus* (per Sacerdotis ministerium) *si securus hinc exit, ego non sum securus... pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum.* Loquitur ibi S. Doctor de peccatore, qui in infirmitate Sacerdotem accersit, pœnitentiam petit, Sacramentis munitur; dubitat tamen S. August. an cum dono perseverantiæ ad Dominum proficiscatur. Quare? propter malè ante actam vitam & defectum perseverantiæ in bonis operibus; de eo enim, qui post pœnitentiam bene vixit, certò pronuntiat non quidem certitudine absoluta & physica, sed morali; *quandocunque defunctus fuerit ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non privabitur.* Ergo donum perseverantiæ non in eo solùm est, ut adulti infallibiliter decedant in statu gratiæ, sed etiam ut invictissimè adversùs tentationes dimicent, & in bonis operibus ad mortem usque perseverent. Ista paulò lautiùs tractari debuerunt, ne quis inani opinione deceptus, pœnitentiam ad ultimam ægritudinem differat, & perseverantiæ donum post dissolutam ac depravatam vitam sibi in morte non defuturum confidat, quemadmodum nec defuit latroni juxta Christum in cruce pendenti & aliis quibusdam; ejusmodi quippe repentina mutatio

tatio miraculi speciem præsefert, inquit S. Thomas, quæ ita à desperatione revocat, ut spem complere non possit, dicente Domino Prov. 1. *Quia vocavi, & renuistis.... Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo.* Consule quæ in hanc rem dicta sunt pag. 411. & seq.

Porrò ex hujusmodi dissertatione certò colligitur justos non prædestinatos, licèt habeant gratiam verè sufficientem ad vincendas tentationes & perseverandum usque in finem, ut constat tum ex Concil. Trident. supra laudato, tum ex Bullis Summorum Pontificum Innocentii X. & Alexandrii VII. in gratia tamen non fore perseveraturos: Ergo in statu naturæ corruptæ datur gratia verè ac propriè sufficiens, quæ nunquam obtinet effectum, ad quem datur.

Probatur 2. ex constanti doctrina omnium Theologorum, qui efficaciam gratiæ non repetunt ex consensu voluntatis; nam & ipsi Congruistæ, si unum aut alterum exceperis, constanter docent gratiam sufficientem in hoc statu nunquam habere effectum sine efficaci.

Chorum ducet Sancti Thomæ Schola. Cùm autem laudo celebrem illam Scholam, innumeros in testimonium appello Theologos, quot enim Religiosi Ordines, quot Academiæ propugnant ejus dogmata? Porrò ex innumeris illis Theologis vel unus proferatur, qui non concinat cum P. P. Massouliero & Gonero. Illos præ cæteris appello, utpotè celeberrimos, cùm eorum scripta omnium manibus terantur, & publicè docuerint, & quidem cum plausu; illæ Romæ, ubi in magna existimatione fuit apud tres Summos Pontifices ob insignem eruditionem cum singulari pietate conjunctam;

iste

iſte in Galliis, teſtimonium conſecutus ab Illuſtriſſimo Carnotenſium Epiſcopo in Mandato anni 1708. doctrinam de gratia tradidiſſe orthodoxam.

P. autem Maſſoulierus in opere, cui titulus eſt, *S. Thom. ſui interpres*, ſic ſcribit, *nihil vetat, dici voluntatem ſine efficaci auxilio poſſe & non poſſe actum producere. Poteſt ſine auxilio efficaci potentia veluti ſolitaria: non poteſt autem potentia cum actu conjuncta. Quin imò ita videtur neceſſariò affirmandum; cùm expreſsè à Concilio Tridentino utrumque eodem loco (ubi de implendis præceptis agitur) conjunctum fuerit & poſſe & non poſſe*, ſeſſ. 6. c. 11. Patris autem Maſſoulieri meminit cum laude Epiſcopus Carnotenſis in ſuo Mandato pag. 46. his verbis, *Il s'eſt expliquè ſur la grace ſuffiſante nettement, ſuivant les principes que ſaint Thomas l'Ange de l'Ecole en a poſez* CONFORMENT A LA TRADITION.

P. Gonetus diſputatione 1. de neceſſitate gratiæ a. 6. §. 2. *Minima gratia*, inquit, *ſufficit*, (ad reſiſtendum cuilibet motui concupiſcentiæ) *quantum eſt de ſe, & ex natura ſua, non verò quatenus eſt in tali ſubjecto, cum pugna appetitus, & cum debilitate rationis propter ignorantiam.* Hunc autem Scriptorem laudatus Epiſcopus Carnotenſis pag. 34. vocat Theologum commendabilem propter ejus zelum adversùs Janſenii Defenſores.

Et hæc de Schola S. Thomæ ſufficiant. De aliis verò Scholis ſic teſtatur Eminentiſſimus Cardinalis de Biſſy, Epiſcopus Meldenſis in Inſtitutione ad ſuum Clerum pag. 175. *Il y a d'autres Theologiens Catholiques que les Thomiſtes*, iuquit, *qui croyent que la grace efficace determine par ellememe la volontè au bien, mais ils font conſiſter ſon efficacitè dans un plaiſir victorieux de la cupiditè.*

Selon ces memes Theologiens les graces des deux etats ſont differentes; celles de l'etat d'innocence ne donnoient

que le pouvoir de faire le bien; au lieu que dans l'etat present il y a deux sortes de graces interieures: les unes donnent le pouvoir de faire de bonnes œuvres; & les autres les font pratiquer. Les memes Theologiens ajoutent que sans ces dernieres graces ON NE LES FERA JAMAIS; *mais ils declarent en meme temps, que le besoin qu' a la volontè d' etre determinèe par une grace au bien, pour qu' elle le fasse, ne vient que de la difficultè à le vouloir, ou elle se trouve depuis le pechè par le penchant qui la porte au mal: Car ils assurent que l' homme pecheur a conservè sa libertè naturelle pour le bien & pour le mal, c' est-à-adire qu' il a le* POUVOIR PHYSIQUE *entier & parfait de se determiner à faire le bien, ou à ne le pas faire avec la grace qui n' est que suffisante.*

Luculentum est istud testimonium, utpote Episcopi Doctoris Sorbonici, quem norunt omnes Jansenianis quàm maximè adversarium, quique loquitur, non ut Doctor particularis, sed ut Ecclesiæ Pastor: non ex privata, sed ex communi Theologorum Catholicorum sententia, ut ipse asserit.

Cardinalis Bellarminus è Societate Jesu l. 2. de gr. & lib. arb. c. 8. supra laudato, ad illud Joan. 6. *Nemo potest ad me venire, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*, sic scribit: *Potest tamen alia responsio adhiberi, quæ, ut verum fatear, magis congruere videtur Evangelicæ sententiæ, si dicamus Dominum loqui de gratia efficaci, quæ ita suadet, ut persuadeat. Dicitur autem non posse venire, qui non trahitur per efficacem gratiam, non quòd absolutè non possit, sed quia* INFALLIBILITER *non veniet, sicut etiam contra qui trahitur, potest absolutè non venire, tamen* INFALLIBILITER *venit.* Similia habet Suarez lib. 3. de Auxiliis c. 10.

Cardinalis Laurea ex Ordine Minorum opusc. 3. de gr. act. c. 13. n. 503. *Apostolus*, inquit, *confi-*

tetur

tetur se imparem ac impotentem ad resistendum legi membrorum, id est concupiscentiis, à quibus agebatur . . . confitetur ergo quod bonum legis cognoscebat & volebat facere. Hæc est gratia præveniens, quæ illuminat ad cognoscendum bonum, & inspirat ad volendum. At dicit quod perficere non habebat propter repugnantiam legis membrorum, id est, concupiscentiæ. At non dicit sese liberare ab hac difficultate per suam voluntatem utentem illis auxiliis illuminationis & inspirationis, sed à gratia fidei per Christum, id est, à gratia efficaci superante difficultatem, & operante in voluntate, & cooperante cum illa ut bonum faceret. Hancce doctrinam pluribus laudibus effert Cardinalis Noris ex Ordine Augustiniensium dissertatione 5. operis cui titulus est, *Calumnia Jansenismi sublata*, cap. 1. & in vindiciis Augustinianis c. 6.

Isambertus in Scholis Sorbonicis Professor Regius q. 3. disp. 8. art. 5. *Respondetur*, inquit, *gratiam purè sufficientem dari creatæ voluntati ad operandum, & licèt nunquam de facto sortiatur effectum, prout est purè sufficiens, non propterea tamen illam dari frustra.* Ergo ab annis centum & amplius, hoc est, ante natam Jansenii hæresim, publicè docetur in Academia Parisiensi, gratiam sufficientem sine efficaci nunquam obtinere suum effectum. Obiit quippe Isambertus anno ab Incarnatione 1642. ætatis verò suæ 77.

Alphonsus le Moine Isamberti jam senis collega temperavit communem sententiam, excogitando duplicis generis gratiam sufficientem, aliam ad operandum, aliam ad orandum, docuitque priorem semper carere effectu, & in eo consentit cum aliis Theologis: posteriorem verò esse per nutum voluntatis versatilem, & quandoque habere effectum. Hujusmodi temperamentum admisisse dici-

tur quidam Professor Navarricus; sed communiter rejectum est, utpotè in Academia novum. Unde,

Casto Chamillart Alphonsii le Moine successor, sic docet q. 1. de necess. gratiæ art. 10. sec. 2. *Per auxilia tantùm ordinaria potest quis operari bonum, sed non operatur, ut enim de facto bonum operetur, requiritur auxilium speciale, gratia scilicet victrix indeclinabiliter operans* Et q. 3. art. 9. sec. 1. rejicit opinionem eorum, qui docent gratiam sufficientem orationis aliquando habere effectum.

Martinus Grandin, qui per quinquaginta annos & ampliùs docuit in Scholis Sorbonicis, sic loquitur de gratia sufficiente qu. 3. de divis. gratiæ, sect. 3. pag. 240. *In omni sententia* (nota) *quæ non ponit efficaciam gratiæ in solo consensu, gratia sufficiens, prout ab efficaci distinguitur, effectum suum non obtinet.* Et pag. 238. *Si cujus gratiæ efficacitas à consensu repetenda esset, maxime gratiæ orationis; sed hoc dici non potest, quippe sicut agendi gratia est efficax à Deo, ita & orandi gratia.*

Guillelmus de Lestoc, qui in locum D. de Saintebeuve suffectus est, & per quadraginta novem annos Theologiam professus est in Scholis nostris qu. 4. de divis. grat. art. 2. hæc habet, *Gratia sufficiens tribuit homini posse operari: sed ita ut potentia illa dicat dependentiam ab auxilio efficaci tanquam à principio, sine quo non est possibile reduci ad actum.*

Edmundus Pirot, priùs Sorbonæ Professor Regius, deinde per plures annos Sacræ Facultatis Syndicus, ac tandem Ecclesiæ Metropolitanæ Parisiensis & Academiæ Cancellarius, articulo 4. de divis. grat. communem doctrinam de gratia sufficiente verbis quàm clarissimis exponit, statuitque imprimis

mis eam in Adamo effectum non obtinuisse ad perseverandum, *ex ipsa tantummodo voluntatis nequitia, nullatenus ex impotentia status.* Deinde sic pergit; *at eadem jam non est conditio in statu hominis lapsi, in quo gratia hæc solam nobis potentiam confert, nec unquam deveniet ad actum, & in quo privatio actus non modò petitur ex vitio voluntatis, verùm etiam ex status infirmitate.* Et infra. *Respondeo hominem gratia qualibet, quantumvis exigua excitatum, posse à concupiscentia etiam asperrima liberari, non potentia quidem expetita*, scilicet ob status infirmitatem.

Frustra & contumeliosè apud indoctos mussitant nonnulli Almam Academiam excidisse ab illa integritate, qua etiam apud exteras gentes tam celebre nomen non solùm sibi, sed & regno acquisivit. Esto aliquando peccatum sit ab aliquibus, sed nullus ordo, nullave societas à sua integritate eò ipso deflexisse dici debet, quod in ea aliquid mali contingat, ut sapientissimè advertit Rodriquez in aureo opere de christiana perfectione, cùm in ipsa Ecclesia alioquin sancta & nunquam deficiente, identidem nascantur hæreses & sacrilegia; sed tum demum societas corrupta censenda est, cùm errores & mala impunè in ea grassantur, approbantur, defenduntur; & si quis adversùs ea insurrexerit, inimicus ab ipsa existimatur. Quàm autem aliena sit sacra Facultas ab ejusmodi depravatione, probavit imprimis Seculum proximè elapsum, quo castum ejus studium tuendæ veritatis adversùs serpentes multas novitates in fide & moribus maximè exarsit. Nonne ipsa classicum cecinit contra profana morum dogmata & famosum Jansenii librum? An non detexit latens in eo virus, collegitque in quinque propositiones, quarum damna-

nem incredibili ardore prosecuta est, Deputatis ex suis Theologis ad Sedem Apostolicam? quàm gratulabunda excepit omnia decreta quæ inde emanarunt? qua animi fortitudine executioni ea mandavit; ejectis è suo sinu pervicacibus, omni personarum delectu & discrimine remoto? Memor verborum Domini eruit, qui præ singulari eruditione videbantur ejus oculi, abscidit & projecit abs se, qui, ut gratia scribendi pollebant, manus ejus meritò dixisses. Quid addam de indefessa ejus vigilantia, ne malum in sacrum ordinem latenter obrepat? si quem è suis vel erroneum, vel ambiguum quid proferre contingat, illud pro officio statim aut revocari, aut explicari exegit, cogente nemine, sed uno veritatis amore incitata. Hanc olim Summus Pontifex Gregorius IX. appellare non dubitavit fodinam Ecclesiæ, ex qua purissimum doctrinæ aurum eruitur, *ejus Academiæ*, inquit Melchior Canus l. 12. de locis Theol. *de fide & Religione fixa constantiaque decreta semper Christi Ecclesia suspexit. Quia verò contempserunt, inaniaque & levia, ac pro nihilo existimaverunt, omnes ad unum periclitati sunt.*

Ergo ejus doctrinam ita expurgatam, ubique probatam, ET IN REGNO VELUTI VERNACULAM instituendis Ecclesiæ Gallicanæ Clericis præ quacunque alia tradere consentaneum fuit.

Solvuntur objectiones.

Antequam discutiamus quæ hic opponi solent, duo sunt observanda.

Primum, rem nobis esse cum Jansenii & Molinæ sectatoribus, sed ratione planè diversa; Jansenii Defensores quippe pugnant adversùs doctrinam hìc traditam, ut gratiam sufficientem è medio tollant tanquam portento similem: Molinistæ verò,

rò, ut suadeant gratiam sufficientem, quam cum omnibus Catholicis in hoc statu admittunt, pro innata voluntatis libertate modò habere effectum, modò non habere.

Secundum: tela, quæ hìc utrique intorquent, sed fine planè diverso, esse deprompta ex ratione humana secundùm Philosophiam, *in argumentis operariam contentionem*, inquit Tertull. c. 8. de præscript. *Quid autem Athenis & Jerosolymis? Quid Academiæ & Ecclesiæ? Quid Hæreticis & Christianis?* Enimverò quis nesciat hæreticos argumentis Philosophicis semper oppugnasse Christianæ Religionis mysteria, Sacro-sanctam Trinitatem ut secum pugnantem, Incarnationem ut absurda involventem, prædestinationem, & quæ ex ea sequuntur Dei beneficia, quasi liberum arbitrium perimant, & virtutis studium comprimant? Miratus sum quòd libelli, qui incerto authore nunc circumferuntur de gratia, nonnisi ratiunculas inferant, quas olim Sanctus Augustinus in Pelaginanis & Semipelagianis diluit lib. præsertim de corr. & gr. de prædest. SS. & de dono persev. his præmissis,

Objiciunt 1. Jansenius & ejus Defensores: portento similis videtur illa gratia, quæ nunquam habuit, nec habitura est effectum: Ergo.

Vel ex ista objectione intelliget lector, qua fide à quibusdam asseratur doctrinam, in quam adeò impotenter debacchantur Jansenius & ejus sectatores, esse Jansenianam, novam, & ante ipsos in Scholis Catholicis inauditam. Sed ad objectionem

Respondeo negando antec. Jam enim ostendimus ex S. Augest. l. 1. de pec. mer. c. ult. l. 2. c. 3. & l. de spir. & lit. c. l. multa esse exempla eorum, quæ nec extiterunt, nec extitura sunt, quamvis sint pos-

ſibilia. Homo, v. g. ope divina poteſt eſſe ſine peccato etiam veniali; nullus tamen fuit, excepta beata Virgine, aut futurus eſt ſine peccato: poteſt diſſentire gratiæ efficaci, nunquam tamen ei diſſenſit, nec diſſentiet. Quid ergo mirum quòd poſſit conſentire gratiæ ſufficienti, nec unquam ei conſenſurus ſit ſine gratia efficaci?

Objiciunt 2. Illa gratia non eſt admittenda, quæ prorsùs inutilis eſt, quam dæmon vellet concedi, utpotè quæ hominem non reddat meliorem, ſed ſolùm inexcuſabilem, pro qua deinde Eccleſia non orat. Atqui gratia ſufficiens eſt ejuſmodi: Ergo.

Nego minorem quoad ſingulas ejus partes.

1. Gratia ſufficiens dici non poteſt inutilis, cùm an. 1690. Decreto Inquiſitionis damnata ſit hæc propoſitio, *Gratia ſufficiens ſtatui noſtro non tam utilis quàm pernicioſa eſt, ſic ut meritò poſſimus petere: à gratia ſufficiente libera nos Domine.*

Quærenti autem quæ ſit utilitas gratiæ ſufficientis, reſpondeo cum S. Auguſt. l. 5. contra Julianum c. 3. multa in hac vita ſine ſalutis labe neſciri; quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit, ut rationem reddat, cur aliquos non eo modo vocet, quem novit congruere, ut vocationi reſpondeant? Noſſe nobis ſufficiat Deum juſtum & bonum, nullum innocentem punire, quia juſtus eſt, & neminem velle perire, ſed omnes ad pœnitentiam adducere, quia bonus eſt. Theologi tamen plura gratiæ ſufficientis commoda numerant, inter quæ duo præcipua nobis videntur.

Primum; quòd cupiditatem minuat, & ardorem concupiſcentiæ temperet, ut voluntas reſiſtere poſſit: quòd autem conſentiat, ex ejus pravitate eſt, non ex vitio aut imbecillitate gratiæ.

Nec

Nec dicas imperiti aut imprudentis esse Medici, adhibere remedia non profutura, cùm suppetant efficacia. Quia si remedia illa infirmum disponunt ad efficacia, quæ Medicus paratus est subministrare, non solùm culpandus non est, sed laudandus. Porrò gratiæ sufficientes disponunt ad efficaces, quas Deus non denegabit, si voluntas prioribus utatur, ut potest & debet.

Secundum ex gratia sufficiente commodum reportat sive justus sive peccator; 1. quòd per eam uterque monetur & excitatur ad faciendum quod potest, & petendum quod non potest; gratia enim sufficiens ex sæpè dictis est supernaturalis illustratio mentis & pia motio voluntatis, 2. Quòd ubi gratiæ sufficienti ambo non obtemperarint justus venialiter peccando, peccatòr lethaliter, minus prætexant propriam infirmitatem, ut culpam excusent, sed magis seipsos & dejiciant & ad pœnitentiam excitent, quòd Deum misericorditer sibi opitulantem contempserint. Sed hæc jam fusiùs exposuimus.

2. Impiè dicitur gratiam sufficientem eam esse, quam Dæmon expetere possit. Quis enim sine offensione audiat ad vota Dæmonis Deum verbis Moysis Pharaonem monuisse, portentis & flagellis terruisse; Christum in civitatibus Corozain & Bethsaida prædicasse, & virtutes multas fuisse operatum; Justis, qui perseveraturi non sunt, gratias efficaces aliquando conferre?

3. Ecclesia eo ipso, quo orat pro omnium salute, iis omnem benedictionem à Deo per Jesum Christum Dominum nostrum postulat. Nec mirum quòd determinatè non petat gratiam, cui homines resistant; cùm nequidem sic petat gratias efficaces temporaneas. Unde ex Jansenianorum ratiocinio

ſequitur nullam gratiam in hoc ſtatu agnoſcendam, præter donum perſeverantiæ; quia Eccleſia determinatè non orat pro gratiis, quas amiſſuri ſunt reprobi.

Confirmatur reſponſio. Eccleſia orat, ut ad nullum declinemus peccatum, ſive mortale, ſive veniale; atqui datur ſolùm gratia ſufficiens ad vitanda omnia peccata venialia: Ergo Eccleſia indeterminatè orat pro omni gratia.

Objicies pro Molinæ dogmate. Noſtra doctrina pugnat contra receptum Philoſophorum effatum, quòd in materia contingenti propoſitio univerſaliter negans aut affirmans, quales ſunt iſtæ; *nullus homo currit: Omnis homo currit:* ſemper eſt falſa: atqui hæc propoſitio, *nullus homo gratia ſufficiente adjutus, id operatur, ad quod datur*, eſt in materia contingenti: Ergo eſt falſa.

Diſtinguo majorem: Propoſitio univerſalis in materia contingenti eſt ſemper falſa, ſi abſolutè enuncietur, ut in exemplis allatis, Concedo: ſi in aliqua hypotheſi, Nego majorem. Nam ſi ſupponantur ea impedimenta in omnibus & ſingulis hominibus, quæ moralem impotentiam inducant, veræ erunt ejuſmodi propoſitiones. Nullus mendicus reſpuet pinguem eleemoſynam. Nulla mulier nobilis & molliter enutrita longum iter pedibus conficiendum ſponte ſuſcipiet, quàmvis phyſicè poſſint, ille reſpuere pinguem eleemoſynam, iſta longum iter conficere, cùm vires ſufficientes illis non deſint, ſed ſola voluntas.

Diſtinguo ſimiliter minorem. Hæc propoſitio, *gratia ſufficiens nunquam ſortitur effectum*, eſt in materia contingenti, & enuntiatur hypotheticè, ſcilicet in ſtatu naturæ lapſæ, in quo homo, gratia dumtaxat

taxat sufficiente adjutus, non habet potentiam expeditam, sed implicatam difficultatibus, ad quas superandas vires sufficientes & proportionatas habet, Concedo: & enuntiatur absolutè pro quocunque statu etiam naturæ integræ, in quo nulla erat difficultas: Nego minorem.

Distinguo similiter consequens. Ergo hæc universalis propositio est falsa absolutè, & respectu cujuscunque status, Concedo: Adamus enim, quamdiu stetit innocens, consensit gratiæ sufficienti, sicut & Angeli qui perseveraverunt. Est falsa hypotheticè, & respectu hujus status, Nego conseq. quia ex S. Augustino lib. 3. de pecc. mer. c. 3. *ad nonnulla superanda, quæ vel male cupiuntur, vel quæ male metuuntur, magnis aliquando & totis viribus opus est voluntatis, quas non perfecte in omnibus adhibiturus prævidit, qui per Prophetam veridicè dici voluit; non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens;* quòd enim vires, quas ad agendum habet pares, non adhibeat, negligentiæ ejus tribuitur, ac propterea excusari omninò non potest.

Instabis: atqui gratia sufficiens in hoc statu non est semper conjuncta cum hujusmodi difficultatibus quæ eam semper privent effectu: Ergo gratia sufficiens in hoc statu aliquando habet effectum.

Probatur antecedens: 1. quia ex dictis non omnia opera infidelium, etiam eorum qui nihil audierunt de Evangelio, sunt peccata, sed nonnulla faciunt, quæ non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò rectèque laudamus, ut demonstravimus c. 5. §. 2. Ergo à fortiori fideles, qui verum Deum colunt & mandata ejus noverunt. 2. quia ex tentationibus, quæ difficultatem creant, aliæ sunt leves, aliæ graves: atqui homo naturæ viri-

viribus poteſt etiam potentia morali ſuperare leves tentationes, ſi non omnes collectivè, ſaltem aliquas ex dictis cap. 5. §. 1. 3. quia frequenter concurrunt circumſtantiæ, quæ ſuaviter inducunt ad nonnulla exequenda, quæ ſunt legis naturalis: mater v. g. delectabiliter opitulatur filio, uxor conjugi, filii parentibus, amici ſuis familiariſſimis, multi cum delectatione multa præſtant, quæ ſunt ſui officii, utpotè qui vel naturaliter, vel ex uſu in illa propendeant. Ergo, ſi absque gratia aliquando iſta præſtant, à fortiori ſi gratia ſufficiente adjuventur.

Nego ſubſumptum.

Ad Confirmationem conceſſo antecedente, diſtinguo conſeq. iſta præſtant naturaliter, & ex motivo naturali, Concedo, ſupernaturaliter, & ex motivo ſupernaturali, Nego conſeq. Enimverò anima corruptibili corpore aggravata, niſi potenter & efficaciter ſupra ſe elevetur, &, quod eſt difficillimum, amorem ſui, ſuperbiam, & omnem naturalem affectum comprimat, determineturque ſupernaturali delectatione, ex motivo naturaliter delectabili operabitur: adeò ut quemadmodum delectatio appetitus ſenſitivi impedit, ne voluntas ſequatur judicium rationis; ita honeſtas humana, ardor naturalis, v. g. ſubveniendi patri chariſſimo, vel abſolvendi operis neceſſarii & perjucundi, omnem mentis attentionem ad ſe trahant, ſterilisque remaneat divina inſpiratio, veluti extraneus ſurculus arbori inſertus, qui areſcit, niſi amputentur connaturales rami, in quo truncus ſuccum propenſius transmittit.

Confirmatur ſolutio. Juſti ex dictis certò ſcire nequeunt, num ex gratia, quam ipſis non deeſſe mox

mox dicturi sumus, aut ex naturali inclinatione & humano affectu opera sua bona procedant, & eò magis timere debent, ne natura totum opus sibi vindicet, quò præcipites se in illud ferri sentiunt, utpote temporaliter utile, honorificum, & consuetis moribus delectabile; quæ enim juvant operationem naturalem, ea ipsa plerumque impediunt supernaturalem. Et quamvis justus gratiæ sufficientis auxilio illum affectum tam naturalem, tam vehementem possit transcendere, & supernaturalia consectari supra se assurgens; nunquam tamen vires satis exeret, nisi præveniatur potentiori Dei auxilio, quo non solùm possit, sed etiam velit & perficiat.

Ex iis, quæ hactenus disputata sunt de actuali gratia tum efficaci, tum sufficienti, patet nulla argumenta ex lumine naturali deducta opponi, quæ facilè solvi non possint, mysteriumque gratiæ ita esse suprà rationem, ut tamen adversùs eam non pugnet. Verùm novam hic movere quis posset controversiam atque in crimen vertere, quòd in objectionum explanatione vocaverim in prima hujus operis editione *moralem impotentiam*, *moralem necessitatem*, difficultates, quas semper patitur homo in statu naturæ lapsæ sola gratia sufficiente adjutus; adeò ut satis mihi non fuerit exposuisse causas, cur gratia sufficiens in hoc statu nunquam absque efficaci sortiatur effectum, nisi demonstrassem insuper ejusmodi causas ex communi Theologorum usu: vocari *moralem impotentiam*, *moralem necessitatem*. Quod eò accuratiùs præstandum fuit, quòd non desint, qui novum ac singulare existiment, quod vulgare est apud probatissimos Theologos, quo-

quorum scripta non consuluerunt. Ut autem evanescant ejusmodi umbræ

Observabit lector controversiam hic esse dumtaxat de nomine, propter quod præcisè, quantumcunque supponatur novum, nemo habendus est ut hæreticus & Jansenianus, quando in re nomine significata idem prorsùs sentit cum Catholicis. Etenim præterquam quod hæresis non consistat in vocibus; sed in ipsa doctrina pertinaciter propugnata adversùs definita Ecclesiæ dogmata, laudandus est Theologus ex Vincentio Lyrinensi Com. c. 27. qui pretiosas divini dogmatis gemmas scitè exculpit, adornat sapienter, dicit novè, modò nova non dicat. Et cap. 3. *Fas est*, inquit, *ut prisca illa cœlestis Philosophiæ dogmata processu temporis limentur, poliantur, sed nefas est ut commutentur, nefas ut detruncentur, ut mutilentur. Accipiant licet evidentiam, lucem, distinctionem sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem.* Atqui pati moralem necessitatem, & pati difficultates, quæ vinci possunt, quamvis ex negligentia non vincantur, sunt termini synonimi, qui idem planè significant, dogma non mutant nec mutilant, sed ejus plenitudinem, integritatem ac proprietatem servant: Ergo Jansenianus, aut Hæreticus dici non debet, qui antiquam & Catholicam doctrinam exprimit vocibus licèt novis.

Scio suspectum de hæresi fore, qui in materia fidei voces ambiguas & inusitatas usurparet, quamvis in sensu Catholico: sed voces illæ, *moralis impotentia*, *moralis necessitas*, ambiguæ non sunt, nec inusitatæ apud Theologos tum veteres, tum recentiores.

1. Ambiguæ non sunt, imò chariùs & distinctiùs exprimunt quæ sit illa difficultas dissentiendi gratiæ efficaci, & assentiendi gratiæ sufficienti, efficaciùsque solvunt supra laudatos textus tum Scripturæ & Conciliorum, tum Theologorum, qui à 400. annis & ampliùs pronuntiant neminem etiam justum solo gratiæ sufficientis auxilio posse elicere actum veræ virtutis, gravi tentationi resistere, & in gratia accepta perseverare.

Quid enim responderetur Novatoribus, qui adversus Catholicos urgent hujusmodi textus ut gratiam sufficientem ab hoc statu excludant & fatalem necessitatem obtrudant sub motione sive cælesti sive terrena? Si responsum fuerit his & similibus elocutionibus significari dumtaxat gravem difficultatem, exclamabunt continuò Novatores hujusmodi effugio detorqueri, ac perverti divina eloquia Sanctorumque Patrum scripta; cùm *impossibile* & *difficile* non sint termini Synonimi, sed planè diversi ac plerumque oppositi: ignavo quippe prætendenti iniunctum opus esse impossibile, reponi solet esse quidem difficile, sed non impossibile. At elingues redduntur, cùm audiunt in sermone vulgari impossibilia dici nom solùm ea quæ excedunt vires, sed etiam quæ ita sunt difficilia ut ad ea voluntas nolit se movere, *Ille potestatis defectus*, inquit Petavius l. 5. Theol. dogm. cap. 10. num. 11. *non est absolutè præcisèque capiendus, verùm ut jam dixi, moraliter, ut non posse agere id sit; nunquam velle movere se ad agendum; quamvis absolutè queat.* Et Bellarminus lib. 5. de lib. arb. c. 8. *Necessitari moraliter, id est infallibiliter moveri.* Hoc sensu accipimus vulgares has loquendi formulas, *Non possum hanc præstare gratiam, tantam injuriam condonare, neces-*

necesse est ut rus petam, adsim loco & hora condictis. Cùm autem Deus in sacris Scripturis sermonem dirigat ad homines, mirum non est, si more humano difficile vocet impossibile.

D. Grandin tract. de gratia pag. 80. sic quidem scribit, *non est impotentia moralis supposita gratia.* At verò de qua gratia loquitur D. Grandin, propositio enim ejus est universalis & indefinita; quis autem negaverit gratiam generatim sumptam excludere impotentiam moralem?

Quæstio igitur dumtaxat esse potest de gratia sufficiente, an scilicet excludat impotentiam moralem, & hoc disertè negat ille Theologus Tract. de Angelis q. 64. art. 2. ubi de Angelis prævaricatoribus sic habet, *Angeli illa duratione, qua fuerunt in via, pœnitere potuerunt; tunc enim erant liberi, & ex parte Dei* NON DEERAT GRATIA SUFFICIENS *quæ duo sufficiunt . . . ubi Patres dicunt impossibile Dæmones pœnitere, intellige de dæmonibus damnatis, vel* IMPOSSIBILE *idem est ac difficile, vel id* INTELLIGE IMPOSSIBILE, QUIA GRATIAM EFFICACEM NON HABUERUNT. Quid clariùs eum qui juvatur sola gratia sufficiente, in mente D. Grandin pati quandam impotentiam, non quidem physicam, sed moralem? *Nam ibi est moralis impotentia*, inquit, Tract. de gratia pag. 91. *ubi voluntas sufficientes habet vires, tamen eas adhibitura non est ex quadam imbecillitate, ignavia, mobilitate.*

Traditur etiam nunc Parisiis ista ejus Theologi nostri doctrina in Seminariis sancti Lazari & sancti Sulpitii, excerptaque videtur ex Suarezio l. 8. de Angelis c. 1. num. 25. ubi de Angelis post lapsum sic habet, *quamvis absolutè non caruerint auxilio sufficiente, nec libertatate cessandi à peccato, caruerunt*

tamen

tamen peculiari auxilio moraliter necessario contra obdurationem . . . quod potest declarari exemplo hominis obdurati & excæcati, qui cum solo auxilio gratiæ generali & communi relinquitur, nam moraliter nunquam convertetur, si amplius non juvetur; & aliquando hæc impotentia moralis talis est, ut infallibiliter nunquam habeat effectum, ut ex materia de gratia supponimus. Eundem loquendi morem tenuit Franciscus Macedo ex Minorum Ordine, impensè laudatus à Cardinali Noris, & percelebris sæculo proximè elapso, quia Theologiam publicè cum plausu docuit tum Patavii, tum Romæ, ubi munere Consultoris & Censoris in Congregatione sancti Officii functus est, *cum gratia inefficaci & morali quadam difficultate* (inquit Thesi 54. in Cortina) *stat impotentia moralis ad operandum. Unde dicitur voluntas non posse operari ex August. l. de Fide & Symb. c.* 10. *l.* 2. *de pec. mer. c.* 17. *l. de cor. & gr. c.* 5. 7. 9. 11. & 12. *l. de bono persev. c.* 9. & 14.

Appellavimus jam superiùs institutionem Eminentissimi Card. de Bissy ad suum Clerum, in qua meminit duplicis impotentiæ seu necessitatis, nimirum physicæ & moralis, monetque pag. 176. Thomistas & alios Theologos docere gratiam sufficientem semper carere suo effectu, ita tamen, ut tribuat veram agendi potentiam, an moralem aut physicam ipse exponit, *Ils assurent*, inquit, *que l' homme pecheur a le pouvoir* PHYSIQUE *entier & parfait de se determiner à faire le bien; ou à ne le pas faire avec la grace qui n' est suffisante.* pag. 288. Docet justos non posse moraliter, sed physicè tantùm observare perseverandi præceptum sine speciali dono, & ita intelligendum Concilium Tridentinum. *Cette explication*, pergit auctor, *doit vous faire comprendre*,

mes freres, qu' on peut tres bien concilier les Canons & les Chapitres du Concile sur la possibilitè des commandamens en suivant les regles ordinaires du langage, quo scilicet vocamus impossibile quod est valde difficile. Pag. 27. & 28. expendens effatum S. Augustini, *quod amplius delectat, secundùm id operemur necesse est*, probat sanctum Doctorem non loqui de necessitate physica & simpliciter dicta, sed de morali aut consequente. *Il est certain que S. Augustin n' a voulu parler que d' une necessitè morale, ou que d' une necessitè consequente, quand il a dit, qu' il est necessaire que nous agissions conformement à ce qui nous plait davantage. La premiere laisse le pouvoir entier de s' abstenir de ce qu' elle fait faire. Et la seconde vient de la determination libre de la volontè.*

Inst. Dæmonum obstinatio non est aliud quàm moralis peccandi necessitas, & moralis bene agendi impotentia. Dæmones & animæ damnatæ, inquit D. Grandin tract. de grat. pag. 69. vires quidem physicas habent ad bonum opus (cùm sit inter illud & eorum voluntates proportio) non morales propter obstinationem: Ergo si homo sive peccator, sive justus cum sola gratia sufficiente aliquando patitur moralem necessitatem, in eadem cum Dæmonibus versatur peccandi necessitate! quis autem istud non exhorreat?

R. 1. Isthæc objectio laudatos Theologos impetit, me verò nullatenus tangit, utpotè qui eorum voces abjecerim.

R. 2. negando consequentiam longè absurdissimam, quam nullus ante Delatorem excogitaverit. Etenim cùm difficultas possit in infinitum augeri;

geri; ita & quæ ex ea oriuntur moralis impotentia, & moralis necessitas. Sicut ergo ridiculus foret qui æquaret æstivum calorem calori fornacis propter commune nomen & eandem nominis significationem; sicque concluderet tantam esse aliquando in homine viatore difficultatem & impotentiam moralem benè agendi, quanta creditur in dæmonibus, ex eo quod idem sit utriusque nomen, cùm tamen impotentia moralis Dæmonum longè magis distet ab impotentia morali quam nonnunquam patiuntur viatores, quam calor fornacis à calore æstivo. Consule quæ in hanc rem latiùs dicta sunt Tomo I. tract. de Angelis, ubi de obstinatione dæmonum.

Inst. iterùm; cum piarum aurium offensione auditur justum aliquando esse in morali necessitate peccandi etiam lethaliter, pati moralem impotentiam resistendi gravi tentationi, *Rien de plus odieux*, inquit, *& de plus insoutenable*, de homine enim per gratiam sanctificantem reparato, sic scribit S. Thom. 1. 2. q. 104. art. 8. *in quo quidem statu potest homo abstinere ab omni peccato mortali, quod in ratione consistit* (utpotè quæ per gratiam sanctificantem sit sanata) *non autem potest homo abstinere ab omni peccato veniali propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis.* Atqui admissa communi doctrina gratiam sufficientem nunquam sortiri effectum ad quem datur, utpotè quæ conjuncta sit semper cum difficultatibus seu cum morali impotentia, ut vocant, justus aliquando existit in morali necessitate peccandi lethaliter, & succumbendi gravi tentationi: Ergo.

R. 1. Si quid proposita objectio difficultatis habet, solvere tenentur Theologi gratiæ congruæ Defensores, qui gratiam sufficientem incongruam

proinde coguntur appellare. An non æquè pietatem lædit, si Deus justis & amicis suis, qui labuntur, incongrua tantùm auxilia suppetat? Quid Thomistæ respondebunt, qui & impotentiam moralem admittunt, imò & physicam difficillimè à se propellunt? Quid respondebimus omnes Conc. Trid. definienti necessitatem specialis privilegii ad vitanda omnia venialia, quæ Deus tam severè punit, item specialis doni ad perseverandum, quod primum soli Beatæ Virgini concessum est, secundum solis electis? Propositæ igitur objectioni non ego solus, sed omnes mecum Theologi solutionem parare debent, cui ego

R. 2. Distinguendo majorem: si moralis ea necessitas & impotentia moralis dicantur oriri ex defectu aut tenuitate divini auxilii, Concedo: si ex ignavia & negligentia solius voluntatis humanæ repetantur, Nego maj.

Distinguo pariter minorem, si illa necessitas moralis, item impotentia moralis disertè à citatis Theologis repetuntur ex ignavia & negligentia solius voluntatis humanæ, quæ vires, quas per gratiam habet, non exerit adversùs difficultatem, quam patitur, nec Dei auxilium efflagitat, Concedo: si ex defectu seu ex tenuitate divini auxilii à laudatis Theologis & à nobis repetitur moralis necessitas, seu impotentia, nego minorem & consequentiam. Citati enim omnes Theologi, & nos cum ipsis necessitatem peccandi, & impotentiam vincendæ tentationis unanimi consensu ex culpa & negligentia hominis repetimus. Scimus quippe ex Scriptura, *mandata Dei non esse gravia, jugum Christi suave esse, neminem tentatri supra id quod potest.* Scimus ex Conc. Arausicano II. Can. 25. omnes baptizatos, *Christo auxi-*

auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, posse & debere, si fideliter laborare velint, adimplere: ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 13. *in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debere*, quia Deus, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, *sicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere;* quæ præcipuè de justis omnes intelligunt, & nos suprà tradidimus, iisdemque alia sancti Augustini testimonia, tum ex enarratione in Psalm. 91. tum ex lib. de nat. & grat. c. 64. adjunximus. Quoties verò jam diximus, ex pravitate voluntatis esse, non ex defectu gratiæ quòd homo concupiscentiæ consentiat; gratiam sufficientem privari suo effectu voluntatis humanæ negligentia; vel minimam gratiam sufficientem posse obsistere tentationi & concupiscentiæ, quocunque in gradu supponantur? Nonne prætereà tradidi gratias sufficientes disponere ad efficaces, quas Deus non denegabit ad vitanda omnia peccata, si non venialia, saltem lethalia, si voluntas prioribus utatur, utpotè eo modo quem supra exposui?

Constat ergo nihil nos docuisse, quod tyronibus Theologis, quibus scripsimus, offensionem animi creare possit, aut pias eorum aures offendere; ubi voces impotentiæ & necessitatis moralis, etiam cùm de justis agitur, post Theologos plurimos usurpamus; cùm certè S. Anselmus & Concilium Trid. pietatem non offendant, sed sustentent & nutriant: quando ille difficultatem retinendæ justitiæ impotentiam dixit: quando Synodus sess. 6. Can. 22. definiit justificatum sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare non posse. An pias aures offenderunt Cardinalis Laurea, & Guillelmus de l'Estocq, ubi ille

nos impares vincendæ tentationi sine gratia efficaci etsi justos pronuntiat: & iste ubi asserit sine auxilio efficaci gratiam sufficientem non posse reduci ad actum? Nonne molliùs ne dicam securiùs, ego locutus sum, quando eandem impotentiam tantùm moralem vocavi? Neque verò iis vocibus novitas sua exprobranda est à Molinæ defensoribus, qui eas maximè Bellarmini, Suarezii ac cæterorum Molinæ Defensorum auctoritate obtinuisse in Scholis vel inviti jam fatentur. An non ipse olim Vincentius Lirinensis gravissimè monuit Doctori Catholico licere non nova, sed novè dicere, quod SS. Patres, imò & Concilia Oecumenica exemplo suo comprobarunt, ut supra exposuimus?

Quamobrem iterum moneo, cùm in istis vocabulis minimè situs sit controversiæ locus, quæ nobiscum est cum Molinæ discipulis de efficacitate gratiæ, ea nobis imposterum omittenda, & ipsis relinquenda videri, ne contra Apostoli monitum videamur verbis contendere, quod *ad nihil utile est nisi ad subversionem audientium.* 2. Tim. eorumque vocabulorum loco, difficultatis vocem ubique subrogandam esse in Scriptis nostris declaramus; quam sententiæ nostræ expositionem optamus paci & veritati eò utiliorem quòd sincero pacis studio, simulque cautioris locutionis amore eam simus amplexi.

Instabis: de fide est orationem nostram non esse Deo gratam & acceptam, nisi procedat à Spiritu sancto, *attendant* (Semipelagiani) *quomodo falluntur, qui putant esse à nobis, non dari nobis, ut petamus, quæramus, pulsemus,* inquit S. Augustinus lib. de dono persever. c. 23. *nec volunt intelligere etiam hoc divini muneris esse, ut oremus .... quod vidit beatus Ambrosius; ait enim, & orare Deum, gratiæ spiritalis est:* atqui nisi

nisi supponatur gratiam omnibus præsto esse ad opera supernaturalia, sicut generalem Dei concursum ad naturalia, non possumus confidere orationes nostras procedere à Spiritu sancto: Ergo.

Concessa majore, R. 1. ad minorem, in ea falsò supponi, quòd amissa gratia versatili instar generalis concursus, certi essemus orationes nostras, & alia pietatis opera procedere ex Spiritus sancti gratia; quamlibet enim amplectatur quis Catholicarum Scholarum opinionem, stabit isthæc Concilii Tridentini doctrina sess. 6. cap. 9. *Sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum suamque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest.* Sive ergo Augustinianus, sive Thomista, sive Molinista, omnes incerti sunt quo spiritu ducantur, an supernaturali motione, an naturali & humano affectu orent, operenturque. Ipsemet Apostolus cui Deus occulta sapientiæ suæ manifestaverat, de seipso ait, 1. Cor. 4. *neque meipsum judico, nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum, qui autem judicat me, Dominus est: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Unde in forma

R. 2. Distinguendo minorem, non possumus confidere orationes nostras procedere à Spiritu Sancto, si spectemus propriam infirmitatem & indispositionem, Conc. si spectemus Dei promissionem, Nego minorem. Sed quid inde, propterea non orabit homo, ad Missæ sacrificium non accedet, nec ad injuncta opera manus admovebit: quia spectata propria infirmitate, & pravitate cordis humani, formidat, ne sicut oportet, non oret aut operetur; Imò ista sui diffidentia

R. Justis non denegatur gratia sufficiens, cùm instat præceptum, aut urget tentatio.

Probatur 1. ex Scriptura, 1. Cor. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum.*

Nec dicas hanc promissionem solos electos spectare; nam licèt S. August. lib. de dono persever. c. 9. & nonnulli alii verba illa indefinitè prolata electis adaptent; cùm promissa novi testamenti ad illos maximè pertineant; Concilium tamen Trident. sess. 24. Can. 9. idem S: Augustinus in Psal. 120. & S. Thom. in hunc locum ad alios extendunt, probatque Angelicus Doctor, ex ipso Apostoli contextu, locum illum de justis debere intelligi, ait quippe Apostolus: *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Tum immediatè docet, quomodo lapsus caveri possit, nempè *tentatio vos non apprehendat nisi humana;* hoc est, tentationem quantùm fieri potest, vitate; sed in Domino confidite quoad humanas, id est, quæ ab humana conditione separari nequeunt; quia *Deus fidelis est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis. Ostendens,* inquit S. Doctor, *paratum adjutorium in tentatione, nempe si ab ea declinare non possumus. Vere fidelis Deus, qui dat potentiam ne vincamur, gratiam ut mereamur, constantiam ut vincamus.*

Probatur 2. ex Conciliis & summis Pontificibus.

Concilium Milevitanum c. 3. sic statuit: *Placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei, in qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur; anathema sit.* Eadem iisdemque verbis repetit Cœlestinus ad Episcopos Galliæ.

Concilium Tridentinum eandem doctrinam confirmat sess. 6. c. 11. his verbis. *Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce uti* (debet) *Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia: nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis, cujus mandata gravia non sunt, cujus onus suave est: Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab iis priùs deseratur.* Quæ verba deprompta sunt ex S. Augustino lib. de nat. & grat. cap. 43. Tum Can. 18. anathemate percutit, qui dixerit homini justificato mandata esse impossibilia. Et sess. 24. Can. 9. damnat eos, qui dixerint matrimonium posse licitè contrahi ab iis qui non sentiunt se accepisse donum castitatis quam voverant: *Cùm*, inquit, *Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus tentari.*

Opponunt Jansenii Defensores: Concilium laudata sessione 9. damnat duntaxat errorem, quo Lutherus & Calvinus asserunt, ideò mandata Dei esse impossibilia homini justo; quia concupiscentia inquinat omnia ejus opera, ita ut vera peccata sint, quantumcumque bona videantur.

Contra, 1. Concilium damnat errorem jam à Patribus proscriptum: Atqui Patres non proscripserunt hunc Lutheri & Calvini errorem, cùm fuerit eis incognitus, nec à quoquam ante illos hæreticos excogitatus: Ergo revera damnat sententiam, quam propugnant Jansenii Defensores, post Lutherum & Calvinum, homini justificato aliquando deesse gratiam, qua mandata Dei possibilia fiant.

2. Concilium non condit plures Canones ad damnandum unum & eumdem errorem: sed tot distinctos errores proscribit, quot Canones edit: Atqui

Atqui sess. 5. damnavit errorem, quo Novatores illi asserunt concupiscentiam in renatis esse peccatum formale. Et Can. 25. sess. 6. dicit anathema docentibus omnia justorum opera esse peccata. Restat ergo ut laudato Canone 18. damnet errorem, quo asseritur justis deesse gratiam, qua mandata Dei possibilia fiant, & hoc manifestè declarat rationes, quibus Concilium c. 11. confirmat doctrinam Catholicam. 1. *Quia*, inquit, *Deus jubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis.* 2. *Quia mandata ejus gravia non sunt.* 3. *Quia sua gratia semel justificatos non deserit.* Porrò hujusmodi rationes non militant, nisi contra errorem, de quo hìc agitur; nam Lutherani & Calvinistæ docent gratiam efficacem (quam solam agnoscunt) non deesse prædestinatis, & nihilominus concupiscentiam & bona eorum opera esse vera peccata, quamvis ipsis non imputentur.

Opponunt 2. Concilium intelligendum de gratia habituali, qua Deus non privat justum, nisi ipse priùs per peccatum mortale eam deseruerit.

Contra. Hæc interpretatio est in derisum & in contumeliam sanctæ Synodi, illam quippe inducit quasi diceret in periculo mortis trepidanti: Confide non morieris quamdiu vixeris, licèt interim subtrahantur ea, sine quibus vita conservari nequit. Nisi enim Deus adjuvet, justus tentationibus succumbit, labiturque in peccatum, quod est mors animæ quatenus eam privat gratia habituali. Concilium autem hac certa spe fulcit justum conscium propriæ infirmitatis, quod Deus eum non deseret ea gratia qua possit peccatum vitare, præceptum implere, & in bono usque in finem perseverare, ut loquitur cap. 13.

At,

At, inquiunt Jansenii Defensores, gratia habitualis ex S. Thoma se habet in homine justo, sicut se habet forma in causis naturalibus: Atqui forma dat subjecto cui inest, posse operari, *quantum ad sufficientiam operativæ virtutis.* Ergo Concilium rectè intelligi potest de gratia habituali, quæ nunquam deest justo, ut mandata fiant ipsi possibilia, nisi ipse eam per peccatum deseruerit.

Contra: ipsemet Angelicus Doctor totus est art. 9. q. 109. ut ostendat justum non posse benè agere, nisi præter gratiam habitualem moveatur actuali Dei auxilio. *Primò*, inquit, *ratione generali propter hoc quòd nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ. Secundò, ratione speciali, propter conditionem status naturæ humanæ; quæ quidem licèt per gratiam sanetur quantùm ad mentem, remanet tamen in ea corruptio & infectio quantùm ad carnem . . . & ideo necesse est nobis, ut à Deo dirigamur & protegamur.* Mens itaque, juxta S. Doctorem, sanatur per gratiam habitualem, constituiturque in esse potentiæ operativæ, quemadmodum oculus perfectè sanatus: sed sicut impossibile est oculum quantumcumque sanum percipere colores, nisi luce corporali excitetur: ita & mentem gratia habituali informatam supernaturaliter operari, nisi divinitùs adjuvetur. Hoc autem adjutorium justis non deesse docent Patres Tridentini.

Probatur 3. ex S. Augustino, qui lib. de nat. & grat. c. 26 sic scribit: *Deus, cùm per mediatorem Dei & hominum Jesum Christum spiritualiter sanat ægrum, vel vivificat mortuum; id est justificat impium, & eum ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam justitiamque duxerit, non deserit, nisi deseratur, ut piè & justè vivatur. Sicut enim oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore*

lucis

lucis, adjutus, cernere non potest; sic homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æterna luce divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere. Sanat ergo Deus non solùm ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet, etiam ne peccemus. Mirum quòd qui se profitentur Augustini discipulos, ad tam claram lucem cæcutiant.

Idem sanctus Doctor non minus clarè mentem suam explicat enar. in Psalm. 7. ubi expendens illa verba, *justum adjutorium meum à Domino*, tribuit justitiæ Dei, cùm justum, misericordiæ verò, cùm peccatorem adjuvat, *Itaque*, inquit, *ibi misericors auxilium est, quia nullum habet meritum peccator, qui adhuc justificari desiderat, credens in eum, qui justificat impium: hic autem jam justum auxilium est, quod jam justo tribuitur. Dicat ergo peccator, qui dixit, infirmus sum, salvum me fac Domine propter misericordiam tuam: & dicat hic justus, qui dixit, si reddidi retribuentibus mihi mala, justum auxilium meum à Domino, qui salvos facit rectos corde.* S. autem Augustinus nomine justitiæ intelligit fidelitatem; nam ex Tract. de attributis, justitia propriè dicta non cadit in Deum; cum nulla creatura jus in ipsum possit acquirere, alioquin dominium ejus minueretur. Unde idem sanctus Doctor Deum sic alloquitur lib. 1. Confess. *Reddis debita, nulli debens.* Debita, inquam ego, ex fidelitate. Et S. Th. lect. 1. in c. 1. 1. epist. ad Corinth. *Debemus sperare*, inquit, *quia Deus fidelis est; non autem videretur esse fidelis, si nos vocaret in societatem filii, & nobis negaret, quantum in ipso est, ea per quæ ad ipsum pervenire possumus.* Unde Josue 1. non dicit, *Non te deseram neque derelinquam.*

Ex his sequitur, primam Jansenii propositionem, *aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus, secundùm præsentes quas habent vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant*, Constitu-

ſtitutionibus Summorum Pontificum Innoc. X. & Alex. VII. ubique receptis meritò damnatam, 1. ut temerariam; quia eſt contraria communi Catholicorum ſententiæ. 2. ut blaſphemam, quia derogat Dei juſtitiæ, ſeu fidelitati in promiſſis. 3. ut hæreticam, quia pugnat contra verbum Dei & definitionem Eccleſiæ.

Dices: juſtus erat Petrus quando negavit Chriſtum, & negando mortaliter peccavit: Atqui ideo negavit, quia gratia ipſi defuit: Ergo juſtis gratia aliquando deeſt ad peccatum lethale vitandum.

Minor probatur 1. ex S. Chryſoſt. hom. 72. in Joan. *Caſus Petri non frigiditate, ſed ſuperni auxilii derelictu contigit*, hom. 31. in ep. ad Heb. *Illa negatio non tam erat ſocordiæ & negligentiæ, quàm ex eo quòd Deus eum deſeruerat.* Eadem repetit hom. 85. in Matth. 2. ex S. Auguſt. lib. de corr. & gr. c. 9. *Avertit ab illo faciem Dominus, & factus eſt conturbatus.* Et ſerm. 124. de tempore, nunc 79. in appendice: *Quid eſt homo ſine gratia Dei, niſi quod fuit Petrus, dum Chriſtum negaret?*

Reſpondeo 1. ad maj. Petro non fuit præceptum mori tunc pro Chriſto; hoc *pro ſervo Dominus paſſurus erat, non ſervus pro Domino*, inquit S. Auguſtinus ſerm. 296. alias 106. de diverſis. Deinde S. Chryſoſt. in cap. 26. Matth. negat Petrum tunc fuiſſe juſtum; in eo quippe multiplex crimen enumerat: primum quòd Prophetæ dicenti, & Chriſto confirmanti, *diſpergentur oves*, non crediderit. Secundum, quod de ſe præſumpſerit. Tertium, quòd Chriſto repugnaverit. Quartum, quòd aliis ſe prætulerit. S. etiam Hilarius in Matth. & S. Ambroſius lib. 10. in Lucam, contra communem SS. Patrum ſententiam, à peccato lethali excuſant S. Petri negationem, de qua S. Auguſt. tract. 113. in Joan. *Utique ſi*

Petrus

Petrus negato Christo hinc iret, id est moreretur, quid aliud quàm periret? Sed admissa majore,

Respondeo 2. distinguendo minorem. Defuit gratia efficax & proxima sufficiens, Concedo: defuit gratia sufficiens saltem remota: Nego minorem; potuit enim & debuit occasionem fugere. debuit etiam orare, ut notat S. Chrysostom. Fervor ejus fuit ex præsumptione: *Mortuus est, quia superbè præsumpsit*, inquit S. Augustinus Tract. 106. in Joan.

§. IV.

Utrùm detur Gratia sufficiens omnibus omnino hominibus, sive prædestinatis, sive reprobis?

Universitas hominum complectitur infantes & adultos: & hi sunt vel infideles, vel fideles. Infideles duplicis sunt generis: alii enim dicuntur negativi, qui Evangelium audire non potuerunt: alii positivi, qui Evangelii prædicationem non crediderunt. De fidelibus justis jam diximus: peccatores verò sunt vel obdurati, vel nondum obdurati. Quæstio hìc movetur, num omnibus illis nondum justificatis detur gratia sufficiens.

Gratia autem dupliciter spectari potest, 1. in præparatione, 2. in executione & applicatione.

Certum est nullam gratiam applicari infantibus, qui ante ætatem adultam decedunt nondum regenerati; quia in illo statu salvari non possunt, nisi sacro regenerationis lavacro, quod supponitur ipsis non impertiri. Dubium ergo solummodò esse potest, num Deus hoc salutis remedium ipsis sufficienter quantùm est ex se præparaverit, & quidem ea intentione & voluntate perducendi eos ad vitam æternam?

Hujus-

Hujusce quæstionis solutio repeti debet ex voluntate, quæ in Deo est salvandi homines, & ex oblatione sanguinis Christi pro eorum salute; modò enim constet Deum velle salvare omnes & singulos homines, Christumque pro eorumdem salute sanguinem fudisse; nullus remanebit dubitandi locus; quin Deus singulis ea præparaverit media sine quibus salvari nequeunt.

Atqui Apostolus utrumque definiit. 1. Tim. c. 2. his verbis; *Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes .... pro omnibus hominibus .... hoc enim bonum non est & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.*

Verùm quia locum illum non solùm hæretici, sed etiam Catholici variè interpretantur; operæ pretium erit 1. referre diversas Apostolici testimonii expositiones; deinde statuere quæ sit præferenda & retinenda.

§. V.

De variis interpretationibus verborum Apostoli. 1. Timoth. 2.

Cum variæ illæ interpretationes eruantur ex multiplici divinæ voluntatis acceptione, pauca de ejus divisione ex tractatu de Attributis huc revocare necesse est. Itaque

Voluntas beneplaciti est ipsamet Dei volitio, decernens aliquid tanquam sibi gratum.

Dicitur 1. *Ipsamet Dei volitio*, ut significetur illam voluntatem esse verè & propriè in Deo.

Dicitur

Dicitur 2. *decernens aliquid*, quæ voces denotant voluntatem beneplaciti non esse necessariam Dei complacentiam in bono cognito, sed actum liberum seu decretum alicujus effectus producendi. Unde illa voluntas non est circa salutem possibilem dæmonum, propter quam Deus nullam decernit gratiam.

Voluntas signi est signum externum, quo Deus significat se aliquid velle, quo sensu præcepta Dei dicuntur voluntas Dei, juxta illud Ps. 142. *Doce me facere voluntatem tuam.* Ergo voluntas signi propriè non est in Deo, nec nisi metaphoricè dicitur voluntas.

Subdividitur voluntas beneplaciti in antecedentem & consequentem.

Antecedens est voluntas beneplaciti, qua Deus ex bonitate sua vult fieri aliquid secundùm se præcisè spectatum, & nostro concipiendi modo ante circumstantias particulares, secundùm quas illud ipsum non vult. Sic Judex, inquit S. Thomas 1. p. q. 19. art. 6. ad primum, antecedenter vult omnes cives vivere, & ad id invigilat, removens quantum est ex se, quæ civitati noxia esse possunt. Sed civem homicidam & pestiferum vult in his circumstantiis è medio tolli. Similiter mercator antecedenter vult conservare suas merces, orta tamen tempestate, in qua sine vitæ periculo eas conservare nequit, in illarum jacturam consentit. Hac antecedente voluntate Deus etiam in hoc statu vult omnes homines salvos fieri; voluit mundare Jerusalem, Ezech. 24. quam tamen non mundavit, propter obstinatum ejus animum, quo gratiæ ejus restitit. *Væ civitati sanguinum . . immunditia tua execrabilis; quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis.*

Dixi in definitione voluntatis antecedentis, *ante circumstantias particulares*, ut innuerem voluntatem antecedentem non abstrahere à circumstantiis toti generi humano communibus, ut vult Jansenius, sed à singularibus quibusdam, quemadmodum enim Judex vult omnes vivere, non solum quia homines sunt, sed etiam determinatè quia cives & partes civitatis, cui præest, ita Deus voluntate antecedente vult omnes homines salvos fieri, non solùm spectatos præcisè ut creaturas intellectuales; hoc enim sensu salvos vult dæmones, ut agnoscit ipse Jansenius, utpotè qui sint creaturæ intellectuales; sed vult illos salvos fieri etiam quatenus constitutos in hoc statu naturæ lapsæ, atque adeo ut natura filios iræ: non vult autem in hypothesi quòd in peccato decedant: hæc est singularis circumstantia, à qua abstrahit voluntatem antecedens.

Voluntas consequens est voluntas beneplaciti, qua Deus vult aliquid simpliciter & absolutè spectatis omnibus circumstantiis, talis est voluntas salvandi prædestinatos; quia includit decretum dandi perseverantiam, in quo prævidentur in gratia decessuri: talis quoque voluntas damnandi quos præscit Deus in peccato morituros.

Dices: nulla est voluntas in Deo nisi consequens; Ergo voluntas antecedens non est beneplaciti, sed signi duntaxat, ac proinde illegitima est divisio voluntatis beneplaciti in antecedentem & consequentem.

Probatur antec. auctoritate Sancti Thomæ, qui laudato art. 6. voluntatem antecedentem vocat velleitatem, & voluntatem secundùm quid, hoc est, voluntatem imperfectam, otiosam, & inefficacem: atqui nihil absurdius, quàm ponere in Deo ejusmodi

modi voluntatem. Præterea velleitas admixtum habet aliquid involuntarii, ut videre est in allato exemplo mercatoris, qui ex eo quòd antecedenter vult conservare merces suas in periculo naufragii involuntariè eas projicit. Absit autem ut dicamus Deum involuntariè damnare impium, quemadmodum probus Judex civem pestiferum invitus morti addicit: Ergo firmum manere debet, voluntatem antecedentem non dici de Deo nisi metaphoricè & eo sensu, quo in Scriptura dicitur irasci, ipsum pœnitere, dolere, &c.

Nego anteced.

Ad confirmationem, Respondeo S. Thomam qu. 22. de veritate art. 2. docere voluntatem antecedentem esse beneplaciti, & cit. art. 6. ad primum, expressè illam distinguere à voluntate metaphorica & signi; ibi quippe scribit Deum antecedenter velle salvare reprobos, quemadmodum justus Judex antecedenter vult vivere homicidam. Et lect. 1. in cap. 2. 1. ad Tim. in eamdem rem adducit exemplum mercatoris, qui antecedenter vult conservare merces suas: Atqui nullus negaverit Judicem & mercatorem antecedenter velle actu interno, & voluntate propriè dicta, illum, ut homicida vivat; istum, ut merces salvæ sibi sint.

Ideo autem Sanctus Doctor voluntatem antecedentem vocat velleitatem, & voluntatem secundùm quid, quia hujusmodi voluntas non tendit in objectum sub ea omni ratione, qua spectari potest, hoc est, omnibus suis circumstantiis vestitum, v. g. hominem ut civem noxium, ut in peccato morientem, sed fertur duntaxat in objectum; puta hominem sub aliqua ratione generali & indeterminata ad particulares circumstantias, v. g. ut civis est, ut

ex Adamo procreatus. Porrò quæ hoc posteriori modo volumus, non absolutè & simpliciter volumus, sed secundùm quid, id est, voluntate incompleta, quæ vulgò dicitur velleitas.

Porrò hæc velleitas plerumque in hominibus est imperfecta, otiosa, & impotentiam arguit, sed non semper. Est imperfecta & otiosa in peccatore, qui amat virtutem, quatenus honesta est: sed eam odit quatenus sensibus injucunda, & cupiditati contraria; in mercatore verò omnem diligentiam operatur, ne merces cogatur ejicere; sed in eo arguit impotentiam, cùm imminens naufragii periculum ad eas eliciendas adigit, quod non præstat, nisi invitus & secundùm quid involuntarius.

In Deo autem nunquam est otiosa; quia Deus ex antecedente voluntate salvandi homines etiam reprobos, pro sua infinita sapientia & bonitate suppeditat, vel saltem præparat media, per quæ salutem consequi possint. Neque etiam arguit impotentiam; neque causat involuntarium secundùm quid; quia ita apposuit nobis vitam & mortem, nostramque infirmitatem sic adjuvat ad eligendum prius, & fugiendum posterius, ut ad quodcumque apposuerimus manum, voluntas ejus semper vincat, quod sanctus Augustinus lib. de spiritu & lit. cap. 33. illustrat hoc familiari exemplo, *Qui enim dicit, verbi gratia volo, ut hi omnes servi mei operentur in vinea, & post laborem requiescentes epulentur, ita ut quisquis eorum hoc noluerit, in pistrino semper molat: videtur quidem quicumque contempserit, contra voluntatem domini sui facere; sed tunc eam vincet, & pistrinum contemnens effugerit, quod nullo modo fieri potest sub Dei potestate.* Sicque voluntas Dei semper invicta est, & omnis involuntariii expers.

Confir-

Confirmatur responsio. In omni sententia antecedens Dei voluntas salvandi omnes Angelos fuit beneplaciti; non fuerunt enim adjuti auxilio *quo* & efficaci, sed auxilio *sine quo* in gratia, in qua conditi sunt, perseverare non potuissent, quemadmodum docet sanctus Augustinus sæpius laudato cap. 12. de cor. & gratia: Atqui antecedens illa voluntas beneplaciti nihil involvit imperfectionis: Ergo nec antecedens voluntas salvandi omnes filios Adæ, ac proinde non versamur hìc in quæstione juris, sed facti, id est, non quæritur utrum antecedens voluntas beneplaciti salvandi singulos homines in hoc statu sit possibilis; sed utrùm actu & de facto detur.

Negat Jansenius, atque ex dictis c. 3. part. 7. contendit eos in errorem Semipelagianorum incurrere, qui verba Apostoli, *vult omnes homines salvos fieri*, ad singulos extendunt.

Hic præmissis, nunc variæ hujusce textus interpretationes exponendæ sunt; priusquam definiamus, quis sit genuinus illius sensus.

Prima est Semipelagianorum, qui, ut referunt S. Prosper in sua epist. ad S. Augustinum, & S. Fulgentius lib. de Incarnatione cap. 3. verba Apostoli intelligebant de antecedente Dei voluntate, quæ non præveniat, sed ita expectet hominum voluntates; ut, quemadmodum penes eos est oculos ad lucem diei naturaliter aperire, sic & corda ad lumen veritatis, quod per Evangelii prædicationem ubique diffunditur, ac tum demum jam volentes Deus adjuvet, deprecantes exaudiat, & conantes suffulciat. *Si ergo*, inquit S. Fulgentius, *ad salvandos homines, sicut illi volunt, expectat hominum voluntates, quomodo infantibus, qui baptizantur, & in*

 eadem

eadem infantia moriuntur, donat æternam salutem, quorum bonam nec expectat, nec invenit voluntatem? S. Augustinus totis viribus insurgit contra hanc interpretationem, utpotè quæ sit prorsus aliena à mente Apostoli; funditusque evertat mysterium prædestinati, quomodo Apostolus potuit dicere, Deum velle omnes homines salvos fieri?

Secunda interpretatio est S. Augustini, docentis locum Apostoli in sensu figurato esse accipiendum, eoque triplici.

Primò, lib. de corr. & grat. c. 15. Deus vult omnes homines salvos fieri causaliter, non quòd ipse velit, sed quia facit nos velle & orare ut omnes salvi fiant, quemadmodum Rom. c. 8. dicitur Spiritus sanctus postulare pro nobis, quia nos postulare facit, quamvis ipse non postulet.

Secundò, lib. Enchir. cap. 13. & lib. 4. contra Julian. cap. 8. Deus vult omnes homines salvos fieri per distributionem accommodatam, non quòd nullus sit hominum, quem non salvum velit; sed quòd nullus salvus fiat, nisi velit. Hoc sensu dicitur Magister docere omnes pueros civitatis, non quòd singuli scholam ejus frequentent, sed quòd nullus in civitate, nisi per ipsum doceri possit.

Tertiò, eodem lib. Enchir. cap. 10. & lib. de cor. & grat. cap. 14. Deus vult omnes homines salvos fieri, ita ut intelligatur particula *omnes*, non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum; quia nullum genus hominum excipit à salute, sive sint Judæi, sive Gentiles, sive reges & principes, sive ignobiles & plebeii, *omnes homines*, inquit citato cap. 14. *vult salvos fieri*; *ut intelligantur omnes prædestinati, quia omne genus hominum in eis est, sicut dictum est Pharisæis, decimatis omne olus.* Hanc explicationem

rionem esse magis ad mentem Apostoli, quàm duas priores docet S. Th. lect. 3. in c. 2. 1. Tim.

Tertiam interpretationem proponit idem S. Doctor lib. de Spiritu & lit. cap. 33. & 34, nempe Deum voluntate antecedente (quæ præveniat, non verò quæ expectet hominum voluntates, ut fingebant Semipelagiani,) velle salvos fieri etiam reprobos, sic enim scribit c. 33. *Vult autem Deus omnes homines salvos fieri & in agnitionem veritatis venire; non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel benè vel malè utentes justissimè judicentur. Quod cùm sit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cùm ejus Evangelio non credunt: nec ideò tamen eam vincunt, verùm seipsos fraudant magno & summo bono, malisqae pœnalibus implicant experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est; vinceretur autem, si non inveniret, quid de contemptoribus faceret.*

Quòd autem voluntas illa non sit otiosa, nec expectet hominum voluntates, sed præveniat, Sanctus Doctor cap. sequenti declarat his verbis: *Videat non ideo tantum istam voluntatem* (credendi) *divino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio est quod nobis naturaliter concreatum est, verùm etiam quòd visorum suasionibus agit Deus ut velimus, & ut credamus, sive extrinsecùs per Evangelicas exhortationes, ubi & mandata legis aliquid agunt; si ad hoc admonent hominem infirmitatis suæ, ut ad gratiam justificantem credendo confugiat, sive intrinsecùs, ubi nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem; sed consentire vel dissentire propriæ voluntatis est.*

Dices cum Jansenii Defensoribus: S. Augustinus hìc non loquitur in propria, sed in Pelagianorum sententia. 1. quia nomine gratiæ prævenientis intelligit duntaxat doctrinam sive intrinsecùs,

ſive extrinſecùs ſonantém, quam Pelagiani non negabant ad credendum neceſſariam; 2. quia cùm verſaretur in illa quæſtione, num voluntas credendi ſit Dei donum, reſpondiſſetque reverà eſſe Dei donum, quia non poteſt ex libero arbitrio ſurgere, niſi Deo providente veritas innoteſcat, ſubdit: *hæc diſputatio, ſi quæſtioni illi ſolvendæ ſufficit, ſufficiat.* Quibus verbis non obſcurè ſignificat, ſe non adhærere huic reſponſioni à ſe allatæ. Ergo S. Auguſtinus nullam admiſit in Deo voluntatem beneplaciti circa ſalutem reproborum ſed ſigni duntaxat & metaphoricam.

Nego anteced. quia ſi S. Auguſtinus allatis verbis ſententiam Pelagianorum exprimeret, procul dubio illam refelleret. attamen nedum refellit, quin illam permittit, *ſi ſufficit*, inquit, *ſufficiat*. Abſit autem, ut vel dubitanter dixerit Sanctus Doctor, ad fidem ſufficere doctrinam adhibitam ſive extrinſecùs per prædicationem, ſive intrinſecùs per interiorem mentis illuſtrationem abſque divina voluntatis motione, quippe qui nefandam hanc hæreſim per totum librum ex profeſſo confutet: Ergo non in Pelagianorum, ſed in Catholicorum ſenſu ſcripſit, *ſi ſufficit*, *ſufficiat*.

Non inſiſtit quidem S. Auguſtinus huic interpretationi; quia certamen ipſi erat cum Pelagianis negantibus myſterium prædeſtinationis gratuitæ, & donum perſeverantiæ, ad quod ſtabiliendum non conferebat illi interpretatio. Cùm autem Pelagiani opponerent locum Apoſtoli tanquam validiſſimum arietem, & ex eo concluderent Deum æqualiter velle omnes homines ſalvos fieri; S. Doctor totus intentus ad vindicandam immutabilem electorum prædeſtinationem, frequentiùs verba Apoſtoli

ſtoli explicat de voluntate ſigni & metaphorica reſpectu reproborum. Sed ne infideles & reprobi ſe excuſent, quòd non acceperint, unde credant aut perſeverent, excuſationem eorum prævenit cit. cap. 33. & 34 nimirum Deum ſic intus agere, ut liberum arbitrium non adimat, ſed conſentire vel diſſentire propriæ eſſe voluntatis, quod ſufficit ad elevandas eorum querelas, non verò ad rationem reddendam cur eo congruentiori modo non vocentur ex decreto prædeſtinante, quo ipſi electi credunt & perſeverant. Unde S. Auguſtinus ſic pergit: *Jam ſi ad illam profunditatem ſcrutandam quiſquam nos coarctet cur illi ita ſuadeatur, ut perſuadeatur, illi autem non ita, duo ſola occurrunt interim, quæ mihi reſpondere placeat. O altitudo divitiarum! Et, numquid eſt iniquitas apud Deum? Cui reſponſio iſta diſplicet, quærat doctiores; ſed caveat, ne inveniat præſumptores.*

Ex his patet S. Auguſtinum locis in objectione laudatis, non in argumentum, ſed in defenſionem ſuæ ſententiæ adverſus Pelagianos meminiſſe textus Apoſtoli. Quis verò neſciat mentem ſcriptoris minùs eſſe eruendam ex iis, quæ reſpondet ad declinanda adverſariorum tela, quàm ex iis, quæ ſponte eligit ad illos expugnandos? Ergo vel ex hoc uno capite tertia interpretatio, quam S. Doctor adhibet ad obſtruendum os obloquentium contra Dei juſtitiam, videtur præferenda ſecundæ, qua ſe tuetur adversùs Pelagianorum tela. Sit itaque

§. VI.

Deus ex Apoſtolo 1. *Tim.* 2. *vult antecedente voluntate beneplaciti omnes & ſingulos homines ſalvos fieri.*

Probatur, quia Scriptura Sacra explicari debet tùm ſecundùm litteram, quando nihil ſonat con-

trarium bonis moribus, & aliis Scripturæ textibus, ex S. Augustino de doctrina Christiana passim, ac præsertim lib. 3. c. 15. & 16. tum juxta sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia ex Concilio Tridentino sess. 4. Atqui sensus à nobis expressus est litteralis, non repugnat bonis moribus aut aliis Scripturæ textibus; eùmque tenuit ac tenet sancta mater Ecclesia. Ergo. Major est certa apud omnes Catholicos. Minor probatur quoad quatuor ejus partes.

Primò, sensus ille est obvius & litteralis; namque Apostolus ibi hortatur, ut fideles pro omnibus & singulis hominibus orent, fatente ipsomet Augustino lib. de cor. & grat. cap. 15. atque ad illud charitatis officium hac ratione eos incitat, quòd sit pulchrum & acceptum coram Deo qui est omnium Deus, omnibus providens, quique vult omnes salvos fieri. Atqui hæc ratio non valet, nisi vox *omnes* in utraque propositione universaliter & absque exceptione accipiatur; quia ex propositione particulari non potest erui conclusio universalis, qualis enim esset ista argumentatio, Deus vult aliquos ex omnibus hominum generibus salvos fieri: Ergo non solùm pro aliquibus, sed etiam pro singulis omnium generum est orandum?

Nec dicant Adversarii eum esse sensum verborum Apostoli, fideles debent pro singulis orare, & eorum expetere salutem; quia Deus vult ut fiant ejusmodi orationes; nam Apostolus rationem affert, cur orationes illæ sint Deo acceptæ, nimirum quia vult eosdem homines, pro quibus orant, salvos fieri. Si autem in mente Apostoli, Deum velle omnes homines salvos fieri, idem sit ac Deum velle orationes fieri pro omnium hominum

salute

ſalute, Apoſtolus probaret idem per idem, quod ſine ejus injuria dici nequit.

Secundò, ſenſus ille non repugnat bonis moribus, imò æque commendat Dei miſericordiam, & bonitatem in homines reprobos, ac in Angelos qui ceciderunt, quos Deus voluit antecedente voluntate ſalvos fieri ex ipſiſmet adverſariis: ſpem fulcit contra deſperationem, quam injicit humana infirmitas, & impœnitentibus omnem excuſationem adimit.

Tertiò, hæc interpretatio nedum pugnat contra alios Scripturæ textus, quin confirmat quod legitur Ezech. 18. & 33. *Nolo mortem impii, ſed ut convertatur. Quare moriemini domus Iſrael, quia nolo mortem morientis?* 2. Petr. cap. 3. *Patienter agit Deus propter vos, nolens aliquos perire; ſed omnes ad pœnitentiam venire.* Quid clarius?

Quartò, hunc ſenſum tenuit & tenet ſancta mater Eccleſia, ut conſtat tum ex Conciliis, tum ex Sanctis Patribus.

Ex Conciliis quidem; nam Arelatenſe tertium, Moguntinum, duo Cariſiaca, Tullenſe, addo Valentinum & Lingonenſe, quæ licèt Cariſiacis in ſpecie contradixerint, non rejecerunt tamen tertium Capitulum, in quo ſic habetur, *Deus omnipotens omnes ſine exceptione vult ſalvos fieri, licèt non omnes ſalventur.*

Ex ſanctis etiam Patribus.

S. Chryſoſtomus hom. 1. in epiſt. ad Eph. ait: *Prima voluntas eſt, ut peccatores non pereant; voluntas ſecunda eſt, ut qui malè affecti ſunt, pereant.* Et in c. 2. 1. ad Tim. *Imitare*, inquit, *Deum tuum; ſi omnes ille vult ſalvos fieri, meritò pro omnibus oportet orare .... volentium quippe eſt orare.* Chryſ. ſequuntur Oecumenius & Theoph. S. Hiero-

S. Hieronymus in eumdem Apostoli textum scribit: *vult omnes* (salvos fieri,) *si ipsi Deo vocanti consentire voluerint.*

S. Augustini egregium testimonium protulimus paragrapho præcedenti.

S. Prosper responsione 2. ad objectiones Vincentianas sic habet: *Sincerissimè credendum atque profitendum est Deum velle ut omnes homines salvi fiant; si quidem Apostolus, cujus ista est vox, sollicitissimè præcipit, quòd in omnibus Ecclesiis piissimè custoditur, ut Deo pro omnibus supplicetur: ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium est meritum.* Similia habet Auctor de vocatione Gentium lib. 2. c. 19. & seq.

S. Joannes Damascenus lib. 2. de fide orth. c. 29. *Oportet*, inquit, *nosse Deum antecedenter velle omnes homines salvari.* Quid sit autem voluntas antecedens, sic explicat in Dialogo contra Manichæos: *Præcedens voluntas est, quando aliquis ex seipso vult aliquid: consequens, quando ex eorum quæ fiunt, causa atque voluntate quidem præcedente. Ex se ipso Deus vult omnes homines salvos fieri: si verò peccemus, vult nos, quantùm conducit, castigari. Præcedens quidem voluntas bonitatis est, consequens autem justitiæ ipsius.*

S. Thomas eodem sensu accipit verba Apostoli, tum lect. 1. in c. 2. 1. ad Tim. ubi vult locum Apostoli posse exponi quatuor modis de voluntate beneplaciti. *Uno modo, ut sit distributio*, inquit, *pro generibus singulorum, non pro singulis generum* . . *& hoc magis facit ad intentionem Apostoli. Alio modo secundùm Dam. ut intelligatur de voluntate antecedente, non consequente.* Tum lib. 3. contra Gentes cap. 159. ubi sic loquitur: *Deus quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare; vult enim omnes homines salvos fieri.*

S. Bo-

S. Bonaventura in primum dist. 46. q. 1. in eadem est sententia. *Deus,* inquit, *voluntate beneplaciti vult omnes homines salvos fieri, voluntate antecedente vult omnium salutem.*

Scotus in primum dist. 46. q. unica. *Dictum Apostoli,* inquit, *multò melius exponi posset de voluntate antecedente, si vult omnes homines salvare, quantum scilicet ex parte sui & voluntate sua antecedente, pro quanto dedit eis adjutoria sufficientia ad salutem.* Mitto alios Theologos; quia satis intelligitur eos non recedere ab illorum sententia, quos Scholæ suæ principes agnoscunt.

Communis ergo est Catholicorum sententia, Deum velle voluntate antecedente, eaque beneplaciti, omnes & singulos homines salvos fieri, non quomodo Semipelagiani falsò fingebant, quasi expectet eorum voluntates, sed quatenus illis præparat, vel etiam suppeditat auxilia, sine quibus salvari nequeunt.

Ergo Christus pro singulis mortuus est; nam Pater neminem vult salvare, nisi per ejus merita. Sed de morte Christi pro omnium salute fusè egimus, tract. de Incarn. pag. 209. & sequentibus.

Ergo gratia saltem sufficiens omnibus conceditur, vel in præparatione, vel in executione. Namque ex dictis Deus iis media ad salutem concedit, quos vult salvos fieri: Atqui ex dictis Deus vult omnes & singulos homines salvos fieri: Ergo.

Dixi, *vel in præparatione;* nam parvulis, qui sine baptismo decedunt, nulla gratia actu confertur, sufficienter tamen Deus, qui vult illos salvos fieri, eam præparavit, aliàs voluntas ejus non esset sincera, ut diximus.

Dices: parvuli, qui in utero materno moriuntur,

Instabis: Rex non crederetur sincerè velle liberare captivos, qui pecuniam sufficientem quidem daret ad illos perferendam; sed interim ordinaret viros, qui obsiderent vias, impedirentque quo minus pecunia ad illos deferretur. Porrò non casu, sed Dei ordinatione causæ secundæ concurrunt, ne baptismus illi parvulo, de quo agimus, applicetur, ut docet S. August. lib. de dono persev. c. 12. his verbis; *Neque enim res humanas in parvulis non divina providentia, sed fortuitis agi casibus opinamur .... aut parentum negligentiæ sic tribuendum est, quòd parvuli sine baptismate moriuntur ... tanquam ipsi .... parentes sibi negligentes voluntate propria, de quibus nascerentur, elegerint. Quid dicam, quòd parvulus aliquando antequam illi per ministerium baptizantis succurri possit, expirat? Plerumque enim festinantibus parentibus, & paratis ministris, ut baptismus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur, qui eum paululum in hac vita non tenuit, ut daretur.* Ergo.

Nego antec. & paritatem. Aptior esset comparatio, si supponeretur Rex misisse illam pecuniam ad redimendos captivos in illis regionibus detentos, circa quas negotia regni cogerent eum habere milites, qui vias quasdam custodirent, non ad spoliandum pecuniæ delatorem: sed ad arcendos hostes. Hoc ferè modo sub Dei providentia contingit causas secundas ita concurrere, ut sine parentum culpa parvuli in utero materno intereant, non casu, sed Deo ordinante, non tamen tanquam causa particulari, nec eo fine, ut parvulus absque baptismo decedat, sed tanquam causa generali, exequente in tempore, quod ab æterno decrevit, nimirum in pœnam peccati originalis, dimittere causas secundas naturæ suæ defectibili;

nec

nec impedire incommoda, quæ inde ſequantur, puta morbos, immaturam mortem, & alias miſerias, quæ ubi contingunt, agnoſcenda ſunt Dei judicia, ut monet S. Auguſtinus, & eatenus verum eſt, quod ſcribit, ideò parvulum ſine baptiſmo hinc abire; quia Deus non vult ut detur, voluntate, ſcilicet conſequente & in concurſu cauſarum ſecundarum, in quo mors parvuli naturaliter, & ſine miraculo vitari non poſſet.

Supereſt ſpecialis difficultas circa nonnullos obduratos expendenda §. ſeq. Itaque ſit

§. VII.

Utrùm Deus ex antecedente voluntate ſalvandi omnes homines, non ſolùm præparaverit, ſed etiam actu conferat gratiam ſufficientem infidelibus negativis, & fidelibus induratis.

R. Hæc quæſtio magna contentione agitatur in Scholis, Theologoſque in varias & oppoſitas ſententias diſtrahit, ut ſolet, quando Scriptura clara non eſt, nec Traditio manifeſta, nec ſuccurrit Eccleſiæ definitio, quemadmodum accidit in hac controverſia. Quod ſpectat infideles negativos, celebres Theologi docent præparata quidem iis auxilia ſufficientia ad ſalutem, ſed actu non conferri, probantque 1. ex Scriptura, Act. 14. v. 15. *in præteritis generationibus dimiſit omnes ingredi vias ſuas.* Epheſ. cap. 2. v. 12. *Eratis .... ſine Chriſto .... promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo.*

1. Quia fides eſt prima gratia, ex ſancto Auguſtino lib. 1. ad Simplicianum q. 1. *Incipit homo percipere gratiam, ex quo incipit credere Deo.* Ex Concilio

cilio quoque Tridentino seſſ. 6. c. 8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium*: Atqui infideles negativi nec habent, nec poſſunt habere fidem, nec ad eam diſponi per gratiam orationis; *Quomodo enim invocabunt*, inquit Apoſtolus Rom. 10. *in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur?* Ubi Apoſtolus eo modo diſcurrit de adultis infidelibus in ordine ad fidem, quo ratiocinamur de parvulis reſpectu Baptiſmi, quomodo baptizabuntur, niſi ſit, qui Sacramentum iſtud adminiſtret? Quomodo verò adminiſtrabit quis, niſi mittatur? Ergo ſicut gratia Baptiſmi infantibus, ita & gratia fidei eorum parentibus eſt ſolummodo præparata.

3. Quia ex S. Auguſtino ſerm. nunc 26. *communis eſt omnibus natura, non gratia.*

4. Quia gratia, quæ data eſt Angelis, & Adamo innocenti, nunc aliquibus deeſt, ex S. Auguſt. l. de corrept. & gr. c. 11. Atqui iſta gratia erat tantùm ſufficiens: Ergo nunc aliquibus deeſt gratia ſufficiens. Quibus autem magis deeſſe poteſt, quàm infidelibus negativis, & fidelibus induratis?

5. Quia ſi infideles negativi haberent gratiam ſufficientem; infidelitas & ignorantia, quæ in eis eſt, myſteriorum noſtrorum, non eſſet ſolùm pœna peccati; ſed & peccatum formaliter, quod in Bajo damnatum fuit; namque infidelitas & vincibilis ignorantia eorum, quæ quis ſcire tenetur, eſt peccatum formaliter, utpotè quæ ſit voluntaria & libera, ſaltem indirectè: Atqui infidelitas & ignorantia, ad quam vitandam datur gratia ſufficiens, eſt vincibilis: Ergo.

Verùm illa momenta evincere non videntur.

Non primum; quia Deus dicitur dimisisse gentes ingredi vias suas, quatenus gratia efficaci illas non continuit in vero sui cultu, quemadmodum Israelitas identidem, exigentibus eorum peccatis, repulit & dimisit servire Diis alienis; sed inde non sequitur subtractam, fuisse illis omnem gratiam sufficientem. *Nec præteritis sæculis*, inquit Auctor libri secundi de vocatione Gentium cap. 4. *gratia defuit mundo; quamvis enim speciali cura Dei populum Israeliticum constet electum, omnes aliæ nationes suas vias ingredi permissæ sint; non ita se tamen æterna Creatoris bonitas ab illis hominibus avertit, ut eos ad cognoscendum se, atque metuendum, nullis significationibus admoneret.*

Non secundum; fides enim alia est perfecta, alia inchoata. Fides perfecta dicitur ea, qua distinctè & explicitè creduntur Religionis Christianæ mysteria: inchoata est sancta cogitatio divinitus immissa, & pia voluntatis motio, quæ disponit ad fidem perfectam. Prima ordinariè non habetur, nisi ex auditu: secunda verò plerumque à Deo immediatè inspiratur. Sic Cornelius, quamvis de Christo nihil audisset, non tamen sine aliqua fide Deum orabat, & eleemosynas faciebat: Hæc fides est initium salutis, & prima gratia, quam S. August. l. 1. ad Simplic. q. 2. dicit se habere ad fidem perfectam, sicut conceptio ad partum. *Fiunt*, inquit, *inchoationes quædam fidei, conceptionibus similes; non enim tantùm concipi, sed etiam nasci opus est, ut ad vitam perveniatur æternam.*

Non tertium; quia legenti laudatum S. August. sermonem, perspicuum fiet S. Doctorem loqui de gratia habituali, seu sanctificante; eo enim loci differit de gratia, qua homo fit bonus & justus: Atqui homo non fit bonus & justus per gratiam suffi-

sufficientem, cui semper resistitur; sed per gratiam sanctificantem; quam semper in adultis præcedit gratia efficax, & fides in Christum Mediatorem. Certum est autem apud omnes ejusmodi gratias non esse communes, sicut naturam.

Non quartum; nam gratia sufficiens sumitur vel generatim, vel specificè & determinatè pro gratia propria status innocentiæ, per quam Adamus & Angeli viatores non solùm poterant, sed etiam actu bona operabantur. Hanc autem gratiam aliquibus nunc deesse asserit S. August. quia ex dictis homo in hoc statu cum gratia sufficiente nunquam bene operatur, licèt possit.

Non quintum, quia ex dictis duplex est gratia sufficiens, alia proxima, alia remota. Qui ita resistit gràtiæ proximè sufficienti, ut prævideat, aut prævidere possit peccata inde secutura, eorum se constituit reum: sic qui contra divinam inspirationem cauponam ingreditur, ubi pro more voluntariè se inebriat, reus est peccatorum, quæ in ebrietate committit. Secus dicendum est de eo, qui gratiæ remotè tantùm sufficienti dissentiens non prævidet, nec prævidere potest inde secuturam impossibilitatem implendi præcepti. Quis enim dixerit, Beneficiarium moraliter peccasse ex eo, quod cum posset, & deberet officium matutinum manè persolvere, ex negligentia distulerit ad decimam horam, qua gravi & improviso morbo correptus, non potuit illa die præcepto satisfacere? Porrò infideles negativi, dum resistunt gratiæ remotè sufficienti, nec prævident, nec prævidere possunt se propterea privandos notitia & fide mysteriorum nostrorum. His ita discussis,

Alii magno numero Theologi contendunt, gra-

tiam sufficientem saltem remotam infidelibus negativis aliquando conferri, probantque

1. Quia ex sæpius laudato Apostoli textu, Deus *vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Atqui voluntas illa Dei antecedens non est in Deo otiosa complacentia, fatentibus Patronis prioris sententiæ, sed est decretum dandi singulis auxilia sufficientia, si nullus sit ex parte causarum secundarum defectus, & naturale impedimentum. Porrò nullus potest esse defectus, nullumve naturale impedimentum ex parte causarum secundarum, quominus infidelibus adultis actu conferantur remotiora auxilia, putà sancta cogitatio, pia voluntatis motio; hæc quippe non pendent à ministerio hominum, ut baptismus, doctrina mysteriorum fidei; sed illa Deus per se immediatè operatur, & independenter à concursu causarum secundarum, ac salvo naturali ordine universi. Ergo si Deus illa infidelibus non conferat, non videtur sincerè, & quantùm est ex se, velle illorum salutem; per illum enim solum stat, quominus conferatur.

Hæc ratio, fateor, me movet, propensioremque reddit in illam sententiam, quæ nova non est, nec Molinam habet Auctorem, quiquid dicant Patroni prioris sententiæ, ut patebit ex mox dicendis.

2. Itaque probatur Veterum auctoritate. S. August. concione 1. in Ps. 18. *Non est*, inquit, *qui se abscondat à calore ejus; cùm enim Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, mortalitatem nostram suscipiens, non permisit ullum mortalium excusare se de umbra mortis, & ipsam enim penetravit Dei calor.* Auctor. l. 2. de vocatione Gentium, sive sit S. Prosper, sive S. Leo, sic scribit c. 15. *Adhibita est semper universis hominibus quædam*

quædam supernæ mensura doctrinæ, quæ etsi parcioris, occultiorisque gratiæ fuit, tamen sufficit, sicut Deus judicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium. S. Thom. qu. 14. de veritate art. 11. sic respondet ad primum. *Si aliquis nutritus in silvis, vel inter bruta animalia, ductum naturalis rationis sequeretur .... certissime tenendum, quòd ei Deus vel per internam inspirationem ea quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium.* Idipsum S. Doctor confirmat lect. 3. in c. 10. epist. ad Romanos ubi addit: *Hoc ipsum, quòd aliqui faciunt quod in se est, ex Deo est movente corda ipsorum.* Magistri sententiam sequuntur celeberrimi ejus discipuli, ut Alvarèz, Bannez, Joannes à S. Thoma, & alii, quemadmodum contra Gonetum demonstrat Massoulierus, ex eodem Prædicatorum Ordine.

Verùm quia raro infideles negativi Deo sic obtemperant, S. August. l. de dono perseverantiæ c. 19. observat, quòd *paucissimis donatum sit, ut nullo sibi homine prædicante, per ipsum Dominum, vel per Angelos cœlorum, doctrinam salutis accipiant.*

§. VIII.
De Induratis.

Circa Induratos duo debent esse extra controversiam.

Primum. De nullo indurato, quamdiu vivit, desperandum est: quia Deus aliquando induratos efficacia suæ gratiæ emollit, quæ ideó *occultè humanis cordibus tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur,* ex S. August. l. de correp. & gr. c. 8. Quòd autem hæc gratia aliquando (raro quidem) induratis conferatur, agnoscit S. Bernardus l. 1. de consider. c. 2. ubi sic habet: *Nemo duri cordis salutem un-*

quam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit ab eo (juxta Prophetam) *cor lapideum, & dedit cor carneum.*

Si quem ergo Pastor ex grege deprehendat laborare tam horribili malò, ut loquitur idem S. Bernardus, curam illius non deserat; sed ut illam utiliter impendat, ante omnia indurationis causam, scilicet frigus cupiditatis, quo tanquam gelu constringuntur corda mortalium, removere studeat necesse est. Hac quippe ratione Deus Oseæ 2. aversum Israelem typo sponsæ adulteræ ad se revocare proponit; *Sepiam*, inquit, *viam tuam spinis. . . . semitas suas non inveniet. Et sequetur amatores suos, & non apprehendet . . . & dicet, vadam, & revertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis, quàm nunc.* Enimverò sicut adultera, quamdiu amoribus illicitis illaqueata, & præoccupata fuerit, legitimum conjugem contemnit, & ita aversatur, ut eum amare sibi videatur impossibile; soluta autem ab illis laqueis, pristinum amorem castum facilè concipit: sic induratus ideo nauseat ad cœlestia, legem divinam rejicit, quia res creatæ rapuerunt cor ejus: iis ergo paulatim se subtrahat, & fascinationem agnoscet, incipietque gustare, quoniam suavis est Dominus.

Secundum. Dantur circumstantiæ in quibus Deus obduratis in pœnam præcedentium peccatorum denegat omnem omninò gratiam, qua salvi esse possint. Illud constat experientia hujusmodi hominum, qui decedunt, vel repentina morte, vel morbo, qui judicium rationis subvertit.

Controversia itaque esse potest duntaxat de obduratis, qui pollent rationis usu, utrùm scilicet aliqui ex iis existant qui careant omni gratia, sive proxima, sive remota.

Affir-

Affirmant Theologi benemulti, qui nituntur his momentis.

Primò auctoritate Scripturæ, Eccles. c. 7. *Considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere, quem ille despexerit;* in quem locum sic scribit S. Gregorius lib. 11. Moral. c. 5. *Mutum est os omne quod loquitur, si ille intrinsecus non clamet, qui aspirat verba, quæ audiuntur. Hinc est enim quòd Cain ex divina voluntate admoneri potuit; quia exigente culpa malitiæ, iam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat.* Joan. 12. de Judæis excæcatis habetur: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur.* Prov. 1. *Tunc invocabunt me, & non exaudiam.* 2. Mach. 9. de Antiocho legitur, *Orabat hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.* Et Amos 1. *Super tribus sceleribus Damasci .... non convertam eum.*

Secundò, auctoritate SS. Patrum. S. Joannes Damascenus l. 2. de fide orthod. c. 29. *Duplex est,* inquit, *derelictio; est enim derelictio dispensativa quidem, & eruditiva, & alia finalis & desperativa. Dispensativa quidem & eruditiva ad correctionem, salutem, & gloriam: finalis verò derelictio est, ubi Deus omnia ad salutem necessaria fecit, inemendabilis, immedicabilis, magisque insanabilis ex proprio proposito homo permanet; tunc enim traditur in finalem perditionem, ut Judas.* S. August. l. de perfectione justitiæ c. 19. excæcatum vocat, desertum omni lumine veritatis. Lib. 1. operis imperfecti ait: *Quis porrò volens cæcus est corde, cùm nemo velit cæcus esse vel corpore?* Quibus verbis Sanctus Doctor probat cæcitatem, & indurationem non esse voluntarias. Et L. expositionum quarundam quæstionum in Epistolam ad Romanos, propositione 6. de Pharaone

 jam

jam obdurato, sic scribit: *Non hoc illi imputatur, quòd tunc non obtemperaverit; quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat: sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate.* Denique l. de natura & gratia c. 22. *Nec cogitat, prævaricatorem legis quàm dignè deserat lux veritatis, qua desertus utique fit cæcus, & plus necesse est offendat, & calendo vexetur, & vexatus non surgat.*

Tertio, ratione; quia obduratio fit per subtractionem gratiæ, ex S. August. l. 1. ad Simplicianum q. 2. *Obduratio Dei*, inquit, *est nolle misereri, non ut ab illo irrogetur aliquid, quo homo sit deterior; sed tantùm, quo sit melior, non irrogetur.* Atqui non quævis subtractio gratiæ est induratio; nullus quippe peccat sive leviter, sive graviter, nisi per aliquam gratiæ saltem efficacis subtractionem: Ergo induratio est subtractio omnis gratiæ.

Alii distinguunt inter gratias; quædam, inquiunt, dantur, ut peccator impleat præcepta: aliæ, ut justificetur, & remissionem peccatorum obtineat: prioribus secundùm ipsos nunquam induratus totaliter deseritur, nonnumquam verò posterioribus. Ita olim docuit in Scholis Sorbonicis noster Gasto Chamillart, doctrinæ Catholicæ contra Jansenianos defensor acerrimus, cujus est hæc propositio q. 3. art. 6. sect. 7. *Dico 2. probabile videri, quòd aliqui ita deserantur & excæcentur, ut per reliquum vitæ spatium careant gratia qualibet etiam sufficiente, qua possint converti & salutem consequi.*

Sed contradictorium videtur, induratum habere gratiam ad servanda mandata, & non habere ad remissionem peccatorum obtinendam. Namque, ut de cæteris Dei mandatis taceam, præcipitur omnibus peccatoribus baptizatis diligere Deum super omnia,

omnia, & Sacramentum pœnitentiæ suscipere: Atqui contradictorium est indurato conferri gratiam ad præcepta illa implenda, non verò ad remissionem peccatorum obtinendam; Deus enim diligit quem movet ad diligendum se, juxta illud Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo*, & ad justificationem parare vult, cui auxilium sufficiens concedit, quo ritè possit suscipere Sacramentum pœnitentiæ. Ergo alterutrum dicatur necesse est, vel Deum in quibusdam circumstantiis denegare gratiam sufficientem, qua induratus præcepta implere, & consequenter à peccato resurgere possit, ut accidit peccatori, qui deliquium mentis usque ad mortem patitur: vel neminem privare gratia, saltem remota, sive ad præcepta implenda, sive ad remissionem peccatorum obtinendam.

Alii ergo Theologi negant ullum induratum destitui omni auxilio etiam remotiore, quo mandata implere, & salutem æternam consequi possit. Cui sententiæ potiùs subscribendum videtur.

Probatur 1. ex Scriptura. Ezech. 18. & 33. de omni peccatore absolutè, & absque ulla exceptione legitur: *Nolo mortem impii; sed ut convertatur* 2. Petr. c. 3. *Patienter agit* (Deus) *propter vos, nolens aliquos perire; sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram.*

Probatur 2. ex Patribus. Sanctus Augustinus in Psal. 6. sic scribit: *Dedit eos in reprobum sensum; nam ea est cæcitas mentis; in eam quisquis datus fuerit, ab interiori luce secluditur, sed nondum penitus cùm in hac vita est.* Auctor de vocatione Gentium lib. 2. cap. 28. de obduratis sic loquitur: *Quæ beneficia, licet obdu-*

ratis nihil remedii attulerint, probant aversionem illorum non divinæ fuisse constitutionis; sed propriæ fuisse voluntatis. Et lib. 1. cap. 21. *Credimus nullis hominibus opem gratiæ in totum fuisse subtractam.* Sanctus Prosper responsione 15. ab objectiones Vincentianas, ait: *Nemini Deus correptionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoliat.* S. Thom. q. 27. de veritate art. 11. in corpore docet, *obduratum non posse facilè cooperari ad hoc, ut exeat de peccato, & hæc est*, inquit, *obstinatio imperfecta, qua quis potest esse obstinatus in statu viæ, dum scilicet habet ita firmatam voluntatem in peccato, quòd non surgunt motus nisi debiles.* Quibus verbis S. Doctor clarè & distinctè declarat suam sententiam non esse (ut nonnulli contendunt) obduratos carere omni gratiæ auxilio: Ergo hæc posterior opinio longè est Molina antiquior.

Probatur 3. ratione; quia obdurati sunt adhuc in statu viæ, nec ad terminum pervenere; Ergo progredi possunt, quod supponit aliquod gratiæ auxilium.

Nec movent momenta allata pro priori sententia.

Non textus Scripturæ. Namque 1. quod dicitur Eccles. 7. *Nemo potest corrigere, quem Deus despexerit*, probat duntaxat inutilem fore correctionem respectu non solùm indurati; sed cujusvis etiam peccatoris, nisi Deus interiùs aspiret; quod verissimum est. 2. Judæi excæcati non poterant credere (Joan. 12.) eo sensu, quo Christus quibusdam invidis jam dixerat c. 5. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis?* Nimirum nec isti, nec illi proximè, & cum ejusmodi impedimento, credere poterant; sed cùm penes illos esset tale impedimentum removere, remotè poterant credere. 3. Quod affertur de Antiocho ex lib. 2. Mach. c. 9. de Damasco c. 1. Amos,

Amos, & de aliis Prov. 1. intelligitur de pœnis temporalibus, à quibus improbi frustra petunt liberari. Deinde etiamsi ad dona gratiæ extenderentur illi textus, in promptu esset responsio, improbos ideo non exaudiri; quia malè petunt. Nullus autem orat sicut oportet, nec sincerè ad Deum convertitur sine gratia efficaci, quam excæcatis & induratis aliquando denegari fatemur. Unde sicut S. August. l. de dono perseverantiæ c. 12. docet parvulum sine baptismo aliquando decedere, Deo nolendo ipsum baptizari, hoc est, nolente concedere donum perseverantiæ, sine quo nullus salvatur; sic Antiochus, & alii, de quibus fit mentio in laudatis textibus, pereunt, quia Deus voluntate consequente & absoluta non vult eos salvari, sed conditionata tantùm.

Non textus SS. Patrum, 1. Verba S. Joannis Damasceni nullam pariunt difficultatem. Certum quippe est, aliam esse derelictionem eruditivam & medicinalem, per quam etiam justi aliquando de se præsumentes, veniunt in cognitionem propriæ infirmitatis; talis fuit derelictio à gratia efficaci in sancto Petro, quando negavit: aliam esse desperativam, quæ infallibiliter deducit ad impœnitentiam finalem; sed S. Joannes Damascenus quæstionem nec solvit, nec attingit, utrùm hæc derelictio excludat omnem omnino gratiam. 2. Si adversarii legerent, & bona fide proponerent quæ S. August. scripsit laudato ab ipsis c. 19. de perfectione justitiæ, nihil ex eo concluderent contra nostram sententiam; ibi quippe S. Doctor Cælestium docentem bonum opus esse à Deo, bonam verò voluntatem à nobis, hinc refellit, quòd si quis rectè voluisset, nec perficere potuisset, gratias Deo agere deberet,

beret, quòd voluisset, cùm desertus omni luce veritatis, nequidem velle potuisset. Verba ejus sunt: *quasi non debeat gratias agere, qui præcepta voluit; qui desertus omni lumine veritatis, hæc velle non posset*: quibus S. Doctor ita probat nos sine gratia, nec velle, nec operari posse, ut non neget eam de facto conferri. 3. Ut solvatur quod idem sanctus Doctor scribit lib. 1. operis imperfecti, *quis volens cæcus est corde*, duo in peccato spectanda esse docet sanctus Thomas in caput primum epist. ad Rom. Primum est ipsemet actus malus, v. g. fornicatio, ad quam directè se determinat peccator. Secundum est pœna, quæ sequitur actum malum, scilicet privatio gratiæ sanctificantis, cæcitas mentis, induratio, ac tandem æterna damnatio. Illud autem non vult peccator (nisi indirectè & quatenus vult causam) quia est pœna gravissima, ac proinde repugnans inclinationi patientis, alioquin non esset pœna. Ergo nullus directè vult esse cæcus corde, sed indirectè tantum, quod non impedit, quin ipsa cæcitas sit absolutè voluntaria & peccatum, ut expresè docet S. Doctor citato l. 1. operis imperfecti, his verbis: *Si peccatum non esset, injustè coargueretur* (cæcus) *arguitur autem justè: ubi dicitur*, Pharisæe cæce, &c. 4. Verba S. August: laudata ex expositione in epist. ad Rom. *Pharaoni indurato peccatum non imputabatur, quia obdurato corde obtemperare non poterat*, si secundùm sensum obvium accipiantur, nimis probant; videntur enim significare induratum non ampliùs peccare, quod falsum asserunt, tum Patroni oppositæ sententiæ, tum ipsemet S. Augustinus, qui tract. 53. in Joan. monet non esse excusanda peccata Judæorum excæcatorum, Christo dicente eis: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem*

excusa-

excusationem non habent de peccato suo. Quærendum est itaque adversariis sicut & nobis, quo sensu hæc scripserit S. August. Nimirum ista scripsit S. Augustinus ex errore Semipelagianorum, quò tunc occupatus erat, ut ipsemet agnoscit lib. de prædestinatione Sanctorum c. 3. Error autem ille in eo positus erat, quòd initium fidei seu pia credulitatis affectio sit à nobis, ac ita necessariò præire debeat gratiæ divinæ, ut nisi præcesserit, nulla prorsus sequatur gratia: non præcessit autem in Pharaone: Ergo Pharao induratus caruit omni gratiæ auxilio, sed in mente Semipelagianorum, à qua S. August. recessit meliùs consultus: ergo Pharao sic à Deo desertus, non potuit credere, nec obtemperare Moysi gravia minitanti, ad credendum enim necessaria est gratia: Ergo Pharaonis peccata imputanda sunt primæ ejus infidelitati, ex qua juxta errorem Semipelagianorum necessariò sequuntur posteriora peccata, quem errorem S. Augustinus, orta Pelagianorum hæresi, detestatus est, ut patet tum ex citato lib. de Prædestin. Sanctorum, tum ex lib. 1. Retract. cap. 23. at proinde genuina S. Doctoris sententia eruenda non est ex ejus expositione in Epistolam ad Romanos, sed ex posterioribus ejus libris, v. g. ex supra laudato libro in Psalmos.

At, inquies, ex lib. de cor. & gr. c. 12. Adam sine Dei auxilio accepta justitia perseverare non potuisset, & sine sua culpa cecidisset. Distinguo, sine sua culpa cecidisset à fide, ad quam sicut ad cætera præcepta supernaturalia absolutè necessaria est gratia, sicut oculo perfectè sano necessaria est lux corporalis ad videndum, inquiebat supra S. Doctor. Conc. Sine culpa sua cecidisset, si sermo sit de sola lege naturali, Nego; Nam ad peccan-

cibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum ad beneficia est; ad consilia infidum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina . . . & ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reveretur: En quò trahere te habent hæ maledictæ occupationes, si tamen pergis ùt cœpisti. Ergo, inquiet Pastor, qui contremiscit ad hos sermones, nondum est obduratus, utpote qui Deum timeat, paveat ad pericula; nec verisimile est Deum velle eum perdere, quem interiùs movet ad pœnitentiam, & misericorditer initiat ad sapientiam; nam *initium sapientiæ timor Domini*, Eccli. 1. nisi fortè jam voce Domini excitatus iterum in peccatis obdormiscat.

§. IX.

Utrùm indurati in hypothesi primæ sententiæ quòd careant omni gratiæ auxilio, præcepta liberè violent, novumque reatum culpæ & pœnæ contrahant.

R. Indurati & alii peccatores, etiamsi supponantur sinegratia, legem liberè violant, novumque reatum culpæ ac pœnæ contrahunt.

Probatur 1. ex Conciliis.

Arausicanum II. c. 13. & Trident. seff. 6. c. 1. declarant liberum arbitrium per peccatum originale fuisse quidem *attenuatum & inclinatum, sed non extinctum;* Atqui extinctum foret, si homo absque gratia necessariò peccaret: Ergo.

Concil. Carisiacum 9. sæculo celebratum Præside Hincmaro Rhemensi sic decernit c. 2. *Habemus liberum arbitrium ad malum desertum à gratia.*

Ecclesia Lugdunensis licèt Patribus Carisiacis parùm æqua, in hoc tamen dogmate cum iis convenit lib. adversus Scotum Erigenam cap. 4. *Natura post illam miserabilem ruinam non potuit esse libera nisi ad malum.*

Clerus Gallicanus in generalibus Comitiis proscripsit sequ. propsitiones ad se delatas.

1. *Si peccatores consummatæ malitiæ, cùm blasphemant & flagitiis se immergunt, non habent conscientiæ stimulos, nec mali quod agunt notitiam, cum omnibus Theologis propugno eos hisce actionibus non peccare.*

2. *Philosophicum* (peccatum) *quantumvis grave in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

De prima propositione sic censuerunt Patres: *Hæc propositio falsa est, temeraria, perniciosa, bonos mores corrumpit, blasphemias, aliaque peccata excusat, & ut talis à Clero Gallicano jam damnata est:* de secunda verò: *Hæc propositio scandalosa est, temeraria, piarum aurium offensiva.* Præiverat Alexander VIII. in suo Decreto 14. Augusti ann. 1690.

Probatur 2. ex Patribus.

S. Augustinus lib. 2. contra 2. epistol. Pelag. cap. 5. *Peccato Adæ*, inquit, *liberum arbitrium de hominum natura periisse non dicimus; sed ad peccandum valere in hominibus subditis Diabolo*, lib. de grat. & lib. arb. cap. 15. *Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper est bona*, libro de Cantico novo, *liberum arbitrium ad malum sufficit sibi.* Idem repetit lib. de cor. & grat. cap. 11. num. 31. & lib. 3. operis imperfecti cap. 120. *Ad malum liber est qui voluntate agit mala, aut opere, aut sermone, aut sola cogitatione.*

Hoc

Hoc autem grandioris ætatis quis hominum non potest?

S. Bernardus serm. 81. in Cantica: *Interveniente peccato*, inquit, *patitur* (homo) *quandam vim & ipse, sed à voluntate, non à natura, ut ne sic quidem ingenita libertate privetur .... ita nescio quo pravo & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata necessitas, cùm voluntaria sit, excusare valeat voluntatem; nec voluntas, cùm sit illecta excludere necessitatem ... voluntas enim est, quæ se, cùm esset libera, servam fecit peccati peccato assentiendo: voluntas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet voluntariè serviendo.* Quibus verbis sanctus Doctor planissimè docet necessitatem quam patitur peccator, non esse absolutam, nec excludere libertatem, ac proinde quæ malè operatur, non ita esse refundenda in præcedens peccatum, quemadmodum peccata ebrii in ebrietatem quæ præcessit, sed ipsa esse formaliter peccata utpote voluntaria & libera: *Voluntas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet voluntariè serviendo.*

Probatur 3. Ex confessione omnium Theologorum, quibus adversarius confidenter asserit doctrinam, quam propugnamus, esse incognitam.

Magister sentent. lib. 2. distinct. 24. sic scribit: *Liberum arbitrium, quod est ad bonum, nisi gratia adjutum, non eligit: malum verò per se eligit .... gratia adjuvat voluntatem, ut efficaciter velit bonum; per se autem potest velle malum efficaciter.* Ita S. Bonaventura in hac distinct.

S. Thomas in quæstionibus disputatis quæst. 24. de lib. arbit. art. 12. ad duodecimum: *Dicendum*, inquit, *quòd cupiditas non potest intelligi esse cogens absolutè liberum arbitrium, quod semper est liberum à coactione; sed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis, cui tamen potest resisti, licet cum difficultate.* Sed quæstionem copio-

piossimè tractat. 1. 2. quæst. 77. *Passio*, inquit, art. 7. *quandoque quidem est tanta, quod totaliter aufert usum rationis, sicut patet in iis qui propter amorem aut iram insaniunt, & tum si talis passio à principio fuerit voluntaria, imputatur actus ad peccatum, quia est voluntarius in sua causa, sicut etiam de ebrietate dictum est.* Superest quæstio utrum idem sentiendum sit de peccatis obduratorum: *Quandoque verò*, inquit Angelicus Doctor, *passio non est tanta, quòd totaliter intercipiat usum rationis, & tunc ratio potest passionem excludere . . . Unde talis passio non totaliter excusat à peccato;* quis audeat Angelicum Doctorem notare hæresi Calviniana, aut Jansenianа? anxius fortassis es num peccatum illud sit mortale, mereaturque pœnam æternam? dubium solvit S. Thomas artic. 8. in quo sic habet: *Ratio deliberans potest hìc occurrere; potest enim excludere vel saltem impedire passionem, unde si non occurrat, est peccatum mortale.* Hæc doctrina adeo constans est in Ecclesia, ut Molina in Congregationibus *de auxiliis* insimulatus fuerit quasi ab ea recessisset, sed patroni ejus, Theologi scilicet, Societatis Jesu, criminationem diluerunt, quemadmodum ipsi referunt in historia, quam ediderunt sub nomine Theodori Eleutheri; sic enim scribunt, lib. 4. c. 14. *Nullum est momentum per se, ac seorsim consideratum, in quo non sit homo naturaliter seu physicè liber ad non assentiendum tentationi, vitandumque peccatum, neque per ullum objectum vel per ullam peccandi illecebram, aut passionem quantumvis vehementem compelli potest liberum arbitrium, & ad consentiendum adigi, dum non absorbetur judicium rationis, ut est commune axioma Theologorum, docetque expressè* S. Thomas 1. 2. q. 10. art. 2. *tametsi, ut dixi, moraliter necesse sit, aliquo tentationis notabiliter durantis momento tentatum labi, nisi gratiæ succurrat auxilium, ut docet Molina.*

Petavius inter Theologos ejusdem Societatis celeberrimus lib. 5. Theol. dogm. cap. 10. n. 11. eandem propugnat sententiam adversùs Calvinum & Jansenium his verbis: *Plerique longa vitiorum consuetudine sic obdurati sunt & occalluerunt, ut occasione data, prope pecudum more, & quadam insuperabili necessitate rapiantur quocumque eos impetus ac libido tulerit. Nec tamen excussa illis est penitus arbitrii libertas, cui licèt absolutè reluctari possint & in contrarium niti, si velint, non tamen hoc facturi sunt. Quod in dæmonibus, ac damnatis multò evenit magis, qui & liberè peccant, ut quæ faciunt, possint non facere; nec tamen facturi sunt, nec usuri liberæ potestatis arbitrio . . . Ille potestatis defectus non est absolutè præcisèque capiendus, verùm, ut jam dixi, moraliter, ut non posse agere id sit, nunquam velle movere se ad agendum, quamvis absolute queat;* eadem docent Bellarminus, Suarezius, Martinon, & Perrin supra laudati, c. 5. §. 1.

CAPUT VIII.

De Effectibus gratiæ.

Q. 1. *Quotuplex est effectus gratiæ?*

R. Duplex, scilicet justificatio, & meritum.

Q. 2. *Quid est justificatio?*

R. Definitur à Concilio Trident. sess. 6. cap. 4. Translatio à statu peccati ad statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei.

Ergo justificatio impii non est motus à privatione ad formam, sicut illuminatio aeris à privatione luminis ad lumen; sed est motus à contrario ad contrarium, scil. à peccato ad justitiam, quemadmodum calefactio est transitus à frigore ad calorem; ac proinde in justificatione impii sunt duæ mutationes partiales, juxta commune Philosopho-

rum effatum, generatio unius est corruptio alterius. Prima mutatio, est destructio seu expulsio peccati. Secunda, introductio seu productio gratiæ sanctificantis.

Q. 3. *Quid in justificatione est præcipuum, an remissio peccati, an gratiæ infusio?*

Resp. S. Thomas qu. 113. art. 1. infusionem gratiæ esse quid præcipuum; quia in omni motu magis intenditur terminus ad quem, quàm terminus à quo receditur: Atqui infusio gratiæ est terminus ad quem justificationis, remissio verò peccatorum est terminus à quo: Ergo.

Q. 4. *Forma justificans estne unus simplex habitus, vel collectio plurium?*

R. justificatio spectari potest vel essentialiter, vel integraliter: si spectetur essentialiter, una & simplex est ejus forma, nempe gratia sanctificans: si verò spectetur integraliter, forma ejus est collectio plurium habituum, scil. gratiæ sanctificantis, virtutum infusarum, & donorum Spiritus sancti.

Q: 5. *Justificatio impii estne maximum Dei opus?*

R. 1. Est opus Incarnatione minus; quia per Incarnationem homo fit substantialiter Deus: per justificationem verò fit divinum quid, scilic. per participationem accidentalem. 2. Majus est creatione etiam Angelorum, saltem ratione termini, quia justificatio *Terminatur*, inquit S. Thomas, qu. 113. art. 9. *ad bonum æternum divinæ participationis, creatio verò ad bonum naturæ mutabilis.* Unde Sanctus Augustinus tract. 62. in Joan. ait: *Prorsus majus hoc esse dixerim* (nempe impium justificare) *quàm est cœlum & terra, & quæcunque cernuntur in cœlo & in terra.* 3. Justaficatio cum glorificatione comparata, est quid majus sub uno respectu, & minus sub alio.

Respe-

Respectu subjecti est quid majus, quia major est distantia inter peccatum & gratiam sanctificantem, quàm inter gratiam & gloriam: *Judicet qui potest*, inquit S. Augustinus cit. tract. 72. *utrùm majus sit justos creare, quàm impios justificare. Certe enim, si æqualis est utrumque potentiæ, hoc majoris est misericordiæ.* Respectu verò status, Beatorum status sine dubio præcellit statum justorum peregrinantium, cùm habeat rationem termini & ultimæ perfectionis. Sed si gratia justificans, quæ permanet in Beatis, conferatur cum lumine gloriæ, nonnulli Theologi censent esse præstantius donum; quia se habet tum ad lumen fidei, tum ad lumen gloriæ, veluti natura ad suas facultates, quarum est radicale principium.

Q. 6. *Justificatio impii estne miraculum?*

R. Si fiat supra consuetum gratiæ operandi modum & præscriptum ordinem, v. g. si adultus sine præviis dispositionibus subitò justificetur, ut S. Paulus, est verum miraculum; secus, si fiat secundùm consuetum gratiæ operandi modum, quæ, sicut natura ab imperfectioribus incipiens paulatim ad perfectiora progreditur; nam ex S. Augustino tract. 5. in 1. Joan. *Charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur perfici.* Ita S. Thomas q. 113. art. 10. Et ratio est, quia ad verum miraculum duo requiruntur. Primum, ut opus excedat omnem virtutem creatam; Secundum, ut sit rarum & supra ordinem à Deo præscriptum. Hinc resurrectio est miraculosa, non verò hominis generatio; quia licèt solius omnipotentiæ sit unire animam rationalem corpori, in posteriori tamen exemplo anima unitur præviis dispositionibus, & juxta consuetum naturæ ordinem: in priori verò extraordinariè & præter ordinem. Atqui subitanea impii justificatio extraordinaria est, & præter

consuetum gratiæ operandi modum: quæ verò paulatim perficitur, ordinaria est, & juxta communem ordinem à Deo præscriptum. Ergo prior est verum miraculum, posterior verò minimè. Ac proinde qui in cœno peccatorum volutatur hac spe, quòd in exitu perfectè ad Deum convertetur quorundam exemplo, puta latronis juxta Christum in Cruce pendentis, non minùs videtur tentare Deum, quàm qui lethalia vulnera sibi infligeret, confidens se à Deo mirabiliter sanandum; uterque enim temerè expectat miracula.

Cætera quæ pertinent ad justificationis essentiam, proprietates, & dispositiones, latè exposuimus Capite IV. ubi de Gratia habituali. De solo igitur Merito, quod est alter gratiæ effectus, nobis dicendum superest. Sed quia Meritum ex actibus bonis efflorescit, priùs tractandum videtur de Actibus humanis, & quærendum in quo consistat eorum bonitas, tum ex ordine deveniemus ad eorum species, quarum præcipua sunt actus meritorii.

MONITUM.

Quæ jam vidimus scripta in Jansenii gratiam ac defensionem, & quæ deinceps vulganda jactantur, ad id nos adducunt, ut moneamus eos qui nostrum de Gratia Tractatum lecturi sunt, nihil aliud voluisse nos in compendiosa illa Jansenistarum historia, nisi ut adolescentibus, qui instituuntur in Seminariis, breviter & pressè exponeremus quæ ab Ecclesia in ejusmodi controversiis judicata decisaque sunt. Cùm enim fieri nequeat, ut sparsos de Jansenismo rumores auribus non excipiant adolescentes, operæ pretium facturos esse nos judicavimus, si, ne pro

ne pro vero falſum arriperent, paucis eos docere-mus quid Eccleſia tum de jure tum de facto judicaſſet.

Si minùs fideliter Eccleſiæ decreta ac judicia retulimus, ſi præter mentem, aut addendo quid, aut detrahendo, aut in alium ab ejus conſilio ſenſum detorquendo, corrupimus, id vitio nobis tribuendum erit, atque in hac parte accuſantibus per nos erit faciendum ſatis.

Verùm ſi rationes iterum ingerantur, quibus probetur nec de jure, nec de facto ritè judicatum, & Janſeniſmum nihil aliud eſſe quàm evanidam umbram, ac figmentum, contra quod Apoſtolica Sedes & Eccleſia Gallicana per annos quinquaginta temerè decertarunt, atque ita velint explodere, & in contemptum riſumque adducere noſtram expoſitionem, nec nos, nec illi, quibus hic noſter Tractatus inſerviet; quidquam habemus reſpondendum; quandoquidem tela illa non in nos, ſed in Eccleſiam intorquentur, quæ pro ſua auctoritate ſatis ipſa per ſe adversùs rebellantium temeritatem decreta ſua propugnabit.

Et certè ubi ſemel factum legitima auctoritate ſenatuſconſultum eſt, taceat omnis oportet controverſia; fruſtra jactabit cauſæ æquitatem ſuæ, qui cauſa cecidit; qui vero vicit, illi nihil incumbit dicendum, niſi litem eſſe judicatam; aliàs illa Tribunalia, quæ fovendæ tranquillitati publicæ Deus inſtituit, vana prorſus eſſent & irrita, Atque ut quiſque ſuæ opinionis ac ſententiæ tenaciſſimus eſt, regnarent æternùm tum in Eccleſia, cum in omni Republica perpetuæ lites & jurgia; proculque exularet illa pax, quam ſuis Chriſtus reliquit pretioſiſſimam hæreditatem.

Si loca quædam in Janſenio confuſa nimis, & ambigua

bigua in dubium quosdam injecerunt, illi tam solemnibus Ecclesiæ judiciis devicti, omnem dubitandi rationem abjicere debuerunt, nulla Ecclesia privata illis non adhæsit judiciis, nullus in Gallia universa Præsul, qui cum Apostolica Sede Jansenii librum non damnavit. Itaque veræ Christi oves Pastori suo addictæ *non audiant vocem alienorum.*

Jam verò si quis dicat Ecclesiam non accepisse à Christo potestatem prohibendi libros, quorum lectio perniciosa sit Fidelibus, ille sanè incidet in errorem non mediocriter puniendum. Dicet quis Jansenii librum non prævio examine damnatum, non auditos ejus defensores, censuram per vim acceptam; quid aliud est, nisi dicere Ecclesiam contra bonos mores posse peccare? sic Calvinistæ loquuntur, qui queruntur assiduè se non auditos, & Episcopos in Concilio Tridentino summi Pontificis auctoritatem reveritos non liberè dixisse quæ sentirent.

Igitur nisi planè exhibeatur nobis Ecclesiæ decreta non esse ejusmodi ac retulimus; eandemque Ecclesiam non judicasse de jure & de facto ea quæ diximus; notum facimus nos nihil omnino responsuros ad ea, quæ in Jansenii gratiam proferentur, Deum silentes enixè rogabimus; det rebellibus docilitatem, ut omnes voci Pastorum obtemperent. Obtestamur porrò eos, qui hoc labore nostro uti voluerint, ut ea de re disputationes non conferant, quibuscum (his præsertim temporibus) consistere pax nullo modo potest: sed tranquilli quietique maneant in gremio Matris Ecclesiæ, quæ pro illis fortiter pugnat contra circumlatrantes rebelles: *Illa quippe rectissima disciplina est, in arcem fidei quam maximè recipi infirmos, ut pro eis jam tutissimè positis fortissimè pugnetur.* S. Augustinus epistola 118. aliàs 56.

FINIS.

